

नालन्दा-वेवनागरी-पालि-ग्रन्थमालाय

सुत्तपिटके

अङ्गुत्तरनिकायपालि

(छवक-सत्तक-अट्ठकनिपात्ता)

पधानसंसोधको

भिवखु जगदीसकस्सपो

बिहारराजकीयेन पालिपकासनमण्डलेन
पकासिता

धु०२५०४

वि०२०१७

१९६०

वित्तकर्ता

मोतीलाल बनारसीदास,

नेहाली खाना,
पोस्ट बक्स नं० ७५,
बाराणसी,
(भारत)

THE
AṄGUTTARA NIKĀYA
CHAKKANIPĀTA, SATTAKANIPĀTA
&
AṬṬHAKANIPĀTA

General Editor
BHIKKHU J. KASHYAP

PĀLI PUBLICATION BOARD
(BIHAR GOVERNMENT)

Sole Agents:
MOTI LAL BANARASI DAS,
Nepali Khapara,
Post Box No. 75,
Varanasi,
(India)

GENERAL PREFACE

The teaching of the prophets is generally distorted by the beliefs of the world and the interpretations of the priests. If we wish to ascertain what the founders of great religions taught, we have to get back to the original sources.

Buddhism in all its forms goes back to the life and teaching of the Buddha. While the austerities practised by him till he attained enlightenment appeal to the Hīnayāna, the Pāli, or the Southern school, his life of service and compassion for 45 years after the attainment of enlightenment is the authority for the Mahāyāna, the Sanskrit or the Northern school.

The religious quest springs from the consciousness of the imperfection and suffering of the world. The questions which worried Tolstoy in the fiftieth year of his life disturb all thinking men. "What is life? Why should I live? Why should I do anything? Is there any meaning in life that can overcome inevitable death?" Nijinzky summed up the whole problem in his *Diary* when he wrote: "The whole life of my wife and of all mankind is death." How can we be saved from the body of this death? This is the problem of religion.

The Buddha traces suffering to selfish desire. Suffering is the result of tension between a living creature's essential impulse to try to make itself into the centre of the universe and its essential dependence on the rest of creation. Craving is that which binds the individual to the creative process. The individual with selfish desire becomes the slave of the universe. We can overcome suffering only if we get rid of *tṛṣṇā* or *taṇhā*. To attempt to get rid of suffering through the various devices of self-deception is not to cease to suffer but to suffer in a different way.

The Buddha formulates the eight-fold path of morality which helps us to eliminate selfish desire and overcome suffer-

ing. When the Upaniṣads declare, "That thou art", *tat tvam asi*, it is not a mere statement of fact. It is a call to action. Make thyself that which thou know thou canst be. Whereas the Hindu mind believes in a permanent element in the individual which can stand firm and unshaken in the midst of change, the Buddhist stresses the dynamic character of the self. No change is possible with an unchanging consciousness. We can achieve the possibilities in us by the exertion of the will rather than by the play of the intellect. Religion is not a creed, but a vital process. It is no use railing against God or destiny when we are ourselves the authors of our disgrace. If few are chosen, it is because few choose to be chosen. The Buddha laid stress on the creative freedom of man. The Buddha did not encourage dependence on the supernatural. He could not conceive of a being capable of creating a world for the express purpose of its creatures praising him. The ten veramaṇīs or prohibitions or abstinences called *dasasīla* or *dasasikkhāpada* which the novices in the path of Buddhism utter are given in these words: "I take upon myself the abstinence, (1) from destroying life, (2) from taking what is not given, (3) from leading an unchaste life, (4) from speaking untruth, (5) from giving myself to intoxicating drugs, (6) from eating at irregular hours, (7) from seeing musical and dancing performances and other shows and pageants, (8) from wearing garlands, perfumes, unguents and other bodily decorations, (9) from using high couches and seats, (10) from accepting gifts of gold and silver." The first five are the Buddhist *pañcasiḷa*.

Pāṇātipātā veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Adinnādānā veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Kāmesu micchācārā veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Musāvādā veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Surā-merayamajja-pamādaṭṭhānā

veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi

Conflicts in the world are conflicts in the human soul enlarged. If men were at peace within themselves, the outer conflicts between nations would inevitably cease. By practising the Buddha's *pañcasiḷa* we will develop patience, courage, love

and unselfishness. The Buddha teaches us that even in an age of anxiety and violence, it is possible to gain and maintain inner harmony, which is not at the mercy of outward circumstance.

Nirvāṇam paramam sukham : Nirvāṇa is the highest bliss. It is not a negative state of annihilation but a positive state of joy, consciousness grown from an unhappy to a beatific one. The Buddha does not tell us that man is but a bubble on the turbulent surface of nature and that he has no destiny save to undergo dissolution. The Hindu affirms that man can realise his identity with Brahman, the ground of all being; the Buddhist says that man can live in a transfigured world where *saṃsāra* and *nirvāṇa* are one. In *Mahā-saccaka Sutta*, the Buddha himself is reported to have described the supreme triumph of reaching the goal of his quest as follows :

“When this knowledge, this insight had arisen within me, my heart was set free from intoxication of lusts, set free from the intoxication of becomings, set free from the intoxication of ignorance. In me, thus emancipated, there arose the certainty of that emancipation. And I came to know : “Rebirth is at an end. The higher life has been fulfilled. What had to be done has been accomplished. After this present life there is no further for this or that. This last insight did I attain to in the last watch of the night. Ignorance was beaten down, insight arose, darkness was destroyed, the light came, inasmuch as I was there strenuous, earnest, master of myself.” Thus ended the struggle of six long years.

The Buddha is said to be a physician. Even as the physician strives to restore to health a sick man, the Buddha tries to restore us to our normal condition. If our leaders become normal, we may be able to replace the present social order in which division, falsehood and violence prevail, by a new one in which humanity, truth and brotherhood will reign.

On the occasion of the 2,500th anniversary of the Buddha's parinirvāṇa, the Government of India decided to publish

standard versions in Devanāgarī script of the complete Pāli and the Sanskrit texts of the two schools, Southern and Northern, in the hope that some of the readers of these books may be impelled to love the good, to practise altruism and hold their spirit aloof from the desires and ambitions of the world.

S. Radhakrishnan

General Editor's Preface

In this Volume we are publishing the *Chakka-nīpāta*, *Sattaka-nīpāta* and *Atthaka nīpāta* of the Anguttara Nikāya. As we have already given an introduction to it in the first Volume of the book, it is not necessary to write any thing more at this place.

The present edition has been prepared co-ordinating the following versions of the text —Burmese—Chattha Sangāyana publication, 1955; Siamese—Mahāmakuta Government publication, 1926, Sinhalese—edited by Siri Devamitta Mahānāyaka Thera, 1915, Roman edited by Prof E Hardy (P T S 1896, 1899)

* *

* *

* *

The press copy has been finally revised and seen through the press by our learned Editor, Shri Birbal Sharma, M A and his assistants

Varanasi
25 6 60

Bhikkhu J. Kashyap

सम्पादकीय

इस भाग में अष्टगुत्तरनिवाय के छह निपात, सत्तर निपात तथा अष्टक निपात प्रकाशित किये जा रहे हैं । क्योंकि इनका परिचय पहले भाग की सूचिका में ही आ गया है, उनके विषय में यहाँ कुछ लिखना आवश्यक नहीं समझा ।

यह संस्करण निम्नलिखित ग्रन्थों के आधार पर तैयार किया गया है :—बर्मी-संस्करण, अष्ट-सङ्घासन प्रकाशन (१९५५); स्यागी-संस्करण, महामकुट राजकीय प्रकाशन (१९२६); सिंहली-संस्करण, सिरि देवमत्त महानायक धेर द्वारा सम्पादित (१९१५); रोमन-संस्करण, प्रो० इ० हाडी द्वारा सम्पादित (प्रेस टेक्स्ट सोसाइटी १८६६, १८६६) ।

••

••

••

हमारे विद्वान् सम्पादक, श्री बीरबल शर्मा, एम० ए० ने अपने योग्य सहयोगियों के साथ ग्रन्थ की पाण्डुलिपि का अन्तिम रूप तैयार कर मुद्रण का कार्य सम्पन्न किया ।

वाराणसी

२५-६-६०

मिक्षु जगदीश कादरप

THE PĀLI ALPHABET IN DEVANĀGARĪ AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

अ a आ ā इ i ई ī उ u ऊ ū ए e ओ o

CONSONANTS WITH VOWEL "A"

क ka	ख kha	ग ga	घ gha	ङ ṅa
च ca	छ cha	ज ja	झ, ञ jha	ञ ña
ट ṭa	ठ ṭha	ड ḍa	ढ ḍha	ण ṇa
त ta	थ tha	द da	ध dha	न na
प pa	फ pha	ब ba	भ bha	म ma
य ya	र ra	ल la	व va	श sa
		ह ha	ळ ḷa	स् am

VOWELS IN COMBINATION

क ka का kā कि ki की kī कु ku कू kū के ke को ko
ख kha खा khā खि khi खी khī खु khu खू khū के khe खो kho

CONJUNCT-CONSONANTS

क kka	ज्ज jja	द dva	म्ब mba
ख kkha	ज्झ jgha	ध dhya	म्भ mbha
य kya	ज्ज jja	ध्व dhva	मम mma
क्रि kri	ज्झ, ज्ज jgha	न्त nta	मय mya
क्ल kla	ट, दट tta	न्व ntva	म्ह mha
क्व kva	ट, दट ttha	न्थ nthā	य्य yya
क्य khya	ड, दड dda	न्द nda	य्ह yha
ख्य khya	ड, दड ddha	न्द्र ndra	ल्ल lla
ग gga	ण nta	न्ध ndha	ल्य lya
गघ gggha	ण nthā	न, न nna	ल्ल lha
ग्य gya	ण nta	न्य nya	ल्ल vha
ग्र gra	ण nna	न्ह nhā	स्त sta
ङ्ग ṅka	ण nna	प्प ppa	स्य stra
ङ्ग ṅkha	त tta	प्प ppha	सन् sna
ङ्ग, दण ṅga	त ttha	प्य pya	स्य sya
ङ्ग, दण ṅgha	त tva	प्ल pla	सस् ssa
च cca	त्य tyā	ब्ब bba	स्य sma
च्च ccha	त्र tra	ब्भ bbha	स्व sva
ज्ज jja	द, दद dda	स्य bya	ह्य hma
ज्झ, ज्ज jgha	द ddha	ब्र bra	ह्य hva
ज्ज jja	द dya	म्भ mpa	ल्ल lha
ज्ज jja	द dra	म्भ mpha	

1=ā; 2=i; 3=e; 4=u; 5=ū; 6=c; 7=0

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

अङ्गुत्तरनिकायपालि

(छक्क-सत्तक-अङ्गुत्तरनिकाय)

सूची

विहङ्गा	विहङ्गा
६. छक्कनिपातो	१०. दुतियमरणस्सतिसुत्तं
१. आहुनेय्यवग्गो	तस्सुदानं
१. पठमआहुनेय्यसुत्तं	२६
२. दुतियआहुनेय्यसुत्तं	२८
३. इन्द्रियसुत्तं	३०
४. बलसुत्तं	३०
५. पठमआजानीयसुत्तं	३१
६. दुतियआजानीयसुत्तं	३१
७. ततियआजानीयसुत्तं	३३
८. अनुत्तरियसुत्तं	३६
९. अनुस्सत्तिट्ठानसुत्तं	३८
१०. महानामसुत्तं	४०
तस्सुदानं	४२
२. सारणीयवग्गो	४१
१. पठमसारणीयसुत्तं	४६
२. दुतियसारणीयसुत्तं	४६
३. निस्सारणीयसुत्तं	४७
४. भद्दकसुत्तं	४७
५. अनुत्तपियसुत्तं	५०
६. नकुलपितुसुत्तं	५०
७. सोप्पसुत्तं	५१
८. मच्छब्रव्वसुत्तं	५२
९. पठममरणस्सतिसुत्तं	५३
३. अनुत्तरियवग्गो	५४
१. सामकसुत्तं	५४
२. अपरिहानियसुत्तं	५७
३. भयसुत्तं	५७
४. हिमवन्तसुत्तं	५८
५. अनुस्सत्तिट्ठानसुत्तं	५८
६. महाक्कचानसुत्तं	५८
७. पठमसमयसुत्तं	५८
८. दुतियसमयसुत्तं	५८
९. उदायीसुत्तं	५८
१०. अनुत्तरियसुत्तं	५८
तस्सुदानं	५८
४. देवतावग्गो	५८
१. सेयसुत्त	५८
२. पठमअपरिहानसुत्तं	५८
३. दुतियअपरिहानसुत्तं	५८
४. महामोगल्लानसुत्तं	५८
५. विज्जाभाणियसुत्तं	५८
६. विवादमूलसुत्तं	५८
७. दानसुत्तं	५८
८. अत्तकारीसुत्तं	५८

	पिठक		पिठक
६. निदानसुत्तं	५४	७. देवतावग्गो	१२५
१०. किमिलसुत्तं	५५	१. अनागामिफलसुत्तं	१२५
११. दारुक्खन्धसुत्तं	५५	२. अरहत्तसुत्तं	१२५
१२. नागितसुत्तं	५६	३. मित्तसुत्तं	१२५
तत्सुदानं	५६	४. सङ्गणिकारामसुत्तं	१२६
५. धम्मिकवग्गो	५६	५. देवतासुत्तं	१२७
१. नागसुत्तं	५६	६. समाधिसुत्तं	१२८
२. भिगसालासुत्तं	६२	७. सक्खिभव्वसुत्तं	१२६
३. इणसुत्तं	६५	८. बलसुत्तं	१३०
४. महाचुन्दसुत्तं	६८	९. पठमतज्ज्ञानसुत्तं	१३०
५. पठमसन्दिट्टिकसुत्तं	७०	१०. दुतियतज्ज्ञानसुत्तं	१३१
६. दुतियसन्दिट्टिकसुत्तं	७१	तत्सुदानं	१३१
७. खेमसुत्तं	७२	८. अरहत्तवग्गो	१३१
८. इन्द्रियसंवरसुत्तं	७३	१. दुक्खसुत्तं	१३१
९. आनन्दसुत्तं	७४	२. अरहत्तसुत्तं	१३२
१०. खत्तियसुत्तं	७५	३. उत्तरिमनुस्सधम्मसुत्तं	१३२
११. अप्पमादसुत्तं	७७	४. सुखसोमनस्ससुत्तं	१३३
१२. धम्मिकसुत्तं	७८	५. अधिगमसुत्तं	१३३
तत्सुदानं	८५	६. महन्तत्तसुत्तं	१३४
६. महावग्गो	८५	७. पठमनिरयसुत्तं	१३४
१. सोणसुत्तं	८५	८. दुतियनिरयसुत्तं	१३४
२. फणुनसुत्तं	८०	९. अग्गधम्मसुत्तं	१३५
३. छल्लभिजातिसुत्तं	८३	१०. रत्तिदिवससुत्तं	१३५
४. आसवसुत्तं	८६	तत्सुदानं	१३६
५. दारुक्खम्मिकसुत्तं	८६	६. सीतिवग्गो	१३६
६. हत्थिसारिपुत्तसुत्तं	१०१	१. सीतिभावसुत्तं	१३६
७. मज्झेसुत्तं	१०६	२. आवरणसुत्तं	१३७
८. पुरिसिन्द्रियजाणसुत्तं	१०८	३. योरोपितसुत्तं	१३७
९. निव्वेधिकसुत्तं	११५	४. सुत्सूसतिमुत्तं	१३८
१०. सोहनादसुत्तं	१२१	५. अप्पहायसुत्तं	१३८
तत्सुदानं	१२४		

६. पहीनसुत्तं	पिड्डङ्का १३६	१०. उद्धचवसुत्तं	पिड्डङ्का १४७
७. अभव्वसुत्तं	१३६	तत्सुद्धानं	१४७
८. पठमअभव्वद्धानसुत्तं	१३६	१२. सामञ्जसवग्गो	१४८
९. दुतियअभव्वद्धानसुत्तं	१३६	१. कायानुपस्सीसुत्तं	१४८
१०. ततियअभव्वद्धानसुत्तं	१४०	२. धम्मानुपस्सीसुत्तं	१४८
११. चतुत्थअभव्वद्धानसुत्तं	१४०	३. तपुस्ससुत्तं	१४८
तत्सुद्धानं	१४०	४-२३. भल्लिकादिमुत्तानि	१४९
०. आनिसंसवग्गो	१४१	१३. रागपेव्यालं	१४९
१. पातुभायसुत्तं	१४१	७. सत्तकनिपातो	
२. आनिसंससुत्तं	१४१	१. धनवग्गो	१५१
३. अनिच्चसुत्तं	१४१	१. पठमपियसुत्तं	१५१
४. दुक्खसुत्तं	१४२	२. दुतियपियसुत्तं	१५१
५. अनत्तसुत्तं	१४२	३. सङ्खित्तवलसुत्तं	१५२
६. निव्वानसुत्तं	१४२	४. वित्तयतवलसुत्तं	१५२
७. अनवत्थितसुत्तं	१४२	५. सङ्खित्तधनसुत्तं	१५३
८. उभियत्तासिकसुत्तं	१४३	६. वित्तयतधनसुत्तं	१५४
९. अतम्मयसुत्तं	१४३	७. जग्गसुत्तं	१५५
१०. भवसुत्तं	१४३	८. संयोजनसुत्तं	१५६
११. तण्हामुत्तं	१४४	९. प्हानसुत्तं	१५६
तत्सुद्धानं	१४४	१०. मच्छरियसुत्तं	१५७
१. तिकवग्गो	१४४	तत्सुद्धानं	१५७
१. रागसुत्तं	१४४	२. अनुसयवग्गो	१५७
२. दुच्चरित्तमुत्तं	१४५	१. पठमअनुसयसुत्तं	१५७
३. वित्तवक्कमुत्तं	१४५	२. दुतियअनुसयसुत्तं	१५७
४. सञ्जागुत्तं	१४५	३. कुल्लमुत्तं	१५८
५. घातुमुत्तं	१४६	४. पुग्गलमुत्तं	१५८
६. अस्सादमुत्तं	१४६	५. उदकूपमानुत्तं	१५९
७. अरत्तिमुत्तं	१४६	६. अनिच्चानुपम्मीमुत्तं	१६१
८. मन्तुट्ठिमांमुत्तं	१४६	७. दुक्कानुपस्सीमुत्तं	१६१
९. दोवचत्ततामुत्तं	१४७		

पिठुङ्गा

८. अनतानुपस्तीसुतं	१६२
९. निब्वानसुतं	१६२
१०. निद्वसवत्थुसुतं	१६२
तस्सुदानं	१६३
१. वज्जिसत्तकवग्गो	१६३
१. सारन्दवसुतं	१६३
२. बस्सकारसुतं	१६४
३. पठमसत्तकसुतं	१६८
४. दुतियसत्तकसुतं	१६९
५. ततियसत्तकसुतं	१६९
६. बोज्झङ्गसुतं	१७०
७. सञ्ज्वासुतं	१७०
८. पठमपरिहानिसुतं	१७१
९. दुतियपरिहानिसुतं	१७१
१०. विपत्तिसुतं	१७३
११. पराभवसुतं	१७३
तस्सुदानं	१७४
४. देवतावग्गो	१७४
१. अप्पमादगारवसुतं	१७४
२. हिरीगारवसुतं	१७५
३. पठमसोवचस्सतासुतं	१७५
४. दुतियसोवचस्सतासुतं	१७६
५. पठममित्तसुतं	१७७
६. दुतियमित्तसुतं	१७७
७. पठमपटिसम्भिसासुतं	१७८
८. दुतियपटिसम्भिसासुतं	१७८
९. पठमवससुतं	१७९
१०. दुतियवससुतं	१७९
११. पठमनिद्वससुतं	१७९
१२. दुतियनिद्वससुतं	१८१
तस्सुदानं	१८३

पिठुङ्गा

५. महायज्जवग्गो	१८३
१. सत्तविज्जाणट्ठितिसुतं	१८३
२. समाधिपरिक्खारसुतं	१८४
३. पठमअग्गिसुतं	१८४
४. दुतियअग्गिसुतं	१८४
५. पठमसञ्ज्वासुतं	१८८
६. दुतियसञ्ज्वासुतं	१८८
७. मेथुनसुतं	१८४
८. संयोगसुतं	१८६
९. दानमहप्फलसुतं	१८७
१०. नन्दमातासुतं	२००
तस्सुदानं	२०४
६. अब्बायकत्तवग्गो	२०४
१. अब्बायकत्तसुतं	२०४
२. पुरिसगत्तिसुतं	२०६
३. तिस्सब्रह्मासुतं	२०६
४. सीहसेनापत्तिसुतं	२१३
५. अरक्खेय्यसुतं	२१६
६. किमिलसुतं	२१७
७. सत्तधम्मसुतं	२१८
८. पक्कलायमानसुतं	२१८
९. मेत्तसुतं	२२१
१०. भरियासुतं	२२३
११. कोधनसुतं	२२४
तस्सुदानं	२२९
७. महावग्गो	२२९
१. हिरीओत्तप्पसुतं	२२९
२. सत्तसुरियसुतं	२३०
३. नगरोपमसुतं	२३४
४. धम्मज्झसुतं	२३६

	विद्वद्वा		विद्वद्वा
५. पारिच्छत्तकमुत्तं	२४२	१०. आहुनेद्यवगो	२६६
६. संवकाच्चमुत्तं	२४५	तत्सुदानं	२६८
७. भावनामुत्तं	२४६	११. रागपेय्यालं	२६८
८. अग्निवत्तन्धोपममुत्तं	२५१		
९. सुनेत्तमुत्तं	२५६	८. अट्टकनिपातो	
१०. अरकमुत्तं	२५७	१. मेत्तावगो	२७०
तत्सुदानं	२६०	१. मेत्तामुत्तं	२७०
८. विनयवगो	२६०	२. पञ्चासुत्तं	२७१
१. पठमविनयधरमुत्तं	२६०	३. पठमअपियमुत्तं	२७४
२. दुत्तियविनयधरमुत्तं	२६१	४. दुत्तियअपियमुत्तं	२७५
३. तत्तियविनयधरमुत्तं	२६१	५. पठमलोकधम्ममुत्तं	२७५
४. चतुत्थविनयधरमुत्तं	२६१	६. दुत्तियलोकधम्ममुत्तं	२७६
५. पठमविनयधरसोभनमुत्तं	२६२	७. देवदत्तविपत्तिमुत्तं	२७८
६. दुत्तियविनयधरसोभनमुत्तं	२६२	८. उत्तरविपत्तिमुत्तं	२७९
७. तत्तियविनयधरसोभनमुत्तं	२६२	९. नन्दमुत्तं	२८३
८. चतुत्थविनयधरसोभनमुत्तं	२६२	१०. कारण्डवमुत्तं	२८४
९. सत्युसासनमुत्तं	२६३	तत्सुदानं	२८७
१०. अधिकरणसमयमुत्तं	२६३	२. महावगो	२८७
तत्सुदानं	२६४	१. वेरञ्जमुत्तं	२८७
९. समणवगो	२६४	२. सीहमुत्तं	२८३
१. भिक्कुमुत्तं	२६४	३. अम्माजानीयमुत्तं	३००
२. गमणमुत्तं	२६४	४. अस्सत्तद्धुम्भुत्तं	३०१
३. ब्राह्मणमुत्तं	२६४	५. मलमुत्तं	३०५
४. गोत्तियमुत्तं	२६४	६. दूतोप्यमुत्तं	३०५
५. ग्हातात्तमुत्तं	२६४	७. पठमवन्धनमुत्तं	३०६
६. पेदगुमुत्तं	२६५	८. दुत्तियवन्धनमुत्तं	३०६
७. परिप्यगुत्तं	२६५	९. पहारादमुत्तं	३०६
८. धग्गागुत्तं	२६५	१०. उपोमयमुत्तं	३१२
९. धग्गम्मगुत्तं	२६५	तत्सुदानं	३१५
१०. गजम्मगुत्तं	२६५	३. गहपतिवगो	३१५
तत्सुदानं	२६५	१. पठमज्जगुत्तं	३१५

	पिठुद्धा		पिठुद्धा
२. दुतियजगमुत्तं	३१८	८. नकुलमातामुत्तं	३६२
३. पठमहत्थकमुत्तं	३२१	९. पठमइधलोकिकमुत्तं	३६४
४. दुतियहत्थकमुत्तं	३२३	१०. दुतियइधलोकिकमुत्तं	३६६
५. महानाममुत्तं	३२४	तस्सुदानं	३६८
६. जीवकमुत्तं	३२५	६. गोतमीवग्गो	३६८
७. पठमवलमुत्तं	३२६	१. गोतमीमुत्तं	३६८
८. दुतियवलमुत्तं	३२६	२. ओवादमुत्तं	३७३
९. अक्खणमुत्तं	३२८	३. सङ्खित्तमुत्तं	३७४
१०. अनुएद्धमहावित्तकमुत्तं	३३०	४. दीप्पकाणुमुत्तं	३७५
तस्सुदानं	३३६	५. उज्जयमुत्तं	३७८
४. दानवग्गो	३३६	६. भयमुत्तं	३८१
१. पठमदानमुत्तं	३३६	७. पठमआहुनेय्यमुत्तं	३८२
२. दुतियदानमुत्तं	३३७	८. दुतियआहुनेय्यमुत्तं	३८२
३. दागवत्थुमुत्तं	३३७	९. पठमपुग्गलमुत्तं	३८३
४. खेतमुत्तं	३३७	१०. दुतियपुग्गलमुत्तं	३८३
५. दानूपपत्तिमुत्तं	३३९	तस्सुदानं	३८४
६. पुञ्जाकिरियवत्थुमुत्तं	३४०	७. भूमिचालवग्गो	३८४
७. सप्पुरिसदानमुत्तं	३४२	१. इच्छासुत्तं	३८४
८. सप्पुरिसमुत्तं	३४३	२. अलंमुत्तं	३८६
९. अभिसन्दमुत्तं	३४४	३. सङ्खित्तमुत्तं	३८८
१०. दुच्चरितविपाकमुत्तं	३४५	४. गयासीसमुत्तं	३८९
तस्सुदानं	३४६	५. अभिभायतनमुत्तं	३८९
५. उपोसथवग्गो	३४७	६. विमोक्खसुत्तं	३८४
१. सङ्खित्तूपोसथमुत्तं	३४७	७. अनरियवोहारमुत्तं	३८५
२. वित्थूपोसथमुत्तं	३४९	८. अरियवोहारमुत्तं	३८५
३. विसाखासुत्तं	३५२	९. परिसासुत्तं	३८५
४. वासेट्ठसुत्तं	३५५	१०. भूमिचालमुत्तं	३८६
५. बोज्झसुत्तं	३५६	तस्सुदानं	४०१
६. अनुएद्धसुत्तं	३५८	८. यमकवग्गो	४०१
७. दुतियविसाखासुत्तं	३६२	१. पठमसद्धासुत्तं	४०१

	पिठुङ्गा		पिठुङ्गा
२ दुतियसद्धासुत्त	४०२	२ पुण्णियसुत्त	४१६
३ पठममरणस्सतिसुत्त	४०३	३ मूलवसुत्त	४२०
४ दुतियमरणस्सतिसुत्त	४०६	४ चोरसुत्त	४२१
५ पठमसम्पदासुत्त	४०८	५ समणसुत्त	४२२
६ दुतियसम्पदासुत्त	४०९	६ यससुत्त	४२२
७ इच्छासुत्त	४११	७ पत्तनिपुज्जनसुत्त	४२६
८ अलसुत्त	४१३	८ अप्पसादपवेदनीयसुत्त	४२६
९ परिहानसुत्त	४१५	९ पटिसारणीयसुत्त	४२७
१० कुसीतारम्भवत्युत्त	४१५	१० सम्मावत्तनसुत्त	४२८
तस्सुद्धान	४१८	तस्सुद्धान	४२८
६. सतिवग्गो	४१८	१०. सामञ्जसवग्गो	४२८
१. सतिसम्पज्जसुत्त	४१८	११. रागपेय्यालं	४२९

सुत्तपिटके
अङ्गुत्तरनिकायो
(छव्वक-सत्तक-अट्ठकनिपाता)

अङ्गुत्तरनिकायपालि

६. छक्कनिपातो

१. आहुनेय्यवग्गो

१. पठमआहुनेय्यसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने
अनायपिण्डकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि —
“भिक्खवो” ति । “भवन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोमुं । भगवा
एतदवोच —

B. vol II, 247
R. vol III, 279

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो” 5
होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञवखेत्तं
लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा
नेव सुमनो होति न दुम्मनो, उपेक्खको विहरति सतो सम्पजानो ।
सोतेन सहं सुत्वा ... धानेन गन्धं घायित्वा ... जिह्वाय रसं सायित्वा ...
कायेन फोढुन्धं फुसित्वा ... मनसा धम्मं विञ्ञाय नेव सुमनो 10
होति न दुम्मनो, उपेक्खको विहरति सतो सम्पजानो । इमेहि खो,
‘भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो
दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ञवखेत्तं लोकस्स’ ति ।

३. इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं
अभिगन्धुं ति ।

15

२. दुत्तिपआहुनेय्यसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो
होति ... ये०... अनुत्तरं पुञ्ञवखेत्तं लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध,

B 248,
R. 280

भिक्षवे, भिक्षु अनेकविहितं इद्विविधं पञ्चनुभोति — एकोऽपि हुत्वा बहुधा होति, बहुधाऽपि हुत्वा एको होति; आविभावं तिरोभावं; तिरोकुट्टं^१ तिरोपाकारं तिरोपब्धतं असज्जमानो गच्छति, सेय्यथापि आकासे; पथवियाऽपि उम्मुज्जनिमुज्जं करोति, सेय्यथापि उदके;
 5 उदकेऽपि अभिज्जमाने^२ गच्छति, सेय्यथापि पथवियं^३; आकासेऽपि पल्लङ्गेन कमति, सेय्यथापि पक्खी सकुणो; इमेऽपि चन्दिमसुरिये एवं-महिद्विके एवंगहानुभावे पाणिना परिमसति^४ परिमज्जति; याव ब्रह्म-लोकाऽपि कायेन वसं वत्तेति ।

२. “दिब्बाय, सोतधातुया विमुद्धाय अतिवक्कन्तमानुसिकाय
 10 उभो सद्दे सुणाति — दिब्बे च मानुसे च, ये दूरे सन्तिके च ।

३. “परसत्तानं परपुग्गलानं चेतसा चेतो परिच्च पजानाति ।
 सरागं वा चित्तं सरागं चित्तं ति पजानाति, वीतरागं वा चित्तं ...
 सदोसं वा चित्तं ... वीतदोसं वा चित्तं ... समोहं वा चित्तं ... वीतमोहं
 वा चित्तं ... सद्दित्तं वा चित्तं .. विक्खित्तं वा चित्तं ... महग्गतं वा चित्तं
 15 ... अमहग्गतं वा चित्तं ... सउत्तरं वा चित्तं ... अनुत्तरं वा चित्तं ... समा-
 हितं वा चित्तं ... असमाहितं वा चित्तं .. विमुत्तं वा चित्तं ... अविमुत्तं
 वा चित्तं अविमुत्तं चित्तं ति पजानाति ।

४. “अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं” — एकं
 पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे०... । इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं
 20 पुब्बेनिवासं अनुस्सरति ।

५. “दिब्बेन चक्खुना विमुद्धेन अतिवक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति
 चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे बुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथा-
 कम्मूपगे सत्ते पजानाति — ‘इमे वत्त भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्ना-
 गता वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनोदुच्चरितेन समन्नागता अरियानं
 25 उपवादका मिच्छादिट्ठिका मिच्छादिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा
 परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपन्ना । इमे वा पन
 भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता वचीसुचरितेन समन्नागता
 मनोसुचरितेन समन्नागता अरियानं अनुपवादका सम्मादिट्ठिका सम्मा-
 दिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं

१ तिरोकुट्ट — म० । २. अभिज्जमानो — सी० । ३. पथवियं — सी०, स्या०, रो० ।

४. परामसति — स्या०, रो० । ५. सेय्यथिदं — म० ।

उपपन्ना' ति । इति दिव्येन चक्षुना विसुद्धेन अतिवकन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुव्वण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति ।

६. "आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पज्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुज्जवखेत्तं लोकस्सा" ति ।

३. इन्द्रियसुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुज्जवखेत्तं लोकस्स । कतमेहि छहि ? सदिन्द्रियेन, विरियिन्द्रियेन, सतिन्द्रियेन, समाधिन्द्रियेन, पज्जिन्द्रियेन, आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पज्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दविसुण्येयो अज्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुज्जवखेत्तं लोकस्सा" ति ।

४. बलसुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुज्जवखेत्तं लोकस्स । कतमेहि छहि ? सद्वा-
बलेन, विरियबलेन, सतिबलेन, समाधिबलेन, पज्जाबलेन, आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पज्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुज्जवखेत्तं लोकस्सा" ति ।

५. पठमब्राह्मणीयसुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, अज्जेहि समन्नागतो रज्जो भद्रो अरसा-
जानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रज्जो अज्जं त्वेव सद्धं गच्छति ।

कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, रज्जो भद्रो अस्साजानीयो खमो होति रूपान, खमो सदान, खमो गन्धान, खमो रसान, खमो फोटुब्बान, वण्णसम्पन्नो च होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि अज्जेहि समन्नागतो रज्जो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रज्जो

५ अज्ज त्वेव सत्त्व गच्छति ।

२ “एवमेव खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पे० अनुत्तर पुज्जकखेत्त लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति रूपान, खमो सदान, खमो गन्धान, खमो रसान, खमो फोटुब्बान, खमो धम्मान । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पे० अनुत्तर पुज्जकखेत्त लोकस्सा” ति ।

६ बुत्तियआजानीयसुत्त

१ “छहि, भिक्खवे, अज्जेहि समन्नागतो रज्जो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रज्जो अज्ज त्वेव सत्त्व गच्छति । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, रज्जो भद्रो अस्साजानीयो खमो होति रूपान, खमो सदान, खमो गन्धान, खमो रसान, खमो फोटुब्बान, वलसम्पन्नो च होति । इमेहि, खो भिक्खवे, छहि अज्जेहि समन्नागतो रज्जो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रज्जो अज्ज त्वेव सत्त्व गच्छति ।

२ “एवमेव खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो पे० अनुत्तर पुज्जकखेत्त लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति रूपान पे० खमो धम्मान । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पे० अनुत्तर पुज्जकखेत्त लोकस्सा” ति ।

७ तत्तियआजानीयसुत्त

१ “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो रज्जो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रज्जो अज्ज त्वेव सत्त्व गच्छति ।

१ धम्मेहि - एवा० ।

कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, रज्जो भद्रो अस्साजानीयो खमो होति रूपानं, खमो सदानं, खमो गन्धानं, खमो रसानं, खमो फोट्टव्वानं, जवसम्पन्नो च होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि अज्जेहि समन्नागतो रज्जो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रज्जो अज्जं त्वेव सङ्गं गच्छति ।

R. 234

5

२. “एवमेव खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञवखेतं लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति रूपानं ... पे०... खमो धम्मानं । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञवखेतं लोकस्सा” ति ।

10

८. अनुत्तरियसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, अनुत्तरियानि । कतमानि छ ? दस्सानानुत्तरियं, सवनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं, सिक्खानुत्तरियं, पारिचरियानुत्तरियं, अनुस्सतानुत्तरियं — इमानि खो, भिक्खवे, छ अनुत्तरियानी” ति ।

९. अनुस्सतिट्ठानसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, अनुस्सतिट्ठानानि । कतमानि छ ? १. बुद्धानुस्सति, धम्मनुस्सति, सङ्घानुस्सति, सीलानुस्सति, चागानुस्सति, देवतानुस्सति — इमानि खो, भिक्खवे, छ अनुस्सतिट्ठानानी” ति

१०. महानामसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मि निग्रोधा-
राम । अयं खो महानामो सक्को येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्ग-
मित्वा भगवन्तं अभियादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धो,
सो महानामो सक्को भगवन्तं एतदवोच —

20

२. “सो तो, भन्ते, अरियसावज्जो आगतफलो विज्जातसासनो,
सो कतमेन विहारेन बहुलं विहरती” ति ?

३ “यो सो, महानाम, अरियसावको आगतपत्तो विज्झात-
सासन्नो, सो इमिना विहारेण बहूल विहरति । इध, महानाम, अरिय-
सावको तथागत अनुस्सरति — ‘इति पि सो भगवा अरह सम्मासम्बुद्धो
विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्भसारथि सत्था
५ देवमनुस्सान बुद्धो भगवा’ ति । यस्मि, महानाम, समये अरियसावको
तथागत अनुस्सरति नेवस्स तस्मि समये रागपरियुद्धित चित्त होति, न
दोसपरियुद्धित चित्त होति, न मोहपरियुद्धित चित्त होति, उजुगत-
मेवस्स तस्मि समये चित्त होति तथागत आरब्ध । उजुगतचित्तो खो
पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेद, लभति धम्मवेद, लभति
१० धम्मूपसहित पामोज्ज’ । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो
पस्सम्भति, पस्सद्वकायो सुख वेदियति^१, सुखिनो चित्त समाधियति ।
अय बुच्चति, महानाम — ‘अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो^३
विहरति, सब्बापज्झाय पजाय अब्बापज्झो विहरति, धम्मसोत समापन्नो
बुद्धानुस्सति भावेति’ ।

१५ “पुन च पर, महानाम, अरियसावको धम्म अनुस्सरति —
‘स्वाक्खातो भगवता धम्मो सन्दिट्टिको अकालिको एहिपस्सिको ओप-
नेय्यिको पच्चत्त वेदितव्वो विज्जूही’ ति । यस्मि, महानाम, समये
अरियसावको धम्म अनुस्सरति नेवस्स तस्मि समये रागपरियुद्धित चित्त
होति, न दोसपरियुद्धित चित्त होति, न मोहपरियुद्धित चित्त होति,
२० उजुगतमेवस्स तस्मि समये चित्त होति धम्म आरब्ध । उजुगतचित्तो
खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेद, लभति धम्मवेद, लभति
धम्मूपसहित पामोज्ज । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो
पस्सम्भति, पस्सद्वकायो सुख वेदियति, सुखिनो चित्त समाधियति ।
अय बुच्चति, महानाम — ‘अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्ता
२५ विहरति, सब्बापज्झाय पजाय अब्बापज्झो विहरति, धम्मसोत समा-
पन्नो धम्मनुस्सति भावेति’ ।

५ “पुन च पर, महानाम, अरियसावको सङ्ख अनुस्सरति —
‘सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्खो, उजुप्पटिपन्नो भगवतो सायवसङ्खो,
जायप्पटिपन्नो भगवतो सायवसङ्खो, सामीचिप्पटिपन्नो भगवतो सावक-
३० सङ्खो, यदिद चत्तारि पुरिसपुगानि अट्ट पुरिसपुगत्ता एत भगवतो

सावकसङ्घो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जावखेतं लोकस्सा' ति । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको सङ्घं अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति सङ्घं आरब्भ । उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, ५
अरियसावको लभति अत्यवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्दकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । अयं बुच्चति, महानाम - 'अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो विहरति, १०
सव्यापज्झाय पजाय अव्यापज्झो विहरति, धम्मसोतं समापन्नो सङ्घानुस्सति भावेति' ।

६. "पुन च परं, महानाम, अरियसावको अत्तनो सीलानि अनुस्सरति अखण्डानि अच्छिद्धानि असवलानि अकम्मासानि भुजिस्सानि विञ्जुप्पसत्थानि' अपरामद्धानि समाधिसंवत्तनिकानि । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको सीलं अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये १५
रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति सीलं आरब्भ । उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्यवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्दकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं २०
समाधियति । अयं बुच्चति, महानाम - 'अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो विहरति, सव्यापज्झाय पजाय अव्यापज्झो विहरति, धम्मसोतं समापन्नो सीलानुस्सति भावेति' ।

R. 237

७. "पुन च परं, महानाम, अरियसावको अत्तनो चानं अनुस्सरति - 'ताभा वत मे, सुलद्धं वत मे' । योहं मच्छेरमतपरियुद्धिताय २५
पजाय विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगारं अज्झावसामि मुत्तचागो पयत्तपाणि वोस्सगरतो पाचयोगो दानसंविभागरतो' ति । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको चानं अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं

B. 254

होति, उजुगतमवस्स तस्मिं समये चित्तं होति चाग आरब्भ । उजुगत-
चित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेद, लभति धम्मवेद,
लभति धम्मपसहितं पामोज्ज । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स
कायो पस्सम्भति, पस्सद्दकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति ।
५ अयं बुच्चति, महानाम – ‘अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो
विहरति, सब्बापज्झाय पजाय अब्बापज्झो विहरति, धम्मसोत्तं समापन्नो
चागानुस्सति भावेति’ ।

८ “पुन च पर, महानाम, अरियसावको देवतानुस्सति भावेति –
‘सन्ति देवा चातुमहाराजिका’, सन्ति देवा तार्यतिंसा, सन्ति देवा यामा,
१० सन्ति देवा तुसिता, सन्ति देवा निम्मानरतिनो, सन्ति देवा परनिम्मित-
वसवत्तिनो, सन्ति देवा ब्रह्मकायिका, सन्ति देवा तदुत्तरि^१ । यथारूपाय
सद्दाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना, मय्हं पि तथारूपा
सद्दा सविज्जति । यथारूपेण सीलेन समन्नागता ता देवता इतो चुता
तत्थ उपपन्ना, मय्हं पि तथारूपं सीलं सविज्जति । यथारूपेण सुतेन
१५ समन्नागता ता देवता इतो^२ चुता तत्थ उपपन्ना, मय्हं पि तथारूपं सुतं
सविज्जति । यथारूपेण चागेन समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ
उपपन्ना, मय्हं पि तथारूपो चागो सविज्जति । यथारूपाय पञ्जाय
समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना, मय्हं पि तथारूपा पञ्जा
सविज्जती’ ति । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको अत्तनो च
२० तासं च देवतानं सद्दं च सीलं च सुतं च चागं च पञ्जां च अनुस्सरति
नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धितं चित्तं
होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं होति, उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं
होति ता देवता आरब्भ । उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरिय-
सावको लभति अत्थवेद, लभति धम्मवेद, लभति धम्मपसहितं पामोज्ज ।
२५ पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्दकायां
सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । अयं बुच्चति, महानाम –
‘अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो विहरति, सब्बापज्झाय
पजाय अब्बापज्झो विहरति, धम्मसोत्तं समापन्नो देवतानुस्सति भावेति’ ।

१ चतुमहाराजिका – सी० स्था० रो० । २ तदुत्तरि – सी० । ३ ततो –
स्था० रो० ।

६. “यो सो, महानाम, अरियसावको आगतफलो विज्जात-
सासनो सो इमिना विहारेन बहुलं विहरती” ति ।

आहुतेय्यवगो पठ्मो ।

तस्सुद्धानं

“द्वे आहुतेय्या इन्द्रिय, वलानि तयो आजानीया” ।

अनुत्तरिय^१ अनुत्तसी^२, महानामेन ते दसा ति ॥

—०—

२. सारणीयवग्गो

१. पठमसारणीयसुत्तं

१. “छयिमे, भिक्खवे, धम्मा सारणीया” । कतमे छ ? इध, 5
भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं कायकम्मं पच्चुपट्टितं होति सन्नह्यचारीसु आवि
चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो ।

२. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं वचीकम्मं पच्चुपट्टितं
होति सन्नह्यचारीसु आवि चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो ।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं मनोकम्मं पच्चुपट्टितं 10
होति सन्नह्यचारीसु आवि चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु ये ते लाभा धम्मिका धम्म-
लद्धा अन्तमसो पत्तपरियापन्नमत्तं पि तथारूपेहि लाभेहि अप्पटिविभत्त-
भोगी होति सीलवन्तेहि सन्नह्यचारीहि साधारणभोगी, अयं पि धम्मो
सारणीयो । 15

५. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु यानि तानि सीलानि
अखण्डानि अच्छिद्धानि असवलानि अकम्मासानि भुजिस्सानि विब्बु-
प्पसत्थानि^३ अपरामद्धानि समाधिसंवत्तनिकानि तथारूपेहि सीलेहि
सीलसामञ्जगतो विहरति सन्नह्यचारीहि” आवि चेव रहो च, अयं पि
धम्मो सारणीयो । 20

६. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु मायं दिट्ठि अरिया निय्यानिका^४
निय्याति तवकरस्स सम्मा दुवत्ताक्सायाय तथारूपाय दिट्ठिया दिट्ठि-

१. आजानीया - स्वा०, रो० । २-२ अनुत्तरिय अनुत्तता - सी०; अनुत्तरिय अनु-
त्तता - स्वा०, रो० । ३. सासणीया - सी०, स्वा०, रो० । ४. विब्बुपट्टानि - स्वा०,
रो० । ५. सन्नह्यचारीसु - गी० । ६. नीयानिया - रो० ।

सामञ्जगतो विहरति सन्नहाचारीहि आवि चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो । इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मा सारणीया” ति ।

२. दुतियसारणीयसुत्तं

१. “छयिमे, भिक्खवे, धम्मा सारणीया पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तन्ति । कतमे छ ?
 ५ इध, भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं कायकम्मं पच्चुपट्ठितं होति सन्नहाचारीसु आवि चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तति ।

२. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं वचीकम्मं पच्चुपट्ठितं होति ... पे०... मेत्तं मनोकम्मं पच्चुपट्ठितं होति सन्नहाचारीसु आवि
 १० चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तति ।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु ये ते लाभा धम्मिका धम्मलद्धा अन्तमसो पत्तपरियापन्नमत्तं पि तथारूपेहि लाभेहि अप्पटिविभत्तभोगी होति सीलवन्तेहि सन्नहाचारीहि साधारणभोगी, अयं पि धम्मो
 १५ सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तति ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु यानि तानि सीलानि अखण्डानि अच्छिद्धानि असवलानि अकम्मासानि भुजिस्सानि विञ्जुप्पसत्थानि अपरामट्ठानि समाधिसवत्तनिकानि तथारूपेहि सीलेहि सीलसामञ्जगतो
 २० विहरति सन्नहाचारीहि आवि चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तति ।

५. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धायं दिट्ठि अरिया नित्यानिवा नित्याति तक्करस्स सम्मा दुक्खवरायाय तथारूपाय दिट्ठिया
 २५ दिट्ठिसामञ्जगतो विहरति सन्नहाचारीहि आवि चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया

एकीभावाय संवत्तति । इमे खो, भिक्खवे, छं धम्मा सारणीया पिय-
करणा गस्करणा सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय
संवत्तन्ती' ति ।

३. निस्तारणीयमुत्तं

१. "छयिमा", भिक्खवे, निस्तारणीया धातुयो । कतमा छ ?

इध, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य — 'मेत्ता हि खो मे चेतोविमुत्ति भाविता 5
वहुलीकता यानीकता वत्युक्ता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा; अथ
च पन मे व्यापादो चित्तं परियादाय तिट्ठती' ति । सो 'मा हेवं,' तिस्स
वचनीयो — 'मायस्मा, एवं अवच; मा भगवन्तं अब्भाचिक्खि, न हि
साधु भगवतो अब्भक्खानं, न हि भगवा एवं वदेय्य । अट्टानमेतं, आवुसो,
अनवकासो यं मेत्ताय चेतोविमुत्तिया भाविताय बहुलीकताय यानी- 10
कताय वत्युक्ताय अनुट्ठिताय परिचिताय सुसमारद्धाय; अथ च पनस्स
व्यापादो चित्तं परियादाय ठस्सति', नेतं ठानं विज्जति । निस्सरणं
हेतं, आवुसो, व्यापादस्स यदिदं मेत्ताचेतोविमुत्ती' ति ।

R. 291

२. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य — 'करुणा हि खो
मे चेतोविमुत्ति भाविता बहुलीकता यानीकता वत्युक्ता अनुट्ठिता 15
परिचिता सुसमारद्धा; अथ च पन मे विहेसा चित्तं परियादाय तिट्ठती'
ति । सो 'मा हेवं,' तिस्स वचनीयो — 'मायस्मा, एवं अवच; मा भगवन्तं
अब्भाचिक्खि, न हि साधु भगवतो अब्भक्खानं, न हि भगवा एवं वदेय्य ।
अट्टानमेतं, आवुसो, अनवकासो यं करुणाय चेतोविमुत्तिया भाविताय
बहुलीकताय यानीकताय वत्युक्ताय अनुट्ठिताय परिचिताय सुसमारद्धाय; 20
अथ च पनस्स विहेसा चित्तं परियादाय ठस्सति, नेतं ठानं विज्जति ।
निस्सरणं हेतं, आवुसो, विहेसाय यदिदं करुणाचेतोविमुत्ती' ति ।

B. 256

३. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं वदेय्य — 'मुदिता हि खो
मे चेतोविमुत्ति भाविता बहुलीकता यानीकता वत्युक्ता अनुट्ठिता परि-
चिता सुसमारद्धा; अथ च पन मे अरत्ति चित्तं परियादाय तिट्ठती' ति । 25
सो 'मा हेवं,' तिस्स वचनीयो — 'मायस्मा, एवं अवच; मा भगवन्तं
अब्भाचिक्खि, न हि साधु भगवतो अब्भक्खानं, न हि भगवा एवं वदेय्य ।
अट्टानमेतं, आवुसो, अनवकासो यं मुदिताय चेतोविमुत्तिया भाविताय

बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुद्धिताय परिचिताय सुसमा-
रद्धाय, अथ च पनस्स अरति चित्त परियादाय ठस्सति, नेत ठान विज्जति
निस्सरण हेत, आवुसो, अरतिया यदिद मुदिताचेतोविमुत्ती' ति ।

- ४ "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एव वदेय्य — 'उपेक्खा हि खो
मे चेतोविमुत्ति भाविता बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुद्धिता परि-
चिता सुसमारद्धा, अथ च पन मे रागो चित्त परियादाय तिद्धती' ति ।
सो 'मा हेव,' तिस्स वचनीयो — 'मायस्मा, एव अवच, मा भगवन्त
अब्भाचिक्खि, न हि साधु भगवतो अब्भक्खान, न हि भगवा एव वदेय्य ।
अट्टानमेत, आवुसो, अनवकासो य उपेक्खाय चेतोविमुत्तिया भाविताय
बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुद्धिताय परिचिताय सुसमा-
रद्धाय, अथ च पनस्स रागो चित्त परियादाय ठस्सति, नेत ठान विज्जति ।
निस्सरण हेत, आवुसो, रागस्स यदिद उपेक्खाचेतोविमुत्ती' ति ।

- ५ "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एव वदेय्य — 'अनिमित्ता हि
खो मे चेतोविमुत्ति भाविता बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुद्धिता
परिचिता सुसमारद्धा, अथ च पन मे निमित्तानुसारि विज्जाण होती'
ति । सो 'मा हेव,' तिस्स वचनीयो — 'मायस्मा, एव अवच, मा भगवन्त
अब्भाचिक्खि, न हि साधु भगवतो अब्भक्खान, न हि भगवा एव वदेय्य ।
अट्टानमेत, आवुसो, अनवकासो य अनिमित्ताय चेतोविमुत्तिया भाविताय
बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुद्धिताय परिचिताय सुसमा-
रद्धाय, अथ च पनस्स निमित्तानुसारि विज्जाण भविस्सति, नेत ठान
विज्जति । निस्सरण हेत, आवुसो, सब्बनिमित्तान यदिद अनिमित्ता-
चेतोविमुत्ती' ति ।

- ६ "इध पन भिक्खवे, भिक्खु एव वदेय्य — 'अस्मी' ति खो मे
विगत', अयमहमस्मी ति च न समनुपस्सामि, अथ च पन मे
विचिगिच्छावथवयासल्ल चित्त परियादाय तिद्धती' ति । सो 'मा हेव,'
तिस्स वचनीयो — 'मायस्मा, एव अवच, मा भगवन्त अब्भाचिक्खि,
न हि साधु भगवतो अब्भक्खान, न हि भगवा एव वदेय्य । अट्टानमेत,
आवुसो, अनवकासो य अस्मी ति विगते अयमहमस्मी ति च न समनु-
पस्सामो, अथ च पनस्स विचिगिच्छावथवयासल्ल चित्त परियादाय

ठस्तति, नेतं ठानं विज्जति । निस्सरणं हेतं, आबुसो, विचिकिच्छाकथं-
कथासल्लस्स यदिद अस्मी ति मानसमुग्धातो' ति । इमा खो,
भिक्षवे, छ निस्सारणीया धातुयो' ति ।

४. भट्टकमुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्षू आमन्तेसि - "आबुसो,
भिक्षवो" ति । "आबुसो" ति खो ते भिक्षू आयस्मतो सारिपुत्तस्स 5 R 293
पञ्चस्सोत्तुं । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच -

२. "तथा तथा, आबुसो, भिक्षु विहार कप्पेति यथा यथास्स
विहारं कप्पयतो न भट्ठकं मरणं होति न भट्ठिका कालङ्कुरिया^१ ।
कयञ्चाबुसो, भिक्षु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं
कप्पयतो न भट्ठकं मरणं होति न भट्ठिका कालङ्कुरिया ? 10

३. "इधाबुसो, भिक्षु कम्मरामो होति कम्मरतो कम्मरामतं
अनुयुत्तो, भस्सरामो होति भस्सरतो भस्सरामतं अनुयुत्तो, निद्वारामो
होति निद्वारतो निद्वारामतं अनुयुत्तो, सङ्गणिकारामो होति सङ्गणिक-
रतो^२ सङ्गणिकारामतं अनुयुत्तो, संसंगारामो होति संसंगरतो संसंगा-
रामतं अनुयुत्तो, पपञ्चारामो होति पपञ्चरतो पपञ्चारामतं 15
अनुयुत्तो । एव खो, आबुसो, भिक्षु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा
यथास्स विहारं कप्पयतो न भट्ठकं मरणं होति न भट्ठिका कालङ्कुरिया ।
अयं बुच्चताबुसो - 'भिक्षु सक्कायाभिरतो नप्पजहासि^३ सक्कायं सम्मा'
दुक्खस्स अन्तकिरियाय' ।

४. "तथा तथाबुसो, भिक्षु विहार कप्पेति यथा यथास्स 20 B 260
विहारं कप्पयतो भट्ठकं मरणं होति भट्ठिका कालङ्कुरिया । कयञ्चाबुसो,
भिक्षु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो भट्ठकं
मरणं होति भट्ठिका कालङ्कुरिया ?

५. "इधाबुसो, भिक्षु न कम्मरामो होति न कम्मरतो न
कम्मरामतं अनुयुत्तो, न भस्सरामो होति न भस्सरतो न भस्सरामतं 25
अनुयुत्तो, न निद्वारामो होति न निद्वारतो न निद्वारामतं अनुयुत्तो, न

सङ्गणिकारामो होति न सङ्गणिकरतो न सङ्गणिकारामतं अनुयुक्तो, न संसंगारामो होति न संसंगरतो न संसंगारामतं अनुयुक्तो, न पपञ्चारामो होति न पपञ्चरतो न पपञ्चारामतं अनुयुक्तो । एवं खो, आबुसो, भिक्खु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो भद्दकं मरणं होति भद्दिका कालङ्कुरिया । अयं वुच्चताबुसो - 'भिक्खु निब्बानाभिरतो पजहासि सबकायं सम्मा दुक्खस्स अन्तकिरियाया' ति ।

“यो पपञ्चमनुयुक्तो, पपञ्चाभिरतो मगो ।

विराधयी सो निब्बानं, योगक्खेमं अनुत्तरं ॥

“यो च पपञ्चं हित्वान, निष्पपञ्चपदे रतो ।

आराधयी सो निब्बानं, योगक्खेमं अनुत्तरं” ति ॥

५. अनुतप्पियसुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि - “तथा तथाबुसो, भिक्खु विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो कालङ्कुरिया अनुतप्पा होति । कथञ्चाबुसो, भिक्खु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो कालङ्कुरिया अनुतप्पा होति ?

२. “इधाबुसो, भिक्खु कम्मरामो होति कम्मरतो कम्मरामतं अनुयुक्तो, भस्सारामो होति ... निहारामो होति ... सङ्गणिकारामो होति ... संसंगारामो होति ... पपञ्चारामो होति पपञ्चरतो पपञ्चारामतं अनुयुक्तो । एवं खो, आबुसो, भिक्खु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो कालङ्कुरिया अनुतप्पा होति । अयं वुच्चताबुसो - 'भिक्खु सबकायाभिरतो नप्पजहासि सबकायं सम्मा दुक्खस्स अन्तकिरियाया' ।

३. “तथा तथाबुसो, भिक्खु विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो कालङ्कुरिया अनुतप्पा होति । कथञ्चाबुसो, भिक्खु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो कालङ्कुरिया अनुतप्पा होति ?

४. “इधाबुसो, भिक्खु न कम्मरामो होति न कम्मरतो न कम्मरामतं अनुयुक्तो, न भस्सारामो होति ... न निहारामो होति ... न सङ्गणिकारामो होति ... न संसंगारामो होति ... न पपञ्चारामो

होति न पपञ्चरतो न पपञ्चारामतं अनुयुक्तो । एवं खो, आवुसो, भिक्खु तथा तथा विहारं कप्पेति यथा यथास्स विहारं कप्पयतो काल-
ङ्किरिया अननुत्पप्पा होति । अयं वुच्चतावुसो - 'भिक्खु निब्बाना-
भिरतो पजहासि सक्कायं सम्मा दुक्खस्स अन्तकिरियाया' ति ।

“यो पपञ्चमनुयुक्तो, पपञ्चाभिरतो मगो ।
विराधयी सो निब्बानं, योगक्खेमं अनुत्तरं ॥
“यो च पपञ्चं हित्वान, निप्पपञ्चपदे रतो ।
आराधयी सो निब्बानं, योगक्खेमं अनुत्तरं” ति ॥

६. नकुलपितुसुतं

१. एकं समयं भगवा भग्नेसु विहरति सुंसुमारगिरे^१ भैसकल्लावने^२
मिगदाये । तेन खो पन समयेन नकुलपिता गहपति आवाधिको होति 10
दुक्खितो बाब्धगिलानो । अथ खो नकुलमाता गहपतानी नकुलपितरं
गहपति एतदवोच -

२. “मा खो त्वं, गहपति, सापेक्खो^३ कालमकासि । दुक्खा,
गहपति, सापेक्खस्स कालङ्किरिया; गरहिता च भगवता सापेक्खस्स
कालङ्किरिया । सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स - ‘न नकुलमाता 15
गहपतानी ममच्चयेन सक्खिस्सति’^४ दारके पोसेतु, धरावासं सन्धरितुं”^५
ति । न खो पनेतं, गहपति, एवं दट्ठब्बं । कुसल्लाहं, गहपति, कप्पासं
कन्तितुं वेणिं ओलिखितुं । सक्कोमहं, गहपति, तवच्चयेन दारके पोसेतुं,
धरावासं सन्धरितुं । तस्मातिह त्व, गहपति, मा सापेक्खो कालम-
कासि । दुक्खा, गहपति, सापेक्खस्स कालङ्किरिया, गरहिता च भगवता 20
सापेक्खस्स कालङ्किरिया ।

३. “सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स - ‘नकुलमाता गह-
पतानी ममच्चयेन अञ्जं घरे’ गमिस्सती’ ति । न खो पनेतं, गहपति,
एवं दट्ठब्बं । त्वं चेव खो, गहपति, जानासि अहं च, यं नो^६ सोल्लस-
वस्सानि गहट्ठकं^७ ब्रह्मचरियं^८ समाचिण्णं । तस्मातिह त्वं, गहपति, मा 25

१. सुसुमारगिरे - म० । २. भैसकल्लावने - सी० । ३. सापेक्खो - रो० ।
४. सक्खिस्सति - रो० । ५. सन्धरितु - सी०, रो०, सन्धरितु - स्वा० । ६. मत्तार -
स्वा०, धीरं - सी० । ७-८. यदा ते - सी०, यथा - स्वा०; यथा नो - रो० ।
७-८. गहट्ठकं ब्रह्मचरियं - स्वा० । ९. समाचिण्ण - सी० ।

सापेक्खो कालमकासि । दुक्खा, गहपति, सापेक्खस्स कालङ्किरिया;
गरहिता च भगवता सापेक्खस्स कालङ्किरिया ।

४. “सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स — ‘नकुलमाता गह-
पतानी ममच्चयेन न दस्सनकामा भविस्सति भगवतो न दस्सनकामा
5 भिक्खुसङ्घस्सा’ ति । न खो पनेत, गहपति, एवं दट्ठब्बं । अहं हि,
गहपति, तवच्चयेन^१ दस्सनकामतरा चेव^२ भविस्सामि भगवतो दस्सन-
कामतरा च भिक्खुसङ्घस्स । तस्मातिह त्वं, गहपति, मा सापेक्खो
कालमकासि । दुक्खा, गहपति, सापेक्खस्स कालङ्किरिया; गरहिता
च भगवता सापेक्खस्स कालङ्किरिया ।

५. “सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स — ‘न नकुलमाता
गहपतानी ममच्चयेन सीलेसु परिपूरकारिणी’ ति । न खो पनेत, गहपति,
एवं दट्ठब्बं । यावता खो, गहपति, तस्स भगवतो साविका गिही ओदात-
वसना सीलेसु परिपूरकारिनियो, अहं तासं अञ्जतरा । यस्स खो
पनस्स कद्धा वा विमति वा — अय सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो भग्गेसु
15 विहरति सुसुमारगिरे भेसकळावने मिगदाये — त भगवन्त उपसङ्गमित्वा
पुच्छतु । तस्मातिह त्वं, गहपति, मा सापेक्खो कालमकासि । दुक्खा
गहपति सापेक्खस्स कालङ्किरिया, गरहिता च भगवता सापेक्खस्स
कालङ्किरिया ।

R 297

B 263

६. “सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स — ‘न नकुलमाता
20 गहपतानी लाभिनी अञ्जत्तं चेतोसमथस्सा’ ति । न खो पनेत, गहपति,
एव दट्ठब्बं । यावता खो, गहपति, तस्स भगवतो साविका गिही ओदात-
वसना लाभिनियो अञ्जत्तं चेतोसमथस्स, अहं तासं अञ्जतरा ।
यस्स खो पनस्स कद्धा वा विमति वा — अय सो भगवा अरहं सम्मा-
सम्बुद्धो भग्गेसु विहरति सुसुमारगिरे भेसकळावने मिगदाये — तं भगवन्तं
25 उपसङ्गमित्वा पुच्छतु । तस्मातिह त्वं, गहपति, मा सापेक्खो कालम-
कासि । दुक्खा, गहपति, सापेक्खस्स कालङ्किरिया, गरहिता च
भगवता सापेक्खस्स कालङ्किरिया ।

७. “सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स — ‘न नकुलमाता गह-
पतानी इमस्मि घम्मविनये ओगाधप्पत्ता पतिगाधप्पत्ता अस्सासप्पत्ता
30 तिण्णविचिफिच्छा विगतकथङ्कया वेसारज्जप्पत्ता अपरप्पच्चया सत्यु-

सासने विहरती' ति । न खो पनेतं, गहपति, एवं ददृध्वं । यावता खो, गहपति, तस्स भगवतो साविका गिही ओदातवसना इमस्मि धम्मविनये ओगाधप्पत्ता पतिगाधप्पत्ता अस्सासप्पत्ता तिण्णविचिकिच्छा विगत-
कथङ्कथा वेसारज्जप्पत्ता अपरप्पच्चया सत्युसासने विहरन्ति', अहं तासं अञ्जतरा । यस्स खो पनस्स कङ्गा वा विमति वा — अयं सो 5
भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो भग्गेसु विहरति सुसुमारगिरे भेसकळावने भिगदावे — तं भगवन्तं उपसङ्कमित्वा पुच्छतु । तस्मातिह त्वं, गहपति, मा सापेक्खो कालमकासि । दुक्खा गहपति सापेक्खस्स कालङ्किरिया ; गरहिता च भगवता सापेक्खस्स कालङ्किरिया" ति ।

८. अय खो नकुलपितुनो गहपतिस्स नकुलमातरा' गहपता- 10 R. 298
निया इमिना ओवादेन ओवदियमानस्स सो आवाधो ठानसो पटिप्प-
स्सम्भि । वुट्ठाहि च नकुलपिता गहपति तम्हा आवाधा ; तथा पहीनो च
पन नकुलपितुनो गहपतिस्स सो आवाधो अहोसि । अथ खो नकुलपिता
गहपति मिलाना वुट्ठितो' अचिरवुट्ठितो गेलञ्जा दण्डमोलुठम येन B. 264
भगवा तेनुपसङ्कमि ; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं 15
निसोदि । एकमन्तं निसिन्नं खो नकुलपितरं गहपति भगवा एतदवोच —

९. "लाभा ते, गहपति, सुलद्धं ते, गहपति ! यस्स ते नकुल-
माता गहपतानी अनुकम्पिका अत्यकामा ओवादिका अनुसासिका ।
यावता खो, गहपति, मम साविका गिही ओदातवसना सीलेसु परिपूर-
कारिणियो, नकुलमाता गहपतानी तासं अञ्जतरा । यावता खो, 20
गहपति, मम साविका गिही ओदातवसना लाभिणियो अञ्जत्तं चेतो-
समयस्स, नकुलमाता गहपतानी तास अञ्जतरा । यावता खो, गहपति,
मम साविका गिही ओदातवसना इमस्मि धम्मविनये ओगाधप्पत्ता
पतिगाधप्पत्ता अस्सासप्पत्ता तिण्णविचिकिच्छा विगतकथङ्कथा वेसा-
रज्जप्पत्ता अपरप्पच्चया सत्युसासने विहरन्ति, नकुलमाता गहपतानी 25
तासं अञ्जतरा । लाभा ते, गहपति, सुलद्धं ते, गहपति ! यस्स ते
नकुलमाता गहपतानी अनुकम्पिका अत्यकामा ओवादिका अनु-
सासिका" ति ।

१. विहरन्तिओ — स्वा०, रो० । २. नकुलमाता — गी०, स्वा० । ३. वुट्ठितोय —

७. सोपसुत्तं

१. एक समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
 पिण्डकस्स आरामे । अथ खो भगवा सायन्हसमयं पटिसल्लाना बुद्धितो
 येनुपट्टानसाला तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा पञ्जात्ते आसने निसीदि ।
 आयस्मा पि खो सारिपुत्तो सायन्हसमयं पटिसल्लाना बुद्धितो येनुपट्टान-
 २२९ ५ साला तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं
 निसीदि । आयस्मा पि खो महामोगल्लानो ... आयस्मा पि खो महा-
 कस्सपो आयस्मा पि खो महाकच्चायनो^१ ... आयस्मा पि खो महा-
 कोट्टिको^२ आयस्मा पि खो महाचुन्दो .. आयस्मा पि खो महाकप्पिनो
 ... आयस्मा पि खो अनुरुद्धो आयस्मा पि खो रेवतो ... आयस्मा पि
 १० खो आनन्दो सायन्हसमयं^३ पटिसल्लाना बुद्धितो येनुपट्टानसाला
 तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
 अथ खो भगवा बहुदेव रत्ति निसज्जाय वीतिनामेत्वा उट्ठायासना विहारं
 पाविसि । ते पि खो आयस्मान्तो अचिरपक्कन्तस्स भगवतो उट्ठायासना
 ययाविहार अगमंसु । ये पन तत्थ भिक्खू नवा अचिरपब्बजिता अधुना-
 १५ गता इमं धम्मवित्तयं ते याव सुरियुग्गमना^४ काकच्छमाना सुप्पिसु ।
 अद्दसा खो भगवा दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन अतिपक्कन्तमानुसकेन ते
 भिक्खू याव सुरियुग्गमना काकच्छमाने सुप्पन्ते । दिस्वा येनुपट्टानसाला
 तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा पञ्जात्ते आसने निसीदि । निसज्ज खो
 भगवा भिक्खू^५ आमन्तेसि -

२० २ “कह नु खो, भिक्खवे, सारिपुत्तो ? कहं महामोगल्लानो ?
 कहं महाकस्सपो ? कहं महाकच्चायनो ? कहं महाकोट्टिको ? कहं
 महाचुन्दो ? कहं महाकप्पिनो ? कहं अनुरुद्धो ? कहं रेवतो ? कहं
 आनन्दो ? कहं नु खो ते, भिक्खवे, थेरा सावका गता” ति ?

“ते पि खो, भन्ते, आयस्मान्तो अचिरपक्कन्तस्स भगवतो उट्ठा-
 २५ यासना ययाविहार अगमसू” ति ।

३ “केन^६ नो तुम्हे, भिक्खवे, थेरा भिक्खू नागता^७ ति” याव
 सुरियुग्गमना काकच्छमाना सुप्पथ ? त कि मज्जथ, भिक्खवे, अपि नु
 तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं वा - ‘राजा सत्तियो मुट्ठाभिसित्तो’ यावदत्थ सेव्य-

१ महापच्चाना - स्या०, रो० । २ महाकोट्टिको - सी०, रो० । ३ सायन्हसमयं
 - स्या०, रो० । ४ सुरियुग्गमना - स्या०, रो० । ५ ते भिक्खू - रो० । ६ तेन - सी०,
 स्या०, रो० । ७-७ नवा - सी०, स्या०, रो० । ८ मुट्ठाभिसित्तो - सी०, स्या०, रो० ।

सुखं पस्ससुखं मिद्धसुखं अनुयुत्तो विहरन्तो यावजीव रज्जं कारेन्तो
जनपदस्स वा पियो मनापो' ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“साधु, भिक्खवे । मया पि खो एत, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न
सुत — ‘राजा खत्तियो मुढाभिसित्तो यावदत्थं सेय्यसुखं पस्ससुखं मिद्ध- 5
सुखं अनुयुत्तो विहरन्तो यावजीव रज्जं कारेन्तो जनपदस्स वा पियो
मनापो’ ति ।

४ “तं किं मञ्जथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुत
वा — ‘रट्ठिको पे० पेत्तणिको’ सेनापतिको’ गामगामणिको’
पूगगामणिको यावदत्थं सेय्यसुखं पस्ससुखं मिद्धसुखं अनुयुत्तो विह- 10
रन्तो यावजीव पूगगामणिकत्तं कारेन्तो पूगस्स वा पियो मनापो’ ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“साधु, भिक्खवे । मया पि खो एत, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न सुत —
‘पूगगामणिको यावदत्थं सेय्यसुखं पस्ससुखं मिद्धसुखं अनुयुत्तो विहरन्तो
यावजीव पूगगामणिकत्तं वा कारेन्तो पूगस्स वा पियो मनापो’ ति । 15

५ “तं किं मञ्जथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुत वा — 20
‘समणो वा ब्राह्मणो वा यावदत्थं सेय्यसुखं पस्ससुखं मिद्धसुखं अनुयुत्तो
इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारो भोजने अमत्तञ्जु जागरियं अननुयुत्तो अवि-
पत्सको पुसलानं धम्मानं पुट्ठरत्तापररत्तं बोधिपक्खियानं’ धम्मानं
भावनानुयोगं अननुयुत्तो आसवानं तया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्चा- 20
विमुत्तिं दिट्ठेव धम्मं समं अभिञ्जा सच्चिकत्वा उपसम्पज्जं विह-
रन्तो’ ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“साधु, भिक्खवे । मया पि खो एत, भिक्खवे, नेव दिट्ठं
न सुत — ‘समणो वा ब्राह्मणो वा यावदत्थं सेय्यसुखं पस्ससुखं 25 R 301
मिद्धसुखं अनुयुत्तो इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारो भोजने अमत्तञ्जु जागरियं
अननुयुत्तो अविपत्सको पुसलानं धम्मानं पुट्ठरत्तापररत्तं बोधिपक्खियानं
धम्मानं भावनानुयोगं अननुयुत्तो आसवानं तया अनासवं चेतोविमुत्तिं
पञ्चाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मं समं अभिञ्जा सच्चिकत्वा उपसम्पज्जं
विहरन्तो’ ति ।

६. “तस्मात्तिहु, भिक्खवे, एवं सिक्खितब्बं – ‘इन्द्रियेषु गुत्त-
द्वारा भविस्साम, भोजने मत्तञ्जुनो, जागरियं अनुयुत्ता, विपस्सका
कुसलानं धम्मानं, पुब्बरत्तापररत्तं बोधिपक्खियानं धम्मानं, भावनानु-
योगमनुयुत्ता विहरिस्सामा’ ति । एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खि-
3 तब्बं” ति ।

घ. मच्छद्वन्धसुत्तं

१. एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरति महता भिक्खु-
सङ्घेन सद्धि । अद्दसा खो भगवा अद्धानमग्गप्पटिपत्तो^१ अञ्जतरस्मि
पदेसे मच्छिकं मच्छद्वन्धं मच्छे वधित्वा वधित्वा विक्किणमानं । विस्वा
मग्गा ओक्कम्म अञ्जतरस्मि रुक्खमूले पञ्जात्ते आसने निसीदि ।
10 निसज्ज खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि –

२. “पस्सथ नो तुम्हे, भिक्खवे, अमुं^२ मच्छिकं मच्छद्वन्धं मच्छे
वधित्वा वधित्वा विक्किणमानं” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

३. “तं किं मज्झथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं
R. 302 15 वा – ‘मच्छिको मच्छद्वन्धो मच्छे वधित्वा वधित्वा विक्किणमानो तेन
कम्मेन तेन आजीवेन हत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी
वा भोगभोगी वा महन्तं वा भोगक्खन्धं अज्झावसन्तो’” ति ?

D 267 “नो हेतं, भन्ते” ।

- “साधु, भिक्खवे ! मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न सुतं –
20 ‘मच्छिको मच्छद्वन्धो मच्छे वधित्वा वधित्वा विक्किणमानो तेन
कम्मेन तेन आजीवेन हत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यान-
यायी वा भोगभोगी वा महन्तं वा भोगक्खन्धं अज्झावसन्तो’ ति ।
तं किस्स हेतु ? ते हि सो, भिक्खवे, मच्छे वज्जे वधायुपनीते^३ पापकेन
मनसानुपेक्खति, तस्मा सो नेव हत्थियायी होति न अस्सयायी न रथयायी
25 न यानयायी न भोगभोगी, न महन्तं भोगक्खन्धं अज्झावसति ।

४. “तं किं मज्झथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं
वा – ‘गोघातको गावो वधित्वा वधित्वा विक्किणमानो तेन कम्मेन तेन

आजीवेन हृत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी वा भोग-
भोगी वा महन्तं वा भोगवखन्धं अज्झावसन्तो” ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“साधु, भिक्खवे ! मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न
सुतं — ‘गोघातको गावो वधित्वा वधित्वा विविकणमानो तेन कम्मेन 5
तेन आजीवेन हृत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी वा
भोगभोगी वा महन्तं वा भोगवखन्धं अज्झावसन्तो’ ति । तं किस्स हेतु ?
तेहि सो, भिक्खवे, गावो वज्जे वधायुपनीते पापकेन मनसानुपेक्खति,
तस्मा सो नेव हृत्थियायी होति न अस्सयायी न रथयायी न यानयायी
न भोगभोगी, न महन्तं भोगवखन्धं अज्झावसति । 10

५. “तं किं मञ्जुजथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुतं
वा — ‘ओरब्भिको ... पे०... सूकरिको’ ... पे०... साकुणिको ... पे०...
मागविको मगे’ वधित्वा वधित्वा विविकणमानो तेन कम्मेन तेन
आजीवेन हृत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी वा भोग-
भोगी वा महन्तं वा भोगवखन्धं अज्झावसन्तो” ति ? 15

“नो हेतं, भन्ते” ।

“साधु, भिक्खवे ! मया पि खो एतं, भिक्खवे, नेव दिट्ठं
न सुतं — ‘मागविको मगे’ वधित्वा वधित्वा विविकणमानो तेन कम्मेन
तेन आजीवेन हृत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी
वा भोगभोगी वा महन्तं वा भोगवखन्धं अज्झावसन्तो’ ति । तं किस्स 20
हेतु ? ते हि सो, भिक्खवे, मगे वज्जे वधायुपनीते पापकेन मनसानु-
पेक्खति, तस्मा सो नेव हृत्थियायी होति न अस्सयायी न रथयायी न
यानयायी न भोगभोगी, न महन्तं भोगवखन्धं अज्झावसति । ते हि
नाम’ सो, भिक्खवे, तिरच्छानगते पाणे वज्जे वधायुपनीते पापकेन
मनसानुपेक्खमानो’ नेव हृत्थियायी भविस्सति’ न अस्सयायी न रथयायी 25
न यानयायी न भोगभोगी, न महन्तं भोगवखन्धं अज्झावसिस्सति’ ।
यो पन यादो य मनुस्सभूत वज्जे वधायुपनीते पापकेन मनसानुपेक्खति !
तं हि तस्स’, भिक्खवे, होति दीघरत्त अहिताय दुक्कताय । कायस्स भेदा
परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जती” ति ।

१. गारविको — एवा० । २. मिये — एवा०, रो० । ३. मी०, एवा०, रो०. पंगवोपु
नयि । ४. मरणादुत्पत्तिं ताया सो — एवा० । ५. होति — एवा० । ६. मागवपि —
एवा० । ७-७. उ. दिट्ठं — रो० ।

६. पठममरणस्सतिसुत्तं

R. 304

१. एकं समयं भगवा नातिके^१ विहरति गिञ्जकावसथे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि - “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच -

२. “मरणस्सति, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति ५ महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना । भावेथ नो तुग्हे, भिक्खवे, मरणस्सति” ति ?

३. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - “अहं^३ खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

१० “इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - ‘अहो वताहं रत्तिन्दिवं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

४. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

१५ “यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

“इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - ‘अहो वताहं दिवसं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु^३ वत मे कतं अस्सा’ ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

२० ५. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

B. 269

“यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

“इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तर एकपिण्डपातं’ भुञ्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

२५ ६. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

१. नातिके - गी० स्या०, रो० । २. अहं पि - स्या० । ३. बहु - गी० । ४. एकं पिण्डपात - स्या०, रो० ।

“इध मय्हं, भन्ते, एवं होति — ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं चत्तारो पञ्च’ आलोपे सङ्खादित्वा अज्झोहरामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सत्ति” ति ।

R 105

७. अज्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच — “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सत्ति” ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सत्ति” ति ?

“इध मय्हं, भन्ते, एवं होति — ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकं आलोपं सङ्खादित्वा अज्झोहरामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरण- 10 स्सत्ति” ति ।

८. अज्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच — “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सत्ति” ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सत्ति” ति ?

“इध मय्हं, भन्ते, एवं होति — ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं 15 यदन्तरं अस्सत्तित्वा वा पस्ससामि पस्सत्तित्वा वा अस्ससामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सत्ति” ति ।

९. एयं वुत्ते भगवा ते भिक्खू एतदवोच — “यो चायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सत्ति भावेति — ‘अहो वताहं रत्तिन्दिवं जीवेय्यं, भगवतो 20 सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति ।

“यो चायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सत्ति भावेति — ‘अहो वताहं दिवसं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति ।

“यो चायं, भिक्खवे, भिक्खु एव मरणस्सत्ति भावेति — ‘अहो 25 वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकपिण्डपातं भुज्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ ति ।

“यो चायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सत्ति भावेति — ‘अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं चत्तारो पञ्च आलोपे सङ्खादित्वा अज्झोहरामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा’ 30

R 30n

ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, भिक्खू पमत्ता विहरन्ति दन्ध मरणस्सति भावेन्ति आसवान खयाय ।

“यो च’ खयाय’ भिक्खवे, भिक्खू एव मरणस्सति भावेति - ‘अहो वताह तदन्तर जीवेय्य यदन्तर एक आलोप सङ्गादित्वा अज्झो-
हरामि, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कत अस्सा’ ति ।

“यो चाय, भिक्खवे, भिक्खू एव मरणस्सति भावेति - ‘अहो वताह तदन्तर जीवेय्य यदन्तर अस्ससित्वा वा पस्ससामि पस्ससित्वा वा अस्ससामि, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कत अस्सा’ ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, भिक्खू अप्पमत्ता विहरन्ति तिव्व
मरणस्सति भावेन्ति आसवान खयाय ।

१० “तस्मातिह, भिक्खवे, एव सिक्खितव्व - ‘अप्पमत्ता विहरिस्साम, तिव्व मरणस्सति भावेस्साम आसवान खयाया’ ति । एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितव्व” ति ।

१० दुतिपमरणस्ततिमुत्त

१ एक समय भगवा नातिके विहरति गिञ्जकावसथे । तत्र
खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि -

२ “मरणस्सति, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिस्ससा अमतोगघा अमतपरियोसाना । कथ भाविता च, भिक्खवे, मरणस्सति कथ बहुलीकता महप्फला होति महानिस्ससा अमतोगघा अमतपरियोसाना ?

३ “इध, भिक्खवे, भिक्खू दिवरो निक्खन्ते रत्तिया पत्तिगताय’ इति पटिसञ्चिक्खति - ‘बहुका खो मे पच्चया मरणस्स - अहि वा म डसेय्य, विच्छिको वा म डसेय्य, सत्तपदी वा म डसेय्य, तेन मे अस्स कालङ्किरिया सो ममस्स अन्तरायो । उपक्खलित्वा वा पपत्तेय्य, भत्त वा मे भुत व्यापज्जेय्य, पित्त वा मे कुप्पेय्य, सेम्ह वा मे कुप्पेय्य, सत्थरा वा मे धाता कुप्पेय्य, तेन मे अस्स कालङ्किरिया सो ममस्स अन्तरायो’ ति । तेन, भिक्खवे, भिक्खुना इति पटिसञ्चियितव्व - ‘अत्थि नु गो मे पापया अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति काल करोन्तस्म अन्तरायाया’ ति ।

R 271

R 307

४. “सच्चे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति —
 ‘अत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति कालं करो-
 न्तस्स अन्तरायाया’ ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव पापकानं
 अकुसलानं धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो
 च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं’ । 5
 सेय्यथापि, भिक्खवे, आदित्तवेलो वा आदित्तसीसो वा तस्सेव चेलस्स
 वा सीसस्स वा निव्वापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च
 उस्सोब्धिं च अप्पटिवानिं च सति च सम्पजञ्जं च करेय्य;
 एवमेव खो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं
 पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च 10
 अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं ।

५. “सच्चे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति —
 ‘नत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति कालं
 करोन्तस्स अन्तरायाया’ ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेनेव पीति-
 पामोज्जेन विहातव्वं अहोरत्तानुसिक्खिना कुसलेसु धम्मेसु । 15

६. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु रत्तिया निक्खन्ताय दिवसे
 पतिगते^१ इति पटिसञ्चिक्खति — ‘बहुका खो मे पच्चया मरणस्स — अहिं
 वा मं डंसेय्य, विच्छिक्को वा मं डंसेय्य, सत्तपदी वा मं डंसेय्य; तेन मे अस्स
 कालङ्घिरिया सो ममस्स अन्तरायो । उपक्खलित्वा वा पपतेव्वं, भत्तं
 वा मे भुत्तं व्यापज्जेय्य, पित्तं वा मे कुप्पेय्य, सेम्हं वा मे कुप्पेय्य, सत्थका 20
 वा मे वाता^२ कुप्पेय्य; तेन मे अस्स कालङ्घिरिया सो ममस्स अन्तरायो’
 ति । तेन, भिक्खवे, भिक्खुना इति पटिसञ्चिक्खितव्वं — ‘अत्थि नु
 गो मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु दिवा कालं करोन्तस्स
 अन्तरायाया’ ति ।

७. “सच्चे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एवं जानाति — 25 D 272
 ‘अत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु^३ दिवा कालं
 करोन्तस्स अन्तरायाया’ ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव^४ पापकानं
 अकुसलानं धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो
 च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं ।

१ पत्तिगता — गी० । २ पटिगते — गी०, पटिगते — ग्या०, रो० । ३ ग्या०,
 गी०, पटिगते भवति । ४ अस्सु — ग्या० । ५ उस्सुदेव — ग्या० ।

सेय्ययापि, भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निव्वापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोब्धिं च अप्पाटिवानिं च सतिं च सम्पज्झं च करेय्य, एवमेव खो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मामं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च अप्पाटिवानी च सतिं च सम्पज्झं च करणीयं ।

८. “सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेवखमानो एवं जानाति - ‘नत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु दिवा कालं करोन्तस्स अन्तरायाया’ ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेनेव पीतिपामोज्जेन विहातव्व अहोरत्तानुसिक्खिना घृत्तलेसु धम्मेसु । एवं भाविता खो, भिक्खवे, मरणस्सति एवं बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना” ति ।

सारणीयवग्गो^१ दुत्तिमो ।

तत्सुद्धानं

द्वे सारणी^१ निसारणीय^२, भद्रकं अनुत्तपियं^३ ।

नकुल^४ सोप्पमच्छा च^५, द्वे^६ होन्ति मरणस्सती ति^७ ।

३. अनुत्तरियवग्गो

१ सामकसुत्तं

१ एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति सामगामके पोक्ख-
रणियाय । अथ खो अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्त-
वग्गा केवलकप्प पोक्खरणिय ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता
खो सा देवता भगवन्त एतदवोच -

१ च खो - स्या० । २ सारणीयादिवग्गो - स्या०, सारणीयवग्गो - रो० ।

३-३ सारणीया वेत्त - सी०, स्या०, रो० । ४ अनुत्तपिय - रो० । ५-५ नकुल कुसलं
मच्छ - सी०, स्या०, नकुल मच्छ द्वे च - रो० । ६-६ मरणस्सतिना दत्ताति - सी०, स्या०,
होन्ति मरणस्सतिना चा ति - रो० ।

२. “तयोमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति । कतमे तयो ? कम्मरामता, भस्सरामता, निद्धारामता — इमे खो, भन्ते, तयो धम्मा भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ती” ति ।

३. इदमवोच सा देवता । समनुञ्जो सत्था अहोसि । अथ खो सा देवता “समनुञ्जो मे सत्था” ति भगवन्तं अभिवादेत्वा पदविक्षणं 5 कत्वा तत्त्येवन्तरधायि ।

४. अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि — “इमं, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं पोक्खरणिं ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो, 10 भिक्खवे, सा देवता मं एतदवोच — ‘तयोमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति । कतमे तयो ? कम्मरामता, भस्सरामता, निद्धारामता — इमे खो, भन्ते, तयो धम्मा भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ती’ ति । इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदविक्षणं कत्वा तत्त्येवन्तरधायि । तेसं वो, भिक्खवे, अलाभा तेसं दुल्लढं, ये 15 वो देवता पि जानन्ति कुसलेहि धम्मेहि परिहायमाने^१ ।

५. “अपरे पि, भिक्खवे, तयो परिहानिये धम्मे देसेस्सामि । तं सुणाय, साधुकं मनसि करोध; भासिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

६. “कतमे च, भिक्खवे, तयो परिहानिया धम्मा ? सङ्गणिकारामता, दोवच्चस्सता, पापमित्तता — इमे खो, भिक्खवे, तयो परिहानिया धम्मा । 20 R 310

७. “ये हि केचि, भिक्खवे, अतीतमद्धान परिहायिसु कुसलेहि धम्मेहि, सव्वेते इमेहेव छहि धम्मेहि परिहायिसु कुसलेहि धम्मेहि । ये पि हि केचि, भिक्खवे, अनागतमद्धान परिहायिस्सन्ति कुसलेहि 25 धम्मेहि, सव्वेते इमेहेव छहि धम्मेहि परिहायिस्सन्ति कुसलेहि धम्मेहि । ये पि हि केचि, भिक्खवे, एतरहि परिहायन्ति कुसलेहि धम्मेहि, सव्वेते इमेहेव छहि धम्मेहि परिहायन्ति कुसलेहि धम्मेहि” ति । D 271

२ अपरिहानियसुत्तं

- १ “छयिमे, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि, त सुणाय पे० कतमे च, भिक्खवे, छ अपरिहानिया धम्मा ? न कम्म-रामता, न भस्सरामता, न निद्वारामता, न सङ्गणिकारामता, सोवच-स्सता, कल्याणमित्तता — इमे खो, भिक्खवे, छ अपरिहानिया धम्मा ।
- २ “ये हि केचि, भिक्खवे, अतीतमद्वान न परिहायिसु कुसलेहि धम्मेहि, सब्बेते इमेहेय छहि धम्मेहि न परिहायिसु कुसलेहि धम्मेहि । ये पि हि केचि, भिक्खवे, अनानतमद्वान न परिहायिस्सन्ति कुसलेहि धम्मेहि, सब्बेते इमेहेव छहि धम्मेहि न परिहायिस्सन्ति कुसलेहि धम्मेहि । ये पि हि केचि, भिक्खवे, एतरहि न परिहायन्ति कुसलेहि धम्मेहि, सब्बेते इमेहेव छहि धम्मेहि न परिहायन्ति कुसलेहि धम्मेहि” ति ।

३ भयसुत्त

- १ “भय’ ति, भिक्खवे, कामानमेत अधिवचन, ‘दुक्ख’ ति, भिक्खवे, कामानमेत अधिवचन, ‘रोगो’ ति, भिक्खवे, कामानमेत अधिवचन, ‘गण्डो’ ति, भिक्खवे, कामानमेत अधिवचन, ‘सङ्गो’ ति, भिक्खवे, कामानमेत अधिवचन, ‘पङ्को’ ति, भिक्खवे, कामानमेत अधिवचन ।

- २ “कस्मा च, भिक्खवे, ‘भय’ ति कामानमेत अधिवचन ? कामरागरत्ताय, भिक्खवे, छन्दरागविनिबद्धो द्विद्वधम्मिका पि भया न परिमुच्चति, सम्परायिका पि भया न परिमुच्चति, तस्मा ‘भय’ ति कामानमेत अधिवचन । कस्मा च, भिक्खवे, दुक्ख ति पे० रोगो ति गण्डो ति सङ्गो ति पङ्को पि कामानमेत अधिवचन ? कामरागरत्ताय, भिक्खवे, छन्दरागविनिबद्धो द्विद्वधम्मिका पि पङ्का न परिमुच्चति, सम्परायिका पि पङ्का न परिमुच्चति, तस्मा ‘पङ्को’ ति कामानमेत अधिवचन ति ।

- ३ “भय दुक्ख’ रोगो गण्डो, सङ्गो पङ्को च उभय । एते कामा पवुच्चन्ति, यत्थ सत्तो पुधुज्जनो ॥

“उपादाने भय दिस्वा, जातिमरणसम्भवे ।
 अनुपादा विमुच्चन्ति, जातिमरणसङ्ख्ये ॥
 “ते खेमप्पत्ता सुखिनो, दिट्ठधम्माभिनिव्वुता ।
 सव्ववेरभयातीता, सव्वदुक्ख उपच्चगु” ति ॥

४ हिमवन्तसुत्तं

१ “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु हिमवन्त ५
 पव्वतराज पदालेय्य, को पन वादो छ्वाय अविज्जाय । कतमेहि छहि ?
 इध, भिक्खवे, भिक्खु समाधिस्स समापत्तिकुसलो होति, समाधिस्स
 छित्तिकुसलो होति, समाधिरस बुद्धानकुसलो होति, समाधिस्स कल्लित-
 कुसलो होति, समाधिस्स गोचरकुसलो होति, समाधिस्स अभिनीहार-
 कुसलो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु 10 R 312
 हिमवन्त पव्वतराज पदालेय्य, को पन वादो छ्वाय अविज्जाया” ति ।

५ अनुस्ततिद्वानुत्तं

१ “छयिमानि, भिक्खवे, अनुस्ततिद्वानानि । वतमानि छ ?
 इध, भिक्खवे, अरियसावको तथागत अनुस्सरति — ‘इति पि सो भगवा
 पे० सत्या देवमनुस्सान बुद्धो भगवा’ ति । अस्मि, भिक्खवे, समये
 अरियसावको तथागत अनुस्सरति, नेवस्स तस्मि समये रागपरियुद्धित 15
 चित्त होति, न दोसपरियुद्धित चित्त होति, न मोहपरियुद्धित चित्त होति,
 उजुगतमेवस्स तस्मि समये चित्त होति, निक्खन्त भुत्त बुद्धित गेधम्हा ।
 ‘गेधो’ ति खो, भिक्खवे, पञ्चघ्नेत कामगुणान् अधिवचन । इद पि
 खो, भिक्खवे, आरम्भण करित्वा एयमिधेक्कं चे सत्ता विसुज्झन्ति ।

२ “पुन च पर, भिक्खवे, अरियसावको धम्म अनुस्सरति — 20
 ‘आयमातो भगवता धम्मो पे० पच्चत्त वेदितव्वो विञ्जूही’ ति ।
 अस्मि, भिक्खवे, समये अरियसावको धम्म अनुस्सरति, नेवस्स तस्मि
 समये रागपरियुद्धित चित्त होति, न दोसपरियुद्धित चित्त होति, न मोह-
 परियुद्धित चित्त होति, उजुगतमेवस्स तस्मि समये चित्त होति,

निवसन्त मुत्त वुद्धित गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, भिक्खवे, पञ्चत्तेत कामगुणान अधिवचन । इद पि खो, भिक्खवे, आरम्भण करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुज्झन्ति ।

- ३ "पुन च पर, भिक्खवे, अरियसावको सङ्ग अनुस्सरति -
 5 'सुण्डिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो पे० अनुत्तर पुञ्जवस्सेत्त लोक्कस्सा' ति । यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको सङ्ग अनुस्सरति, नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धित चित्त होति, न दोसपरियुद्धित चित्त होति, न मोहपरियुद्धित चित्त होति, उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्त होति, निवसन्त मुत्त वुद्धित गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, भिक्खवे, पञ्चत्तेत कामगुणान अधिवचन । इद पि खो, भिक्खवे, आरम्भण करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुज्झन्ति ।

- ४ "पुन च पर, भिक्खवे, अरियसावको अत्तनो सीलानि अनुस्सरति अखण्डानि अच्छिद्धानि पे० समाधिसवत्तनिकानि । यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको सील अनुस्सरति, नेवस्स तस्मिं समये
 15 रागपरियुद्धित चित्त होति, न दोसपरियुद्धित चित्त होति, न मोहपरियुद्धित चित्त होति, उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्त होति, निवसन्त मुत्त वुद्धित गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, भिक्खवे, पञ्चत्तेत कामगुणान अधिवचन । इद पि खो, भिक्खवे, आरम्भण करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुज्झन्ति ।

- ५ "पुन च पर, भिक्खवे, अरियसावको अत्तनो चाग अनुस्सरति - 'लाभा वत्त मे । सुलब्ध वत्त मे पे० याचयोगो दान-
 20 सविभागस्सो' ति । यस्मिं पे० एवमिधेकच्चे सत्ता विसुज्झन्ति ।

- ६ "पुन च पर, भिक्खवे, अरियसावको देवता अनुस्सरति -
 25 'सन्ति देवा चातुमहाराजिका, सन्ति देवा तावत्तिस्सा, सन्ति देवा यामा, सन्ति देवा तुस्तिस्सा, सन्ति देवा निम्मानरत्तिनो, सन्ति देवा परनिम्मित-
 वरावत्तिनो, सन्ति देवा ब्रह्मकायिका, सन्ति देवा सतुत्तरि । यथात्पाय गढाय गमन्नागता ता देवता इतो चुता सत्य उपपन्ना, मय्ह पि तथात्पा गढा सविज्जति । यथापेन सीलेन . सुतेन . चागेन पञ्जाय गमन्नागता ता देवता इतो चुता सत्य उपपन्ना, मय्ह पि तथात्पा पञ्जा
 30 सविज्जती' ति ।

७ “यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको अतनो च तासु
च देवतान् सद्ध च सील च सुत च चाग च पञ्च च अनुस्सरति नेवस्स
तस्मिं समये रागपरियुद्धित चित्तं होति, न दोसपरियुद्धित चित्तं होति,
न मोहपरियुद्धित चित्तं होति, उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति,
निक्खन्तं मुत्तं वुद्धितं गेधम्हा । ‘गेधो’ ति खो, भिक्खवे, पञ्चत्तेत काम- 5
गुणान् अधिवचन । इदं पि खो, भिक्खवे, आरम्भणं करित्वा एवमिधे-
कच्चे सत्ता विसुज्झन्ति । इमानि खो, भिक्खवे, छ अनुस्सत्तिट्ठानानी”
ति ।

६ महाकच्चानसुत

१ तत्र खो आयस्मा महाकच्चानो भिवरू आमन्तेसि —
“आवुसो भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो महा- 10
कच्चानस्स पच्चस्सोसु । आयस्मा महाकच्चानो एतदवोच —

२ “अच्छरिय, आवुसो, अब्भुत, आवुसो । यावञ्चिद तेन
भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन सम्बाधे ओकासाधिगमो
अनुबुद्धो सत्तान् विसुद्धिवा सोकपरिदेवान् समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सान्
अत्यङ्गमाय जायस्स अधिगमाय निव्वानस्स सच्छिक्करियाय, यदिद 15
छ अनुस्सत्तिट्ठानान् । कतमानि छ ? इधावुसो, अरियसावको तथागत
अनुस्सरति — ‘इति पि सो भगवा पे० सत्था देवमनुस्सान् बुद्धो
भगवा’ ति । यस्मिं, आवुसो, समये अरियसावको तथागत अनुस्सरति
नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धित चित्तं होति, न दोसपरियुद्धित चित्तं
होति, न मोहपरियुद्धित चित्तं होति, उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं 20 R 315
होति, निक्खन्तं मुत्तं वुद्धितं गेधम्हा । ‘गेधो’ ति खो, आवुसो, पञ्चत्तेत
कामगुणान् अधिवचन । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सच्चसो
आरागममेन चेतसा विहरति विपुत्तेन महम्मतेन अप्पमाणेन अवैरेण
अध्यापज्जेन । इदं पि खो, आवुसो, आरम्भणं करित्वा एवमिधेकच्चे
गता विगुद्धिधम्मा भवन्ति । 25

३ “पुन च पर, आवुसो, अरियमायपो धम्मं अनुस्सरति —
‘आरातातो भगवता धम्मो पे० पच्चत्त वेदित्तं वो विञ्जूही’ ति ।

D 278

यस्मिं, आवुसो, समये अरियसावको धम्म अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं
समये रागपरियुद्धित चित्तं होति, न दोसपरियुद्धित चित्तं होति,
न मोहपरियुद्धित चित्तं होति, उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति,
निकलन्तं मुत्तं वुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, आवुसो, पञ्चत्तेतं काम-
5 गुणान् अधिवचन । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सव्वसो आकास-
समेन चेतसा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अव्वरेण अव्या-
पज्जेन । इदं पि खो, आवुसो, आरम्भणं करित्वा एवमिधेक्कच्चे सत्ता
विसुद्धिधम्मा भवन्ति ।

४ "पुन च पर, आवुसो, अरियसावको सद्धं अनुस्सरति -
10 'सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसद्धो पे० अनुत्तरपुञ्जावखेतं लोकस्सा'
ति । यस्मिं, आवुसो, समये अरियसावको सद्धं अनुस्सरति नेवस्स
तस्मिं समये रागपरियुद्धित चित्तं होति, न दोसपरियुद्धित चित्तं होति,
न मोहपरियुद्धित चित्तं होति, उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति,
निकलन्तं मुत्तं वुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, आवुसो, पञ्चत्तेतं काम-
15 गुणान् अधिवचन । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सव्वसो आकास-
समेन चेतसा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अव्वरेण अव्या-
पज्जेन । इदं पि खो, आवुसो, आरम्भणं करित्वा एवमिधेक्कच्चे सत्ता
विसुद्धिधम्मा भवन्ति ।

R 316

५ "पुन च पर, आवुसो, अरियसावको अत्तनो सीलानि अनु-
20 स्सरति अखण्डानि पे० समाधिसवत्तनिकानि । यस्मिं, आवुसो,
समये अरियसावको अत्तनो सीलं अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये राग-
परियुद्धित चित्तं होति, न दोसपरियुद्धित चित्तं होति, न मोहपरियुद्धित
चित्तं होति, उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति, निकलन्तं मुत्तं
वुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, आवुसो, पञ्चत्तेतं कामगुणान् अधि-
25 वचन । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सव्वसो आकाससमेन चेतसा
विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अव्वरेण अव्यापज्जेन । इदं पि
खो, आवुसो, आरम्भणं करित्वा एवमिधेक्कच्चे सत्ता विसुद्धिधम्मा
भवन्ति ।

६ "पुन च पर, आवुसो, अरियसावको अत्तनो चागं अनुस्स-
30 रति - 'लाभा वत्तं मे, मूलदं उत्तं मे पे० याचमोहो दानसविभागस्स'

ति । यस्मिं, आवुसो, समये अरियसावको अत्तनो' चाग अनुस्सरति
 नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुट्ठित चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठित चित्तं
 होति, न मोहपरियुट्ठित चित्तं होति, उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं
 होति, निपखन्तं मुत्तं बुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो आवुसो पञ्चघ्नेत
 कामगुणान् अधिवचन । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सब्बसो 5
 आकाससमेन चेतसा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अव्वरेण
 अव्यापज्जेन । इदं पि खो, आवुसो, आरम्भणं करित्वा एवमिधेवच्चे
 सत्ता विमुद्धिधम्मा भवन्ति ।

B 279

७ "पुन च पर, आवुसो, अरियसावको देवता अनुस्सरति —
 'सन्ति देवा चातुमहाराजिका, सन्ति देवा पे० तत्तुत्तरि' । यथारूपाय 10
 सद्दाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना, मय्हं पि तथारूपा
 सद्दा सविज्जति । यथारूपेण सीलेन सुतेन चागेन पञ्जाय
 समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना, मय्हं पि तथारूपा पञ्जा
 सविज्जती' ति । यस्मिं, आवुसो, समये अरियसावको अत्तनो च तास
 च देवतान् सद्धं च सीलं च सुतं च चागं च पञ्जं च अनुस्सरति नेवस्स 15
 तस्मिं समये रागपरियुट्ठित चित्तं होति, न दोसपरियुट्ठित चित्तं होति,
 न मोहपरियुट्ठित चित्तं होति, उज्जुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति,
 निपखन्तं मुत्तं बुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, आवुसो, पञ्चघ्नेत
 कामगुणान् अधिवचन । स गो सो, आवुसो, अरियसावको सद्दमो
 आकाससमेन चेतसा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अव्वरेण 20
 अव्यापज्जेन । इदं पि खो, आवुसो, आरम्भणं करित्वा एवमिधेवच्चे
 सत्ता विमुद्धिधम्मा भवन्ति ।

R 317

८ "अच्छरिय, आवुसो अब्भुत, आवुसो । यावञ्चिद तेन
 भगवता जानता पप्पसता अग्गता नम्मासम्बुद्धेन सम्भाधे ओवाणाधिगमो
 आवुसो गत्तान् विमुद्धिया मोत्तपग्गिदेवान् गमतिपगमाय दुक्करोदोमनस्सान् 25
 अप्पन्नाप आरस्स अधिगमाय निजानग्गं मच्छिक्खियाय, यदिदं
 ए' पान्नातिट्ठातानी' ति ।

७ पठमसमयमुत्तं

१ अथ सो अञ्जातरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त
निसिन्नो सो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच -

“कति नु खो, भन्ते समया मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय
5 उपसङ्गमितु” ति ?

२ “छयिमे, भिक्खु, समया मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय
उपसङ्गमितु । कतमे छ ? इध, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु कामराग-
परियुद्धितेन चेतसा विहरति कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स
निस्सरण यथाभूत नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु
10 उपसङ्गमित्वा एवमस्स वचनीयो - ‘अहं खो, आवुसो, कामरागपरि-
युद्धितेन चेतसा विहरामि कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स
निस्सरण यथाभूत नप्पजानामि । साधु वत मे आयस्मा कामरागस्स
पहानाय धम्म देसेतू’ ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु वामरागस्स
पहानाय धम्म देसेति । अयं, भिक्खु, पठमो समयो मनोभावनीयस्स
15 भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितु ।

३ “पुन च पर, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु व्यापादपरियुद्धितेन
चेतसा विहरति व्यापादपरेतेन, उप्पन्नस्स च व्यापादस्स निस्सरण
यथाभूत नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्गमित्वा
एवमस्स वचनीयो - ‘अहं खो, आवुसो, व्यापादपरियुद्धितेन चेतसा
20 विहरामि व्यापादपरेतेन, उप्पन्नस्स च व्यापादस्स निस्सरण यथाभूत
नप्पजानामि । साधु वत मे आयस्मा व्यापादस्स पहानाय धम्म देसेतू’
ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु व्यापादस्स पहानाय धम्म देसेति ।
अयं, भिक्खु, द्वितीयो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय
उपसङ्गमितु ।

25 ४ “पुन च पर, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु धीनमिद्वपरि-
युद्धितेन चेतसा विहरति धीनमिद्वपरेतेन, उप्पन्नस्स च धीनमिद्वस्स
निस्सरण यथाभूत नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु
उपसङ्गमित्वा एवमस्स वचनीयो - ‘अहं खो, आवुसो, धीनमिद्वपरि-
युद्धितेन चेतसा विहरामि धीनमिद्वपरेतेन, उप्पन्नस्स च धीनमिद्वस्स

पहानाय धम्म देसेतू' ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु थीनमिदस्स पहानाय धम्म देसेति । अय, भिक्खु, तनियो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितु ।

५ "पुन च पर, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु उद्वच्चकुक्कुच्च-परियुद्धितेन चेतसा विहरति उद्वच्चकुक्कुच्चपरेतेन, उप्पन्नस्स च उद्वच्च-कुक्कुच्चस्स निस्सरण यथाभूत नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्गमित्वा एवमस्स वचनीयो — 'अहं खो, आवुसो, उद्वच्च-कुक्कुच्चपरियुद्धितेन चेतसा विहरामि उद्वच्चकुक्कुच्चपरेतेन, उप्पन्नस्स च उद्वच्चकुक्कुच्चस्स निस्सरण यथाभूत नप्पजानामि । साधु वत मे आयस्सा उद्वच्चकुक्कुच्चस्स पहानाय धम्म देसेतू' ति । तस्स मनो-भावनियो भिक्खु उद्वच्चकुक्कुच्चस्स पहानाय धम्म देसेति । अय, भिक्खु, चतुत्थो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितु ।

६ "पुन च पर, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु विचिकिच्छाप-रियुद्धितेन चेतसा विहरति विचिकिच्छापरेतेन, उप्पन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरण यथाभूत नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्गमित्वा एवमस्स वचनीयो — 'अहं', आवुसो, विचिकिच्छाप-रियुद्धितेन चेतसा विहरामि विचिकिच्छापरेतेन, उप्पन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरण यथाभूत नप्पजानामि । साधु वत मे आयस्सा विचिकिच्छाय पहानाय धम्म देसेतू' ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु विचिकिच्छाय पहानाय धम्म देसेति । अय, भिक्खु, पञ्चमो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितु ।

७ "पुन च पर, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु य निमित्त आगम्म य निमित्त मनसिरोत्तो अनन्तरा आसवान खयो होति त निमित्त नप्प-जानाति' तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्गमित्वा एवमस्स वचनीयो — 'अहं खो, आवुसो, य निमित्त आगम्म य निमित्त मनसि-रोत्तो अनन्तरा आसवान खयो होति, त निमित्त नप्पजानामि । साधु वत मे आयस्सा आसवान खयाय धम्म देसेतू' ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु आगवान खयाय धम्म देसेति । अय, भिक्खु, छट्ठो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितु । इमे रो, भिक्खु, छ ममया मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितु' ति ।

८. दुतियत्तगयसुत्तं

१. एकं समयं सम्बहुला धेरा भिक्खू वाराणसियं विहरन्ति।
इसिपतने म्गिदाये । अय सो तेसं धेरानं भिक्खुणं पच्छाभत्तं पिण्डपात-
पटिकन्तानं मण्डलमाळे^१ सन्निसिन्नानं सन्नपित्तानं अयमन्तराकथा
उदपादि - “को नु सो, आवुसो, समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो
५ दस्सनाय उपसङ्गमितुं” ति ?

२. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु धेरे भिक्खू एतदवोच - “यस्मि,
आवुसो, समये मनोभावनीयो भिक्खु पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिकन्तो
पादे पक्खालेत्वा निसिन्नो होति पल्लङ्गं आभुजित्वा उजुं कायं पणिघाय
परिमुखं सति उपट्टपेत्वा, सो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय
१० उपसङ्गमितुं” ति ।

३. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु तं भिक्खुं एतदवोच - “न सो,
आवुसो, सो समयो^२ मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्ग-
मितुं । यस्मि, आवुसो, समये मनोभावनीयो भिक्खु पच्छाभत्तं पिण्ड-
पातपटिकन्तो पादे पक्खालेत्वा निसिन्नो होति पल्लङ्गं आभुजित्वा
१५ उजुं कायं पणिघाय परिमुखं सति उपट्टपेत्वा, चारित्तकिलमथो पिसस
तस्मि समये अप्पटिप्पस्सद्धो होति, भत्तकिलमथो पिसस तस्मि समये
अप्पटिप्पस्सद्धो होति । तस्मा सो असमयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो
दस्सनाय उपसङ्गमितुं । यस्मि, आवुसो, समये मनोभावनीयो भिक्खु
सायन्हसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो विहारपच्छायायं^३ निसिन्नो होति
२० पल्लङ्गं आभुजित्वा उजुं कायं पणिघाय परिमुखं सति उपट्टपेत्वा, सो
समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितुं” ति ।

४. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु तं भिक्खुं एतदवोच - “न सो,
आवुसो, सो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितुं ।
यस्मि, आवुसो, समये मनोभावनीयो भिक्खु सायन्हसमयं पटिसल्लाना
२५ वुट्ठितो विहारपच्छायायं निसिन्नो होति पल्लङ्गं आभुजित्वा उजुं
कायं पणिघाय परिमुखं सति उपट्टपेत्वा, यदेवस्स दिवा समाधिनिमित्तं
मनसिकत्तं होति तदेवस्स तस्मि समये समुदाचरति । तस्मा सो असमयो
मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितुं । यस्मि, आवुसो,

१ मण्डलमाळे - सी०, रो० । २-२ समया - सी०, स्वा० । ३ विहारपच्छा-
यायं - सी० ।

समये मनोभावनीयो भिक्खु रत्तिया पच्चूससमयं पच्चुट्ठाय निसिन्नो
होति पल्लङ्गं आभुजित्वा उज्जुं कायं पणिवाय परिमुत्तं सति
उपट्टपेत्वा, सो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उप-
सङ्गमित्तुं” ति ।

५. एवं वुत्ते अज्जातरो भिक्खु तं भिक्खुं एतदवोच - “न खो, 5
आवुसो, सो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमित्तुं ।
यस्मिं, आवुसो, समये मनोभावनीयो भिक्खु रत्तिया पच्चूससमयं
पच्चुट्ठाय निसिन्नो होति पल्लङ्गं आभुजित्वा उज्जुं कायं पणिवाय
परिमुत्तं सति उपट्टपेत्वा, ओजट्ठायिस्स तस्मिं समये कायो होति फासुस्स’
होति बुद्धानं सासनं मनसि कातुं । तस्मा सो असमयो^१ मनोभावनीयस्स 10
भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमित्तुं” ति ।

६. एवं वुत्ते आयस्मा महाकच्चानो थेरे भिक्खू एतदवोच -
“सम्मुत्ता मेतं, आवुसो, भगवतो सुतं सम्मुत्ता पटिग्गहितं - ‘छयिमे,
भिक्खु, समया मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमित्तुं ।
कतमे छ ? इव, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु कामरागपरियुद्धितेन 15
चेतसा विहरति कामरागपरितेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स निस्सरणं
यथाभूतं नप्पजानाति, तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्गमित्त्वा
एवमस्स वचनीयो - अहं खो, आवुसो, कामरागपरियुद्धितेन चेतसा
विहरामि कामरागपरितेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स निस्सरणं यथाभूतं
नप्पजानामि । साधु वत मे आयस्मा कामरागस्स पहानाय धम्मं 20 R 322
देनेत्तुं” ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु कामरागस्स पहानाय धम्मं
देनेति । अयं भिक्खु पठ्ठो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय
उपगद्दमित्तुं ।

७ ‘पुन च पर, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु आपादपरि-
युद्धितेन चेतसा विहरति पे० चीनमिद्धपरियुद्धितेन चेतसा विहरति 25
... उदक्खुचुचुपरियुद्धितेन चेतसा विहरति विचिकित्छापरि-
युद्धितेन चेतसा विहरति ... यं निमित्तं आगम्म य निमित्तं भनगिदरोतो
घनन्तरा आगमान मयो होति, न निमित्तं न जानाति न पस्सति, तस्मिं
समये मनोभावनीयो भिक्खु उपगद्दमित्त्वा एवमस्स वचनीयो - अहं
खो, आवुसो, य निमित्तं आगम्म य निमित्तं भनगिदरोतो घनन्तरा 30 R 274

१ अणुसमय - एवा० । २ असमयो - गो०, एवा० ।

आसवान खयो होति त निमित्त न जानामि न पस्साभि । साधु वत मे आयस्मा आसवान खयाय धम्म देसेत्ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु आसवान खयाय धम्म देसेति । अय, भिक्खु, छट्ठो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितु' ।

- 5 ८ "सम्मुखा मेत, आवुसो, भगवतो सुत सम्मुखा पटिगहित - 'इमे खो, भिक्खु, छ समया मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितु'" ति ।

६ उदायीसुत्तं

- १ अथ खो भगवा आयस्मन्त उदायि आमन्तेसि - "कति नु खो, उदायि, अनुस्सतिट्ठानानी" ति ? एव वुत्ते आयस्मा उदायी^१ तुण्ही
10 अहोसि । दुतिय पि खो भगवा आयस्मन्त उदायि आमन्तेसि - "कति नु खो, उदायि, अनुस्सतिट्ठानानी" ति ? दुतिय^२ पि खो^३ आयस्मा उदायी तुण्ही अहोसि । ततिय पि खो भगवा आयस्मन्त उदायि आमन्तेसि - "कति नु खो, उदायि, अनुस्सतिट्ठानानी" ति ? ततिय पि खो आयस्मा उदायी तुण्ही अहोसि ।

- 15 २ अथ खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्त उदायि एतदवोच - "सत्था त, आवुसो उदायि, आमन्तेसी^४" ति ?

- R 323 "सुणोमह^५, आवुसो आनन्द, भगवतो । इध, भन्ते, भिक्खु अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति - सेय्यथीद एक पि जातिं द्वे पि जातियो पे० । इति साकार सउद्देस अनेकविहित पुब्बेनिवास
20 अनुस्सरति । इद, भन्ते, अनुस्सतिट्ठान^६" ति ।

- ३ अथ खो भगवा आयस्मन्त आनन्द आमन्तेसि - "अञ्जासि खो अह, आनन्द - 'नेवाय उदायी भोषपुरिसो अधिचित्त अनुयुत्तो विहरती' ति । कति नु खो, आनन्द, अनुस्सतिट्ठानानी" ति ?

- ४ "पञ्च, भन्ते, अनुस्सतिट्ठानानि । कतमानि पञ्च ? इध,
25 भन्ते, भिक्खु विविच्चेव कामेहि पे० ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । इद, भन्ते, अनुस्सतिट्ठान एव भावित एव बहुलीकत दिट्ठ-धम्मसुखविहाराय सवत्तति ।

१ उदायि - स्या०, रो० । २-२ एव वुत्ते - स्या० । ३ आमन्तेसी - सी० स्या०, रो० । ४ सुणामह - सी०, स्या० रो० । ५ अनुस्सतिट्ठान - रो० ।

५. “पुन च परं, भन्ते, भिक्षु आलोकसञ्जं मनसि करोति, दिवा सञ्जं अधिद्वति, यथा दिवा तथा रत्ति, यथा रत्ति तथा दिवा; इति विदटेन चेतसा अपरियोनद्धेन सप्पभासं^१ चित्तं भावेति । इदं, भन्ते, अनुस्सतिट्ठानं^२ एवं भावितं एवं बहुलीकृतं आणदस्सगण्डि-
लाभाय संवत्तति । -

B. 285

5

६. “पुन च परं, भन्ते, भिक्षु इममेव कायं उद्धं पादतला ग्रधो केसमत्यका तच्चपरियन्तं पूर नानप्पकारस्स असुचिनो पच्चवेयस्सति - ‘अत्थि इमस्मि काये केसा लोमा नखा दन्ता तच्चो मंसं न्हास्^३ अट्ठि अट्ठिमिज्जं वक्कं हृदयं यकन किलोमकं पिहकं पप्फासं अन्तं अन्तगुणं उदरियं करीसं पिन सेम्हं पुव्वो लोहितं सेदो मेदो अस्सु वसा खेळो^४ सिद्धाणिका^५ लसिका मुत्त^६ ति । इदं, भन्ते, अनुस्मतिट्ठानं^७ एवं भावितं एवं बहुलीकृतं कामरागप्पहानाय^८ संवत्तति ।

10

७. “पुन च परं, भन्ते, भिक्षु सेय्यथापि पस्सेय्य सरीरं सीव-
धिकाय छद्दितं^९ एकाहमत वा द्वीहमतं वा तीहमतं वा चट्ठमातकं विती-
लकं विपुव्वकजातं, सो इममेव कायं एवं उपसंहरति - ‘अयं पि खो
कायो एवधम्मो एवंभावी एवअनतीतो’ ति ।

R. 324

15

८. “सेय्यथापि^{१०} वा पन पस्सेय्य सरीरं सीवधिकाय छद्दित
वाकेहि वा राज्जमानं कुललेहि वा खज्जमानं गिज्जेहि वा खज्जमान
गुनलेहि^{११} वा खज्जमान सिद्धालेहि^{१२} वा खज्जमान विविघेहि वा पाणक-
जातेहि गज्जमानं, सो इममेव काय एव उपसंहरति - ‘अयं पि खो कायो
एवधम्मो एवंभावी एवअनतीतो’ ति ।

20

९. “सेय्यथापि वा पन पस्सेय्य सरीरं सीवधिकाय छद्दित
अट्ठिकगल्लिक ममंमलोहित न्हास्सम्यन्ध पे० अट्ठिकमल्लिक
निम्मंगलोहितमकिण्ठ न्हास्सम्यन्ध अट्ठिवसल्लिक अपगतमसलोहित
राग्गम्यन्ध । अट्ठिकानि अपगतसम्यन्धानि दिसाविदिसाविपिसत्तानि^{१३},
अज्जेन हत्थट्ठिकं अज्जेन पादट्ठिकं अज्जेन जङ्घट्ठिकं अज्जेन

25

१ गज्जमान - म्या० । २ न्हास् - मी०, न्हास् - म्या०, रो० । ३ सेतो -
मी०, सेतो, रो० । ४ विट्ठानिका - मी० । ५ कामरागप्प हानाय - म्या०, मे० । काम-
रागप्प हानाय - मी० । ६ अट्ठि - म० । ७ एड अनतीतो - मी० । ८ अज्जय -
म्या० । ९ सुसोहि - मी०, सुसोहि - म्या०, सुसोहि - रो० । १० पि विद - मी०,
मी० । ११ विद विद - मी० । १२ विद विद - मी० ।

D 206

ऊर्ध्वद्विक श्रब्धेन कटिद्विक^१ श्रब्धेन पासुकद्विक^२ श्रब्धेन पिट्टि-
कण्टकद्विक श्रब्धेन खन्धद्विक श्रब्धेन गीवद्विक श्रब्धेन हनुकद्विक
श्रब्धेन दन्तकद्विक श्रब्धेन सीसकटाह^३, अद्विकानि सेतानि सङ्ख-
वण्णपटिभागानि^४ अद्विकानि पुञ्जकितानि^५ तेरोवस्सिकानि अद्विकानि
पूतीनि चुण्णकाजातानि, सो इममेव काय एव उपसहरति — ‘अयं पि
खो कायो एवधम्मो एवभावी एवअनतीतो’ ति । इदं, भन्ते, अनुस्सत्तिद्वान्
एव भावित एव बहुलीकृत अस्मिमानसम्पत्ताय सबत्तति ।

R 325

5

१० “पुन च परं, भन्ते, भिक्खु सुखस्स च पहाना पे०
चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । इदं, भन्ते, अनुस्सत्तिद्वान् एव
भावित एव बहुलीकृत अनेकधातुपटिवेधाय सबत्तति । इमानि खो,
भन्ते, पञ्च अनुस्सत्तिद्वानानी” ति ।

११ “साधु, साधु, आनन्द ! तेन हि त्वं, आनन्द, इदं पि
छद्द अनुस्सत्तिद्वान् धारेहि । इधानन्द, भिक्खु सतो व अभिक्कमति
सतो व पटिक्कमति सतो व तिट्ठति सतो व निसीदति सतो व सेय्य
कप्पेति सतो व कम्म अधिद्वति । इदं, आनन्द, अनुस्सत्तिद्वान् एव
भावित एव बहुलीकृत सत्तिसम्पज्जञ्जाय सबत्तती” ति ।

१० अनुत्तरियसुत्तं

१ “छयिमानि, भिक्खवे, अनुत्तरियाणि । कतमानि छ ?
दस्सनानुत्तरियं, सबनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं, सिक्खानुत्तरियं, पारि-
चरियानुत्तरियं, अनुस्सतानुत्तरियं ति ।

20

२ “कतमं च, भिक्खवे, दस्सनानुत्तरियं ? इधं, भिक्खवे,
एकच्चो हत्थिरतनं पि दस्सनाय गच्छति, अस्सरतनं पि दस्सनाय गच्छति,
मणिरतनं पि दस्सनाय गच्छति, उच्चावचं वा एतं दस्सनाय गच्छति,
समणं वा^१ ब्राह्मणं वा मिच्छादिद्विक मिच्छापटिपन्नं^२ दस्सनाय गच्छति ।
अत्थेते, भिक्खवे, दस्सनं, नेतं गत्थी ति वदामि । तं च खो एतं, भिक्खवे,
दस्सनं हीनं गम्भ पोथुज्जनिकं अमरियं अनत्थसहितं, न निव्विदाय न

25

१ कटिद्विक — सी० । २-२ पिट्टिकण्टक श्रब्धेन सीसकटाह — सी०, रो०, पिट्टि-
कण्टकद्विक श्रब्धेन सीसकटाह — त्या० । ३ सङ्खवण्णूपनिभाषाणि — त्या०, रो०, सङ्खवण्णु-
पतिभाषाणि — सी० । ४ पुञ्जकितानि — रो० । ५ वा एतं — सी० । ६ मिच्छापटिपन्नं —
त्या० ।

विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निव्वानाय संवत्तति । यो च खो, भिक्खवे, तथागतं वा तथागतसायकं वा दस्सनाय गच्छति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं, भिक्खवे, दस्सनानं सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं^१ समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय^२ जायस्स अधिगमाय निव्वानस्स सच्छिकिरियाय, यदिदं तथागतं वा तथागतसायकं वा दस्सनाय गच्छति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, दस्सनानुत्तरियं । इति दस्सनानुत्तरियं ।

R. 326

B. 287

३. “सवनानुत्तरियं च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो भेरिसद्दं पि सवनाय गच्छति, वीणासद्दं पि सवनाय गच्छति, गीतसद्दं^{१०} पि सवनाय गच्छति, उच्चावचं वा पन सवनाय गच्छति, समणस्स वा^१ ब्राह्मणस्स वा मिच्छादिट्ठिकस्स मिच्छापटिपन्नस्स धम्मस्सवनाय गच्छति । अत्येतं, भिक्खवे, सवनं ; नेतं नत्थी ति वदामि । तं च खो एतं, भिक्खवे, सवनं हीनं गम्मं पोयुज्जनिकं अनरियं अनत्थसंहितं, न निव्विदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न^{१५} निव्वानाय संवत्तति । यो च खो, भिक्खवे, तथागतस्स वा तथागतसायकस्स वा धम्मस्सवनाय गच्छति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं, भिक्खवे, सवनानं सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय जायस्स अधिगमाय निव्वानस्स सच्छिकिरियाय, यदिदं तथागतस्स वा तथागतसायकस्स वा धम्मस्सवनाय गच्छति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सवनानुत्तरियं । इति धम्मसंनानुत्तरियं, सवनानुत्तरियं ।

20

४. “लामानुत्तरियं च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुत्तनामं पि लभति, दारलाभं पि लभति, धनलाभं पि लभति, उच्चावचं^{२५} वा पन लाभं लभति, समणे वा ब्राह्मणे वा मिच्छादिट्ठिके मिच्छापटिपन्ने सद्दं पटिलभति । अत्येतो, भिक्खवे, लाभो, नेतो नत्थी ति वदामि । यो च गो एतो, भिक्खवे, लाभो हीनो गम्मो पोयुज्जनिको अनरियो धनत्थगह्णो, न निव्विदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न

R. 327

अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निव्वानाय संवत्तति । यो च खो, भिक्खवे, तथागते वा तथागतसावके वा सद्धं पटिलमति निविट्ठसद्धो निविट्ठपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं, भिक्खवे, लाभानं सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिवकमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय
 5 ज्ञायस्स अधिगमाय निव्वानस्स सच्छिकिरियाय, यदिदं तथागते वा तथागतसावके वा सद्धं पटिलमति निविट्ठसद्धो निविट्ठपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, लाभानुत्तरियं । इति दस्सना-
 नुत्तरियं, सवनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं ।

५. “सिक्खानुत्तरियं च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो
 10 हत्थिस्मिं पि सिक्खति, अस्सस्मिं पि सिक्खति, रथस्मिं पि सिक्खति, धनुस्मिं पि सिक्खति, यथस्मिं पि सिक्खति, उच्चावचं वा पन सिक्खति, समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा मिच्छादिट्ठिकस्स मिच्छापटिपन्नस्स सिक्खति ।
 अत्थेसा, भिक्खवे, सिक्खा ; नेसा नत्थी ति वदामि । सा च खो एसा,
 भिक्खवे, सिक्खा हीना गम्मा पोयुज्जनिका अनरिया अनत्थसंहिता, न
 15 निव्विदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निव्वानाय संवत्तति । यो च खो, भिक्खवे, तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अधिसीलं पि सिक्खति, अधिचित्तं पि सिक्खति, अधिपञ्चं पि सिक्खति निविट्ठसद्धो निविट्ठपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं,
 भिक्खवे, सिक्खानं सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिवकमाय
 20 दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय ज्ञायस्स अधिगमाय निव्वानस्स सच्छि-
 किरियाय, यदिदं तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अधिसीलं पि सिक्खति, अधिचित्तं पि सिक्खति, अधिपञ्चं पि सिक्खति, निविट्ठसद्धो निविट्ठपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सिक्खानुत्तरियं । इति
 दस्सनानुत्तरियं, सवनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं, सिक्खानुत्तरियं ।

६. “पारिचरियानुत्तरियं च कथं होति ? इध, भिक्खवे,
 25 एकच्चो खत्तियं पि परिचरति, ब्राह्मणं पि परिचरति, गृहपतिं पि परि-
 चरति, उच्चावचं वा पन परिचरति, समणं वा ब्राह्मणं वा मिच्छादिट्ठिकं
 मिच्छापटिपन्नं परिचरति । अत्थेसा, भिक्खवे, पारिचरिया ; नेसा नत्थी ति
 वदामि । सा च खो एसा, भिक्खवे, पारिचरिया हीना गम्मा पोयुज्जनिका
 30 अनरिया अनत्थसंहिता, न निव्विदाय ... पे०... न निव्वानाय संवत्तति ।

यो च खो, भिक्खवे, तथागतं वा तथागतसावकं वा परिचरति निविट्ट-
सद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं, भिक्खवे,
पारिचरियानं सत्तानं विमुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिवकमाय दुक्ख-
दोमनस्सानं अत्यङ्गमाय आयस्स अधिगमाय निव्वानस्स सच्छिकिरि-
याय, यदिदं तथागतं वा तथागतसावकं वा परिचरति निविट्टसद्धो 5
नियिट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, पारि-
चरियानुत्तरियं^१ । इति दस्सनानुत्तरियं, सबनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं,
सिक्खानुत्तरियं, पारिचरियानुत्तरियं ।

७. "अनुस्सतानुत्तरियं च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो
पुत्तलाभं पि अनुस्सरति, दारलाभं पि अनुस्सरति, धनलाभं पि अनुस्स- 10
रति, उच्चावच्चं वा पणं लाभं अनुस्सरति, समणं वा ब्राह्मणं वा मिच्छा-
दिट्ठिकं मिच्छापटिपन्नं अनुस्सरति । अत्येसा, भिक्खवे, अनुस्सति; नेसा
नत्थी ति वदामि । सा च खो एसा, भिक्खवे, अनुस्सति हीना गम्मा
पोथुज्जनिका अनरिया अनत्थसंहिता, न निव्विदाय न विरागाय न निरो-
धाय न उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निव्वानाय संवत्ति । 15
यो च खो, भिक्खवे, तथागतं वा तथागतसावकं वा अनुस्सरति निविट्ट-
सद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरियं, भिक्खवे,
अनुस्सतीनं सत्तानं विमुद्धिया^२ सोकपरिदेवानं समतिवकमाय दुक्खदोम-
नस्सानं अत्यङ्गमाय आयस्स अधिगमाय निव्वानस्स सच्छिकिरियाय,
यदिदं तथागतं वा तथागतसावकं वा अनुस्सरति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो 20
एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, अनुस्सतानुत्तरियं ।
इमानि खो, भिक्खवे, ध्व अनुत्तरियानी ति ।

"ये दस्सनानुत्तरं^३ लद्धा, सदनं च अनुत्तरं ।

लाभानुत्तरियं लद्धा, सिक्खानुत्तरिये रता ॥

"उपट्ठिता पारिचरिया^४, भावयन्ति अनुस्सति । 25

विवेकप्पटिसंयुतं, सेमं अमत्तगामिनिं ॥

"अप्पमादे पमुदिता, निपका सीलसंयुता ।

ते वे कालेन पच्चेन्ति^५, यत्थ दुक्खं निरज्जती" ति :

अनुत्तरियवग्गो तत्थियो ।

१. पारिचरियानुत्तरियं - स्या० । २. विमुद्धिया - स्या० । ३. दम्भनवर - मी०,
रो०; एगगतानुत्तरियं - स्या० । ४. पारिचरिये - मी०, स्या०, रो० । ५. पच्चेन्ति - मी०,
स्या० ।

तत्सुद्धानं

B. 290

सामको अपरिहानियो^१, भयं हिमवानुस्सति^२ ।
कच्चानो द्वे^३ च समया, उदायी^४ अनुत्तरियेना ति ॥

४. देवतावग्गो

१. सेखसुत्तं

R. 330

१. “छयिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स^१ भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति । कतमे छ ? कम्मरामता, भस्सारामता, निद्वारामता, सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेषु अगुत्तद्वारता, भोजने अमत्तञ्जुता — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय^२ संवत्तन्ति ।

२. “छयिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे छ ? न कम्मरामता, न भस्सारामता, न निद्वारामता, न सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेषु गुत्तद्वारता, भोजने मत्तञ्जुता — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती” ति ।

२. पठमअपरिहानसुत्तं

१. अथ खो अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिथा अभिक्कन्तवग्गणा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो सा देवता भगवन्तं एतदवोच —

२. “छयिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्गुगारवता, सिक्खागारवता, अप्पमादगारवता, पटिसन्धारगारवता — इमे खो, भन्ते, छ धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती” ति ।

३. इदमवोच सा देवता । समनुञ्जो सत्था अहोसि । अथ खो सा देवता “समनुञ्जो मे सत्था” ति भगवन्तं अभिवादेत्वा पदमिषाणं कत्वा तत्थेवन्तरथायि ।

४. अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि
 — “इमं, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिवक्कन्ताय रत्तिया अभि-
 वक्कन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
 मित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं टिता खो, भिक्खवे,
 सा देवता मं एतदवोच — ‘छयिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय 5
 संवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता,
 सिक्खागारवता, अप्पमादगारवता, पटिसन्धारगारवता — इमे खो,
 भन्ते, छ धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती’ ति । इदमवोच,
 भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थे-
 वन्तरयायी ति ।

“सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्खे च तिब्बगारवो ।
 अप्पमादगरु भिक्खु, पटिसन्धारगारवो ।
 अभब्बो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके” ति ॥

३. दुतियअपरिहानसुत्तं

१. “इमं, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिवक्कन्ताय
 रत्तिया अभिवक्कन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुप- 15
 सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं
 टिता खो, भिक्खवे, सा देवता मं एतदवोच — ‘छयिमे, भन्ते, धम्मा
 भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्म-
 गारवता, सङ्खगारवता, सिक्खागारवता, हिरिगारवता, ओत्तप्पगारवता —
 इमे खो, भन्ते, छ धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती’ ति । इदम- 20
 वोच, भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा
 तत्थेवन्तरयायी ति ।

“सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्खे च तिब्बगारवो ।
 हिरिओत्तप्पसाम्भो, सप्पतिस्सो भगारवो ।
 अभब्बो परिहानाय, निब्बानस्सेव नन्तिके” ति ॥

४. महामोग्गल्लानसुत्तं

१. एकं नमयं भगवा मावत्थियं विहरति जेतवने अनाय-
 निट्ठिक्कन्तं ध्यायमे । यथ खो ध्यायमतां महामोग्गल्लानम् ग्हो-

न तेसं देवानं' एवं ज्ञाणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा' ति । ये च खो ते, मारिस भोगल्लान, चातु-
महाराजिका देवा बुद्धे अव्वेच्चप्पसादेन समन्नागता धम्मे अव्वेच्चप्प-
सादेन समन्नागता सद्धे अव्वेच्चप्पसादेन समन्नागता अरियकन्तेहि सीलेहि
समन्नागता तेसं एवं ज्ञाणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा 5
नियता सम्बोधिपरायणा' ति ।

६. "चातुमहाराजिकानञ्जेव नु खो, तिस्स, देवानं एवं ज्ञाणं
होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा'
ति उदाहु तावत्तिसानं पि देवानं ... पे०... यामानं पि देवानं ...
तुसितानं पि देवानं ... निम्मानरत्तीनं पि देवानं ... परनिम्मितवसवत्तीनं 10
पि देवानं एवं ज्ञाणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता
सम्बोधिपरायणा' ति ?

"परनिम्मितवसवत्तीनं पि खो, मारिस भोगल्लान, देवानं एवं
ज्ञाणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधि-
परायणा' ति । 15

७. "सव्वेसञ्जेव नु खो, तिस्स, परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं
एवं ज्ञाणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधि-
परायणा' ति ?

"न खो, मारिस भोगल्लान, सव्वेसं^१ परनिम्मितवसवत्तीनं
देवानं एवं ज्ञाणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता 20
सम्बोधिपरायणा' ति । ये खो ते, मारिस भोगल्लान, परनिम्मित-
वसवत्ती देवा बुद्धे अव्वेच्चप्पसादेन असमन्नागता धम्मे अव्वेच्चप्पसादेन
असमन्नागता सद्धे अव्वेच्चप्पसादेन असमन्नागता अरियकन्तेहि सीलेहि
असमन्नागता न तेसं देवानं एवं ज्ञाणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनि-
पातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा' ति । ये च खो ते, मारिस भोग- 25
ल्लान, परनिम्मितवसवत्ती^२ देवा बुद्धे अव्वेच्चप्पसादेन समन्नागता धम्मे
अव्वेच्चप्पसादेन समन्नागता सद्धे अव्वेच्चप्पसादेन समन्नागता अरिय-
कन्तेहि सीलेहि समन्नागता तेसं एवं ज्ञाणं होति - 'सोतापन्ना नाम
अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा' ति ।

१. सी०, एपा०, से० पोपवेगु नत्ति । २. सव्वेसञ्जेव - सी० । ३. सव्वेसञ्जेव-
एपा० । ४. • वत्तित्वा - एपा० ।

R. 334

८. अथ खो आयस्मा महामोगल्लानो तिसस्स ब्रह्मनो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा - सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जित वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा बाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव - ब्रह्मलोके अन्तरहितो जेतवने पातुरहोसी ति ।

५ विज्जाभागियसुत्तं

B 294 5

१. “छयिमे, भिक्खवे, धम्मा विज्जाभागिया । कतमे छ ? अनिच्चसञ्जा, अनिच्चे दुक्खसञ्जा, दुक्खे अनत्तसञ्जा, पहानसञ्जा, विरागसञ्जा, निरोधसञ्जा - इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मा विज्जाभागिया” ति ।

६ विवादमूलसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, विवादमूलानि । कतमानि छ ?
 १० इध, भिक्खवे, भिक्खु कोधनो होति उपनाही । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु कोधनो होति उपनाही सो सत्थरि पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, वम्मे पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सद्धे पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सिक्खाय पि न परिपूरकारी होति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, धम्मे अगारवो विहरति
 १५ अप्पतिस्सो, सद्धे अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सिक्खाय न परिपूरकारी सो सद्धे विवाद जनेति, यो होति विवादो बहुजनाहिताय बहुजना-सुखाय बहुनो जनस्स अनत्थाय अहिताय दुक्खाय देवगनुत्तान । एवरूपं चे तुम्हे, भिक्खवे, विवादमूल अज्जत्त वा वहिद्धा वा समनुपस्सेय्याथ, तत्र तुम्हे, भिक्खवे, तस्सेव पापवस्स विवादमूलस्स पहानाय वाप-
 २० मेय्याथ । एवरूपं चे तुम्हे, भिक्खवे, विवादमूल अज्जत्त वा वहिद्धा वा न समनुपस्सेय्याथ, तत्र तुम्हे, भिक्खवे, तस्सेव पापवस्स विवादमूलस्स आयति अनवस्सयाय’ पटिप्पजेय्याथ । एवमेतस्स पापवस्स विवाद-मूलस्स पहान होति । एवमेतस्स पापवस्स विवादमूलस्स आयति अनवस्सवो होति ।

R 335

२. “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खु मक्खी होति पत्तासी’ पे०
 २५ एत्तुपी होति मच्छरी ... सटो होति मायावी ... पापिच्छो होति मिच्छा-

दिट्ठि ... सन्दिट्ठिपरामासी होति आधानग्गाही' दुप्पटिनिस्सग्गी । यो सो,
 भिक्खवे, भिक्खु सन्दिट्ठिपरामासी होति आधानग्गाही दुप्पटिनिस्सग्गी
 सो सत्थरि पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, धम्मे पि अगारवो विहरति
 अप्पतिस्सो, सङ्खे पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सिक्खाय पि न परि-
 पूरकारी होति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि अगारवो विहरति 5
 अप्पतिस्सो, धम्मे ... सङ्खे अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सिक्खाय न
 परिपूरकारी सो सङ्खे विवादं जनति, यो होति विवादो बहुजना-
 हिताय बहुजनासुखाय बहुनो जनस्स अनत्थाय अहिताय दुक्खाय देव-
 मनुस्सानं । एवरूपं चे तुम्हे, भिक्खवे, विवादमूलं अज्झत्तं वा बहिद्धा
 वा समनुपस्सेय्याथ, तत्र तुम्हे, भिक्खवे, तस्सेव पापकस्स विवाद- 10
 मूलस्स पहानाय वायमेय्याथ । एवरूपं चे तुम्हे, भिक्खवे, विवादमूलं
 अज्झत्तं वा बहिद्धा या न समनुपस्सेय्याथ, तत्र तुम्हे, भिक्खवे, तस्सेव
 पापकस्स विवादमूलस्स आर्याति अनवस्सवाय पटिपज्जेय्याथ । एव-
 मेतस्स पापकस्स विवादमूलस्स पहानं होति । एवमेतस्स पापकस्स
 विवादमूलस्स आर्याति अनवस्सवो होति । इमानि खो, भिक्खवे, छ 15
 विवादमूलानी" ति ।

D 295

७. दानसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
 पिण्डकस्स आरामे । तेन सो पन समयेन वेळुकण्डकी नन्दमाता उपा-
 गिका सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुत्ते भिक्खुसङ्घे छळङ्गसमन्नागतं दक्खिणं
 पतिट्ठापेति । अहसा खो भगवा दिट्ठेन चक्खुना विमुट्ठेन अतिक्कन्त- 20
 मानुसकेन वेळुकण्डकी नन्दमातरं उपासिकं सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुत्ते
 भिक्खुसङ्घे छळङ्गसमन्नागतं दक्खिणं पतिट्ठापेन्ति । दिट्ठ्वा भिक्खु
 आगन्तेमि - "एसा, भिक्खवे, वेळुकण्डकी नन्दमाता उपासिका सारि-
 पुत्तमोग्गल्लानप्पमुत्ते भिक्खुसङ्घे छळङ्गसमन्नागतं दक्खिणं पतिट्ठापेति ।

R 336

२. "अयं च, भिक्खवे, छळङ्गसमन्नागता दन्तिवणा होति ? 25
 इय, भिक्खवे, दायवस्स तीणङ्गानि होन्ति पटिग्गाहवानं तीणङ्गानि ।
 यत्तानि दायवस्स तीणङ्गानि ? इय, भिक्खवे, दायवो पुब्बेव दाया

१. आधानग्गाही - गी०; आधानग्गाही - स्वा०, भे० ।

मुमनो होति, ददं चित्तं पसादेति, दत्त्वा अत्तमनो होति । इमानि दाय-
कस्स तीणङ्गानि ।

३. “कतमानि पटिग्गाहकानं तीणङ्गानि ? इध, भिक्खवे,
पटिग्गाहका वीतरागा वा होन्ति रागविनयाय वा पटिपन्ना, वीतदोसा
५ वा होन्ति दोसविनयाय वा पटिपन्ना, वीतमोहा वा होन्ति मोहविनयाय
वा पटिपन्ना । इमानि पटिग्गाहकानं तीणङ्गानि । इति दायकस्स
तीणङ्गानि, पटिग्गाहकानं तीणङ्गानि । एवं खो, भिक्खवे, छल्लङ्ग-
समन्नागता दक्खिणा होति ।

B 296 ४. “एवं छल्लङ्गसमन्नागताय, भिक्खवे, दक्खिणाय न सुकरं
१० पुञ्ञस्स पमाणं गहेतुं — ‘एत्तको पुञ्ञाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुख-
स्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सगसंवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय
हिताय सुखाय संबत्तती’ ति । अथ खो असङ्खचेय्यो अप्पमेय्यो महा-
पुञ्ञवखन्धो त्वेव सङ्गं गच्छति ।

R. 337 ५. “सेय्यथापि, भिक्खवे, महासमुद्दे न सुकरं उदकस्स पमाणं
१५ गहेतुं — ‘एत्तकानि उदकाब्हकानी ति वा एत्तकानि उदकाब्हकसतानी
ति वा एत्तकानि उदकाब्हकसहस्सानी ति वा एत्तकानि उदकाब्हक-
सतनहस्सानी’ ति वा । अथ खो असङ्खचेय्यो अप्पमेय्यो महाउदकवखन्धो
त्वेव सङ्गं गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, एवं छल्लङ्गसमन्नागताय
दक्खिणाय न सुकरं पुञ्ञस्स पमाणं गहेतुं — ‘एत्तको पुञ्ञाभिसन्दो
२० कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सगसंवत्तनिको
इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संबत्तती’ ति । अथ खो
असङ्खचेय्यो अप्पमेय्यो महापुञ्ञवखन्धो त्वेव सङ्गं गच्छती ति ।

“पुब्बेव दाना मुमनो, ददं चित्तं पसादये ।
दत्त्वा अत्तमनो होति, एसा यञ्ञस्स सम्पदा ॥
२५ “वीतरागा^१ वीतदोसा, वीतमोहा अनासवा^२ ।
येत्तं यञ्ञस्स सम्पन्नं, सञ्ञाता श्रद्धान्धारयो^३ ॥
“सयं आचमयित्वान^४, दत्त्वा शकेहि पाणिभि ।
अत्तनो परतो चेसो, गञ्ञो होति महप्फनो ॥

१. समुद्देय्यो — गी०, त्या०, रो० । २-२ वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो
अनासवो — त्या० । ३ श्रद्धान्धारियो — गी०, त्या० । ४ आचमयित्वान — त्या० ।

“एवं यजित्वा मेधावी, सद्धो मुत्तेन चेनसा ।
अव्यापज्जं सुखं लोकं, पण्डितो उपपज्जती” ति ॥

८. अतकारीसुत्तं

१. अथ खो अज्जत्तरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं^१
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो 5
भगवन्तं एतदवोच — “अहं हि, भो गोतम, एवंवादी एवंदिट्ठि — ‘नत्थि
अतकारो नत्थि परकारो’” ति ।

B 297

“माहं, ब्राह्मण, एवंवादि^१ एवंदिट्ठि^१ अद्दसं वा अस्सोसि वा ।
कथं हि नाम सयं अभिक्कमन्तो सयं पटिक्कमन्तो एवं वक्खति — ‘नत्थि
अतकारो नत्थि परकारो’ ति !

R. 338

10

२. “तं किं मज्जसि, ब्राह्मण, अत्थि आरब्भधातू” ति ?

“एवं, भो” ।

“आरब्भधातुया सति आरब्भवन्तो सत्ता पज्झायन्ती” ति ?

“एवं भो” ।

“यं सो, ब्राह्मण, आरब्भधातुया सति आरब्भवन्तो सत्ता पज्झा- 15
यन्ति, अयं सत्तानं अतकारो अयं परकारो ।

३. “तं किं मज्जसि, ब्राह्मण, अत्थि निक्कमधातु” ... पे०...
अत्थि परक्कमधातु ... अत्थि यामधातु ... अत्थि ठित्तिधातु^१ ... अत्थि
उपक्कमधातू” ति ?

“एवं भो” ।

20

“उपक्कमधातुया सति उपक्कमवन्तो सत्ता पज्झायन्ती” ति ?

“एवं भो” ।

“यं भो, ब्राह्मण, उपक्कमधातुया सति उपक्कमवन्तो सत्ता
पज्झायन्ति, अयं सत्तानं अतकारो अयं परकारो ।

४. “माहं, ब्राह्मण”, एवंवादि एवंदिद्वि अद्दसं वा अस्सोसि वा ।
कथं हि नाम सयं अभिक्कमन्तो सय पटिक्कमन्तो एवं ववखति — ‘नत्थि
अत्तकारो नत्थि परकारो’” ति ।

५. “अभिक्कन्तं, भो गोतम ... पे०... अज्जत्तमो पाणुपेतं
५ सरणं गतं” ति !

६ निदानसुत्तं

१. “तीणिमानि, भिक्खवे, निदानानि कम्मानं समुदयाय । कत-
मानि तीणि ? लोभो निदानं कम्मानं समुदयाय, दोसो निदानं कम्मानं
समुदयाय, मोहो निदानं कम्मानं समुदयाय । न, भिक्खवे, लोभा
अलोभो समुदेति, अथ खो, भिक्खवे, लोभा लोभो व समुदेति । न,
१० भिक्खवे, दोसा अदोसो समुदेति; अथ खो, भिक्खवे, दोसा दोसो व
समुदेति । न, भिक्खवे, मोहा अमोहो समुदेति; अथ खो, भिक्खवे,
मोहा मोहो व समुदेति । न, भिक्खवे, लोभजेन कम्मेन दोसजेन कम्मेन
मोहजेन कम्मेन देवा पञ्जायन्ति, मनुस्सा पञ्जायन्ति, या वा पनञ्जा
R 339 पि काचि सुगतियो^१ । अथ खो, भिक्खवे, लोभजेन कम्मेन दोसजेन
B 298 15 कम्मेन मोहजेन कम्मेन निरयो पञ्जायति तिरच्छानयोनि पञ्जायति
पेत्तिविसयो^२ पञ्जायति, या वा पनञ्जा पि काचि दुग्गतियो । इमानि
खो, भिक्खवे, तीणि निदानानि कम्मानं समुदयाय ।

२. “तीणिमानि, भिक्खवे, निदानानि कम्मानं समुदयाय ।
कतमानि तीणि ? अलोभो निदानं कम्मानं समुदयाय, अदोसो निदानं
२० कम्मानं समुदयाय, अमोहो निदानं कम्मानं समुदयाय । न, भिक्खवे,
अलोभा लोभो समुदेति, अथ खो, भिक्खवे, अलोभा अलोभो व समु-
देति । न, भिक्खवे, अदोसा दोसो समुदेति, अथ खो, भिक्खवे, अदोसा
अदोसो व समुदेति । न, भिक्खवे, अमोहा मोहो समुदेति; अथ खो,
भिक्खवे, अमोहा अमोहो व समुदेति । न, भिक्खवे, अलोभजेन कम्मेन
अदोसजेन कम्मेन अमोहजेन कम्मेन निरयो पञ्जायति तिर-
२५ च्छानयोनि पञ्जायति पेत्तिविसयो पञ्जायति, या वा पनञ्जा
पि काचि दुग्गतियो । अथ खो, भिक्खवे, अलोभजेन कम्मेन अदोसजेन

कम्मेन अमोहेजेन कम्मेन देवा पञ्जायन्ति, मनुस्सा पञ्जायन्ति, या वा पनञ्जा पि काचि सुगतियो । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि निदानानि कम्मानं समुदयाया" ति ।

१०. किमिलसुतं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा किमिलायं विहरति वेळु-
वने' । अय खो आयस्मा किमिलो' येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्ग- 5
मिक्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो
खो आयस्मा किमिलो भगवन्तं एतदवोच - "को नु खो, भन्ते, हेतु को
पञ्चयो येन तथागते परिनिव्वुते सद्धम्मो न चिरट्ठित्तिको होती" ति ?

R. 340

"इध, किमिल, तथागते परिनिव्वुते भिक्खू भिक्खुनियो उपा-
सका उपासिकायो सत्थरि अगारवा विहरन्ति अप्पत्तिस्सा, धम्मे अगारवा 10
विहरन्ति अप्पत्तिस्सा, सद्धे अगारवा विहरन्ति अप्पत्तिस्सा, सिक्खाय
अगारवा विहरन्ति अप्पत्तिस्सा, अप्पमादे अगारवा विहरन्ति अप्पत्तिस्सा,
पटिसन्यारे अगारवा विहरन्ति अप्पत्तिस्सा । अयं खो, किमिल, हेतु
अयं पञ्चयो येन तथागते परिनिव्वुते सद्धम्मो न चिरट्ठित्तिको होती" ।

२. "को पन, भन्ते, हेतु को पञ्चयो येन तथागते परिनिव्वुते 5 B. 299
सद्धम्मो चिरट्ठित्तिको होती" ति ?

"इध, किमिल, तथागते परिनिव्वुते भिक्खू भिक्खुनियो उपा-
सका उपासिकायो सत्थरि सगारवा विहरन्ति सप्पत्तिस्सा, धम्मे सगारवा
विहरन्ति सप्पत्तिस्सा, सद्धे सगारवा विहरन्ति सप्पत्तिस्सा, सिक्खाय
सगारवा विहरन्ति सप्पत्तिस्सा, अप्पमादे सगारवा विहरन्ति सप्पत्तिस्सा । 20
अयं खो, किमिल, हेतु अयं पञ्चयो येन तथागते परिनिव्वुते सद्धम्मो
चिरट्ठित्तिको होती" ति ।

११. दासकृतसुतं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं आयस्मा सारिपुत्तो राजगहे
विहरति गिज्झकूटे पव्वते । अय खो आयस्मा सारिपुत्तो पुद्बण्हसमयं
निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धि गिज्झकूटा 25

पव्वता ओरोहन्तो अद्दस अञ्जतरस्मि पदेसे महन्तं दाखखन्धं ।
दिस्वा भिक्खू आमन्तेसि - “पस्सथ नो, आवुसो, तुम्हे अमुं महन्तं
दाखखन्धं” ति ?

“एवमावुसो” ति ।

- 5 २. “आकङ्खमानो, आवुसो, भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो
R. 341 अमुं दाखखन्धं पथवी त्वेव अधिमुच्चेय्य । तं किस्स हेतु ? अत्थि,
आवुसो, अमुम्हि^१ दाखखन्धे पथवीधातु, यं निस्साय भिक्खु इद्धिमा
चेतोवसिप्पत्तो अमुं दाखखन्धं पथवी त्वेव अधिमुच्चेय्य । आकङ्खमानो,
आवुसो, भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो अमुं दाखखन्धं आपो त्वेव
10 अधिमुच्चेय्य ... पे०... तेजो त्वेव अधिमुच्चेय्य .. वायो त्वेव अधिमुच्चेय्य
... सुभं त्वेव अधिमुच्चेय्य ... असुभं त्वेव अधिमुच्चेय्य । तं किस्स
हेतु ? अत्थि, आवुसो, अमुम्हि दाखखन्धे असुभधातु, यं निस्साय
भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो अमुं दाखखन्धं असुभं त्वेव अधिमुच्चेय्या”
ति ।

१२. नागितसुत्तं

- 15 १. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरमानो
महता भिक्खुसङ्घेन सद्धि येन इच्छानङ्गलं नाम कोसलानं ब्राह्मणगामो
तदवसरि । तत्र सुदं भगवा इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवन-
सण्डे । अस्सोसुं खो इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगहपतिका - “समणो
खलु, भो, गोतमो सकयपुत्तो सकयकुला पव्वजितो इच्छानङ्गलं अनुप्पत्तो
20 इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवनसण्डे । तं खो पन भवन्तं गोतमं
एवं कल्याणो कित्तिसदो अब्भुगतो - ‘इति पि सो भगवा अरहं सम्मा-
सम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो ... पे० .. बुद्धो भगवा’ ति । सो इमं लोकं
सदेवकं ... पे०... अरहतं दस्सनं होती” ति । अथ खो इच्छानङ्गलका
ब्राह्मणगहपतिका तस्सा रत्तिया अच्चयेन पव्वत खादनीयं भोजनीयं
25 आदाय येन इच्छानङ्गलवनसण्डो तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा बहि-
द्वारकोट्टके अट्ठंसु उच्चासदा महासदा ।

२. तेन खो पन समयेन आयस्मा नागितो भगवतो उपद्राको होति । अथ खो भगवा आयस्मन्तं नागितं आमन्तेसि — “के पन ते, नागित, उच्चासद्वा महासद्वा केवद्वा मञ्जे मच्छविलोपे” ति ?

R. 342

“एते, भन्ते, इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगृहपतिका पट्टतं खादनीयं^१ भोजनीयं^२ आदाय वहिद्वारकोट्टके ठिता भगवन्तयेव उद्दिस्स भिक्खुसङ्घं^३ चा” ति ।

“माहं, नागित, यसेन समागमं, मा च मया यसो । यो खो, नागित, नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोध-
सुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, यस्साहं
नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकाम-
लाभी^३ अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, सो तं मीब्धसुखं मिद्धसुखं लाभ-
सक्कारसिलोकसुखं सादियेय्या” ति ।

३. “अधिवासेतु दानि, भन्ते, भगवा; अधिवासेतु, सुगतो; अधिवासनकालो दानि, भन्ते, भगवतो । येन येनेव दानि, भन्ते, भगवा गमिस्सति, तन्निन्ना व भविस्सन्ति ब्राह्मणगृहपतिका नेगमा चैव जानपदा
च । सेय्ययापि, भन्ते, बुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते यथानिन्नं उदकानि
पवत्तन्ति; एवमेव खो, भन्ते, येन येनेव दानि भगवा गमिस्सति, तन्निन्ना
व भविस्सन्ति ब्राह्मणगृहपतिका नेगमा चैव जानपदा च । तं किरस
हेतु ? तथा हि, भन्ते, भगवतो सीलपञ्जाणं” ति ।

४. “माहं, नागित, यसेन समागमं, मा च मया यसो । यो खो, नागित, नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोध-
सुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, यस्साहं
नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकाम-
लाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, सो तं मीब्धसुखं मिद्धसुखं लाभ-
सक्कारसिलोकसुखं सादियेय्य” ।

D. 301

23

५. “इधाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि गामन्तविहारिं” समा-
हितं निसिद्धं । तस्म मय्हं, नागित, एवं होति — ‘इदानिमं आयस्मन्तं

R. 343

१. मज्जे विपायेवी — एवा०, रो० । २-३. सादियं भोजनियं — रो० ।

३. निरापत्ताभी दस्स — डी०, स्वा०, रो० । ४. सादियेय्या ति — मी०, रो० । ५. गामन्त-
विहारं — एवा०, रो० ।

आरामिको वा' समणुद्देशो वा सहधम्मिको' वा तम्हा' समाधिम्हा चावे-
स्सती' ति । तेनाह, नागित, तस्स भिक्खुनो न अत्तमनो होमि गामन्त-
विहारेन' । इध पनाह, नागित, भिक्खु पस्सामि आरब्जक अरब्जे
पचलायमान निसिन्न । तस्स मय्ह, नागित, एव होति - 'इदानी अयमा-

- 5 यस्मा इम निहाकिलमथ पटिविनोदेत्वा अरब्जसब्जयेव मनसि
करिस्सति एकत्त' ति । तेनाह, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो
होमि अरब्जविहारेन ।

- ६ "इध पनाह, नागित, भिक्खु पस्सामि आरब्जक अरब्जे
असमाहित निसिन्न । तस्स मय्ह, नागित, एव होति - 'इदानी अयमा-
10 यस्मा असमाहित वा चित्त समादहिस्सति, समाहित वा चित्त अनुरक्खि-
स्सती' ति । तेनाह, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरब्ज-
विहारेन ।

- ७ "इध पनाह, नागित, भिक्खु पस्सामि आरब्जक' अरब्जे
समाहित निसिन्न । तस्स मय्ह, नागित, एव होति - 'इदानी अयमा-
15 यस्मा अविमुत्त वा चित्त विमोचेस्सति, विमुत्त वा चित्त अनुरक्खिस्सती'
ति । तेनाह, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरब्जविहारेन ।

- ८ "इध पनाह, नागित, भिक्खु पस्सामि गामन्तविहारि लाभि
चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारान । सो त लाभ-
R 344 सक्कारसिलोक निकामयमानो रिञ्चति पटिसल्लान रिञ्चति अरब्ज-
वनपत्थानि' पन्तानि सेनासनानि, गामनिगमराजधानि ओसरत्त्वा
20 वा सङ्कुप्पेति । तेनाह, नागित, तस्स भिक्खुनो न अत्तमनो होमि
गामन्तविहारेन ।

- B 302 ९ "इध पनाह, नागित, भिक्खु पस्सामि आरब्जक लाभि
चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारान । सो त लाभ-
25 सक्कारसिलोक पटिपणामेत्वा' न रिञ्चति पटिसल्लान न रिञ्चति
अरब्जवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि । तेनाह, नागित, तस्स भिक्खुनो

१ त वि पठेस्सति - सी०, स्या०, वा पठेस्सति - रो० । २ सी०, स्या०,
रो० पोत्थमेव नत्थि । ३ त तम्हा - सी०, रा० । ४ त भावेस्सती - स्या० ।
५ अरब्जविहारेण - सी० । ६ एवण - स्या० । ७ आरब्जक - स्या०,
अरब्जक - रो० । ८ अनुरक्खती - सी० । ९ अरब्जे वनपत्थानि - सी० ।
१० पटिपणामेत्वा - स्या० ।

अत्तमनो होमि अरञ्जविहारेन । यस्माहं^१, नागित, समये अद्धान-
मग्गप्पटिपन्नो न कञ्चि^२ पस्सामि पुरतो वा पच्छतो वा, फासु मे,
नागित, तस्मिं समये होति अन्तमसो उच्चारपस्सावक्कम्माया” ति ।
देवतावणो^३ चतुत्थो ।

तत्सुद्धानं

सेखा द्वे अपरिहानि, मोगल्लान विज्जाभागिया ।
विवाददानत्तकारी निदानं, किमिलदारुखन्धेन नागितो ति ॥ ५

५. धम्मिकवग्गो

१. नागसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डकस्स आरामे । अथ खो भगवा पुव्वण्हसमयं निवासेत्वा पत्त-
चीवरमादाय सावत्थियं पिण्डाय पाविसि । सावत्थियं पिण्डाय चरित्वा
पच्छाभत्तं पिण्डपातटिक्कन्तो आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि — “आया-
मानन्द, येन पुव्वारामो मिगारमातुपासादो तेनुपसङ्कुमिस्साम दिवा- 10 R. 345
विहाराया” ति । “एवं, भन्ते” ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो
पच्चस्सोसि ।

२. अथ खो भगवा आयस्मता आनन्देन सद्धि येन पुव्वारामो
मिगारमातुपासादो तेनुपसङ्कुमि । अथ खो भगवा सायन्हसमयं^४ पटि-
सल्लाना बुद्धितो आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि — “आयामानन्द, येन 15
पुव्वकोट्टको तेनुपसङ्कुमिस्साम गत्तानि परिसिञ्चितुं” ति । “एवं,
भन्ते” ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो पच्चस्सोसि । अथ खो
भगवा आयस्मता आनन्देन सद्धि येन पुव्वकोट्टको तेनुपसङ्कुमि गत्तानि
परिसिञ्चितु । पुव्वकोट्टके गत्तानि परिसिञ्चित्वा पच्चुत्तरित्वा एक-
चीवरो अट्ठासि गत्तानि पुव्व्यापयमानो^५ । 20

३. तेन खो पन समयेन रञ्जो पसेनदिस्स^६ कोसलत्स^७ सेतो
नाम नागो महातूरियत्ताल्लित्तादितेन^८ पुव्वकोट्टका पच्चुत्तरति ।

१. यस्माहं — सी०, स्वा० । २. कञ्चि — सी०, रो० । ३. देवतावणो-
निरुक्तो — स्वा० । ४. सायन्हसमय — स्वा०, रो० । ५. पुव्व्यापयमानो — स्वा० ।
६-८. पसेनदिस्स • — स्वा०, पसेनदिस्सोपमस्य — रो० । ९. महातूरिय • — सी०, स्वा०, रो० ।

अपिस्सु तं जनो दिस्वा एवमाह — “अभिरूपो वत, भो, रज्जो नागो;
दस्तानीयो वत, भो, रज्जो नागो; पासादिको वत, भो, रज्जो नागो;
कायुपपन्नो वत, भो, रज्जो नागो” ति ! एवं वृत्ते आयस्मा उदायि
भगवन्तं एतदवोच — “हत्थिमेव नु खो, भन्ते, महन्तं ब्रह्न्तं कायुपपन्नं
5 जनो दिस्वा एवमाह — ‘नागो वत, भो, नागो’ ति, उदाहु अञ्चं पि कञ्चि
महन्तं ब्रह्न्तं कायुपपन्नं जनो दिस्वा एवमाह — ‘नागो वत, भो,
नागो’” ति ?

“हत्थि पि खो, उदायि, महन्तं ब्रह्न्तं कायुपपन्नं जनो दिस्वा
एवमाह — ‘नागो वत, भो, नागो’ ति ! अस्सं पि खो, उदायि, महन्तं
10 ब्रह्न्तं ... पे०... गोणं पि खो, उदायि, महन्तं ब्रह्न्तं ... पे०... उरगं पि
R. 346 खो, उदायि, महन्तं ब्रह्न्तं ... पे०... ख्वखं पि खो, उदायि, महन्तं ब्रह्न्तं
... पे०... मनुस्सं पि खो, उदायि, महन्तं ब्रह्न्तं कायुपपन्नं जनो दिस्वा
एवमाह — ‘नागो वत, भो, नागो’ ति ! अपि^१ च, उदायि^२, यो सदेवके
लोके समारके सत्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय आगुं
15 न करोति कायेन वाचाय मनसा, तमहं ‘नागो’ ति ब्रूमी” ति ।

४. “अञ्छरियं, भन्ते, अब्भुतं, भन्ते ! याव सुभासितं चिदं,
भन्ते, भगवता — ‘अपि च, उदायि, यो सदेवके लोके समारके सत्रह्मके
सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय आगुं न करोति कायेन
वाचाय मनसा, तमहं नागो ति ब्रूमी’ ति ।

20 “इदं च पनाहं, भन्ते, भगवता सुभासितं इमाहि गाथाहि
अनुमोदामि —

“मनुस्सभूतं सम्बुद्धं, अत्तदन्तं समाहितं ।
इरियमानं ब्रह्मपथे, चित्तस्सूपसमे रतं ॥

“यं मनुस्सा नमस्सन्ति, सब्बधम्माम पारगुं ।
देवा पि तं नमस्सन्ति, इति मे अरहत्तो सुतं ॥

“सब्बसंयोजनातीतं^४, धना निब्बनमागतं^५ ।
कामेहि नेवखम्मरतं, मुत्तं सेला व कञ्चनं ॥

१. ब्रुहन्त — सी० । २-२. अपि उदायि — स्वा० । ३. न — सी०, रो० । ४. सब्ब-
संयोजनातीत — स्वा०, रो० । ५. निब्बान० — सी०, स्वा०, रो० ।

“सव्ये अच्चरुची नागो, हिमवाञ्छे^१ सिलुच्चये^२ ।
सव्येसं नागनामानं, सच्चनामो अनुत्तरो ॥

“नागं वो कित्तिस्सामि, न हि आगुं करोति सो ।
सोरच्चं अविहिंसा च, पादा नागस्स ते दुवे ॥

“तपो च ब्रह्मचरियं, चरणा नागस्स त्यापरे ।
सद्धाहत्यो महानागो, उपेक्खासेतदन्तवा ॥

5

“सति गीवा सिरो पञ्जा, वीमंसा धम्मचिन्तना ।
धम्मकुच्छिसमातपो^३, विवेको तस्स बालधि ॥

“सो ज्ञायी अस्सासरतो, अज्झत्तं^४ सुसमाहितो^५ ।
गच्छं समाहितो नागो, ठितो नागो समाहितो ॥

10

“सेय्यं^६ समाहितो नागो, निसिन्नो पि समाहितो ।
सव्वदत्थ संबुतो नागो, एसा नागस्स सम्पदा ॥

R. 347

“भुज्जति अनवज्जानि, सावज्जानि न भुज्जति ।
घासनच्छादनं लद्धा, सन्निधिं परिवज्जयं^७ ॥

“संयोजनं अणुं थूलं, सव्वं छेतवान् बन्धनं ।
येन येनेव गच्छति, अनपेक्खो व गच्छति ॥

15

“यथा पि उदके जातं, पुण्डरीकं पवड्ढति^८ ।
नुपलिप्पति^९ तोयेन, सुचिगन्धं मनोरमं ॥

“तथेव लोके सुजातो, बुद्धो लोके विहरति^{१०} ।
नुपलिप्पति लोकेन, तोयेन पदुमं यथा ॥

20

“महागिनी^{११} व जलितो^{१२}, अनाहारपसम्मति ।
सद्धारेमूपसन्तेसु, निव्वुतो ति पवुच्चति ॥

B. 305

“अत्थस्सायं विज्झापनी, उपमा विज्झूहि देसिता ।
विज्झस्सन्ति^{१३} महानागा, नागं नागेन देसितं ॥

१. हिमवामञ्छे - गी० । २. सिलुच्चये - एपा० । ३. धम्मकुच्छित्तनामावतो - गी० । ४-५. अज्झत्तं सुसमाहितो - एपा० । ६. सेय्यं - गी० । ७. परिवज्जयं - गी०, एपा० । ८. पवड्ढति - एपा० । ९. नुपलिप्पति - एपा०, रो० । १०. विहरति - गी०, रो० । ११-१२. महागिनि पञ्चविंशो - गी०, महागिनि पञ्चविंशो - एपा०, रो० । १३. विज्झा-
दन्ति - एपा०; विज्झागानि - रो० ।

“वीतरागो वीतदोषो, वीतमोहो अनासवो ।
सरीर विजह नागो, परिनिव्विस्सति^१ अनासवो” ति ॥

२ मिगसालामुत्तं

१ अथ खो आयस्मा आनन्दो पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्त-
चीवरमादाय येन मिगसालाय उपासिकाय निवेसन तेनुपसङ्गमि, उप-
सङ्गमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । अथ खो मिगसाला उपासिका
येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा आयस्मन्त आनन्द
अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्ना खो मिगसाला
उपासिका आयस्मन्त आनन्द एतदवोच -

२ “कथ कथ नामाय, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो
अञ्जेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका
भविस्सन्ति अभिसम्पराय ? पिता मे, भन्ते, पुराणो ब्रह्मचारी अहोसि
आराचारी विरतो मेधुना गामधम्मा । सो कालङ्कतो^१ भगवता व्याक्तो
सकदागामिपत्तो^२ तुसित काय उपपन्नो ति । पेत्तेय्यो^३ पि^४ मे, भन्ते,
इसिदत्तो अब्रह्मचारी अहोसि सदारसन्तुट्ठो । सो पि कालङ्कतो भगवता
व्याक्तो सकदागामिपत्तो तुसित काय उपपन्नो ति । कथ कथ नामाय,
भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो अञ्जेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी
च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका भविस्सन्ति अभिसम्पराय” ति ?

“एव खो पनेत, भग्नि, भगवता व्याक्त” ति ।

३ अथ खो आयस्मा आनन्दो मिगसालाय उपासिकाय
निवेसने पिण्डपात गहेत्वा उट्ठायासना पक्कामि । अथ खो आयस्मा
आनन्दो पच्छाभत्त पिण्डपातपटिक्कन्तो येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त
निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच -

४ “इधाह, भन्ते, पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय
येन मिगसालाय उपासिकाय निवेसन तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा
पञ्जत्ते आसने निसीदि । अथ खो, भन्ते, मिगसाला उपासिका येनाह
तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा म अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि ।

१ परिनिव्वसि - रो० । २ कालकतो - सी०, स्या०, रो० । ३ सकदागामी
उत्तो - सी० स्या० रो० । ४-४ पेत्तेय्यो पियो - सी० रो० पियपियो - स्या० ।

एकमन्तं निसिञ्चा खो, भन्ते, मिगसाला उपासिका मं एतदवोच - 'कथं कथं नामायं, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो अब्बेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका भविस्सन्ति अभिसम्परायं । पिता मे, भन्ते, पुराणो ब्रह्मचारी अहोसि आराचारी विरतो मेषुना गानधम्मा । सो कालङ्कृतो भगवता व्याकृतो सकदागामिपत्तो 5 तुसितं कायं उपपन्नो ति । पेत्तेय्यो पि मे, भन्ते, इसिदत्तो अब्रह्मचारी अहोसि सदारसन्तुट्ठो । सो पि कालङ्कृतो भगवता व्याकृतो सकदागामिपत्तो तुसितं कायं उपपन्नो ति । कथं कथं नामायं, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो अब्बेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका भविस्सन्ति अभिसम्परायं' ति ? एवं वुत्ते 10 अहं, भन्ते, मिगसालं उपासिकं एतदवोचं - 'एवं खो पनेतं, भगिनि, भगवता व्याकृतं' ति ।

R. 349

15

५. "का चानन्द, मिगसाला उपासिका वाला अब्बत्ता धम्मका' धम्मकसञ्ज्ञा', के च पुरिसपुग्गलपरोपरियञ्जाणे ? छयिमे, आनन्द, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकास्मि । कतमे छ ?

B. 307

20

६. "इधानन्द, एकच्चो पुग्गलो सोरतो होति सुखसंवासो, अभिनन्दन्ति सब्रह्मचारी एकत्तवासेन । तस्स सवनेन पि अकतं होति, वाहुसच्चेन पि अकतं होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्ति न लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय परेति नो विसेसाय, हानगामीयेव होति नो विसेसगामी ।

25

७. "इध पनानन्द, एकच्चो पुग्गलो सोरतो होति सुखसंवासो', अभिनन्दन्ति सब्रह्मचारी एकत्तवासेन । तस्स सवनेन पि कतं होति, वाहुसच्चेन पि कतं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्ति लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा विसेसाय परेति नो हानाय, विसेसगामीयेव होति नो हानगामी ।

८. "तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति - 'इमस्स पि तेय धम्मा अपरस्स पि तेय धम्मा, कस्मा तेसं एको हीनो एको पणीतो' ति ! तं हि तेसं, आनन्द, होति दोघरत्त अहिताय दुक्कसाय ।

१-१. धम्मरा धम्मरसञ्ज्ञा - रपा०, रो०, ० पञ्चा - सी० । २ पुग्गलविषाणे

- सी० । ३. पुप्पटिविद्ध - सी० ।

R. 350

६. “तत्रानन्द, ध्यायं पुगलो सोरतो” होति सुखसंवासे,
अग्निनन्दन्ति सन्नहाचारी एकत्तवासेन, तस्स सवनेन पि कतं होति,
वाहुसच्चेन पि कतं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि
विमुत्ति लभति । अयं, आनन्द, पुगलो अमुना पुरिमेन पुगलेन
5 अभिवकन्ततरो च पणीततरो च । तं किस्स हेतु ? इमं हानन्द, पुगलं
धम्मसोतो निव्वहति, तदन्तरं को जानेय्य अञ्जत्र तथागतेन !
तस्मातिहानन्द, मा पुगलेसु पमाणिका अहुवत्थ; मा पुगलेसु पमाणं
गण्हित्थ । खञ्जति हानन्द, पुगलेसु पमाणं गण्हन्तो । अहं वा,
आनन्द, पुगलेसु पमाणं गण्हेय्यं यो वा पनस्स मादिसो ।

10

१०. “इध पनानन्द, एकच्चस्स पुगलस्स कोधमानो अधिगतो
होति, समयेन समयं चस्स लोभधम्मा उप्पज्जन्ति । तस्स सवनेन पि
अकतं होति, वाहुसच्चेन पि अकतं होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्धं होति,
सामायिकं पि विमुत्ति न लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय
परेति नो विसेसाय, हानगामीयेव होति नो विसेसगामी ।

15

११. “इध पनानन्द, एकच्चस्स पुगलस्स कोधमानो अधिगतो
होति, समयेन समयं चस्स लोभधम्मा उप्पज्जन्ति । तस्स सवनेन
पि कतं होति ... पे०... नो हानगामी ।

U. 306

१२. “तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति ... पे०... यो वा पनस्स
मादिसो ।”

20

१३. “इध, पनानन्द, एकच्चस्स पुगलस्स कोधमानो अधिगतो
होति, समयेन समयं चस्स वचीसङ्गारा उप्पज्जन्ति । तस्स सवनेन
पि अकतं होति ... पे०... सामायिकं पि विमुत्ति न लभति । सो कायस्स
भेदा परं मरणा हानाय परेति नो विसेसाय, हानगामीयेव होति नो
विसेसगामी ।

25

१४. “इध पनानन्द, एकच्चस्स पुगलस्स कोधमानो अधिगतो
होति, समयेन समयं चस्स वचीसङ्गारा उप्पज्जन्ति । तस्स सवनेन
पि कतं होति, वाहुसच्चेन पि कतं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति,
सामायिकं पि विमुत्ति लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा विसेसाय
परेति नो हानाय, विसेसगामीयेव होति नो हानगामी ।

R. 351

१५. “तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति — ‘इमस्स पि तेव धम्मा, अपरस्स पि तेव धम्मा । कस्मा तेसं एको हीनो, एको पणीतो’ ति ? तं हि तेसं, आनन्द, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय ।

१६. “तत्रानन्द, यस्स पुग्गलस्स कोधमानो अधिगतो होति, समयेन समयं चस्स बचीसङ्खारा उप्पज्जन्ति, तस्स सबनेन पि कतं 5 होति, बाहुसच्चेन पि कतं होति, दिट्ठिया पि पट्ठिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्ति लभति । अयं, आनन्द, पुग्गलो अमुना पुरिमेन पुग्गलेन अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च । तं किस्स हेतु ? इमं हानन्द, पुग्गलं धम्मसोतो निब्बहति । तदन्तरं को जानेय्य अञ्जत्र तथागतेन ! तस्मा- तिहानन्द, मा पुग्गलेसु पमाणिका अहुवत्थ ; मा पुग्गलेसु पमाणं गण्हित्थ । 10 खञ्जति हानन्द, पुग्गलेसु पमाणं गण्हन्तो । अहं वा, आनन्द, पुग्गलेसु पमाणं गण्हेय्यं, यो वा पनस्स मादिसो ।

१७. “का चानन्द, मिगसाला उपासिका बाला अव्यत्ता अम्मका अम्मकसञ्जा, के च पुरिस्सपुग्गलपरोपरिञ्जाणे ! इमे खो, आनन्द, 15 छ पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोक्किम् ।

१८. “यथारूपेन, आनन्द, सीलेन पुराणो समन्नागतो अहोसि, तथारूपेन सीलेन इसिदत्तो समन्नागतो अभविस्स । नयिध पुराणो इसि- दत्तस्स गतिं पि अञ्जस्स । यथारूपाय च, आनन्द, पञ्जाय इसिदत्तो समन्नागतो अहोसि, तथारूपाय पञ्जाय पुराणो समन्नागतो अभविस्स । 20 नयिध इसिदत्तो पुराणस्स गतिं पि अञ्जस्स । इति खो, आनन्द, इमे पुग्गला उभो एकङ्गहीना” ति ।

३. इणसुत्तं

१. “दालिद्वियं, भिक्खवे, दुक्खं लोक्किम् कामभोगिनो” ति ।

“एवं, भन्ते” ।

“यं पि, भिक्खवे, दालिद्वो अस्तको अनाब्धिको” इणं आदियति, 25 इणादानं पि, भिक्खवे, दुक्खं लोक्किम् कामभोगिनो” ति ।

“एवं, भन्ते” ।

१. दालिद्वियं — सी०; वड्ढिद्वियं — स्या० । २. अनाब्धिको — सी०, रो०; भग^२ दिको — स्या० ।

“यं पि, भिक्षवे, दलिहो अस्सको अनाब्धिको इणं आदियित्वा
वड्ढि पटिस्सुणाति, वड्ढि पि, भिक्षवे, दुक्खा लोकस्मि कामभोगिनो” ति ।

“एव, भन्ते” ।

“य पि, भिक्षवे, दलिहो अस्सको अनाब्धिको वड्ढि पटि-
5 स्सुणित्वा कालाभत वड्ढि न देति, चोदेन्ति पि न । चोदना पि, भिक्षवे,
दुक्खा लोकस्मि कामभोगिनो” ति ।

“एव, भन्ते” ।

“य पि, भिक्षवे, दलिहो अस्सको अनाब्धिको चोदियमानो
न देति, अनुचरन्ति पि न । अनुचरिया पि, भिक्षवे, दुक्खा लोकस्मि
10 कामभोगिनो” ति ।

“एव, भन्ते” ।

“य पि, भिक्षवे, दलिहो अस्सको अनाब्धिको अनुचरियमानो
न देति, बन्धन्ति पि न । बन्धन पि, भिक्षवे, दुक्ख लोकस्मि काम-
भोगिनो” ति ।

15 “एव, भन्ते” ।

२ “इति खो, भिक्षवे, दालिदिय पि दुक्ख लोकस्मि काम-
भोगिनो, इणादान पि दुक्ख लोकस्मि कामभोगिनो, वड्ढि पि दुक्खा
लोकस्मि कामभोगिनो, चोदना पि दुक्खा लोकस्मि कामभोगिनो, अनु-
चरिया पि दुक्खा लोकस्मि कामभोगिनो, बन्धन पि दुक्ख लोकस्मि
20 कामभोगिनो, एवमेव खो, भिक्षवे, यस्स कस्सचि सद्धा नत्थि कुसलेसु
धम्मेसु, हिरी नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, ओत्तप्प नत्थि कुसलेसु धम्मेसु,
विरिय नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, पञ्जा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु — अय
वुच्चति, भिक्षवे, अरियस्स विनये दलिहो अस्सको अनाब्धिको ।

३ “स खो सो, भिक्षवे, दलिहो अस्सको अनाब्धिको सद्धाय
25 असति कुसलेसु धम्मेसु, हिरिया असति कुसलेसु धम्मेसु, ओत्तप्पे असति
कुसलेसु धम्मेसु, विरिये असति कुसलेसु धम्मेसु, पञ्जाय असति
कुसलेसु धम्मेसु, वायेन दुच्चरित चरति, वाचाय दुच्चरित चरति,
मनसा दुच्चरित चरति । इदमस्स इणादानस्मिं वदामि ।

30 ४ “सो तस्स कायदुच्चरितस्स पटिच्छादनहेतु पापिक इच्छ
पणिदहति । ‘मा म जञ्जू’ ति इच्छति, ‘मा म जञ्जू’ ति सद्ध-

यति', 'मा मं जञ्जू' ति वाचं भासति, 'मा मं जञ्जू' ति कायेन परक्कमति । सो तस्स वचीदुच्चरितस्स पटिच्छादनहेतु ... पे०... सो तस्स मनोदुच्चरितस्स पटिच्छादनहेतु ... पे०... 'मा मं जञ्जू' ति कायेन परक्कमति । इदमस्स बह्विया वदामि ।

५. "तमेनं पेसला सन्नह्यचारी एवमाहंसु – 'अयं च सो आयस्मा एवंकारी एवंममाचारो' ति । इदमस्स चोदनाय वदामि ।

६. "तमेनं अरञ्जगतं वा खल्लमूलगतं वा सुञ्जागारगतं वा विषट्ठिसारसहगता पापका अकुसलवितक्का समुदाचरन्ति । इदमस्स अनुचरियाय वदामि ।

७. "स खो सो, भिक्खवे, दलिहो अस्सको अनाब्बिहो कायेन दुच्चरितं चरित्वा वाचाय दुच्चरितं चरित्वा मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा निरयबन्धने वा वज्जति तिरच्छानयोनिबन्धने वा । नाहं, भिक्खवे, अञ्जं एकबन्धनं^१ पि^२ समनुपस्सामि एवंदारुणं एवंकट्टुकं^३ एवंअन्तरायकरं अनुत्तरस्स योगक्खेमस्स अधिगमाय, यथयिदं, भिक्खवे, निरयबन्धनं वा तिरच्छानयोनिबन्धनं वा ति ।

"दालिहियं दुक्खं लोके, इणादानं च वुच्चति ।

दलिहो इणमादाय, भुञ्जमानो विहज्जति ॥

"ततो अनुचरन्ति नं, बन्धनं पि निगच्छति ।

एतं हि बन्धनं दुक्खं, कामलाभाभिजप्पिनं ॥

"तथेव अरियविनये, सद्धा यस्स न विज्जति ।

अहिरीको^४ अनोत्तप्पी, पापकम्मविनिब्बयो^५ ॥

"कायदुच्चरितं कत्वा, वचीदुच्चरितानि च ।

मनोदुच्चरितं कत्वा, 'मा मं जञ्जू' ति इच्छति ॥

"सो संसप्पति कायेन, वाचाय उद चेतसा ।

पापकम्मं पवट्ठेन्तो, तत्थ तत्थ पुनप्पुनं ॥

"सो पापकम्मो दुम्मेघो, जानं दुक्कटमत्तनो ।

दलिहो इणमादाय, भुञ्जमानो विहज्जति ॥

१. सट्ठुणेन – सी०, स्या०, रो० । २-२. एक बन्धन – स्वा०, एकधम्म पि – सी० । ३. एवदुक्क – स्वा० । ४. अहिरीको – सी०, स्या०, रो० । ५. पापकम्म-विनिब्बयो – सी०, रो०; पापकम्म विनिब्बयो – स्वा० ।

- “ततो अनुचरन्ति नं, सङ्कुप्पा मानसा दुखा^१ ।
 गाने वा यदि वारब्बे, यस्स विप्पटिसारजा ॥
 “सो पापकम्मो दुम्मेधो, जानं दुक्कटमत्तनो ।
 योनिमञ्जतरं गत्वा, निरये वा पि वज्झति ॥
 5 “एतं हि बन्धनं दुक्खं, यम्हा धीरो पमुच्चति ।
 धम्मलद्धेहि भोगेहि, ददं चित्तं पसादयं ॥
 “उभयत्थ कटग्गाहो, सद्धस्स धरमेसिनो ।
 दिट्ठुधम्महितत्थाय, सम्परायसुखाय च ।
 एवमेतं गहट्ठानं, चागो पुञ्जं पवड्ढति ॥
 10 “तथेव अरियविनये, सद्धा यस्स पतिट्ठिता ।
 हिरीमनो च श्रोत्तप्पी^२, पञ्जवा सीलसंवृतो ॥
 “एसो खो अरियविनये, ‘सुखजीवी’^३ ति वुच्चति ।
 निरामिसं सुखं लद्धा, उपेक्खं अधितिट्ठति ॥
 “पञ्च नीवरणे हित्वा, निच्चं आरद्धविरियो ।
 15 शानानि उपसम्पज्ज, एकोदि निपको सतो ।
 “एवं^४ ज्ञत्वा यथाभूतं, सब्बसंयोजनवत्तये ।
 सब्बसो अनुपादाय, सम्मा चित्तं विमुच्चति ॥
 “तस्स सम्माधिमुत्तस्स, ज्ञाणं चे होति तादिनो ।
 ‘अकुप्पा मे विमुत्ती’^५ ति, भवसंयोजनवत्तये ॥
 20 “एतं खो परमं ज्ञाणं, एतं सुखमनुत्तरं ।
 असोकं विरजं खेमं, एतं ज्ञाण्यमुत्तमं”^६ ति ॥

४. महाचुन्दसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं आयस्मा महाचुन्दो चेतीसु विहरति
 सयंजातिर्यं^१ । तत्र खो आयस्मा महाचुन्दो भिक्खू आमन्तोसि -
 “आयुसो भिक्खवे”^२ ति । “आयुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो
 25 महाचुन्दस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा महाचुन्दो एतदवोच -

१. दुग्गा - स्या०, रो० । २. सोत्तापि - रो० । ३. सुखजीवी - सी०, स्या० ।
 ४. एवं - स्या० । ५. ज्ञाण्यमुत्तमं - स्या० । ६. गहट्ठातिर्यं - सी०, रो०; उच्चजातिर्यं
 - स्या० । ७. भिक्खवे - सी०, स्या०, रो० ।

२. “इध्वावुसो, धम्मयोगा भिक्खू ज्ञायी भिक्खू अपसादेन्ति — ‘इमे पन ज्ञायिनोम्हा, ज्ञायिनोम्हा’ ति ज्ञायन्ति पज्झायन्ति निज्झायन्ति’ अवज्झायन्ति’ । किमिमे^१ ज्ञायन्ति^२, किन्तिमे ज्ञायन्ति, कथं इमे^३ ज्ञायन्ती’ ति ? तत्थ धम्मयोगा च भिक्खू नप्पसीदन्ति, ज्ञायी च भिक्खू नप्पसीदन्ति, न च बहुजनहिताय पटिपन्ना होन्ति बहुजनसुखाय^५ बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं ।

३. “इध पनावुसो, ज्ञायी भिक्खू धम्मयोगे भिक्खू अपसादेन्ति — ‘इमे पन धम्मयोगम्हा, धम्मयोगम्हा’ ति उद्धता उल्ला चपला मुखरा विकिण्णवाचा मट्ठस्सती’ असम्पजाना असमाहिता विवभन्तचित्ता पाकत्तिन्द्रिया” । किमिमे धम्मयोगा, किन्तिमे धम्मयोगा, कथं इमे^{१०} धम्मयोगा’ ति ? तत्थ ज्ञायी च भिक्खू नप्पसीदन्ति, धम्मयोगा च भिक्खू नप्पसीदन्ति, न च बहुजनहिताय पटिपन्ना होन्ति बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं ।

४. “इध पनावुसो, धम्मयोगा भिक्खू धम्मयोगानञ्जेव भिक्खू^{१५} वण्णं भासन्ति, नो ज्ञायीनं भिक्खू^{१५} वण्णं भासन्ति । तत्थ धम्मयोगा च भिक्खू नप्पसीदन्ति, ज्ञायी च भिक्खू नप्पसीदन्ति, न च बहुजनहिताय पटिपन्ना होन्ति बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं ।

५. “इध पनावुसो, ज्ञायी भिक्खू ज्ञायीनञ्जेव भिक्खू^{२०} वण्णं भासन्ति, नो धम्मयोगानं भिक्खू^{२०} वण्णं भासन्ति । तत्थ ज्ञायी च भिक्खू नप्पसीदन्ति, धम्मयोगा च भिक्खू नप्पसीदन्ति, न च बहुजनहिताय पटिपन्ना होन्ति बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं ।

६. “तस्मातिहावुसो, एवं सिक्खितव्वं — ‘धम्मयोगा समाना ज्ञायीनं भिक्खू^{२५} वण्णं भासिस्सामा’ ति । एवं हि वो, आवुसो, सिक्खितव्वं । तं किस्स हेतु ? अच्छरिया हेते, आवुसो, पुग्गला दुल्लभा लोकस्मि, ये अमतं धातु कायेन फुसित्वा बिहरन्ति । तस्मातिहावुसो, एवं सिक्खितव्वं — ‘ज्ञायी समाना धम्मयोगानं भिक्खू^{२५} वण्णं भासिस्सामा’

१-१ सो०, स्या०, रो० पोत्थपेगु नत्थि । २-२ वि हिम ज्ञायन्ति — सो०, स्या०, रो० । ३ इमे — सी०, स्या०, रो० । ४ मट्ठस्सतिनो — सी०, स्या० । ५ पाकत्तिन्द्रिया — स्या०, रो० ।

ति । एवं हि वो, आवुसो, सिक्खितव्वं । तं किस्स हेतु ? अच्छरिया हेते, आवुसो, पुग्गला दुल्लभा लोकस्मिं ये गम्भीरं अत्थपदं पञ्ञाय अतिविज्झ पससन्ती” ति ।

५. पठमसन्दिट्टिकसुत्तं

१. अथ खो मोल्लियसीवको’ परिब्बाजको येन भगवा तेनुप-
 ५ सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं
 सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो मोल्लिय-
 सीवको परिब्बाजको भगवन्तं एतदवोच - “सन्दिट्टिको धम्मो,
 सन्दिट्टिको धम्मो’ ति, भन्ते, वुच्चति । किप्पावता नु खो, भन्ते, सन्दि-
 ट्टिको धम्मो होति अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्तं वेदि-
 १० तव्वो विज्झूही” ति ?

R. 357

२. “तेन हि, सीवक, तज्जेवेत्थ पटिपुच्छामि । यथा ते
 समेय्य तथा नं व्याकरेय्यासि । तं किं मज्झसि, सीवक, सन्तं वा
 अज्झत्तं लोभं ‘अत्थि मे अज्झत्तं लोभो’ ति पजानासि, असन्तं वा अज्झत्तं
 लोभं ‘नत्थि मे अज्झत्तं लोभो’ ति पजानासी” ति ?

१५ “एवं, भन्ते” ।

“यं खो त्वं, सीवक, सन्तं वा अज्झत्तं लोभं ‘अत्थि मे अज्झत्तं
 लोभो’ ति पजानासि, असन्तं वा अज्झत्तं लोभं ‘नत्थि मे अज्झत्तं लोभो’
 ति पजानासि - एवं पि खो, सीवक, सन्दिट्टिको धम्मो होति ... पे०... ।

३. “तं किं मज्झसि, सीवक, सन्तं वा अज्झत्तं दोसं ... पे०...
 २० सन्तं वा अज्झत्तं मोहं .. पे०... सन्तं वा अज्झत्तं लोभधम्मं ... पे०...
 सन्तं वा अज्झत्तं दोसधम्मं ... पे०... सन्तं वा अज्झत्तं मोहधम्मं ‘अत्थि
 मे अज्झत्तं मोहधम्मो’ ति पजानासि, असन्तं वा अज्झत्तं मोहधम्मं ‘नत्थि
 मे अज्झत्तं मोहधम्मो’ ति पजानासी” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

२५ “यं खो त्वं, सीवक, सन्तं वा अज्झत्तं मोहधम्मं ‘अत्थि मे
 अज्झत्तं मोहधम्मो’ ति पजानासि, असन्तं वा अज्झत्तं मोहधम्मं ‘नत्थि मे
 अज्झत्तं मोहधम्मो’ ति पजानासि - एवं खो, सीवक, सन्दिट्टिको धम्मो

B 314

होति अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्तं वेदितव्वो विञ्जूही” ति ।

४. “अभिव्वन्तं, भन्ते, अभिव्वन्तं, भन्ते .. पे०... उपासकं मं, भन्ते, भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

६. दुतियसन्दिष्टिकमुत्तं

१. अथ खो अज्जतरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; 5
उपसङ्कमिन्वा भगवता सङ्गि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो
भगवन्तं एतदवोच – “सन्दिष्टिको धम्मो, सन्दिष्टिको धम्मो” ति, भो
गोतम, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भो गोतम, सन्दिष्टिको धम्मो
होति अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्तं वेदितव्वो 10
विञ्जूही” ति ?

R 358

२. “त्तेन हि, ब्राह्मण, तज्जेवेत्थ पटिपुच्छिस्सामि ।, यथा
ते समेय्य तथा नं व्याकरेय्यासि । तं किं मज्जसि, ब्राह्मण, सन्त वा
अज्जत्तं रागं ‘अत्थि मे अज्जत्तं रागो’ ति पजानासि, असन्तं वा अज्जत्त
रागं ‘नत्थि मे अज्जत्तं रागो’ ति पजानासी” ति ? 15

“एवं, भो” ।

“यं खो त्वं, ब्राह्मण, सन्तं वा अज्जत्तं रागं ‘अत्थि मे अज्जत्तं
रागो’ ति पजानासि, असन्तं वा अज्जत्त रागं ‘नत्थि मे अज्जत्त रागो’ ति
पजानासि – एवं पि खो ब्राह्मण सन्दिष्टिको धम्मो होति पे० . ।

३. “त किं मज्जसि, ब्राह्मण, सन्त वा अज्जत्त दोस . पे० 20
सन्तं वा अज्जत्तं मोह पे० सन्त वा अज्जत्त कायसन्दोस पे०
सन्तं वा अज्जत्त वचीसन्दोस पे० . सन्त वा अज्जत्त मनोसन्दोस
‘अत्थि मे अज्जत्त मनोसन्दोसो’ ति पजानामि, असन्त वा अज्जत्त मनो-
सन्दोसं ‘नत्थि मे अज्जत्त मनोसन्दोसो’ ति पजानामी” ति ?

“एवं, भो” ।

23

“यं खो त्वं, ब्राह्मण, सन्त वा अज्जत्तं मनोसन्दोसं ‘अत्थि मे
अज्जत्तं मनोसन्दोसो’ ति पजानामि, असन्त वा अज्जत्तं मनोसन्दोसं

B 315

‘नत्थि मे अज्झत्तं मनोसन्दोसो’ ति पजानासि – एवं खो, ब्राह्मण, सन्दिट्ठिको धम्मो होति अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको^१ पच्चत्तं वेदितव्यो विञ्जूही’ ति ।

४. “अभिवक्कन्तं, भो गोतम, अभिवक्कन्तं, भो गोतम ... पे०...

३ उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्झतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

७. खेममुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्ड-
कस्स आरामे । तेन खो पन समयेन आयस्मा च खेमो आयस्मा च
सुमनो सावत्थियं विहरन्ति अन्धवनस्मि । अथ खो आयस्मा च खेमो
आयस्मा च सुमनो येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं
१० अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिक्षो खो आयस्मा
खेमो भगवन्तं एतदवोच –

२. “यो सो, भन्ते, भिक्खु अरहं^२ खीणासवो वुसितवा कत-
करणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिवखीणभवसंयोजनो सम्म-
दञ्जा विमुत्तो तस्स न एवं होति – ‘अत्थि मे सेय्यो ति वा अत्थि मे
१५ सदिसो ति वा अत्थि मे हीनो ति वा”’ ति । इदमवोचायस्मा खेमो ।
समनुञ्जो सत्था अहोसि । अथ खो आयस्मा खेमो “समनुञ्जो मे
सत्था” ति उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदविखणं कत्वा पवकामि ।

३. अथ खो आयस्मा सुमनो अचिरपक्कन्ते आयस्मन्ते खेमे
भगवन्तं एतदवोच – “यो सो, भन्ते, भिक्खु अरहं^२ खीणासवो वुसितवा
२० कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिवखीणभवसंयोजनो सम्म-
दञ्जा विमुत्तो तस्स न एवं होति – ‘नत्थि मे सेय्यो ति वा नत्थि मे
सदिसो ति वा नत्थि मे हीनो ति वा”’ ति । इदमवोचायस्मा सुमनो ।
समनुञ्जो सत्था अहोसि । अथ खो आयस्मा सुमनो “समनुञ्जो मे
सत्था” ति उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदविखणं कत्वा पवकामि ।

४. अथ खो भगवा अचिरपक्कन्ते^३ आयस्मन्ते च खेमे आयस्मन्ते
च सुमने भिक्खू आमन्तेसि – “एवं खो, भिक्खवे, कुलपुत्ता अञ्जं
३१६ व्याकरोन्ति । अत्थो च वुत्तो अत्ता च अनुपनीतो । अथ च पन इधेक्कचे

१. ओपनेय्यिको – गी०, त्या०, रो० । २. परिक्खवन्तेषु – त्या० ।

मोघपुरिसा हसमानका मञ्जे अञ्जं व्याकरोन्ति । ते पञ्चा विघातं आपज्जन्तीति ।

“न उस्सेसु न ओमेसु^१, समत्ते नोपनीयरे^२ ।

खीणा जाति^३ वुसितं ब्रह्मचरियं, चरन्ति संयोजनविप्पमुत्ता” ति ।

८. इन्द्रियसंवरमुक्तं

१. “इन्द्रियसंवरे, भिक्खवे, असति इन्द्रियसंवरविपन्नस्स हतूप- 5 R. 360
निसं^४ होति सीलं; सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति
सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं
होति यथाभूतज्जाणदस्सनं; यथाभूतज्जाणदस्सने असति यथाभूतज्जाण-
दस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निव्विदाविरागो; निव्विदाविरागे असति
निव्विदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिज्जाणदस्सनं । सेय्यथापि, 10
भिक्खवे, रूपखो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका^५ पि न पारिपूर्ति
गच्छति, तच्चो पि न पारिपूर्ति गच्छति, फेणु पि न पारिपूर्ति गच्छति,
सारो पि न पारिपूर्ति गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, इन्द्रियसंवरे
असति इन्द्रियसंवरविपन्नस्स हतूपनिसं होति सीलं ... पे०... विमुत्तिज्जाण-
दस्सनं । 15

२. “इन्द्रियसंवरे, भिक्खवे, सति इन्द्रियसंवरसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नं^६ होति सीलं; सीले सति सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति
सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नं होति यथाभूतज्जाणदस्सनं; यथाभूतज्जाणदस्सने सति यथाभूत-
ज्जाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निव्विदाविरागो; निव्विदा- 20
विरागे सति निव्विदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति विमुत्ति-
ज्जाणदस्सनं । सेय्यथापि, भिक्खवे, दक्खो माग्गापलाससम्पन्नो । तस्स
पपटिका पि पारिपूर्ति गच्छति, तच्चो पि पारिपूर्ति गच्छति, फेणु पि
पारिपूर्ति गच्छति, सारो पि पारिपूर्ति गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे,
इन्द्रियसंवरे सति इन्द्रियसंवरसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सीलं 25
... पे०... विमुत्तिज्जाणदस्सनं” ति ।

६ आनन्दसुत्तं

R 361

१ अथ खो आयस्मा आनन्दो येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुप-
सङ्गमि, उपसङ्गमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धि सम्मोदि । सम्मोद-
नीय कथ सारणीय वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिञ्चो
खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्त सारिपुत्त एतदवोच -

२ “किंतावता नु खो, आवुसो सारिपुत्त, भिक्खु अस्सुत चेव
धम्म सुणाति, सुता चस्स धम्मा न सम्मोस गच्छन्ति, ये चस्स धम्मा
पुब्बे चेतसा सम्फुट्ठपुब्बा ते च समुदाचरन्ति, अविज्जात च विजानाती”
ति ?

“आयस्मा खो आनन्दो बहुस्सुतो । पटिभातु आयस्मन्तयेव
१० आनन्द” ति ।

“तेनहावुसो सारिपुत्त, सुणाहि”, साधुक मनसि करोहि, भासि-
स्सामी” ति ।

“एवमावुसो” ति खो आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मतो आनन्दस्स
पच्चस्सोसि । आयस्मा आनन्दो एतदवोच -

३ “इहावुसो सारिपुत्त, भिक्खु धम्म परियापुणाति - सुत
गेय्य वेय्याकरण भाय उदान इतिवुत्तक जातक अभुतधम्म वेदल्ल । सो^१
यथासुत यथापरियत्त धम्म वित्थारेण परेस देसेति, यथासुत यथापरियत्त
धम्म वित्थारेण परेस वाचेति, यथासुत यथापरियत्त धम्म वित्थारेण
सज्जाय करोति, यथासुत यथापरियत्त धम्म चेतसा अनुवितक्केति
२० अनुविचारेति मनसानुपेक्खति । यस्मिं आधामे येरा भिक्खू विहगन्ति
बहुस्सुता आगतागमा धम्मधरा विनयधरा मातिकाधरा तस्मिं आवासे
वस्स उपेति । ते कालेन काल उपसङ्गमित्वा परिपुच्छन्ति परिपञ्चन्ति
- ‘इद, भन्ते, कथ, इमस्स क्वत्थो’ ति ? ते तस्स आयस्मतो अविबट
चेव विवरन्ति, अनुत्तानीकत च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेसु च
R 362 २५ कल्लाठानियेसु^२ धम्मेसु कल्ल पटिविनोदेन्ति । एतावता खो, आवुसो
सारिपुत्त, भिक्खु अस्सुत चेव धम्म सुणाति, सुता चस्स धम्मा न सम्मोस
गच्छन्ति, ये चस्स धम्मा पुब्बे चेतसा सम्फुट्ठपुब्बा ते च समुदाचरन्ति,
अविज्जात च विजानाती” ति ।

१ धम्म सुणाहि - स्या० । २ मी० त्था० रो० पात्वरेणु नत्वि । ३ माय
स्मता - सी० रा०, स्वा० पोत्थे न रिस्सति । ४ “बल्लगुत्तरनिगु - स्या०, रा० ।

४ “अच्छरिय, आवुसो, अब्भुत, आवुसो, याव सुभासिते
 चिद’ आयस्मता आनन्देन । इमेहि च मय छहि धम्मोहि समन्नागत
 आयस्मन्त आनन्द धारेम । आयस्मा हि आनन्दो धम्म परियापुणाति —
 सुत्त गेय्य वेय्याकरण गाय उदान इतिवृत्तक जातक अब्भुतधम्म वेदल्ल ।
 आयस्मा आनन्दो यथासुत्त यथापरियत्त धम्म वित्थारेन परेस देसेति, 5
 आयस्मा आनन्दो यथासुत्त यथापरियत्त धम्म वित्थारेन परेस वाचेति,
 आयस्मा आनन्दो यथासुत्त यथापरियत्त धम्म वित्थारेन सज्झाय करोति,
 आयस्मा आनन्दो यथासुत्त यथापरियत्त धम्म चेतसा अनुवितक्केति
 अनुविचारेति मनसानुपेक्खति । आयस्मा आनन्दो यस्मि आवासे थेरा
 भिक्खू विहरन्ति बहुस्सुत्ता आगतागमा धम्मधरा विनयधरा मातिका- 10
 धरा तस्मि आवासे वस्स उपेति । ते आयस्मा आनन्दो कालेन काल
 उपसङ्गमित्वा परिपुच्छति परिपञ्चति — ‘इदं भन्ते, कथं, इमस्स
 वत्थो’ ति ? ते आयस्मतो आनन्दस्स अविवट चेव विवग्गन्ति, अनुत्तानी-
 क्त च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेसु च कङ्खाठानियेसु धम्मेसु कल्ल
 पटिविनोदेन्ती” ति । 15

१० लत्तिपमुत्तं

१ अयं खो जानुस्सोणि ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपमद्दमि,
 उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं
 वोतिसारेत्वा एवमन्तं निसीदि । एवमन्तं निसिद्धो खो जानुस्सोणि
 ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच —

२ “लत्तिया, भो गोतम, विअधिप्पाया, विउपविचारा, 20 R 373
 विअधिठाना, विअभिनिवेसा, विपरियोत्ताना” ति ?

“लत्तिया खो, ब्राह्मण, भोगाधिप्पाया पञ्जूपविचारा वत्ता-
 धिठाना पयवीभिनिवेसा” इस्सग्गियपरियोत्ताना” ति ।

३ “ब्राह्मणा पन, भो गोतम, विअधिप्पाया, विउपविचारा,
 विअधिठाना, विअभिनिवेसा, विपरियोत्ताना” ति ? 25

“ब्राह्मणा खो, ब्राह्मण, भोगाधिष्ण्या पञ्चूपविचारा मन्ता-
धिष्ठाना यञ्जाभिनिवेसा ब्रह्मलोकपरियोसाना” ति ।

B 319

४ “गृहपतिका पन, भो गोतम, किञ्चधिष्ण्या, किञ्चपविचारा,
किञ्चधिष्ठाना, किञ्चभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

5 “गृहपतिका खो, ब्राह्मण, भोगाधिष्ण्या पञ्चूपविचारा
सिष्ण्याधिष्ठाना कम्मन्ताभिनिवेसा निवृत्तकम्मन्तपरियोसाना” ति ।

५ “इत्थि पन, भो गोतम, किञ्चधिष्ण्या, किञ्चपविचारा,
किञ्चधिष्ठाना, किञ्चभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

“इत्थि खो, ब्राह्मण, पुरिसाधिष्ण्या अलङ्कारूपविचारा पुत्ता-
10 धिष्ठाना असपतीभिनिवेसा इत्सरियपरियोसाना” ति ।

६ “चोरा पन, भो गोतम, किञ्चधिष्ण्या, किञ्चपविचारा,
किञ्चधिष्ठाना, किञ्चभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

“चोरा खो, ब्राह्मण, आदानाधिष्ण्या गहणूपविचारा सत्था-
धिष्ठाना अन्धकाराभिनिवेसा अदस्सनपरियोसाना” ति ।

15 ७ “समणा पन, भो गोतम, किञ्चधिष्ण्या, किञ्चपविचारा,
किञ्चधिष्ठाना, किञ्चभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

“समणा खो, ब्राह्मण, खन्तिसोरच्चाधिष्ण्या पञ्चूपविचारा
सीलाधिष्ठाना आकिञ्चञ्जाभिनिवेसा निव्व्यानपरियोसाना” ति ।

८ “अच्छरिय, भो गोतम, अद्भुत, भो गोतम । खत्तियान पि
20 भव गोतमो जानाति अधिष्ण्या च उपविचार च अधिष्ठान च अभिनिवेस
च परियोसान च । ब्राह्मणान पि भव गोतमो जानाति पे० गृह-
पतीन पि भव गोतमो जानाति इत्थीन पि भव गोतमो जानाति
चोरान पि भव गोतमो जानाति समणान पि भव गोतमो जानाति
अधिष्ण्या च उपविचार च अधिष्ठान च अभिनिवेस च परियोसान च ।
25 अभिवन्त, भो गोतम पे० उपासक म भव गोतमो धारेतु अज्जतम्गे
पाणुपेत सरण गत” ति ।

B 364

११. अप्पमादसुत्तं

१. अथ खो अञ्जतरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्गमि;
उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो
भगवन्तं एतदवोच -

B 320

२. "अत्थि नु खो, भो गोतम, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो ५
यो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो
सम्परायिको" ति ?

"अत्थि खो, ब्राह्मण, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो यो उभो
अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो सम्प-
रायिको" ति ।

10

३. "कतमो पन, भो गोतम, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो
यो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो
सम्परायिको" ति ?

"अप्पमादो खो, ब्राह्मण, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो
उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो 15
सम्परायिको ।

४. "सेय्यथापि, ब्राह्मण, यानि कानिचि जङ्गलानं" पाणान
पदजातानि, सव्वानि तानि हत्थिपदे सगोधानं गच्छन्ति, हत्थिपदं तेसं
अगमक्खायति, यदिदं महन्तत्तेन । एवमेव खो, ब्राह्मण, अप्पमादो
एको धम्मो भावितो बहुलीकतो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - 20
दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो सम्परायिको ।

"सेय्यथापि, ब्राह्मण, कूटागारस्स या काचि गोपानसियो सव्वा
ता कूटङ्गमा कूटनिन्ना कूटसमोसरणा, कूट तास अगमक्खायति, एवमेव
खो, ब्राह्मण ... पे० .. ।

R 365

"सेय्यथापि, ब्राह्मण, पट्ठजलायको पट्ठजं" तामित्वा अग्गे 25
गहेत्वा ओधुनाति निधुनाति निच्छादेति"; एवमेव खो, ब्राह्मण ... पे०... ।

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, अम्बपिण्डिया वण्टच्छिन्नाय यानि कानिचि
अम्बानि वण्टूपनिबन्धनानि सव्वानि तानि तदन्वयानि भवन्ति,
एवमेव खो, ब्राह्मण पे० ।

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, ये केचि खुद्वराजानो^१ सव्वेते रउवो
५ चक्कवत्तिस्स अनुयन्ता^२ भवन्ति, राजा तेस चक्कवत्ती^३ अगमवस्सायति,
एवमेव खो, ब्राह्मण पे० । .

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, या काचि तारकरूपान पभा सव्वा ता
चन्दस्स पभाय कल^४ नाग्वन्ति सोळ्ळसि, चन्दप्पभा तास अगमवस्सायति ।
एवमेव खो, ब्राह्मण, अप्पमादो एको धम्मो भावितो बहुलीकतो उभो
१० अत्थे समधिग्गह्द तिट्ठति - दिट्ठधम्मिक चेव अत्थ यो च अत्थो सम्प-
रायिको ।

“अय खो, ब्राह्मण, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो उभो अत्थे
समधिग्गह्द तिट्ठति - दिट्ठधम्मिक चेव अत्थ, यो च अत्थो सम्प-
रायिको” ति ।

१५ ५ “अभिवक्कन्त, भो गोतम, अभिवक्कन्त, भो गोतम पे०
उपासकं म भव गोतमो धारेतु अज्जतम्मे पाणुपेत सरण गत” ति ।

१२ धम्मिकसुत्तं

१ एक समय भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पव्वते ।
तेन खो पन समयेन आयस्मा धम्मिको जातिभूमिय आवासिको होति
सव्वसो जातिभूमिय सत्तसु आवासेसु । तत्र सुद आयस्मा धम्मिको
२० आगन्तुके भिक्खू अवकोसति परिभासति विहिसति वितुदत्ति रोसेति
वाचाय । ते च आगन्तुका भिक्खू आयस्मता धम्मिकेन अवकोसियमाना
परिभासियमाना विहेसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय
पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति^५, रिञ्चन्ति आवास ।

२ अय खो जातिभूमकान^६ उपासकान एतदहोसि - “मय खो
२५ भिक्खुराद्ध पच्चुपट्ठिता जीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्ज-

१ खुद्वराजानो - सी०, खुद्वराजानो - स्या० । २ अनुयन्ता - सी०, स्या०, रो० ।

३ चक्कवत्ति - स्या०, रो० । ४ कल - स्या० । ५ सण्ठन्ति - सी० । ६ जाति-
भूमिकान - स्या०, रो० ।

परिक्खारेन । अथ च पन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास । को नु खो हेतु को पच्चयो येन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास” ति ? अथ खो जातिभूमकान् उपासकान एतदहोसि — “अथ खो आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू अक्कोसति परिभासति विहिंसति वितुदति रोसेति वाचाय । ते च आगन्तुका भिक्खू आयस्मता धम्मिकेन अक्कोसियमाना परिभासियमाना विहेसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास । यन्नून गय आयस्मन्त धम्मिक पट्वाजेय्यामा” ति ।

B 322

३ अथ खो जातिभूमका उपासका येन आयस्मा धम्मिको तेनुपसङ्गमिषु, उपसङ्गमित्वा आयस्मन्त धम्मिक एतदवोचु — “पक्कमतु, भन्ते, आयस्मा धम्मिको इमन्हा आवासा, अल ते इध वासेना” ति । अथ खो आयस्मा धम्मिको तम्हा आवासा अञ्ज आवास अगमासि । तत्र पि सुद आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू अक्कोसति परिभासति विहिंसति वितुदति रोसेति वाचाय । ते च आगन्तुका भिक्खू आयस्मता धम्मिकेन अक्कोसियमाना परिभासियमाना विहेसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास ।

R 367

४ अथ खो जातिभूमकान उपासकान एतदहोसि — “मय खो शियखुसङ्घ पच्चुपट्ठिता चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन । अथ च पन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास । को नु खो हेतु को पच्चयो येन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास” ति ? अथ खो जातिभूमकान उपासकान एतदहोसि — “अथ खो आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू अक्कोसति परिभासति विहिंसति वितुदति रोसेति वाचाय । ते च आगन्तुका भिक्खू आयस्मता धम्मिकेन अक्कोसियमाना परिभासियमाना विहेसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास । यन्नून मय आयस्मन्त धम्मिक पट्वाजेय्यामा” ति ।

५ अथ खो जातिभूमका उपासका येनायस्मा धम्मिको तेनुपसङ्गमिषु, उपसङ्गमित्वा आयस्मन्त धम्मिक एतदवोचु — “आगन्तु, भन्ते, आयस्मा धम्मिको इमन्हा पि आवासा, अल ते इध वासेना” ति ।

30

अथ खो आयस्मा धम्मिको तम्हा पि आवासा अञ्ज आवास अगमासि ।
तत्र पि सुद आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू अक्कोसति परिभासति
विहिंसति वितुदति रोसेति वाचाय । ते च आगन्तुका भिक्खू आथ-
स्मता धम्मिकेन अक्कोसियमाना परिभासियमाना विहेसियमाना
5 वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति
आवास ।

६ अथ खो जातिभूमकान उपासकान एतदहोसि - “मय खो
भिक्खुसङ्घ पच्चुपट्ठिता चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्ज-
परिक्खारेन । अथ च पन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति,
10 रिञ्चन्ति आवास । को नु खो हेतु को पच्चयो येन आगन्तुका भिक्खू
पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास” ति ? अथ खो जातिभूमकान
उपासकान एतदहोसि - “अथ खो आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू
अक्कोसति पे० । यन्नून मय आयस्मन्त धम्मिक पव्वाजेय्याम
सव्वसो जातिभूमिय सत्तहि आवासेही” ति । अथ खो जातिभूमका
15 उपासका येनायस्मा धम्मिको तेनुपसङ्गमिसु, उपसङ्गमित्वा आयस्मन्त
धम्मिक एतदवोचु - “पक्कमतु, भन्ते, आयस्मा धम्मिको सव्वसो जाति-
भूमिय सत्तहि आवासेही” ति । अथ खो आयस्मतो धम्मिकस्स एतदहोसि -
“पव्वाजितो खोम्हि जातिभूमकेहि उपासकेहि सव्वसो जातिभूमिय सत्तहि
आवासेहि । कह नु खो दानि गच्छामी” ति ? अथ खो आयस्मतो
20 धम्मिकस्स एतदहोसि - “यन्नूनाह येन भगवा तेनुपसङ्गमेय्य” ति ।

७ अथ खो आयस्मा धम्मिको पत्तचीवरमादाय येन राजगह
तेन पक्कामि । अनुपुब्बेन येन राजगह गिज्झकूटो पव्वतो येन भगवा
तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि ।
एकमन्त निसिन्न खो आयस्मन्त धम्मिक भगवा एतदवोच - “हन्द
25 द्रुतो नु त्व, ब्राह्मण धम्मिक, आगच्छसी” ति ?

“पव्वाजितो अह, भन्ते, जातिभूमकेहि उपासकेहि सव्वसो
जातिभूमिय सत्तहि आवासेही” ति ।

“अल, ब्राह्मण धम्मिक, किं ते इमिना, य त ततो ततो पव्वा-
जेन्ति, सो त्व ततो ततो पव्वाजितो ममेव सन्तिके आगच्छसि ।

८. “भूतपुब्बं, ब्राह्मण धम्मिक, सामुद्दिका धाणिजा तीरर्दास्सि सकुणं गहेत्वा नावाय समुद्धं अज्झोगाहन्ति । ते अतीरदक्खिणिया^१ नावाय तीरर्दास्सि सकुणं मुञ्चन्ति । सो गच्छतेव पुरत्थिमं दिसं, गच्छति पच्छिमं दिसं, गच्छति उत्तरं दिसं, गच्छति दक्खिणं दिसं, गच्छति उद्वं, गच्छति अनुदिसं । सचे सो समन्ता तीरं पस्सति, तथागतको^२ व होति । सचे पन सो समन्ता तीरं न पस्सति तमेव नावं पच्चा-^३ गच्छति । एवमेव खो, ब्राह्मण धम्मिक, यं तं ततो ततो पव्वाजेन्ति सो त्वं ततो ततो पव्वाजितो ममेव सन्तिके^४ आगच्छसि ।

B. 324

R. 309

९. “भूतपुब्बं, ब्राह्मण धम्मिक, रज्जो कोरव्यस्स सुप्पतिट्ठो नाम निग्रोधराजा अहोसि पञ्चसाखो सीतच्छायो मनोरमो । सुप्प-^१ तिट्ठस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, निग्रोधराजस्स द्वादसयोजनानि अभिनिवेसो अहोसि, पञ्च योजनानि मूलसन्तानकानं^२ । सुप्पतिट्ठस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, निग्रोधराजस्स तावं^३ महन्तानि^४ फलानि अहेसुं; सेय्यथापि नाम आण्हकयालिका । एवमस्स सादूनि फलानि अहेसुं; सेय्यथापि नाम खुद्धं^५ मधुं^६ अनेळकं^७ । सुप्पतिट्ठस्स खो पन,^८ ब्राह्मण धम्मिक, निग्रोधराजस्स एकं खन्धं राजा परिभुञ्जति सिद्धिं इत्यागारेन, एकं खन्धं बलकायो परिभुञ्जति, एकं खन्धं नेगमजानपदा परिभुञ्जन्ति, एकं खन्धं समणब्राह्मणा परिभुञ्जन्ति, एकं खन्धं मिगा^९ परिभुञ्जन्ति । सुप्पतिट्ठस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, निग्रोधराजस्स न कोचि फलानि रक्खति, न च सुद अज्जमज्जम्स फलानि हिंसन्ति ।^{१०}

१०. “अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, अज्जतरो पुरिसो सुप्पतिट्ठस्स निग्रोधराजस्स यावदत्थं फलानि भविसत्त्वा साए भज्जित्वा पवकामि । अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सुप्पतिट्ठे निग्रोधराजे अधिवत्थाय देवताय एतदहोसि — ‘अच्छरिय वत्त, भो, अचभुत्त वत्त, भो । याव पापो^१ मनुस्सो’, यथ हि नाम सुप्पतिट्ठस्स निग्रोधराजस्स यावदत्थं फलानि भविसत्त्वा^२ सागं भज्जित्वा परामिस्सति, यधून सुप्पतिट्ठो निग्रोधराजा आर्यति पत्त न ददेय्या^३ ति । अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सुप्पतिट्ठो निग्रोधराजा आर्यति पत्त न अदागि ।

25

R. 370

११. “अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, राजा कोरव्यो येन सक्को देवानमिन्दो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा सक्कं देवानमिन्दं एतदवोच – ‘यग्घे, मारिस, जानेय्यासि सुप्पतिट्ठो निग्रोधराजा फलं न देती’ ति ? अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सक्को देवानमिन्दो तथारूपं इद्वाभिसङ्खारं
 5 अभिसङ्खासि^१, यथा भुसा^२ वातवुट्ठि आगन्त्वा सुप्पतिट्ठं निग्रोधराजं पवत्तेसि^३ उम्मूलमकासि । अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सुप्पतिट्ठे निग्रोधराजे अधिवत्था देवता दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी रुदमाना एकमन्तं अट्ठासि ।

E. 325

१२. “अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सक्को देवानमिन्दो येन सुप्पतिट्ठे
 10 निग्रोधराजे अधिवत्था देवता तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा सुप्पतिट्ठे निग्रोधराजे अधिवत्थं देवतं एतदवोच – ‘किं नु त्वं, देवते, दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी रुदमाना एकमन्तं ठित्ता’ ति ?

‘तथा हि पन मे, मारिस, भुसा वातवुट्ठि आगन्त्वा भवन पवत्तेसि उम्मूलमकासी’ ति ।

15 ‘अपि नु त्वं, देवते, रुक्खधम्मो ठित्ताय भुसा वातवुट्ठि आगन्त्वा भवनं पवत्तेसि उम्मूलमकासी’ ति ?

‘कथं पन, मारिस, रुक्खो रुक्खधम्मो ठित्तो होती’ ति ?

‘इधं^४, देवते, रुक्खस्स मूलं मूलत्थिका हरन्ति, तच्चं तच्चत्थिका हरन्ति, पत्तं पत्तत्थिका हरन्ति, पुष्पं पुष्पत्थिका हरन्ति, फलं फलत्थिका
 20 हरन्ति । न च तेन देवताय अनत्तमनता वा अनभिनन्दि^५ वा करणीया । एव खो, देवते, रुक्खो रुक्खधम्मो ठित्तो होती’ ति ।

‘अट्ठितायेव खो मे, मारिस, रुक्खधम्मो भुसा वातवुट्ठि आगन्त्वा भवन पवत्तेसि उम्मूलमकासी’ ति ।

25 ‘सच्चे खो त्वं, देवते, रुक्खधम्मो तिट्ठेय्यासि, सिया^६ ते भवनं यथापुरे’ ति ?

R. 371

‘ठत्सामहं^७, मारिस, रुक्खधम्मो, होतु मे भवनं यथापुरे’ ति ।

१३. “अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सक्को देवानमिन्दो तथारूपं इद्वाभिसङ्खारं अभिसङ्खासि, यथा भुसा वातवुट्ठि आगन्त्वा सुप्पतिट्ठं

१ अभिसङ्खारेति – स्वा० । २ भुसा – स्वा० । ३ पवत्तेसि – सी०, रो० ।

४ इधेव – रो० । ५ अनभिरुद्धि – सी० । ६ सियापि – रो० । ७ तिट्ठेय्यागह – स्वा० ।

निग्रोधराजं उस्सापेसि, सच्छवीनि मूलानि ग्रहेसु । एवमेव खो, ब्राह्मण धम्मिक, अपि नु तं समणधम्मे ठितं जातिभूमका उपासका पव्वार्जेसु^१ सव्वसो जातिभूमियं सत्तहि आवासेही” ति ?

“कथं पन, भन्ते, समणो समणधम्मे ठितो होती” ति ?

“इध, ब्राह्मण धम्मिक, समणो अयकोसन्तं न पच्चवकोसति, 5
रोसन्तं न पटिरोसति, भण्डन्तं न पटिभण्डति । एवं खो, ब्राह्मण धम्मिक, समणो समणधम्मे ठितो होती” ति ।

“अट्ठितयेव मं, भन्ते, समणधम्मे जातिभूमका उपासका पव्वार्जेसु सव्वसो जातिभूमियं सत्तहि आवासेही” ति ।

१४. “भूतपुब्बं, ब्राह्मण धम्मिक, सुनेत्तो नाम सत्था ग्रहोसि 10 B. 326
तित्थकरो कामेसु वीतरागो । सुनेत्तस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, सत्थुनो अनेकानि सावकसत्तानि ग्रहेसु । सुनेत्तो सत्था सावकानं ब्रह्मलोक-सहव्यताय धम्मं देसेसि । ये खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, सुनेत्तस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि न पसादेसुं ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जिसु । ये खो पन, 15
ब्राह्मण धम्मिक, सुनेत्तस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि पसादेसुं ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उप-पज्जिसु ।

१५. “भूतपुब्बं, ब्राह्मण धम्मिक, मूगपवसो नाम सत्था ग्रहोसि
... पे०... अरनेमि नाम सत्था ग्रहोसि ... कुद्दालको नाम सत्था ग्रहोसि 20
... हत्थिपालो नाम सत्था ग्रहोसि ... जोतिपालो नाम सत्था ग्रहोसि R. 372
तित्थकरो कामेसु वीतरागो । जोतिपालस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, सत्थुनो अनेकानि सावकसत्तानि ग्रहेसु । जोतिपालो सत्था सावकानं ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेसि । ये खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, जोति-पालस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि न पसादेसु 25
ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जिनु । ये खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, जोतिपालस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि पसादेसु ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जिसु ।

१६. "तं किं मञ्जसि, ब्राह्मण धम्मिक, यो इमे छ सत्थारे तित्थकरे कामेसु वीतरागे, अनेकसत्परिवारे ससावकसङ्घे पदुट्ठचित्तो अक्कोसेय्य परिभासेय्य, बहुं सो अपुञ्जं पसवेय्या" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

5 "यो खो, ब्राह्मण धम्मिक, इमे छ सत्थारे तित्थकरे कामेसु वीतरागे अनेकसत्परिवारे ससावकसङ्घे पदुट्ठचित्तो अक्कोसेय्य परिभासेय्य, बहुं सो अपुञ्जं पसवेय्य । यो एकं दिट्ठिसम्पन्नं पुगलं पदुट्ठचित्तो अक्कोसति परिभासति, अयं ततो बहुतरं अपुञ्जं पसवति । तं किस्स हेतु ? नाहं, ब्राह्मण धम्मिक, इतो वहिद्धा एवरूपि^१ खन्ति^२ वदामि, यथा मं सव्वह्यचारीसु । तस्मात्तिह, ब्राह्मण धम्मिक, एवं सिक्खितव्वं - 'न नो समसव्वह्यचारीसु' चित्तानि पदुट्ठानि भविस्सन्ती^३ ति । एवं हि ते, ब्राह्मण धम्मिक, सिक्खितव्वं ति ।

R 373 "सुनेत्तो मूगपक्खो च, अरत्तेमि च ब्राह्मणो ।
कुदालको अहु सत्था, हत्तिपालो च भाणवो ॥

15 "जोतिपालो च गोविन्दो, अहु सत्थपुरोहितो ।
अहिसका^४ अतीतसे, छ सत्थारो यसस्सिनो ॥

"निरामगन्धा करुणेधिमुत्ता^५, कामसंयोजनातिगा^६ ।
कामरागं विराजेत्वा, ब्रह्मलोकूपगा अहुं ॥

20 "अहेसुं सावका तेसं, अनेकानि सत्तानि पि ।
निरामगन्धा करुणेधिमुत्ता, कामसंयोजनातिगा ।
कामरागं विराजेत्वा, ब्रह्मलोकूपगा अहुं ॥

"येते^७ इसी बाहिरके, वीतरागे समाहिते ।
पदुट्ठमनसङ्कप्पो, यो नरो परिभासति ।
बहुं च सो पसवति, अपुञ्जं तादिसो नरो ॥

25 "यो चेकं दिट्ठिसम्पन्नं, भिषखुं बुद्धस्स सावकं ।
पदुट्ठमनसङ्कप्पो, यो नरो परिभासति ।
अयं ततो बहुतरं, अपुञ्जं पसवे नरो ॥

१ सत्थारो - स्या० । २. पुट्ठचित्तो - सी० । ३-३. एवरूप खन्ति - स्या० ।
४ सव्वह्यचारीसु - सी०, रो०; आमसव्वह्यचारीसु - स्या० । ५ अतिसेका - स्या० ।
६. करुणाविमुत्ता - सी०, करुणेधिमुत्ता - स्या०, रो० । ७. ० तिता - स्या० । ८. अहु -
सी०, स्या०, रो० । ९. येते - स्या० ।

“न साधुरूपं आसीदे, दिद्विद्वानप्पहायिनं ।
 सत्तमो पुग्गलो एसो, अरियसङ्गस्स वुच्चति ॥
 “अवीतरागो कामेसु, यस्स पञ्चिन्द्रिया सुदू ।
 सद्धा सति च विरिय, समथो च विपस्सना ॥
 “तादिसं भिक्खुमासज्ज, पुब्बेव उपहञ्जति ।
 अत्तानं उपहत्त्वान, पच्छा अञ्जं विहिंसति ॥
 “यो च खसति अत्तानं, रक्खितो तस्स बाहिरो ।
 तस्मा खखेय्य अत्तानं, अक्खतो पण्डितो सदा” ति ॥
 धम्मिकधम्मो पञ्चमो ।

5

D 328

तत्सुदानं

नागभिगसात्ता इणं, चुन्दं द्वे सन्दिट्टिका दुवे ।
 सेमइन्द्रियं आनन्द, सत्तिया अप्पमादेन धम्मिको ति ॥
 पठमो पण्णासको समत्तो ।

R 374

10

६. महावग्गो

१. सोणसुतं

१. एवं मे सुतं । एकं ममयं भगवा राजगहे विहरति गिज्ज-
 कूटे पव्वते । तेन यो पन समयेन आयस्मा सोणो राजगहे विहरति
 सीतवनस्मि । अय सो आयस्मतो सोणस्स ग्होगतस्स पटिसत्तीनस्मं
 एवं चेतगो परिचित्तको उदपादि — “ये सो वेचि भगवतो सावया
 भारद्धयिग्या विहरन्ति, अह तेसं अञ्जतरो । अय च पन मे न अनु-
 पादाय आगवेहि चित्त विमुच्चति, सविज्जन्ति यो पन मे नुत्ते भोगा,
 गयरा भोगा न भुञ्जितु पुञ्जानि च वातु । यद्गगाह मात्तय पच्च-
 न्नाय हीनायापत्तित्वा भोगे च भुञ्जेम्य पुञ्जानि च वरेम्य” ति ।

B 329

२. अय सो भगवा आगम्मतो सोणस्स चेतगा चेतोपरिचित्तय-
 मञ्जाय — सेम्ययापि नाम वगया पुग्गो मम्मिञ्जितं या दात्त पमास्स्य, २१

पसारितं वा बाहं, सम्मिञ्जेय्य, एवमेव खो — गिञ्जकूटे पट्वते अन्त-
रहितो सीतयने आयस्मतो रोणेस्स सम्मुखे^१ पातुरहोति । निसीदि भगवा
पञ्जत्ते आसने । आयस्मा पि खो सोणो भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं
निसीदि । एकमन्तं निसिधं खो आयस्मन्तं रोणं भगवा एतदवोच —

R. 375 5

“ननु ते, सोण, रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स एवं चेतसो परि-
वित्तको उदपादि — ‘ये खो केचि भगवतो रावणा आरद्धविरिया विह-
रन्ति, ग्रहं तेसं अञ्जतरो । अथ च पन मे न अनुपादाय आसवेहि चित्तं
विमुच्चति, संविज्जन्ति खो पन मे कुत्ते गोमा, सक्का भोगे च भुञ्जितुं
पुञ्जानि च कातुं । यन्नूनाहं सिक्खं पच्चपस्साय हीनायावत्तित्वा भोगे
10 च भुञ्जेय्यं पुञ्जानि च करेय्यं” ति ?

B. 310

“एवं, भन्ते” ।
“तं किं मञ्जसि, सोण, कुसलो त्वं पुब्बे अगारियभूतो^२ वीणाय
तन्तिस्सरे” ति ?

“एवं, भन्ते” ।
15 “तं किं मञ्जसि, सोण, यदा^३ ते वीणाय तन्तियो अच्चायता
होन्ति, अपि नु ते वीणा तस्मिं समये सरवती वा होति कम्मञ्जा वा”
ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।
“तं किं मञ्जसि, सोण, यदा ते वीणाय तन्तियो अतिसिथिला
20 होन्ति, अपि नु ते वीणा तस्मिं समये सरवती वा होति कम्मञ्जा वा”
ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।
“यदा पन ते, सोण, वीणाय तन्तियो न अच्चायता होन्ति
नातिसिथिला समे गुणे पतिट्ठिता, अपि नु ते वीणा तस्मिं समये सरवती
25 वा होति कम्मञ्जा वा” ति ?

“एवं, भन्ते” ।
“एवमेव खो, सोण, अच्चारद्धविरियं^४ उद्धच्चाय संवत्तति,
अतिसिथिलविरियं^५ कोसज्जाय संवत्तति । तस्मातिह त्वं, सोण, विरिय-

१ पमुखे — सी० । २ अगारिकभूतो — सी०; अगारिकभूतो — स्या०, रो० ।
३ यदा च — स्या० । ४ अच्चारद्धविरिय — म० । ५ अतिसिथिलविरिय — सी०, रो०;
अतिसिथिल विरिय — स्या० ।

समतं अधिदृष्टं^१, इन्द्रियानं च समतं पटिविज्ज्ञ, तत्थ च निमित्तं गण्हाही^२ ति ।

“एवं, भन्ते” ति खो आयस्मा सोणो भगवतो पच्चस्सोसि । अथ खो भगवा आयस्मन्तं सोणं डमिना ओवादेत्त ओवदित्वा—सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिज्जितं वा वाहं पसारय्य, पसारितं वा वाहं सम्मिज्जेय्य, एवमेव खो — सीतवने अन्तरहितो गिज्झकूटे पव्वत्ते पातुरहोसि ।

३. अथ खो आयस्मा सोणो अपरेण समयेन विरियसमतं अधिदृष्टासि^३, इन्द्रियानं च समतं पटिविज्ज्ञ, तत्थ च निमित्तं अगहोसि । अथ खो आयस्मा सोणो एको वूपकट्ठो अप्पभत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो नचिरस्सेव — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनागारियं पव्वजन्ति तदनुत्तरं — ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव घम्मे सयं अभिज्जा सच्चिक्कत्वा उपसम्पज्ज विहासि । “खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया” ति अब्भज्जासि । अब्भज्ज-तरो च पनायस्मा सोणो अरहत्तं अहोसि ।

४. अथ खो आयस्मतो सोणस्स अरहत्तप्पत्तरस्स एतदहोसि — “यन्नूनाह येन भगवा तेनुपसङ्कमेय्यं; उपसङ्कमित्वा भगवतो सन्तिके अब्भ व्याकरेय्यं” ति । अथ खो आयस्मा सोणो येन भगवा तेनुप-सङ्गमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धो खो आयस्मा सोणो भगवन्तं एतदवोच —

“यो सो, भन्ते, भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा कत्तकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो पक्खिखीणभवसयोजनो सम्मदज्जा विमुत्तो, सो छ^४ ठानानि^५ अधिमुत्तो होति — नेव्वग्ग्माधिमुत्तो होति, पविदेगाधिमुत्तो होति, अब्बापज्जाधिमुत्तो होति, तण्हावत्तयाधिमुत्तो होति, उपादानवत्तयाधिमुत्तो होति, अत्तम्मोहाधिमुत्तो होति ।

५. “नियंता सो पण, भन्ते, दधेक्कयस्सं घायरमतो एयमग्ग — ‘पेयल राज्ञामत्तकं नूनं अयमायस्मा निस्साय नेक्काग्ग्माधिमुत्तो’ ति । न सो पनेत्तं, भन्ते, एयं दट्ठय्य । गीणागयो, भन्ते, भिक्खु युगितवा

कतकरणीयो करणीयं अत्तनो असमनुपस्सन्तो कतस्स वा पटिचयं^१
 खया रागस्स वीतरागत्ता नेवसम्माधिमुत्तो होति, खया दोसस्स वीत-
 दोसत्ता नेवसम्माधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीतमोहत्ता नेवसम्माधि-
 मुत्तो होति ।

R. 377 5

६. "सिया खो पन, भन्ते, इधेक्कच्चस्स आयस्मतो एवमस्स -
 'लाभसक्कारसिलोकं नून अयमायस्मा निक्कामयमानो' पविवेकाधिमुत्तो'
 ति । न खो पनेतं, भन्ते, एवं दट्ठव्वं । खीणासवो, भन्ते, भिक्खु वुसितवा
 कतकरणीयो करणीयं अत्तनो असमनुपस्सन्तो कतस्स वा पटिचयं खया
 रागस्स वीतरागत्ता पविवेकाधिमुत्तो होति, खया दोसस्स वीतदोसत्ता
 10 पविवेकाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीतमोहत्ता पविवेकाधिमुत्तो
 होति ।

७. "सिया खो पन, भन्ते, इधेक्कच्चस्स आयस्मतो एवमस्स -
 'सीलव्वतपरामासं नून अयमायस्मा सारत्तो पच्चागच्छन्तो अव्यापज्झा-
 धिमुत्तो' ति । न खो पनेतं, भन्ते, एवं दट्ठव्वं । खीणासवो, भन्ते,
 15 भिक्खु वुसितवा कतकरणीयो करणीयं अत्तनो असमनुपस्सन्तो कतस्स
 वा पटिचयं खया रागस्स वीतरागत्ता अव्यापज्झाधिमुत्तो होति, खया
 दोसस्स वीतदोसत्ता अव्यापज्झाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीतमोहत्ता
 अव्यापज्झाधिमुत्तो होति ।

B 332

८. "खया रागस्स वीतरागत्ता तण्हाक्खयाधिमुत्तो^२ होति,
 20 खया दोसस्स वीतदोसत्ता तण्हाक्खयाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीत-
 मोहत्ता तण्हाक्खयाधिमुत्तो होति ।

९. "खया रागस्स वीतरागत्ता उपादानक्खयाधिमुत्तो होति,
 खया दोसस्स वीतदोसत्ता उपादानक्खयाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स
 वीतमोहत्ता उपादानक्खयाधिमुत्तो होति ।

25 १०. "खया रागस्स वीतरागत्ता असम्मोहाधिमुत्तो होति, खया
 दोसस्स वीतदोसत्ता असम्मोहाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीतमोहत्ता
 असम्मोहाधिमुत्तो होति ।

१ पटिचय - सी०, स्या०, रो० । २ निक्कामयमानो - स्या० । ३ तण्हाक्खया-
 धिमुत्तो - सी०, स्या०, रो० ।

११. "एवं सम्मा विमुत्तचित्तस्स, भन्ते, भिक्खुनो भुसा चे पि चक्खुविज्जेय्या रूपा चक्खुस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं परियादियन्ति । अमिस्सीकतमेवस्स चित्तं होति ठितं आनेज्जप्पत्तं वयं चस्सानुपस्सति । भुसा चे पि सोतविज्जेय्या सदा ... घान-
विज्जेय्या गन्धा ... जिह्वाविज्जेय्या रसा ... कायविज्जेय्या 5
फोट्टव्वा ... मनोविज्जेय्या धम्मा मनस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं परियादियन्ति । अमिस्सीकतमेवस्स चित्तं होति ठितं आनेज्ज-
प्पत्तं वयं चस्सानुपस्सति । सेय्यथापि, भन्ते, सेलो पव्वतो अच्छिद्दो असुसिरो एकघनो । अथ पुरत्थिमाय चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा
वातवुट्ठि नेव नं सङ्कम्पेय्य न सम्पकम्पेय्य न सम्पवेधेय्य, अथ पच्छिमाय 10
चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि ... अथ उत्तराय चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि ... अथ दक्खिणाय चे पि दिसाय आगच्छेय्य
भुसा वातवुट्ठि नेव नं सङ्कम्पेय्य न सम्पकम्पेय्य न सम्पवेधेय्य; एवमेव खो, भन्ते, एवं सम्माविमुत्तचित्तस्स भिक्खुनो भुसा चे पि चक्खुविज्जेय्या
रूपा चक्खुस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं परियादियन्ति । 15
अमिस्सीकतमेवस्स चित्तं होति ठितं आनेज्जप्पत्तं वयं चस्सानुपस्सति । भुसा चे पि सोतविज्जेय्या सदा ... घानविज्जेय्या गन्धा ... जिह्वा-
विज्जेय्या रसा ... कायविज्जेय्या फोट्टव्वा ... मनोविज्जेय्या धम्मा
मनस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं परियादियन्ति । अमिस्सीकत-
मेवस्स चित्तं होति ठितं आनेज्जप्पत्तं वयं चस्सानुपस्सती ति । 20

R. 37B

D. 333

"नक्खम्मं अधिमुत्तस्स, पविचेकं च चेतसो ।
अव्यापज्झाधिमुत्तस्स, उपादानक्खयस्स च ॥
"तण्हाक्खयाधिमुत्तस्स, असम्मोहं च चेतसो ।
दिस्वा आयतनुप्पादं, सम्मा चित्तं विमुच्चति ॥
"तस्स सम्मा विमुत्तस्स, सन्तचित्तस्स भिक्खुनो ।
कतस्स पटिचयो नत्थि, फरणीय न विज्जति ॥
"सेलो यया एकघनो^१, वातेन न समीरति ।
एय हपा रसा सदा, गन्धा फग्गा च केवला ॥

25

R. 377

१ अमिस्सीकतमेवस्स - रसा । २ एकघनो - सो० यया०, १० ।

“इदुा धम्मा अनिदुा च, नप्पवेधेन्ति तादिनो ।
ठितं चित्तं विप्पमुत्तं, वयं चस्सानुपस्सती” ति ॥

२. फग्गुनसुत्तं

१. तेन खो पन समयेन आयस्मा फग्गुनो^१ आवाधिको होति
दुक्खितो बाब्बहिलानो । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुप-
५ सङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच — “आयस्मा,
भन्ते, फग्गुनो आवाधिको दुक्खितो बाब्बहिलानो । साधु, भन्ते, भगवा
येनायस्मा फग्गुनो तेनुपसङ्गमतु अनुवम्पं उपादाया” ति । अधिवासेसि
भगवा तुण्हीभावेन ।

१० २. अथ खो भगवा सायन्हसमयं पटिसल्लाना दुट्ठितो येनायस्मा
फग्गुनो तेनुपसङ्गमि । अइसा खो आयस्मा फग्गुनो भगवन्तं दूरतो व
आगच्छन्तं । दिस्वान मञ्चके समधोसि^२ । अथ खो भगवा आयस्मन्तं
फग्गुनं एतदवोच — “अलं, फग्गुन, मा त्वं मञ्चके समधोसि । सन्ति-
मानि आसनानि परेहि^३ पञ्जात्तानि, तत्थाहं निसीदिस्सामी” ति ।
१५ निसीदि भगवा पञ्जात्ते आसने । निसज्ज खो भगवा आयस्मन्तं
फग्गुनं एतदवोच — “कच्चि ते, फग्गुन, खमनीयं कच्चि यापनीयं ?
कच्चि ते^४ दुक्खा वेदना पटिक्कमन्ति, नो अभिक्कमन्ति; पटिक्कमोसानं
पञ्जायति, नो अभिक्कमो” ति ?

B. 334

“न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीयं । बाब्बा मे दुक्खा वेदना
२० अभिक्कमन्ति, नो पटिक्कमन्ति; अभिक्कमोसानं पञ्जायति, नो
पटिक्कमो ।

B. 380

“सोय्यथापि, भन्ते, बलवा पुरिसो तिण्हेन सिखरेन मुद्धनि^५
अभिमत्येय्य^६ ; एवमेव खो मे, भन्ते, अधिमत्ता वाता मुद्धनि ऊह-
नन्ति^७ । न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीयं । बाब्बा मे दुक्खा वेदना
२५ अभिक्कमन्ति, नो पटिक्कमन्ति; अभिक्कमोसानं पञ्जायति, नो
पटिक्कमो ।

१ फग्गुणो — सी०, स्वा० । २ समज्जो पि — सी०, स्वा०, रो० । ३ पुरे — सी०,
रो० । ४ सी०, स्वा०, रो० गोत्थवेणु नरिय । ५ मुद्धान — सी०, रो० । ६ अभिमत्तयेय्य —
सी०; अभिमत्तयेय्य — स्वा० । ७ ओहन्ति — स्वा०; हन्ति — सी०, रो० ।

“सैय्यथापि, भन्ते, वलवा पुरिसो दब्हेन वरत्तक्खण्डेन^१ सीस-
वेठनं^२ ददेय्य; एवमेव खो^३ मे, भन्ते^३, अधिमत्ता सीसे सीसवेदना ।
न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीयं । बाब्हा मे दुक्खा वेदना अभिक्क-
मन्ति, नो पटिक्कमन्ति; अभिक्कमोसानं पञ्जायति, नो पटिक्कमो ।

“सैय्यथापि, भन्ते, दक्खो गोघातको वा गोघातकन्तेवासी वा^५
तिब्हेन गोविकन्तनेन कुञ्छि परिकन्तेय्य; एवमेव खो मे, भन्ते, अधिमत्ता^३
वाता कुञ्छि परिकन्तन्ति । न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीयं । बाब्हा
मे दुक्खा वेदना अभिक्कमन्ति, नो पटिक्कमन्ति; अभिक्कमोसानं पञ्जा-
यति, नो पटिक्कमो ।

“सैय्यथापि, भन्ते, द्वे वलवन्तो पुरिसा दुब्बलतरं पुरिसं नाना-^{१०}
वाहासु गहेत्वा अङ्गारकासुया सन्तापेय्युं सम्परितापेय्युं^४; एवमेव खो
मे, भन्ते, अधिमन्तो कायस्मि डाहो । न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीयं ।
बाब्हा मे दुक्खा वेदना अभिक्कमन्ति, नो पटिक्कमन्ति; अभिक्कमोसानं
पञ्जायति, नो पटिक्कमो” ति । अय खो भगवा आरयस्मन्तं फगुनं^५
धम्मिया कयाय सन्वस्सेत्वा समादपेत्वा समुतेजेत्वा सम्पहंसेत्वा उट्ठा-^{१५}
यासना पक्कामि ।

३. अथ खो आरयस्मा फगुनो अचिरपक्कन्तस्स भगवतो काल-
मकासि । तम्हि चस्स समये मरणकाले इन्द्रियाणि विप्पसीदिसु । अथ
खो आरयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं^{२०}
अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आरयस्मा आनन्दो
भगवन्तं एतदवोच — “आरयस्मा, भन्ते, फगुनो अचिरपक्कन्तस्स
भगवतो कालमकासि । तम्हि चस्स समये मरणकाले इन्द्रियाणि^{२५}
विप्पसीदिसु” ति ।

“कि, हानन्द, फगुनस्स भिक्खुनो इन्द्रियाणि न विप्प-
सीदिस्सन्ति ! फगुनस्स, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि धोरम्भागियेहि^{२८}
गंयोजनेहि चित्तं अधिमुत्तं अहोसि । तस्स तं धम्मदेसनं गुत्वा पञ्चहि
धोरम्भागियेहि संयोजनेहि चित्तं विमुत्तं ।

४. “छगिमे, आनन्द, आनितंसा कालेन धम्मस्सवने” कालेन
धत्तुपपरिस्ताय । कतमे छ ? इधानन्द, भिक्खुनो पञ्चहि धोरम्भा-

१-१ वरत्तक्खेन • - नी० । वरत्तक्खेन सीसे वीणवेत्त - ग्य० । २-२. सी मने -
रत्ता० । ३. अधिमत्ता - रत्ता० । ४. परिणतेय्युं - नी०, रो० । ५. फगुनसुत्तं - नी० ।

१-१ वरत्तक्खेन • - नी० । वरत्तक्खेन सीसे वीणवेत्त - ग्य० । २-२. सी मने -
रत्ता० । ३. अधिमत्ता - रत्ता० । ४. परिणतेय्युं - नी०, रो० । ५. फगुनसुत्तं - नी० ।

गियेहि सयोजनेहि चित्त अविमुत्तं होति । सो तम्हि समये मरणकाले
 लभति तथागत दस्सनाय । तस्स तथागतो धम्म देसेति आदिकल्याण
 मज्झेकल्याण परियोसानकल्याण सात्थ सब्यञ्जन, केवलपरिपुण्ण
 परिसुद्ध ब्रह्मचरिय पकासेति । तस्स त धम्मदेसन सुत्वा पञ्चहि
 5 ओरम्भागियेहि सयोजनेहि चित्त विमुच्चति । अय, आनन्द, पठमो
 आनिससो कालेन धम्मस्सवने ।

५ “पुन च पर, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भागियेहि
 सयोजनेहि चित्त अविमुत्तं होति । सो तम्हि समये मरणकाले न हेव
 खो लभति तथागत दस्सनाय, अपि च खो तथागतसावक लभति दस्स-
 10 नाय । तस्स तथागतसावको धम्म देसेति आदिकल्याण मज्झेकल्याण
 परियोसानकल्याण सात्थ सब्यञ्जन, केवलपरिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय
 पकासेति । तस्स त धम्मदेसन सुत्वा पञ्चहि ओरम्भागियेहि सयोजनेहि
 चित्त विमुच्चति । अय, आनन्द, दुतियो आनिससो कालेन धम्मस्सवने ।

R 392 ६ “पुन च पर, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भागियेहि
 15 सयोजनेहि चित्त अविमुत्तं होति । सो तम्हि समये मरणकाले न हेव
 खो लभति तथागत दस्सनाय, न पि तथागतसावक लभति दस्सनाय,
 अपि च खो यथासुत यथापरियत्त धम्म चेतसा अनुवित्तकेति अनु-
 विचारेति मनसानुपेक्खति । तस्स यथासुत यथापरियत्त धम्म चेतसा
 अनुवित्तकक्यतो अनुविचारयतो मनसानुपेक्खतो पञ्चहि ओरम्भागियेहि
 20 सयोजनेहि चित्त विमुच्चति । अय, आनन्द, ततियो आनिससो कालेन
 अत्थुपपरिक्खाय ।

७ “इधानन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भागियेहि सयोजनेहि
 चित्त विमुत्तं होति, अनुत्तरे च खो उपधिसङ्खये चित्त अविमुत्तं होति ।
 सो तम्हि समये मरणकाले लभति तथागत दस्सनाय । तस्स तथागतो
 25 धम्म देसेति आदिकल्याण मज्झेकल्याण पे० ब्रह्मचरिय पकासेति ।
 तस्स त धम्मदेसन सुत्वा अनुत्तरे उपधिसङ्खये चित्त विमुच्चति । अय,
 आनन्द, चतुत्थो आनिससो कालेन धम्मस्सवने ।

८ “पुन च पर, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भागियेहि
 सयोजनेहि चित्त विमुत्तं होति, अनुत्तरे च खो उपधिसङ्खये चित्त अवि-
 30 मुत्तं होति । सो तम्हि समये मरणकाले न हेव खो लभति तथागत

दस्सनाय, अपि च खो तथागतसावकं लभति दस्सनाय । तस्स तथागत-
सावको धम्मं देसेति आदिकल्याणं ... पे०... परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पक्का-
रोति । तस्स तं धम्मदेसनं सुत्वा अनुत्तरे उपधिसङ्ख्ये चित्तं विमुच्चति ।
अयं, आनन्द, पञ्चमो आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने ।

६. "पुन च परं, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भागियेहि ५
मंयोजनेहि चित्तं विमुत्तं होति, अनुत्तरे च खो उपधिसङ्ख्ये चित्तं
अविमुत्तं होति । सो तस्मिं समये मरणकाले न हेव खो लभति तथागतं
दस्सनाय, न पि तथागतसावकं लभति दस्सनाय; अपि च खो यथासुतं
यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्केति अनुविचारेति मनसानुपेक्खति ।
तस्स यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्कयतो अनुविचारयतो १०
मनसानुपेक्खतो अनुत्तरे उपधिसङ्ख्ये चित्तं विमुच्चति । अयं, आनन्द,
छट्ठो आनिसंसो कालेन अत्युपपरिवत्ताय । इमे खो, आनन्द, छ आनि-
संसा कालेन धम्मस्सवने कालेन अत्युपपरिवत्ताया" ति ।

३. छद्मभिजातिसुत्तं

१. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पव्वते ।
अथ गो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा १५
भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्यो सो
आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच - "पूरणेन, भन्ते, कस्सपेन
छद्मभिजातियो' पञ्जत्ता - तण्हाभिजाति पञ्जत्ता, नीलाभिजाति
पञ्जत्ता, सोहिताभिजाति पञ्जत्ता, हलिदाभिजाति पञ्जत्ता, सुक्का-
भिजाति पञ्जत्ता, परमसुक्काभिजाति पञ्जत्ता । २०

२. "तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन तण्हाभिजाति पञ्जत्ता,
षोरध्मिगा सुक्किका' सावुणिना मागविणा लुद्धा मच्छपातवा चोग
चोग्गपातवा वज्जनामाग्गिना मे वा पनञ्जे पि वेचि पुनरवम्मन्ता ।

३. "तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन नीलाभिजानि पञ्जत्ता,
भित्तू मण्डावुत्तिवा' ये वा पनञ्जे पि वेचि वम्मयादा निग्गियादा" । २५

४. "तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन सोहिताभिजानि पञ्जत्ता,
निगण्टा एण्णाटवा ।

१ तदर्थमवर्णयति - नी०, एण०, गो० । २ आरब्धता - एण० । ३ वज्जनादि-
भित्तवा - एण०, कस्सवपुत्तवा - नी० । ४ विज्जता - ए० ।

५. “तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन हलिदाभिजाति पञ्जात्ता, गिही ओदातवसना अचेलकसावका ।

६. “तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन सुक्काभिजाति पञ्जात्ता, आजीवका आजीवकिनियो ।

७. “तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन परमसुक्काभिजाति पञ्जात्ता, नन्दो वच्छो किमो^१ सद्धिच्चो मक्खलि गोसालो । पूरणेन, भन्ते, कस्सपेन इमा छल्लभिजातियो पञ्जात्ता” ति ।

८. “किं पनानन्द, पूरणस्स कस्सपस्स सव्यो लोको एतदब्भुजानाति इमा छल्लभिजातियो पञ्जापेत्तु” ति ?

१० “नो हेतं, भन्ते” ।

“सेय्यथापि, आनन्द, पुरिसो दलिदो अस्सको अनान्हिको^२, तस्स अकामकस्स विलं ओलग्गेय्युं^३ — ‘इदं ते, अम्भो पुरिस, मंसं च खादितव्वं, मूलं च अनुप्पदातव्वं’ ति । एवमेव खो, आनन्द, पूरणेन कस्सपेन अप्पटिञ्जाय एतेसं समणब्राह्मणानं इमा छल्लभिजातियो पञ्जात्ता, यथा तं बालेन अव्यत्तेन अस्सेत्तब्भुना अकुसलेन ।

९. “अहं खो पनानन्द, छल्लभिजातियो पञ्जापेमि । तं सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतदबोच — “कतमा चानन्द, छल्लभिजातियो ? इधानन्द, एकच्चो कण्हाभिजातियो समानो कण्हं धम्मं अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो कण्हाभिजातियो समानो सुक्कं धम्मं अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो कण्हाभिजातियो समानो असुक्कं निव्वानं अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो सुक्काभिजातियो समानो कण्हं धम्मं अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो सुक्काभिजातियो समानो सुक्कं धम्मं अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो सुक्काभिजातियो समानो असुक्कं निव्वानं अभिजायति ।

१०. “कथं चानन्द, कण्हाभिजातियो समानो कण्हं धम्मं अभिजायति ? इधानन्द, एकच्चो नीचे कुले पञ्चाजातो होति — चण्डाल-कुले वा नेसादकुले वा वेनकुले^४ वा रथकारकुले वा पुक्कुसकुले वा, दलिदं

१ एकच्चो — स्या० । २ अत्रिदयो — स्या० । ३ शीतमेय्यु — स्या० । ४ वेणुदुत्ते — सी०, स्या०, सी० ।

अप्यन्नपानभोजने कसिरवुत्तिके, यत्थ कसिरेन घासच्छादो लब्धमिति ।
 सो च होति दुब्बण्णो दुद्दसिको ओकोटिमको वब्हावाधो काणो वा कुणी
 वा खञ्जो वा पक्कहतो वा, न लाभो अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स
 मात्तागन्धविलेपनस्स सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन दुच्चरितं
 चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति । सो कायेन ५
 दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं चरित्वा
 कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्धातिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।
 एवं सो, आनन्द, कण्ठाभिजातियो^१ समानो कण्हं धम्मं अभिजायति ।

११. “कथं चानन्द, कण्ठाभिजातियो समानो सुक्कं धम्मं अभि-
 जायति ? इधानन्द, एकच्चो नीचे कुले पच्चाजातो होति—चण्डालकुले १०
 वा ... पे०... सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन सुचरितं चरति, वाचाय
 सुचरितं चरति, मनसा सुचरितं चरति । सो कायेन सुचरितं चरित्वा,
 वाचाय सुचरितं चरित्वा, मनसा सुचरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं
 मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जति । एवं सो, आनन्द, कण्ठाभि-
 जातियो समानो सुक्कं धम्मं अभिजायति । १५

१२. “कथं, चानन्द, कण्ठाभिजातियो समानो अकण्हं असुक्कं
 निव्व्यानं अभिजायति ? इधानन्द, एकच्चो नीचे कुले पच्चाजातो होति
 —चण्डालकुले वा ... पे०... । सो च होति दुब्बण्णो दुद्दसिको ओको-
 टिमको । सो केसभस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगा-
 रस्मा अन्नगारियं पव्वजति । सो एवं पव्वजितो समानो पच्च नीवरणे २०
 पहाय चेतसो उपक्किलेसे पज्जाय दुब्बलीकरणे, चतूसु सत्तिपट्टानेसु
 सुप्पतिट्ठितचित्तो, सत्त वोज्झङ्गे यथाभूतं भावेत्वा अकण्हं असुक्कं
 निव्व्यानं अभिजायति । एवं सो, आनन्द, कण्ठाभिजातियो समानो
 अकण्हं असुक्कं निव्व्यानं अभिजायति ।

१३. “कथं, चानन्द, सुक्काभिजातियो समानो कण्हं धम्मं अभि- २५
 जायति ? इधानन्द, एकच्चो उच्चे कुले पच्चाजातो होति — सत्तिप-
 महासासकुले वा ब्राह्मणमहासासकुले वा गहपतिमहासासकुले वा, अट्ठे
 महद्धने महामोगे पट्ठतजातएपरजते पट्ठतचित्तूपकरणे पट्ठतधनयट्ठे ।
 सो च होति अभिरूपो दस्सनीयो पासादिको परमाय वण्णपोक्कनरताय

समन्नागतो, लाभो अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स मालागन्धविलेपनस्स सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा
५ अपायं दुर्गातिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । एव खो, आनन्द, सुक्काभिजातियो समानो कण्हं धम्मं अभिजायति ।

१४ “कथं चानन्द, सुक्काभिजातियो समानो सुक्कं धम्मं अभिजायति ? इधानन्द, एकच्चो उच्चं कुले पच्चाजातो होति - खत्तियमहासालकुले वा पे० सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन
१० सुचरितं चरति, वाचाय सुचरितं चरति, मनसा सुचरितं चरति । सो कायेन सुचरितं चरित्वा, वाचाय सुचरितं चरित्वा, मनसा सुचरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा सुर्गातिं समं लोकं उपपज्जति । एव खो, आनन्द, सुक्काभिजातियो समानो सुक्कं धम्मं अभिजायति ।

१५ “कथं, चानन्द, सुक्काभिजातियो समानो अकण्हं असुक्कं निब्बानं अभिजायति ? इधानन्द, एकच्चो उच्चं कुले पच्चाजातो होति - खत्तियमहासालकुले वा ब्राह्मणमहासालकुले वा गृहपतिगहा-
२० सालकुले वा, अट्ठे^१ महद्धने महाभोगे पट्टज्जातरूपरज्जे पट्टवित्तूपकरणे पट्टतधनधञ्जे । सो च होति अभिरूपो दस्सनीयो पासादिको परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागतो, लाभो अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स मालागन्धविलेपनस्स सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो केसमस्सु ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पव्वज्जति । सो एव पव्वज्जितो समानो पञ्च गीवरणे पहाय चेतसो उपक्खिलेसे पञ्चाव दुब्बलीकरणे, चतूसु सतिपट्ठानेषु सुण्णतिट्ठितचित्तो, सत्तं वोज्जङ्गे यथा-
२५ भूतं भावेत्वा अकण्हं असुक्कं निब्बानं अभिजायति । एव खो, आनन्द, सुक्काभिजातियो समानो अकण्हं असुक्कं निब्बानं अभिजायति । इमा^२ खो, आनन्द, छल्लभिजातियो^३ ति ।

४ आसवसुत्त

१ “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिण्यो अज्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जावसथेत्तं

लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो ये आसवा संवरा पहातव्वा ते संवरेन पहीना होन्ति, ये आसवा पटिसेवना पहातव्वा ते पटिसेवनाय पहीना होन्ति, ये आसवा अधिवासना पहातव्वा ते अधिवासनाय पहीना होन्ति, ये आसवा परिवज्जना पहातव्वा ते परिवज्जनाय पहीना होन्ति, ये आसवा विनोदना पहातव्वा ते विनोदनाय पहीना 5 होन्ति, ये आसवा भावना पहातव्वा ते भावनाय पहीना होन्ति ।

२. “कतमे च, भिक्खवे, आसवा संवरा पहातव्वा ये संवरेन पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्खा योनिसो चक्खुन्द्रिय-सवरसंबुतो विहरति । यं हिस्स, भिक्खवे, चक्खुन्द्रियसवर असवुतस्स 10 विहरतो उप्पज्जेय्युं आसवा विधातपरिळाहा, चक्खुन्द्रियसवर सवुतस्स विहरतो एवंस ते आसवा विधातपरिळाहा न होन्ति । पटिसङ्खा योनिसो सोत्तिन्द्रिय ... पे० . घानिन्द्रिय ... जिह्मिन्द्रिय ... कायिन्द्रिय .. मनिन्द्रियसवरसंबुतो विहरति । य हिस्स, भिक्खवे, मनिन्द्रियसवरं असवुतस्स विहरतो उप्पज्जेय्युं आसवा विधातपरिळाहा, मनिन्द्रिय-सवरं संबुतस्स विहरतो एवंस ते आसवा विधातपरिळाहा न होन्ति । 15 इमे बुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा संवरा पहातव्वा ये संवरेन पहीना होन्ति ।

३. “कतमे च, भिक्खवे, आसवा पटिसेवना पहातव्वा ये पटिसेवनाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्खा योनिसो चोवरं पटिसेवति — ‘यावदेव सीतस्स पटिघाताय, उण्हस्स पटिघाताय, ढंसमकसवातातपसिरिपसम्फस्सान’ पटिघाताय, यावदेव हिरिकोपीन- 20 पटिच्छादनत्वं’ । पटिसङ्खा योनिसो पिण्डपात पटिसेवति — ‘नेव दयाय न मदाय न मण्डनाय न विभूषणाय, यावदेव इमस्स पायस्स ठितिया यापनाय, विहिसूपगतिया ब्रह्मचरियानुग्गहाय, इति पुराण च वेदन पटिहत्तामि, नय च वेदन न उप्पादेस्सामि, यात्रा च मे भविग्गति अन-यज्जता च फानुविहारो च’ । पटिसङ्खा योनिमो नेमानन पटिसेवति — 25 ‘यावदेव मीतस्स पटिघाताय, उण्हस्स पटिघाताय, इममयस्सवातातप-गिग्गिपसम्फस्सान पटिघाताय, यावदेव उणुपग्गिग्गयविनोदनपटिमन्ना-नारामत्वं’ । पटिसङ्खा योनिमो गिग्गिपसम्फस्सानभेगज्जपग्गिग्गा पटि-सेवति — ‘यावदेव उणुपान येप्पायाधितान नेदनान पटिघाताय, अज्जा-

R 389

पज्जपरमताया' ति । य हिस्स, भिक्खवे, अप्पटिसेवतो उप्पज्जेय्यु
आसवा विघातपरिळाहा, पटिसेवतो एवस ते आसवा विघातपरिळाहा
न होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा पटिसेवना पहातब्बा ये
पटिसेवनाय पहीना होन्ति ।

- 5 ४ "कतमे च, भिक्खवे, आसवा अधिवासना पहातब्बा ये
अधिवासनाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्गा योनिस्सो
खमो होति सीतस्स उण्हस्स, जिघच्छाय पिपासाय । डसमकसवातातप-
सिरिसपसम्फस्सान, दुस्तान दुरागतान वचनपथान, उप्पन्नान सारीरि-
कान वेदनान दुक्खान तिब्बान खरान कटुकान असातान अमनापान
B 342 10 पाणहरान अधिवासकजातिको होति । य हिस्स, भिक्खवे, अनधि-
वासको उप्पज्जेय्यु आसवा विघातपरिळाहा, 'अधिवासतो' एवस ते
आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा
अधिवासना पहातब्बा ये अधिवासनाय पहीना होन्ति ।

- ५ "कतमे च, भिक्खवे, आसवा परिवज्जना पहातब्बा ये
15 परिवज्जनाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्गा योनिस्सो
चण्ड हत्थि परिवज्जेति, चण्ड अस्स परिवज्जेति, चण्ड गोण परिवज्जेति,
चण्ड कुक्कुर परिवज्जेति, अहि खाणु कण्टकट्टान सोब्भ पपात चन्दनिक
ओळिगल्ल यथारूपे अनासने' निसिज्ज यथारूपे अगोचरे चरन्त यथारूपे
पापके मित्ते भजन्त विज्जू सन्नह्यचारी पापकेसु ठानेसु ओकप्पेय्यु, सो
20 त च' अनासन त च अगोचर ते च पापके मित्ते पटिसङ्गा योनिस्सो परि-
वज्जेति । य हिस्स, भिक्खवे, अपरिवज्जयतो उप्पज्जेय्यु आसवा
विघातपरिळाहा, परिवज्जयतो एवस ते आसवा विघातपरिळाहा न
होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा परिवज्जना पहातब्बा ये
परिवज्जनाय पहीना होन्ति ।

R 390

- 25 ६ "कतमे च, भिक्खवे, आसवा विनोदना पहातब्बा ये विनोद-
नाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्गा योनिस्सो उप्पन्न
कामवितक्क नाधिवासेति पजहति विनोदेति व्यन्तीकरोति अनभाव
गमेति, पटिसङ्गा योनिस्सो उप्पन्न व्यापादवितक्क पे० उप्पन्न
विहिंसावितक्क उप्पन्नूपन्ने पापके अकुसले धम्मे नाधिवासेति पजहति

१ अधिवासतो - सी०, स्वा०, रो० । २ अनेहने - सी० । ३ पेय - सी०,
स्वा०, रो० ।

विनोदेति व्यन्तीकरोति अनभावं गमेति । यं हिस्स, भिक्खवे, अविनो-
दयतो उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, विनोदयतो एवंस ते आसवा
विघातपरिळाहा न होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा विनोदना
पहातव्वा ये विनोदनाय पहीना होन्ति ।

७. “कतमे च, भिक्खवे, आसवा भावना पहातव्वा ये भावनाय ५
पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्गा योनिसो सतिसम्बो-
ज्जङ्गं भावेति विवेकनिस्सितं विरागनिस्सितं निरोधनिस्सितं वोस्सग्ग-
परिणामि, पटिसङ्गा योनिसो धम्मविचयसम्बोज्जङ्गं भावेति ...
विरियसम्बोज्जङ्गं भावेति ... पीतिसम्बोज्जङ्गं भावेति ... पत्तसद्धि-
सम्बोज्जङ्गं भावेति ... समाधिसम्बोज्जङ्गं भावेति ... उपेक्खासम्बोज्जङ्गं १०
भावेति विवेकनिस्सितं विरागनिस्सितं निरोधनिस्सितं वोस्सग्ग-
परिणामि । यं हिस्स, भिक्खवे, अभावयतो उप्पज्जेय्युं आसवा विघात-
परिळाहा, भावयतो एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इमे
वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा भावना पहातव्वा ये भावनाय पहीना १५
होन्ति ।

“इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहु-
नेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्ज-
व्वेत्तं लोक्त्ता” ति ।

५. दारुकम्मिकमुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा नातिके^१ विहरति गिञ्जका-
वसथे । अथ खो दारुकम्मिको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्गमि; २०
उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं
सो दारुकम्मिकं गहपति भगवा एतदवोच — “अपि नु ते, गहपति, गुले
दानं दीयती” ति ?

“दीयति मे, भन्ते, गुले दानं । तं च सो ये ते भिक्खू आरज्जिका^२
पिण्डपातिक्का पंगुकूलिका अग्रहन्तो^३ वा अग्रहत्तमग्गं वा समापन्ना, तया- २५
रुपेणु मे, भन्ते, भिक्खूणु दानं दीयती” ति ।

१. नातिके — गो०, स्वा०, रो० । २. आरज्जिका — गो०, स्वा०, रो० ।

३. पण्णा — स्वा० ।

२ “दुज्जान खो एत, गहपति, तया गिहिना कामभोगिना पुत्तसम्बाधसयन अज्झावसन्तेन, कासिकचन्दन पच्चनुभोन्तेन, माला-गन्धविलेपन धारयन्तेन, जातरूपरजत सादियन्तेन इमे वा अरहन्तो इमे वा अरहत्तमग्ग सभापन्ना ति ।

- 5 ३ “आरज्जिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो उन्नळो चपलो मुखरो विकिण्णवाचो भुट्टस्सति असम्पजानो असमाहितो विव्वन्त चित्तो पावतिन्द्रियो । एव सो तेनङ्गेन गारय्हो । आरज्जिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो अनुन्नळो अचपलो अमुखरो अवि-
किण्णवाचो उपट्ठितस्सति सम्पजानो समाहितो एकग्गचित्तो सवुत्तिन्द्रियो ।
10 एव सो तेनङ्गेन पाससो ।

४ “गामन्तविहारी चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो पे० एव सो तेनङ्गेन गारय्हो । गामन्तविहारी चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो पे० एव सो तेनङ्गेन पाससो ।

- B 344 ५ “पिण्डपातिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो
15 पे० एव सो तेनङ्गेन गारय्हो । पिण्डपातिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो पे० एव सो तेनङ्गेन पाससो ।
R 392

६ “नेमन्तनिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो पे० एव सो तेनङ्गेन गारय्हो । नेमन्तनिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो पे० एव सो तेनङ्गेन पाससो ।

- 20 ७ “पसुकूलिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो पे० एव सो तेनङ्गेन गारय्हो । पसुकूलिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो पे० एव सो तेनङ्गेन पाससो ।

- ८ “गहपतिचीवरधरो चे पि, गहपति, भिक्खु होति उद्धतो उन्नळो चपलो मुखरो विकिण्णवाचो भुट्टस्सति असम्पजानो असमाहितो
25 विव्वन्तचित्तो पावतिन्द्रियो । एव सो तेनङ्गेन गारय्हो । गहपति-चीवरधरो चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुद्धतो अनुन्नळो अचपलो अमुखरो अविक्किण्णवाचो उपट्ठितस्सति सम्पजानो समाहितो एकग्गचित्तो सवुत्तिन्द्रियो । एव सो तेनङ्गेन पाससो ।

“इद्ध त्व, गहपति, सद्धे दान देहि । सद्धे ते दान ददतो चित्त

पसीदिस्सति । सो त्वं पसन्नचित्तो कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जिस्ससी” ति ।

“एसाहं, भन्ते, अज्जतमो सङ्घे दानं दस्सामी” ति ।

६. हृत्पसारिपुत्तसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा वाराणसियं विहरति
इत्तिपत्तने मिगदाये । तेन खो पन समयेन सम्बहुला थेरा भिक्खू पच्छा- 5
भत्तं पिण्डपातपटिक्कन्ता मण्डलमाळे सन्निसिन्ना सन्निपत्तिता अभिधम्म-
कयं कयेन्ति । तत्र सुदं आयस्मा चित्तो हृत्पसारिपुत्तो थेरानं भिक्खूनं
अभिधम्मकयं कयेन्तानं अन्तरन्तरा कयं ओपातेति । अथ खो आयस्मा
महाकोट्टिको आयस्मन्तं चित्तं हृत्पसारिपुत्तं एतदवोच — “मायस्मा
चित्तो हृत्पसारिपुत्तो थेरानं भिक्खूनं अभिधम्मकयं कयेन्तानं अन्त- 10 B. 345
रन्तरा कयं ओपातेसि”, याव कथापरियोत्तानं आयस्मा चित्तो आगमेतू”
R. 393
ति । एवं वुत्ते आयस्मतो चित्तस्स हृत्पसारिपुत्तस्स सहायका भिक्खू
आयस्मन्तं महाकोट्टिकं एतदवोचुं — “मायस्मा महाकोट्टिको आयस्मन्तं
चित्तं हृत्पसारिपुत्तं अपसादेसि, पण्डितो आयस्मा चित्तो हृत्पसारिपुत्तो ।
पहोति कायस्मा चित्तो हृत्पसारिपुत्तो थेरानं भिक्खूनं अभिधम्मकयं 15
कयेतु” ति ।

२. “दुज्जानं खो एतं, आवुसो, परस्स चेतोपरियायं अजानन्तेहि ।
इधावुसो, एकच्चो पुग्गलो तावदेव सोरत्तसोरतो होति, निवातनिवातो
होति, उपसन्तुपसन्तो होति, याव सत्थारं उपनिस्साय विहरति अज्जतरं
वा गरुट्टानियं सन्नह्मचारि । यतो च खो सो वपक्कस्सतेव सत्थारा, 20
वपक्कस्सति गरुट्टानियेहि सन्नह्मचारीहि, सो संसट्ठो विहरति भिक्खूहि
भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रज्ज्या राजमहामत्तेहि तित्थियेहि
तित्थियसायकेहि । तस्स संसट्ठस्स विम्सट्ठस्स पापत्तस्स भरसमनुयुत्तस्स
विहन्तो रागो नित्तं अनुद्धसेति । सो रागानुद्धसितेन चित्तेन गिगग
पच्चग्गाय हीनायावत्तति । 25

३. “भेच्चयापि, आवुसो, गोणो विट्ठादो दामेन वा यद्धो वजे
वा मोग्गो । यो नु सो, आवुसो, एवं वदेम्य — ‘न दानाय गोणो विट्ठादो

१. महाकोट्टिको — सी०, रो० । २. ओपातेति — एवा० । ३. एतद्वि — सी० ।

४. रागानुद्धसेति — सी०, रो० ।

पुनदेव किट्ठं ओतरिस्सती' ति, सम्मा नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या" ति ?

“नो हिदं, आवुसो” ।

“ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, यं सो मोणो किट्ठादो दामं वा
 5 छेत्वा वजं वा भिन्दित्वा, अथ पुनदेव किट्ठं ओतरेय्या ति । एवमेव
 खो, आवुसो, इधेक्कच्चो पुग्गलो तावदेव सोरतसोरतो होति, निवात-
 निवातो होति, उपसन्तुपसन्तो होति याव सत्थारं उपनिस्साय विहरति
 अञ्जन्तरं वा गरुट्ठानियं सन्नहन्चारि । यतो च खो सो वपकस्सतेव
 सत्थारा, वपकस्सति गरुट्ठानियेहि सन्नहन्चारीहि, सो संसट्ठो विहरति
 10 भिक्खूहि भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रञ्ज्जा राजमहामत्तेहि
 तिस्थियेहि तिस्थियसावकेहि । तस्स संसट्ठस्स विस्सट्ठस्स पावतस्स
 भस्समनुमुत्तस्स विहरतो रागो चित्तं अनुद्धंसेति । सो रागानुद्धंसितेन
 चित्तेन सिक्खं पच्चवक्खाय हीनायावत्तति ।

४. “इध पनावुसो, एकच्चो पुग्गलो विविच्चेव कामेहि ... पे०...
 15 पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिम्हि पठमस्स ज्ञानस्सा' ति
 संसट्ठो विहरति भिक्खूहि ... पे०... सिक्खं पच्चवक्खाय हीनायावत्तति ।
 सेय्ययापि, आवुसो, चातुम्महापथे थुल्लफुसितको देवो वस्सन्तो, रजं
 अन्तरधापेय्य, चिक्खल्लं पातुकरेय्य । यो नु खो, आवुसो, एवं वदेय्य -
 'न दानि अमुस्मि चातुम्महापथे पुनदेव रजो पातुभविरस्सती' ति, सम्मा
 20 नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या" ति ?

“नो हिदं, आवुसो” ।

“ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, यं अमुस्मि चातुम्महापथे भनुस्सा
 वा अतिक्कामेय्यु, शोषसू वा अतिक्कामेय्यु, वात्तातपो वा स्नेहगतं परिया-
 दियेय्य”, अथ पुनदेव रजो पातुभवैय्या ति । एवमेव खो, आवुसो,
 25 इधेक्कच्चो पुग्गलो विविच्चेव कामेहि . पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज
 विहरति । सो 'लाभिम्हि पठमस्स ज्ञानस्सा' ति संसट्ठो विहरति
 भिक्खूहि ... पे०... सिक्खं पच्चवक्खाय हीनायावत्तति ।

५. “इध पनावुसो, एकच्चो पुग्गलो वितक्कविचारानं वूपसमा
 ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिम्हि दुतियस्स

ज्ञानस्ता' ति संसद्गो विहरति भिक्खूहि ... पे०... सित्तं पच्चवत्ताय
हीनायावत्तति । सेय्यथापि, आवुसो, गामस्स वा निगमस्स वा अविदूरे
महत्तं तळाकं, तत्थ भुल्लफुसितको देवो वुट्ठो सिप्पिसम्बुकां पि सक्खर-
कठलं पि अन्तरघापेय्य । यो नु खो, आवुसो, एवं वदेय्य - 'न दानि
अमुस्मि तळाके पुनदेव सिप्पिसम्बुका वा सक्खरकठला वा पातुभविरसन्ती' 5
ति, सम्मा नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या" ति ?

"नो हिदं, आवुसो" ।

"ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, यं अमुस्मि तळाके मनुस्सा वा
पिवेय्यु, गोपत्तु वा पिवेय्युं, वातात्तपो वा स्नेहगतं परियादियेय्य, अय
पुनदेव सिप्पिसम्बुका पि सक्खरकठला पि पातुभवेय्यु ति । एवमेव 10
खो, आवुसो, इधेकच्चो पुगलो वित्तवक्कविचारानं वूपसमा ... पे०...
दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिन्हि दुतियस्स ज्ञानस्ता'
ति संसद्गो विहरति भिक्खूहि ... पे०... सित्तं पच्चवत्ताय हीनायावत्तति ।

६. "इध पनावुसो, एकच्चो पुगलो पीतिया च विरागा 11
... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिन्हि ततियस्स 15
ज्ञानस्ता' ति संसद्गो विहरति भिक्खूहि ... पे०... सित्तं पच्चवत्ताय
हीनायावत्तति । सेय्यथापि, आवुसो, पुरिसं पणीतभोजनं भुत्तावि
आभिदोसिकं भोजनं नच्छादेय्य । यो नु खो, आवुसो, एवं वदेय्य -
'न दानि अमु पुरिसं पुनदेव भोजनं छादेस्सती' ति, सम्मा नु खो सो,
आवुसो, वदमानो वदेय्या" ति ? 20

"नो हिदं, आवुसो" ।

"ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, अमु पुरिस पणीतभोजन भुत्तावि
मावस्स सा ओजा कावे ठस्सति ताव न अज्ज भोजन छादेस्सति ।
यतो पग्गस्स गा ओजा अन्तरघायिम्मति, अय पुनदेव त भोजन छादेय्या
ति । एवमेव सो, आवुसो, इधेकच्चो पुगलो पीतिया च विरागा 25
... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिन्हि ततियस्स
ज्ञानस्ता' ति संसद्गो विहरति भिक्खूहि ... पे०... सित्तं पच्चवत्ताय
हीनायावत्तति ।

७ “इध, पनावुसो, एकच्चो पुगलो सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिम्हि चतुत्थस्स ज्ञानस्सा’ ति ससट्ठो विहरति भिक्खूहि पे० सिक्ख पच्चवक्खाय हीनायावत्तति । सेव्यथापि, आवुसो, पव्वत्तसङ्गेषे उदक-
 5 रहदो निवातो विगतऊमिको । यो नु खो, आवुसो, एव वदेय्य – ‘न दानि अमुस्मि उदकरहदे पुनदेव ऊमि पातुभविस्सती’ ति, सम्मा नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या” ति ?

“नो हिद, आवुसो” ।

“ठान हेत, आवुसो, विज्जति, या पुरत्थिमाय दिसाय आग-

R 397 10 च्छेय्य भुसा वातवुट्ठि । सा तस्मि उदकरहदे ऊमि जनेय्य । या पच्छिमाय दिसाय आगच्छेय्य पे० या उत्तराय दिसाय आगच्छेय्य या दक्खिणाय दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि । सा तस्मि उदक-
 रहदे ऊमि जनेय्या ति । एवमेव खो, आवुसो, इधेकच्चो पुगलो सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज
 15 विहरति । सो ‘लाभिम्हि चतुत्थस्स ज्ञानस्सा’ ति ससट्ठो विहरति भिक्खूहि पे० सिक्ख पच्चवक्खाय हीनायावत्तति ।

८ “इध, पनावुसो, एकच्चो पुगलो सब्बनिमित्तान् अमनसि-
 कारा अनित्तं चेतोसमाधि उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिम्हि अनित्तस्स चेतोसमाधिस्सा’ ति ससट्ठो विहरति भिक्खूहि भिक्खुनीहि
 20 उपासकेहि उपासिकाहि रज्जा राजमहामत्तेहि तित्थियेहि तित्थिय-
 सावकेहि । तस्स ससट्ठस्स विस्सट्ठस्स पाकत्तस्स भस्समनुयुत्तस्स विह-
 रतो रागो चित्तं अनुद्वसेति । सो रागानुद्वसितेन चित्तेन सिक्ख पच्च-
 वक्खाय हीनायावत्तति । सेव्यथापि, आवुसो, राजा वा राजमहामत्तो
 वा चतुरङ्गिनिया सेनाय अद्धानमगण्णटिपन्नो अज्जात्तरस्मि वनसण्डे
 25 एकरत्तिं वास उपगच्छेय्य । तत्र हत्थिसदेन अस्ससदेन रथरादेन पत्ति-
 सदेन भेरिपणवसङ्घतिणवनिन्नादसदेन चीरिक्सदो^१ अन्तरघायेय्य^२ ।
 यो नु खो, आवुसो, एव वदेय्य – ‘न दानि अमुस्मि वनसण्डे पुनदेव
 चीरिक्सदो पातुभविस्सती’ ति, सम्मा नु खो सो, आवुसो, वदमानो
 वदेय्या” ति ?

R 398

१ तत्थ - सी०, रो० । २ चीरिङ्गिनासदो - सी०, स्या०, रो० । ३ अन्तर
 घायेय्य - स्या०, रो०

“नो हिदं, आवुसो” ।

“ठानं हेतं, आवुसो, विज्जति, यं सो राजा वा राजमहामत्तो वा तम्हा वनसण्डा पक्कमेव्य, अथ पुनदेव चीरिक्सदो पातुभवेव्या ति । एवमेव खो, आवुसो, इधेकच्चो पुग्गलो सच्चनिमित्तानं मनसिकारा अनिमित्तं चेतोसमाधि उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिग्ग्हि अनि- 5 मित्तस्स चेतोसमाधिस्सा’ ति संसट्ठो विहरति भिक्खूहि भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रञ्जा राजगहामत्तेहि तित्थियेहि तित्थिय- सावकेहि । तस्स संसट्ठस्स विस्सट्ठस्स पाकतस्स भस्समनुपुत्तस्स विहरतो रागो चित्तं अनुद्धंसेति । सो रागानुद्धंसितेन चित्तेन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तती” ति । 10

६. अथ खो आयस्मा चित्तो हृत्पसारिपुत्तो अपरेन समयेन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति । अथ खो चित्तस्स हृत्पसारिपुत्तस्स सहायका भिक्खू येनायस्मा महाकोट्टिको तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं महाकोट्टिकं एतदवोचुं — “किं नु खो आयस्मता महाकोट्टिकेन चित्तो हृत्पसारिपुत्तो चेतसा चेतो परिच्च विदितो — ‘इमासं च इमासं 15 च विहारसमापत्तीनं चित्तो हृत्पसारिपुत्तो लाभो, अथ च पन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सती’ ति; उदाहु देवता एतमत्थं आरोचेसुं — ‘चित्तो, भन्ते, हृत्पसारिपुत्तो इमासं च इमासं च विहारसमापत्तीनं लाभो, अथ च पन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सती” ति ?

“चेतसा’ चेतो परिच्च विदितो मे, आवुसो — ‘चित्तो हृत्प- 20 सारिपुत्तो इमासं च इमासं च विहारसमापत्तीनं लाभो, अथ च पन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सती’ ति । देवता पि मे एतमत्थं आरोचेसुं — ‘चित्तो, भन्ते, हृत्पसारिपुत्तो इमासं च इमासं च विहार- समापत्तीनं लाभो, अथ च पन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सती” ति ।

१०. अथ खो चित्तस्स हृत्पसारिपुत्तस्स सहायका भिक्खू येन 25 भगवा तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू भगवन्तं एतदवोचुं — “चित्तो, भन्ते, हृत्पसारिपुत्तो इमासं च इमासं च विहारसमापत्तीनं लाभो, अथ च पन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तती” ति ।

१ चेतसो — स्या०, रो० । २ हीनायवत्तो — सी०, स्या०, रो० ।

“न, भिक्खवे, चित्तो चिर सरिस्सति नेक्खम्मस्सा” ति ।

११ अथ खो चित्तो हत्थिसारिपुत्तो नचिरस्सेव केसमस्सु
ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारिय
पव्वजि । अथ खो आयस्मा चित्तो हत्थिसारिपुत्तो एको वूपकट्ठो
5 अप्पमत्तो आतापी पहित्तो विहरन्तो नचिरस्सेव — यस्सत्थाय कुलपुत्ता
सम्मदेव अगारस्मा अनगारिय पव्वजन्ति तदनुत्तर — ब्रह्मचरियपरियो-
सान दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहासि ।
“स्त्रीणा जाति, वुसित ब्रह्मचरिय, कत करणीय, नापर इत्थत्ताया” ति
अव्वञ्जासि । अञ्जतरो च पनायस्मा चित्तो हत्थिसारिपुत्तो अरहत
10 अहोसी ति ।

७ मज्जेसुत्तं

१ एव मे सुत्त । एक समय भगवा वाराणसिय विहरति
इसिपत्तने मिगदाये । तेन खो पन समयेन सम्बहुलान थेरान भिक्खून
पच्छाभत्त पिण्डपातपटिक्कन्तान मण्डलमाळे सन्तिसिद्धान सन्निपतितान
अयमन्तराकथा उदपादि — “वुत्तमिद, आवुसो, भगवता पारायणे
15 मेत्तेय्यपण्हे —

‘यो उभोन्ते विदित्वान, मज्जे मन्ता न लिप्पति’ ।

त ब्रूमि महापुरिसो ति, सोध सिब्बिनिमच्चगा” ति ॥

२ “कतमो नु खो, आवुसो, एको अन्तो, कतमो दुत्तियो अन्तो,
B 350 किं मज्जे, का सिब्बिनी” ति ? एव वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू
20 एतदवोच — “फस्सो खो, आवुसो, एको अन्तो, फस्ससमुदयो दुत्तियो
R 400 अन्तो, फस्सनिरोधो मज्जे, तण्हा सिब्बिनी, तण्हा हि न सिब्बति
तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिव्वत्तिथा । एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु
अभिञ्जेय्य अभिजानाति, परिञ्जेय्य परिजानाति, अभिञ्जेय्य
अभिजानन्तो परिञ्जेय्य परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो
25 होतो” ति ।

३ एव वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “अतीत
खो, आवुसो, एको अन्तो, अनागत दुत्तियो अन्तो, पच्चुप्पन्न मज्जे, तण्हा

सिब्बिनी; तण्हा हि नं सिब्बति तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिव्वत्तिया ।
 एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्यं अभिजानाति, परिञ्जेय्यं
 परिजानाति, अभिञ्जेय्यं अभिजानन्तो परिञ्जेय्यं परिजानन्तो दिट्ठेव
 धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होती” ति ।

४. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “सुखा, 5
 आवुसो, वेदना एको अन्तो, दुक्खा वेदना दुतियो अन्तो, अदुक्खमसुखा
 वेदना मज्जे, तण्हा सिब्बिनी; तण्हा हि नं सिब्बति तस्स तस्सेव भवस्स
 अभिनिव्वत्तिया । एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्यं अभि-
 जानाति, परिञ्जेय्यं परिजानाति, अभिञ्जेय्यं अभिजानन्तो परि-
 ञ्जेय्यं परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होती” ति । 10

५. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “नामं
 खो, आवुसो, एको अन्तो, रूपं दुतियो अन्तो, विञ्जाणं मज्जे, तण्हा
 सिब्बिनी; तण्हा हि नं सिब्बति तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिव्वत्तिया ।
 एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्यं अभिजानाति, परिञ्जेय्यं
 परिजानाति, अभिञ्जेय्यं अभिजानन्तो परिञ्जेय्यं परिजानन्तो दिट्ठेव 15
 धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होती” ति ।

६. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “छ
 खो, आवुसो, अज्झत्तिकानि आयतनानि एको अन्तो, छ दाहिरानि
 आयतनानि दुतियो अन्तो, विञ्जाणं मज्जे, तण्हा सिब्बिनी; तण्हा हि
 नं सिब्बति तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिव्वत्तिया । एत्तावता खो 20
 आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्यं अभिजानाति, परिञ्जेय्यं परिजानाति,
 अभिञ्जेय्यं अभिजानन्तो परिञ्जेय्यं परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मो
 दुक्खस्सन्तकरो होती” ति । B 351

७. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “सक्कायो
 खो, आवुसो, एको अन्तो, सक्कायसमुदयो दुतियो अन्तो, सक्कायनिरोधो 25
 मज्जे, तण्हा सिब्बिनी; तण्हा हि नं सिब्बति तस्स तस्सेव भवस्स अभि-
 निव्वत्तिया । एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्यं अभिजानाति,
 परिञ्जेय्यं परिजानाति, अभिञ्जेय्यं अभिजानन्तो परिञ्जेय्यं परि-
 जानन्तो दिट्ठेव धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होती” ति । R 401

८. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “व्याकतं
 खो, आवुसो, अम्हेहि सव्वेहेव ययासकं पटिभानं । आयाभावुसो, येन

भगवा तेनुपसङ्गमिस्साम, उपसङ्गमित्वा भगवतो एतमत्थ आरो-
चेस्साम । यथा नो भगवा व्याकरिस्सति तथा न धारेस्सामा” ति ।
“एवमावुसो” ति खो थेरा भिक्खू तस्स भिक्खुनो पच्चस्सोसु ।

६ अथ खो थेरा भिक्खू येन भगवा तेनुपसङ्गमिमु, उपसङ्ग-
5 मित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदिंसु । एकमन्त निसिन्ना खो
थेरा भिक्खू यावत्तको अहोसि सब्बेहेव सद्धि कथासत्तापो, त सब्ब भगवतो
आरोचेत्तु । “कस्स नु खो, भन्ते, सुभासित” ति ?

“सब्बेस वो, भिक्खवे, सुभासित परियायेन, अपि च य मया
सन्धाय भासित पारायणे मेत्तेय्यपज्जे —

10 ‘यो उभोन्ते’ विदित्वान, मज्जे मन्ता न लिप्पति ।

त बूमि महापुरिसो ति, सोध सिव्विनिमच्चगा’ ति ।

“त सुणाय, साधुक मनसि करोय, भासिस्सामी” ति । “एव,
भन्ते” ति खो थेरा^१ भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —

R 402

१० “फस्सो खो, भिक्खवे, एको अन्तो, फस्ससमुदयो दुतियो

r

15 अन्तो, फस्सनिरोधो मज्जे, तण्हा सिव्विनी, तण्हा हि न सिव्वति
तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिव्वत्तिया । एत्तावत्ता खो, भिक्खवे,

B 352

भिक्खु अभिज्जेय्य अभिजानाति, परिज्जेय्य परिजानाति, अभिज्जेय्य
अभिजानन्तो परिज्जेय्य परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मो दुक्खस्सन्तकरो
होती” ति ।

८ पुरिसिन्द्रियजाणसुत्त

20 १ एव मे सुत । एक समय भगवा कोसलेसु चारिक चरमानो
महता भिक्खुसङ्घेन सद्धि येन दण्डकप्पक नाम कोसलान निगमो
तदवसरि । अथ खो भगवा मग्गा ओवकम्म अज्जातरस्मि रुक्खमूले
पज्जत्ते आसने निसीदि । ते च भिक्खू दण्डकप्पक पविसिंसु आवसथ
परियेसित्तु ।

25 २ अथ खो आयस्समा आनन्दो सम्बह्वलेहि भिक्खूहि सद्धि येन
अचिरवती नदी तेनुपसङ्गमि गत्तानि परिसिञ्चित्तु । अचिरवतिया

१ पारेय्यामा = स्वा० । २ उमने = स्वा०, रो० । ३ स्वा० पोपो
नत्थि ।

नदिया गत्तानि परिसिञ्चित्वा पञ्चुत्तरित्वा एकचीवरो अट्टासि गत्तानि पुष्पापयमानो' । अथ खो अञ्जतरो भिक्षु येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच - "किं नु खो, आवुसो आनन्द, सब्बं चेतसो समन्नाहरित्वा नु खो देवदत्तो भगवता व्याकतो - 'आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो' ति, उदाहु केनचिदेव परियायेना' ति ?

"एवं खो पनेतं, आवुसो, भगवता व्याकतं" ति ।

३. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच - "इधाहं, भन्ते, सम्बहुलेहि भिक्षुहि संहि येन' अचिरवती नदी तेनुपसङ्गमि गत्तानि परिसिञ्चितु । अचिरवतिया नदिया गत्तानि परिसिञ्चित्वा पञ्चुत्तरित्वा एकचीवरो अट्टासि' गत्तानि पुष्पापयमानो । अथ खो, भन्ते, अञ्जतरो भिक्षु येनाहं तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा मं एतदवोच - "किं नु खो, आवुसो, आनन्द सब्बं चेतसो समन्नाहरित्वा नु खो देवदत्तो भगवता व्याकतो - 'आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो' ति, उदाहु केनचिदेव परियायेना' ति ? एवं वुत्ते अहं, भन्ते, तं भिक्षु एतदवोचं - 'एवं खो पनेतं, आवुसो, भगवता व्याकतं" ति ।

४. "सो वा' खो, आनन्द, भिक्षु नवो भविस्सति अचिरपव्वजितो, थेरो वा पन वालो अव्यतो" । कथं हि नाम य मया एकसेन पव्वजितो, थेरो वा पन वालो अव्यतो ! नाहं, आनन्द, अञ्ज एकपुग्गल पि समनुपस्सामि, यो एवं मया सब्बं चेतसो समन्नाहरित्वा व्याकतो, यययिदं देवदत्तो । यावकीवञ्चाहं, आनन्द, देवदत्तस्स वालग्गकोटि-नित्तुदनमत्तं पि सुक्कधम्म' अहं, नेव तावाहं देवदत्तं व्याकासि - 'आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो' ति । यतो च खो अहं, आनन्द, देवदत्तस्स वालग्गकोटिनित्तुदनमत्तं पि सुक्कधम्मं न अहं; अयाहं देवदत्तं व्याकासि - 'आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो' ति ।

१. पुष्पापयमानो - स्या० । २. स्या० पोत्थके नदिय । ३. अट्टासि - स्या०, रो० । ४. प - स्या० । ५. अव्यतो - रो० । ६. सुक्क धम्म - स्या०, रो० ।

५ “सेय्यथापि, आनन्द, गूथकूपो साधिकपोरितो पूरो गूथस्स समतित्तिको । तत्र पुरितो ससीसको निमुग्गो अस्स । तस्स कोचिदेव पुरितो उप्पज्जेय्य^१ अत्यकामो हितकामो योगवखेमकामो तम्हा गूथकूपा उद्धरितुकामो । सो त गूथकूप समन्तानुपरिगच्छन्तो नेव^२ पस्सेय्य तस्स पुरिसस्स वालग्गकोटिनित्तुदनमत्तं पि गूथेन अमविस्सत्तं, यत्थ त गहेत्वा उद्धरेय्य । एवमेव खो अहं, आनन्द, यतो देवदत्तस्स वालग्गकोटिनित्तु-
 ५ दनमत्तं पि सुक्कधम्मं न अहंस्स, अथाहं देवदत्तं व्याकासि — ‘आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो’ ति । सचे तुम्हे, आनन्द, सुणेय्याथ तथागतस्स पुरिसिन्द्रियज्जाणानि विभजिरसामी” ति ?

१० ६ “एतस्स, भगवा, कालो, एतस्स, सुगत, कालो य भगवा पुरिसिन्द्रियज्जाणानि विभजेय्य । भगवतो सुत्वा भिवखू धारेस्सन्ती” ति ।

“तेनहानन्द, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि, भासिस्सामी” ति । “एव, भन्ते” ति खो आयस्समा आनन्दो भगवतो पच्चस्सोसि ।
 १५ भगवा एतदवोच —

७ “इधाहं, आनन्द, एकच्च पुग्गल एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेण समयेण एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स कुसला धम्मा अन्तरहिता, अकुसला धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स कुसलमूल असमुच्छिन्नं, तम्हा तस्स कुसला कुसल पातुभविस्सति । एवमयं पुग्गलो आयति अपरिहानधम्मो भविस्सती’ ति । सेय्यथापि, आनन्द, वीजानि अस्सण्डानि अपूतीनि अवातात्तपहतानि सारदानि सुखसगित्तानि सुसेत्ते सुपरिकम्मकत्ताय भूमिया निकित्तानि । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, इमानि वीजानि दुद्धिं^३ विस्-
 २० ब्धिं वेपुल्ल आपज्जिरान्ती” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“एवमेव खो अहं, आनन्द, इधेकच्च पुग्गल एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेण समयेण एव चेतसा चेतो

१ उप्पज्जेय्य — स्था० । २ नेव — स्था०, रो० । ३ विमज्जरणा — गी०, स्था०, रो० । ४ वट्ठु — स्था० ।

परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स कुसला धम्मा अन्तरहिता,
अकुसला धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च एवस्स’ कुसलमूलं असमुच्छिन्नं,
तम्हा तस्स कुसला कुसलं पातुभविस्सति । एवमयं पुग्गलो आर्यति
अपरिहानधम्मो भविस्सती’ ति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स
पुरिसपुग्गलो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एवं पि खो, आनन्द, 5
तथागतस्स पुरिसिन्द्रियज्ञाणं चेतसा चेतो परिच्च विदितं होति ।
एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स आर्यति धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो
परिच्च विदितो होति ।

८. “इध पनाहं, आनन्द, एकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो परिच्च
पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला 10
पि धम्मा’ ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च पजा-
नामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स अकुसला धम्मा अन्तरहिता, कुसला
धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च एवस्स अकुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तम्हा
तस्स अकुसला अकुसलं पातुभविस्सति । एवमयं पुग्गलो आर्यति परि-
हानधम्मो भविस्सती’ ति । सेय्यथापि, आनन्द, वीजानि अखण्डानि 15
अपूतीनि अवातातपहतानि सारदानि^१ सुल्लसयितानि पुथुसिलाय निविल्ल-
त्तानि । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, नयिमानि वीजानि बुद्धिं विरुद्धि
वेपुल्लं आपज्जिस्सन्ती” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“एवमेव खो अहं, आनन्द, इधेकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो 20
परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा
अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च
पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स अकुसला धम्मा अन्तरहिता, कुसला
धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च एवस्स अकुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तम्हा
तस्स अकुसला अकुसलं पातुभविस्सति । एवमयं पुग्गलो आर्यति 25 B. 355,
परिहानधम्मो भविस्सती’ ति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स R. 406
पुरिसपुग्गलो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एवं पि खो, आनन्द,
तथागतस्स पुरिसिन्द्रियज्ञाणं चेतसा चेतो परिच्च विदितं होति । एवं
पि खो, आनन्द, तथागतस्स आर्यति धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च
विदितो होति ।

६ “इध पनाह, आनन्द, एकच्च पुग्गल एव^१ चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेन समयेन एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘नत्थि इमस्स पुग्गलस्स बालग्गकोटिनित्तुदनमत्तो पि सुक्को धम्मो, समन्नागतोय^२ पुग्गलो एकन्तकाळकेहि अकुसलेहि धम्मेहि, कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जिस्सती’ ति । सेय्यथापि, आनन्द, बीजानि खण्डानि पूतीनि वातातपहतानि सुखेत्ते सुपरिकम्मकताय भमिया निविस्सत्तानि । जानेय्यासि त्व, आनन्द, नयिमानि बीजानि वुद्धिं विरूढ्हि वेपुल्ल आपज्जिस्सन्ती” ति ?

१० “एव, भन्ते” ।

“एवमेव खो अह, आनन्द, इधेकच्च पुग्गल एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेन समयेन एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘नत्थि इमस्स पुग्गलस्स बालग्गकोटिनित्तुदनमत्तो पि सुक्को धम्मो, समन्नागतोय पुग्गलो एकन्तकाळकेहि अकुसलेहि धम्मेहि, कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जिस्सती’ ति । एव पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एव पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसिन्द्रियज्जाण चेतसा चेतो परिच्च विदित होति । एव पि खो, आनन्द, तथागतस्स आयति धम्म-
२० समुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होती” ति ।

R 407

१० एव वुत्ते आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच — “सक्का नु खो, भन्ते, इमेस तिण्ण पुग्गलान अपरे पि तयो पुग्गला सप्पटिभागा पञ्जापेतु” ति ?

“सक्का, आनन्दा,” ति भगवा अवोच^३ — “इधाह, आनन्द
२५ गच्छ पुग्गल एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेन समयेन एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स कुसला धम्मा अन्तरहिता, अकुसला धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च

एवस्स कुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तं पि सब्बेन सब्बं समुग्धातं गच्छति ।
 एवमयं पुग्गलो आर्यति परिहानधम्मो भविस्सती' ति । सेय्यथापि,
 आनन्द, अङ्गारानि आदित्तानि सम्पज्जलितानि सजोतिभूतानि^१ पुषु-
 सिलाय निविस्सत्तानि । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, नयिमानि अङ्गारानि
 बुद्धिं विरुह्णि वेपुल्लं आपज्जिस्सन्ती' ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“सेय्यथापि वा पन, आनन्द, सायन्हुसमयं^२ सुरिये ओगच्छन्ते ।
 जानेय्यासि त्वं, आनन्द, आलोको अन्तरघायिस्सति अन्धकारो पातु-
 भविस्सती' ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“सेय्यथापि वा, पनानन्द, अभिदो^३ अद्वरत्तं^४ भत्तकालसमये ।
 जानेय्यासि त्वं, आनन्द, आलोको अन्तरहितो अन्धकारो पातुभूतो' ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“एवमेव खो अहं, आनन्द, इधेकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो
 परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा
 अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च
 पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स कुसला धम्मा अन्तरहिता, अकुसला
 धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च एवस्स कुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तं पि
 सब्बेन सब्बं समुग्धातं गच्छति । एवमयं पुग्गलो आर्यति परिहानधम्मो
 भविस्सती' ति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेतसा
 चेतो परिच्च विदितो होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरि-
 सिन्द्रियज्जाणं चेतसा चेतो परिच्च विदितं होति । एवं पि खो, आनन्द,
 तथागतस्स आर्यति धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति ।

११. “इध पनाहं, आनन्द, एकच्च पुग्गलं एवं चेतसा चेतो
 परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा
 अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च
 पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स अकुसला धम्मा अन्तरहिता, कुसला
 धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च एवस्स अकुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तं पि

१. सज्जोतिभूतानि — रया० । २. सायन्हुसमये — रया०, सायन्हुसमये — रो० ।

३-४. अभिदोऽद्वरत्त — रया०, अभिदोऽद्वरत्त — रो० । ५. भत्तकालसमये — रया० ।

सब्बेन सब्बं समुग्घातं गच्छति । एवमयं पुग्गलो आयति अपरिहान-
धम्मो भविस्सती' ति । सेय्यथापि, आनन्द, अङ्गारानि आदित्तानि
सम्पज्जलितानि सज्जोत्तिभूतानि सुक्खे तिणपुञ्जे वा कट्ठपुञ्जे वा निव्वि-
त्तानि । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, इमानि अङ्गारानि वुड्ढि विरुद्धं

5 वेपुल्लं आपज्जिस्सन्ती' ति ?

“एवं, भन्ते” ।

B 357

“सेय्यथापि वा पनानन्द, रत्तिया पच्चूससमयं सुरिये' उग-
च्छन्ते । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, अन्धकारो अन्तरधायिस्सति, आलोको
पातुभविस्सती' ति ?

10 “एवं, भन्ते” ।

“सेय्यथापि वा पनानन्द, अभिदो मज्झन्हिके^१ भत्तकालत्तमये ।
जानेय्यासि त्वं, आनन्द, अन्धकारो अन्तरहितो आलोको पातुभूतो' ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“एवमेव खो अहं, आनन्द, इधेकच्चं पुग्गलं एवं चेतसा चेतो
15 परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा
अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च
पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स अकुसला धम्मा अन्तरहिता, कुसला
धम्मा सम्मुखीभूता । यत्थि च ख्वस्स अकुसलमूलं असमुच्छिन्नं, तं पि
सब्बेन सब्बं समुग्घातं गच्छति । एवमयं पुग्गलो आयति अपरिहान-
20 धम्मो भविस्सती' ति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो
चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स
पुरिसिन्द्रियज्जाणं चेतसा चेतो परिच्च विदितं होति । एवं पि खो,
R 409 आनन्द, तथागतस्स आयति धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो
होति ।

25 १२. “इध पनाहं, आनन्द, एकच्चं पुग्गलं चेतसा चेतो परिच्च
पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला
पि धम्मा’ ति । तमेनं अपरेन समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च पजा-
नामि — ‘नत्थि इमस्स पुग्गलस्स वालग्गकोटिनित्तुदनमत्तो पि अकुसलो
धम्मो, सगन्नागतोयं पुग्गलो एयन्तसुक्केहि अनवज्जेहि धम्मोहि, दिट्ठेव

धम्मे परिनिव्वायिस्सती' ति । सेय्यथापि, आनन्द, अङ्गारानि सीतानि निव्वुतानि सुक्खे तिण्णपुञ्जे वा कट्ठपुञ्जे वा निविखत्तानि । जानेय्यासि त्वं, आनन्द, नयिमानि अङ्गारानि बुद्धिं विरुद्धि वेपुल्लं आपज्जिस्सन्ती' ति ?

“एवं, भन्ते” ।

5

“एवमेव खो अहं, आनन्द, इधेकच्चं पुगलं एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुगलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेनं अपरेण समयेन एवं चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘नत्थि इमस्स पुगलस्स वालगकोटितित्तुदनमतो पि अकुसलो धम्मो, समन्नागतोयं’ पुगलो एकन्तसुक्केहि अनवज्जेहि धम्मोहि, दिट्ठेव धम्मे परिनिव्वायिस्सती’ ति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुगलो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसिन्द्रियञ्चाणं चेतसा चेतो परिच्च विदितं होति । एवं पि खो, आनन्द, तथागतस्स आर्यातिं धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति ।

B. 358

15

“तत्रानन्द, ये ते पुरिजा तयो पुगला तेषं तिण्णं पुगलानं एको अपरिहानधम्मो, एको परिहानधम्मो, एको आपायिको नेरयिको । तत्रानन्द, येमे पच्छिमा तयो पुगला इमेसं तिण्णं पुगलानं एको परिहानधम्मो, एको अपरिहानधम्मो, एको परिनिव्वानधम्मो” ति ।

६. निब्वेधिकसुत्तं

१. “निब्वेधिकपरियायं वो, भिक्खवे, धम्मपरियायं वेसेस्सामि । तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ, भासिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

20 R 410

२. “कतमो च सो, भिक्खवे, निब्वेधिकपरियायो धम्मपरियायो ? कामा, भिक्खवे, वेदितव्वा, कामानं निदानसम्भवो वेदितव्वो, कामानं वेमत्तता वेदितव्वा, कामानं विपाको वेदितव्वो, कामनिरोधो वेदितव्वो, कामनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ।

25

३. “वेदना, भिक्खवे, वेदितव्वा, वेदनानं निदानसम्भवो वेदितव्वो, वेदनानं वेमत्तता वेदितव्वा, वेदनानं विपाको वेदितव्वो, वेदनानिरोधो वेदितव्वो, वेदनानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ।

४. “सञ्ज्ञा, भिक्खवे, वेदितव्वा, सञ्ज्ञानं निदानसम्भवो वेदितव्वो, सञ्ज्ञानं वेमत्तता वेदितव्वा, सञ्ज्ञानं विपाको वेदितव्वो, सञ्ज्ञानिरोधो वेदितव्वो, सञ्ज्ञानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ।

५. “आसवा, भिक्खवे, वेदितव्वा, आसवानं निदानसम्भवो वेदितव्वो, आसवानं वेमत्तता वेदितव्वा, आसवानं विपाको वेदितव्वो, आसवनिरोधो वेदितव्वो, आसवनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ।

B 359

६ “कम्मं, भिक्खवे, वेदितव्वं, कम्मानं निदानसम्भवो वेदितव्वो, कम्मानं वेमत्तता वेदितव्वा, कम्मानं विपाको वेदितव्वो, कम्मनिरोधो वेदितव्वो, कम्मनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ।

७. “दुक्खं, भिक्खवे, वेदितव्वं, दुक्खस्स निदानसम्भवो वेदितव्वो, दुक्खस्स वेमत्तता वेदितव्वा, दुक्खस्स विपाको वेदितव्वो, दुक्खनिरोधो वेदितव्वो, दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ।

R 411

८. “कामा, भिक्खवे, वेदितव्वा, कामानं निदानसम्भवो वेदितव्वो, कामानं वेमत्तता वेदितव्वा, कामानं विपाको वेदितव्वो, कामनिरोधो वेदितव्वो, कामनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेत्तं पटिच्च वुत्तं ? पञ्चमे, भिक्खवे, कामगुणा - चक्खुविञ्जेय्या रूपा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया, रीतविञ्जेय्या सहा ... धानविञ्जेय्या गन्धा ... जिह्वाविञ्जेय्या रसा कायविञ्जेय्या फोटुब्बा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया’ । अपि च खो, भिक्खवे, नेते कामा कामगुणा नामेते अरियस्स विनये वुच्चन्ति -

25

‘सङ्कप्परागो पुरिसस्स कामो,
नेते^१ कामा यानि चित्रानि लोके ।
सङ्कप्परागो पुरिसस्स कामो,
तिट्ठन्ति चित्रानि तथेव लोके ।
अयेत्य धीरा विनयन्ति छन्दं’ ति ॥

९. “क्तमो च, भिक्खवे, कामानं निदानसम्भवो ? फत्सो, भिक्खवे, कामानं निदानसम्भवो ।

“कतमा च, भिक्खवे, कामानं वेमत्तता ? अञ्जो, भिक्खवे, कामो रूपेसु, अञ्जो कामो सद्देसु, अञ्जो कामो गन्धेसु, अञ्जो कामो रसेसु, अञ्जो कामो फोटुव्वेसु । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कामानं वेमत्तता ।

“कतमो च, भिक्खवे, कामानं विपाको ? यं खो, भिक्खवे, 5 B. 360
कामयमानो तज्जं तज्जं अत्तभावं अभिनिव्वत्तेति पुञ्जभागियं वा अपुञ्जभागियं वा, अयं वुच्चति, भिक्खवे, कामानं विपाको ।

“कतमो च, भिक्खवे, कामनिरोधो ? फस्सनिरोधो^१, भिक्खवे, कामनिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो कामनिरोधगामिनी पटिपदा, सेव्यधीदं — सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कुप्पो, सम्मावाचा, सम्मा- 10 R. 412
कम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि ।

“यतो^२ खो, भिक्खवे, अरियसावको एवं कामे पजानाति, एवं कामानं निदानसम्भवं पजानाति, एवं कामानं वेमत्ततं पजानाति, एवं कामानं विपाकं पजानाति, एवं कामनिरोधं पजानाति, एवं काम-
निरोधगामिनि^३ पटिपदं पजानाति, सो इमं निष्पेक्षिकं ब्रह्मचरियं पजा- 15
नाति कामनिरोधं । कामा, भिक्खवे, वेदितव्वा ... पे०... कामनिरोध-
गामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१०. “वेदना, भिक्खवे, वेदितव्वा ... पे०... वेदनानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेत्तं पटिच्च वुत्तं ?
तित्तो इमा, भिक्खवे, वेदना — सुखा वेदना, दुक्खा वेदना, अदुक्खमसुखा 20
वेदना ।

“कतमो च, भिक्खवे, वेदनानं निदानसम्भवो ? फस्सो, भिक्खवे, वेदनानं निदानसम्भवो ।

“कतमा च, भिक्खवे, वेदनानं वेमत्तता ? अत्थि, भिक्खवे, सामिसा सुखा वेदना, अत्थि निरामिसा सुखा वेदना, अत्थि सामिसा 25
दुक्खा वेदना, अत्थि निरामिसा दुक्खा वेदना, अत्थि सामिसा
अदुक्खमसुखा वेदना, अत्थि निरामिसा अदुक्खमसुखा वेदना । अयं
वुच्चति, भिक्खवे, वेदनानं वेमत्तता ।

१ कामनिरोधो — स्या० । २ यतो य — सी०, स्या०, रो० । ३ कामनिरो-
धगामिनी — स्या०; • गामिनि — रो० ।

“कतमो च, भिक्खवे, वेदनान विपाको ? य खो, भिक्खवे, वदियमानो^१ तज्ज तज्ज अत्तभाव अभिनिव्वत्तेति पुञ्ञभागिय वा अपुञ्ञभागिय वा, अय वुच्चति, भिक्खवे, वेदनान विपाको ।

B 361

“कतमो च, भिक्खवे, वेदनानिरोधो ? फस्सनिरोधो^२, भिक्खवे, वेदनानिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो वेदनानिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्ययीद – सम्मादिट्ठि पे० सम्मासमाधि ।

R 413

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एव वेदन पजानाति, एव वेदनान निदानसम्भव पजानाति, एव वेदनान वेमत्तत पजानाति, एव वेदनान विपाक पजानाति, एव वेदनानिरोध पजानाति, एव वेदनानिरोध-गामिनि पटिपद पजानाति । सो इम निव्वेधिक ब्रह्मचरिय पजानाति वेदनानिरोध । वेदना, भिक्खवे, वेदितव्वा पे० वेदनानिरोध-गामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति य त वुत्त इदमेत पटिच्च वुत्त ।

११ “सञ्ञा, भिक्खवे, वेदितव्वा पे० सञ्ञानिरोध-गामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति खो पनेत वुत्त, किं चेत्त पटिच्च वुत्त ? छयिमा, भिक्खवे, सञ्ञा – रूपसञ्ञा, सद्दसञ्ञा, गन्ध-सञ्ञा, रससञ्ञा, फोढुब्बसञ्ञा, धम्मसञ्ञा ।

“कतमो च, भिक्खवे, सञ्ञान निदानसम्भवो ? फस्सो, भिक्खवे, सञ्ञान निदानसम्भवो ।

“कतमा च, भिक्खवे, सञ्ञान वेमत्तता ? अञ्ञा, भिक्खवे, सञ्ञा रूपेसु, अञ्ञा सञ्ञा सद्देसु, अञ्ञा सञ्ञा गन्धेसु, अञ्ञा सञ्ञा रसेसु, अञ्ञा सञ्ञा फोढुब्बेसु, अञ्ञा सञ्ञा धम्मेसु । अय वुच्चति, भिक्खवे, सञ्ञान वेमत्तता ।

“कतमो च, भिक्खवे, सञ्ञान विपाको ? वोहारवेपक्क^३, भिक्खवे, सञ्ञ^४ वदामि । यथा यथा न सञ्ञानाति तथा तथा वोहरति, एव सञ्ञी अहोसि ति । अय वुच्चति, भिक्खवे, सञ्ञान विपाको ।

“कतमो च, भिक्खवे, सञ्ञानिरोधो ? फस्सनिरोधो, भिक्खवे, सञ्ञानिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो सञ्ञानिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्ययीद – सम्मादिट्ठि पे० सम्मासमाधि ।

B 362

R 414

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एव सञ्ञ पजानाति, एव सञ्ञान निदानसम्भव पजानाति, एव सञ्ञान वेमत्तत पजानाति,

५३

१ वेदयमानो – स्वा० । २ फस्सनिरोधो – स्वा० । ३ वोहारवेपक्काह – स्वा०, रो० । ४ सञ्ञा – स्वा०, रो० ।

एव सञ्ज्ञान विपाक पजानाति, एव सञ्ज्ञानिरोध पजानाति, एव सञ्ज्ञानिरोधगामिनि पटिपद पजानाति, सो इम निब्वेधिक ब्रह्मचरिय पजानाति सञ्ज्ञानिरोध । सञ्ज्ञा, भिक्खवे, वेदितव्वा पे० सञ्ज्ञानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति य त वुत्त इदमेत पटिच्च वुत्त ।

5

१२ “आसवा, भिक्खवे, वेदितव्वा पे० आसवनिरोध-गामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति खो पनेत वुत्त, किं चेत पटिच्च वुत्त ? तयोमे, भिक्खवे, आसवा – कामासवो, भवासवो, अविज्जासवो ।

“कतमो च, भिक्खवे, आसवान निदानसम्भवो ? अविज्जा, भिक्खवे, आसवान निदानसम्भवो ।

10

“कतमा च, भिक्खवे, आसवान वेमत्तता ? अत्थि, भिक्खवे, आसवा निरयगमनीया, अत्थि आसवा तिरच्छानयोनिगमनीया, अत्थि आसवा पेत्तिविसयगमनीया, अत्थि आसवा मनुस्सलोकगमनीया, अत्थि आसवा देवलोकगमनीया । अय वुच्चति, भिक्खवे, आसवान वेमत्तता ।

“कतमो च, भिक्खवे, आसवान विपाको ? य खो, भिक्खवे, अविज्जागतो तज्ज तज्ज अत्तभाव अभिनिव्वत्तेति पुञ्जभागिय वा अपुञ्जभागिय वा, अय वुच्चति, भिक्खवे, आसवान विपाको ।

15

“कतमो च, भिक्खवे, आसवनिरोधो ? अविज्ज्ञानिरोधो, भिक्खवे, आसवनिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको भग्गो आसव-निरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीद – सम्मादिट्ठि पे० सम्मासमाधि ।

20

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एव आसवे पजानाति, एव आसवान निदानसम्भव पजानाति, एव आसवान वेमत्तत पजानाति, एव आसवान विपाक पजानाति, एव आसवान* निरोध* पजानाति, एव आसवान निरोधगामिनि पटिपद पजानाति, सो इम निब्वेधिक ब्रह्मचरिय पजानाति आसवनिरोध । आसवा, भिक्खवे, वेदितव्वा पे० आसवनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति य त वुत्त इदमेत पटिच्च वुत्त ।

25

R 415
B 363

१३ “कम्म, भिक्खवे, वेदितव्व पे० कम्मनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति खो पनेत वुत्त, वि चेत पटिच्च वुत्त ?

१ निरयगमिण्या – सी० निरयगमिण्या – स्प० रो० । २ विप्ति – रो० ।
३ सेय्यथीद – म० । ४-४ आसवनिरोध – सी०, रो० ।

चेतनाह, भिक्खवे, कम्म वदामि । चेतयित्वा कम्म करोति — कायेन वाचाय^१ मनसा ।

“कतमो च, भिक्खवे, कम्मान निदानसम्भवो ? फस्सो, भिक्खवे, कम्मान निदानसम्भवो ।

- 5 “कतमा च, भिक्खवे, कम्मान वेमत्तता ? अत्थि, भिक्खवे, कम्म निरयवेदनीय, अत्थि कम्म तिरच्छानयोनिवेदनीय, अत्थि कम्म पेत्तिविसयवेदनीय, अत्थि कम्म मनुस्सलोकवेदनीय, अत्थि वम्म देवलोक-वेदनीय । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मान वेमत्तता ।

- 10 “कतमो च, भिक्खवे, कम्मान विपाको ? तिविधाह, भिक्खवे, कम्मान विपाक वदामि — दिट्ठेव^२ धम्मो उपपज्जे वा अपरे वा परिपाये । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मान विपाको ।

“कतमो च, भिक्खवे, कम्मनिरोधो ? फस्सनिरोधो, भिक्खवे, कम्मनिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो कम्मनिरोधगामिनी पटिपदा, सेत्थयीद — सम्मादिट्ठि पे० सम्मासमाधि ।

- 15 “यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एव कम्म पजानाति, एव कम्मान निदानसम्भव पजानाति, एव कम्मान वेमत्तत पजानाति, एव कम्मान विपाक पजानाति, एव कम्मनिरोध पजानाति, एव कम्मनिरोध-गामिनि पटिपद पजानाति, सो इमं निव्वेधिकं ब्रह्मचरियं पजानाति कम्मनिरोध । कम्म, भिक्खवे, वेदितव्व पे० कम्मनिरोध-
20 गामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१४ “दुक्ख, भिक्खवे, वेदितव्व, दुक्खस्स निदानसम्भवो वेदि-तव्वो, दुक्खस्स वेमत्तता वेदितव्वा, दुक्खस्स विपाको वेदितव्वो, दुक्ख-निरोधो वेदितव्वो, दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति खो पणेत्तं वुत्तं, किं चेत्तं पटिच्च वुत्तं ? जातिं पि दुक्खा, जरा पि दुक्खा, व्याधिं पि दुक्खो^३, मरणं पि दुक्खं, सोक्खपरिदेवदुक्खदोमनस्सु-पायासां पि दुक्खा, यं पिच्छं न लभति तं पि दुक्खं, सत्तिवत्तेन पञ्चुपादानकयन्त्वा दुक्खा ।

“कतमो च, भिक्खवे, दुक्खस्स निदानसम्भवो ? तण्हा, भिक्खवे, दुक्खस्स निदानसम्भवो ।

“कतमा च, भिक्खवे, दुक्खस्स वेमत्तता ? अत्थि, भिक्खवे, दुक्खं अधिमतं, अत्थि परित्तं, अत्थि दन्धविरागि, अत्थि खिप्पविरागि । अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खस्स वेमत्तता ।

“कतमो च, भिक्खवे, दुक्खस्स विपाको ? इध, भिक्खवे, एकच्चो येन दुक्खेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो सोचति किलमति परि- 5 देवति, उरत्ताळि^१ कन्दति, सम्मोहं आपज्जति, येन वा पन दुक्खेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो वहिद्धा परियेद्वि^२ आपज्जति — ‘को एकपदं द्विपदं जानाति’ इमस्स दुक्खस्स निरोधाया’ ति ? सम्मोहवेपकं वाहं, भिक्खवे, दुक्खं वदामि परियेद्वियेपकं वा । अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खस्स विपाको । 10

“कतमो च, भिक्खवे, दुक्खनिरोधो ? तण्हानिरोधो, भिक्खवे, दुक्खनिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मगो दुक्खस्स निरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीदं — सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मासमाधि ।

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एवं दुक्खं पजानाति, एवं 15 दुक्खस्स निदानसम्भवं पजानाति, एवं दुक्खस्स वेमत्ततं पजानाति, एवं दुक्खस्स विपाकं पजानाति, एवं दुक्खनिरोधं पजानाति, एवं दुक्खनिरोध-गामिनि पटिपदं पजानाति, सो इमं निव्वेधिकं ब्रह्मचरियं पजानाति दुक्खनिरोधं । दुक्ख, भिक्खवे, वेदितव्वं, दुक्खस्स निदानसम्भवो वेदि-तव्वो, दुक्खस्स वेमत्तता वेदितव्वा, दुक्खस्स विपाको वेदितव्वो, दुक्ख-निरोधो वेदितव्वो, दुक्खनिरोधगामिनी, पटिपदा वेदितव्वा ति, इति 20 यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

“अयं खो सो, भिक्खवे, निव्वेधिकपरियायो धम्मपरियायो” ति ।

----- 1

१०. सीहनादसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतवलानि, येहि बलेहि समन्नागतो तथागतो आसभं ठानं पटिज्जानाति, परिसासु सीहनादं 25 नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति । कतमानि छ ? इध, भिक्खवे, तथागतो

१. उरत्ताळि — धी०, उरत्ताळि — स्वा०, रो० । २. पजानाति — गी०, रया० ।

ठान च ठानतो अट्टान च अट्टानतो यथाभूत पजानाति । य पि, भिक्खवे, तथागतो ठान च ठानतो अट्टान च अट्टानतो यथाभूत पजानाति, इद पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतवल होति, य बल आगम्म तथागतो आसभ ठान पटिजानाति, परिसासु सीहनाद नदति, ब्रह्मचक्क पवत्तेति ।

- 5 २ "पुन च पर, भिक्खवे, तथागतो अतीतानागतपच्चुप्पन्नान कम्मसमादानान ठानसो हेतुसो विपाक यथाभूत पजानाति । य पि, भिक्खवे, तथागतो अतीतानागतपच्चुप्पन्नान कम्मसमादानान ठानसो हेतुसो विपाक यथाभूत पजानाति, इद पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतवल होति, य बल आगम्म तथागतो आसभ ठान पटिजानाति, 10 परिसासु सीहनाद नदति, ब्रह्मचक्क पवत्तेति ।

R 418

- ३ "पुन च पर, भिक्खवे, तथागतो ज्ञानविमोक्खसमाधि-समापत्तीन सङ्खिलेस बोदान बुट्टान यथाभूत पजानाति । य पि, भिक्खवे, तथागतो पे० इद पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतवल होति, य बल आगम्म तथागतो आसभ ठान पटिजानाति, परिसासु सीहनाद 15 नदति, ब्रह्मचक्क पवत्तेति ।

- ४ "पुन च पर, भिक्खवे, तथागतो अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति, सेव्यथीद — एक पि जातिं द्वे पि जातियो पे० इति साकार सउद्देस अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति । य पि, भिक्खवे, तथागतो अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति, सेव्यथीद — एक पि 20 जातिं द्वे पि जातियो पे० इति साकार सउद्देस अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति । इद पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतवल होति, य बल आगम्म तथागतो आसभ ठान पटिजानाति, परिसासु सीहनाद नदति, ब्रह्मचक्क पवत्तेति ।

- ५ "पुन च पर, भिक्खवे, तथागतो दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन 25 अतिवन्तमानुसकेन पे० यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति । य पि, भिक्खवे, तथागतो दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन अतिवन्तमानुसकेन पे० यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति, इद पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतवल होति, य बल आगम्म तथागतो आसभ ठान पटिजानाति, परिसासु सीहनाद नदति, ब्रह्मचक्क पवत्तेति ।

D 366

६ “पुन च पर, भिक्खवे, तथागतो आसवान खया . पे०
 सच्चिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । य पि, भिक्खवे, तथागतो आसवान
 खया पे० सच्चिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति, इद पि, भिक्खवे,
 तथागतस्स तथागतवल होति, य वल आगम्मा तथागतो आसभ ठान
 पटिज्जानाति, परिसासु सीहनाद नदति, ब्रह्मचक्का पवत्तेति । इमानि 5 R 419
 खो, भिक्खवे, छ तथागतस्स तथागतवलानि, येहि बलेहि समन्नागतो
 तथागतो आसभ ठान पटिज्जानाति, परिसासु सीहनाद नदति, ब्रह्मचक्का
 पवत्तेति ।

७ “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागत ठान च ठानतो अट्ठान च
 अट्ठानतो यथाभूत आणेन उपसङ्कुमित्वा पञ्ह पुच्छन्ति । यथा यथा, 10
 भिक्खवे, तथागतस्स ठान च ठानतो अट्ठान च अट्ठानतो यथाभूत आण
 विदित तथा तथा तेस तथागतो ठान च ठानतो अट्ठान च अट्ठानतो
 यथाभूत आणेन पञ्ह पुट्ठो व्याकरोति ।

८ “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागत अतीतानागतपच्चुप्पन्नान
 कम्मसमादानान ठानसो हेतुसो विपाक यथाभूत आणेन उपसङ्कुमित्वा 15
 पञ्ह पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स अतीतानागतपच्चु-
 प्पन्नान कम्मसमादानान ठानसो हेतुसो विपाक यथाभूत आण विदित
 तथा तथा तेस तथागतो अतीतानागतपच्चुप्पन्नान कम्मसमादानान ठानसो
 हेतुसो विपाक यथाभूत आणेन पञ्ह पुट्ठो व्याकरोति ।

९ “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागत ज्ञानविमोक्खसमाधिसमा- 20
 पत्तीन सङ्किलेस बोदान बुट्ठान यथाभूत आणेन उपसङ्कुमित्वा पञ्ह
 पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स ज्ञानविमोक्खसमाधिसमा-
 पत्तीन सङ्किलेस बोदान बुट्ठान यथाभूत आण विदित तथा तथा तेस
 तथागतो ज्ञानविमोक्खसमाधिसमापत्तीन सङ्किलेस बोदान बुट्ठान यथा-
 भूत आणेन पञ्ह पुट्ठो व्याकरोति । 25

१० “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागत पुब्बेनिवासानुस्सति 367
 यथाभूत आणेन उपसङ्कुमित्वा पञ्ह पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे,
 तथागतस्स पुब्बेनिवासानुस्सति यथाभूत आण विदित तथा तथा तेस
 तथागतो पुब्बेनिवासानुस्सति यथाभूत आणेन पञ्ह पुट्ठो व्याकरोति । R 420

११. “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागतं सत्तानं चुतूपपातं यथाभूतं
जाणेन उपसङ्कमित्वा पञ्चं पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स
सत्तानं चुतूपपातं यथाभूतं जाणं विदितं तथा तथा तेसं तथागतो सत्तानं
चुतूपपातं यथाभूतं जाणेन पञ्चं पुट्ठो व्याकरोति ।

५ १२. “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागतं आसवानं खया ... पे०...
यथाभूतं जाणेन उपसङ्कमित्वा पञ्चं पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे,
तथागतस्स आसवानं खया ... पे०... यथाभूतं जाणं विदितं तथा तथा
तेसं तथागतो आसवानं खया ... पे०... यथाभूतं जाणेन पञ्चं पुट्ठो
व्याकरोति ।

१० १३. “तत्र, भिक्खवे, यम्पिदं^१ ठानं च ठानतो अट्ठानं च अट्ठानतो
यथाभूतं जाणं तं पि समाहितस्स वदामि नो असमाहितस्स । यम्पिदं
अतीतानागतपञ्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथा-
भूतं जाणं तं पि समाहितस्स वदामि नो असमाहितस्स । यम्पिदं
ज्ञानविमोक्खसमाधिसमापत्तीनं सङ्किलेसं वोदानं बुट्ठानं यथाभूतं जाणं
१५ तं पि समाहितस्स वदामि नो असमाहितस्स । यम्पिदं पुब्बेनिवासानु-
स्सत्तिं यथाभूतं जाणं तं पि समाहितस्स वदामि नो असमाहितस्स ।
यम्पिदं सत्तानं चुतूपपातं यथाभूतं जाणं तं पि समाहितस्स वदामि नो
असमाहितस्स । यम्पिदं आसवानं खया ... पे०... यथाभूतं जाणं तं पि
समाहितस्स वदामि नो असमाहितस्स । इति खो, भिक्खवे, समाधि
२० मग्गो असमाधि कुम्मग्गो” ति ।

महावग्गो छड्ढो^२ ।

तत्सुद्धनं

सोणो फग्गुनो^३ भिजाति^४, आसवा दाह्हत्थि^५ च^६ ।
मज्जे^७ जाणं निव्वेधिकं^८, सीहनादो^९ ति ते दसा ति^{१०} ॥

B 369,
R. 421

१. यम्पिदं - स्या० । २. यम्पिदं - गी०, रो० । ३. पट्ठो - स्या० । ४. फग्गुण -
सी०; फग्गुणो - स्या०, रो० । ५. छट्ठाभिजातिपो - गी०, स्या०, रो० ।
६-९. दाह्हत्थि मग्गं - सी०, रो०; दाह्हत्थेन - स्या० । ७-८. पञ्चपसो बित्तपरायण -
सी०, रो०, पञ्चपसो बित्तपरायण - स्या० । ९-१०. उदकं निव्वेधिकं-सीहनादेवपग्गो
ति - गी०, रो०; उदकं निव्वेधि ए दसा बसेन पग्गो ति - स्या० ।

७. देवतावग्गो

१. अनागामिफलमुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, धम्मो अप्पहाय अभव्वो अनागामिफलं सच्छिकातुं । कतमे छ ? अस्सद्वियं, अहिंरिकं, अनोत्तप्पं, कोसज्जं, मुट्ठस्सच्चं, दुप्पज्जतं — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मो अप्पहाय अभव्वो अनागामिफलं सच्छिकातुं ।

२. “छ, भिक्खवे, धम्मो पहाय भव्वो अनागामिफलं सच्छिकातुं । ३ कतमे छ ? अस्सद्वियं, अहिंरिकं, अनोत्तप्पं, कोसज्जं, मुट्ठस्सच्चं, दुप्पज्जतं — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मो पहाय भव्वो अनागामिफलं सच्छिकातुं” ति ।

२. अरहत्तमुत्तं

१. “छ भिक्खवे, धम्मो अप्पहाय अभव्वो अरहत्तं सच्छिकातुं । कतमे छ ? धीनं, मिद्धं, उद्धच्चं, कुक्कुच्चं, अस्सद्वियं, पमादं — इमे १० खो, भिक्खवे, छ धम्मो अप्पहाय अभव्वो अरहत्तं सच्छिकातुं ।

२. “छ, भिक्खवे, धम्मो पहाय भव्वो अरहत्तं सच्छिकातुं । कतमे छ ? धीनं, मिद्धं, उद्धच्चं, कुक्कुच्चं, अस्सद्वियं, पमादं — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मो पहाय भव्वो अरहत्तं सच्छिकातुं” ति । R 422

३. मित्तमुत्तं

१. “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु पापमित्तो पापसहायो पाप- १५ सम्पवद्भो, पापमित्ते सेवमानो भजमानो पयिरूपासमानो, तेसं च विट्ठानुगतिं आपज्जमानो आभिसमाचारिकं धम्मं परिपूरेस्सती” ति नेतं ठानं विज्जति । ‘आभिसमाचारिकं’ धम्मं अपरिपूरेत्वा सेखं^३ धम्मं^३ परिपूरेस्सती” ति नेतं ठानं विज्जति । ‘सेखं धम्मं अपरिपूरेत्वा सीलानि परिपूरेस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । ‘सीलानि अपरिपूरेत्वा कामरागं २० वा रूपरागं वा अरूपरागं वा पजहिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

२ “सो वत, भिक्षवे, भिक्षु कल्याणमित्तो कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को, कल्याणमित्ते सेवमानो भजमानो पथिरूपासमानो, तेस च दिट्ठानुगति आपज्जमानो आभिसमाचारिक धम्म परिपूरेस्सती’ ति ठानमेत विज्जति । ‘आभिसमाचारिक धम्म परिपूरेत्वा सेख धम्म परिपूरेस्सती’ ति ठानमेत विज्जति । ‘सेख धम्म परिपूरेत्वा सीलानि परिपूरेस्सती’ ति ठानमेत विज्जति । ‘सीलानि परिपूरेत्वा कामराग वा रूपराग वा अरूपराग वा पजहिस्सती’ ति ठानमेत विज्जती” ति ।

४ सङ्गणिकाराममुत्तं

१ “सो वत, भिक्षवे, भिक्षु सङ्गणिकारामो सङ्गणिकारतो’ सङ्गणिकारामत्त अनुयुत्तो, गणारामो गणरतो गणारामत्त अनुयुत्तो, 10 एको पविवेके अभिरमिस्सती’ ति नेत ठान विज्जति । ‘एको पविवेके अनभिरमन्तो चित्तस्स निमित्त गहेस्सती’ ति नेत ठान विज्जति । ‘चित्तस्स निमित्त अगण्हन्तो सम्मादिट्ठि परिपूरेस्सती’ ति नेत ठान विज्जति । ‘सम्मादिट्ठि अपरिपूरेत्वा सम्मासमाधि परिपूरेस्सती’ ति नेत ठान विज्जति । ‘सम्मासमाधि अपरिपूरेत्वा सयोजनानि पज- 15 हिस्सती’ ति नेत ठान विज्जति । ‘सयोजनानि अप्पहाय निव्वान सच्चिक्करिस्सती’ ति नेत ठान विज्जति ।

२, “सो वत, भिक्षवे, भिक्षु न सङ्गणिकारामो न सङ्गणि- कारतो न सङ्गणिकारामत्त अनुयुत्तो, न गणारामो न गणरतो न गणारामत्त अनुयुत्तो, एको पविवेके अभिरमिस्सती’ ति ठानमेत विज्जति । ‘एको 20 पविवेके अभिरमन्तो चित्तस्स निमित्त गहेस्सती’ ति ठानमेत विज्जति । ‘चित्तस्स निमित्त गण्हन्तो सम्मादिट्ठि परिपूरेस्सती’ ति ठानमेत विज्जति । ‘सम्मादिट्ठि परिपूरेत्वा सम्मासमाधि परिपूरेस्सती’ ति ठानमेत विज्जति । ‘सम्मासमाधि परिपूरेत्वा सयोजनानि पजहिस्सती’ ति ठानमेत विज्जति । ‘सयोजनानि पहाय निव्वान सच्चिक्करिस्सती’ 25 ति ठानमेत विज्जती” ति ।

५ देवतासुत

१ अथ खो अञ्जतरा देवता अभिवकन्ताय रत्तिया अभि-
वकन्तवण्णा केवलकप्प जेतवन ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठासि । एकमन्त ठिता
खो सा देवता भगवन्त एतदवोच - “छयिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो
अपरिहानाय सवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, 5
सङ्खगारवता, सिक्खागारवता, सोवचस्सता, कल्याणमित्ताता - इमे
खो, भन्ते, छ धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती” ति । इदमवोच
सा देवता । समनुञ्जो सत्था ग्रहोस्ति । अथ खो सा देवता “समनुञ्जो
मे सत्था” ति भगवन्त अभिवादेत्वा पदविखण कत्वा तत्थेवन्तरधायि ।

B 370

२ अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि - 10 R 424
“इम, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिवकन्ताय रत्तिया अभिवकन्त-
वण्णा केवलकप्प जेतवर्न ओभासेत्वा येनाह तेनुपसङ्गमि, उपसङ्ग-
मित्वा म अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठासि । एकमन्त ठिता खो, भिक्खवे,
सा देवता म एतदवोच - ‘छयिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय
सवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता, 15
सिक्खागारवता, सोवचस्सता, कल्याणमित्ताता - इमे खो, भन्ते, छ
धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती’ ति । इदमवोच, भिक्खवे,
सा देवता । इद वत्ता म अभिवादेत्वा पदविखण कत्वा तत्थेवन्तरधायी”
ति ।

३ एव वुत्ते आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्त अभिवादेत्वा एतदवोच 20
- “इमस्स खो अह, भन्ते, भगवता सङ्घित्तेन भासितस्स एव वित्त्यारेन
अत्थ आजानामि । इध, भन्ते, भिक्खु अत्तना च सत्थुगारवो होति
सत्थुगारवताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू न सत्थुगारवा ते च
सत्थुगारवताय समादपेति । ये चञ्जे भिक्खू सत्थुगारवा तेस च वण्ण
भणत्ति’ भूत तच्छ वालेन । अत्तना च धम्मगारवो होति सङ्खगारवो 25
होति भिक्खागारवो होति सुवचो होति कल्याणमित्तो होति
कल्याणमित्ताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू न कल्याणमित्ता
ते च कल्याणमित्ताय समादपेति । ये चञ्जे भिक्खू कल्याणमित्ता

B. 371

तेस च वण्ण भणति भूत तच्छ कालेन । इमस्स खो अह, भन्ते,
भगवता सङ्घित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थ आजानामी” ति ।

४ “साधु साधु, सारिपुत्त । साधु खो त्व, सारिपुत्त, इमस्स मया
सङ्घित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थ आजानासि । इध, सारिपुत्त,

R 425

- 5 भिक्खु अत्तना च सत्थुगारवो होति सत्थुगारवताय च वण्णवादी । ये
चञ्जे भिक्खू न सत्थुगारवा ते च सत्थुगारवताय समादपेति । ये
चञ्जे भिक्खू सत्थुगारवा तेस च वण्ण भणति भूत तच्छ कालेन । अत्तना
च धम्मगारवो होति सङ्घगारवो होति सिक्खागारवो होति
सुवचो होति । कल्याणमित्तो होति कल्याणमित्ताय च वण्णवादी ।
10 ये चञ्जे भिक्खू न कल्याणमित्ता ते च कल्याणमित्ताय समादपेति ।
ये चञ्जे भिक्खू कल्याणमित्ता तेस च वण्ण भणति भूत तच्छ कालेन ।
इमस्स खो, सारिपुत्त, मया सङ्घित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थो
ददुब्बो” ति ।

६ समाधिसुत्तं

- १ “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु न सन्तेन समाधिना न पणीतेन
15 न पटिप्पस्सद्धिल्लहेन^१ न एकोदिभावाधिगतेन अनेकविहित इद्धिविध
पञ्चनुभविस्सति — एको पि हुत्वा बहुधा भविस्सति, बहुधा पि हुत्वा
एको भविस्सति पे० याव ब्रह्मलोका पि कायेन वस वसेस्सती^२ ति
नेत ठान विज्जति । ‘दिब्बाय सोतधातुया विसुद्धाय अतिवकन्तमानु-
सिकाय उभो सद्दे सुणिस्सति — दिब्बे च मानुसे^३ च ये दूरे सन्तिके चा’
20 ति नेत ठान विज्जति । ‘परसत्तान परपुग्गलान चेतसा चेतो परिच्च
पजानिस्सति — सराग वा चित्त सराग चित्त ति पजानिस्सति पे०
विमुत्त वा चित्त विमुत्त चित्त ति पजानिस्सती’ ति नेत ठान विज्जति ।
‘अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरिस्सति, सेय्यथीद — एक पि जाति
R 426 द्वे पि जातियो पे० इति साकार सज्जेस अनेकविहित पुब्बेनिवास
25 अनुस्सरिस्सती’ ति नेत ठान विज्जति । दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन
अतिवकन्तमानुसकेन सत्ते पस्सिस्सति पे० यथाकम्मूपगे सत्ते

१ पटिप्पस्सद्धिल्लहेन — धी० । २ यत्तिस्सती — ती०, स्प/०, री० । ३ मानुसं —
स्था० ।

पजानिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति । आसवानं खया ... पे०... सच्छि-
कत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति ।

२. "सो वत्त, भिक्खवे, भिक्खु सन्तेन समाधिना पणीतेन
पटिप्पस्सद्विलद्धेन एकोदिभावाधिगतेन अनेकविहितं इद्विविधं पच्चनु-
भविस्सति ... पे०... याव ब्रह्मलोका पि कायेन वसं वत्तेस्सती' ति ठान- 5
मेतं विज्जति । 'दिव्वाय सोत्तधातुया विसुद्धाय अतिक्कन्तमानुसिकाय
उभो सद्दे सुणिस्सति—दिव्वे च मानुसे च ये दूरे सन्तिके चा' ति ठानमेतं
विज्जति । 'परसत्तानं परपुग्गलानं चेतसा चेतो परिच्च पजानिस्सति —
सरागं वा चित्तं सरागं चित्तं ति पजानिस्सति ... पे०... विमुत्तं वा चित्तं
विमुत्तं चित्तं ति पजानानिस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 'अनेकविहितं 10
पुब्बेनिवासं अनुस्सरिस्सति, सेय्यथीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो
... पे०... इति साकारं सज्जेसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरिस्सती'
ति ठानमेतं विज्जति । 'दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन
सत्ते पस्सिस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुव्वण्णे,
सुगते दुगते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानिस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 15
'आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति ... पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज
विहरिस्सती' ति ठानमेतं विज्जती" ति ।

७. सक्खिभव्वसुत्तं

१. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभव्वो तत्र
तत्रेव सक्खिभव्वत्तं पापुणितुं सति सतिआयतने । कत्तमेहि छहि ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु 'इमे हानभागिया धम्मा' ति यथाभूतं नप्पजानाति, 20 R 427
'इमे ठित्तिभागिया धम्मा' ति यथाभूतं नप्पजानाति, 'इमे विसैसभागिया
धम्मा' ति यथाभूतं नप्पजानाति, 'इमे निव्वेधभागिया धम्मा' ति यथाभूतं
नप्पजानाति, असक्कच्चकारी च होत्ति, असप्पायकारी च । इमेहि
खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभव्वो तत्र तत्रेव सक्खि-
भव्वत्तं पापुणितुं सति सतिआयतने । 25

२. "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भव्वो तत्र
तत्रेव सक्खिभव्वत्तं पापुणितुं सति सतिआयतने । कत्तमेहि छहि ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु 'इमे हानभागिया धम्मा' ति यथाभूतं पजानाति,

‘इमे ठित्तिभागिया धम्मा’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘इमे विसेसभागिया धम्मा’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘इमे निव्वेधभागिया धम्मा’ ति यथाभूतं पजानाति, सक्कच्चकारी च होति, सप्पायकारी च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो तत्र तत्रेय सक्खिभब्बतं पापुणितुं सति सतिआयतने” ति ।

घ. बलसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो समाधिस्मि बलतं पापुणितुं । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न समाधिस्स समापत्तिकुसलो होति, न समाधिस्स ठित्तिकुसलो होति, न समाधिस्स वुट्ठानकुसलो होति, असक्कच्चकारी च होति, असातच्चकारी च, असप्पायकारी च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो समाधिस्मि बलतं पापुणितुं ।

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो समाधिस्मि बलतं पापुणितुं । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु समाधिस्स समापत्तिकुसलो होति, समाधिस्स ठित्तिकुसलो होति, समाधिस्स वुट्ठानकुसलो होति, सक्कच्चकारी च होति, सातच्चकारी च, सप्पायकारी च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो समाधिस्मि बलतं पापुणितुं” ति ।

६. पठमतज्ज्ञानसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं । कतमे छ ? कामच्छन्दं, व्यापादं, थीनमिद्धं, उद्धच्चकुक्कुच्चं, विचिकिच्छं, कामेसु खो पनस्स आदीनवो न यथाभूतं सम्मप्यञ्जाय सुदिट्ठो होति । इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे अप्पहाय अभब्बो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं ।

२. “छ, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं । कतमे छ ? कामच्छन्दं, व्यापादं, थीनमिद्धं, उद्धच्चकुक्कुच्चं, विचिकिच्छं, कामेसु खो पनस्स आदीनवो न यथाभूतं सम्मप्यञ्जाय

सुदिट्ठो होति । इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे पहाय भव्वो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं” ति ।

१०. दुत्तियतज्ज्ञानसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, धम्मे अण्णहाय अभव्वो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं । कतमे छ ? कामवितक्कं, व्यापादवितक्कं, विहिंसावितक्कं, कामसञ्ज्जं, व्यापादसञ्ज्जं, विहिंसासञ्ज्जं — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे अण्णहाय अभव्वो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं ।

B. 374

२. “छ, भिक्खवे, धम्मे पहाय भव्वो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं । कतमे छ ? कामवितक्कं, व्यापादवितक्कं, विहिंसावितक्कं, कामसञ्ज्जं, व्यापादसञ्ज्जं, विहिंसासञ्ज्जं — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे पहाय भव्वो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं” ति ।

R. 429

10

देवतावन्नो सत्तमो

तस्सुदानं

अनागामि अरहं^१ मित्ता, सङ्गणिकारामदेवता^२ ।

समाधि^३ सक्खिभव्व वलं^४, तज्ज्ञाना^५ अपरे दुवे ति^६ ॥

८. अरहत्तवग्गो

१. दुक्खसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्महि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मो दुक्खं विहरति सविधातं सउपायास सपरिच्छाहं^१, कायस्स भेदा पर मरणा दुग्गति पाटिकुद्धा । कतमेहि छहि ? कामवितक्केन, व्यापादवितक्केन, विहिंसावितक्केन, कामसञ्ज्जाय, व्यापादसञ्ज्जाय, विहिंसासञ्ज्जाय — इमेहि, खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मो दुक्खं विहरति सविधातं सउपायास सपरिच्छाह, कायस्स भेदा पर मरणा दुग्गति पाटिकुद्धा ।

15

१. रया०, रो० वीर्येणु नरिय । २. दुत्तियो — रया० । ३. अरहं च — सी०, रो० । ४. वित्तदेवता होवा — सी०, देवतावति सण्णिकाराम — रया०, मित्ता देवता ता वल — रो० । ५-६. सण्णिकाराम ज्ञानं च — सी०, रो० । ७-८. अपरे दुवे ति धानि — सी०, रो०, १ ज्ञानं — रया० । ९. सपरिच्छाह — रया० । १०. सपरिच्छाह — सी० ।

D 375

२ “छहि, भिक्खवे, धम्महेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मं सुखं विहरति अविघातं अनुपायासं अपरिच्छाह, कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं पाटिकह्वा । कतमेहि छहि ? नेक्खम्मवित्तक्केन, अब्बापाद-
वित्तक्केन, अविहिंसावित्तक्केन, नेक्खम्मसञ्जाय, अब्बापादसञ्जाय,
5 अविहिंसासञ्जाय — इमेहि, खो, भिक्खवे, छहि धम्महेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मं सुखं विहरति अविघातं अनुपायासं अपरिच्छाह, कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं पाटिकह्वा” ति ।

२ अरहत्तसुत्त

R 430

१ “छ, भिक्खवे, धम्मं अप्पहाय अभव्वो अरहत्तं सच्छि-
कातु । कतमे छ ? मानं, ओमानं, अतिमानं, अधिमानं, थम्मं, अति-
10 निपातं — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मं अप्पहाय अभव्वो अरहत्तं सच्छि-
कातु ।

२ “छ, भिक्खवे, धम्मं पहाय भव्वो अरहत्तं सच्छिकातु ।
कतमे छ ? मानं, ओमानं, अतिमानं, अधिमानं, थम्मं, अतिनिपातं —
इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मं पहाय भव्वो अरहत्तं सच्छिकातु” ति ।

३ उत्तरिमनुस्सधम्मसुत्त

15 १ “छ, भिक्खवे, धम्मं अप्पहाय अभव्वो उत्तरिमनुस्सधम्मं अलमरियञ्जाणदस्सनविसेसं सच्छिकातु । कतमे छ ? मुट्ठस्सच्चं,
असम्पजज्ज, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारतं, भोजने अमत्तञ्जुतं, कुहनं, लपनं —
इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मं अप्पहाय अभव्वो उत्तरिमनुस्सधम्मं अल-
मरियञ्जाणदस्सनविसेसं सच्छिकातु ।

20 २ “छ, भिक्खवे, धम्मं पहाय भव्वो उत्तरिमनुस्सधम्मं अल-
मरियञ्जाणदस्सनविसेसं सच्छिकातु । कतमे छ ? मुट्ठस्सच्चं, असम्प-
जज्ज, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारतं, भोजने अमत्तञ्जुतं, कुहनं, लपनं — इमे
खो, भिक्खवे, छ धम्मं पहाय भव्वो उत्तरिमनुस्सधम्मं अलमरियञ्जाण-
दस्सनविसेसं सच्छिकातु” ति ।

४. सुखसोमनस्ससुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्महेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मो सुखसोमनस्सवहुलो विहरति, योनि चस्स आरद्धा^१ होति आसवानं खयाय । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु धम्माराभो होति, भावनाराभो होति, पहानाराभो होति, पविचेकाराभो होति, अव्यापञ्जारामो होति, निप्पपञ्चारामो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि^२ धम्महेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मो सुखसोमनस्सवहुलो विहरति, योनि चस्स आरद्धा होति आसवानं खयाया” ति ।

R. 431

B. 376

५. अधिगमसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्महेहि समन्नागतो भिक्खु अभव्वो अनधिगतं वा कुसलं धम्मं अधिगन्तुं, अधिगतं वा कुसलं धम्मं फाति^३ कातुं^४ । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न आयकुसलो च होति, न अपायकुसलो च होति, न उपायकुसलो च होति, अनधिगतानं कुसलानं धम्मानं अधिगमाय न छन्दं जनेति, अधिगते कुसले धम्मो न आरक्खति^५, सातच्चकिरियाय न सम्पादेति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्महेहि समन्नागतो भिक्खु अभव्वो अनधिगतं वा कुसलं धम्मं अधिगन्तुं, अधिगतं वा कुसलं धम्मं फाति कातुं ।

15

२. “छहि, भिक्खवे, धम्महेहि समन्नागतो भिक्खु भव्वो अनधिगतं वा कुसलं धम्मं अधिगन्तुं, अधिगतं वा कुसलं धम्मं फाति कातुं । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आयकुसलो च होति, अपायकुसलो च होति, उपायकुसलो च होति, अनधिगतानं कुसलानं धम्मानं अधिगमाय छन्दं जनेति, अधिगते कुसले धम्मो आरक्खति, सातच्चकिरियाय सम्पादेति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्महेहि समन्नागतो भिक्खु भव्वो अनधिगतं वा कुसलं धम्मं अधिगन्तुं, अधिगतं वा कुसलं धम्मं फाति कातुं” ति ।

R. 432

20

१. आरद्धो - एवा० । २-३. फादिक्खु - सी०, फादि वा - एवा०, रो० ।

४. कातुं - सी०, एवा०, रो० ।

६. महन्तत्तसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव महन्तत्तं^१ वेपुल्लत्तं पापुणाति धम्मोसु । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आलोकवहुलो च होति योगवहुलो च वेदवहुलो च असत्तुद्विवहुलो च अनिक्खित्तधुरो च कुसलेसु धम्मोसु उत्तरि^२ च पतारेति । इमेहि खो,
 ५ भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव महन्तत्तं वेपुल्लत्तं पापुणाति धम्मोसू” ति ।

७. पठमनिरयसुत्तं

B. 377 १. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि छहि ? पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, पाप्पिच्छो च, मिच्छादिट्ठि च ।
 १० इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि छहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्ना-
 दाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा
 १५ पटिविरतो होति, अप्पिच्छो च, सम्मादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे” ति ।

८. दुतियनिरयसुत्तं

R 433 १. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि छहि ? पाणातिपाती^३ होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति^४, लुद्धो च, पगब्धो च ।
 २० इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे । कतमेहि छहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्ना-

१. महन्त - रय ० । २. उत्तरि - सी०, रया०, रो० । ३-४. मुसावादी होति विगुणवाचो होति पारसवाचो होति सम्पण्णवाची होति - सी०, रया०, रो० ।

दाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारां पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, अलुद्धो च, अप्पगम्भो च । इमेहि खो भिक्खवे छहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे” ति ।

६. अगधम्मसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभव्वो अगं धम्मं अरहत्तं सच्छिकातुं । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु 5
अस्सद्धो होति, अहिरिको होति, अनोत्तप्पी होति, कुसीतो होति, दुप्पञ्चो होति, काये च जीविते च सापेक्खो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभव्वो अगं धम्मं अरहत्तं सच्छिकातुं ।

B. 373

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भव्वो अगं धम्मं अरहत्तं सच्छिकातुं । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु 10
सद्धो होति, हिरिमा होति, ओत्तप्पी होति, आरद्धविरियो होति, पञ्जादा होति, काये च जीविते च अनपेक्खो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भव्वो अगं धम्मं अरहत्तं सच्छिकातुं” ति ।

B. 434

१०. रत्तिविवससुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो या रत्ति 15
वा दिवसो वा आगच्छति हानियेव पाटिकद्धा कुसलेसु धम्मेसु, नो बुद्धि । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु महिच्छो होति विघातया असन्तुट्ठो इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरि-
यत्तारेण, अस्सद्धो होति, दुस्सीलो होति, कुसीतो होति, मूढस्संति होति, दुप्पञ्चो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतस्स 20
भिक्खुनो या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति हानियेव पाटिकद्धा कुसलेसु धम्मेसु, नो बुद्धि ।

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो या रत्ति
वा दिवसो वा आगच्छति बुद्धियेव पाटिकद्धा कुसलेसु धम्मेसु, नो 25
परिहानि । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न महिच्छो होति

अविघातवा सन्तुष्टो इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चय-
भेसज्जपरिक्खारेन, सद्धो होत्ति, सीलवा होत्ति, आरद्धविरियो होत्ति,
सतिमा होत्ति, पब्बजावा होत्ति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि
समन्नागतस्स भिक्खुनो या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति वुद्धियेव
5 पाटिकह्वा, कुसलेसु धम्मेषु नो परिहानी” ति ।

अरहत्तवग्गो अट्टमो^१ ।

तत्सुद्धान

दुक्ख अरहत्त उत्तरि^२ च, सुख अधिगमेन च ।

महत्तत्त^३ द्वय निरये^४, अग्गधम्म च रत्तियो^५ ति ॥

— ० —

६. सीतिवग्गो

१ सीतिभावसुत्तं

१ “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अभव्वो अनुत्तर
सीतिभाव सच्छिकातु । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु यस्मि
10 समये चित्त निग्गहेतव्व तस्मि समये चित्त न निग्गण्हाति, यस्मि समये
चित्त पग्गहेतव्व तस्मि समये चित्त न पग्गण्हाति, यस्मि समये चित्त
सम्पहसितव्व तस्मि समये चित्त न सम्पहसेति, यस्मि समये चित्त अज्झु-
पेक्खितव्व तस्मि समये चित्त न अज्झुपेक्खति, हीनाधिमुत्तिको च होत्ति,
सक्कायाभिरतो च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो
15 भिक्खु अभव्वो अनुत्तर सीतिभाव सच्छिकातु ।

२ “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु भव्वो अनुत्तर
सीतिभाव सच्छिकातु । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु यस्मि
समये चित्त निग्गहेतव्व तस्मि समये चित्त निग्गण्हाति, यस्मि समये
चित्त पग्गहेतव्व तस्मि समये चित्त पग्गण्हाति, यस्मि समये चित्त सम्प-
20 हसितव्व तस्मि समये चित्त सम्पहसेति, यस्मि समये चित्त अज्झुपेक्खि-
तव्व तस्मि समये चित्त अज्झुपेक्खति, पणीताधिमुत्तिको च होत्ति,

१ तत्तियो — स्या० । २ उत्तरि — सी०, रो० । ३-४ ० द्वयनिरय — सी०, रो०,
महत्तत्तनिरये — स्या० । ५ रत्तियो — स्या० ।

निव्वानाभिरतो च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु भव्वो अनुत्तरं सीतिभावं सच्छिकातुं” ति ।

२. श्रावरणमुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभव्वो नियामं ओक्कमित्तु कुसलेसु धम्मेषु सम्मतं । कतमेहि छहि ? कम्मावरणताय समन्नागतो होति, किलेसावरणताय समन्नागतो होति, विपाकावरणताय समन्नागतो होति, अस्सद्धो च होति, अच्छन्दिको च, दुप्पब्बो च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभव्वो नियामं ओक्कमित्तु कुसलेसु धम्मेषु सम्मतं ।

B 360

5 R. 436

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भव्वो नियामं ओक्कमित्तु कुसलेसु धम्मेषु सम्मतं । कतमेहि छहि ? न कम्मावरणताय समन्नागतो होति, न किलेसावरणताय समन्नागतो होति, न विपाकावरणताय समन्नागतो होति, सद्धो च होति, छन्दिको च, पब्बव्वो च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भव्वो नियामं ओक्कमित्तु कुसलेसु धम्मेषु सम्मतं” ति ।

10

३. बोरोपित्तसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभव्वो नियामं ओक्कमित्तु कुसलेसु धम्मेषु सम्मतं । कतमेहि छहि ? माता जीविता बोरोपिता होति, पिता जीविता बोरोपितो होति, अरहं जीविता बोरोपितो होति, तथागतस्स दुट्ठेन चित्तेन लोहित उप्पादितं होति, सद्धो भित्तो होति, दुप्पब्बो होति जळो एळमूगो । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभव्वो नियामं ओक्कमित्तु कुसलेसु धम्मेषु सम्मतं ।

20

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भव्वो नियामं ओक्कमित्तु कुसलेसु धम्मेषु सम्मतं । कतमेहि छहि ? न माता जीविता बोरोपिता होति, न पिता जीविता बोरोपितो होति, न अरहं जीविता बोरोपितो होति, न तथागतस्स दुट्ठेन चित्तेन लोहित

R 437

उप्पादितं होति, न सङ्खो भिन्नो होति, पञ्जवा होति अजळो अनेळमूगो । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मतं” ति ।

४. सुस्सुसतिसुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं भब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मतं । कतमेहि छहि ? तयागतप्पवेदिते धम्मविनये देसियमाने न सुस्सुसति, न सोतं ओदहति, न अञ्जा चित्तं उपट्ठापेति, अतथं गण्हाति, अतथं रिञ्चति, अननुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं भब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मतं ।

२. “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मतं । कतमेहि छहि ? तयागतप्पवेदिते धम्मविनये देसियमाने सुस्सुसति, सोतं ओदहति, अञ्जा चित्तं उपट्ठापेति, अतथं गण्हाति, अतथं रिञ्चति, अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मतं” ति ।

५. अप्पहायसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय भब्बो दिट्ठिसम्पदं सच्छिक्कातुं । कतमे छ ? सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छं, सीलव्यतपरमासं, अपायगमनीयं रागं, अपायगमनीयं दोसं, अपायगमनीयं मोहं — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे अप्पहाय भब्बो दिट्ठिसम्पदं सच्छिक्कातुं ।

२. “छ, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो दिट्ठिसम्पदं सच्छिक्कातुं । कतमे छ ? सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छं, सीलव्यतपरमासं, अपायगमनीयं रागं, अपायगमनीयं दोसं, अपायगमनीयं मोहं — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे पहाय भब्बो दिट्ठिसम्पदं सच्छिक्कातुं” ति ।

६. पहीनसुत्तं

१. “छयिमे, भिक्खवे, धम्मा दिट्ठिसम्पन्नस्स पुग्गलस्स पहीना । कतमे छ ? सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छा, सीलव्वतपरामासो, अपायगमनीयो रागो, अपायगमनीयो दोसो, अपायगमनीयो मोहो — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मा दिट्ठिसम्पन्नस्स पुग्गलस्स पहीना” ति ।

B. 382

७. अभव्वसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, धम्मे अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो उप्पा- 5
देतुं । कतमे छ ? सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छं, सीलव्वतपरामासं, अपाय-
गमनीयं रागं, अपायगमनीयं दोसं, अपायगमनीयं मोहं — इमे खो,
भिक्खवे, छ धम्मे अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो उप्पादेतुं” ति ।

८. पठमअभव्वट्टानसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, अभव्वट्टानानि । कतमानि छ ?
अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सत्थरि अगारवो विहरितुं अप्पत्तिस्सो, 10 R. 439
अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो धम्मे अगारवो विहरितुं अप्पत्तिस्सो,
अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सङ्खे अगारवो विहरितुं अप्पत्तिस्सो,
अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सिक्खाय अगारवो विहरितुं अप्पत्तिस्सो,
अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो अनागमनीयं वत्थुं पच्चागन्तुं, अभव्वो
दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो अट्ठमं भवं निव्वत्तेतुं । इमानि खो, भिक्खवे, छ’ 15
अभव्वट्टानानी” ति ।

९. द्वितीयअभव्वट्टानसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, अभव्वट्टानानि । कतमानि छ ?
अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो कञ्चि सङ्खारं निच्चत्तो उपगन्तुं, अभव्वो
दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो कञ्चि सङ्खारं सुखतो उपगन्तुं, अभव्वो दिट्ठि-
सम्पन्नो पुग्गलो कञ्चि धम्मं अत्ततो उपगन्तुं, अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो 20
पुग्गलो अनन्तरियं कम्मं कातुं, अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो कोतूहल-

१. स्या०, रो० पौलक्यैरु नाति । २-२. अनन्तरियकम्मं — जी०, अनन्तरियकम्म —
स्या०, रो० ।

मङ्गलेन सुद्धिं पच्चागन्तुं, अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो इतो बहिद्वा
दक्खिण्येयं गवेसितुं । इमानि खो, भिक्खवे, छ अभव्वट्ठानानी” ति ।

१०. ततियअभव्वट्ठानसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, अभव्वट्ठानानि । कतमानि छ ?
अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो मातरं जीविता वोरोपेतुं, अभव्वो दिट्ठि-
5 सम्पन्नो पुग्गलो पितरं जीविता वोरोपेतुं, अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो
अरहन्तं जीविता वोरोपेतुं, अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो तथागतस्स
दुट्ठेन चित्तेन लोहितं उप्पादेतुं, अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सङ्घं
भिन्दितुं, अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो अञ्ज सत्थारं उद्दिसितुं ।
इमानि खो, भिक्खवे, छ अभव्वट्ठानानी” ति ।

११. चतुत्थअभव्वट्ठानसुत्तं

१. “छयिमानि, भिक्खवे, अभव्वट्ठानानि । कतमानि छ ?
अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सयङ्कतं सुखदुक्खं पच्चागन्तुं, अभव्वो
दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो परङ्कतं^१ सुखदुक्खं पच्चागन्तुं, अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो
पुग्गलो सयङ्कतं च परङ्कतं च सुखदुक्खं पच्चागन्तुं, अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो
पुग्गलो असयङ्कारं अधिच्चसमुप्पन्नं सुखदुक्खं पच्चागन्तुं, अभव्वो दिट्ठि-
15 सम्पन्नो पुग्गलो अपरङ्कारं^२ अधिच्चसमुप्पन्नं सुखदुक्खं पच्चागन्तुं,
अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो असयङ्कारं च अपरङ्कारं च अधिच्चसमुप्पन्नं
सुखदुक्खं पच्चागन्तुं । तं किस्स हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, दिट्ठि-
सम्पन्नस्स पुग्गलस्स हेतु च सुदिट्ठो हेतुसमुप्पन्ना च धम्मा । इमानि
खो, भिक्खवे, छ अभव्वट्ठानानी” ति ।

सीतिवग्गो नवमो^३ ।

तत्सुद्धानं

सीतिभावं^४ आवरणं, वोरोपिता सुसूसति ।
अप्पहाय पहीनाभव्वो, तट्ठाना चतुरो पि चा ति^५ ॥

१. परङ्कत - स्या० । २. अपरङ्कारं - स्या० । ३. चतुत्थो - स्या० ।

४-५. सीति भावं आवरणं तत्सुद्धानं पञ्चसति ।

पहातव्वं पहीना ये उप्पादेतव्वं सत्थारि ।

वन्निव सत्थार मातरि सयङ्कतेन वग्गो ति ॥ - सी०, स्या०, रो० ।

१०. आनिसंसवग्गो

१ पातुभावसुत्तं

१ “छन्न, भिक्खवे, पातुभावो दुल्लभो लोकस्मि । कतमेस
छन्न ? तथागतस्स अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पातुभावो दुल्लभो लोकस्मि,
तथागतप्पवेदितस्स धम्मविनयस्स देसेता पुग्गलो दुल्लभो लोकस्मि,
अरियायतने पञ्चाजाति^१ दुल्लभा^२ लोकस्मि, इन्द्रियान अवेकल्लता
दुल्लभा लोकस्मि, अजळता अनेळमूगता दुल्लभा लोकस्मि, कुसले^३ 5
धम्मे छन्दो^४ दुल्लभो लोकस्मि । इमेस खो, भिक्खवे, छन्न पातुभावो
दुल्लभो लोकस्मि” ति ।

B 384,
R 441

२ आनिसससुत्त

१ “छयिमे, भिक्खवे, आनिससा सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय ।
कतमे छ ? सद्धम्मनियत्तो होति, अपरिहानधम्मो होति, परियन्त-
कतस्स दुक्ख होति^१, असाधारणेन णणेन समन्नागतो होति, हेतु चस्स 10
सुदिट्ठो, हेतुसमुप्पन्ना च धम्मा । इमे खो, भिक्खवे, छ आनिससा
सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाया” ति ।

३ अनिच्चसुत्त

१ “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु कच्चि सङ्खार निच्चतो समनु-
पस्सन्तो अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो भविस्सती^१ ति नेत ठान
विज्जति । ‘अनुलोमिकाय खन्तिया असमन्नागतो सम्मत्तनियाम ओक्क- 15
मिस्सती’ ति नेत ठान विज्जति । ‘सम्मत्तनियाम अनोवकममानो
सोतापत्तिफल वा सकदागामिफल वा अनागामिफल वा अरहत्त वा
सच्छिकरिस्सती’ ति नेत ठान विज्जति ।

२ “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु सव्वसङ्खारे^२ अनिच्चतो समनु-
पस्सन्तो अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो भविस्सती^३ ति ठानमेत 20
विज्जति । ‘अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो सम्मत्तनियाम ओक्क-
मिस्सती’ ति ठानमेत विज्जति । ‘सम्मत्तनियाम ओक्कममानो सोता-

R 442

१-१ पञ्चाजातो दुल्लभा - स्या० । २-२ कुसलपम्पुद्धस्स -- षो० स्या० रो०
३ न हाति - शी० स्या० रो० । ४ अजळसङ्खार - शो० रो० ।

पत्तिफल वा सकदागामिफल वा अनागामिफल वा अरहत् वा सच्छि-
करिस्सती' ति ठानमेत विज्जती" ति ।

४ दुक्खसुत्तं

“सो वत, भिक्खवे, भिक्खु कञ्चि सङ्खार सुखतो समनुपस्सन्तो
पे० सब्बसङ्खारे दुक्खतो समनुपस्सन्तो पे० ठानमेत विज्जति” ।

५ अनत्तसुत्तं

३ “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु कञ्चि धम्म अत्ततो समनुपस्सन्तो
पे० सब्बधम्मे अनत्ततो समनुपस्सन्तो पे० ठानमेत विज्जति” ।

६ निब्बानसुत्तं

१. “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु निब्बान दुक्खतो समनुपस्सन्तो
अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो भविस्सती' ति नेत ठान विज्जति ।
'अनुलोमिकाय खन्तिया असमन्नागतो सम्मत्तनियाम ओक्कमिस्सती'
१० ति नेत ठान विज्जति । 'सम्मत्तनियाम अनोक्कममानो सोतापत्तिफल
वा सकदागामिफल वा अनागामिफल वा अरहत् वा सच्छिक्करिस्सती'
ति नेत ठान विज्जति ।

२ “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु निब्बान सुखतो समनुपस्सन्तो
R 443 अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो भविस्सती' ति ठानमेत विज्जति ।
१५ 'अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो सम्मत्तनियाम ओक्कमिस्सती' ति
ठानमेत विज्जति । 'सम्मत्तनियाम ओक्कममानो सोतापत्तिफल वा
सकदागामिफल वा अनागामिफल वा अरहत् वा सच्छिक्करिस्सती' ति
ठानमेत विज्जती" ति ।

७ अनवत्थितसुत्तं

१ “छ, भिक्खवे, आनिससे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना
२० सव्वसङ्खारेसु अनोधि करित्वा अनिच्चसञ्ज उपट्ठापेतु । वतमे छ ?
'सव्वसङ्खारा च मे अनवत्थिता' सायिस्सन्ति, सव्वसोके च मे मनो

ताभिरमिस्सति, सब्बलोका च मे मनो वुट्ठहिस्सति, निब्बानपोणं च मे मानसं भविस्सति, संयोजना च मे पहानं गच्छिस्सन्ति^१, परमेन च सामञ्जेन समन्नागतो भविस्सामी' ति । इमे खो, भिक्खवे, छ आनिसंसे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बसङ्खारेसु अनोधि करित्वा अनिच्चमञ्जं उपट्ठापेतुं" ति ।

B. ३८६

5

८. उक्खत्तासिकसुत्तं

१. "छ, भिक्खवे, आनिसंसे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बसङ्खारेसु अनोधि करित्वा दुक्खसञ्जं उपट्ठापेतुं । कतमे छ ? 'सव्वसङ्खारेसु च मे निब्बिदसञ्जा'^२ पच्चुपट्ठिता भविस्सति, सेय्यथापि उक्खत्तासिके वधके । सब्बलोका च मे मनो वुट्ठहिस्सति, निब्बाने च सन्तदस्सावी भविस्सामि, अनुसया च मे समुग्धातं गच्छिस्सन्ति, किच्चकारी च भविस्सामि, सत्था च मे परिचिण्णो भविस्सति भेत्तावताया' ति । इमे खो, भिक्खवे, छ आनिसंसे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बसङ्खारेसु अनोधि करित्वा दुक्खसञ्जं उपट्ठापेतुं" ति ।

R. 444

९. अतम्मयसुत्तं

१. "छ, भिक्खवे, आनिसंसे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बधम्मोसु अनोधि करित्वा अनत्तसञ्जं उपट्ठापेतुं । कतमे छ ? सब्बलोके च अतम्मयो भविस्सामि, अहङ्कारा च मे उपरुज्झिस्सन्ति, ममङ्कारा च मे उपरुज्झिस्सन्ति, असाधारणेन च आणेन समन्नागतो भविस्सामि, हेतु च मे सुदिट्ठो भविस्सति, हेतुसमुप्पन्ना च धम्मा । इमे खो, भिक्खवे, छ आनिसंसे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बधम्मोसु अनोधि करित्वा अनत्तसञ्जं उपट्ठापेतुं" ति ।

20

१०. भवसुत्तं

१. "तयोमे, भिक्खवे, भवा पहातव्वा, तीसु सिक्खासु सिक्खित्वं । कतमे तयो भवा पहातव्वा ? कामभवो, रूपभवो, अरूपभवो — इमे तयो भवा पहातव्वा । कतमासु तीसु सिक्खासु सिक्खित्वं ?

B. ३८७

१ गच्छन्ति — सी०, स्वा०, रो० । २. निव्याणसञ्जा — सी०; निव्याणसञ्जा — स्वा०, रो० ।

अधिशीलसिक्खाय, अधिचित्तसिक्खाय, अधिपञ्चासिक्खाय — इमासु तीसु सिक्खासु सिक्खितब्बं । यतो खो, भिक्खवे, भिक्खुनो इमे तयो भवा पहीना होन्ति, इमासु च तीसु सिक्खासु सिक्खितसिक्खो होति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु अच्छेच्छि तण्हं, विवत्तयि संयोजनं, सम्मा
5 मानाभिसमया अन्तमकासि दुक्खस्सा” ति ।

११. तण्हासुत्तं

R 445

१. “तिस्सो इमा, भिक्खवे, तण्हा पहातब्बा तयो च माना । कतमा तिस्सो तण्हा पहातब्बा ? कामतण्हा, भवतण्हा, विभवतण्हा — इमा तिस्सो तण्हा पहातब्बा । कतमे तयो माना पहातब्बा ? मानो, ओमानो, अतिमानो — इमे तयो माना पहातब्बा । यतो खो, भिक्खवे,
10 भिक्खुनो इमा तिस्सो तण्हा पहीना होन्ति इमे च तयो माना । अयं वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु अच्छेच्छि तण्हं, विवत्तयि संयोजनं, सम्मा मानाभिसमया अन्तमकासि दुक्खस्सा” ति ।

आनिसंसवग्गो वसमो^१ ।

तत्सुद्धानं

पातुभावो आनिसंसो, अनिच्चदुक्खअनत्ततो^२ ।

निब्बानं अनवत्थि^३, उक्खित्तासि^४ अतम्मयो ।

15

भवाहतण्हायेका दसा ति^५ ॥

दुतियो पण्णासको समत्तो ।

११. तिकवग्गो

१. रागसुत्तं

B. 509

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? रागो, दोसो, मोहो — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मनं पहानाय तयो धम्मा भावेत्तब्बा । कतमे तयो ? रागस्स

R. 446

१ पञ्चमो — रया० । २ अनिच्चं दुक्खमनत्ततो — सी०, स्या०, रो० । ३ तयो-
भनोधि उवुत्ता — सी०, रो०, तयो भनोदिहि — स्या० । ४-४ उक्खित्तासि तण्हाय ते दयाति —
स्या०; गदतण्हाय ते दयाति — सी०, रो० ।

पहानाय असुभा भावेतब्बा, दोसस्स पहानाय मेत्ता भावेतब्बा, मोहस्स पहानाय पञ्जा भावेतब्बा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

२. दुच्चरित्तसुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? कायदुच्चरित्तं, वचीदुच्चरित्तं, मनोदुच्चरित्तं — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं 5
खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? कायदुच्चरित्तस्स पहानाय कायसुचरित्तं भावेतब्बं, वचीदुच्चरित्तस्स पहानाय वचीसुचरित्तं भावेतब्बं, मनोदुच्चरित्तस्स पहानाय मनोसुचरित्तं भावेतब्बं । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति । 10

३. वित्तकसुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? कामवित्तको, व्यापादवित्तको, विहिंसावित्तको — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? कामवित्तकस्स पहानाय नेक्खम्मवित्तको भावेतब्बो, व्यापादवित्तकस्स पहानाय अव्यापादवित्तको भावेतब्बो, विहिंसा- 15
वित्तकस्स पहानाय अविहिंसावित्तको भावेतब्बो । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

४. सञ्ज्ञासुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? कामसञ्ज्ञा, व्यापादसञ्ज्ञा, विहिंसासञ्ज्ञा — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । 20
कतमे तयो ? कामसञ्ज्ञाय पहानाय नेक्खम्मसञ्ज्ञा भावेतब्बा, व्यापादसञ्ज्ञाय पहानाय अव्यापादसञ्ज्ञा भावेतब्बा, विहिंसासञ्ज्ञाय पहानाय अविहिंसासञ्ज्ञा भावेतब्बा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

D. 329

R. 447

५. धातुसुत्तं

१. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? कामधातु, व्यापादधातु, विहिंसाधातु - इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? कामधातुया पहानाय नेक्खम्मधातु भावेतब्बा, व्यापादधातुया पहानाय अव्यापादधातु भावेतब्बा, विहिंसाधातुया पहानाय अविहिंसा-
 5 धातु भावेतब्बा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा" ति ।

६. अस्सावसुत्तं

१. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? अस्सावदिट्ठि, अत्तानुदिट्ठि, मिच्छादिट्ठि - इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ?
 10 अस्सावदिट्ठिया पहानाय अनिच्चसञ्जा भावेतब्बा, अत्तानुदिट्ठिया पहानाय अनत्तसञ्जा भावेतब्बा, मिच्छादिट्ठिया पहानाय सम्मादिट्ठि भावेतब्बा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा" ति ।

७. अरतिसुत्तं

- R. 443 15 १. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? अरत्ति, विहिंसा, अधम्मचरिया - इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे
 B. 390 तयो ? अरतिया पहानाय मुदिता भावेतब्बा, विहेसाय^१ पहानाय अविहिंसा भावेतब्बा, अधम्मचरियाय पहानाय धम्मचरिया भावेतब्बा ।
 20 इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा" ति ।

८. सन्तुट्ठितासुत्तं

१. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? असन्तुट्ठिता, असम्पज्झा, महिच्छता - इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं

खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? असन्तुट्ठिताय पहानाय सन्तुट्ठिता भावेतब्बा, असम्पजज्जस्स पहानाय सम्पजज्जं भावेतब्बं, महिच्छताय पहानाय अप्पिच्छता भावे-
तब्बा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

5

६. दोवचस्सतासुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? दोवचस्सता, पापमित्तता, चेतसो विक्खेपो – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? दोवचस्सताय पहानाय सोवचस्सता भावेतब्बा, पापमित्तताय पहानाय कल्याणमित्तता भावेतब्बा, चेतसो विक्खेपस्स पहानाय आना-
पानस्सति भावेतब्बा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

R. 449

10

१०. उद्धच्वसुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? उद्धच्चं, असंवरो, पमादो – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? उद्ध-
च्चस्स पहानाय समयो भावेतब्बो, असंवरस्स पहानाय संवरो भावेतब्बो, पमादस्स पहानाय अप्पमादो भावेतब्बो । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मानं पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

15

B 391

तिक्कवग्गो एकादसमो^१ ।

तत्सुदानं

रागदुच्चरित्तवित्तक्क, सज्झा धातू ति वृच्चति^२ ।

अस्सादअरतितुट्ठि, दुवे^३ च उद्धच्चेन^४ वग्गो ति ॥

20

१२. सामञ्जस्यगो

१. कायानुपस्सीसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, धम्मो अप्पहाय अभव्वो काये कायानुपस्सी विहरितुं । कतमे छ ? कम्मरामतं, भस्सारामतं, निहारामतं, सङ्गणिकारामतं, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारतं, भोजने अमत्तञ्जुतं — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मो अप्पहाय अभव्वो काये कायानुपस्सी विहरितुं ।

R. 450 5

२. “छ, भिक्खवे, धम्मो पहाय भव्वो काये कायानुपस्सी विहरितुं । कतमे छ ? कम्मरामतं, भस्सारामतं, निहारामतं, सङ्गणिकारामतं, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारतं, भोजने अमत्तञ्जुतं — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मो पहाय भव्वो काये कायानुपस्सी विहरितुं” ति ।

२. धम्मानुपस्सीसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, धम्मो अप्पहाय अभव्वो अज्झत्तं काये ... पे०...
 10 बहिद्धा काये ... पे०... अज्झत्तवहिद्धा काये ... पे०... अज्झत्तं वेदनासु ... पे०... बहिद्धा वेदनासु ... पे०... अज्झत्तवहिद्धा वेदनासु ... पे०...
 अज्झत्तं चित्ते ... पे०... बहिद्धा चित्ते ... पे०... अज्झत्तवहिद्धा चित्ते ... पे०... अज्झत्तं धम्मोसु ... पे०... बहिद्धा धम्मोसु ... पे०... अज्झत्त-
 बहिद्धा धम्मोसु धम्मानुपस्सी विहरितुं । कतमे छ ? कम्मरामतं,
 B 392 15 भस्सारामतं, निहारामतं, सङ्गणिकारामतं, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारतं, भोजने अमत्तञ्जुतं — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मो पहाय भव्वो अज्झत्त-
 बहिद्धा धम्मोसु धम्मानुपस्सी विहरितुं” ति ।

३. तपुस्ससुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो तपुस्सो गहपति तथा-
 गते निट्ठङ्गतो अमत्तद्दसो अमतं सच्छिक्त्वा इरियति । कतमेहि छहि ?
 R. 451 20 बुद्धे अबेच्चप्पसादेन, धम्मो अबेच्चप्पसादेन, सङ्खे अबेच्चप्पसादेन,
 अरियेन सीलेन, अरियेन आणेन, अरियाय विमुत्तिया — इमेहि खो,
 भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो तपुस्सो गहपति तथागते निट्ठङ्गतो
 अमत्तद्दसो अमतं सच्छिक्त्वा इरियती” ति ।

२४-२३ भल्लिकादिसुत्तानि

१-२०. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भल्लिको गहपति ... पे०... सुदत्तो गहपति अनाथपिण्डिको ... चित्तो गहपति मच्छिका-
सण्डिको ... हत्थको आळवको ... महानामो सक्को ... उग्गो गहपति
वेसालिको ... उग्गतो गहपति ... सूरु अम्बट्ठो ... जीवको कोमार-
भच्चो ... नकुलपिता गहपति ... तवकण्णिको गहपति ... पूरणो गहपति 5
.. इसिदत्तो गहपति ... सन्धानो गहपति ... विचयो^१ गहपति ... विजय-
माहिको^२ गहपति ... मेण्डको गहपति ... वासेट्ठो उपासको ... अरिट्ठो
उपासको ... सारगो^३ उपासको तथागते निट्ठुङ्गतो अमत्तदत्तो अमत्तं
सच्छिक्त्वा इरियति । कतमेहि छहि ? बुद्धे अवैच्चप्पसादेन, धम्मे
अवैच्चप्पसादेन, सङ्घे अवैच्चप्पसादेन, अरियेन सीलेन, अरियेन आणेन, 10
अरियाय विमत्तिया - इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो
सारगो उपासको तथागते निट्ठुङ्गतो अमत्तदत्तो अमत्तं सच्छिक्त्वा
इरियती” ति ।

सामञ्जसगो द्वादसो ।

१३. रागपेय्यालं

१. “रागस्स, भिक्खवे, अभिज्जाय छ धम्मा भावेत्तव्वा । B. 393
कतमे छ ? दत्तनानुत्तरियं, सवनानुत्तरियं, लाभानुत्तरियं, सिक्खा- 15 R. 452
नुत्तरियं, पारिचरियानुत्तरियं, अनुस्सतानुत्तरियं - रागस्स, भिक्खवे,
अभिज्जाय इमे छ धम्मा भावेत्तव्वा” ति ।

२. “रागस्स, भिक्खवे, अभिज्जाय छ धम्मा भावेत्तव्वा ।
कतमे छ ? बुद्धानुस्सति, धम्मनुस्सति, सङ्घानुस्सति, सीलानुस्सति,
आगानुस्सति, देवतानुस्सति - रागस्स, भिक्खवे, अभिज्जाय इमे छ 20
धम्मा भावेत्तव्वा” ति ।

३. “रागस्स, भिक्खवे, अभिज्जाय छ धम्मा भावेत्तव्वा ।
कतमे छ ? अनिच्चसज्जा, अनिच्चे दुक्खसज्जा, दुक्खे अनत्तसज्जा,
पहानसज्जा, विरागसज्जा, निरोधसज्जा - रागस्स, भिक्खवे,
अभिज्जाय इमे छ धम्मा भावेत्तव्वा” ति । 23

१ विजयो - सी०, स्था०, रो० २ वज्जियमहिती - सी०, स्था०, रो० ।

३ सादत्तो - स्था० ।

४-३०. “रागस्स, भिक्खवे, परिञ्जाय ...पे०... परिक्खयाय ...
पह्नाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ...
पटिनिस्सग्गाय छ^१ धम्मा भावेतब्बा” ।

३१-५१०. “दोसस्स ...पे०... मोहस्स ... कोधस्स ... उपनाहस्स
५ ... मक्खस्स ... पळासस्स^२ ... इस्साय ... मच्छरियस्स ... मायाय ... साटे-
य्यस्स^३ ... यम्भस्स ... सारम्भस्स ... मानस्स ... अतिमानस्स ... मदस्स ...
पमादस्स अभिञ्जाय ... पे०.... परिञ्जाय ... परिक्खयाय ... पह्नाय ...
खयाय वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ... पटिनिस्सग्गाय
... पे०... इमे छ धम्मा भावेतब्बा” ति ।

१० इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं अभि-
नन्दुं ति ।

रागपेय्यालं निट्ठितं ।

द्वश्फनिपातो निट्ठितो ।

—:०:—

७. सत्तकनिपातो

१. धनवग्गो

१. पठमपियसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

B. 395,
R. vol.IV;1

२. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अग्रह च अभावनीयो च । कतमेहि सत्तहि ? इव, भिक्खवे, भिक्खु लाभकामो च होति, सक्कारकामो च होति, अनवज्जत्तिकामो च होति, अहिरिको च होति, अनोत्तप्पी च, पापिच्छो च, मिच्छादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अग्रह च अभावनीयो च ।

5

10

३. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीनं पियो च होति, मनापो च ग्रह च भावनीयो च । कतमेहि सत्तहि ? इव, भिक्खवे, भिक्खु न लाभकामो च होति, न सक्कारकामो च होति, न अनवज्जत्तिकामो च होति, हिरीमा च होति, ओत्तप्पी च, अप्पिच्छो च, सम्मादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीनं पियो च होति मनापो च ग्रह च भावनीयो चा” ति ।

R. 2

B. 396

15

२. दुत्तिपपियसुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अग्रह च अभावनीयो च । कतमेहि सत्तहि ? इव, भिक्खवे, भिक्खु लाभकामो च होति, सक्कारकामो च होति, अनवज्जत्तिकामो च होति, अहिरिको च होति, अनोत्तप्पी च, इस्सुपी च, मच्छरो च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो

20

भिक्षु सन्नहाचारीनं अप्ययो च होति अमनापो च अगरु च अभावनीयो च ।

२. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्षु सन्नहाचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि सत्तहि ?

५ इध, भिक्खवे, भिक्षु न लाभकामो च होति, न सक्कारकामो च होति, न अनवज्जत्तिकामो च होति, हिरीमा च होति, ओत्तप्पी च, अनिस्सुकी च, अमच्छरी च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्षु सन्नहाचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा” ति।

३. सत्तिवत्तलसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने

B. 3 10 अनाथपिण्डिकस्स आरामे ... पे०... सत्तिमानि, भिक्खवे, बलानि । कतमानि सत्त ? सद्धावलं, विरियवलं, हिरीवलं, ओत्तप्पवलं, सत्तिवलं, समाधिवलं, पज्जावलं – इमानि खो, भिक्खवे, सत्त बलानी ति ।

“सद्धावलं विरियं^१ च^२, हिरी^३ ओत्तप्पियं वलं ।

सत्तिवलं समाधि^४ च^५, पज्जा वे सत्तमं वलं ॥

15 “एतेहि बलवा भिक्षु, सुखं जीवति पण्डितो ।

योनिस्सो विचिने धम्मं, पज्जायत्थं विपस्सति ।

पज्जोतस्सेव^६ निब्बानं, विमोक्खो^७ होति चेतसो” ति ॥

४. वित्त्यत्तलसुत्तं

१. “सत्तिमानि, भिक्खवे, बलानि । कतमानि सत्त ? सद्धावलं, विरियवलं, हिरीवलं, ओत्तप्पवलं, सत्तिवलं, समाधिवलं, पज्जावलं ।

20 २. “कतमं च, भिक्खवे, सद्धावलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-सावको सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधि – ‘इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो ... पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’ ति । इव वुच्चति, भिक्खवे, सद्धावलं ।

३. “कतमं च, भिक्खवे, विरियवलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
25 सावको आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मनं पहानाय कुसलानं

१-२. विरियवलं – स्या०; धीरियं च – ग० । २. हिरी – रो० । ३-४. समाधिवलं – स्या०; समाधि च – रो० । ४. पज्जोतस्सेव – स्या० । ५. विमोक्खो – रो० ।

धम्मानं उपसम्पदाय, धामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । इदं वुच्चति, भिक्खवे, विरियवलं ।

४. “कतमं च, भिक्खवे, हिरीवलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको हिरीमा होति, हिरीयति^१ कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनो-
दुच्चरितेन, हिरीयति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । ५ R 4
इदं वुच्चति, भिक्खवे, हिरीवलं ।

५. “कतमं च, भिक्खवे, ओत्तप्पवलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको ओत्तप्पी होति, ओत्तप्पति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन
मनोदुच्चरितेन, ओत्तप्पति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया ।
इदं वुच्चति, भिक्खवे, ओत्तप्पवलं । 10

६. “कतमं च, भिक्खवे, सत्तिवलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको सत्तिमा होति परमेन सत्तिनेपक्केन समन्नागतो चिरकतं पि
चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता । इदं, वुच्चति, भिक्खवे, सत्तिवलं ।

७. “कतमं च, भिक्खवे, समाधिवलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको विविच्चेव कामेहि ...मे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । 15
इदं वुच्चति, भिक्खवे, समाधिवलं ।

८. “कतमं च, भिक्खवे, पञ्जावलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको पञ्जावा होति उदयत्यगामिनिया पञ्जाय समन्नागतो अरियाय
निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । इदं वुच्चति, भिक्खवे,
पञ्जावलं । इमानि खो, भिक्खवे, सत्त वलानी ति । B. 390 20

“सद्धावलं विरियं च, हिरी ओत्तप्पियं वलं ।

सत्तिवलं समाधि च, पञ्जा वे सत्तमं वलं ॥

“एतेहि वलवा भिक्खु, सुखं जीवति पण्डितो ।

योनिस्सो विचिने धम्मं, पञ्जावत्त्वं विपस्सति ।

पञ्जोत्तस्सेव निब्बानं, विमोक्खो होति चेतसो” ति ॥ -25

५. सङ्घितधनसुत्तं

१. “सत्तिमानि, भिक्खवे, धनानि । कतमानि सत्त ? सद्धा-
धनं, सीलधनं, हिरीधनं, ओत्तप्पधनं, मुतधनं, चागधनं, पञ्जाधनं —

R 5

इमानि खो, भिक्खवे, सत्त धनानी ति ।

"सद्दाधनं सीलधनं, हिरी ओत्तप्पियं धनं ।

सुतधनं च चागो च, पज्जा वे सत्तमं धनं ॥

"यस्स एते^१ धना अत्थि, इत्थिया पुरिसस्स वा ।

अदलिद्दो^२ ति तं आहु, अमोघं तस्स जीवितं ॥

"तस्मा सद्ध च सीलं च, पसादं धम्मदस्सनं ।

अनुयुज्जेथ मेधावी, सरं बुद्धान सासनं" ति ॥

६. वित्ततधनसुत्तं

१. "सत्तिमानि, भिक्खवे, धनानि । कतमानि सत्त ? सद्दाधनं, सीलधनं, हिरीधनं, ओत्तप्पधनं, सुतधनं, चागधनं, पज्जाधनं ।

१० २. "कतमं च, भिक्खवे, सद्दाधनं ? इध, भिक्खवे, अरिय-सावको सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधिं — 'इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो ... पे०... बुद्धो भगवा' ति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सद्दाधनं ।

B 399

३. "कतमं च, भिक्खवे, सीलधनं ? इध, भिक्खवे, अरिय-सावको पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सीलधनं ।

४. "कतमं च, भिक्खवे, हिरीधनं ? इध, भिक्खवे, अरिय-सावको हिरीमा होति, हिरीयति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनो-दुच्चरितेन, हिरीयति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिं ॥ इदं वुच्चति, भिक्खवे, हिरीधनं ।

५. "कतमं च, भिक्खवे, ओत्तप्पधनं ? इध, भिक्खवे, अरिय-सावको ओत्तप्पी होति, ओत्तप्पति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, ओत्तप्पति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिं ॥ इदं वुच्चति, भिक्खवे, ओत्तप्पधनं ।

6 25

६. "कतमं च, भिक्खवे, सुतधनं ? इध, भिक्खवे, अरिय-सावको बहुसुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो । ये ते धम्मा आदि-कल्याणा मज्झैकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सव्यञ्जनं, केवल-

परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारुपास्स धम्मा बहुस्सुता
होन्ति धाता^१ वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पट्ठिविद्धा ।
इदं वुच्चति, भिक्खवे, सुतधनं ।

७. “कतमं च, भिक्खवे, चागधनं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगारं अज्झावसति सुत्तचागो पयत- ५
पाणि वोस्सगरतो याचयोगो दानसंविभागरतो । इदं वुच्चति, भिक्खवे,
चागधनं ।

८. “कतमं च, भिक्खवे, पज्जाधनं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको पज्जया होति ... पे०... सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । इदं
वुच्चति, भिक्खवे, पज्जाधनं । इमानि खो, भिक्खवे, सत्त धनानी ति । १०

“सद्धाधनं सीलधनं, हिरी श्रोतप्पियं धनं ।

सुतधनं च चागो च, पज्जा वे सत्तमं धनं ॥

“यस्स एते धना अत्थि, इत्थिया पुरिसस्स वा ।

अदत्तिदो ति तं आहु, अमोधं तस्स जीवितं ॥

“तस्मा सद्धं च सीलं च, पसादं धम्मदस्सनं । १५

अनुयुज्जेय मेधावी, सरं बुद्धान सासनं” ति ।

७. उग्सुत्तं

१. अथ खो उग्गो राजमहामत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नो खो उग्गो राजमहामत्तो भगवन्तं एतदवोच -

U. 400

२. “अच्छरियं, भन्ते, अभुत्तं, भन्ते ! याव अद्धो चायं^२, २०
भन्ते, मिगारो रोहणेय्यो याव महद्धनो याव महाभोगो” ति ।

“कीव^३ अद्धो पनुग्ग, मिगारो रोहणेय्यो, कीव महद्धनो, कीव
महाभोगो” ति ? R. 7

“सत्तं, भन्ते, सत्तसहस्सान^४ हिरज्जस्स, को पन वादो रपि-
पस्सा” ति !

25

“अत्थि खो एत, उग्ग, धन नेत ‘नत्थी’ ति वदामी ति । तं
च खो एतं, उग्ग, धन साधारणं अग्गिना उदयेन राजूहि चोरेहि अण्णियेहि

१ पा० - स्वा०, रो० । २ वाय - रो० । ३ हिज्ज - स्वा० । ४ सहस्सनं -
खो०; गहस्सानि - स्वा० ।

दायादेहि । सत्त खो इमानि, उग्ग, धनानि असाधारणानि अग्गिना उदकेन राजूहि चोरेहि अप्पियेहि दायादेहि । कत्तमानि सत्त ? सद्धा-
धनं, सीलधनं, हिरीधनं, ओत्तप्पधनं, सुतधनं, चागधनं, पञ्जाधनं -
इमानि खो, उग्ग, सत्त धनानि असाधारणानि अग्गिना उदकेन राजूहि
5 चोरेहि अप्पियेहि दायादेही ति ।

“सद्धाधनं सीलधनं, हिरी ओत्तप्पियं धनं ।

सुतधनं च चागो च, पञ्जा वे सत्तमं धनं ॥

“यस्स एते धना अत्थि, इत्थिया पुरिसस्स वा ।

स वे महद्धनो लोके, अजेय्यो देवमानुसे ॥

10 “तस्मा सद्धं च सीलं च, पसादं धम्मदस्सनं ।

अनुयुञ्जेय मेधावी, सरं बुद्धानं सासनं” ति ॥

८. संयोजनसुत्तं

१. “सत्तिमानि, भिक्खवे, संयोजनानि । कत्तमानि सत्त ? अनु-
नयसंयोजनं, पटिघसंयोजनं, दिट्ठिसंयोजनं, विचिकिच्छासंयोजनं, मान-
संयोजनं, भवरागसंयोजनं, अविज्जासंयोजनं - इमानि खो, भिक्खवे,
15 सत्त संयोजनानी” ति ।

९. पहानसुत्तं

१. “सत्तभ्भं, भिक्खवे, संयोजनानं पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्म-
चरियं वुत्सति । कत्तमेसं सत्तभ्भं ? अनुनयसंयोजनस्स पहानाय समुच्छेदाय
ब्रह्मचरियं वुत्सति, पटिघसंयोजनस्स ... पे०... दिट्ठिसंयोजनस्स ...
विचिकिच्छासंयोजनस्स ... मानसंयोजनस्स ... भवरागसंयोजनस्स ...
20 अविज्जासंयोजनस्स पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरियं वुत्सति । इमेसं
खो, भिक्खवे, सत्तभ्भं संयोजनानं पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरियं वुत्सति ।
यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खुनो अनुनयसंयोजनं पहीनं होति उच्छिन्नमूलं
तालावत्युक्तं अनभावच्छूतं आर्याति अनुप्पादधम्मं । पटिघसंयोजनं
... पे०... दिट्ठिसंयोजनं ... विचिकिच्छासंयोजनं ... मानसंयोजनं ...
25 भवरागसंयोजनं ... अविज्जासंयोजनं पहीनं होति उच्छिन्नमूलं ताला-
वत्युक्तं अनभावच्छूतं आर्याति अनुप्पादधम्मं । अयं वुच्चति, भिक्खवे,

भिक्षु अच्छेच्छि तण्हं, विवत्तयि संयोजनं, सम्मा मानाभिसमया अन्तम-
कासि दुक्खस्सा" ति ।

१०. मच्छरियसुत्तं

१. "सत्तिमानि, भिक्खवे, संयोजनानि । कत्तमानि सत्त ? अनु-
नयसंयोजनं, पटिघसंयोजनं, दिट्ठिसंयोजनं, विचिकिच्छासंयोजनं, मान-
संयोजनं, इस्सासंयोजनं, मच्छरियसंयोजनं — इमानि सो, भिक्खवे, 5
सत्त संयोजनानी" ति ।

धनवग्गो पठमो ।

तत्सुद्धानं

द्वे^१ पियानि वलं घनं^२, सहित्तं^३ चेव वित्थतं^४ ।

R. 9

उमां संयोजनं चेव, पहानं^५ मच्छरियेन^६ चा^७ ति ॥

२. अनुसयवग्गो

१. पठमअनुसयसुत्तं

१. "सत्तिमे, भिक्खवे, अनुसया । कत्तमे सत्त ? कामरागा-
नुसयो, पटिघानुसयो, दिट्ठानुसयो, विचिकिच्छानुसयो, मानानुसयो, 10
भवरागानुसयो, अविज्जानुसयो — इमे सो, भिक्खवे, सत्त अनुसया"
ति ।

B. 402

२. दुर्लभअनुसयसुत्तं

१ "सत्तय, भिक्खवे, अनुसयानं पहानाय" समुच्छेदाय ब्रह्म-
चरिय युम्मति । कत्तमेन सत्तय ? कामरागानुसयस्स पहानाय समुच्छेदाय
ब्रह्मचरिय युम्मति, पटिघानुसयस्स . पे०... दिट्ठानुसयस्स . विचि- 15
किच्छानुसयस्स मानानुसयस्स . भवरागानुसयस्स ... अविज्जानु-

१-१ इतिथय वत्तय - गी०. द्वे पिय द्वे वत्तय -
पा० । २-२ वत्तयवत्तय - गी० । ३ पहान - गी०, रत्ता०, रो० । ४-४. मच्छरियेना
- रो० । ५ पहानय वत्तय - गी० ।

सयस्स पहाणाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरिय वुस्सति । इमेस खो, भिक्खवे,
सत्तन्न अनुसयान पहाणाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरिय वुस्सति ।

२ “यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खुनो कामरागानुसयो पहीनो
होति उच्छिन्नमूलो तालावत्युकतो अनभावङ्कतो आर्याति अनुप्पाद-
५ धम्मो । पटिष्ठानुसयो पे० दिट्ठानुसयो विचिकिच्छानुसयो
मानानुसयो भवरागानुसयो अविज्जानुसयो पहीनो होति उच्छिन्न-
मूलो तालावत्युकतो अनभावङ्कतो आर्याति अनुप्पादधम्मो । अय
वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु’ अच्छेच्छि तण्ह, विवत्तयि सयोजन, सम्मा
नानाभिसमया अन्तमकासि दुक्खस्सा” ति ।

३ कुलमुत्तं

R 10 10 १ “सत्तहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागत कुल अनुपगन्त्वा
वा नाल उपगन्तु, उपगन्त्वा वा नाल उपनिसीदितु । कतमेहि सत्तहि ?
न मनापेन पच्चुट्ठेन्ति, न मनापेन अभिवादेन्ति, न मनापेन आसन देन्ति,
सन्तमस्स परिगुहन्ति, बहुक पि थोक देन्ति, पणीत पि लूख देन्ति, असक्क-
च्च देन्ति नो सक्कच्च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि अङ्गेहि समन्नागत
15 कुल अनुपगन्त्वा वा नाल उपगन्तु, उपगन्त्वा वा नाल उपनिसीदितु ।

२ “सत्तहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागत कुल अनुपगन्त्वा वा
वा अल उपगन्तु, उपगन्त्वा वा अल उपनिसीदितु’ । कतमेहि सत्तहि ?
मनापेन पच्चुट्ठेन्ति, मनापेन अभिवादेन्ति, मनापेन आसन देन्ति, सन्त-
मस्स न परिगुहन्ति, बहुक’ पि’ बहुक देन्ति, पणीत पि पणीत देन्ति,
20 सक्कच्च देन्ति नो असक्कच्च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि अङ्गेहि
समन्नागत कुल अनुपगन्त्वा वा अल उपगन्तु, उपगन्त्वा वा अल उप-
निसीदितु” ति ।

४ पुग्गलमुत्त

B 403 १ “सत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दविस-
णेय्या अज्जलिबरणीया अनुत्तर पुज्जावसेत्त लोकस्स । कतमे सत्त ?
25 उभतोभागविमुत्तो, पज्जाविमुत्तो, कायसवित्त, दिट्ठिप्पत्तो, सद्धाविमुत्तो,

१ भिक्खु निरुत्तयो - सी० । २ निगीत्तु - स्वा० । ३-३ बहुनित्ति -
स्वा०, रो० ।

धम्मानुसारी, सद्धानुसारी - इमे खो, भिक्खवे, सत्त पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तर पुञ्जावखेत लोकस्सा" ति ।

५. उदकूपमासुतं

१ "सत्तिमे, भिक्खवे, उदकूपमा पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सकिं निमुग्गो 5 निमुग्गो व होति, इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा निमुज्जति, इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा ठितो होति, इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा विपस्सति विलोकेति, इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतरति, इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतिगाधप्पत्तो होति, 10 इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा तिण्णो होति पारङ्गतो थले तिट्ठति ब्राह्मणो ।

२ "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो सकिं निमुग्गो निमुग्गो व होति ? इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो समन्नागतो होति एवन्तकाळकेहि अकुसलेहि धम्मेहि । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो सकिं निमुग्गो निमुग्गो 15 व होति ।

३ "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा निमुज्जति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेसु, साधु हिरी पे० साधु श्रोतप्प साधु विरिय साधु पज्जा कुस- 20 लेसु धम्मेसू ति । तस्स सा सद्धा नेव तिट्ठति नो बद्धति हायतियेव, तस्स सा हिरी पे० तस्स त श्रोतप्प तस्स त विरिय तस्स सा पज्जा नेव तिट्ठति नो बद्धति हायतियेव । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मु- ज्जित्वा निमुज्जति ।

४ "कथं च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा ठितो होति ? B 40a
इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेसु, 25 R 12
साधु हिरी पे० साधु श्रोतप्प साधु विरिय साधु पज्जा कुसलेसु धम्मेसू ति । तस्स सा सद्धा नेव हायति नो बद्धति ठिता' होति, तस्स सा हिरी पे० तस्स त श्रोतप्प तस्स त विरिय तस्स सा

पञ्चा नेव हायति नो वड्ढति ठिता होति । एव खो, भिक्खवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा ठितो होति ।

५ “कथं च, भिक्खवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा विपस्सति विलोकेति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुगलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेषु, साधु हिरी पे० साधु ओत्तप्प साधु विरिय साधु पञ्चा कुसलेसु धम्मेषू ति । सो तिण्ण सयोजनानं परिक्खया सोतापन्नो होति अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो । एव खो, भिक्खवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा विपस्सति विलोकेति ।

६ “कथं च, भिक्खवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा पतरति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुगलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेषु, साधु हिरी पे० साधु ओत्तप्प साधु विरिय साधु पञ्चा कुसलेसु धम्मेषू ति । सो तिण्ण सयोजनानं परिक्खया रागदोसमोहानं तनुत्ता सकदागामी होति, सकिदेव इमं लोकं आगन्त्वा दुक्खस्सन्तकरो’ ति’ । एव खो, भिक्खवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा पतरति ।

७ “कथं च, भिक्खवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा पतिगाधप्पत्तो होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुगलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेषु, साधु हिरी पे० साधु ओत्तप्प साधु विरिय साधु पञ्चा कुसलेसु धम्मेषू ति । सो पञ्चन्न ओरम्भागियानं सयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । एव खो, भिक्खवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा पतिगाधप्पत्तो होति ।

८ “कथं च, भिक्खवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा तिण्णो होति पारङ्गतो थले तिट्ठति ब्राह्मणो । इध, भिक्खवे, एकच्चो पुगलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेषु, साधु हिरी पे० साधु ओत्तप्प साधु विरिय साधु पञ्चा कुसलेसु धम्मेषू ति । सो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्चाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मो सयं अभिञ्जा सच्छिक्खत्वा उपसम्पज्जं विहरति । एव खो, भिक्खवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा तिण्णो होति पारङ्गतो थले तिट्ठति ब्राह्मणो ।

“इमे खो, भिक्खवे, सत्तं उदक्कूपमा पुगला सन्तो सबिज्जमाना लोक्किम” ति ।

R 13

B 405

23

६. अनिच्छानुपस्तीमुत्तं

१. "सत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिण्येया अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्स । कत्तमे सत्त ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सब्बसङ्गारेसु अनिच्छानुपस्ती विहरति अनिच्छसञ्जी अनिच्छपटिसंवेदी सत्ततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । सो आसवानं खया ... पे०... 5 सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । अयं, भिक्खवे, पठमो पुग्गलो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिण्येयो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्स ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो सब्बसङ्गारेसु अनिच्छानुपस्ती विहरति अनिच्छसञ्जी अनिच्छपटिसंवेदी सत्ततं 10 समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । तस्स अपुब्बं अचरिमं आसवपरियादानं च होति जीवितपरियादानं च । अयं, भिक्खवे, दुतियो पुग्गलो आहुनेय्यो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्स ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो सब्बसङ्गारेसु 15 अनिच्छानुपस्ती विहरति अनिच्छसञ्जी अनिच्छपटिसंवेदी सत्ततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । सो पञ्चत्तं ओरम्मागियानं संयोजनानं परियसया अन्तरापपरिनिव्वायी होति ... पे०... उपहच्चपरिनिव्वायी होति ... पे०... असङ्गारपरि- निव्वायी होति ... पे०... ससङ्गारपरिनिव्वायी होति ... पे०... उदंसोतो 20 होति अकनिट्ठगामी । अयं, भिक्खवे, सत्तमो पुग्गलो आहुनेय्यो पाहु- नेय्यो दक्खिण्येयो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्स । इमे सो, भिक्खवे, सत्त पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिण्येया अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्जकखेत्तं लोकस्सा" ति ।

R. 14

७. दुस्तानुपस्तीमुत्तं

१ गत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या ... पे०... अनुत्तरं 23 B. 466 पुञ्जागोस लोकस्स । कत्तमे सत्त ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सब्बसङ्गारेसु दुस्तानुपस्ती विहरति ... पे०... ।

८. अनत्तानुपस्सीमुत्तं

१. सव्वेसु धम्मेषु अनत्तानुपस्सी विहरति ... पे०... ।

२. निब्बानमुत्तं

१. “निब्बाने सुखानुपस्सी विहरति सुखसञ्जी सुखपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । सो आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति ।
- ५ अयं भिक्खवे, पठमो पुग्गलो आहुनेय्यो ... पे०... पुञ्ञक्खेतं लोकस्स ।
२. “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो निब्बाने सुखानुपस्सी विहरति सुखसञ्जी सुखपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । तस्स अपुब्बं अचरिमं आरावपरियादानं च होति जीवितपरियादानं च । अयं, भिक्खवे, दुतियो
- १० पुग्गलो आहुनेय्यो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेतं लोकस्स ।

R. 15

३. “पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो निब्बाने सुखानुपस्सी विहरति सुखसञ्जी सुखपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । सो पञ्चलं ओरम्भागिधानं संयोजनानं परिकखया अन्तरापरिनिब्बायी होति ... पे०... उप-
- १५ हच्चपरिनिब्बायी होति ... पे०... असद्धारपरिनिब्बायी होति ... पे०... ससद्धारपरिनिब्बायी होति ... पे०... उदंसोतो होति अकनिट्ठगामी । अयं, भिक्खवे, सत्तमो पुग्गलो आहुनेय्यो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञक्खेतं लोकस्स । इमे खो, भिक्खवे, सत्त पुग्गला आहुनेय्या... पे०... अनुत्तर पुञ्ञक्खेतं लोकस्सा” ति ।

१०. निदसवत्थुमुत्तं

B 407 20

१. “सत्तिमानि, भिक्खवे, निदसवत्थूनि । कत्तमानि सत्त ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सिक्खासमादाने तिब्बच्छन्दो होति आर्यति च सिक्खासमादाने अविगतपेमो, धम्मनिसन्तिया तिब्बच्छन्दो होति आर्यति च धम्मनिसन्तिया अविगतपेमो, इच्छाविनये तिब्बच्छन्दो होति आर्यति च इच्छाविनये अविगतपेमो, पटिसत्त्वाने तिब्बच्छन्दो होति आर्यति च

पटिसल्लाने अविगतपेमो, विरियारम्भे तिव्वच्छन्दो होति आर्यति च
 विरियारम्भे अविगतपेमो, सतिनेपक्के तिव्वच्छन्दो होति आर्यति च
 सतिनेपक्के अविगतपेमो, दिट्ठिपटिवेधे तिव्वच्छन्दो होति आर्यति च
 दिट्ठिपटिवेधे अविगतपेमो । इमानि खो, भिक्खवे, सत्त निद्वसवत्थूनी”
 ति ।

5

अनुसयवग्गो दुतियो ।

तस्सुद्धानं

दुवे^१ अनुसया कुलं^२, पुगलं^३ उदकूपमं^४ ।

अनिच्चं^५ दुक्खं^६ अनत्ता च, निव्वानं^७ निद्वसवत्थु चा ति” ॥

— ० —

३. वज्जिसत्तकवग्गो

१. सारन्दवसुतं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा वेतालियं विहरति सार-
 न्ददे चेत्तिये । अथ सो सम्बहुला लिच्छवी येन भगवा तेनुपसङ्कमिषु;
 उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं
 निसिद्धे सो तं लिच्छवी भगवा एतदवोच — “सत्त वो, लिच्छवी, अपरि-
 हानिये धम्मे देसेस्तामि । तं सुणाय, सायुक्कं मनसि करोय; भासि-
 स्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति सो ते लिच्छवी भगवतो पच्चस्सोसुं ।
 भगवा एतदवोच —

R. 16

२. “कत्तमे च, लिच्छवी, सत्त अपरिहानिया धम्मा ? याय-
 कीयञ्च, लिच्छवी, वज्जी अभिण्हं^१ सन्निपाता भविस्सन्ति सन्निपात-
 यद्दुल्ला; बुद्धियेय, लिच्छवी, वज्जीन पाटिकद्दा, नो परिहानि ।

15 B. 408

३. “यायकौवञ्च, लिच्छवी, वज्जी समग्गा मग्निपत्तिस्सन्ति,
 मग्गा बुद्धिस्सन्ति, समग्गा वज्जिगरणीयानि कग्मिन्ति; बुद्धियेय,
 लिच्छवी, वज्जीन पाटिकद्दा, नो परिहानि ।

20

४ “यायकौवञ्च, लिच्छवी, वज्जी अपञ्जत्तं न पञ्जा-
 पेस्सन्ति, पञ्जत्तं न मग्गुच्छिन्दिम्मन्ति, यथापञ्जत्ते पोराने वज्जिधम्मे

समादाय वत्तिस्सन्ति; बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकङ्गा, नो परिहानि ।

५. “यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी ये ते वज्जीनं वज्जि-
महल्लका ते सक्करिस्सन्ति गरं करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेसं
५ च सोतब्बं मञ्जिस्सन्ति, बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकङ्गा,
नो परिहानि ।

६. “यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी या ता कुलिस्थियो कुल-
कुमारियो ता न ओकस्स^१ पसय्ह वासेस्सन्ति; बुद्धियेव, लिच्छवी,
वज्जीनं पाटिकङ्गा, नो परिहानि ।

७. “यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी यानि तानि वज्जीनं
वज्जिचेत्तियानि अब्भन्तरानि चेव बाहिरानि च तानि सक्करिस्सन्ति
१० गरं करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेसं च दिन्नपुब्बं कत्तपुब्बं
धम्मिकं बलं नो परिहापेस्सन्ति, बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटि-
कङ्गा, नो परिहानि ।

८. “यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जीनं अरहन्तेसु धम्मिका
रक्खावरणगुत्ति सुसंविहिता भविस्सन्ति — ‘किन्ति अनागता च अरहन्तो
विजितं आगच्छेय्यु, आगता च अरहन्तो विजिते फासुं विहरेय्यु’ ति;
बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकङ्गा, नो परिहानि ।

९. “यावकीवञ्च, लिच्छवी, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा
२० वज्जीसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु वज्जी सन्दिस्सि-
स्सन्ति^२; बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीनं पाटिकङ्गा, नो परिहानी^३ ति ।

२. वस्सकारसुत्तं

B. 409

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झ-
कूटे पव्वते । तेन खो पन समयेन राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो
वज्जी अभियातुकामो होति । सो एवमाह — “अहं हिमे^४ वज्जी एवं-
२५ महिद्धिके एवंमहानुभावे उच्छेच्छामि^५, वज्जी विनासेस्सामि, वज्जी
अनयव्यसनं आपादेस्सामी” ति ।

१. गरं — सी०, स्या०, रो० । २. ओकस्स — सी०, स्या०, रो० । ३. सन्दिस्सन्ति —
पी० । ४. इमे — सी०, स्या०, रो० । ५. उच्छेच्छामि — सी०, उच्छेज्जिस्सामि — स्या०, रो० ।

२ अथ खो राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो वत्सकार
ब्राह्मण मागधमहामत्त^१ आमन्तेसि - “एहि त्व, ब्राह्मण, येन भगवा
तेनुपसङ्गम^२, उपसङ्गमित्वा मम वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्दाहि^३,
अप्पाबाध अप्पातङ्क लहुट्टान वल फासुविहार पुच्छ - ‘राजा, भन्ते, मागधो
अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो भगवतो पादे सिरसा वन्दति, गप्पाबाध अप्पातङ्क
लहुट्टान वल फासुविहार पुच्छती’ ति । एव च वदेहि - ‘राजा, भन्ते,
मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो वज्जी अभियातुकामो । सो एवमाह -
‘अह हिमे वज्जी एवमहिद्विके एवमहानुभावे उच्छेच्छामि, वज्जी विना-
सेस्सामि, वज्जी अनयव्यसन आपादेस्सामी’” ति । यथा ते भगवा
व्याकरोति, त साधुक उगहेत्वा मम आरोचेय्यासि । न हि तथागता
वितथ भणन्ती” ति ।

R 18

10

३ “एव, भो” ति खो वत्सकारो ब्राह्मणो मागधमहामत्तो
रज्जो मागधस्स अजातसत्तुस्स वेदेहिपुत्तस्स पटिस्सुत्वा^४ येन भगवा
तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय
कथ सारणीय वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो
वत्सकारो ब्राह्मणो मागधमहामत्तो भगवन्त एतदवोच - “राजा, भो
गोतम, मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो भोतो गोतमस्स पादे सिरसा
वन्दति, अप्पाबाध अप्पातङ्क लहुट्टान वल फासुविहार पुच्छति । राजा,
भो गोतम, मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो वज्जी अभियातुकामो । सो
एवमाह - ‘अह हिमे वज्जी एवमहिद्विके एवमहानुभावे उच्छेच्छामि,
वज्जी विनासेस्सामि, वज्जी अनयव्यसन आपादेस्सामी’” ति ।

15

20

४ तेन खो पन समयेन आयस्मा आनन्दो भगवतो विट्ठितो
ठितो होसि भगवन्त वीजयमानो^५ । अथ खो भगवा आयस्मन्त आनन्द
आमन्तेसि - “किन्ति ते, आनन्द, सुत - ‘वज्जी अभिण्ह सत्तिपाता
सत्तिपातवहुला’” ति ?

B 410

23

“सुत मेत, भन्ते - ‘वज्जी अभिण्ह सत्तिपाता सत्तिपातवहुला’”
ति ।

“यावकीवज्ज, आनन्द, वज्जी अभिण्ह सत्तिपाता भविस्सन्ति
सत्तिपातवहुला, बुद्धियेव, आनन्द, वज्जीन पाटिकद्धा, नो परिह्वानि ।

१ मागधमहामत्त - गी०, स्या०, रो० । २ तेनुपसङ्गमि - स्या०, रो० । ३ वन्द
- सा०, स्या०, रो० । ४ पटिस्सुत्वा - स्या०, रो० । ५ वीजयमानो - गी०, स्या०, रो० ।
६ एवमहिद्विके - गी०, रो० । ७ वीजयमानो - गी०, स्या०, रो० ।

५. “किन्ति ते, आनन्द, सुतं – ‘वज्जी समग्गा सन्निपतन्ति, समग्गा बुद्धहन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि करोन्ती’” ति ?

“सुतं मेतं, भन्ते – ‘वज्जी समग्गा सन्निपतन्ति, समग्गा बुद्धहन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि करोन्ती’” ति ।

५ “यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी समग्गा सन्निपत्तिस्सन्ति, समग्गा बुद्धहिस्सन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि करिस्सन्ति; बुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकह्णा, नो परिहानि ।

६. “किन्ति ते, आनन्द, सुतं – ‘वज्जी अपञ्जात्तं न पञ्जापेन्ति, पञ्जात्तं न समुच्छिन्दन्ति, यथापञ्जात्ते पोरणे वज्जिधम्मे समादाय वत्तन्ती’” ति ?

“सुतं मेतं, भन्ते – ‘वज्जी अपञ्जात्तं न पञ्जापेन्ति, पञ्जात्तं न समुच्छिन्दन्ति, यथापञ्जात्ते पोरणे वज्जिधम्मे समादाय वत्तन्ती’” ति ।

“यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी अपञ्जात्तं न पञ्जापेस्सन्ति, पञ्जात्तं न समुच्छिन्दिस्सन्ति, यथापञ्जात्ते पोरणे वज्जिधम्मे समा-
15 दाय वत्तिस्सन्ति; बुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकह्णा, नो परिहानि ।

७. “किन्ति ते, आनन्द, सुतं – ‘वज्जी ये ते वज्जीनं वज्जिमहल्लका ते सक्करोन्ति गरं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, तेसं च सोतब्बं मञ्जन्ती’” ति ?

“सुतं मेतं, भन्ते – ‘वज्जी ये ते वज्जीनं वज्जिमहल्लका ते
20 सक्करोन्ति गरं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, तेसं च सोतब्बं मञ्जन्ती’” ति ।

“यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी ये ते वज्जीनं वज्जिमहल्लका ते सक्करिस्सन्ति गरं करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेसं च सोतब्बं मञ्जिस्सन्ति; बुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकह्णा, नो परिहानि ।

25 “किन्ति ते, आनन्द, सुतं – ‘वज्जी या ता कुलित्थियो कुलकुमारियो ता न ओकस्स पसव्ह वारोन्ती’” ति ?

2. 411 “सुतं मेतं, भन्ते – ‘वज्जी या ता कुलित्थियो कुलकुमारियो ता न ओकस्स पसव्ह वारोन्ती’” ति ।

“यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी या ता कुलित्थियो कुलकुमारियो
30 ता न ओकस्स पसव्ह वारोस्सन्ति, बुद्धियेव, आनन्द, वज्जीनं पाटिकह्णा, नो परिहानि ।

६ “किन्ति ते, आनन्द, सुत — ‘वज्जी यानि तानि वज्जीन वज्जिचेतियानि वज्जिचेतियानि अब्भन्तरानि चैव वाहिरानि च तानि सक्करोन्ति गरु करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, तेस च दिन्नपुव्व कतपुव्व धम्मिक वल्लि नो परिहापेन्ती” ति ?

“सुत मेत, भन्ते — ‘वज्जी यानि तानि वज्जीन वज्जिचेतियानि अब्भन्तरानि चैव वाहिरानि च तानि सक्करोन्ति गरु करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, तेस च दिन्नपुव्व कतपुव्व धम्मिक वल्लि नो परिहापेन्ती” ति ।

“यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी यानि तानि वज्जीन वज्जिचेतियानि अब्भन्तरानि चैव वाहिरानि च तानि सक्करिस्सन्ति गरु करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेस च दिन्नपुव्व कतपुव्व धम्मिक वल्लि नो परिहापेस्मन्ति, बुद्धियेव, आनन्द, वज्जीन पाटिकद्धा, नो परिहानि ।

१० “किन्ति ते, आनन्द, सुत — ‘वज्जीन अरहन्तेसु धम्मिका रक्खावरणगुत्ति सुसविहिता — किन्ति अनागता च अरहन्तो विजित आगच्छेय्यु, आगता च अरहन्तो विजिते फासु विहरेय्यु” ति ?

“सुत मेत, भन्ते — ‘वज्जीन अरहन्तेसु धम्मिका रक्खावरणगुत्ति सुसविहिता भविस्सति’ — किन्ति अनागता च अरहन्तो विजित आगच्छेय्यु, आगता च अरहन्तो विजिते फासु विहरेय्यु” ति ।

“यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जीन अरहन्तेसु धम्मिका रक्खावरणगुत्ति सुसविहिता भविस्सति — ‘किन्ति अनागता च अरहन्तो विजित आगच्छेय्यु, आगता च अरहन्तो विजिते फासु विहरेय्यु’ ति, बुद्धियेव, आनन्द, वज्जीन पाटिकद्धा, नो परिहानी” ति ।

११ अथ सो भगवा वत्सकार ब्राह्मण मागधमहामत्त आमन्तेसि — “एकमिदाह, ब्राह्मण, समय वेसालिय विहरामि मारन्दे चेतिथे । तन्नाह, ब्राह्मण, वज्जीन इमे सत्त अपरिहानिये धम्मे देसेसि । यावकीवञ्च, ब्राह्मण, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा वज्जीनु ठप्पन्ति, इमेसु च सत्तनु अपरिहानियेसु धम्मेनु वज्जी सन्दिस्मिस्सन्ति, बुद्धियेव, ब्राह्मण, वज्जीन पाटिकद्धा, नो परिहानी” ति ।

१२ “एवमेवेन पि भो, गोतम, अपरिहानियेन धम्मेन समन्नागतान वज्जीन बुद्धियेव पाटिकद्धा, नो परिहानि, वो पन वादो गत्तहि अपरिहानियेहि धम्मेहि । अपरिणीया च, भो गोतम, वज्जी रज्जा

मागधेन अजातसत्तुना वेदेहिपुत्तेन यदिदं युद्धस्स, अञ्जत्र उपलापनाय',
अञ्जत्र मिथुभेदा । हन्द च दानि मयं, भो गोतम, गच्छाम, बहुकिञ्चा
भयं बहुकरणीया" ति ।

"यस्सदानि त्वं, ब्राह्मण, कालं मञ्जसी" ति ।

- 5 १३. अथ खो वस्सकारो ब्राह्मणो मागधमहामत्तो भगवतो
भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठायासना पक्कामी ति ।

३. पठमसत्तकसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिञ्जकूटे
पव्वते । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — "सत्त वो, भिक्खवे, अपरि-
हानिये धम्मो देहेस्सामि । तं सुणाय, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी"
10 ति । "एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा
एतदवोच —

२. "कतमे च, भिक्खवे, सत्त अपरिहानिया धम्मा ? यावकी-
वञ्च, भिक्खवे, भिक्खू अभिण्हं सन्निपाता भविस्सन्ति सन्निपातबहुला;
बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनां पाटिकद्धा, नो परिहानि ।

- 15 ३. "यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू समग्गा सन्निपतिस्सन्ति,
समग्गा बुद्धिस्सन्ति, समग्गा सङ्घकरणीयानि करिस्सन्ति; बुद्धियेव,
भिक्खवे, भिक्खूनां पाटिकद्धा, नो परिहानि ।

- ४ "यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू अपञ्जत्तं न पञ्जा-
पेस्सन्ति, पञ्जत्तं न समुच्छिन्दिस्सन्ति, यथापञ्जात्तेसु सिक्खापदेसु
20 समादाय वत्तिस्सन्ति; बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनां पाटिकद्धा, नो
परिहानि ।

- ५ "यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू ये ते भिक्खू थेरा रत्तञ्चू
चिरपव्वजिता सङ्घपितरो सङ्घपरिणायका ते सक्करिस्सन्ति गह करि-
स्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेस च सोतव्वं मञ्जिस्सन्ति; बुद्धियेव,
25 भिक्खवे, भिक्खूनां पाटिकद्धा, नो परिहानि ।

६. "यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू उप्पन्नाय तण्हाय पोनी-
व्वविकाय न वसं गच्छिस्सन्ति"; बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनां पाटिकद्धा,
नो परिहानि ।

७ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू आरञ्जकेसु सेनासनेसु सापेक्खा भविस्सन्ति, वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकद्धा, नो परिहानि ।

८ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू पच्चत्तञ्जेव सति उपट्ठा-
पेस्सन्ति - ‘विन्ति अनागता च पेसला सब्रह्मचारी आगच्छेय्यु, आगता 5
च पेसला सब्रह्मचारी फासु विहरेय्यु’ ति, वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून
पाटिकद्धा, नो परिहानि ।

९ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा
भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु भिक्खू
सन्दिस्सिस्सन्ति, वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकद्धा, नो 10
परिहानी” ति ।

४. दुत्तिपसत्तकमुत्तं

१ “सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि । त
सुणाय, सावुक मनसि करोय पे० कतमे च, भिक्खवे, सत्त
अपरिहानिया धम्मा ? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू न कम्मरामा
भविस्सन्ति न वम्मरत्ता न कम्मरामत अनुयुत्ता, वुद्धियेव, भिक्खवे, 15
भिक्खून पाटिकद्धा, नो परिहानि ।

२ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू न भस्सारामा भविस्सन्ति
पे० न निहारामा भविस्सन्ति न सङ्गणिकारामा भविस्सन्ति
न पापिच्छा भविस्सन्ति न पापिकान इच्छानं वत्त गता न पापमिता
भविस्सन्ति न पापसहाया न पापसम्पन्नद्धा न ओरमतत्तवेन 20
विसेसाधिगमेन अन्तरावोसान आपज्जिस्सन्ति, वुद्धियेव, भिक्खवे,
भिक्खून पाटिकद्धा, नो परिहानि ।

३ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा
भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु भिक्खू नन्दिस्सि-
स्सन्ति, वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकद्धा, नो परिहानी” ति । 25

५. सतिपसत्तकमुत्तं

१. “सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि । त
सुणाय, साधु मनसि करोय पे० कतमे च, भिक्खवे, सत्त अपरि-

हानिया धम्मा ? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू सद्धा भविस्सन्ति, बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकह्वा, नो परिहानि । १

२ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू हिरिमन्तो’ भविस्सन्ति पे० ओत्तप्पिनो’ भविस्सन्ति बहुस्सुत्ता भविस्सन्ति आरद्ध-
5 विरिया भविस्सन्ति सतिमन्तो भविस्सन्ति पञ्चवन्तो भवि-
स्सन्ति, बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकह्वा, नो परिहानि ।

३. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेषु भिक्खू सन्दिस्सि-
स्सन्ति, बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकह्वा, नो परिहानी” ति ।

६. बोज्झङ्गसुत्त

10 १ “सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये’ धम्मे’ देसेस्सामि । त सुणाथ, साधुक मनसि करोथ पे० क्तमे च, भिक्खवे, सत्त अपरिहानिया धम्मा ? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू सतिसम्बोज्झङ्ग भावेस्सन्ति, बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकह्वा, नो परिहानि ।

२ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू धम्मविचयसम्बोज्झङ्ग
15 भावेस्सन्ति पे० विरियसम्बोज्झङ्ग भावेस्सन्ति पीतिसम्बोज्झङ्ग
भावेस्सन्ति पस्सद्विसम्बोज्झङ्ग भावेस्सन्ति समाधिसम्बोज्झङ्ग
भावेस्सन्ति उपेक्खासम्बोज्झङ्ग भावेस्सन्ति, बुद्धियेव, भिक्खवे,
भिक्खून पाटिकह्वा, नो परिहानि ।

३ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा
20 भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेषु भिक्खू सन्दिस्सि-
स्सन्ति, बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकह्वा, नो परिहानी” ति ।

७ सञ्जानुत्त

R 24 १ “सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि । त
मुणाथ, साधुक मनसि करोथ पे० क्तमे च, भिक्खवे, सत्त
D 415 अपरिहानिया धम्मा ? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू अनिच्चसञ्ज
23 भावेस्सन्ति, बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकह्वा, नो परिहानि ।

२. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू अनत्तसञ्जं भावेस्सन्ति ... पे०... असुभसञ्जं भावेस्सन्ति ... आदीनवसञ्जं भावेस्सन्ति ... पहानसञ्जं भावेस्सन्ति ... विरागसञ्जं भावेस्सन्ति ... तिरोधसञ्जं भावेस्सन्ति; बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

३. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा ,⁵ भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु, भिक्खू सन्दिस्सिस्सन्ति; बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खूनं पाटिकङ्खा, नो परिहानी” ति ।

८. पठमपरिहानिसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनायपिण्डकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति ।¹⁰ कतमे सत्त ? कम्मरामता, भस्सारामता, निद्वारामता, सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारता, भोजने अमत्तञ्जुता, सन्ति खो पन सङ्घे सङ्घकरणीयानि; तत्र सेखो भिक्खु इति पटिसञ्चिक्खति — ‘सन्ति खो पन सङ्घे थेरा रत्तञ्जू चिरपव्वजिता भारवाहिनो, न ते तेन पञ्जायिस्सन्ती’ ति अत्तना तेसु योगं आपज्जति । इमे खो,¹⁵ भिक्खवे, सत्त धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति ।

२. “सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे सत्त ? न कम्मरामता, न भस्सारामता, न निद्वारामता, न सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेसु गुत्तद्वारता, भोजने मत्त-^{R. 25} ञ्जुता, सन्ति खो पन सङ्घे सङ्घकरणीयानि; तत्र सेखो भिक्खु इति²⁰ पटिसञ्चिक्खति — ‘सन्ति खो पन सङ्घे थेरा रत्तञ्जू चिरपव्वजिता भारवाहिनो, ते तेन पञ्जायिस्सन्ती’ ति अत्तना न तेसु योगं आपज्जति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती’ ति ।

९. द्वितीयपरिहानिसुत्तं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा उपासकस्स परिहानाय संवत्तन्ति ।²⁵ कतमे सत्त ? भिक्खुदस्सनं हापेति, सद्धम्मस्सवनं पमज्जति, अधिसीले^{B. 416}

न सिक्खति, अप्पसादबहुलो होति, भिक्खूसु थेरेसु चैव नवेसु च मज्झिमेसु च उपारम्भचित्तो धम्मं सुणाति रज्जगवेसी, इतो^१ बहिद्वा दक्खिणेय्यं गवेसति, तत्थ च पुब्बकारं करोति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा उपासकस्स परिहानाय संवत्तन्ति ।

- 5 २. "सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा उपासकस्स अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे सत्त ? भिक्खुदस्सनं न हापेति, सद्धम्मस्सवनं नप्पमज्जति, अधिसीले सिक्खति, पसादबहुलो होति, भिक्खूसु थेरेसु चैव नवेसु च मज्झिमेसु च अनुपारम्भचित्तो धम्मं सुणाति न रज्जगवेसी, न इतो बहिद्वा दक्खिणेय्यं गवेसति, इध च पुब्बकारं करोति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा उपासकस्स अपरिहानाय संवत्तन्ती" ति ।

३. इदमबोच^१ भगवा । इदं बत्वान सुगतो अथापरं एतदबोच सत्या^२ -

R. 26

- "दस्सनं भावितत्तानं, यो हापेति उपासको ।
सवनं च अरियधम्मानं, अधिसीले न सिक्खति ॥
15 "अप्पसादो च भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवड्ढति ।
उपारम्भकचित्तो च, सद्धम्मं सोतुमिच्छति ॥
"इतो च बहिद्वा अज्जं, दक्खिणेय्यं गवेसति ।
तत्थेव च पुब्बकारं, यो करोति उपासको ॥
"एते खो परिहानिये", सत्त धम्मे सुदेसिते ।
20 उपासको सेवमानो, सद्धम्मा परिहायति ॥
"दस्सनं भावितत्तानं, यो न हापेति उपासको ।
सवनं च अरियधम्मानं, अधिसीले च सिक्खति ॥
"पसादो चस्स भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवड्ढति ।
अनुपारम्भचित्तो च, सद्धम्मं सोतुमिच्छति ॥
25 "न इतो बहिद्वा अज्जं, दक्खिणेय्यं गवेसति ।
इधेव च पुब्बकारं, यो करोति उपासको ॥
"एते खो अपरिहानिये", सत्त धम्मे सुदेसिते ।
उपासको सेवमानो, सद्धम्मा न परिहायती" ति ॥

R. 417

१. इतो च - सी० । २-२. सी०, स्प०, रो० पोत्येसु नरिच । ३. परिहानिये - स्प०, रो० । ४. अपरिहानिये - स्प०, रो० । ५. च हापती - स्प० ।

१०. विपत्तिचुत्तं

१. सत्तिमा, भिक्खवे, उपासकस्स विपत्तियो ... पे०... ।

सत्तिमा, भिक्खवे, उपासकस्स सम्पदा^१ ... पे०... ।

११. पराभवसुत्तं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे उपासकस्स पराभवा ... पे०... ।

सत्तिमे, भिक्खवे, उपासकस्स सम्भवा । कतमे सत्त ? भिक्खुदस्सनं न हापेति, सद्धम्मस्सवनं नप्पमज्जति, अघिसीले सिक्खति, पसादवहुतो^५ होति, भिक्खूसु येरेसु चैव नवेसु च मज्झिमेसु च अनुपारम्भचित्तो धम्मं सुणाति न रण्धगवेसी, न इतो वहिद्धा दक्खिण्यं गवेसति, इध च पुब्बकारं करोति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त उपासकस्स सम्भवा ति ।

“दस्सनं भावित्तानं, यो हापेति उपासको ।

R. 27

सवनं च अरियधम्मानं, अघिसीले न सिक्खति ॥

10

“अप्पादो च भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवहुति ।

उपासकचित्तो च, सद्धम्मं सोतुमिच्छति ॥

“इतो च वहिद्धा अज्झां, दक्खिण्यं गवेसति ।

तथैव च पुब्बकार, यो करोति- उपासको ॥

“एते खो परिहानिये, सत्त धम्मे सुदेसिते ।

15

उपासको सेवमानो, सद्धम्मा परिहायति ॥

“दस्सनं भावित्तानं, यो न हापेति उपासको ।

सवनं च अरियधम्मानं, अघिसीले च सिक्खति ॥

“पसादो चस्स भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवहुति ।

अनुपारम्भचित्तो च, सद्धम्मं सोतुमिच्छति ॥

20

“न इतो वहिद्धा अज्झा, दक्खिण्यं गवेसति ।

H. 418

इधैव च पुब्बकारं, यो करोति उपासको ॥

“एते खो अपरिहानिये, सत्त धम्मे सुदेसिते ।

उपासको सेवमानो, सद्धम्मा न परिहायती” ति ॥

यज्झिमत्तवग्गो^२ ततियो ।

तस्सुदानं

सारन्दवस्सकारो^१ च, तिसत्तकानि भिक्खुका^२ ।

वोधिसञ्जा^३ द्वे च हानि^३, विपत्ति^३ च पराभवो ति^३ ॥

४. देवतावग्गो

१. अप्पमादगारवसुत्तं

१. अथ खो अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्त-
वण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्ग-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो
सा देवता भगवन्तं एतदवोच -

२. “सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति ।
कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता, सिक्खा-
गारवता, समाधिगारवता, अप्पमादगारवता, पटिसन्धारगारवता -
इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती” ति ।
इदमवोच सा देवता । समनुज्जो सत्था अहोसि । अथ खो सा देवता
“समनुज्जो मे सत्था” ति भगवन्तं अभिवादेत्वा पदविखणं कत्वा तत्थे-
वन्तरघायि ।

३. अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि -
“इमं, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्त-
वण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्गमि; उपसङ्ग-
मित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो, भिक्खवे,
सा देवता मं एतदवोच - ‘सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय
संवत्तन्ति । कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता,
सिक्खागारवता, समाधिगारवता, अप्पमादगारवता, पटिसन्धारगारवता
- इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती’ ति ।
इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदविखणं
कत्वा तत्थेवन्तरघायी ति ।

१-१. सारन्दो वस्सकारो भिक्खुकम्म च सद्धियं - सी०, स्या०, रो० ।

२-२. बोधिसञ्ज सेलो च - सी०, स्या०, रो० । ३-३ परिहानि विपत्ति पराभवो चा ति -
सी०; हानि विपत्तय सभवी ति - स्या० ।

“सत्थुगर धम्मगर, सङ्घे च तिव्वगारवो ।
 समाधिगर आतापी, सिक्खाय तिव्वगारवो ॥
 “अप्पगादगर भिक्खु, पटिसन्धारगरवो ।
 अभव्वो परिहानाय, निव्वानस्सेव सन्तिके” ति ॥

२. हिरीगारवसुत्तं

१. “इमं, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय 5
 रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुप- R. 29
 सङ्कुमि; उपसङ्कुमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं
 ठिता खो, भिक्खवे, सा देवता मं एतदवोच — ‘सत्तिमे, भन्ते, धम्मा
 भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्म-
 गारवता, सङ्घगारवता, सिक्खागारवता, समाधिगारवता, हिरीगार- 10
 वता’, ओत्तप्पगारवता — इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरि-
 हानाय संवत्तन्ती’ ति । इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा
 मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरयायी ति ।

“सत्थुगर धम्मगर, सङ्घे च तिव्वगारवो ।
 समाधिगर आतापी, सिक्खाय तिव्वगारवो ॥ 15
 “हिरी ओत्तप्पसम्पन्नो, सप्पतिस्सो सगारवो ।
 अभव्वो परिहानाय, निव्वानस्सेव सन्तिके” ति ॥

३. पठमसोवचस्सतामुत्तं

१. “इमं, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता ... पे०... मं B 420
 एतदवोच — ‘सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति ।
 कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्घगारवता, सिक्खा- 20
 गारवता, समाधिगारवता, सोवचस्सता, कल्याणमित्तता — इमे खो,
 भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती’ ति । इदमवोच,
 भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थे-
 वन्तरयायी ति ।

“सत्थुगर धम्मगर, सङ्घे च तिव्वगारवो । 25
 समाधिगर आतापी, सिक्खाय तिव्वगारवो ॥

“कल्याणमित्तो सुवचो, सप्पत्तिस्सो सगारवो ।
अभव्वो परिहानाय, निव्वानस्सेव सन्तिके” ति ॥

४. दुतियसोवचस्सतासुत्तं

१. “इमं, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा. देवता अभिक्कन्ताय
रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा ... पे०... ‘सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो
अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता,
सङ्खगारवता, सिक्खगारवता, समाधिगारवता, सोवचस्सता, कल्याण-
मित्तता — इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती’
ति । इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता । इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा
पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधायी” ति ।

२. एवं वुत्ते आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच — “इमस्स
खो’ अहं, भन्ते, भगवता’ सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं
आजानामि । इध, भन्ते, भिक्खु अत्तना च सत्थुगारवो होति, सत्थुगार-
वताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू न सत्थुगारवा ते च सत्थुगार-
वताय समादपेति । ये चञ्जे भिक्खू सत्थुगारवा तेसं च वण्णं भणति
भूतं तच्छं कालेन । अत्तना च धम्मगारवो होति ... पे०... सङ्खगारवो
होति ... सिक्खगारवो होति ... समाधिगारवो होति ... सुवचो होति ...
कल्याणमित्तो होति, कल्याणमित्तताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू
न कल्याणमित्ता ते च कल्याणमित्तताय समादपेति । ये चञ्जे
भिक्खू कल्याणमित्ता तेसं च वण्णं भणति भूतं तच्छं कालेना ति । इमस्स’
खो अहं, भन्ते, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एवं वित्थारेन अत्थं
आजानामी” ति ।

३. “साधु साधु, सारिपुत्त ! साधु खो त्वं, सारिपुत्त, इमस्स
मया सङ्खित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थं आजानासि । इध,
सारिपुत्त, भिक्खु अत्तना च सत्थुगारवो होति, सत्थुगारवताय च वण्ण-
वादी । ये चञ्जे भिक्खू न सत्थुगारवा ते च सत्थुगारवताय समाद-
पेति । ये चञ्जे भिक्खू सत्थुगारवा तेसं च वण्णं भणति भूतं तच्छं
कालेन । अत्तना च धम्मगारवो होति ... पे०... सङ्खगारवो होति ...

सिक्खागारवो होति ... समाधिगारवो होति ... सुवचो होति ... कल्याण-
मित्तो होति, कल्याणमित्तताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू न
कल्याणमित्ता ते च कल्याणमित्तताय समादपेति । ये चञ्जे भिक्खू
कल्याणमित्ता तेसं च वण्णं भणति भूतं तच्छं कालेना ति । इमस्स खो,
सारिपुत्त, मया सङ्घित्तेन भासितस्स एवं चित्थारेन अत्थो दट्ठव्वो” ति । 5

५. पठममित्तमुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो मित्तो^१ सेवितव्वो ।
कतमेहि सत्तहि ? दुद्दं ददाति, दुक्करं करोति, दुक्खमं खमति, गुद्दस्स
आवि करोति, गुद्दस्स^२ परिगूहति^३, आपदासु न जहति, खीणेन नाति-
मञ्जति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि अङ्गेहि समन्नागतो मित्तो
सेवितव्वो ति ।

10

“दुद्दं ददाति^४ मित्तो^५, दुक्करं चा पि कुव्वति ।

अथोपिस्स दुरत्तानि, खमति दुक्खमानि च” ॥

“गुद्दं^६ च तस्स^७ अक्खाति, गुद्दस्स परिगूहति ।

आपदासु न जहाति, खीणेन नातिमञ्जति ॥

“यम्हि^८ एतानि ठानानि, संविज्जन्तीध पुग्गले ।

15

सो मित्तो मित्तकामेन, भजितव्वो तथाविधो” ति ॥

६. दुतिपमित्तमुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्महेहि समन्नागतो भिक्खु मित्तो
सेवितव्वो भजितव्वो पयिरुपासितव्वो अपि पनुज्जमानेन^९ पि । कतमेहि
सत्तहि ? पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च वत्ता च वच-
नक्खमो च गम्भीरं च कयं कत्ता होति नो च अट्टाने नियोजेति । इमेहि 20
खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्महेहि समन्नागतो भिक्खु मित्तो सेवितव्वो भजि-
तव्वो पयिरुपासितव्वो अपि पनुज्जमानेन पी ति ।

B. 422,
R. 32

“पियो गरु^{१०} भावनीयो, वत्ता च वचनक्खमो ।

गम्भीरं च कयं कत्ता, नो चट्टाने नियोजको” ॥

१ भिक्खुमित्तो - रो० । २ गुद्दस्स - टी०, स्वा०, रो० । ३ परिगूहति -
म०, रो० । ४-४ ददाति ति - टी०, स्वा० । ५ पि - टी०, स्वा०, रो० ।
६-६ गुद्दस्स - टी०, स्वा० । ७ अक्ख - टी०, स्वा०, रो० । ८ पनुज्जमानेन - टी० ।
९ च गरु - टी०, स्वा०, रो० । १० नियोजे - टी०, स्वा०, रो० ।

“यम्हि एतानि ठानानि, सविज्जन्तीध पुग्गले ।
सो मित्तो मित्तकामेन, अत्यकामानुकम्पतो^१ ।
अपि नासियमानेन, भजितव्वो तथाविधो” ति ॥

७ पठमपटिसम्भिदासुत्तं

- १ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव
५ चतस्सो पटिसम्भिदा सय अभिञ्ञा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्य ।
कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु ‘इद मे चेतसो लीनत्त’ ति
यथाभूत पजानाति, अज्झत्त सङ्खित्त वा चित्त ‘अज्झत्त मे सङ्खित्त चित्त’
ति यथाभूत पजानाति, वहिद्धा विविखत्त वा चित्त ‘वहिद्धा मे विविखत्त
चित्त’ ति यथाभूत पजानाति, तस्स विदिता वेदना उपपज्जन्ति, विदिता
१० उपट्टहन्ति, विदिता अब्भत्थ गच्छन्ति, विदिता सञ्ञा उपपज्जन्ति,
R 33 विदिता उपट्टहन्ति, विदिता अब्भत्थ गच्छन्ति, विदिता वितक्का
उपपज्जन्ति, विदिता उपट्टहन्ति, विदिता अब्भत्थ गच्छन्ति, सप्पाया-
सप्पायेसु खो पनस्स धम्मेसु हीनप्पणीतेसु कण्हसुक्कसप्पतिभागेसु निमित्त
सुग्गहित होति सुभनसिक्कत्त सूपधारित सुप्पटिविद्ध पञ्ञाय । इमेहि
१५ खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव चतस्सो
पटिसम्भिदा सय अभिञ्ञा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या” ति ।

८ दुतियपटिसम्भिदासुत्तं

- १ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सारिपुत्तो चतस्सो
पटिसम्भिदा सय अभिञ्ञा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । कतमेहि
सत्तहि ? इध, भिक्खवे, सारिपुत्तो ‘इद मे चेतसो लीनत्त’ ति यथाभूत
२० पजानाति, अज्झत्त सङ्खित्त वा चित्त ‘अज्झत्त मे सङ्खित्त चित्त’ ति
यथाभूत पजानाति, वहिद्धा विविखत्त वा चित्त ‘वहिद्धा मे विविखत्त
चित्त’ ति यथाभूत पजानाति, तस्स विदिता वेदना उपपज्जन्ति, विदिता
उपट्टहन्ति, विदिता अब्भत्थ गच्छन्ति, विदिता सञ्ञा पे० वितक्का
उपपज्जन्ति, विदिता उपट्टहन्ति, विदिता अब्भत्थ गच्छन्ति, सप्पाया-
२५ सप्पायेसु खो पनस्स धम्मेसु हीनप्पणीतेसु कण्हसुक्कसप्पतिभागेसु निमित्त’

१ अत्यकामानुकम्पको - सी०, स्या० रो० । २ सी०प - सी० । ३ विट -
रथा० ।

सुग्राहितं^१ सुमनसिकृतं सूपधारितं सुप्पटिविद्धं पञ्जाय । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो सारिपुत्तो चतस्सो पटिसम्भिता सयं अभिञ्जा सच्चिकत्वा उपसम्पज्ज विहरती” ति ।

६. पठमवसमुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु चित्तं वसे वत्तेति, नो च भिक्खु चित्तस्स वसेन वत्तति । कतमेहि सत्तहि ? इध,^५ भिक्खवे, भिक्खु समाधिकुसलो होति, समाधिस्स समापत्तिकुसलो होति, समाधिस्स ठितिकुसलो होति, समाधिस्स बुद्धानकुसलो होति, समाधिस्स कल्याणकुसलो^१ होति, समाधिस्स गोचरकुसलो होति, समाधिस्स अभिनीहारकुसलो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु चित्तं वसे वत्तेति, नो च भिक्खु चित्तस्स वसेन वत्तती” ति ।^{१०}

१०. दुतियवसमुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सारिपुत्तो चित्तं वसे वत्तेति, नो च सारिपुत्तो चित्तस्स वसेन वत्तति । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, सारिपुत्तो समाधिकुसलो होति, समाधिस्स समापत्तिगुसलो, समाधिस्स ठितिकुसलो, समाधिस्स बुद्धानकुसलो, समाधिस्स कल्याणकुसलो, समाधिस्स गोचरकुसलो, समाधिस्स अभिनीहारकुसलो^{१५} होति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो सारिपुत्तो चित्तं वसे वत्तेति, नो च सारिपुत्तो चित्तस्स वसेन वत्तती” ति ।^{१५}

११. पठमनिद्वसमुत्तं

१. अथ सो आर्यस्मा सारिपुत्तो पुब्बण्हसमयं निवासत्वा पत्तचीवरमादाय सावत्थियं^१ पिण्डाय पाविसि । अथ सो आर्यस्मतो सारिपुत्तस्स एतदहोसि — “अतिप्पगो सो ताव सावत्थियं पिण्डाय चरित्तुं ।^{२०} यभूणाहं येन अञ्जतित्थियानं परिव्याजकानं आरामो तेनुपसङ्गमेय्य” ति । अथ सो आर्यस्मा सारिपुत्तो येन अञ्जतित्थियानं परिव्याजकानं

१. सुग्राहितं होति — गी०, रो० । २. रमित्तगुणो — गी०, स्था०, रो० ।

३. सावत्थियं — गी०, रो० ।

आरामो तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा तेहि अञ्जतित्थियेहि परिव्वाज-
केहि सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं
निसीदि । तेन खो पन समयेन तेसं अञ्जतित्थियानं परिव्वाजकानं
सन्निसिन्नानं सन्नपतितानं अयमन्तराकथा उदपादि - “यो हि कोचि,
5 आवुसो, द्वादसवस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, निहसो
भिक्षू’ ति अलं वचनाया’ ति ।

२. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो तेसं अञ्जतित्थियानं परिव्वा-
जकानं भासितं नेव अभिनन्दि नप्पट्ठिकोसि । अनभिनन्दित्वा अप्प-
ट्ठिकोसित्वा उट्ठायासना पक्कामि - “भगवतो सन्तिके एतस्स भासितस्स
10 अत्थं आजानिस्सामी’ ति ।

३. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो सावत्थियं पिण्डाय चरित्वा
पच्छाभत्तं पिण्डपातपट्ठिकन्तो येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा
भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो
आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच -

15 “इधाहं, भन्ते, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सावत्थि-
पिण्डाय पाविसि । तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि - ‘अतिप्पगो खो ताव
सावत्थियं पिण्डाय चरितुं । यन्नूनाहं येन अञ्जतित्थियानं परिव्वाज-
कानं आरामो तेनुपसङ्गमेय्यं’ ति । अथ ख्वाहं, भन्ते, येन अञ्जतित्थि-
यानं परिव्वाजकानं आरामो तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा तेहि अञ्ज-
20 तित्थियेहि परिव्वाजकेहि सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । तेन खो पन, भन्ते, समयेन तेसं अञ्ज-
तित्थियानं परिव्वाजकानं सन्निसिन्नानं सन्नपतितानं अयमन्तराकथा
उदपादि - ‘यो हि कोचि, आवुसो, द्वादसवस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं
ब्रह्मचरियं चरति, निहसो भिक्षू ति अलं वचनाया’ ति । अथ ख्वाहं,
25 भन्ते, तेसं अञ्जतित्थियानं परिव्वाजकानं भासितं नेव अभिनन्दि
नप्पट्ठिकोसि । अनभिनन्दित्वा अप्पट्ठिकोसित्वा उट्ठायासना पक्कामि’
- “भगवतो सन्तिके एतस्स अत्थं आजानिस्सामी’ ति । सक्का नु खो,
भन्ते, इमस्मि धम्मविनये केवलं वस्सगणनमत्तेन निहसो भिक्षु पञ्चा-
पेतुं’ ति ?

R. 33

B. 425

४. “न खो, सारिपुत्त, सक्का इमस्मिं धम्मविनये केवलं वस्स-
 गणनमत्तेन निहसो भिक्खु पञ्जापेतुं । सत्त खो इमानि, सारिपुत्त,
 निहसवत्थूनि मया सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा पवेदितानि । कतमानि
 सत्त ? इध, सारिपुत्त, भिक्खु सिक्खासमादाने तिब्बच्छन्दो होति
 आर्याति च सिक्खासमादाने अविगतपेमो^१, धम्मनिसन्तिया^२ तिब्बच्छन्दो
 होति आर्याति च धम्मनिसन्तिया अविगतपेमो, इच्छाविनये तिब्बच्छन्दो
 होति आर्याति च इच्छाविनये अविगतपेमो, पटिसल्लाने तिब्बच्छन्दो
 होति आर्याति च पटिसल्लाने अविगतपेमो, विरियारम्भे तिब्बच्छन्दो
 होति आर्याति च विरियारम्भे अविगतपेमो, सतिनेपक्के तिब्बच्छन्दो होति
 आर्याति च सतिनेपक्के अविगतपेमो, दिट्ठिपटिवेधे तिब्बच्छन्दो होति
 आर्याति च दिट्ठिपटिवेधे अविगतपेमो । इमानि खो, सारिपुत्त, सत्त
 निहसवत्थूनि मया सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा पवेदितानि । इमेहि
 खो, सारिपुत्त, सत्तहि निहसवत्थूहि समन्नागतो भिक्खु द्वादस
 चे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, ‘निहसो भिक्खू’ ति
 अलं वचनाय; चतुब्बीसति चे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं
 चरति, ‘निहसो भिक्खू’ ति अलं वचनाय; छत्तिसति चे पि वस्सानि
 परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, ‘निहसो भिक्खू’ ति अलं वचनाय,
 अट्ठचत्तारीसं चे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति,
 ‘निहसो भिक्खू’ ति अलं वचनाया” ति ।

१२. दुत्तियनिहससुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा कोसम्बियं विहरति घोसिता-
 रामे । अथ खो आयस्मा आनन्दो पुब्बण्हसमयं निवासेत्त्वा पत्तचीवर-
 नादाय कोसम्बि पिण्डाय पाविसि । अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स
 एतदहोसि — “अतिप्पगो खो ताव कोसम्बियं पिण्डाय चरितुं । यन्नूनाहं
 येन अञ्जतित्थियानं परिव्वाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्यं” ति ।
 अथ खो आयस्मा आनन्दो येन अञ्जतित्थियानं परिव्वाजकानं आरामो
 तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तेहि अञ्जतित्थियोहि परिव्वाजकेहि सद्धि
 सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्त्वा एकमन्तं निसीदि ।

२. तेन खो पन समयेन तेसं अञ्जतित्थियानं परिव्वाजकानं सन्निसिन्नानं सन्नपत्तितानं अयमन्तराकथा उदपादि - “यो हि कोचि, आवुसो, द्वादस वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, निहसो भिक्खू’ ति अलं वचनाया’ ति ।

- 5 ३. अथ खो आयस्मा आनन्दो तेसं अञ्जतित्थियानं परिव्वाज-
कानं भासितं नेव अभिनन्दि नप्पटिक्कोसि । अनभिनन्दित्वा अप्प-
टिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कामि - “भगवतो सन्तिके एतस्स भासितस्स
अत्थं आजानिस्सामी’ ति । अथ खो आयस्मा आनन्दो कोसम्बियं
पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
10 उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच -

“इधाहं, भन्ते, पुव्वण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय
कोसम्बि पिण्डाय पारिंसि । तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि - ‘अतिप्पगो
खो ताव कोसम्बियं पिण्डाय चरित्तुं । यन्नूनाहं येन अञ्जतित्थियानं
15 परिव्वाजकानं आरामो तेनुपसङ्कमेय्यं’ ति ...पे०... तेहि सद्धिं
सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वोतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
तेन खो पन, भन्ते, समयेन तेसं अञ्जतित्थियानं परिव्वाजकानं
सन्निसिन्नानं सन्नपत्तितानं अयमन्तराकथा उदपादि - “यो हि कोचि,
आवुसो, द्वादसवस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, निहसो
20 भिक्खू ति अलं वचनाया’ ति । अथ ख्वाहं, भन्ते, तेसं अञ्जतित्थियानं
परिव्वाजकानं भासितं नेव अभिनन्दि नप्पटिक्कोसि । अनभिनन्दित्वा,
अप्पटिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कामि - ‘भगवतो सन्तिके एतस्स भासि-
तस्स अत्थं आजानिस्सामी’ ति । सक्का नु खो, भन्ते, इमस्मिं धम्मविनये
केवलं वस्सगणनमत्तेन निहसो भिक्खु पञ्ञापेतुं’ ति ?

- 25 ४. “न खो, आनन्द, सक्का इमस्मिं धम्मविनये केवलं वस्स-
गणनमत्तेन निहसो भिक्खु पञ्ञापेतुं । सत्त खो इमानि, आनन्द,
निहसवत्थूनि मया सयं अभिञ्ञा सच्छिक्कत्वा पवेदितानि ।
कतमानि सत्त ? इधानन्द, भिक्खु, सद्धो होति, हिरोमा होति,
ओत्तप्पी होति, बहुस्सुतो होति, आरद्धविरियो होति, सत्तिमा
30 होति, पञ्ञवा होति । इमानि खो, आनन्द, सत्त निहसवत्थूनि मया
सयं अभिञ्ञा सच्छिक्कत्वा पवेदितानि । इमेहि खो, आनन्द, सत्तहि

निहसवत्थूहिं समन्नागतो भिक्खु द्वादस चे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं
 ब्रह्मचरियं चरति, 'निहसो भिक्खू' ति अलं वचनाय; चतुब्बीसति चे पि
 वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, 'निहसो भिक्खू' ति अलं
 वचनाय; छत्तिंसति चे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति,
 'निहसो भिक्खू' ति अलं वचनाय, अट्ठचत्तारीसं चे पि वस्सानि परिपुण्णं 5
 परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, 'निहसो भिक्खू' ति अलं वचनाया" ति ।
 देवतावग्गो चतुत्थो ।

तस्सुद्धानं

अप्पमादो हिरी' चेव', द्वे' सुवचा दुवे मित्ता' ।

द्वे' पटिसम्भिता' द्वे वसा, दुवे' निहसवत्थुना ति' ॥

—०—

५. महायज्जवग्गो

१. सत्तविज्ञाणद्वितिसुत्तं

१. "सत्तिमा, भिक्खवे, विज्ञाणद्वितियो । कतमा सत्त ?
 सन्ति, भिक्खवे, सत्ता नानत्तकाया नानत्तसज्झिनो, सेय्यथापि भगुस्सा 10
 एकच्चे च देवा एकच्चे च विनिपातिका । अयं पठमा विज्ञाणद्विति" ।

२. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता नानत्तकाया एकत्तसज्झिनो, R. 40
 सेय्यथापि देवा ब्रह्मकायिका पठमाभिनिव्रत्ता । अयं दुतिया विज्ञाण-
 द्विति ।

३. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता एकत्तकाया नानत्तसज्झिनो, 15 B. 420
 सेय्यथापि देवा आभस्सरा । अयं ततिया विज्ञाणद्विति ।

४. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता एकत्तकाया एकत्तसज्झिनो, सेय्य-
 थापि देवा सुभकिण्हा । अयं चतुत्था विज्ञाणद्विति ।

५. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सच्चसो रूपसज्झानं समतिककमा
 पटिपसज्झानं अत्यङ्गमा नानत्तसज्झानं अमनसिकारा 'अनन्तो 20
 आपणसो' ति आपासानञ्चायतनूपगा' । अयं पञ्चमा विज्ञाणद्विति ।

१-१. हिरीणा ५-सी०, रो०; हिरीणा ५-स्या० । २-२. द्वे सुवचा दुवे मत-गी०;

• दुवे तणा - स्या०, रो० । ३-३. दुवे पटिसम्भिता ५ - मी० । ४-४. निहसवत्थु नरे द्वे
 ति - स्या०, रो० । ५. विज्ञानद्विति - मी० । ६. • पावज्जुपणा - स्या० ।

६. “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्वसो आकासानञ्चायतनं समति-
क्कम्म ‘अनन्तं विञ्जाणं’ ति विञ्जाणञ्चायतनूपगा । अयं छट्ठा
विञ्जाणद्विति ।

७. “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्वसो विञ्जाणञ्चायतनं समति-
क्कम्म ‘नत्थि किञ्ची’ ति आकिञ्चञ्चायतनूपगा । अयं सत्तमा
विञ्जाणद्विति । इमा खो, भिक्खवे, सत्त विञ्जाणद्वितियो” ति ।

२. समाधिपरिक्खारसुत्तं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, समाधिपरिक्खारा । कतमे सत्त ?
सम्मादिद्वि, सम्मासङ्कुप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो,
सम्मावायामो, सम्मासति । या खो, भिक्खवे, इमेहि सत्तहज्जेहि चित्त-
स्सेकगता परिक्खता, अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियो ‘सम्मासमाधि’
सउपनिसो इति पि सपरिक्खारो इति पी” ति ।

३. पठमअग्निसुत्तं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, अग्नी । कतमे सत्त ? रागग्नि,
दोसग्नि, मोहग्नि, आहुनेय्यग्नि, गहपतग्नि, दक्खिणेय्यग्नि, कटुग्नि -
इमे खो, भिक्खवे, सत्त अग्नी” ति ।

४. दुतियअग्निसुत्तं

१. तेन खो पन समयेन उगगतसरीरस्स ब्राह्मणस्स महादब्बो
उपक्खटो होति । पञ्च उअभसत्तानि धूणुपनीतानि होन्ति यञ्जत्थाय,
पञ्च वच्छतरसत्तानि धूणुपनीतानि होन्ति यञ्जत्थाय, पञ्च वच्छ-
तरसत्तानि धूणुपनीतानि होन्ति यञ्जत्थाय, पञ्च अजसत्तानि धूणुपनी-
तानि होन्ति यञ्जत्थाय, पञ्च उरअभसत्तानि धूणुपनीतानि होन्ति
यञ्जत्थाय । अथ खो उगगतसरीरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं
वीतिसारेत्त्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो उगगतसरीरो
ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच -

२. “सुतं मेतं, भो गोतम, अग्निस्स आदानं^१ यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं” ति ।

“मया पि खो एतं, ब्राह्मण, सुतं अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं” ति । द्रुतियं पि खो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो ... पे०... ततियं पि खो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच — “सुतं 5 मेतं, भो गोतम, अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं” ति ।

“मया पि खो एतं, ब्राह्मण, सुतं अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं” ति ।

“तयिदं, भो गोतम, समेति भोतो चेव गोतमस्स अम्हाकं च, 10 R. 42 यदिदं सब्बेन सब्बं” ।

३. एवं बुत्ते आयस्मा आनन्दो उग्गतसरीरं ब्राह्मणं एतदवोच — “न खो, ब्राह्मण, तथागता एवं पुच्छित्त्वा — ‘सुतं मेतं, भो गोतम, अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसंसं’ ति । एवं खो, ब्राह्मण, तथागता पुच्छित्त्वा — ‘अहं हि, भन्ते, अग्निं आदातु- 15 कामो’ यूपं उस्सापेतुकामो । ओवदतु मं, भन्ते, भगवा । अनुसासतु मं, भन्ते, भगवा यं मम अस्स दीघरत्तं हिताय सुत्ताया” ति ।

४. अथ खो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच — “अहं हि, भो गोतम, अग्निं आदातुकामो यूपं उस्सापेतुकामो । ओवदतु मं भवं गोतमो । अनुसासतु मं भवं गोतमो यं मम अस्स दीघरत्तं हिताय 20 सुत्ताया” ति ।

५. “अग्निं, ब्राह्मण, आदेन्तो^२ यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यज्झा^३ तीणि^४ सत्थानि उस्सापेति अकुसलानि दुक्खद्वयानि^५ दुक्खविपाकानि । कतमानि तीणि ? कायसत्थं, वचीसत्थं, मनोसत्थं । अग्निं, ब्राह्मण, आदेन्तो यूपं उस्सापेन्तो पुब्बेव यज्झा एवं चित्तं उप्पादेसि^६ — ‘एत्तका 25 उप्पादा हज्झन्तु यज्झत्थाय, एत्तका वच्छत्तरा हज्झन्तु यज्झत्थाय, एत्तका वच्छत्तरियो हज्झन्तु यज्झत्थाय, एत्तका अजा हज्झन्तु यज्झत्थाय, एत्तका उरब्भा हज्झन्तु यज्झत्थाया’ ति । सो ‘पुज्जं करोमी’

B. 430

१ आदानं - स्वा०, रो० । २ एवं च - सी०, स्वा०, रो० । ३ आदानुसामो - स्वा०, रो० । ४ आदेन्तो - स्वा०, रो० । ५ यज्जे - स्वा० । ६ तीणि - सी० । ७ दुक्खद्वयानि - नी० । ८ उप्पादेति - नी०, स्वा०, रो० ।

ति अपुञ्ज करोति, 'कुसल करोमी' ति अकुसल करोति, 'सुगतिया' मग्ग' परियेसामी' ति दुग्गतिया' मग्ग' परियेसति । अग्गि, ब्राह्मण, आदेन्तो यूप उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्जा इद पठम मनोसत्थ उस्सापेति अकुसल दुक्खुद्रय दुक्खविपाक ।

- 5 ६ "पुन च पर, ब्राह्मण, अग्गि आदेन्तो यूप उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्जा एव वाच भासति - 'एत्तका उसभा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एत्तका वच्छतरा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एत्तका वच्छतरियो हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एत्तका अजा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एत्तका उरब्भा हञ्जन्तु यञ्जत्थाया' ति । सो 'पुञ्ज करोमी' ति अपुञ्ज करोति, 'कुसल करोमी' ति अकुसल करोति, 'सुगतिया मग्ग परियेसामी' ति दुग्गतिया मग्ग परियेसति । अग्गि, ब्राह्मण, आदेन्तो यूप उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्जा इद दुतिय वचीसत्थ उस्सापेति अकुसल दुक्खुद्रय दुक्खविपाक ।

- ७ "पुन च पर, ब्राह्मण, अग्गि आदेन्तो यूप उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्जा सय पठम समारम्भति' उसभा हन्तु यञ्जत्थाय, सय पठम 15 समारम्भति वच्छतरा हन्तु^१ यञ्जत्थाय, सय पठम समारम्भति वच्छतरियो हन्तु यञ्जत्थाय, सय पठम समारम्भति अजा हन्तु यञ्जत्थाय, सय पठम समारम्भति उरब्भा हन्तु यञ्जत्थाय" । सो 'पुञ्ज करोमी' ति अपुञ्ज करोति, 'कुसल करोमी' ति अकुसल करोति, 'सुगतिया मग्ग परियेसामी' ति दुग्गतिया मग्ग परियेसति । अग्गि, ब्राह्मण, आदेन्तो 20 यूप उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्जा इद ततिय कायसत्थ उस्सापेति अकुसल दुक्खुद्रय दुक्खविपाक । अग्गि, ब्राह्मण, आदेन्तो यूप उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्जा इमानि तीणि सत्थानि उस्सापेति अकुसलानि दुक्खुद्रयानि दुक्खविपाकानि ।

B 431

R 44

- ८ "तयोमे, ब्राह्मण, अग्गी पहातब्बा परिवज्जेतब्बा, न सेवितब्बा । कतमे तयो ? रागग्गि, दोसग्गि, मोहग्गि ।

९ "कस्मा चाय, ब्राह्मण, रागग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो, न सेवितब्बो ? रत्तो खो, ब्राह्मण, रागेन अभिभूतो परिआदिन्नचित्तो कायेन दुच्चरित्ति चरति, वाचाय दुच्चरित्ति चरति, मनसा दुच्चरित्ति

१-१ सुगतिमाय - सी० । २-२ दुग्गतिमाय - सी० । ३ समारम्भति - सी०, रो०, समारम्भति - स्वा० । ४ हञ्जन्तु - सी०, स्वा०, रो० । ५ यञ्जत्थाया ति - सी०, स्वा०, रो० ।

चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । तस्मायं^१ रागग्गि पहातव्वो परिवज्जेतव्वो, न सेवितव्वो ।

१०. “कस्मा चायं, ब्राह्मण, दोसग्गि पहातव्वो परिवज्जेतव्वो, न 5
सेवितव्वो ? दुट्ठो खो, ब्राह्मण, दोसेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । तस्मायं दोसग्गि पहातव्वो परिवज्जेतव्वो, न 10
सेवितव्वो ।

११. “कस्मा चायं, ब्राह्मण, मोहग्गि पहातव्वो परिवज्जेतव्वो, न सेवितव्वो ? मूब्धो खो, ब्राह्मण, मोहेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, 15
मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । तस्मायं मोहग्गि पहातव्वो परिवज्जेतव्वो, न सेवितव्वो । इमे खो तयो, ब्राह्मण, अग्गी पहातव्वो परिवज्जेतव्वो, न सेवितव्वो ।

१२. “तयो खो^१, ब्राह्मण, अग्गी सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा 20
पूजेत्वा सम्मा मुखं परिहातव्वो । कतमे तयो ? आहुनेय्यग्गि, गह-
पतग्गि, दक्खिणेय्यग्गि ।

१३. “कतमो च, ब्राह्मण, आहुनेय्यग्गि ? इध, ब्राह्मण, यस्स ते 25
होन्ति माता ति वा पिता ति वा, अयं वुच्चति, ब्राह्मण, आहुनेय्यग्गि ।
तं किस्स हेतु ? अतोहयं^२, ब्राह्मण, आहुतो सम्भूतो, तस्मायं आहु-
नेय्यग्गि सक्कत्वा गरं^३ कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा मुखं परिहातव्वो ।

१४. “कतमो च, ब्राह्मण, गहपतग्गि ? इध, ब्राह्मण, यस्स ते
होन्ति पुत्ता ति वा दासा ति वा दासा ति वा पेस्सा ति वा कम्मकरा^४
ति वा^५, अयं वुच्चति, ब्राह्मण, गहपतग्गि । तस्मायं गहपतग्गि
सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा मुखं परिहातव्वो । 30

१. तस्मा चायं - स्वा० । २. सो मे - वी०, रो०, मे - स्वा० । ३. पतोव - वी०, रो०; पडोहारं - स्वा० । ४. गरं - वी०, स्वा०, रो० । ५-२. स्वा० पणपडे नतिव ।

१५. “कतमो च, ब्राह्मण, दक्खिण्येय्यग्गि ? इध, ब्राह्मण, ये ते समणब्राह्मणा परप्पवादा^१ पटिविरत्ता सन्तिसोरच्चे. निविट्ठा एकमत्तानं दमेन्ति, एयमत्तानं समेन्ति, एकमत्तानं परिनिव्वापेन्ति, अयं वुच्चति, ब्राह्मण, दक्खिण्येय्यग्गि । तस्मायं दक्खिण्येय्यग्गि सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातव्वो । इमे खो, ब्राह्मण, तयो अग्गी सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातव्वा ।

१६. “अयं खो पन, ब्राह्मण, कट्ठग्गि कालेन कालं उज्जलेतव्वो, कालेन कालं अज्झुपेक्खितव्वो, कालेन कालं निव्वापेतव्वो, कालेन कालं निक्खिपितव्वो” ति ।

१७. “एवं वुत्ते उगतसरीरो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच — “अभिककन्तं, भो गोतम; अभिककन्तं, भो गोतम ... पे०... उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं ति । एसाहं, भो गोतम, पञ्च उप्तभसत्तानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च वच्छत्तरसत्तानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च वच्छत्तरसत्तानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च अजसत्तानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च उरुभसत्तानि मुञ्चामि जीवितं देमि । हरित्तानि चेव तिणानि खादन्तु, सीत्तानि च पानीयानि पिबन्तु, सीतो च नेसं वातो^२ उपवायत्तं” ति ।

५. पठमसञ्ज्ञासुत्तं

१. “सत्तिमा, भिक्खवे, सञ्ज्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना । कतमा सत्त ? अणुभसञ्ज्ञा, मरणसञ्ज्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा^१, सब्बलोके अनभिरत्तसञ्ज्ञा, अनिच्चसञ्ज्ञा, अनिच्चे दुक्ख-सञ्ज्ञा, दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञा — इमा खो, भिक्खवे, सत्त सञ्ज्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना” ति ।

६. दुतियसञ्ज्ञासुत्तं

१. “सत्तिमा, भिक्खवे, सञ्ज्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना । कतमा सत्त ?

१. मदप्पमादा — सी०, स्या०, रो० । २-२. वागो वाक्कू — सी०; ० उपवायत्तं — स्या०, रो० । ३. पटिकूलसञ्ज्ञा — सी०, स्या०, रो० ।

असुभसञ्ज्ञा, मरणसञ्ज्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा, सब्वलोके अनभिरत-
सञ्ज्ञा, अनिच्चसञ्ज्ञा, अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा, दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञा —
इमा' खो, भिक्खवे, सत्त सञ्ज्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति
महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति ।

२. "असुभसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला ५
होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति । इति खो पनेतं वुत्तं,
किं चेत्तं पटिच्च वुत्तं ? असुभसञ्ज्ञापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो
चेतसा बहुलं विहरतो मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्तं पतिलीयति' पति-
कुटति' पतिवत्तति,' न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा
सण्ठाति । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्तं वा न्हारुददुलं' वा अग्निमिह 10
पक्खित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति । एवमेव
खो, भिक्खवे, भिक्खुनो असुभसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो
मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न
सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

"सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो असुभसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं 15
विहरतो मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्तं अनुसन्दहति' अप्पटिकुल्यता'
सण्ठाति; वेदितव्वमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'अभाविता मे असुभसञ्ज्ञा,
नत्थि मे पुब्बेनापरं विसंसेो, अप्पत्तं मे भावनावलं' ति । इति ह तत्थ
सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो असुभसञ्ज्ञापरिचितेन
चेतसा बहुलं विहरतो मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्तं पतिलीयति पति- 20
कुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति;
वेदितव्वमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'सुभाविता' मे असुभसञ्ज्ञा, अत्थि
मे पुब्बेनापरं विसंसेो, पत्तं मे भावनावलं' ति । इति ह तत्थ सम्पजानो
होति । 'असुभसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति
महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं 25
पटिच्च वुत्तं ।

३. "मरणसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला
होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति खो पनेतं वुत्तं

१-१. सी०, स्वा०, रो० वीप्पवेनु नत्थि । २. पटिलीयति - स्वा०, रो० ।

३. पटिकुल्यता - स्वा० । ४. पतिवत्तति - सी०; पटिवत्तति - रो० । ५. न्हारुददुलं -
सी० । ६. अनुसण्ठाति - सी०, अनुसन्दति - स्वा०, रो० । ७. ० वा - सी०, पण्ठाटि-
गुत्थता वा - स्वा०, रो० । ८. भाविता - सी०, स्वा० ।

किं चेत् पटिच्च वुत्त ? मरणसञ्ज्ञापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो
चेतसा बहुल विहरतो जीवितनिकन्तिया चित्तं पतिलीयति पतिकुटति
पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।
सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्तं वा न्हारदद्दुलं वा अग्निग्ग्हि पक्खत्तं
5 पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति । एवमेव खो,
भिक्खवे, भिक्खुनो मरणसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल विहरतो जीवित-
निकन्तिया चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति
उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

“सच्चे, भिक्खवे, भिक्खुनो मरणसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल
10 विहरतो जीवितनिकन्तिया चित्तं अनुसन्दहति अप्पटिकुल्यता सण्ठाति,
वेदितव्वमेत, भिक्खवे, भिक्खुना ‘अभाविता मे मरणसञ्ज्ञा, नत्थि मे
पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनावल’ ति । इति ह तत्थं सम्पजानो
होति । सच्चे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो मरणसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा
बहुल विहरतो जीवितनिकन्तिया चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पति-
15 वत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति, वेदि-
तव्वमेत, भिक्खवे, भिक्खुना ‘सुभाविता मे मरणसञ्ज्ञा, अत्थि मे
पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनावल’ ति । इति ह तत्थं सम्पजानो होति ।
‘मरणसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महा-
निससा अमतोगधा अमतपरियोसाना’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेत
20 पटिच्च वुत्त ।

४ “आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता
महप्फला होति महानिससा अमतोगधा अमतपरियोसाना’ ति, इति खो
पनेत्तं वुत्तं, किं चेत् पटिच्च वुत्त ? आहारे पटिकूलसञ्ज्ञापरिचितेन,
भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुल विहरतो रसतण्हाय चित्तं पतिलीयति
25 पे० उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति । सेय्यथापि, भिक्खवे,
कुक्कुटपत्तं वा न्हारदद्दुलं वा अग्निग्ग्हि पक्खत्तं पतिलीयति पतिकुटति
पतिवत्तति, न सम्पसारियति । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो आहारे
पटिकूलसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल विहरतो रसतण्हाय चित्तं पति-
लीयति पे० उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

30 “सच्चे, भिक्खवे, भिक्खुनो आहारे पटिकूलसञ्ज्ञापरिचितेन
चेतसा बहुल विहरतो रसतण्हाय चित्तं अनुसन्दहति अप्पटिकुल्यता

संठाति; वेदितव्यमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'अभाविता मे आहारे पटि-
कूलसञ्ज्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनावलं' ति ।
इति ह तस्य सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो आहारे
पटिकूलसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो रसतण्हाय चित्तं पति-
लीयति ... पे०... उपेक्खा' वा पाटिकुल्यता वा संठाति; वेदितव्यमेतं, ५
भिक्खवे, भिक्खुना 'सुभाविता मे आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा, नत्थि मे
पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनावलं' ति । इति ह तस्य सम्पजानो
होति । 'आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला
होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति, इति यं तं वुत्तं
इदमेतं पटिच्च वुत्तं । 10

R. 50

५. "सव्वलोके अनभिरतसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता
महप्फला होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति, इति खो
पनेत्तं वुत्तं, किं चेत्तं पटिच्च वुत्तं ? सव्वलोके अनभिरतसञ्ज्ञापरि-
चितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो लोकचित्रेसु' चित्तं
पतिलीयति ... पे०... सेय्यथापि भिक्खवे ... पे०... पतिलीयति पतिकुट्ठति 15
पतिवत्तति, न सम्पसारियति । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो सव्व-
लोके अनभिरतसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो लोकचित्रेसु
चित्तं पतिलीयति पतिकुट्ठति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा
पाटिकुल्यता वा संठाति ।

"सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो सव्वलोके अनभिरतसञ्ज्ञापरिचितेन 20
चेतसा बहुलं विहरतो लोकचित्रेसु चित्तं अनुसन्दहति अप्पटिकुल्यता
संठाति; वेदितव्यमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'अभाविता मे सव्वलोके
अनभिरतसञ्ज्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनावलं'
ति । इति ह तस्य सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो सव्व-
लोके अनभिरतसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो लोकचित्रेसु चित्तं 25
पतिलीयति ... पे० . उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा संठाति; वेदितव्य-
मेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'सुभाविता मे सव्वलोके अनभिरतसञ्ज्ञा, नत्थि
मे पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनावलं' ति । इति ह तस्य सम्पजानो
होति । 'सव्वलोके अनभिरतसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता

D. 436

R. 51

महष्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

६. "अनिच्चसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महष्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति खो पनेतं वुत्तं, 5 किं चेत्तं पटिच्च वुत्तं ? अनिच्चसञ्ज्ञापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्तं पतिलीयति ... पे०... उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्तं वा न्हारुदद्दुलं वा अग्निग्ग्हि पयिक्खत्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति न सम्पसारियति । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चसञ्ज्ञा- 10 परिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्तं पतिलीयति ... पे०... उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

"सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्तं अनुसन्दहति अप्पटिकुल्यता सण्ठाति; वेदितव्वमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'अभाविता मे अनिच्चसञ्ज्ञा, 15 नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनावलं' ति । इति ह तत्थ सम्प- जानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्तं पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति; वेदि- तव्वमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'सुभाविता मे अनिच्चसञ्ज्ञा, अत्थि मे 20 पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनावलं' ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । 'अनिच्चसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महष्फला होति महा- निसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

R 52

B 437

७. "अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता 25 महष्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं चेत्तं पटिच्च वुत्तं ? अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो आलस्से' कोसज्जे विस्सट्ठिये पमादे अननुयोगे अपच्चवेक्खणाय तिब्बा भयसञ्ज्ञा पच्चुपट्ठिता होति, सेय्यथापि, भिक्खवे, उक्खित्तासिके वधके ।

“सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो आलस्ये कोसज्जे विस्सट्ठिये पमादे अननुयोगे अपच्चवेक्खणाय तिब्वा भयसञ्ज्ञा, न पच्चुपट्ठिता होति, सेय्यथापि, भिक्खवे, उक्खित्तासिके वधके । वेदितव्यमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘अभाविता मे अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनावलं’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो आलस्ये कोसज्जे विस्सट्ठिये पमादे अननुयोगे अपच्चवेक्खणाय तिब्वा भयसञ्ज्ञा पच्चुपट्ठिता होति, सेय्यथापि, भिक्खवे, उक्खित्तासिके वधके । वेदितव्यमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘सुभाविता मे अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा, अत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनावलं’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । ‘अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

R. 53

८. “दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना’ ति, इति सो पनेतं वुत्तं, किं चेत्तं पटिच्च वुत्तं ? दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुलं विहरतो इमस्मिं च सविञ्ज्ञाणके काये वहिद्धा च सव्वनिमित्तेसु अहङ्कारममद्धारमानापगतं मानसं होति विधासमत्तिक्कन्तं सन्तं सुविमुत्तं ।

20

“सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो इमस्मिं च सविञ्ज्ञाणके काये वहिद्धा च सव्वनिमित्तेसु न अहङ्कारममद्धारमानापगतं मानसं होति विधासमत्तिक्कन्तं सन्तं सुविमुत्तं; वेदितव्यमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘अभाविता मे दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्तं मे भावनावलं’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुलं विहरतो इमस्मिं च सविञ्ज्ञाणके काये वहिद्धा च सव्वनिमित्तेसु अहङ्कारममद्धारमानापगतं मानसं होति विधासमत्तिक्कन्तं सन्तं सुविमुत्तं, वेदितव्यमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘सुभाविता मे दुक्खे अनत्त-

25 D. 430

सञ्ज्ञा, अत्थि मे पुञ्चेनापरं विसेसो, पत्तं मे भावनावलं' ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । 'दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्त ।

- 5 ६. "इमा खो, भिक्खवे, सत्त सञ्ज्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना" ति ।

७. मेयुनसुत्तं

R. 54

१. अथ खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धो खो जाणुस्सोणि
10 ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच — "भवं पि नो गोतमो ब्रह्मचारी पटिजानाती" ति ?

- "यं हि तं, ब्राह्मण, सम्मा वदमानो वदेय्य — 'अखण्डं अच्छिदं
14 असवलं अकम्मासं परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरती' ति, ममेव तं, ब्राह्मण, सम्मा वदमानो वदेय्य — 'अहं हि, ब्राह्मण, अखण्डं अच्छिदं
15 असवलं अकम्मासं परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरामी'" ति ।

२. "किं पन, भो गोतम, ब्रह्मचरियस्स खण्डं पि छिदं पि सबलं पि कम्मासं पी" ति ?

- "इध, ब्राह्मण, एकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा सम्मा ब्रह्म-
चारी पटिजानमानो न हेव खो मातुगामेन सद्धिं द्वयंद्वयसमापत्तिं समा-
20 पज्जति, अपि च खो मातुगामस्स उच्छादन-परिमहन-न्यापन-सम्बाहनं सादियति । सो त' अस्सादेति', तं निकामेति, तेन च विप्पि आपज्जति । इदं पि खो, ब्राह्मण, ब्रह्मचरियस्स खण्डं पि छिदं पि सबलं पि कम्मासं पि । अयं वुच्चति, ब्राह्मण, अपरिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, संयुत्तो मेयु-
नेन सथोगेन न परिमुच्चति जातिया जराय' मरणेन' सोकेहि परिदेवेहि
25 दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, न परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामि ।
३. "पुन च परं, ब्राह्मण, इधेकच्चो समणो वा ब्राह्मणो वा सम्मा ब्रह्मचारी पटिजानमानो न हेव खो मातुगामेन सद्धिं द्वयंद्वय-

B. 439

R. 55

समापत्तिं समापज्जति, न पि मातुगामस्स उच्छादन-परिमहन-न्हापन-
 सम्वाहनं सादियति; अपि च खो मातुगामेन सद्धिं सञ्जघति
 सद्धीळति सद्धेलायति' ... पे०... । न पि मातुगामेन सद्धिं सञ्जघति
 सद्धीळति सद्धेलायति; अपि च खो मातुगामस्स चक्खुना चक्खुं उपनिज्झा-
 यति पेक्खति ... पे०... । न पि मातुगामस्स चक्खुना चक्खुं उपनिज्झा- ६
 यति पेक्खति; अपि च खो मातुगामस्स सद्दं सुणाति तिरोकुट्ठं वा तिरो-
 पाकारं वा हसन्तिया वा भणन्तिया वा गायन्तिया वा रोदन्तिया वा
 ... पे०... । न पि मातुगामस्स सद्दं सुणाति तिरोकुट्ठं वा तिरोपाकारं
 वा हसन्तिया वा भणन्तिया वा गायन्तिया वा रोदन्तिया वा; अपि
 च खो यानिस्स तानि पुब्बे मातुगामेन सद्धिं हसितलपितकीळितानि तानि १०
 अनुस्सरति ... पे०... । न पि यानिस्स तानि पुब्बे मातुगामेन सद्धिं
 हसितलपितकीळितानि तानि अनुस्सरति; अपि च खो पस्सति गहपतिं
 वा गहपतिपुत्तं वा पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितं समङ्गीभूतं परिचारय-
 मानं' ... पे०... । न पि पस्सति गहपतिं वा गहपतिपुत्तं वा पञ्चहि
 कामगुणेहि समप्पितं समङ्गीभूतं परिचारयमानं; अपि च खो अञ्जतरं १५
 देवनिक्काय पणिधाय ब्रह्मचरियं चरति इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा
 तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्सामि देवञ्जतरो वा ति ।
 सो तं अस्सादेति, तं निकामेति, तेन च विप्पिं आपज्जति । इदं पि खो,
 ब्राह्मण, ब्रह्मचरियस्स सपण्डं पि छिदं पि सयलं पि कम्मासं पि । अयं
 वुच्चति, ब्राह्मण, अपरिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति संयुतो मेयुनेन संयोगेन, २० R. २६
 न परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुयसेहि दोम-
 नस्सेहि उपायासेहि, न परिमुच्चति दुयसस्मा ति वदामि ।

४. "यावकीवञ्चाहं, ब्राह्मण, इमेसं सत्तत्रं मेयुनसंयोगानं
 अञ्जतरञ्जतरमेयुनसंयोगं' अत्तनि अप्पहीन समनुपस्सि, नेय तावाहं,
 ब्राह्मण, सदेवके लोके सभारके सत्रह्मके सत्समणब्राह्मणिया पजाय २५
 सदेवमनुस्माय अनुत्तर मग्गामग्गोधि अभिसम्बुद्धो ति' पच्चञ्जासि ।

५. "यतो च गोह, ब्राह्मण, इमेसं सत्तत्रं मेयुनसंयोगानं
 अञ्जतरञ्जतरमेयुनसंयोगं अत्तनि अप्पहीन न गमनुपरिस्स, अयाहं, ३०
 P. ४१०

१. सद्धीळति - मी०, स्वा०, रो० । २. परिचारयमान - मी०, रो० । ३. अञ्जतर
 मयुनसंयोग - मी०, * मयुनसंयोग - स्वा०, अञ्जतरञ्जतरं मेयुनसंयोग - रो० । ४. मी०,
 स्वा०, रो० पोपोगु न्तिव ।

ब्राह्मण, सदेवके लोके समारके सत्रहाके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तरं सम्मासम्बोधि अभिसम्बुद्धो ति पच्चब्जासि । 'जाणं च पन मे दस्सनं उदपादि, अकुप्पा मे विमुत्ति', अयमन्तिमा जाति, नत्थि दानि पुनब्भवो' ति ।

- ५ ६. एवं वुत्ते जाणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच - "अभिवक्तं, भो गोतम; अभिवक्तं, भो गोतम ... पे०... उपासकं मं भवं गोतमो धारेत्तु अज्जतगे पाणुपेतं सरणं गतं" ति ।

८. संयोगसुत्तं

- R. 57 १. "संयोगविसंयोगं वो, भिक्खवे, धम्मपरियायं देसेस्सामि । तं सुणाय ... पे०... कतमो च सो, भिक्खवे, संयोगो' विसंयोगो' धम्म-
10 परियायो ?

२. "इत्थी, भिक्खवे, अज्झत्तं इत्थिन्द्रियं मनसि करोति इत्थि-
कुत्तं इत्थाकप्पं इत्थिविधं इत्थिच्छन्दं इत्थिस्सरं इत्थालङ्कारं । सा
तत्थ रज्जति तत्राभिरमति । सा तत्थ रत्ता तत्राभिरत्ता बहिद्धा पुरि-
सिन्द्रियं मनसि करोति पुरिसकुत्तं पुरिसाकप्पं पुरिसविधं पुरिसच्छन्दं
15 पुरिसस्सरं पुरिसालङ्कारं । सा तत्थ रज्जति तत्राभिरमति । सा तत्थ
रत्ता तत्राभिरत्ता^१ बहिद्धा सयोगं आकह्वति । यं चस्सा संयोगपच्चया
उप्पज्जति सुखं सोमनस्स तं च आकह्वति । इत्थत्ते, भिक्खवे, अभिरत्ता
सत्ता पुरिसोसु सयोग गत्ता । एवं खो, भिक्खवे, इत्थी इत्थत्त नातिवत्तति ।

३. "पुरिसो, भिक्खवे, अज्झत्तं पुरिसिन्द्रियं मनसि करोति
20 पुरिसकुत्तं पुरिसाकप्पं पुरिसविधं पुरिसच्छन्दं पुरिसस्सरं पुरिसालङ्कारं ।
सो तत्थ रज्जति तत्राभिरमति । सो तत्थ रत्तो तत्राभिरत्तो बहिद्धा
इत्थिन्द्रियं मनसि करोति इत्थिकुत्तं इत्थाकप्पं इत्थिविधं इत्थिच्छन्दं
इत्थिस्सरं इत्थालङ्कारं । सो तत्थ रज्जति तत्राभिरमति । सो तत्थ
रत्तो तत्राभिरत्तो बहिद्धा सयोग आकह्वति । यं चस्स सयोगपच्चया
25 उप्पज्जति सुखं सोमनस्स तं च आकह्वति । पुरिसत्ते, भिक्खवे, अभिरत्ता^२

१ चैत्रोविमुत्ति - सी०, रो० । २-२ सयोगविसंयोगो - सी०, स्वा०, रो० ।
३ तत्राभिरत्ता - सी०, स्वा०, रो० । ४. अभिरत्तो - रो० ।

सत्ता' इत्थीसु सयोग गता' । एव खो, भिक्खवे, पुरिसो पुरिसत्त
नातिवत्तति । एव खो, भिक्खवे, सयोगो होति ।

४ "कथं च, भिक्खवे, विसयोगो होति ? इत्थी, भिक्खवे,
अज्झत्त इत्थिन्द्रियं न मनसि करोति इत्थिकुत्त इत्थाकप्प इत्थिविध
इत्थिच्छन्द इत्थिस्सर इत्थालङ्कार । सा तत्थ न रज्जति, सा' तन' 5
नाभिरमति । सा तत्थ अरत्ता तन अनभिरता बहिद्धा पुरिसिन्द्रियं न
मनसि करोति पुरिसकुत्त पुरिसाकप्प पुरिसविध पुरिसच्छन्द पुरिसस्सर
पुरिसालङ्कार । सा तत्थ न रज्जति, तत्र नाभिरमति । सा तत्थ अरत्ता
तत्र अनभिरता बहिद्धा सयोगं नाकह्वति । यं चत्ता सयोगपच्चया
उप्पज्जति सुखं सोमनस्स तं च नाकह्वति । इत्थत्ते', भिक्खवे, अनभिरता 10
सत्ता" पुरिसेसु विसयोग गता । एव खो, भिक्खवे, इत्थी इत्थत्त अति-
वत्तति ।

५ "पुरिसो, भिक्खवे, अज्झत्त पुरिसिन्द्रियं न मनसि करोति
पुरिसकुत्त पुरिसाकप्प पुरिसविध पुरिसच्छन्द पुरिसस्सर पुरिसालङ्कार ।
सो तत्थ न रज्जति, सो तत्र नाभिरमति । सो तत्थ अरत्तो तत्र अनभिरतो 15
बहिद्धा इत्थिन्द्रियं न मनसि करोति इत्थिकुत्त इत्थाकप्प इत्थिविध
इत्थिच्छन्द इत्थिस्सर इत्थालङ्कार । सो तत्थ न रज्जति, तत्र नाभि-
रमति । सो तत्थ अरत्तो तत्र अनभिरतो बहिद्धा सयोगं नाकह्वति ।
यं चत्ता सयोगपच्चया उप्पज्जति सुखं सोमनस्स तं च नाकह्वति ।
पुरिसत्ते, भिक्खवे, अनभिरता सत्ता इत्थीसु विसयोग गता । एव खो, 20 R 59
भिक्खवे, पुरिसो पुरिसत्त अतिवत्तति । एव खो, भिक्खवे, विसयोगो
होति । अयं खो, भिक्खवे, सयोगो विसयोगो धम्मपरियायो" ति ।

६ दानमहफलसुतं

१ एकं समयं भगवा चम्पायं विहरति गमराय पोत्खरणिद्या
तीरे । अयं खो सम्बहुला चम्पेय्यका उपासका येन आर्यस्मा सारिपुत्तो
तेनुपसङ्गमिसु, उपसङ्गमित्वा आर्यस्मन्तं सारिपुत्तं अभिवादेत्वा एक- 25
गन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ना खो' चम्पेय्यका उपासका आर्य-

१ सत्तो - रो० । २ गतो - रो० । ३-३ तत्थ - सी०, रो० । ४ इत्थत्ते
खो - सी०, इत्थत्त खो - स्वा०, रो० । ५ अरत्ता - सी०, अरत्ता - रो० । ६ खो
वे - रो० ।

D 442

स्मन्त सारिपुत्त एतदवोचु - "चिरस्सुता नो, भन्ते", भगवतो सम्मुखा धम्मीजया । साधु मय, भन्ते, लभेय्याम भगवतो सम्मुखा' धम्मि वथ सवनाया" ति । "तेनहावुसो, तदहुपोसये आगच्छेय्याथ, अप्पेव नाम लभेय्याथ भगवतो सम्मुखा' धम्मि वथ सवनाया" ति । "एव, भन्ते"
 5 ति खो चम्पेय्यका उपासका आयस्मतो सारिपुत्तस्स पटिस्सुत्वा' उट्ठा-
 यासन्ना आयस्मन्त सारिपुत्त अभिवादेत्वा पदविखण कत्वा पक्कमिमु ।

२ अथ खो चम्पेय्यका उपासका तदहुपोसये येनायस्मा सारि-
 पुत्तो तेनुपसङ्गमिमु, उपसङ्गमित्वा आयस्मन्त सारिपुत्त अभिवादेत्वा
 एकमन्त अट्ठसु । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो तेहि चम्पेय्यकेहि उपास-
 10 केहि सद्धि येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा
 एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्त
 एतदवोच -

R 60 ३ "सिया नु खो, भन्ते, इधेकच्चस्स तादिसयेव दान दिन्न
 न महप्फल होति न महानिस्स, सिया पन, भन्ते, इधेकच्चस्स तादिसयेव
 15 दान दिन्न महप्फल होति" महानिस्स" ति ?

"सिया, सारिपुत्त, इधेकच्चस्स तादिसयेव दान दिन्न न महप्फल
 होति न महानिस्स, सिया पन, सारिपुत्त, इधेकच्चस्स तादिसयेव दान
 दिन्न महप्फल होति महानिस्स" ति ।

४ "को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चस्स
 20 तादिसयेव दान दिन्न न महप्फल होति न महानिस्स, को नु' खो',
 भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चस्स तादिसयेव दान दिन्न महप्फल
 होति महानिस्स" ति ?

"इध', सारिपुत्त, एकच्चो' सापेखो दान देति, पतिवद्धचित्तो
 दान देति, सन्निधिपेखो दान देति, 'इम पेच्च परिभुञ्जिस्सामी' ति दान
 25 देति । सो त दान देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्न पान वत्थ यान
 मालागन्धविलेपन सेव्यावसथपदीपेय्य । त किं मञ्जासि, सारिपुत्त,
 ददेय्य इधेकच्चो एवरूप दान" ति ?

"एव, भन्ते" ।

१ भन्ते सारिपुत्त - सी० । २ सत्तिका - सी०, स्या० पीत्यये मत्थि । ३ सत्तिके -
 स्या० । ४ पटिस्सुत्वा - रया० । ५ सी०, स्या०, रो० पीत्ययेनु मत्थि । ६-६ वन -
 सी०, रो० । ७-७ इधेकच्चो - सी० ।

५. “तत्र, सारिपुत्त, द्वायं सापेखो दानं देति, पतिवद्धचित्तो दानं देति, सन्निधिपेखो दानं देति, ‘इमं पेच्च परिभुञ्जिस्सामी’ ति दानं देति । सो तं दानं दत्त्वा कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं देवानं राहव्यतं उपपज्जति । सो तं कम्मं खेपेत्वा तं इद्धि तं यसं तं आधिपच्च’ आगामी होति आगन्ता इत्थत्तं ।

B. 443

R. 61

5

६. “इध पन, सारिपुत्त, एकच्चो न हेव खो सापेखो दानं देति, न पतिवद्धचित्तो दानं देति, न सन्निधिपेखो दानं देति, न ‘इमं पेच्च परिभुञ्जिस्सामी’ ति दानं देति; अपि च खो ‘साहु दानं’ ति दानं देति ... पे०... । न पि ‘साहु दानं’ ति दानं देति; अपि च खो ‘दिन्नपुब्बं कत्तपुब्बं पितुपितामहेहि’ न अरहामि पोराणं कुलवंसं हापेतुं’ ति दानं देति ... पे०... । न पि ‘दिन्नपुब्बं कत्तपुब्बं पितुपितामहेहि न अरहामि पोराणं’ कुलवंसं हापेतुं’ ति दानं देति; अपि च खो ‘अहं पचामि, इमे न पचन्ति, नारहामि पचन्तो अपचन्तानं दानं अदातुं’ ति दानं देति ... पे०... । न पि ‘अहं पचामि, इमे न पचन्ति, नारहामि पचन्तो अपचन्तानं दानं अदातुं’ ति दानं देति; अपि च खो ‘यथा तेसं पुब्बकानं इसीनं तानि महायज्जानि अहेसुं, सेय्यधीदं – अट्टकस्स वामकस्स वामदेवस्स वेस्सामित्तस्स यमदग्गिनो’ अज्जीरस्स भारद्वाजस्स वासेट्ठस्स कत्तपस्स भगुनो, एवं मे अयं दानसंविभागो भविस्सती’ ति दानं देति ... पे०... । न पि ‘यथा तेसं पुब्बकानं इसीनं तानि महायज्जानि अहेसुं, सेय्यधीदं – अट्टकस्स वामकस्स वामदेवस्स वेस्सामित्तस्स यमदग्गिनो अज्जीरस्स भारद्वाजस्स वासेट्ठस्स कत्तपस्स भगुनो, एवं मे अयं दानसंविभागो भविस्सती’ ति दानं देति; अपि च खो ‘इमं मे दानं ददतो चित्तं पसीदति, अत्तमनता सोमनस्सं उपजायती’ ति दानं देति ... पे०... । न पि ‘इमं मे दानं ददतो चित्तं पसीदति, अत्तमनता सोमनस्सं उपजायती’ ति दानं देति; अपि च खो चित्तालङ्कारचित्तपरिक्खारं दानं देति । सो तं दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं । तं किं मज्झसि, सारिपुत्त, ददेय्य इधेकच्चो एवरूपं दानं’ ति ?

10

15

20

R. 62

25

“एवं, भन्ते” ।

B. 444

७. "तत्र, सारिपुत्त, ख्वायं न हेव' सापेखो दानं देति; न पति-
 यद्धचित्तो दानं देति; न सन्निधिपेखो दानं देति; न 'इमं पेच्च परि-
 भुञ्जिस्सामी' ति दानं देति; न पि 'साहु दानं' ति दानं देति; न पि
 'दिन्नपुब्बं कत्तपुब्बं पितुपितामहेहि न अरहामि पोराणं कुलवंसं हापेतुं'
 5 ति दानं देति; न पि 'अहं पचामि, इमे न पचन्ति, नारहामि पचन्तो
 अपचन्तानं दानं अदातुं' ति दानं देति; न पि 'यथा तेसं पुव्वकानं इत्तीनं
 तानि महायज्जानि अहेसुं, सेय्यथीदं - अट्ठकस्स वामकस्स वामदेवस्स
 वेस्सामित्तस्स यमदग्गिनो अङ्गीरसस्स भारद्वाजस्स वासेट्ठस्स कत्तपस्स
 भगुनो, एवं मे अयं दानसंविभागो भविस्सती' ति दानं देति; न पि 'इमं
 10 मे दानं ददतो चित्तं पसीदति, अत्तमनत्ता सोमनस्सं उपजायती' ति दानं
 देति; अपि च खो चित्तालङ्कारचित्तपरिक्खारं दानं देति । सो तं दानं
 दत्त्वा कायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्मकायिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति ।
 सो तं कम्मं खेपेत्त्वा तं इद्धि तं यस्स तं आधिपच्चं अनागामी होति
 अनागन्ता इत्यत्तं । अयं खो, सारिपुत्त, हेतु अयं पच्चयो येन मिधे-
 15 कच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिसंसं । अयं
 पन, सारिपुत्त, हेतु अयं पच्चयो येन मिधेकच्चस्स तादिसंयेव दानं दिन्नं
 महप्फलं होति महानिसंसं" ति ।

R. 63

१०. नन्दमातासुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं आयस्मा च सारिपुत्तो आयस्मा
 च महामोग्गल्लानो दक्खिणागिरिस्मिं चारिकं चरन्ति महता भिक्खु-
 20 सङ्घेन सद्धि । तेन खो पन समयेन वेळुकण्डकी^१ नन्दमाता उपासिका
 रत्तिथा पच्चूससमयं पच्चुट्ठाय पारायनं सरेन भासति ।

२. तेन खो पन समयेन वेस्सवणो^२ महाराजा उत्तराय^३ दिसाय^४
 दक्खिणं दिसं गच्छति केनचिदेव करणीयेन । अत्तोसि खो वेस्सवणो
 महाराजा नन्दमाताय उपासिकाय पारायनं सरेन भारान्तिथा, सुत्त्वा
 25 कथापरियोत्तानं आगमयमानो अट्ठासि ।

३. अथ खो नन्दमाता उपासिका पारायनं सरेन भासित्वा
 तुण्ही अहोसि । अथ खो वेस्सवणो महाराजा नन्दमाताय उपासिकाय

१. हेव खो - सी०, स्पा०, रो० । २. वेळुकण्डकी

वणो - स्पा० । ४-४. उत्तरदिशाय - सी० ।

कथापरियोसानं विदित्वा अब्रह्मनुमोदि - "साधु भगिनि, साधु भगिनी" ति !

"को पनेसो भद्रमुख" ति ?

"अहं ते, भगिनि, माता वेस्सवणो महाराजा" ति ।

"साधु, भद्रमुख, तेन हि यो मे अयं धम्मपरियायो भणितो 5 D 445

इदं ते होतु आतिथेय्यं" ति ।

"साधु, भगिनि, एतं चेव मे होतु आतिथेय्यं । स्वेव" सारि-

R. 61

पुत्तमोग्गल्लानप्पमुखो भिक्खुसङ्घो अकतपातरासो वेळ्ळुकण्डकं आग-
मिस्सति, तं च भिक्खुसङ्घं परिवसित्वा मम^१ दक्खिणं आदिसेय्यासि ।
एतं^२ चेव^३ मे भविस्सति आतिथेय्यं" ति । 10

४. अथ खो नन्दमाता उपासिका तस्सा रत्तिया अच्चयेन सके
निवेसने पणीतं खादनीयं भोजनीयं पटियादापेसि । अथ खो सारिपुत्त-
मोग्गल्लानप्पमुखो भिक्खुसङ्घो अकतपातरासो येन वेळ्ळुकण्डको^४ तद-
वत्तरि । अथ खो नन्दमाता उपासिका अञ्जतरं पुरिसं आमन्तेसि -
"एहि त्वं, अम्भो पुरिस, आरामं गत्वा भिक्खुसङ्घस्स कालं आरोचेहि - 15
'कालो, भन्ते, अय्याय नन्दमातुया निवेसने निद्वितं भत्तं'" ति । "एवं,
अय्ये" ति खो सो पुरिसो नन्दमाताय उपासिकाय पटिस्सुत्वा आरामं
गत्वा भिक्खुसङ्घस्स कालं आरोचेसि - "कालो, भन्ते, अय्याय नन्द-
मातुया निवेसने निद्वितं भत्तं" ति । अथ खो सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुखो
भिक्खुसङ्घो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन नन्दमाताय 20
उपासिकाय निवेसनं तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने
निसीदि । अथ खो नन्दमाता उपासिका सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुखं
भिक्खुसङ्घं पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्वा सन्तप्पेसि
सम्पवारेसि ।

५. अथ खो नन्दमाता उपासिका आयस्मन्तं सारिपुत्तं भुत्तावि 25
ओनीतपत्तपाणिं एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो नन्दमातरं
उपासिकं आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच - "को पन ते, नन्दमाते, भिक्खु-
सङ्घस्स अब्रह्मगमनं आरोचेसी" ति ?

६. "इधाहं, भन्ते, रत्तिया पच्चूससमयं पच्चुद्वाय पारायनं सरेन
भासित्वा तुण्ही अहोसि । अथ खो, भन्ते, वेस्सवणो महाराजा मम 30 R. 65

१ स्वे च - ती०, रो० । २ मम - ती० । ३-३ एव च - ती०, स्था०; एत च -
रो० । ४. ० कण्डको - ती०, रो०, वेळ्ळुक - स्था० ।

१०. “न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अज्जो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । यतोहं, भन्ते, सामिकस्स दहरस्सेव दहरा आनीता नाभिजानामि सामिकं मनसा पि अत्तिचरिता^१, कुतो पन कायेना” ति !

“अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते ! यत्र हि नाम ५ चित्तुप्पादं पि परिसोधेस्ससी” ति ।

११. “न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अज्जो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । यदाहं, भन्ते, उपासिका पटिदेसिता नाभिजानामि किञ्चि सिक्खापदं सञ्चिच्च वीतिवकमिता” ति ।

D 447

10

“अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते” ति !

१२. “न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अज्जो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । इधाहं, भन्ते, यावदे^२ आकङ्खामि विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि । वितक्क- 15 विचारानं वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं विवेकजं पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि । पीतिपा च विरागा उपेयित्वा^३ च विहरामि सत्ता^४ च सम्पजाना सुखं च कायेन पटिसंवेदेमि, यं तं अरिया आचियसन्ति ‘उपेयको सतिमा सुखविहारी’ ति ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि । सुखस्स च पहाना 20 दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्यङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेयसासतिपारिसुद्धिं चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामी” ति ।

R. 67

“अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते” ति !

१३. “न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अज्जो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । यानिमानि, भन्ते, 25 भगवता देमितानि पञ्चोरग्गभागियानि सयोजनानि नाहं तेसं किञ्चि अत्तनि अण्णहीन समनुपस्सामी” ति ।

“अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते” ति !

१ अत्तिचरित्ति - रत्ता० । २ यावदेव - धी०, रत्ता०, रो० । ३ उपेयको - धी०, उणेय - य० । ४ यो - धी० ।

१४. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो नन्दमातरं उपासिकं धम्मिया
कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा उट्ठायासना
पक्कामी ति ।

महायज्जवग्गो पञ्चमो ।

तस्सुद्धानं

ठिति' च परिक्खारं द्वे, अग्गी सज्ज्जा च द्वे परा ।

मेथुना संयोगो दानं, नन्दमातेन ते दसा ति' ॥

पण्णासको समत्तो ।

६. अव्याकतवग्गो

१. अव्याकतसुत्तं

१. अथ खो अज्जतरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो
खो सो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो
येन सुतवतो अरियसावकस्स विचिकिच्छा नुप्पज्जति अव्याकतवत्थूसु”
ति ?

२. “दिट्ठिनिरोधा खो, भिक्खु, सुतवतो अरियसावकस्स विचि-
किच्छा नुप्पज्जति अव्याकतवत्थूसु । ‘होति तथागतो परं मरणा’ ति
खो, भिक्खु, दिट्ठिगतमेतं; ‘न होति तथागतो परं मरणा’ ति खो, भिक्खु,
दिट्ठिगतमेतं; ‘होति च न च होति तथागतो परं मरणा’ ति खो, भिक्खु,
दिट्ठिगतमेतं, ‘नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा’ ति खो, भिक्खु,
दिट्ठिगतमेतं । अस्सुत्तवा, भिक्खु, पुथुज्जनो दिट्ठि नप्पजानाति, दिट्ठि-
समुदयं नप्पजानाति, दिट्ठिनिरोधं नप्पजानाति, दिट्ठिनिरोधमार्मिणि
पटिपदं नप्पजानाति । तस्स सा दिट्ठि पवड्ढति, सो न परिमुच्चति
जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि,
न परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामि ।

१-१. चित्तपरिक्खारं द्वे अग्गिसज्ज्जा अपरा दुवे ।

मेथुना च संयोगो भत्तनन्धमातेन ते दसा ति ॥ - सी० ।

चित्तपरिक्खारं द्वे अग्गि सज्ज्जा अपरा दुवे ।

मेथुना च संयोगो दानं मात्ताय ते दसा ति ॥ - स्प्रा० ।

३. “सुतवा च खो, भिक्षु, अरियसावको दिट्ठि पजानाति, दिट्ठिसमुदयं पजानाति, दिट्ठिनिरोधं पजानाति, दिट्ठिनिरोधगामिनि पटिपदं पजानाति । तस्स सा दिट्ठि निरुज्झति, सो परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामि । एवं जानं खो, भिक्षु, सुतवा अरिय- 5 सावको एवं पस्सं ‘होति तथागतो परं मरणा’ ति पि न व्याकरोति; ‘न होति तथागतो परं मरणा’ ति पि न व्याकरोति; ‘होति च न च होति तथागतो परं मरणा’ ति पि न व्याकरोति; ‘नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा’ ति पि न व्याकरोति । एवं जानं खो, भिक्षु, सुतवा अरिय- 10 सावको एवं पस्सं एवं अव्याकरणवम्मो होति अव्याकतवत्थूसु । एवं जानं खो भिक्षु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं न’ छम्भति, न कम्पति, न वेधति, न सत्तासं आपज्जति अव्याकतवत्थूसु ।

४. “होति तथागतो परं मरणा’ ति खो, भिक्षु, तप्हागतमेतं ... पे०... सञ्जागतमेतं ... पे०... मञ्जितमेतं ... पे०... पपञ्चितमेतं ... पे० ... उगादानगतमेतं ... पे०... । ‘होति तथागतो परं मरणा’ ति 15 खो भिक्षु विप्पटिसारो एसो; ‘न होति तथागतो परं मरणा’ ति खो, भिक्षु, विप्पटिसारो एसो; ‘होति च न च होति तथागतो परं मरणा’ ति खो, भिक्षु, विप्पटिसारो एसो; ‘नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा’ ति खो, भिक्षु, विप्पटिसारो एसो । अस्सुतवा, भिक्षु, पुमुज्जनो विप्पटिसारं नप्पजानाति, विप्पटिसारसमुदयं नप्पजानाति, विप्पटि- 20 सारनिरोधं नप्पजानाति, विप्पटिसारनिरोधगामिनि पटिपदं नप्पजानाति । तस्स सो विप्पटिसारो पवड्ढति, सो न परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, न परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामि ।

५. “सुतवा च सो, भिक्षु, अरियसावको विप्पटिसारं पजानाति, 25 विप्पटिसारसमुदयं पजानाति, विप्पटिसारनिरोधं पजानाति, विप्पटिसारनिरोधगामिनि पटिपदं पजानाति । तस्स सो विप्पटिसारो निरुज्झति, सो परिमुच्चति जातिया ... पे० ... दुक्खस्मा ति वदामि । एवं जान सो, भिक्षु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं ‘होति तथागतो परं मरणा’ ति पि न व्याकरोति ... पे०... ‘नेव होति न न होति तथागतो परं 30

मरणा' ति पि न व्याकरोति । एवं जानं खो, भिक्खु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं एवं अव्याकरणधम्मो होति अव्याकतवत्थूसु । एवं जानं खो, भिक्खु, सुतवा अरियसावको एवं पस्सं न छम्भति, न कम्पति, न वेधति, न सन्तासं आपज्जति अव्याकतवत्थूसु । अयं खो, भिक्खु, हेतु अयं पच्चयो येन सुतवतो अरियसावकस्स विचिकिच्छा नुप्पज्जति अव्याकतवत्थूसु" ति ।

२. पुरिसगतिसुत्तं

१. "सत्तं च^१, भिक्खवे, पुरिसगतियो देसेस्सामि^२ अनुपादा च परिनिब्बानं । तं सुणाय, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी" ति । "एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —
 10 "कतमा च, भिक्खवे, सत्त पुरिसगतियो ?

२. "इध, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — 'नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि यं भूतं तं पजहामी' ति उपेक्खं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति^३, अत्युत्तरि पदं सन्तं सम्मप्पञ्जाय पस्सति । तं च ख्वस्स पदं न सब्बेन सब्बं सच्चिक्कतं होति, तस्स न सब्बेन सब्बं मानानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं भवरागानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसंसन्तत्ते^४ अयोक्कपाले हज्जमाने पपटिका^५ निब्बत्तित्वा निब्बायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु
 20 एवं पटिपन्नो होति — 'नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि यं भूतं तं पजहामी' ति उपेक्खं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्युत्तरि पदं सन्तं सम्मप्पञ्जाय पस्सति । तं च ख्वस्स पदं न सब्बेन सब्बं सच्चिक्कतं होति, तस्स न सब्बेन सब्बं मानानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं भवरागानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं
 25 संयोजनानं परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति ।

१-२. सत्त - सी०, रो० । २. देसिस्सामि - रो० । ३. परिनिब्बाय - सी०, ४. रज्जति - स्या० । ५. दिवससन्तत्ते - सी०, स्या०, रो० । ६. पपटिको - स्या० ।

३. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — ‘नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि यं भूतं तं पजहामी’ ति उपेक्खं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्युत्तरि पदं सन्त सम्मप्यञ्जाय पस्सति । तं च ख्वस्स पदं न सव्वेन सव्वं सच्छि-
कत्तं होति, तस्स न सव्वेन सव्वं मानानुसयो पहीनो होति, न सव्वेन सव्वं
भवरगानुसयो पहीनो होति, न सव्वेन सव्वं अविज्जानुसयो पहीनो होति ।
सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया अन्तरापरिनिव्वायी
होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसंसन्तत्ते अयोकपाले हज्जमाने पप-
टिका निव्वत्तित्वा उप्पत्तित्वा निव्वायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु
एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया .. पे० .. सो पञ्चन्नं
ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया अन्तरापरिनिव्वायी होति ।

४. “इध पन भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स
नो च मे सिया .. पे० .. सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परि-
क्खया अन्तरापरिनिव्वायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवसंसन्तत्ते
अयोकपाले हज्जमाने पपटिका निव्वत्तित्वा उप्पत्तित्वा अनुपहृच्च तलं
निव्वायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो
चस्स नो च मे सिया .. पे०... सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं
परिक्खया अन्तरापरिनिव्वायी होति ।

५. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स
नो च मे सिया पे० सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया
उपहृच्चपरिनिव्वायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवससन्तत्ते अयो-
कपाले हज्जमाने पपटिका निव्वत्तित्वा उप्पत्तित्वा उपहृच्च तल निव्वा-
येय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स
नो च मे सिया पे० सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया
उपहृच्चपरिनिव्वायी होति ।

६. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स
नो च मे सिया . पे० सो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया
अन्तरापरिनिव्वायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवससन्तत्ते अयो-
कपाले हज्जमाने पपटिका निव्वत्तित्वा उप्पत्तित्वा परित्ते तिणपुञ्जे
वा कट्टपुञ्जे वा निपतेय्य । सा तत्थ अग्निं पि जनेय्य, धूमं पि जनेय्य,
अग्निं पि जनेत्वा धूमं पि जनेत्वा तमेव परित्तं तिणपुञ्जं वा कट्टपुञ्जं

D 451

R. 22

25

30

वा परियादियित्वा अनाहारा निव्वायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एव पटिपन्नो होति - नो चस्स नो च मे सिया पे० सो पञ्चन्न ओग्ग्भागियान सयोजनान परिक्खया ससङ्खारपरिनिव्वायी होति ।

R 73

- ७ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एव पटिपन्नो होति - नो चस्स नो च मे सिया पे० सो पञ्चन्न ओग्ग्भागियान सयोजनान परिक्खया ससङ्खारपरिनिव्वायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवस-सन्तत्ते अथोकपाले हज्जमाने पपटिका निव्वत्तित्वा उप्पत्तित्वा विपुले तिणपुञ्जे वा कट्ठपुञ्जे वा निपतेय्य । सा तत्थ अग्गि पि जनेय्य, धूम पि जनेय्य, अग्गि पि जनेत्वा धूम पि जनेत्वा तमेव विपुल तिणपुञ्ज वा कट्ठपुञ्ज वा परियादियित्वा अनाहारा निव्वायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एव पटिपन्नो होति - नो चस्स नो च मे सिया पे० सो पञ्चन्न ओग्ग्भागियान सयोजनान परिक्खया ससङ्खारपरिनिव्वायी होति ।

B 452

- ८ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एव पटिपन्नो होति - ‘नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि य भूत त पजहामी’ ति उपेक्ख पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्युत्तरि पद सन्त सम्मप्पञ्जाय पस्सति । त च ख्वस्स पद न सब्बेन सब्ब सच्छि-कत होति, तस्स न सब्बेन सब्ब मानानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्ब भवरागानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्ब अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो पञ्चन्न ओग्ग्भागियान सयोजनान परिक्खया उद्धसोतो होति अकनिट्ठगामी । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवससन्तत्ते अथोकपाले हज्जमाने पपटिका निव्वत्तित्वा उप्पत्तित्वा महन्ते तिणपुञ्जे वा कट्ठपुञ्जे वा निपतेय्य । सा तत्थ अग्गि पि जनेय्य, धूम पि जनेय्य, अग्गि पि जनेत्वा धूम पि जनेत्वा तिणपुञ्ज वा कट्ठपुञ्ज वा परियादियित्वा गच्छ^१ पि दहेय्य, दाय पि दहेय्य, गच्छ पि दहित्वा दाय पि दहित्वा हरितन्त वा पयन्त^२ वा सेलन्त वा उदकन्त वा रमणीय वा भूमिभाग आगम्म अनाहारा निव्वायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एव पटि-पन्नो होति - नो चस्स नो च मे सिया पे० सो पञ्चन्न ओग्ग्भागि-यान सयोजनान परिक्खया उद्धसोतो होति अकनिट्ठगामी । इमा खो, भिक्खवे, सत्त पुरिसगतियो ।

R 74

६. “कतमं च, भिक्खवे, अनुपादापरिनिव्वानं ? इव, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — ‘नो चस्स नो च मे सिया, न भविरसति न मे भविस्सति, यदत्थि यं भूतं तं पजहामी’ ति उपेक्खं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्युत्तरि पदं सन्तं सम्मप्पज्जाय पस्सति । तं च त्वस्स पदं सव्वेन सव्वं सच्छिकतं होति, तस्स सव्वेन सव्वं मानानुसयो पहीनो होति, सव्वेन सव्वं भवरागानुसयो पहीनो होति, सव्वेन सव्वं अबिज्जानुसयो पहीनो होति । सो आसवानं खया ... पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, अनुपादा-परिनिव्वानं । इमा खो, भिक्खवे, सत्त पुरिसगतियो अनुपादा च परि-निव्वानं” ति ।

10

३. तिस्सब्रह्मासुत्तं

१. एवं मे सुत । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झ-कूटे पव्वते । अथ खो द्वे देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकणं गिज्झकूटं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्गमिसु; उपसङ्ग-मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठंसु । एकमन्तं ठिता खो एका देवता भगवन्तं एतदवोच — “एता, भन्ते, भिक्खुनियो विमुत्ता” ति । अपरा देवता भगवन्तं एतदवोच — “एता, भन्ते, भिक्खुनियो अनुपादिसेसा सुविमुत्ता” ति । इदमवोचुं ता देवता । समनुज्जो सत्था अहोति । अथ खो ता देवता “समनुज्जो सत्था” ति भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरघामिसु ।

B. 453

R. 75

15

15

15

20

20

25

25

25

25

३. तेन खो पन समयेन आयस्मा महामोग्गल्लानो भगवतो
अविदूरे नितिसो होति । अथ खो आयस्मतो^१ महामोग्गल्लानस्स एतद-
होसि — “कतमेसानं खो देवानं एवं जाणं होति — ‘सउपादिसेसे वा
सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो” ति ? तेन खो पन
५ समयेन तिस्सो नाम भिक्खु अधुनाकालङ्कृतो अञ्जतरं ब्रह्मलोकं उपपन्नो
होति । तत्रा पि नं एवं जानन्ति — “तिस्सो ब्रह्मा महिद्धिको महानु-
भावो” ति ।

४. अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो — सेय्यथापि नाम बलवा
पुरित्तो सम्मिञ्जितं वा वाहं पसारेय्य, पसारितं वा वाहं सम्मिञ्जेय्य,
१० एवमेव — गिज्झकूटे पव्वते अन्तरहितो तस्मि ब्रह्मलोके पातुरहोसि ।
अइसा खो तिस्सो ब्रह्मा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं दूरतो व आगच्छन्तं ।
दिस्वा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं एतदबोच — “एहि खो, मारिस
मोग्गल्लान; स्वागतं, मारिस मोग्गल्लान ! चिरस्सं खो, मारिस
मोग्गल्लान, इमं परियायगकासि, यदिदं इधाममनाय । निसीद,
१५ मारिस मोग्गल्लान, इदमासनं पञ्जत्तं” ति । निसीदि खो आयस्मा
महामोग्गल्लानो पञ्जत्ते आसने । तिस्सो पि खो ब्रह्मा आयस्मन्तं
महामोग्गल्लानं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो
तिस्सं ब्रह्मानं आयस्मा महामोग्गल्लानो एतदबोच — “कतमेसानं खो,
तिस्स, देवानं एवं जाणं होति — ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति,
२० अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो” ति ?

“ब्रह्मायिकानं खो, मारिस मोग्गल्लान, देवानं एवं जाणं
होति — ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादि-
सेसो” ति ।

५. “सब्बेसञ्जेव खो, तिस्स, ब्रह्मायिकानं देवानं एवं जाणं
२५ होति — ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादि-
सेसो” ति ?

“न खो, मारिस मोग्गल्लान, सब्बेसं ब्रह्मायिकानं देवानं एवं
जाणं होति — ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनु-
पादिसेसो’ ति ।

६. “ये खो ते, मारिस मोग्गल्लान, ब्रह्मायिका देवा ब्रह्मेन
३० आयुना सन्तुट्ठा ब्रह्मेन वण्णेन ब्रह्मेन सुखेन ब्रह्मेन यसेन ब्रह्मेन आधि-

पतेत्येन सन्तुष्टा, ते' उत्तरि' निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानन्ति । तेसं न एवं
 ज्ञाणं होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनु-
 पादिसेसो' ति । ये च खो ते, मारिस मोग्गल्लान, ब्रह्मकायिका देवा
 ब्रह्मेण आयुता असन्तुष्टा, ब्रह्मेण वण्णेन ब्रह्मेण सुखेन ब्रह्मेण यत्तेन ब्रह्मेण
 आधिपतेत्येन असन्तुष्टा ते च उत्तरि निस्सरणं यथाभूतं पजानन्ति । 5 R. 77
 तेसं एवं ज्ञाणं होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे
 वा अनुपादिसेसो' ति ।

७. "इध, मारिस मोग्गल्लान, भिक्खु उभतोभागविमुत्तो होति ।
 तमेनं ते देवा एवं जानन्ति - 'अयं खो आयस्मा उभतोभागविमुत्तो ।
 यावस्स कायो ठस्सति ताव नं दक्खन्ति देवमनुस्सा । कायस्स भेदा 10
 न नं दक्खन्ति' देवमनुस्सा' ति । एवं पि खो, मारिस' मोग्गल्लान,
 तेसं देवानं ज्ञाणं होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे
 वा अनुपादिसेसो' ति । B. 455

८. "इध पन, मारिस मोग्गल्लान, भिक्खु पञ्चाविमुत्तो
 होति । तमेनं ते देवा एवं जानन्ति - 'अयं खो आयस्मा पञ्चाविमुत्तो । 15
 यावस्स कायो ठस्सति ताव नं दक्खन्ति देवमनुस्सा । कायस्स भेदा
 न नं दक्खन्ति देवमनुस्सा' ति । एवं पि खो, मारिस मोग्गल्लान, तेसं
 देवानं ज्ञाणं होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे
 वा अनुपादिसेसो' ति ।

९. "इध पन, मारिस मोग्गल्लान, भिक्खु कायसव्विहोति । 20
 तमेनं देवा' एवं जानन्ति - 'अयं खो आयस्मा कायसव्विह । अप्पेव नाम
 अयमायस्मा अनुलोमिकानि येनासनानि पटितेवमानो कल्याणमित्ते
 भजमानो इन्द्रियाणि समभ्रानयमानो - यस्सत्याय कुलपुत्ता सम्मदेव
 अगारस्मा अनगारियं पव्वजन्ति तदनुत्तरं - ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव
 धम्मं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या' ति । एवं पि 25
 खो, मारिस मोग्गल्लान, तेसं देवानं ज्ञाणं होति - 'सउपादिसेसे वा
 सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो' ति ।

१०. "इध पन, मारिस मोग्गल्लान, भिक्खु दिट्ठिप्पत्तो होति
 ... पे०... सद्धाविमुत्तो होति .. पे०... धम्मानुसारी होति । तमेनं ते

R. 70

देवा एव जानन्ति - 'अथ खो आयस्मा धम्मानुसारी । अप्पेव नाम
अयभायस्मा अनुलोमिकानि सेनासनानि पटिसेवमानो कल्याणमित्ते
भजमानो इन्द्रियानि समन्तानयमानो - यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव
अगारस्मा अनगारिय पव्वजन्ति तदनुत्तर - ब्रह्मचरियपरियोसान
5 दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिवत्वा उपसम्पज्ज विहरैय्या' ति ।
एव पि खो, मारिस मोग्गल्लान, तेस देवान जाण होति - 'सउपादिसे
वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो' ति ।

११ अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो तिस्सस्स ब्रह्मणो
भासित अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा - सेय्यथापि नाम चलवा पुरिसो
10 सम्मिञ्जित वा वाह पसारैय्य, पसारित वा वाह सम्मिञ्जेय्य, एवमेव -
ब्रह्मलोके अन्तरहितो गिञ्जकूटे पव्वते पातुरहोसि । अथ खो आयस्मा
महामोग्गल्लानो येन भगवा तेनुपसङ्कुमि, उपसङ्कुमित्वा भगवन्त
अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिद्धो खो आयस्मा
महामोग्गल्लानो यावत्तो^१ अहोसि तिस्सेन ब्रह्मणा सद्धि कथासल्लापो
15 त सब्ब भगवतो आरोचेसि ।

१२ "न हि पन ते, मोग्गल्लान, तिस्सो ब्रह्मा सत्तम अनिमित्त-
विहारि पुगल देसेति"^२ ।

"एतस्स, भगवा, कालो, एतस्स, भुगत, कालो । य भगवा
सत्तम अनिमित्तविहारि पुगल देसेय्य । भगवतो सुत्वा भिक्खू धारे-
20 स्सन्ती" ति ।

"तेन हि, मोग्गल्लान, सुणाहि, साधुक मनसि करोहि, भासि-
स्तामी" ति । "एव, भन्ते" ति खो आयस्मा महामोग्गल्लानो भगवतो
पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच -

१३ "इध, मोग्गल्लान, भिक्खु सब्बनिमित्तान् अमनसिकारा
25 अनिमित्त चेतोसमाधि उपसम्पज्ज विहरति । तमेन ते देवा एव जानन्ति -
'अथ खो आयस्मा सब्बनिमित्तान् अमनसिकारा अनिमित्त चेतोसमाधि
उपसम्पज्ज विहरति । अप्पेव नाम अयभायस्मा अनुलोमिकानि सेना-
सनानि पटिसेवमानो कल्याणमित्ते भजमानो इन्द्रियानि समन्तानयमानो
- यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारिय पव्वजन्ति
30 तदनुत्तर - ब्रह्मचरियपरियोसान दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा

सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या' ति । एवं खो, भोग्गल्लान, तेसं देवानं आणं होति — 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो' ति ।

४. सीहसेनापतिमुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागारसालायं । अथ खो सीहो सेनापति येन भगवा तेनुपसङ्गमि; 5 उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धो खो सीहो सेनापति भगवन्तं एतदवोच — "सक्का नु खो, भन्ते, सन्दिट्ठिकं दानफलं पञ्जापेतुं" ति ?

२. "तेन हि, सीह, तज्जेवेत्थ पटिपुच्छिस्सामि, यथा ते खमेय्य तथा नं व्याकरेय्यासि । तं किं मज्झसि, सीह, इध' द्वे पुरिसा — एको 10 पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, एको पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो । तं किं मज्झसि, सीह, कं नु खो अरहन्तो पठमं अनुकम्पन्ता अनुकम्पेय्युं — 'यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो'" ति ?

B. 457

"यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, 15 किं तं अरहन्तो पठमं अनुकम्पन्ता अनुकम्पिस्सन्ति' ! यो च सो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तयेव अरहन्तो पठमं अनुकम्पन्ता अनुकम्पेय्युं" ।

३. "तं किं मज्झसि, सीह, कं नु खो अरहन्तो पठमं उपसङ्गमन्ता उपसङ्गमेय्युं — 'यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परि- 20 भासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो'" ति ?

R. 80

"यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं तं अरहन्तो पठमं उपसङ्गमन्ता उपसङ्गमिस्सन्ति ! यो च सो सो, 25 भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तयेव अरहन्तो पठमं उपसङ्गमन्ता उपसङ्गमेय्युं" ।

25

४. "तं किं मज्झसि, सीह, कस्स नु खो अरहन्तो पठमं पटिगण्णन्ता' पटिगण्णेय्युं — 'यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो'" ति ?

१. इत्थं — सी०, एत्ता०, सं० । २. अनुकम्पेय्युं — सी० । ३-४. पटिगण्णन्ता पटिगण्णेय्युं — सी०, पटिगण्णन्ता पटिगण्णेय्युं — से० ।

“यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं तं तस्स अरहन्तो पठमं पटिग्गण्हन्ता पटिग्गण्हस्सन्ति ! यो च सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तस्सेव^१ अरहन्तो पठमं पटिग्गण्हन्ता पटिग्गण्हेय्युं” ।

- 5 ५. “तं किं मज्झसि, सीह, कस्स नु खो अरहन्तो पठमं धम्मं देसेन्ता^२ देसेय्युं — ‘यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो’” ति ?

“यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं तं तस्स अरहन्तो पठमं धम्मं देसेन्ता देसेस्सन्ति ! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तस्सेव अरहन्तो पठमं धम्मं देसेन्ता देसेय्युं” ।

B. 458

६. “तं किं मज्झसि, सीह, कस्स नु खो कल्याणो कित्तिसद्धो अब्भुगच्छेय्य — ‘यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो’” ति ?

- 15 “यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं तं तस्स कल्याणो कित्तिसद्धो अब्भुगच्छिस्सति ! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तस्सेव कल्याणो कित्तिसद्धो अब्भुगच्छेय्य” ।

७. “तं किं मज्झसि, सीह, को नु खो यंयदेव^३ परिसं उपसङ्कमेय्य, यदि खत्तियपरिसं यदि ब्राह्मणपरिसं यदि गहपतिपरिसं यदि समणपरिसं विसारदो उपसङ्कमेय्य अमङ्कुभूतो — ‘यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो’” ति ?

R. 01

- 25 “यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं सो यंयदेव परिसं उपसङ्कमिस्सति, यदि खत्तियपरिसं यदि ब्राह्मणपरिसं यदि गहपतिपरिसं यदि समणपरिसं विसारदो उपसङ्कमिस्सति अमङ्कुभूतो ! यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो सो यंयदेव परिसं उपसङ्कमेय्य, यदि खत्तियपरिसं यदि ब्राह्मण-

१ सी०, स्वा०, रो० पोत्यकेषु नस्ति । २. तज्जेव — स्वा० । ३. देसेन्तो — सी०, स्वा० । ४. यज्जदेव — सी०, स्वा०, रो० ।

परिसं यदि गृहपतिपरिसं यदि समणपरिसं विसारदो उपसङ्कुमेय्य
अगङ्कुभूतो” ।

८. “तं किं मञ्जसि, सीह, को नु खो कायस्स भेदा परं मरणा
सुगतिं सगं लोकं उपपज्जेय्य — ‘यो वा सो पुरिसो अस्सदो मच्छरी
कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो” ५
ति ?

“यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सदो मच्छरी कदरियो परिभासको,
किं सो कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जिस्सति !
यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो सो कायस्स
भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जेय्य । 10

९. “यानिमानि, भन्ते, भगवता सन्दिट्टिकानि दानफलानि
अक्खातानि, नाहं एत्थ भगवतो सद्धाय गच्छामि । अहं पि एतानि
जानामि । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मं अरहन्तो पठमं अनुकम्पन्ता
अनुकम्पन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मं अरहन्तो पठमं उपसङ्कु-
मन्ता उपसङ्कुमन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मय्हं अरहन्तो पठमं 15
पटिग्गण्हन्ता पटिग्गण्हन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मय्हं B. 459
अरहन्तो पठमं धम्मं देसेन्ता देसेन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति,
मय्हं कल्याणो कित्तिसद्धो अम्भुग्गतो — ‘सीहो सेनापति दायको कारको
सट्ठुपट्ठाको’ ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति यंयदेव परिसं उपसङ्कु- R. 82
मामि, यदि सत्तियपरिसं ... पे०... यदि रागणपरिसं विसारदो उपसङ्कु- 20
मामि अगङ्कुभूतो । यानिमानि, भन्ते, भगवता सन्दिट्टिकानि दान-
फलानि अक्खातानि, नाहं एत्थ भगवतो सद्धाय गच्छामि । अहं पि
एतानि जानामि । यं च खो मं, भन्ते, भगवा एवमाह — ‘दायको, सीह’,
दानपति कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जती’ ति ।
एताहं न जानामि, एत्थ च पनाहं, भगवनो सद्धाय गच्छामी” ति । 25

१०. “एवमेतं, सीह, एवमेतं, सीह ! दायको, सीह, दानपति
कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जती” ति ।

५. अरक्खेय्यसुत्तं

१. "चत्तारिमानि^१, भिक्खवे, तथागतस्स अरक्खेय्यानि, तीहि च अनुपवज्जो । कतमानि चत्तारि तथागतस्स अरक्खेय्यानि ? परिसुद्धकायसमाचारो, भिक्खवे, तथागतो; नत्थि तथागतस्स कायदुच्चरितं यं तथागतो रक्खेय्य - 'मा मे इदं परो अञ्जासी' ति । परिसुद्धवची-
 5 समाचारो, भिक्खवे, तथागतो; नत्थि तथागतस्स वचीदुच्चरितं यं तथागतो रक्खेय्य - 'मा मे इदं परो अञ्जासी' ति । परिसुद्धमनो-
 समाचारो, भिक्खवे, तथागतो; नत्थि तथागतस्स मनोदुच्चरितं यं तथागतो रक्खेय्य - 'मा मे इदं परो अञ्जासी' ति । परिसुद्धाजीवो,
 भिक्खवे, तथागतो; नत्थि तथागतस्स मिच्छाआजीवो यं तथागतो
 10 रक्खेय्य - 'मा मे इदं परो अञ्जासी' ति । इमानि चत्तारि तथागतस्स अरक्खेय्यानि ।

R. 83

२. "कतमेहि तीहि अनुपवज्जो ? स्वाक्खातधम्मो, भिक्खवे, तथागतो । तत्र वत मं समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकास्मि सहधम्ममेन पटिचोदेस्सति - 'इति पि त्वं न'
 15 स्वाक्खातधम्मो' ति । निमित्तमेतं, भिक्खवे, न समनुपस्सामि । एतमहं^२, भिक्खवे, निमित्तं असमनुपस्सन्तो खेमप्पत्तो अभयप्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो विहरामि ।

B. 460

३. "गुपञ्जत्ता खो पन, मे भिक्खवे, सावकानं निब्बानगामिनी पटिपदा । यथापटिपन्ना मम सावका आसवानं खया अनासवं चेतो-
 20 विमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ति । तत्र वत मं समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकास्मि सहधम्ममेन पटिचोदेस्सति - 'इति पि ते न सुपञ्जत्ता' सावकानं निब्बानगामिनी पटिपदा । यथापटिपन्ना तव
 सावका आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ती' ति ।
 25 निमित्तमेतं, भिक्खवे, न समनुपस्सामि । एतमहं, भिक्खवे, निमित्तं असमनुपस्सन्तो खेमप्पत्तो अभयप्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो विहरामि ।

४. "अनेकसत्ता खो पन मे, भिक्खवे, सावकपरिसा आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ति । तत्र वत मं समणो वा

१. चत्तारिमानि - स्था०, रो० । २. तेन - रो० । ३. एत म्हा - सी०, स्था०, रो० । ४. सपञ्जत्ता - स्था० ।

ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मि सहधम्ममेन पटिचोदेस्सति — 'इति पि ते न अनेकसता सावकपरिस्सा आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मो सयं अभिञ्जा सच्छि- क्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ती' ति । निमित्तमेतं, भिक्खवे, न समनु- पस्सामि । एतमहं, भिक्खवे, निमित्तं असमनुपस्सन्तो खेमप्पत्तो अभय- 5 R. 84 प्पत्तो वंसारज्जप्पत्तो विहरामि । इमेहि तीहि अनुपवज्जो ।

५. "इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि तथागतस्स अरक्खेय्यानि, इमेहि च तीहि अनुपवज्जो" ति ।

६. किमिलमुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा किमिलायं^१ विहरति निचुल- वने^२ । अथ खो आयस्मा किमिलो येन भगवा तेनुपसङ्गमि ; उपसङ्गमित्वा 10 भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा किमिलो भगवन्तं एतदवोच — "को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन तथागते परिनिव्वुते सद्धम्मो न चिरट्ठित्तिको होती" ति ?

"इध, किमिल, तथागते परिनिव्वुते भिक्खू भिक्खुनियो उपासका उपासिकायो सत्थरि अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, धम्मो अगारवा 15 विहरन्ति अप्पतिस्सा, सङ्घे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, सिक्खाय अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, समाधिस्मि अगारवा विहरन्ति अप्प- त्तिस्सा, अप्पमादे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, पटिसन्धारे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा । अयं खो, किमिल, हेतु अयं पच्चयो येन तथागते परिनिव्वुते सद्धम्मो न चिरट्ठित्तिको होती" ति । 20

२. "को पन, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन तथागते परिनिव्वुते सद्धम्मो चिरट्ठित्तिको होती" ति ?

"इध, किमिल, तथागते परिनिव्वुते भिक्खू भिक्खुनियो उपासका उपासिकायो सत्थरि सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, धम्मो सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, सङ्घे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, सिक्खाय 25 सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, समाधिस्मि सगारवा विहरन्ति सप्प- त्तिस्सा, अप्पमादे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, पटिसन्धारे सगारवा

१. निम्बिलाय — सी०, रो० । २. वेद्धपने — सी०, स्था०, रो० ।

विहरन्ति सप्पत्तिस्सा । अयं खो, किमिल, हेतु अयं पञ्चयो येन तथागतो परिनिव्वुत्ते सद्धम्मो चिरद्वित्तिको होत्ती” ति ।

७. सत्तधम्मसुत्तं

१. “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव आसवानं खया ... पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्य । कतमेहि सत्तहि ? इव, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो होति, सीलवा होति, बहुस्सुतो होति, पटिसल्लीनो होति, आरद्धविरियो होति, सतिमा होति, पञ्चावा होति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव आसवानं खया ... पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या” ति ।

८. पचलायमानसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा भग्नेसु विहरति सुंसुमारगिरे^१ भेसकळावने^२ मिगदाये । तेन खो पन समयेन आयस्मा महामोग्गल्लानो मगधेसु कल्लवाळपुत्तगामे^३ पचलायमानो^४ निसिच्चो होति । अद्दा खो भगवा दिब्बेन चक्खुना विमुद्धेन अतिवकन्तमानुसकेन आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं मगधेसु कल्लवाळपुत्तगामे पचलायमानं निसिच्चं । दिस्वा-
सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा
बाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव – भग्नेसु सुंसुमारगिरे भेसकळावने मिगदाये
अन्तरहितो मगधेसु कल्लवाळपुत्तगामे आयस्मतो महामोग्गल्लानस्स सम्मुखे^५ पातुरहोसि । निसीदि भगवा पञ्चात्ते आसने । निसज्ज खो भगवा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं एतदवोच –

२. “पचलायसि नो त्वं, मोग्गल्लान, पचलायसि नो त्वं, मोग्ग-
ल्लाना” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“तस्मातिह, मोग्गल्लान^१, यथासञ्जिस्स ते विहरतो तं मिद्धं

१. सुंसुमारगिरे – म० । २. भेसकळावने – सी०, स्या० । ३. कल्लवाळपुत्तगामे – सी०, स्या०; कल्लवाळपुत्तगामे – रो० । ४. पचलायमानो – स्या० । ५. सम्मुखे – सी०, स्या०, रो० । ६. एव मोग्गल्लान – सी०, रो० ।

श्रोकमर्ति, त सञ्ज भा' मनसाकासि', त सञ्ज भा' बहुलमकासि' ।
 ठान खो पनेत, मोगल्लान, विज्जति य ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ ।

३ "नो चे ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ, ततो त्व, मोग-
 ल्लान, यथासुत यथापरियत्त धम्म चेतसा अनुवित्तकयेयासि अनुविचा-
 रेय्यासि, मनसा अनुपेक्खेय्यासि । ठान खो पनेत विज्जति य ते एव 5
 विहरतो त मिद्ध पहीयेथ ।

४ "नो चे ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ, ततो त्व, मोग-
 ल्लान, यथासुत यथापरियत्त धम्म वित्तारेण सज्झाय करेय्यासि । ठान
 खो पनेत विज्जति य ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ ।

५ "नो चे ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ, ततो त्व, मोग- 10
 ल्लान, उभो कण्णसोत्तानि आधिञ्छेय्यासि', पाणिना गतानि अनुमज्जे-
 य्यासि । ठान खो पनेत विज्जति य ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ ।

६ "नो चे ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ, ततो त्व, मोग-
 ल्लान, उट्ठायासना उदकेण अक्खीनि अनुमज्जित्वा दिसा अनुविलोके- 15
 य्यासि, नखत्तानि तारकरूपानि उल्लोकेय्यासि । ठान खो पनेत
 विज्जति य ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ ।

७ "नो चे ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ, ततो त्व, मोग-
 ल्लान, आलोकसञ्ज मनसि करेय्यासि, दिवासञ्ज अधिट्ठेय्यासि -
 यथा दिवा तथा रत्ति यथा रत्ति तथा दिवा । इति विवटेन' चेतसा
 अपरियोनद्धेन सप्पभास चित्त भावेय्यासि । ठान खो पनेत विज्जति 20
 य ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ ।

८ "नो चे ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ, ततो त्व, 25
 मोगल्लान, पच्छापुरेसञ्जी चङ्गम अधिट्ठेय्यासि अन्तोगतहि इन्द्रियेहि
 अबहिगतेन मानसेन । ठान खो पनेत विज्जति य ते एव विहरतो त
 मिद्ध पहीयेथ ।

९ "नो चे ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ, ततो त्व, मोग-
 ल्लान, दक्खिणेन पस्सेन सीहसेय्य वप्पेय्यासि पादे पाद अच्चाधाय सतो
 सम्पजानो उट्ठानसञ्ज मनसि वरित्वा । पटिबुद्धेन' चे ते, मोगल्लान,

१-१ मनसिराणि - मी० यागिरायेय्यासि - स्वा०, मनगाराणि - रो० ।

२-२ बट्टं वरप्पाणि - स्वा०, बट्टलमराणि - रा० । ३ प्राधिञ्छय्याणि - सी०, प्राधि-
 येय्याणि - स्वा०, रो० । ४ विपट्टा - स्वा० । ५-५ पटिबुद्धेन - मी०, स्वा० ।

खिण्णञ्जेव पच्चट्ठातब्बं - 'न सेय्यसुखं न पस्ससुखं' न मिद्धसुखं अनुयुत्तो विहरिस्सामी' ति । एवं हि ते, भोग्गल्लान, सिक्खितब्बं ।

१०. "तस्मातिह, भोग्गल्लान, एवं सिक्खितब्बं - 'न उच्चा-
सोण्डं पग्गहेत्वा कुलानि उपसङ्कमिस्सामी' ति । एवं हि ते, भोग्गल्लान,
5 सिक्खितब्बं । सच्चं, भोग्गल्लान, भिक्खु उच्चासोण्डं पग्गहेत्वा कुलानि
उपसङ्कमति, सन्ति हि, भोग्गल्लान, कुलेसु किच्चकरणीयानि । येहिं^१
मनुस्सा आगतं भिक्खुं न मनसि करोन्ति, तत्र भिक्खुस्स एवं होति -
'कोसु नाम इदानि मं इमस्मिं कुले परिभिन्दि, विरत्तरूपा दानिमे भयि
मनुस्सा' ति । इतिस्स अलाभेन मङ्कुभावो, मङ्कुभूतस्स उद्धच्चं,
10 उद्धतस्स असंवरो, असंवृतस्स आरा चित्तं समाधिम्हा ।

११. "तस्मातिह, भोग्गल्लान, एवं सिक्खितब्बं - 'न विग्गा-
हिकथं कथेस्सामी' ति । एवं हि ते, भोग्गल्लान, सिक्खितब्बं ।
विग्गाहिकाय, भोग्गल्लान, कथाय सति कथावाहुल्लं पाटिकद्धं^२, कथा-
वाहुल्ले सति उद्धच्चं, उद्धतस्स असंवरो, असंवृतस्स आरा चित्तं
15 समाधिम्हा । नाहं, भोग्गल्लान, सब्बेहेव संसग्गं वण्णयामि । न पनाहं,
भोग्गल्लान, सब्बेहेव संसग्गं न वण्णयामि । सग्गहट्ठपब्बजितेहिं खो
अहं, भोग्गल्लान, संसग्गं न वण्णयामि । यानि च खो तानि सेनासनानि
अप्पसदानि अप्पनिग्घोसानि विजनवातानि मनुस्सराहस्सेय्यकानि^३ पटि-
सल्लानसारूपानि तथारूपेहि सेनासनेहि संसग्गं वण्णयामी" ति ।

20 १२. एवं वुत्ते आयस्मा महामोग्गल्लानो भगवन्तं एतदवोच -
"किंतावता नु खो, भन्ते, भिक्खु सङ्घित्तेन तण्हासङ्खयविमुत्तो होति
अच्चन्तनिट्ठो अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोसानो
सेट्ठो देवमनुस्सान" ति ?

२३. "इध, भोग्गल्लान, भिक्खुनो सुतं होति - 'सब्बे धम्मा नालं
25 अभिनिवेसाया' ति; एवं चेत्तं, भोग्गल्लान, भिक्खुनो सुतं होति - 'सब्बे
धम्मा नालं अभिनिवेसाया' ति । सो सब्ब धम्मं अभिजानाति, सब्बं
धम्मं अभिञ्जाय सब्बं धम्मं परिजानाति । सब्बं धम्मं परिञ्जाय य
किञ्चि वेदनं वेदियति मुखं वा दुपल्ल वा अदुपल्लमसुखं वा । सो तासु

१ पस्ससुख - सी० । २ येन - यी०, रो० । ३. पाटिकद्धा - सी० ।

४. मनुत्तराहस्सेय्यकानि - सी०, स्या०, रो० ।

वेदनासु अनिच्छानुपस्सी विहरति, विरागानुपस्सी^१ विहरति, निरोधानु-
पस्सी विहरति, पटिनिस्सग्गानुपस्सी विहरति । सो तासु वेदनासु
अनिच्छानुपस्सी विहरन्तो विरागानुपस्सी विहरन्तो निरोधानुपस्सी
विहरन्तो पटिनिस्सग्गानुपस्सी विहरन्तो न^२ किञ्च लोके उपादियति,
अनुपादियं न परितस्सति, अपरितस्सं पच्चत्तयेव परिनिव्वायति । 5
'खीणा जाति, कुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया' ति
पजानाति । एत्तावता खो, मोग्गल्लान, भिक्खु सङ्खित्तेन तण्हासङ्खय-
विमुत्तो होति अच्चन्तनिट्ठो अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्त-
परियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सानं^३ ति ।

६. मेतत्सुतं

१. "भा, भिक्खवे, पुञ्ञानं भायित्थ^४ । सुखस्सेतं, भिक्खवे, 10 B 465.
अधिवचनं यदिदं पुञ्ञानं^५ ति । अभिजानामि खो पनाहं, भिक्खवे,
दीघरत्त कतानं^६ पुञ्ञानं दीघरत्तं^७ इदं कन्तं मनापं विपाकं पच्चनुभूतं ।
सत्तवस्सानि मेत^८ चित्तं^९ भावेत्ति । सत्तवस्सानि मेतं चित्तं भावेत्त्वा
सत्तसंबद्ध्यवट्टकप्पे नयिमं लोकं पुनागमासि^{१०} । संबट्टमाने सुदाहं, भिक्खवे,
लोके आभस्सत्पगो होमि, वियट्टमाने लोके सुञ्ञं ब्रह्मविमानं उप- 15
पज्जामि ।

२. "तत्र सुदं, भिक्खवे, ब्रह्मा होमि महाब्रह्मा अभिभू अनभि-
भूतो अञ्ञदत्त्वुदसो वसवत्ती । छत्तिस्सत्तुं खो पनाहं, भिक्खवे,
सक्को अहोसि देवानमिन्दो; अनेकसत्तवस्सत्तुं राजा अहोसि चक्कवत्ती
धम्मिको धम्मराजा चातुरन्तो विजितावी जनपदत्थावरियप्पत्तो सत्त- 20
रतनसमन्नागतो । तस्स मय्ह, भिक्खवे, इमानि सत्त रतनानि अहेत्तुं,
सेय्यपीदं - चक्करतनं, हत्थिरतनं, अस्सरतनं, गणिरतनं, इत्थिरतनं,
महप्तिरतनं, परिणायकगतनमेव सत्तमं । परोसहस्सं खो पन मे,
भिक्खवे, पुत्ता अहेत्तुं गुरा धीरङ्गप्पा परसेनप्पमद्दना । सो इमं पयवि
सागरपरियन्त अदण्डेन असत्थेन धम्मेन अभिविजिय अञ्ञायसि^{११} ति । 25

१-१ म० पीपयं न दिग्गति । २ न व - सी०, म्या०, रो० । ३ भायित्थ -
स्या० । ४ पुञ्ञ - सी० । ५-५ म्या० पाथरे नयि । ६-६ मेतस्सि - स्या०,
रो० । ७ पुनरागमासि - सी० । ८ परिणायकगतमेव - सी०, म्या०, रो० । ९-९ धत्ता-
वपि - सी०, धत्तावपि - स्या०, रो० ।

“पस्स पुञ्ञानं विपाकं, कुसलानं सुखेसिनो^१ ।
 मेतं चित्तं विभावेत्वा, सत्तवस्सानि भिक्खवे^२ ।
 सत्तसंवट्टविट्ठकप्पे, नयिमं लोकं पुनागमि^३ ॥
 “संवट्टमाने लोकमिह, होमि आभस्सरूपगो ।
 विट्ठमाने लोकस्मि^४, सुञ्ञाब्रह्मपगो^५ अहुं ॥
 “सत्तवस्सत्तुं महाब्रह्मा, वसवत्ती तदा अहुं ।
 छत्तिसवस्सत्तु देविन्दो, देवरज्जमकारयि ॥
 “चवकवत्ती अहुं राजा, जम्बुमण्डस्स^६ इस्सरो ।
 मुद्धाभिसित्तो^७ खत्तियो, मनुस्साधिपती अहुं ॥
 “अदण्डेन असत्थेन, विजेय्य पर्यायि इमं ।
 अमाहसेन कम्मने^८, समेन मनुसासि^९ तं ॥
 “धम्ममेन रज्जं कारेत्वा, अस्मि पथविमण्डले ।
 महद्धने महाभोगे, अद्ये अजायिहं^{१०} कुले ॥
 “सव्वकामेहि सम्पत्ते^{११}, रतनेहि च सत्तहि ।
 बुद्धा सज्जाहका लोके, तेहि एतं सुदेसितं ॥
 “एसो^{१२} हेतु महत्तस्स, पथव्यो^{१३} मे न विपज्जति^{१४} ।
 पहतवित्तूपकरणो, राजा होति^{१५} पत्तापवा ॥
 “इद्धिमा यसवा होत्ति, जम्बुमण्डस्स इस्सरो ।
 को सुत्वा नप्पसीदेय्य, अपि कण्हाभिजातियो ॥
 “तस्मा हि अत्तकामेन^{१६}, महत्तमभिकद्धता^{१७} ।
 सद्धम्मो गरुकातव्यो, सर बुद्धानसासन^{१८} ति ॥

१ सुनेसिन - सी०, स्या०, रो० । २ भिक्खवो - स्या० । ३ पुनागम - सी०, स्या०, रो० । ४ गोमिह - सी०, स्या०, रो० । ५ सुञ्ञा ब्रह्मपगो - सी०, रो० । ६ जम्बुदीपस्य - सी०, जम्बुद्वीपस्य - स्या०, रो० । ७ मुद्धाभिसित्तो - सी० । ८ धम्मो - सी०, स्या०, रो० । ९-१० मनुसासित्ता - रो० । ११ अजायिहं - सी०, स्या०, रो० । १२ एसो - सी० । १३ पथ - सी०, स्या०, रो० । १४-१५ पुण्यो येन पुण्यी - सी०; पुण्यो येन पुण्यी - स्या० । १६ होमि - सी०, स्या०, रो० । १७ अत्तकामेन - स्या० । १८ महत्तमभिकद्धता - सी० ।

१०. भरियासुतं

१. अथ खो भगवा पुव्वण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन अनाथपिण्डकस्स गहपतिस्स निवेसनं तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । तेन खो पन समयेन अनाथपिण्डकस्स गहपतिस्स निवेसने मनुस्सा उच्चासद्दा महासद्दा होन्ति । अथ खो अनाथपिण्डको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चं खो अनाथपिण्डकं गहपतिं भगवा एतदवोच —

२. “किं नु ते, गहपति, निवेसने मनुस्सा उच्चासद्दा महासद्दा केवट्टा^१ मज्जे मच्छविलोपे^२” ति ?

B 467

“अयं, भन्ते, सुजाता घरसुण्हा अङ्गकुला^३ आनीता । सा नेव सत्सुं आदियति, न समुरं^४ आदियति, न सामिकं आदियति, भगवन्तं पि न सक्करोति न गहं^५ करोति न मानेति न पूजेती” ति ।

३. अथ खो भगवा सुजातं घरसुण्हं आमन्तेसि — “एहि, सुजाते” ति ! “एवं, भन्ते” ति खो सुजाता घरसुण्हा भगवतो पटिस्सुत्वा^६ येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चं खो सुजातं घरसुण्हं भगवा एतदवोच —

R. 92

४. “सत्त खो इमा, सुजाते, पुरिसस्स भरियायो^७ । कत्तमा सत्त ? वधकसमा^८, चोरीसमा, अय्यसमा, मातासमा^९, भगिनीसमा^{१०}, सखीसमा, दासीसमा — इमा” खो, सुजाते, सत्त पुरिसस्स भरियायो । तासं त्वं^{११} कत्तमा” ति ?

29

“न” खो अहं^{१२}, भन्ते, इमस्स भगवता सद्धित्तेन भासितस्स वित्तवारेन^{१३} अत्यं आजानामि । साधु मे, भन्ते, भगवा तथा धम्मं देसेतु यथाहं इमस्स भगवता सद्धित्तेन भासितस्स वित्तवारेन अत्यं जानेम्य^{१४}” ति ।

“तेन हि, सुजाते, गुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासि- स्सामी” ति ।

१. केवट्टो — स्या० । २. मज्जे विवांसेयी — स्या० । ३. षट्ठा अङ्गकुला — सी०, षट्ठा कुला — स्या०, रो० । ४. सम्पुर — सी०, स्या० । ५. गह — सी०, स्या०, रो० । ६. पटिस्सुत्वा — स्या० । ७. भरिया — स्या०, रो० । ८. वधकमा — स्या० । ९. मातुसमा — सी०, स्या०, रो० । १०. भगिनीसमा — सी०, स्या०, रो० । ११. इमे — सी० । १२. त्वं नु — रो० । १३-१४. गह — स्या० । १५. एष वित्तवारेन — सी०, रो० । १६. जानेम्य — सी०, स्या०, रो० ।

“एवं, भन्ते” ति खो सुजाता धरमुण्हा भगवतो पच्चस्सोसि ।
भगवा एतदवोच —

५. “पदुद्वचित्ता अहितानुकम्पिनी,
अज्जेसु रत्ता अतिमज्जते पति ।
घनेन कीतस्स वधाय उस्सुका,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘वधा’ च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ॥

5

६. “यं इत्थिया विन्दति सामिको धनं,
सिप्पं वणिज्जं च कसिं^१ अधिद्वहं^२ ।
अप्पं पि तस्स^३ अपहातुमिच्छति,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘चोरी’ च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ॥

10

७. “अकम्मकामा अलसा महग्घसा,
फरसा च वण्डी दुरुत्तवादिनी ।
उट्ठायकानं^४ अभिभुज्य वत्तति,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘अय्या च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ॥

15

८. “या सव्वदा होति हितानुकम्पिनी,
माता व पुत्तं अनुरक्खते पति ।
ततो धनं सम्भतमस्स रक्खति,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘माता च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ॥

20

९. “यथा पि जेट्ठा भगिनी कनिट्ठका^५,
सगारया होति सक्कम्हि सामिके ।
हिरीमना भत्तुवसानुवत्तिनी,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘भगिनी च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ॥

25

१ वधया - सी०, रया०, रो० । २-२ वणिमणिट्ठहि - रया० । ३ तस्मा - रया०, रो० । ४. पोरा - रया० । ५. उट्ठावकाय - सी० । ६. वणिट्ठ - सी०; वणिट्ठा - रया० ।

१०. “या चीध दिस्वान पतिं पमोदति,
 सखी सखारं य चिरस्समोगतं ।
 कोलेय्यका सीलवती पतिव्वता,
 या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
 ‘सखी च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ॥ 5

११. “अक्कुद्धसन्ता वधदण्डतज्जिता,
 अदुद्धचित्ता पतिनो तितिव्वसति ।
 अक्कोधना मत्तुवसानुवत्तिनी,
 या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
 ‘दासी च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ॥ 10

१२. “या चीध भरिया वधका’ ति वुच्चति,
 ‘चोरी च अय्या’ नि च या’ पवुच्चति ।
 दुस्सीलरूपा फरुसा अनादरा,
 कायस्स भेदा निरय वजन्ति ता ॥

१३. “या चीध मात्ता भगिनी सखी’ ति च,
 ‘दासी च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ।
 सीले ठितत्ता चिररत्तसंवुत्ता,
 कायस्स भेदा सुगति वजन्ति ता ति ॥ 15 B 469

१४. इमा खो, मुजाते, सत्त पुरिसस्स भरियायो । तासं त्वं
 कत्तमा” ति ? 20

“अज्जतण्णे मं, भन्ते, भगवा दासीसमं सामिकस्स भरियं
 धारेत्तु” ति । R 94

११. कोपनसुतं

१. “सत्तिम, भिक्खवे, धम्मा सपत्तवन्ता सपत्तकरणा’ कोपनं
 प्रागच्छन्ति इति या पुरिम या । वतमे सत्त ? इय, भिक्खवे, सपत्तो
 सपत्तम्म एय द्धत्ति — ‘अहो वताय दुव्वण्णो अस्मा’ ति ! तं किस्स 25
 हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स वण्णयताय नन्दति । कोपनोयं,
 भिक्खवे, पुरिमपुग्गलो कोधाभिभूतो कोपपरेतो, किञ्चा पि सो होति

सुन्हातो सुविलितो कथितकेसमस्सु ओदातवत्थवसनो; अथ खो सो दुव्वण्णो व होति कोधाभिभूतो । अयं, भिक्खवे, पठमो धम्मो सपत्त-
कन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थि वा पुरिसं वा ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति - 'अहो
वतायं दुक्खं सयेय्या' ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स
सुखसेय्याय नन्दति । कोधनोयं, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो कोधाभिभूतो
कोधपरेतो, किञ्चा पि सो पल्लङ्गे सेति गोनकत्थते पटलिकत्थते' कदलि-
मिपगवरपच्चत्थरणे' सउत्तरच्छदे' उभतोलोहितकूपधाने; अथ खो सो
दुक्खञ्जेव सेति कोधाभिभूतो । अयं, भिक्खवे, दुतियो धम्मो सपत्त-
कन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थि वा पुरिसं वा ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति - 'अहो
वतायं न पचुरत्थो अस्सा' ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो
सपत्तस्स पचुरत्थताय नन्दति । कोधनोयं, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो
कोधाभिभूतो कोधपरेतो, अनत्थं पि गहेत्वा 'अत्थो मे गहितो' ति मञ्जति,
अत्थं पि गहेत्वा 'अनत्थो मे गहितो' ति मञ्जति । तस्सिमे धम्मा अञ्ज-
मञ्जं विपच्चनीका गहिता दीधरत्तं अहिताय दुक्खाय संवत्तन्ति
कोधाभिभूतस्स । अयं, भिक्खवे, ततियो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्त-
करणो कोधनं आगच्छति इत्थि वा पुरिसं वा ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति - 'अहो
वताय न भोगवा अस्सा' ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो
सपत्तस्स भोगवताय नन्दति । कोधनस्स, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलस्स
कोधाभिभूतस्स कोधपरेतस्स, ये पिस्स ते होन्ति भोगा उद्धानविरियाधि-
गता बाहावलपरिचिता सेदावक्खित्ता धम्मिका धम्मलद्धा, ते पि राजानो
राजकोसं पवेसेन्ति कोधाभिभूतस्स । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो धम्मो
सपत्तकन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इत्थि वा पुरिसं वा ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति - 'अहो
वतायं न यसवा अस्सा' ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो
सपत्तस्स यसवताय नन्दति । कोधनोयं, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो
कोधाभिभूतो कोधपरेतो, यो पिस्स सो होति यसो अप्पमादाधिगतो,

तम्हा पि धंसति कोधाभिभूतो । अयं, भिक्खवे, पञ्चमो धम्मो सपत्त-
कन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इति वा पुरिसं वा ।

६. “पुन च परं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति — ‘अहो
वत्तायं न मित्त्वा अस्सा’ ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो
सपत्तस्स मित्तवत्ताय नन्दति । कोधनं, भिक्खवे, पुग्गलं कोधाभिभूतं ५
‘कोधपरेतं, ये पिस्स ते होन्ति मित्तामच्चा जातिसालोहिता, ते पि आरका
परिवज्जन्ति’ कोधाभिभूतं । अयं, भिक्खवे, छट्ठो धम्मो सपत्तकन्तो
सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति इति वा पुरिसं वा ।

७. “पुन च परं, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति — ‘अहो
वत्तायं कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उप- १०
पज्जेय्या’ ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स सुगति-
गमने’ नन्दति । कोधनोयं, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो कोधाभिभूतो कोध-
परेतो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं
चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा वाचाय ... पे०... कायस्स भेदा १५
परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति कोधाभिभूतो ।
अयं, भिक्खवे, सत्तमो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्तकरणो कोधनं आगच्छति
इति वा पुरिसं वा । इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा सपत्तकन्ता सपत्त-
करणा कोधनं आगच्छन्ति इति वा पुरिसं वा ति ।

“कोधनो दुब्बण्णो होति, अथो दुक्खं पि सेति सो ।

अथो अत्यं गहेत्वान, अनत्यं अधिपज्जति’ ॥ २०

“ततो कायेन वाचाय, वयं कत्त्वान कोधनो ।

कोधाभिभूतो पुरिसो, धनजानि निगच्छति ॥

“कोधसम्मदसम्मत्तो’, आयसक्य’ निगच्छति ।

जातिमित्ता सुहज्जा च, परिवज्जन्ति कोधनं ॥

“अनत्यजननो कोधो, कोधो चित्तप्पकोपनो । २५

भयमन्तरतो जातं, तं जनो नाववुज्जति ॥

“बुद्धो अत्यं न जानाति, बुद्धो धम्मं न पस्सति ।

अन्धतमं तदा होति, यं कोधो सहते नरे ॥

१. त परिवज्जेति — सी०, स्था०, रो० । २. सुगतिगमनेन — सी०, स्था०, रो० ।

३. अधिपज्जति — सी०, परिवज्जति — म्या० । ४. कोपगम्मादसम्पन्नो — म्या० ।

५. आनयत्तं — म्या० ।

R. 97

“यं कुद्धो उपरोधेति, सुकरं विय दुक्करं ।
पच्छा सो विगते कोधे, अग्गिदद्धो व तप्पति ॥

“दुम्मङ्कुयं पदस्सेति^१, धूमं धूमीव^२ पावको ।
यतो पतायति^३ कोधो, येन कुञ्जन्ति मानवा ॥

5

“नास्स हिरी न ओत्तप्पं, न वाचो^४ होति गारवो ।
कोधेन अभिभूतस्स, न दीपं होति किञ्चन^५ ॥

“तपनीयानि कम्मनि, यानि धम्मोहि आरका ।
तानि आरोचयिस्सामि, तं सुणाय यथा तथं^६ ॥

10

“कुद्धो हि पितरं हन्ति, हन्ति कुद्धो समातरं ।
कुद्धो हि ब्राह्मणं हन्ति, हन्ति कुद्धो पुयुज्जनं ॥

B. 472

“पाय मातु भतो पोसो, इमं लोकं अवेक्खति ।
तं पि पाणददिं^७ सन्ति^८, हन्ति कुद्धो पुयुज्जनो ॥

“अत्तूपमा^९ हि ते सत्ता, अत्ता हि परमो^{१०} पिमो ।
हन्ति कुद्धो पुयुत्तानं, नानारूपेसु मुच्छितो^{११} ॥

15

“असिना हन्ति अत्तानं, विसं खादन्ति मुच्छिता ।
रज्जुया^{१२} वज्ज^{१३} मीयन्ति^{१४}, पब्बतामपि कन्दरे ॥

R. 98

“भूतहृच्चानि^{१५} कम्मनि, अत्तमारणियानि च ।
करोन्ता नावबुज्जन्ति, कोधजातो परामवो ॥

20

“इतायं कोधरूपेन, भच्चुपासो गुहासयो ।
तं दमेन समुच्छिन्दे, पञ्चाविरियेन दिट्ठिया ॥

“यथा^{१६} मेतं^{१७} अकुसलं, समुच्छिन्देथ पण्डितो ।
तथेव धम्मे सिक्खेथ, मा नो दुम्मङ्कुयं अहु ॥

“वीतकोधा अनायासा, वीतलोभा अनुत्सुका^{१८} ।
दन्ता कोथं पहन्त्वान, परिनिव्वन्ति^{१९} अनासवा^{२०} ति^{२१} ॥

अव्याकृतवग्गो छद्दो ।

१. सवस्सेति - सी०; पठमं दस्सेति - स्या० । २. धूमगिद्विप - सी०; धूमगिद्विप - स्या०, रो० । ३. पतायती - सी०, स्या० । ४. वाचो - सी०, स्या०; वाचा - रो० । ५. किञ्चन - स्या० । ६. तथं - सी०, स्या०, रो० । ७-७. पाणमि हन्ति - सी० । ८-८. अत्तूपमाय - सी० । ९. परमं - सी०, स्या०, रो० । १०. मिच्छितो - सी० । ११-११. रज्जुवद्धा - सी०; रज्जुया वद्धा - स्या०, रो० । १२. मीयन्ति - स्या० । १३. भूतहृच्चानि - सी०, स्या० । १४-१४. एवमेत - सी०; एवमेत - स्या०, रो० । १५. परिनिव्वन्ति - सी०, स्या०, रो० । १६-१६. परिनिव्वन्ति - स्या० ।

तत्सुद्धान

अव्याक्तो पुरिसगति, तिस्स सीह अरक्खिये' ।
किमिल' सत्त पच्चला', मेत्ता' भरिया कोवेकादसा' ति ॥

७. महावग्गो

१. हिरोत्तप्यसुतं

१ "हिरोत्तप्ये, भिक्खवे, असति हिरोत्तप्यविपन्नस्स हतूप-
निसो होति इन्द्रियसवरो, इन्द्रियसवरे असति इन्द्रियसवरविपन्नस्स
हतूपनिस' होति सील, सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति
सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूप-
निस होति यथाभूतज्जाणदस्सन, यथाभूतज्जाणदस्सने असति यथाभूत-
ज्जाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो, निब्बिदाविरागे
असति निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिस होति विमुत्तिज्जाणदस्सन ।
सेव्ययापि, भिक्खवे, एकखो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका' पि न
पारिपूर्णि गच्छति, तत्रो पि केण्णु पि सारो पि न पारिपूर्णि गच्छति ।
एवमेव खो, भिक्खवे, हिरोत्तप्ये असति हिरोत्तप्यविपन्नस्स हतूपनिसो
होति इन्द्रियसवरो, इन्द्रियसवरे असति इन्द्रियसवरविपन्नस्स हतूपनिस
होति सील, सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति सम्मासमाधि,
सम्मासमाधिम्हि असति सम्मानमाधिविपन्नस्स हतूपनिस होति यथा-
भूतज्जाणदस्सन, यथाभूतज्जाणदस्सने असति यथाभूतज्जाणदस्सन-
विपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो, निब्बिदाविरागे असति
निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिस होति विमुत्तिज्जाणदस्सन ।

२ "हिरोत्तप्ये, भिक्खवे, सति हिरोत्तप्यसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नो होति इन्द्रियमवरो, इन्द्रियसवरे सति इन्द्रियमवरसम्पन्नस्स उप-
निससम्पन्न होति सील, सीले सति सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति
सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्हि' सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्न होति यथाभूतज्जाणदस्सन, यथाभूतज्जाणदस्सने सति यथाभूत-

१ रत्तियत्तपञ्चम - सी० स्या० रो० । २-२ तमवतमविम्बिलो - सी०, तमवतम
विम्बिला - स्या० विम्बिल - रो० । ३-३ सत्त मरियाव बोधना - सी०, स्या०, रो० ।
४ हतूपनिस - स्या०, रो० । ५ पपटिका - स्या० । ६ सम्मासमाधिस्मि - स्या० ।

आणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निब्बिदाविरागो; निब्बिदा-
विरागो सति निब्बिदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति विमुत्ति-
आणदस्सनं । सेय्यथापि, भिक्खवे, एक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स
पपटिका पि पारिपूर्णि गच्छति, तच्चो पि फेम्मु पि सारो पि पारिपूर्णि
5 गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, हिरोत्तप्पे सति हिरोत्तप्पसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नो होति ... पे०... विमुत्तिआणदस्सनं” ति ।

२. सत्तमुरियमुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति अम्ब-
पालिवने^१ । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – “भिक्खवो” ति ।
“भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच –

२. “अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा; अधुवा, भिक्खवे, सङ्खारा;
अनस्सासिका, भिक्खवे, सङ्खारा । यावञ्चिदं, भिक्खवे, अलमेव सञ्च-
सङ्खारेसु निब्बिन्दितुं अलं विरज्जितुं अलं विमुच्चितुं ।

३. “सिनेरु, भिक्खवे, पव्वतराजा चतुरासीतियोजनसहस्सानि
आयामेन, चतुरासीतियोजनसहस्सानि वित्थारेन, चतुरासीतियोजनसह-
15 स्सानि महासमुद्दे अज्झोगाब्धो, चतुरासीतियोजनसहस्सानि महासमुद्दा
अच्चुगगतो । होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करह्मि दीघस्स
अद्दुनो अच्चेयेन^२ बहूनि वस्सानि बहूनि वस्ससतानि बहूनि वस्स-
सहस्सानि बहूनि वस्ससत्तसहस्सानि देवो न वस्सति । देवे खो पण,
भिक्खवे, अवस्सन्ते ये केचिमे वीजगामभूतगामा^३ ओसधितिण्वनप्पतयो^४
20 ते उस्सुस्सन्ति विसुस्सन्ति, न भवन्ति । एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा;
एवं अधुवा, भिक्खवे, सङ्खारा ... पे०... अलं विमुच्चितुं ।

४. “होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करह्मि दीघस्स
अद्दुनो अच्चेयेन दुतियो मुरियो पातुभवति । दुतियस्स, भिक्खवे,
मुरियस्स पातुभावा या काचि कुट्ठदियो कुट्ठोब्भा^५ ता^६ उस्सुस्सन्ति
25 विसुस्सन्ति, न भवन्ति । एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा ... पे०...
अलं विमुच्चितुं ।

१. अम्बपालीवने – एवा० । २-२ मी०, एवा०, रो० पौत्थेनु न दिसति ।

३. वीजगामभूतगाम – मी०, एवा०, रो० । ४. ओसधितिण्वनप्पतयो – एवा० । ५. कुट्ठोब्भा
– मी०, रो०; कुट्ठोब्भा – एवा० । ६. शब्दा ता – एवा० ।

५. "होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स
अद्दुनो अच्चयेन ततियो सुरियो पातुभवति । ततियस्स, भिक्खवे,
सुरियस्स पातुभावा या काचि महानदियो, सेय्यथीदं^१ - गङ्गा, यमुना,
अचिरवती, सरभू, मही, ता उस्सुस्सन्ति विसुस्सन्ति, न भवन्ति । एवं
अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा ... पे०... अलं विमुच्चित्तुं ।

5

६. "होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स
अद्दुनो अच्चयेन चतुत्थो सुरियो पातुभवति । चतुत्थस्स, भिक्खवे,
सुरियस्स पातुभावा ये ते महासरा यतो इमा महानदियो पवत्तन्ति^२,
सेय्यथीदं - अनोत्ता, सीहपपाता, रथकारा, कण्णमुण्डा, कुणाला,
छद्दन्ता, मन्दाकिनिया^३, ता उस्सुस्सन्ति विसुस्सन्ति, न भवन्ति । एवं
अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा ... पे०... अलं विमुच्चित्तुं ।

10

७. "होति खो सो, भिक्खवे, समयो यं कदाचि करहचि दीघस्स
अद्दुनो अच्चयेन पञ्चमो सुरियो पातुभवति । पञ्चमस्स, भिक्खवे,
सुरियस्स पातुभावा योजनसत्तिकानि पि महासमुद्दे उदकानि ओगच्छन्ति,
द्वियोजनसत्तिकानि पि महासमुद्दे उदकानि ओगच्छन्ति, त्रियोजनसत्ति-
कानि पि, चतुयोजनसत्तिकानि पि, पञ्चयोजनसत्तिकानि पि, छयोजन-
सत्तिकानि पि, सत्तयोजनसत्तिकानि पि महासमुद्दे उदकानि ओगच्छन्ति;
सत्ततालं पि महासमुद्दे उदकं सण्ठाति, छतालं पि, पञ्चतालं पि, चतुतालं
पि, तितालं पि, द्वितालं पि, तातमत्तं पि महासमुद्दे उदकं सण्ठाति;
रात्तपोरिसं पि महासमुद्दे उदकं सण्ठाति, छपोरिसं पि, पञ्चपोरिसं पि,
चतुपोरिसं पि, तिपोरिसं पि, द्विपोरिसं पि, पोरिसं^४ पि, अद्दुपोरिसं^५ पि,
कटिमतं पि, जण्णुकमतं^६ पि, गोप्फकमतं^७ पि महासमुद्दे उदकं सण्ठाति ।
सेय्यथापि, भिक्खवे, मरदसमये थुत्तफुसित्ते देवे वस्सन्ते तत्थ तत्थ
पोपदेत्तु उदकानि ठितानि होन्ति, एवमेव खो, भिक्खवे, तत्थ तत्थ
गोप्फकमतान् महासमुद्दे उदकानि ठितानि होन्ति । पञ्चमस्स,
भिक्खवे, सुरियस्स पातुभावा अद्दगुत्तिपञ्चमतं^८ पि महासमुद्दे उदकं न
होति । एवं अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा ... पे०... अलं विमुच्चित्तुं ।

B. 475

15

R. 162

20

25

१. सेय्यथीदं - म० । २. पवत्तन्ति - गी०, स्पा०, रो० । ३. मन्दाकिनि - सी०,
स्पा०, गन्दाकिनि - रो० । ४. पोरिसमत - स्पा०, रो० । ५. अद्दुपोरिसमत - सी० ।
६. जण्णुमत - सी०, जण्णुमत स्पा०, जानुमत - रो० । ७. गोप्फमत - स्पा० ।
८. गोप्फमतानि - गी०, स्पा०, रो० । ९. अद्दगुत्तिपञ्चमतं - सी० ।

८ “होति खो सो, भिक्खवे, समयो य कदाचि करहचि दीघस्स
अद्दुनो प्रच्चयेन छट्ठो सुरियो पातुभवति । छट्ठस्स, भिक्खवे, सुरियस्स
पातुभावा अयं च महापथवी सिनेरु च पब्बतराजा धूमायन्ति^१ सधूमायन्ति
सम्पधूमायन्ति^२ । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुम्भकारपाको आलेपितो^३ पठम^४
५ धूमेति सधूमेति सम्पधूमेति, एवमेव खो, भिक्खवे, छट्ठस्स सुरियस्स
पातुभावा अयं च महापथवी सिनेरु च पब्बतराजा धूमायन्ति सधूमायन्ति
सम्पधूमायन्ति । एव अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा पे० अल
विमुच्चित्तु ।

९ “होति खो सो, भिक्खवे, समयो य कदाचि करहचि दीघस्स
R 103 10 अद्दुनो अच्चयेन सत्तमो सुरियो पातुभवति । सत्तमस्स, भिक्खवे,
सुरियस्स पातुभावा अयं च महापथवी सिनेरु च पब्बतराजा आदिप्पन्ति
पञ्जलन्ति एकजाला भवन्ति । इमिस्सा च, भिक्खवे, महापथविया
B 476 सिनेरुस्स च पब्बतराजस्स ज्ञायमानान दग्धमानान अच्चि^५ वातेन
खित्ता याव ब्रह्मलोका पि गच्छति । सिनेरुस्स^६, भिक्खवे, पब्बतराजस्स
15 ज्ञायमानस्स दग्धमानस्स विनस्समानस्स महता तेजोखन्धेन अभिभूतस्स
योजनसत्तिकानि^७ पि कूटानि पलुज्जन्ति द्वियोजनसत्तिकानि पि, त्रियोजन-
सत्तिकानि पि, चतुयोजनसत्तिकानि पि, पञ्चयोजनसत्तिकानि पि कूटानि
पलुज्जन्ति । इमिस्सा^८ च^९, भिक्खवे, महापथविया सिनेरुस्स च पब्बत-
राजस्स ज्ञायमानान दग्धमानान नेव छारिका पञ्जायति^{१०} न मसि ।
20 सेय्यथापि, भिक्खवे, सप्पिस्स वा तेलस्स वा ज्ञायमानस्स दग्धमानस्स
नेव छारिका पञ्जायति न मसि, एवमेव खो, भिक्खवे, इमिस्सा च
महापथविया सिनेरुस्स च पब्बतराजस्स ज्ञायमानान दग्धमानान नेव
छारिका पञ्जायति न मसि । एव अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा, एव
अवुवा, भिक्खवे, सङ्खारा, एव अनस्सासिका, भिक्खवे, सङ्खारा ।
25 यावञ्चिद, भिक्खवे, अलमेव सब्बसङ्खारेसु निव्विन्दितु अल विरज्जितु
अल विमुच्चित्तु ।

१-१ धूमायन्ति सधूमायन्ति सम्पधूमायन्ति - सी०, स्या०, रो० । २ आलिगिनी
सी०, स्या०, रो० । ३ पठमपठम - सी०, स्या० पोत्यवे न दिस्सदि । ४ अग्नि - सी० ।
५ सिनेरुस्स च - सी०, रा० । ६ मोत्रयत्तरानि - स्या० । ७-७ इमिस्सा० - स्या०,
इमिस्सा पि - सी० । ८ पञ्जायन्ति - सी० ।

१०. "तत्र, भिक्षवे, को मन्ता को सद्भाता - 'अयं च पथवी' सिनेहं च पव्वतराजा दग्धिस्सन्ति विनस्सिस्सन्ति, न भविस्सन्ती' ति अज्जत्र दिट्ठपदेहि ?

"भूतपुब्बं, भिक्षवे, सुनेत्तो नाम सत्था अहोसि तित्थकरो कामेसु वीतरागो । सुनेत्तस्स खो पन, भिक्षवे, सत्थुनो अनेकानि सावकसतानि अहेसुं । सुनेत्तो, भिक्षवे, सत्था सावकानं ब्रह्मलोक-सहव्यताय धम्मं देसेसि^१ । ये^२ खो पन, भिक्षवे, सुनेत्तस्स सत्थुनो ब्रह्म-लोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स सत्त्वेन सत्त्वं सासनं आजानिंसु ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं ब्रह्मलोकं उपपज्जिंसु । ये न सत्त्वेन सत्त्वं सासनं आजानिंसु ते कायस्स भेदा परं मरणा अप्पेकच्चे परनिम्मित्तवसवतीनं देवानं सहव्यतं उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे निम्मानरत्तीनं देवानं सहव्यतं उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे तुस्सितानं देवानं सहव्यतं उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे यामानं देवानं सहव्यतं उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे तावत्तिसानं देवानं सहव्यतं उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे चानुमहाराजिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे सत्तियमहासालानं सहव्यतं उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे ब्राह्मण-महासालानं सहव्यतं उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे गृहपत्तिमहासालानं सहव्यतं उपपज्जिंसु ।

११. "अथ खो, भिक्षवे, सुनेत्तस्स सत्थुनो एतदहोसि - 'न खो मेतं^३ पतिहपं^४ योहं सावकानं समरामगतियो अस्सं अभिसम्परायं, यद्गूणाहं उत्तरि^५ मेतं भावेय्यं' ति ।

१२. "अथ खो, भिक्षवे, सुनेत्तो सत्था सत्त वस्सानि मेत्तं^६ चित्तं^७ भावेसि । सत्तवस्सानि मेत्तं चित्तं भावेत्वा सत्तसंबट्टविबट्टकप्पे नयिमं लोकं पुनरागमासि^८ । संबट्टमाने सुदं, भिक्षवे, लोके आभस्स-रूपगो होति । विबट्टमाने लोके मुज्झं ब्रह्मविमानं उपपज्जति । तत्र सुदं, भिक्षवे, ब्रह्म होति महाब्रह्मा अभिभू अनभिभूतो अज्जदत्तयुदसो^९ यसयत्ती । सत्तिसत्तत्तुं खो पन, भिक्षवे, भक्को अहोसि देवानगिन्दो । अनेकगतकम्पनुं राजा अहोसि चक्कवत्ती धम्मिको धम्मराजा चानुग्गो विजितायी जनपदत्थावगियप्पत्तो मत्तगतनसमन्नागतो । परोसहस्सं खो पनस्स पुत्ता महेसुं सुग वीरज्जप्पा परसेनप्पमइता । सो इमं पथवि

१. मरणादपि - गी० । २. देसेसि - गी०, म्हा० । ३. यो - गी० । ४. पनेत्तं - गी०, रो० । ५. पतिहपं - म्हा०, रो० । ६. उत्तरि - गी०, म्हा०, रो० । ७-८. मेत्तचित्तं - गी०, म्हा०, रो० । ९. पुत्तागानि - म्हा० । १०. अज्जदत्तयुदसो - गी० ।

सागरपरियन्तं अदण्डेन असत्थेन धम्मेन अभिविजिय अज्झावसि । सो हि नाम, भिक्खवे, सुनेत्तो सत्था एवं दीघायुको समानो एवं चिरट्ठितिको अपरिमुत्तो अहोसि - 'जातिया जराय' मरणेन' सोकेहि परिवेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, अपरिमुत्तो दुक्खस्मा' ति वदामि ।

- ५ १३. "तं किस्स हेतु ? चतुन्नं धम्मानं अननुबोधा अप्पटिवेधा । कतमेसं चतुन्नं ? अरियस्स, भिक्खवे, सीलस्स अननुबोधा अप्पटिवेधा, अरियस्स समाधिस्स अननुबोधा अप्पटिवेधा, अरियाय पञ्जाय अननुबोधा अप्पटिवेधा, अरियाय विमुत्तिया अननुबोधा अप्पटिवेधा । तयिदं, भिक्खवे, अरियं सीलं अनुबुद्धं पटिविद्धं, अरियो समाधि अनुबोधो पटिविद्धो, अरिया पञ्जा अनुबोधा पटिविद्धा, अरिया विमुत्ति अनुबोधा पटिविद्धा, उच्छिन्ना भवतण्हा, खीणा भवनेत्ति, नत्थि दानि पुनब्भवो" ति ।

R. 106 १४. इदमवोच भगवा । इदं वत्थान गुगतो अथापरं एतदवोच सत्था -

- १५ "सीलं समाधि पञ्जा च, विमुत्ति च अनुत्तरा । अनुबुद्धा इमे धम्मा, गोतमेन यसस्सिना ॥
"इति बुद्धो अभिञ्जाय, धम्ममक्खासि भिक्खुनं । दुक्खस्सन्तकरो सत्था, चक्खुमा परिनिब्बुतो" ति ॥

३. नगरपमसुत्तं

B 478

१. "यतो खो, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमं नगरं सत्तहि ।
२० नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खतं' होति, चतुन्नं च आहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । इदं बुच्चति, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमं नगरं अकरणीयं बाहिरेहि पच्चत्थिकेहि पच्चामित्तेहि ।
२. "कतमेहि सत्तहि नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खतं होति ? इध, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे एसिवा होति गम्भीरनेमा
२५ सुनिखाता अचला असम्पवेधी* । इमिना पठमेन नगरपरिक्खारेण सुपरिक्खतं होति रज्जो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिधात्ताय ।

१-१ जरापरणेन - सी० । २. अनुबुद्धो - सी०, स्या०, रो० । ३. गुपरिक्खतं - पी०; सुपरिक्खत - रो० । ४. असम्पवेधि - सी०, स्या०, रो० ।

३. "पुन च परं, भिक्षवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे परिक्खा होति गम्भीरा चेव वित्थता च । इमिना द्रुतियेन नगरपरिक्खारेण सुपरिक्खतं होति रज्जो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिधात्ताय ।

४. "पुन च परं, भिक्षवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे अनुपरि- 5 R. 107
मायपथो होति उच्चो चेव वित्थतो च । इमिना तत्तियेन नगरपरिक्खारेण सुपरिक्खतं होति रज्जो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिधात्ताय ।

५. "पुन च परं, भिक्षवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बह्वं आयुधं सन्निचितं होति सलाकं चेव जेवनिकं" च । इमिना चतुत्थेन नगर- 10
परिक्खारेण सुपरिक्खतं होति रज्जो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिधात्ताय ।

६. "पुन च परं, भिक्षवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुवत्तकायो पटिवसति, सेय्ययीदं - हत्थारोहा अत्थारोहा रयिका घनुग्गहा चेलका 15
चलका पिण्डदायका उग्गा राजपुत्ता पक्खन्दिनो महानागा सूरा चम्म-
योधिनी दासकपुत्ता । इमिना पञ्चमेन नगरपरिक्खारेण सुपरिक्खतं होति रज्जो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटि-
धात्ताय ।

७. "पुन च परं, भिक्षवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे दोवारिको होति पण्डितो व्यक्तो मेघावी अज्जात्तानं निवारता जात्तानं पयेसेत्ता । 20
इमिना छट्ठेन नगरपरिक्खारेण सुपरिक्खतं होति रज्जो पच्चन्तिमं
नगरं अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिधात्ताय । B. 429

८. "पुन च परं, भिक्षवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे पाकारो होति उच्चो चेव वित्थतो च वासनलेपनसम्पन्नो च । इमिना सत्तमेन 25
नगरपरिक्खारेण सुपरिक्खतं होति रज्जो पच्चन्तिमं नगरं अब्भन्तरानं
गुत्तिया बाहिरानं पटिधात्ताय । इमेहि सत्तहि नगरपरिक्खारेहि
सुपरिक्खतं होति । R. 108

९. "कतमेत्तं चतुप्पं आहारानं निषामलाभी होति अक्खिच्छलाभी
अनसिरलाभी ? इय, भिक्षवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बह्वं तिण-

कट्टोदकं सन्निचितं होति अब्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय वाहिरानं पटिघाताय ।

१०. “पुन च परं, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं सालि-
यवकं सन्निचितं होति अब्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाय
५ वाहिरानं पटिघाताय ।

११. “पुन च परं, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं
तिलमुग्गमासापरणं सन्निचितं होति अब्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय
फासुविहाराय वाहिरानं पटिघाताय ।

१२. “पुन च परं, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं भेसज्जं
१० सन्निचितं होति, सेय्यथीदं – सप्पि नवनीतं तेलं मधु फाणितं लोणं
अब्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय वाहिरानं पटिघाताय ।
इमेसं खो, भिक्खवे, चतुन्नं आहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी
अकसिरलाभी ।

१३. “यतो खो, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमं नगरं इमेहि
१५ सत्तहि नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खतं होति, इमेसं च चतुन्नं आहारानं
निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । इदं वुच्चति, भिक्खवे,
रज्जो पच्चन्तिमं नगरं अकरणीयं वाहिरेहि पच्चत्थिकेहि पच्चा-
मित्तेहि । एवमेव खो, भिक्खवे, यतो अरियसावको सत्तहि सद्धम्मेहि
रामन्नागतो होति, चतुन्नं च ज्ञानानं आभिचेतसिक्कानं दिट्ठधम्मसुख-
२० विहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । अयं
वुच्चति, भिक्खवे, अरियसावको अकरणीयो मारस्स अकरणीयो पापि-
मतो । कतमेहि सत्तहि सद्धम्मेहि समन्नागतो होति ?

१४. “सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे एसिका
होति गम्भीरत्तेमा सुनिखाता अचला असम्पवेधी अब्भन्तरानं गुत्तिया
२५ वाहिरानं पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको सद्धो होति,
सद्धहति तथागतस्स बोधि ‘इति पि सो ... पे०... बुद्धो भगवा’ ति ।
सद्धेत्थिको’, भिक्खवे, अरियसावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति;
सावज्जं पजहति, अनवज्जं भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना
पठमेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

१५. "सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे परिवस्सा
होति गम्भीरा चेव वित्थता च अब्भन्तरानं गुत्तिया वाहिरानं पटि-
घाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको हिरीमा^१ होति, हिरी-
यति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, हिरीयति पापकानं
अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । हिरीपरिवस्सो खो, भिक्खवे, अरिय- 5
सावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं^२ पजहति, अनवज्जं
भावेति; सुद्धं यत्तानं परिहरति । इमिना दुत्तियेन सद्धम्मेन समन्नागतो
होति ।

१६. "सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे अनुपरि-
यायपथो होति उच्चो चेव वित्थतो च अब्भन्तरानं गुत्तिया वाहिरानं 10
पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको ओत्तप्पी होति,
ओत्तप्पति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, ओत्तप्पति
पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । ओत्तप्पपरियायपथो,
भिक्खवे, अरियसावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं R. 1
पजहति, अनवज्जं भावेति; सुद्धं यत्तानं परिहरति । इमिना तत्तियेन 15
सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

१७. "सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बह्वं आवुधं
मन्निचितं होति सलाकं चेव जेवनिकं च अब्भन्तरानं गुत्तिया वाहिरानं
पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको बह्वस्सुतो होति
... पे०... विट्ठिया सुप्पटिविद्धा । सुतावुधो, भिक्खवे, अरियसावको 20
अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति, सावज्जं पजहति, अनवज्जं भावेति;
सुद्धं यत्तानं परिहरति । इमिना चतुत्तयेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति । n. 4

१८. "सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बह्वल-
कायो पटिवसति, सेय्ययीद - हत्थारोहा अत्थारोहा रथिका धनुग्गहा
चेलका चलका पिण्डदायका उग्गा राजपुत्ता पवत्तन्दिनो महानागा सूरा^३ 25
चम्मयोघिनो दासकपुत्ता अब्भन्तरानं गुत्तिया वाहिरानं पटिघाताय ।
एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं
धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, धामया दब्धपरवकमो
अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । विरियवलकायी, भिक्खवे, अरिय-
सावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं पजहति, अनवज्जं 30

भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना पञ्चमेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

१९. "सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे दोवारिको होति पण्डितो व्यत्तो मेधावी अञ्जातानं निवारेता आतानं पवेसेता
 5 अग्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको सत्तिमा होति परमेन सत्तिनेपक्केन समन्नागतो चिरवत्तं पि चिरभासितं पि सत्तिता अनुस्सरिता । सत्तिदोवारिको, भिक्खवे, अरियसावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं पजहति, अनवज्जं भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना छट्ठेन सद्धम्मेन
 10 समन्नागतो होति ।

२०. "सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे पाकारो होति उच्चो चेव वित्थतो च वासनलेपनसम्पन्नो च अग्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरानं पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको पञ्चवा होति उदयत्यगामिनिया पञ्चाय समन्नागतो अरियाय निब्बेधिकाय
 15 सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । पञ्चावासनलेपनसम्पन्नो, भिक्खवे, अरियसावको अकुसलं पजहति, कुसलं भावेति; सावज्जं पजहति, अनवज्जं भावेति; सुद्धं अत्तानं परिहरति । इमिना सत्तमेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति । इमेहि सत्तहि सद्धम्मेहि समन्नागतो होति ।

२१. "कतमेसं चतुस्सं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं" दिट्ठवम्मसुख-
 20 विहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ? सेय्य-
 थापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे वहुं तिणक्कट्ठोदकं सत्तिचित्तं होति अग्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरानं पटि-
 घाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति अत्तनो रतिया अपरितस्साय
 25 फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

२२. "सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे वहुं सालियवकं सन्निचितं होति अग्भन्तरानं रतिया अपरितस्साय फासु-
 विहाराय बाहिरानं पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति
 ० अत्तनो रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

२३ “सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहु तिल-
मुगमासापरण सन्निचितं होति अब्भन्तरान रतिया अपरितस्साय फासु-
विहाराय बाहिराम पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको
पीतिया च विरागा पे० ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति अत्तनो
रतिया अपरितस्साय फागुविहाराय ओक्कमनाय निव्वानस्स । 5

२४ “सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहु
भेसज्ज सन्निचितं होति, सेय्यथीद — सप्पि नवनीत तेल मधु फाणित
लोण अब्भन्तरान रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिराम पटि-
घाताय । एवमेव खो भिक्खवे, अरियसावको सुत्तस्स च पहाना दुक्खरस्स
च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सान अत्थज्झमा अदुस्समसुस्स उपेक्खा- 10
रत्तिपारिसुद्धिं चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति अत्तनो रतिया अपरि-
तस्साय फागुविहाराय ओक्कमनाय निव्वानरस्स । इमेस चतुन्न ज्ञानान
अभिचेतसिकान दिट्ठधम्मसुखविहारान निकामलाभी होति अकिच्छ-
लाभी अकसिरलाभी ।

२५ “यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको इमेहि सत्तहि सद्धम्मेहि 15 R 113
समन्नागतो होति, इमेस च चतुन्न ज्ञानान अभिचेतसिकान दिट्ठ-
धम्मसुखविहारान निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ।
अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियसावको अकरणीयो मारस्स अकरणीयं
पाप्पिमतो” ति । R. 483

४. धम्मञ्जूसुत्तं

१ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो 20
होति पे० अनुत्तर पुज्जकत्तेत्त लोकस्स । कतमेहि सत्तहि ? इयं,
भिक्खवे, भिक्खु धम्मञ्जू च होति अत्थञ्जू च अत्तञ्जू च मत्तञ्जू
च पालञ्जू च परिमञ्जू च पुग्गलपग्गेपरञ्जू च ।

२ “एव च, भिक्खवे, भिक्खु धम्मञ्जू होति ? इयं, भिक्खवे,
भिक्खु धम्म जानाति — सुत्तं गेय्यं वेय्याकरणं गाय उदानं इतिवुत्तकं 25
जातकं अमृतधम्मं वेदल्लं । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु धम्म जानेय्य —
सुत्तं गेय्यं पे० अमृतधम्मं वेदल्लं, नयिथ ‘धम्मञ्जू’ ति वुच्चेय्यं ।
यन्मा च यो, भिक्खवे, भिक्खु धम्म जानाति — सुत्तं गेय्यं पे०
अमृतधम्मं वेदल्लं, तन्मा ‘धम्मञ्जू’ ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू ।

३. "अत्यञ्जू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु तस्स तस्सेव भासितस्स अत्थं जानाति - 'अयं इमस्स भासितस्स अत्थो, अयं इमस्स भासितस्स अत्थो' ति । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु तस्स तस्सेव भासितस्स अत्थं जानेय्य - 'अयं इमस्स भासितस्स अत्थो, अयं इमस्स भासितस्स अत्थो' ति, नयिध 'अत्यञ्जू' ति वुच्चेय्य । यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु तस्स तस्सेव भासितस्स अत्थं जानाति - 'अयं इमस्स भासितस्स अत्थो, अयं इमस्स भासितस्स अत्थो' ति, तस्मा 'अत्यञ्जू' ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू अत्यञ्जू ।

४. "अत्तञ्जू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अत्तानं जानाति - 'एत्तकोम्हि सद्दाय सीलेन सुतेन चागेन पञ्जाय पटिभानेना' ति । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु अत्तानं जानेय्य - 'एत्तकोम्हि सद्दाय सीलेन सुतेन चागेन पञ्जाय पटिभानेना' ति, नयिध 'अत्तञ्जू' ति वुच्चेय्य । यस्मा च, भिक्खवे, भिक्खु अत्तानं जानाति - 'एत्तकोम्हि सद्दाय सीलेन सुतेन चागेन पञ्जाय पटिभानेना' ति, तस्मा 'अत्तञ्जू' ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू अत्यञ्जू अत्तञ्जू ।

५. "मत्तञ्जू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु मत्तं जानाति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं पटिग्गहणाय । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु मत्तं जानेय्य चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं पटिग्गहणाय, नयिध 'मत्तञ्जू' ति वुच्चेय्य । यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु मत्तं जानाति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं पटिग्गहणाय, तस्मा 'मत्तञ्जू' ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू अत्यञ्जू अत्तञ्जू मत्तञ्जू ।

६. "कालञ्जू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु कालं जानाति - 'अयं कालो उद्देसस्स, अयं कालो परिपुच्छाय, अयं कालो योगस्स, अयं कालो पटिसत्त्वानस्सा' ति । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु कालं जानेय्य - 'अयं कालो उद्देसस्स, अयं कालो परिपुच्छाय, अयं कालो योगस्स, अयं कालो पटिरात्त्वानस्सा' ति, नयिध 'कालञ्जू' ति वुच्चेय्य । यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु कालं जानाति - 'अयं कालो उद्देसस्स, अयं कालो परिपुच्छाय, अयं कालो योगस्स, अयं कालो पटिसत्त्वानस्सा'

ति, तस्मा 'कालञ्जू' ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू अत्यञ्जू अत्तञ्जू मत्तञ्जू कालञ्जू ।

७. "परिसञ्जू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु परिसं जानाति - 'अयं खत्तियपरिसा, अयं ब्राह्मणपरिसा, अयं गृहपतिपरिसा, अयं समणपरिसा । तत्थ एवं उपसङ्कमितव्वं, एवं ठातव्वं, एवं कत्तव्वं', 5 R. 115 एवं निसीदितव्वं, एवं भासितव्वं, एवं तुण्हीभवितव्वं' ति । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु परिसं जानेय्य - 'अयं खत्तियपरिसा ... पे०... एवं तुण्हीभवितव्वं' ति, नयिध 'परिसञ्जू' ति वुच्चेय्य । यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु परिसं जानाति - 'अयं खत्तियपरिसा, अयं ब्राह्मणपरिसा, अयं गृहपतिपरिसा, अयं समणपरिसा । तत्थ एवं उपसङ्कमितव्वं, 10 एवं ठातव्वं, एवं कत्तव्वं, एवं निसीदितव्वं, एवं भासितव्वं, एवं तुण्हीभवितव्वं' ति, तस्मा 'परिसञ्जू' ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू अत्यञ्जू अत्तञ्जू मत्तञ्जू कालञ्जू परिसञ्जू ।

८. "पुग्गलपरोपरञ्जू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो द्वयेन पुग्गला विदिता होन्ति । द्वे पुग्गला एको अरियानं दस्सनकामो, 15 एको अरियानं न दस्सनकामो । स्वायं पुग्गलो अरियानं न दस्सनकामो, एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । स्वायं पुग्गलो अरियानं दस्सनकामो, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो । D 485

९. "द्वे पुग्गला अरियानं दस्सनकामा, एको सद्वम्मं सोतुकामो, एको सद्वम्मं न सोतुकामो । स्वायं पुग्गलो सद्वम्मं न सोतुकामो, एवं 20 सो तेनङ्गेन गारय्हो । स्वायं पुग्गलो सद्वम्मं सोतुकामो, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

१०. "द्वे पुग्गला सद्वम्मं सोतुकामा, एको ओहितसोतो धम्मं सुणाति, एको अनोहितसोतो धम्मं सुणाति । स्वायं पुग्गलो अनोहितसोतो धम्मं सुणाति, एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । स्वायं पुग्गलो ओहितसोतो धम्मं सुणाति, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो । 25 R. 116

११. "द्वे पुग्गला ओहितसोता धम्मं सुणन्ति, एको सुत्वा धम्मं धारेति, एको सुत्वा धम्मं न धारेति । स्वायं पुग्गलो सुत्वा न धम्मं धारेति, एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । स्वायं पुग्गलो सुत्वा धम्मं धारेति, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो ।

30

१-१ सो० सोपरे न डिग्गति । २. पुग्गलपरोपरञ्जू - सी० । ३. तेन तेन - सी०, स्वा० । ४. सुणाति - सी० ।

१२. “द्वे पुग्गला सुत्वा धम्मं धारेन्ति, एको धातानं धम्मानं
अत्थं उपपरिक्खति, एको धातानं धम्मानं अत्थं न उपपरिक्खति । ध्वायं
पुग्गलो धातानं धम्मानं अत्थं न उपपरिक्खति, एवं सो तेनङ्गेन गारह्मो ।
ध्वायं पुग्गलो धातानं धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति, एवं सो तेनङ्गेन
5 पासंसो ।

१३. “द्वे पुग्गला धातानं धम्मानं अत्थं उपपरिक्खन्ति, एको
अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो, एको अत्थमञ्जाय
धम्ममञ्जाय न धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो । ध्वायं पुग्गलो अत्थमञ्जाय
धम्ममञ्जाय न धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो, एवं सो तेनङ्गेन गारह्मो ।
10 ध्वायं पुग्गलो अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो, एवं
सो तेनङ्गेन पासंसो ।

१४. “द्वे पुग्गला अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्म-
प्पटिपन्ना, एको अत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, एको अत्तहिताय च
B 486 पटिपन्नो परहिताय च । ध्वायं पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो नो पर-
15 हिताय, एवं सो तेनङ्गेन गारह्मो । ध्वायं पुग्गलो अत्तहिताय च पटि-
पन्नो परहिताय च, एवं सो तेनङ्गेन पासंसो । एवं खो, भिक्खवे,
भिक्खुनो^१ द्वयेन पुग्गला विदिता होन्ति । एवं, भिक्खवे, भिक्खु पुग्गल-
परोपरञ्जू होति ।

R 117 १५. “इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो
20 भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जवस्सेतं
लोकस्स” ति ।

५. पारिच्छत्तकमुत्तं

१. “यस्मिं, भिक्खवे, समये देवानं तार्वतिसानं पारिच्छत्तको
कोविळारो^१ पण्डुपलासो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तार्वतिसा तस्मिं
समये होन्ति — ‘पण्डुपलासो दानि पारिच्छत्तको कोविळारो नच्चिरस्सेव
25 दानि पद्मपलासो^२ भविस्सती’ ति ।

२. “यस्मिं, भिक्खवे, समये देवानं तार्वतिसानं पारिच्छत्तको
कोविळारो पद्मपलासो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तार्वतिसा तस्मिं

१ पत्ताय — सी०, स्वा०, रो० । २. भिक्खुना — सी०, स्वा० । ३. कोविळारो —
सी०, स्वा० । ४. पद्मपलासो — सी०, स्वा०, रो० ।

समये होन्ति - 'पद्मपलासो दानि पारिद्धतको कोविळारो नचिरस्सेव दानि जालकजातो भविस्सती' ति ।

३. "यस्मि, भिक्खवे, समये देवानं तावत्तिसानं पारिद्धतको कोविळारो जालकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावत्तिसा तस्मि समये होन्ति - 'जालकजातो दानि पारिद्धतको कोविळारो नचिरस्सेव 5 दानि खारकजातो भविस्सती' ति ।

४. "यस्मि, भिक्खवे, समये देवानं तावत्तिसानं पारिद्धतको कोविळारो खारकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावत्तिसा तस्मि समये होन्ति - 'खारकजातो दानि पारिद्धतको कोविळारो नचिरस्सेव दानि कुटुमलकजातो' भविस्सती' ति । 10

५. "यस्मि, भिक्खवे, समये देवानं तावत्तिसानं पारिद्धतको कोविळारो कुटुमलकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावत्तिसा तस्मि समये होन्ति - 'कुटुमलकजातो दानि पारिद्धतको कोविळारो नचिरस्सेव दानि कोरकजातो' भविस्सती' ति । D 487 R 118

६. "यस्मि, भिक्खवे, समये देवानं तावत्तिसानं पारिद्धतको कोविळारो कोरकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावत्तिसा तस्मि समये होन्ति - 'कोरकजातो दानि पारिद्धतको कोविळारो नचिरस्सेव दानि सव्वफालिफुल्लो भविस्सती' ति । 15

७. "यस्मि, भिक्खवे, समये देवानं तावत्तिसानं पारिद्धतको कोविळारो सव्वफालिफुल्लो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावत्तिसा पारिद्धतकस्स कोविळारस्स मूले दिव्वे चत्तारो भास्से पञ्चहि कामगुणेहि समप्पिता समज्झीभूता परिचारेन्ति । 20

८. "सव्वफालिफुल्लस्स सो पन, भिक्खवे, पारिद्धतकस्स कोविळारस्स समन्ता पञ्जागयोजनानि आभाव फुट्ठ होति, अनुवात योजनसत्त गन्धो गच्छति, अयमानुभावो पारिद्धतकस्स कोविळारस्स । 25

९. "एवमेव यो, भिक्खवे, यस्मि नमये अरियसावको अगा-ग्ग्मा अगगारिय पव्वज्जाय चनेत्ति, पण्डुपल्लामो, भिक्खवे, अग्गिमावको तस्मि नमये होन्ति देवानं व तावत्तिसानं पारिद्धतको कोविळारो ।

१०. "यस्मि, भिक्खवे, नमये अग्गिमावको वेममग्गु ओहारेत्था वानायानि पदानि वच्छादेत्था अगारग्ग्मा अगगारियं पव्वजितो होति, 32

पन्नपलासो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं व तावत्तिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

११. “यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको विविच्चेव कामेहिं ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, जालकजातो भिक्खवे, अरिय-
सावको तस्मिं समये होति देवानं व तावत्तिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

B. 400

१२. “यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, खारकजातो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं व तावत्तिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

R. 119 10

१३. “यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको गीतिपा च विरागा ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, कुटुमलकजातो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं व तावत्तिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

१४. “यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, कोरकजातो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं व तावत्तिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

१५. “यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको आसवानं खया ... पे०... सच्चिक्कत्वा उपसम्पज्ज विहरति, सब्बफालिफुल्लो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवानं व तावत्तिसानं पारिच्छत्तको कोविळारो ।

१६ “तस्मिं, भिक्खवे, समये भुम्मा देवा सद्मनुस्सावेन्ति — ‘एसो इत्यन्नामो आयस्मा इत्यन्नामस्स आयस्मतो सद्धिबिहारिको अमुकम्हा गामा वा निगमा वा अगारस्मा अनगारियं पव्वजितो आसवानं सया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मो सयं अभिञ्जा सच्चिक्कत्वा उपसम्पज्ज विहरती’ ति । भुम्मान देवानं सद् सुत्वा चातुमहाराजिका देवा ... पे०... तावत्तिसा देवा .. यामा देवा ... तुसिता देवा ... निम्मानरती देवा ... परनिम्मितवसावत्ती देवा ... अद्दकायिका देवा सद्मनुस्सावेन्ति — ‘एसो इत्यन्नामो आयस्मा इत्यन्नामस्स आयस्मतो सद्धिबिहारिको अमुकम्हा गामा वा निगमा वा अगारस्मा अनगारियं पव्वजितो आसवानं सया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव

धम्मो सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरती' ति । इति ह तेन खणेन तेन मुहुत्तेन याव ब्रह्मलोका सदो अब्भुग्गच्छति, अयमानुभावो खीणासवस्स भिक्खुनो" ति ।

R. 120

६. सप्तकचमुत्तं

१. अय खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स एवं चेतसो परिवित्तको उदपादि - "किं नु खो भिक्खु सवकत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्या" ति ? अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स एतदहोसि - "सत्थारं खो भिक्खु सवकत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्य । धम्मं खो भिक्खु ... पे०... सच्चं खो भिक्खु ... पे०... सिक्खं खो भिक्खु ... पे०... समाधि खो भिक्खु ... पे०... अप्पमादं खो भिक्खु ... पे०... पटिसत्थारं खो भिक्खु सवकत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसलं पजहेय्य, कुसलं भावेय्या" ति ।

D. 489

२. अय खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स एतदहोसि - "इमे खो मे धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, यन्नूनाहं इमे धम्मे गत्वा भगवतो आरोचेय्यं । एवं मे इमे धम्मा परिसुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसद्दात- तरा च । सेय्यथापि नाम पुरिसो सुवण्णनिकखं अधिगच्छेय्य परिसुद्धं परियोदातं । तस्स एवमस्स - 'अयं खो मे सुवण्णनिकखो परिसुद्धो परियो- दातो, यन्नूनाहं इमं सुवण्णनिकखं गत्वा धम्माराणं दस्सेय्यं । एवं मे अयं सुवण्णनिकखो सक्कम्मारगतो^१ परिसुद्धो चेव भविस्सति परिसुद्ध- सद्दाततरो च । एवमेव^२ मे इमे धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, यन्नूनाहं इमे धम्मे गत्वा भगवतो आरोचेय्यं । एवं मे इमे धम्मा परिसुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसद्दाततरा चा" ति ।

15

20

३. अय खो आयस्मा सारिपुत्तो सायन्हुसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निगीदि । एकमन्तं निसिगो खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच -

R. 121

"इय मय्हं, भन्ते, रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स" एवं चेतसो परि- यित्तको उदपादि - "किं नु खो भिक्खु सवकत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय

25

१. ए० - गो०, स्था०, रो० । २. धम्माराणां - रो० । ३. ए० - गो०, स्था० ।
४. परिगन्धीनस्य - गो० ।

B 490

विहरन्तो अकुसल पजहेय्य, कुसल भावेय्या' ति ? अथ' खो' तस्स मय्ह,
 भन्ते, एतदहोसि - 'सत्थार खो भिक्खु सक्कत्वा गर कत्वा उपनिस्साय
 विहरन्तो अकुसल पजहेय्य, कुसल भावेय्य । धम्म खो भिक्खु पे०
 पटिसन्धार खो भिक्खु सक्कत्वा पे० कुसल भावेय्या' ति । अथ
 5 खो तस्स मय्ह, भन्ते, एतदहोसि - 'इमे खो मे धम्मा परिसुद्धा परियोदाता,
 यन्नूनाह इमे धम्मे गत्वा भगवतो आरोचेय्य । एव मे इमे धम्मा परि-
 सुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घाततरो च । सेय्यथापि नाम पुरिसो
 सुवण्णनिक्ख अधिगच्छेय्य परिसुद्ध परियोदात । तस्स एवमस्स - अथ
 खो मे सुवण्णनिक्खो परिसुद्धो परियोदातो, यन्नूनाह इम सुवण्णनिक्ख
 10 गत्वा कम्माराण दस्सेय्य । एव मे अथ सुवण्णनिक्खो सक्कम्मारागतो
 परिसुद्धो चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घाततरो च । एवमेव मे इमे धम्मा
 परिसुद्धा परियोदाता, यन्नूनाह इमे धम्मे गत्वा भगवतो आरोचेय्य ।
 एव मे इमे धम्मा परिसुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घाततरो
 चा" ति ।

R 122

15 ४ "साधु साधु, सारिपुत्त । सत्थार खो, सारिपुत्त, भिक्खु
 सक्कत्वा गर कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसल पजहेय्य, कुसल
 भावेय्य । धम्म खो, सारिपुत्त, भिक्खु सक्कत्वा गर कत्वा उपनिस्साय
 विहरन्तो अकुसल पजहेय्य, कुसल भावेय्य । सङ्घ खो पे० सिक्ख
 खो समाधि खो अप्पमाद खो पटिसन्धार खो, सारिपुत्त, भिक्खु
 20 सक्कत्वा गर कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसल पजहेय्य, कुसल
 भावेय्या" ति ।

१ एव वुत्ते आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्त एतदवोच - "इमस्स
 खो अह, भन्ते, भगवता सङ्घितेन भासितस्स एव वित्थारेण अत्थ आजा-
 नामि । सो वत्त, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे सगारवो भविस्सती
 25 ति नेत ठान विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे
 पि सो अगारवो ।

"सो वत्त, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्घे
 सगारवो भविस्सती ति नेत ठान विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु
 सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्घे पि सो अगारवो ।

30 "सो वत्त, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्घे
 अगारवो सिक्खाय सगारवो भविस्सती ति नेत ठान विज्जति । यो

सो, भन्ते, भिक्खु सत्यरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्खे अगारवो सिक्खाय
पि सो अगारवो ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्यरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्खे
अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि सगारवो भविस्सती ति नेतं
ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्यरि अगारवो धम्मे अगारवो ५
सङ्खे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि पि सो अगारवो ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्यरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्खे
अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो अप्पमादे सगारवो
भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्यरि अगारवो
धम्मे अगारवो सङ्खे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो 10 R. 123
अप्पमादे पि सो अगारवो ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्यरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्खे
अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो अप्पमादे अगारवो
पटिसन्धारे सगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते,
भिक्खु सत्यरि अगारवो ... पे०... अप्पमादे अगारवो पटिसन्धारे पि सो 15
अगारवो ।

६. “सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्यरि सगारवो धम्मे अगारवो
भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्यरि सगारवो
धम्मे पि सो सगारवो ... पे०... ।

“सो वत, भन्ते भिक्खु सत्यरि सगारवो ... पे०... अप्पमादे 20
सगारवो पटिमन्यारे अगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो
सो, भन्ते, भिक्खु सत्यरि सगारवो ... पे०... अप्पमादे सगारवो पटि-
मन्यारे पि सो सगारवो ।

७ “सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्यरि सगारवो धम्मे पि सगारवो
भविस्सती ति ठानमेतं विज्जति । यो सो, भन्ते भिक्खु सत्यरि सगारवो 25
धम्मे पि सो सगारवो पे० ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्यरि सगारवो ... पे०... अप्पमादे
सगारवो पटिमन्यारे पि सगारवो भविस्सती ति ठानमेतं विज्जति ।
यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्यरि सगारवो धम्मे सगारवो मङ्गे सगारवो
मिन्हाय सगारवो समाधिस्मि सगारवो अप्पमादे सगारवो पटिमन्यारे 30
पि सो सगारवो ति ।

D. 491

R. 123

15

20

25

R. 124

८. “इमस्स खो अहं, भन्ते, भगवता सङ्घित्तेन भासितस्स एवं वित्त्यारेन अत्थ आजानामी” ति ।

९. “साधु साधु, सारिपुत्त ! साधु खो त्वं, सारिपुत्त, इमस्स मया सङ्घित्तेन भासितस्स एवं वित्त्यारेन अत्थं आजानासि । सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे सगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति ... पे०... यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्घे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो अप्पमादे पि सो अगारवो ।

“सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्घे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो अप्पमादे अगारवो पटिसन्धारे सगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्घे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो अप्पमादे अगारवो पटिसन्धारे पि सो अगारवो ।

१०. “सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मे अगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति ... पे०... यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मे पि सो सगारवो ... पे०... ।

“सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मे सगारवो ... पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्धारे अगारवो भविस्सती ति नेतं ठानं विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो ... पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्धारे पि सो सगारवो ।

११. “सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मे पि सगारवो भविस्सती ति ठानमेतं विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मे पि सो सगारवो ... पे०... ।

१२. “सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो ... पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्धारे पि सो सगारवो भविस्सती ति ठानमेतं विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो ... पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्धारे पि सो सगारवो ति ।

१३. “इमस्स खो, सारिपुत्त, मया सङ्घित्तेन भासितस्स एवं वित्त्यारेन अत्थो दट्ठव्यो” ति ।

७. भावनासुत्तं

१. “भावनं अननुयुत्तस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो विहरतो किञ्चा
पि एवं इच्छा उप्पज्जेय्य — ‘अहो वत्त मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं
विमुच्चेय्या’ ति, अथ स्वास्स^१ नेव अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति ।
तं किस्स हेतु ? ‘अभावितत्ता’ तिस्स वचनीयं । किस्स अभावितत्ता ?
चतुन्नं सत्तिपट्टानानं, चतुन्नं सम्मप्पधानानं, चतुन्नं इद्धिपादानं, पञ्चन्नं^२
इन्द्रियानं, पञ्चन्नं बलानं, सत्तन्नं वोज्झङ्गानं, अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स
मग्गस्स ।

२. “सेय्ययापि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ठ वा दस वा
द्वादस वा । तानस्सु कुक्कुटिया न सम्मा अधिसयित्तानि, न सम्मा
परिसेदित्तानि, न सम्मा परिभावित्तानि । किञ्चा पि तस्सा कुक्कुटिया
एवं इच्छा उप्पज्जेय्य — ‘अहो वत्त मे कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय
या मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिम्बिज्जेय्युं’
ति, अथ सो अभव्वा व ते कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन
वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिम्बिज्जितुं । तं किस्स हेतु ?
तथा^३ हि^३, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि न सम्मा अधिसयित्तानि, न सम्मा
परिसेदित्तानि, न सम्मा परिभावित्तानि । एवमेव खो, भिक्खवे, भावनं
अननुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो किञ्चा पि एवं इच्छा उप्पज्जेय्य —
‘अहो वत्त मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चेय्या’ ति, अथ स्वास्स नेव
अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति । तं किस्स हेतु ? ‘अभावितत्ता’
तिस्स वचनीयं । किस्स अभावितत्ता ? चतुन्नं सत्तिपट्टानानं, चतुन्नं
सम्मप्पधानानं, चतुन्नं इद्धिपादानं, पञ्चन्नं इन्द्रियानं, पञ्चन्नं बलानं,
सत्तन्नं वोज्झङ्गानं, अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स मग्गस्स ।

३. “भावनं अनुयुत्तस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो विहरतो किञ्चा
पि न एवं इच्छा उप्पज्जेय्य — ‘अहो वत्त मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं
विमुच्चेय्या’ ति, अथ स्वास्स अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति ।
तं किस्स हेतु ? ‘भावितत्ता’ तिस्स वचनीय । किस्स भावितत्ता ?
चतुन्नं सत्तिपट्टानानं, चतुन्नं सम्मप्पधानानं, चतुन्नं इद्धिपादानं, पञ्चन्नं
इन्द्रियानं, पञ्चन्नं बलानं, सत्तन्नं वोज्झङ्गानं, अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स
मग्गस्स ।

१. स्वास्स — जी०, स्वा० । २. अभिनिम्बिज्जेय्युं — स्वा०, प० । ३-३ तथा-
हन्ति — जी०, स्वा०, प० ।

H. 494

४. "सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ठ वा दस वा द्वादस वा । तानस्सु कुक्कुटिया सम्मा अधिसयितानि, सम्मा परिसेदितानि, सम्मा परिभावितानि । किञ्चा पि तस्सा कुक्कुटिया न एवं इच्छा उप्पज्जेय्य — 'अहो वत्त मे कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिम्बिज्जेय्युं' ति, अथ खो भव्वा व ते कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिम्बिज्जितुं । तं किस्स हेतु ? तथा हि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि सम्मा अधिसयितानि, सम्मा परिसेदितानि, सम्मा परिभावितानि । एवमेव खो, भिक्खवे, भावनं
- 10 अनुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो किञ्चा पि न एवं इच्छा उप्पज्जेय्य — 'अहो वत्त मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चेय्या' ति, अथ स्वास्स अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति । तं किस्स हेतु ? 'भावितत्ता' तिस्स वचनीयं । किस्स भावितत्ता ? चतुन्नं सतिपट्टानानं ... पे०... अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स मगगस्स ।

R. 127

- 15 ५. "सेय्यथापि, भिक्खवे, पलगण्डस्स^१ वा पलगण्डन्तेवासिकस्स वा दिस्सन्ते व वासिजटे^२ अङ्गुलिपदानि दिस्सति^३ अङ्गुदुपदं^४ । नो च स्वास्स एवं आणं होति — 'एत्तकं^५ मे अज्ज^६ वासिजटस्स खीणं, एत्तकं^७ हिज्जो^८, एत्तकं परे' ति, अथ स्वास्स खीणे 'खीणं' तेव^९ आणं होति । एवमेव खो, भिक्खवे, भावनं अनुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो किञ्चा पि
- 20 न एवं आणं होति — 'एत्तकं मे अज्ज आसवानं खीणं, एत्तकं हिज्जो, एत्तकं परे' ति, अथ स्वास्स खीणे 'खीणं' तेव आणं होति ।

६. "सेय्यथापि, भिक्खवे, सामुद्दिकाय नावाय वेत्तबन्धनबद्धाय^१ छं मासानि^२ उदके परियादाय हेमन्तिकेन थले उविखत्ताय वातातप-परेतानि बन्धनानि, तानि पावुस्तकेन मेधेन अभिप्पवुट्टानि^३ अप्प-
- 25 कसिरेनेव परिहायन्ति^४, पूत्तिकानि भवन्ति । एवमेव खो, भिक्खवे, भावनं अनुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो अप्पकसिरेनेव संयोजनानि पटिप्पस्सम्भन्ति, पूत्तिकानि^५ भवन्ती^६ ति ।

१. वज्रभण्डस्स — स्या० ; पलगण्डस्स — म० । २. वासिजटो — सी० । ३-३. दिस्सन्ति अङ्गुलिपदानि — सी० ; दिस्सन्ति ० — स्या०, रो० । ४-४. एत्तकं वा मे अज्ज — सी०, एत्तकं वा मे अज्जतस्स — स्या० । ५. एत्तकं वा — सी०, स्या० । ६. हीज्जो — सी० ; हीजो — स्या० । ७. तेव — सी०, स्या० । ८. वेत्तबन्धनबद्धाय — स्या० । ९-९. छम्मासानि — सी०, स्या०, रो० । १०. अभिप्पवुट्टानि — सी० । ११. पटिप्पस्सम्भन्ति — सी०, स्या०, रो० । १२-१२. स्या० गौरवके नखि ।

८. अग्निवस्त्वन्धोपमसुतं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरति
महता भिक्षुसङ्घेन सङ्घि । अद्दसा खो भगवा अद्धानमगपटिपन्नो
अञ्जतरस्मि पदेसे महन्तं अग्निवस्त्वं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोति-
भूतं । दिस्वानं मग्गा ओक्कम्म अञ्जतरस्मि खल्लमूले पञ्जत्ते आसने
निसीदि । निसज्ज खो भगवा भिक्षु आमन्तेसि — “पस्सथ नो तुम्हे,
भिक्षवे, अमुं महन्तं अग्निवस्त्वं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं”
ति ?

“एवं, भन्ते” ति ।

२. “तं किं मञ्जथ, भिक्षवे, कतमं नु खो वरं — यं अमुं महन्तं
अग्निवस्त्वं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं आलिङ्गेत्वा^१ उपनिसीदेय्य
वा उपनिपज्जेय्य वा, य वा सत्तियकञ्जं वा ब्राह्मणकञ्जं वा गहपति-
कञ्जं वा मुदुतलुनहत्यपादं^२ आलिङ्गेत्वा उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य
वा” ति ?

“एतदेव, भन्ते, वरं — यं सत्तियकञ्जं वा ब्राह्मणकञ्जं वा
गहपतिकञ्जं वा मुदुतलुनहत्यपादं आलिङ्गेत्वा उपनिसीदेय्य वा उपनि-
पज्जेय्य वा, दुक्खं हेतं, भन्ते, य अमुं महन्तं अग्निवस्त्वं आदित्तं सम्पज्ज-
लितं सजोतिभूतं आलिङ्गेत्वा उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा” ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्षवे, पटिवेदयामि वो, भिक्षवे, यथा
एतदेव तस्मात् परं दुस्सीलस्स पापधम्मस्स असुचिसङ्गस्स रसमाचारस्स
पटिच्छन्नधम्मन्तस्स अस्समणस्स समणपटिञ्जस्स अब्रह्मचारिस्स ब्रह्म-
चारिपटिञ्जस्स अन्तोपूतिकस्स^३ अवस्सुतस्स यस्सम्बुजातस्स य अमुं
महन्तं अग्निवस्त्वं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं आलिङ्गेत्वा उप-
निसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा । तं किरसं हेतुं ? ततोनिदानं हि सो,
भिक्षवे, मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया
नायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य ।

“य न गो मो, भिक्षवे, दुस्सीलो पापधम्मो असुचिसङ्गस्स र-
समाचारो पे^४ यस्सम्बुजातो गत्तियवञ्जं वा ब्राह्मणकञ्जं वा

B 495,
R 128

10

15

20

25

R. 129

गृहपतिकञ्ज वा मुदुतलुनहृत्पदाद आलिङ्गित्वा उपनिशीदति वा उप-
निपज्जति वा, त हि तस्स^१, भिक्खवे, होति दीघरत्त अहिताय दुक्खाय
कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुर्गति विनिपात निरय उपपज्जति ।

D 496

३ “त किं मञ्जय, भिक्खवे, वतम नु खो वर — य बलवा
५ पुरिसो दब्बाय वालरज्जुया उभो जह्वा^२ वेठेत्वा घसेय्य — सा छवि
छिन्देय्य छवि छेत्वा चम्म छिन्देय्य चम्म छेत्वा मस छिन्देय्य मस छेत्वा
न्हार छिन्देय्य न्हार छेत्वा अट्ठि छिन्देय्य अट्ठि छेत्वा अट्ठिमिञ्ज आहच्च
तिट्ठेय्य, य वा खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहासालानि वा गृहपति-
महासालान वा अभिवादन^३ सादियेय्या” ति ?

१० “एतदेव, भन्ते, वर — य खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहा-
सालान वा गृहपतिमहासालान वा अभिवादन सादियेय्य, दुक्ख हेत, भन्ते,
य बलवा पुरिसो दब्बाय वालरज्जुया पे० अट्ठिमिञ्ज आहच्च
तिट्ठेय्या” ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा
१५ एतदेव तस्स वर दुस्सीलस्स पे० कसम्बुजातस्स य बलवा पुरिसो
दब्बाय वालरज्जुया उभो जह्वा वेठेत्वा पे० अट्ठिमिञ्ज आहच्च
तिट्ठेय्य । त किस्स हेतु ? ततोनिदान हि सो, भिक्खवे, मरण वा
निगच्छेय्य मरणमत्त वा दुक्ख, न त्वेव तण्णच्चया कायस्स भेदा पर
मरणा अपाय दुर्गति विनिपात निरय उपपज्जेय्य । य च खो सो,
R 130 २० भिक्खवे, दुस्सीलो पे० कसम्बुजातो खत्तियमहासालान वा ब्राह्मण-
महासालान वा गृहपतिमहासालान वा अभिवादन सादियति, त हि
तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्त अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा पर मरणा
अपाय दुर्गति विनिपात निरय उपपज्जति ।

४ “त किं मञ्जय, भिक्खवे, कतम नु खो वर — य बलवा
२५ पुरिसो तिण्हाय सत्तिया तेलधोत्ताय पच्चोरस्मि पहरेय्य, य वा खत्तिय-
महासालान वा ब्राह्मणमहासालान वा गृहपतिमहासालान वा अञ्जलि-
कम्म सादियेय्या” ति ?

“एतदेव, भन्ते, वर — य खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहासालान
वा गृहपतिमहासालान वा अञ्जलिकम्म सादियेय्य, दुक्ख हेत, भन्ते,
३० य बलवा पुरिसो तिण्हाय सत्तिया तेलधोत्ताय पच्चोरस्मि पहरेय्या” ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स ... पे०... कसम्बुजातस्स यं वलवा पुरिसो तिण्हाय सत्तिया तेलधोताय पच्चोरस्मि पहरेय्य । तं किस्स हेतु ? ततोनिदानं हि सो, भिक्खवे, मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं 5 निरयं उपपज्जेय्य । यं च सो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो पापघम्मो ... पे०... कसम्बुजातो सत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा अञ्जलिकम्मं सादियति, तं हि तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । 10

५. “तं किं मञ्जय, भिक्खवे, कतमं नु खो वरं — यं वलवा पुरिसो तत्तेन अयोपट्टेन आदित्तेन सम्पज्जलितेन सजोतिभूतेन कायं सम्पलिवेठेय्य, यं वा सत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्दादेय्यं चीवरं परिभुज्जेय्या” ति ? R. 131

“एतदेव, भन्ते, वरं — यं सत्तियमहासालानं वा ... पे०... सद्दादेय्यं चीवरं परिभुज्जेय्य, दुक्खं हेतं, भन्ते, यं वलवा पुरिसो तत्तेन अयोपट्टेन आदित्तेन सम्पज्जलितेन सजोतिभूतेन कायं सम्पलिवेठेय्या” ति । 15

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स ... पे०... कसम्बुजातस्स यं वलवा पुरिसो तत्तेन अयोपट्टेन आदित्तेन सम्पज्जलितेन सजोतिभूतेन कायं सम्पलिवेठेय्य । तं किस्स हेतु ? ततोनिदानं हि सो, भिक्खवे, मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्य । यं च सो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो . पे० कसम्बुजातो सत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्दादेय्यं चीवरं परिभुज्जति, तं हि 20 तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । 25

६ “तं किं मञ्जय, भिक्खवे, कतमं नु खो वरं — यं वलवा पुरिसो तत्तेन अयोपट्टेन आदित्तेन सम्पज्जलितेन सजोतिभूतेन कायं सम्पलिवेठेय्य, यं वा सत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सद्दादेय्यं चीवरं परिभुज्जति, तं हि तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । 30

D. 497

R. 131

20

25

R. 132

पि आदाय अधोभागा निवर्त्तयेय, य वा खत्तियमहासालान वा ब्राह्मण-
महासालान वा गृहपतिमहासालान वा सद्वादेय्य पिण्डपात परि-
भुञ्जेय्या” ति ?

“एतदेव, भन्ते, वर – य खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहा-
सालान वा गृहपतिमहासालान वा सद्वादेय्य पिण्डपात परिभुञ्जेय्य, दुःख^१
हेतु^२, भन्ते, य बलवा पुरिसो तत्तेन अयोसङ्कुना मुखं विवरित्वा तत्त
लोहगुळ आदित्त सम्पज्जलित सजोतिभूत मुखे पक्खिपेय्य – त तस्स
ओट्ट पि दहेय्य मुख पि दहेय्य जिह्व पि दहेय्य कण्ठ पि दहेय्य उर पि
दहेय्य अन्त पि अन्तगुण पि आदाय अधोभाग^३ निवर्त्तयेय्या” ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा
एतदेव तस्स वर दुस्सीलस्स पे० कसम्बुजातस्स य बलवा पुरिसो
तत्तेन अयोसङ्कुना मुखं विवरित्वा तत्त लोहगुळ आदित्त सम्पज्जलित
सजोतिभूत मुखे पक्खिपेय्य – त तस्स ओट्ट पि दहेय्य मुख पि दहेय्य जिह्व
पि दहेय्य कण्ठ पि दहेय्य उर पि दहेय्य अन्त पि अन्तगुण पि आदाय अधो-
भाग निवर्त्तयेय्य । त किस्स हेतु ? ततोनिदान हि सो, भिक्खवे, मरण
वा निगच्छेय्य मरणमर्त्त वा दुःख, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा पर
मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जेय्य । य च खो सो,
भिक्खवे, दुस्सीलो पापघम्मो पे० कसम्बुजातो खत्तियमहासालान
वा ब्राह्मणमहासालान वा गृहपतिमहासालान वा सद्वादेय्य पिण्डपात
परिभुञ्जति, त हि तस्स होति दीघरत्त अहिताय दुःखाय कायस्स भेदा
पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जति ।

७ “त किं मञ्जय, भिक्खवे, कतमं नु खो वर – य बलवा
पुरिसो सीसे वा गहेत्वा खन्वे वा गहेत्वा तत्त अयोमञ्च वा अयोपीठ
वा अभिनिसीदापेय्य वा अभिनिपज्जापेय्य वा, य वा खत्तियमहासालान
वा ब्राह्मणमहासालान वा गृहपतिमहासालान वा सद्वादेय्य मञ्चपीठ
परिभुञ्जेय्या” ति ?

“एतदेव, भन्ते, वर – य खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहासालान
वा गृहपतिमहासालान वा सद्वादेय्य मञ्चपीठ परिभुञ्जेय्य, दुःख हेतु,
भन्ते, य बलवा पुरिसो सीसे वा गहेत्वा खन्वे वा गहेत्वा तत्त अयोमञ्च
वा अयोपीठ वा अभिनिसीदापेय्य वा अभिनिपज्जापेय्य वा” ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा
 एतदेव तस्स वर दुस्सीलस्स पे० कसम्बुजातस्स य वलवा पुरिसो
 सीसे वा गहेत्वा खन्धे वा गहेत्वा तत्त अपोमञ्च वा अयोपीठ वा अभि-
 निसीदापेय्य वा अभिनिपज्जापेय्य वा । त किस्स हेतु ? ततोनिदान
 हि सो, भिक्खवे, मरण वा निगच्छेय्य मरणमत्त वा दुक्ख, न त्वेव तप्प- 5
 च्चया कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गतिं विनिपात निरय उप-
 पज्जेय्य । य च खो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो पापघम्मो पे० कसम्बुजातो
 खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहासालान वा गहपतिमहासालान वा
 सद्दादेय्य मञ्चपीठ परिभुज्जति । त हि तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्त
 अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गतिं विनिपात 10
 निरय उपपज्जति ।

“त किं मञ्चय, भिक्खवे, कतम नु खो वर — य वलवा
 पुरिसो उद्धपाद^१ अधोसिर गहेत्वा तत्ताय लोहकुम्भिया पक्खिपेय्य आदि-
 त्ताय सम्पज्जलिताय सजोतिभूताय — सो तत्थ फेणुद्देहक^२ पच्चमानो सकिं
 पि उद्ध गच्छेय्य सकिं पि अधो गच्छेय्य सकिं पि तिरिय गच्छेय्य, य वा 15
 खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहासालान वा गहपतिमहासालान वा
 सद्दादेय्य विहार परिभुज्जेय्या” ति ?

R 154

“एतदेव, भन्ते, वर — य खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहासालान
 वा गहपतिमहासालान वा सद्दादेय्य विहार परिभुज्जेय्य, दुक्ख हेत,
 भन्ते, य वलवा पुरिसो उद्धपाद अधोसिर गहेत्वा तत्ताय लोहकुम्भिया 20
 पक्खिपेय्य आदिताय सम्पज्जलिताय सजोतिभूताय — सो तत्थ फेणुद्देहक
 पच्चमानो सकिं पि उद्ध गच्छेय्य सकिं पि अधो गच्छेय्य सकिं पि तिरिय
 गच्छेय्या” ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा
 एतदेव तस्स वर दुस्सीलस्स पापघम्मस्स पे० कसम्बुजातस्स य 25
 वलवा पुरिसो उद्धपाद अधोसिर गहेत्वा पे० सकिं पि तिरिय
 गच्छेय्य । त निस्स हेतु ? ततोनिदान हि सो, भिक्खवे, मरण वा
 निगच्छेय्य मरणमत्त वा दुक्ख, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा पर
 मरणा अपाय दुग्गतिं विनिपात निरय उपपज्जेय्य^३ । य च खो सो,
 भिक्खवे, दुस्सीलो पापघम्मो पे० कसम्बुजातो खत्तियमहासालान 30

१ उद्धपाद — सी० । २ फेणुद्देहक — भा०, स्था०, सी० । ३ उपपज्जति — सी०, स्था० ।

B 500

वा ब्राह्मणमहासालानं वा गृहपतिमहासालानं वा सद्वादेय्यं विहारं परि-
भुञ्जति । तं हि तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्तं अहिताय दुपप्पाय
कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

६. "तस्मात्तिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितब्बं — 'येसं च मयं परि-
५ भुञ्जाम चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिवस्सारं' तेसं ते
कारा महप्फला भविस्सन्ति महानिसंसा, अम्हाकं चेवायं पव्वज्जा अवज्जा
भविस्सति सफला सउद्रया' ति । एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्बं —
'अत्तत्थं' वा, भिक्खवे, सम्पस्समानेन अलमेव अप्पमादेन सम्पादेतुं;
परत्थं वा, भिक्खवे, सम्पस्समानेन अलमेव अप्पमादेन सम्पादेतुं;
१० उभयत्थं वा, भिक्खवे, सम्पस्समानेन अलमेव अप्पमादेन सम्पादेतुं" ति ।

१०. इदमवोच भगवा । इमस्मि च पन वेय्याकरणस्मि भञ्ज-
माने सट्ठिमत्तानं भिक्खून् उण्हं लोहितं मुखतो उग्गज्झि । सट्ठिमत्ता
भिक्खू सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिमु — "सुदुक्करं" भगवा, सुदुक्करं
भगवा" ति । सट्ठिमत्तानं भिक्खून् अनुपादाय आसवेहि चित्तानि
१५ विमुच्चिसू ति ।

६. सुनेत्तसुत्तं

१. "भूतपुब्बं, भिक्खवे, सुनेत्तो नाम सत्था अहोसि तित्थकरो
कामेसु वीतरागो । सुनेत्तस्स खो पन, भिक्खवे, सत्थुनो अनेकानि
सावकसत्तानि अहेसुं । सुनेत्तो सत्था सावकानं ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं
देसेसि । ये खो पन, भिक्खवे, सुनेत्तस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय
२० धम्मं देसेत्तस्स चित्तानि नप्पत्तादेसुं ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं
दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जिसु । ये खो पन, भिक्खवे, सुनेत्तस्स
सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेत्तस्स चित्तानि पसादेसुं ते कायस्स
भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जिसु ।

२. "भूतपुब्बं, भिक्खवे, खो नाम सत्था अहोसि ... पे०...
२५ अरनेमि नाम सत्था अहोसि ... पे०... कुदालको नाम सत्था अहोसि
... पे०... हत्थिपालो नाम सत्था अहोसि ... पे०... जोतिपालो नाम सत्था

१. ० परिक्रान्तारान — सी०, रया०, रो० । २. अत्त — सी० । ३. दुक्कर — सी०, स्वा०,
रो० । ४-५. खो भिक्खवे — सी०, स्वा० । ५. कुदालो — सी०, रया०, रो० ।

अहोसि ... पे०... अरको नाम सत्या अहोसि तित्थकरो कामेसु वीतरागो । अरकस्स खो पन, भिक्खवे, सत्थुनो अनेकानि सावकसत्तानि अहेसुं । अरको नाम सत्या सावकानं ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेसि । ये खो पन, भिक्खवे, अरकस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसे-
न्तस्स चित्तानि नप्पसादेसुं, ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं 5
विनिपातं निरयं उपपज्जिसु । ये खो पन, भिक्खवे, अरकस्स सत्थुनो
ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि पसादेसुं, ते कायस्स भेदा
परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जिसु ।

३. “तं किं मञ्जय, भिक्खवे, यो इमे सत्त सत्थारे तित्थकरे कामेसु वीतरागे अनेकसत्तपरिवारे ससावकसङ्घे पदुट्ठचित्तो अक्कोसेय्य 10
परिभासेय्य, वहुं सो अपुञ्जं पसवेय्या” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“यो, भिक्खवे, इमे सत्त सत्थारे तित्थकरे कामेसु वीतरागे अनेकसत्तपरिवारे ससावकसङ्घे पदुट्ठचित्तो अक्कोसेय्य परिभासेय्य, वहुं सो अपुञ्जं पसवेय्य । यो एकं दिट्ठिसम्पन्नं पुग्गलं पदुट्ठचित्तो 15
अक्कोसति परिभासति, अयं ततो बहुतरं अपुञ्जं पसवति । तं किस्स हेतु ? नाहं, भिक्खवे, इतो बहिद्वा एवरूपि खन्ति वदामि यथा मं सन्नहा-
चारीसु ।

“तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिक्खित्तव्यं — ‘न नो’ सन्नहाचारीसु चित्तानि पदुट्ठानि भविस्सन्ती’ ति । एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खित्तव्यं” ति । 20

१०. अरकमुत्तं

१. “भूतपुब्बं, भिक्खवे, अरको नाम सत्या अहोसि तित्थकरो कामेसु वीतरागो । अरकस्स खो पन, भिक्खवे, सत्थुनो अनेकानि सावकसत्तानि अहेसुं । अरको सत्या सावकानं एवं धम्मं देसेति” — ‘अप्पमां, ब्राह्मण, जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं मन्तायं’ 25
‘चोदव्वं’, कत्तव्वं कुसलं, चरित्तव्वं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स अमरणं ।

१. दुट्ठिसां — सी०, त्या०, रो० । २. पग्ग — सी०; त्वेव पग्ग — त्या० ।
३. देगेति — रो० । ४. मन्ताय — सी०, त्या०, रो० । ५. चोदव्वं — त्या० ।

D. 502

‘सेय्यथापि, ब्राह्मण, तिण्णगे उस्सावविन्दु सुरिये उग्गच्छन्ते
खिप्पंयेव पटिविगच्छति, न चिरट्ठितिकं होति; एवमेव खो, ब्राह्मण,
उस्सावविन्दूपमं जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं
मन्तायं बोद्धव्वं, कत्तव्वं कुसलं, चरित्तव्वं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स

5 अमरणं ।

‘सेय्यथापि, ब्राह्मण, थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते उदकबुब्बुल्लं^१
खिप्पंयेव पटिविगच्छति, न चिरट्ठितिकं होति; एवमेव खो, ब्राह्मण,
उदकबुब्बुल्लूपमं^२ जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं
मन्तायं बोद्धव्वं, कत्तव्वं कुसलं, चरित्तव्वं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स

10 अमरणं ।

‘सेय्यथापि, ब्राह्मण, उदके दण्डराजि खिप्पंयेव पटिविगच्छति,
न चिरट्ठितिका होति; एवमेव खो, ब्राह्मण, उदके दण्डराजूपमं^३ जीवितं
मनुस्सानं परित्तं ... पे०... नत्थि जातस्स अमरणं ।

‘सेय्यथापि, ब्राह्मण, नदी पव्वतेय्या दूरङ्गमा सीघसोता हार-
15 हारिणी, नत्थि सो खणो वा लयो वा मुहुत्तो वा यं सा आवत्तति^४, अथ
खो सा गच्छतेव^५ वत्ततेव सन्दतेव^६; एवमेव खो, ब्राह्मण, नदीपव्वतेय्यूपमं
जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं ... पे०... नत्थि जातस्स अमरणं ।

‘सेय्यथापि, ब्राह्मण, बलवा पुरिसो जिह्मगे खेळपिण्डं^७ संयूहित्वा
अकसिरेनेव^८ वमेय्य; एवमेव खो, ब्राह्मण, खेळपिण्डूपमं जीवितं मनुस्सानं
20 परित्तं ... पे०... नत्थि जातस्स अमरणं ।

R. 158

‘सेय्यथापि, ब्राह्मण, दिवसंसन्तत्ते अयोकटाहे मंसपेसिं^९ पक्खित्ता
खिप्पंयेव पटिविगच्छति, न चिरट्ठितिका होति; एवमेव खो, ब्राह्मण,
मंसपेसूपमं जीवितं मनुस्सानं परित्तं ... पे०... नत्थि जातस्स अमरणं ।

‘सेय्यथापि, ब्राह्मण, गावी वज्झा आघातनं नीयमाना यं यदेव
25 पादं उद्धरति, सन्तिकेव होति^{१०} बधस्स सन्तिकेव मरणस्स; एवमेव खो,
ब्राह्मण, गोवज्झूपमं^{११} जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं^{१२}

" 503

१ उदकबुब्बुल्ल - स्या०, उदके उदकबुब्बुल्ल - रो० । २ उदकबुब्बुल्लूपम - स्या० ।

३. दण्डराजूपम - स्या० । ४. वरति - सी०, परति - स्या०; आरम्भति - रो० । ५-५. गच्छते
च वत्तते च सन्दते च - स्या० । ६. खेळ पिण्ड - सी० । ७. अणवसिरेनेव - सी०, रो० ।

८. मणपेसी - सी०, स्या०, रो० । ९. स्या० पोटयके नत्थि । १०. गावीवज्झूपम - सी०,
स्या० । ११. बहुपायास - रमा०, रो० ।

मन्तायं बोद्धव्यं, कत्तव्यं कुसलं, चरितव्यं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स अमरणं' ति ।

२. "तेन खो पन, भिक्खवे, समयेन मनुस्सानं सट्ठिवस्ससहस्सानि आयुप्पमाणं अहोसि, पञ्चवस्ससत्तिका कुमारिका अलंपतेय्या अहोसि । तेन खो पन, भिक्खवे, समयेन मनुस्सानं^१ छल्लेवे^२ आवाघा अहेसुं - सीतं, 5
उण्हं, जिघच्छा, पिपासा, उच्चारो, पस्सावो । सो हि नाम, भिक्खवे, अरको सत्था एवं दीघायुकेसु मनुस्सेसु एवं चिरट्ठित्तिकेसु एवं अप्पावाघेसु सावकानं एवं धम्मं देसेस्सति - 'अप्पकं, ब्राह्मण, जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं मन्तायं बोद्धव्यं, कत्तव्यं कुसलं, चरितव्यं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स अमरणं' ति । 10

३. "एतरहि तं, भिक्खवे, सम्मा वदमानो वदेय्य - 'अप्पकं जीवितं मनुस्सानं परित्तं लहुकं बहुदुक्खं बहुपायासं मन्तायं बोद्धव्यं, कत्तव्यं कुसलं, चरितव्यं ब्रह्मचरियं, नत्थि जातस्स अमरणं' ति । एत-
रहि, भिक्खवे, यो चिरं जीवति सो वस्ससतं अप्पं वा भिय्यो । वस्ससतं 15
खो पन, भिक्खवे, जीवन्तो तीणियेव उतुसतानि जीवति - उतुसतं हेमन्तानं, उतुसतं गिम्हानं, उतुसतं वस्सानं । तीणि खो पन, भिक्खवे, उतुसतानि जीवन्तो द्वादसयेव माससतानि जीवति - चत्तारि मास-
सतानि हेमन्तानं, चत्तारि माससतानि गिम्हानं, चत्तारि माससतानि 20
वस्सानं । द्वादस खो पन, भिक्खवे, माससतानि जीवन्तो चतुवीसत्तियेव^३ अद्दमाससतानि^४ जीवति - अद्दमाससतानि हेमन्तानं, अद्दमाससतानि गिम्हानं, अद्दमाससतानि वस्सानं । चतुवीसत्ति खो पन, भिक्खवे, अद्दमाससतानि जीवन्तो छत्तिसंयेव रत्तिसहस्सानि जीवति - द्वादस रत्ति-
सहस्सानि हेमन्तानं, द्वादस रत्तिसहस्सानि गिम्हानं, द्वादस रत्तिसहस्सानि 25
वस्मानं । छत्तिसं खो पन, भिक्खवे, रत्तिसहस्सानि जीवन्तो द्वेगत्तियेव^५ भत्तसहस्सानि भुञ्जति - चतुवीसत्ति भत्तसहस्सानि हेमन्तानं, चतुवीसत्ति भत्तसहस्सानि गिम्हानं, चतुवीसत्ति भत्तसहस्सानि वस्सानं सद्धि मातु-
थञ्जाय सद्धि भत्तन्तरायेन^६ ।

४ "तन्निमे भत्तन्तराया कप्पिमिद्धो^७ पि भत्तं न भुञ्जति, दुग्गिन्नो पि भत्तं न भुञ्जति, व्यापितो पि भत्तं न भुञ्जति, उपोसयिको

१ मनुग्गा - गी० । २ छलेवे - गी०, प्पा० । ३ चतुवीसत्ति येव - गी०, प्पा०, रो० । ४ अद्दमाससतानि - प्पा० । ५ द्वेगत्तियेव - गी०, प्पा०, रो० । ६ भत्तन्तरायेन - गी० । ७ दुग्गिन्नो - गी०, प्पा०, रो० ।

पि भत्तं न भुञ्जति, अलाभकेन पि भत्तं न भुञ्जति । इति खो, भिक्खवे, मया वस्ससतायुकरस्स मनुस्सस्स आयु पि सङ्खातो, आयुप्पमाणं पि सङ्खातं, उतू पि सङ्खाता, संवच्छरा पि सङ्खाता, मासा पि सङ्खाता, अद्धमासा पि सङ्खाता, रत्ति पि सङ्खाता, दिवा पि सङ्खाता, भत्ता पि सङ्खाता, भत्तन्तराया पि सङ्खाता । यं, भिक्खवे, सत्थारा करणीयं सावकानं हितेसिना अनुकम्पकेन अनुकम्पं उपादाय; कतं वो तं मया एतानि, भिक्खवे, ख्वम्मूलानि एतानि सुञ्जागारानि । शायथ, भिक्खवे, मा पमादत्थ; मा पच्छा विप्पटिसरिनो अहुवत्थ । अयं वो अम्हाकं अनुसासनी' ति ।

महावग्गो सत्तमो' ।

तत्सुद्धानं

हिरीगुरियं^३ उपमा, धम्मञ्जू पारिच्छत्तकं ।
सक्कच्चं^४ भावना^५ अग्गि, सुनेत्तअरकेन^६ चा ति' ॥

८. विनयवग्गो

१. पठमविनयधरसुत्तं

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्ति जानाति, अनापत्ति जानाति, लहुकं आपत्ति जानाति, गरुक्कं आपत्ति जानाति, सीलवा होति पाप्पिमोक्ख-
१५ संवरसंवृतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु^१ वज्जेसु भयदस्सावी समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु, चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठ-
धम्ममुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं खया अनासयं चेतोविमुत्ति पञ्चाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मो सयां
अभिज्झा सच्छिक्खत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे,
२० सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होती" ति ।

१. दुत्तिमो - सी०, रया० । २. हिरीगुरियं नागरं - सी०, स्या०, रो० ।

३-३. सक्कच्चं भावन - सी०, स्या०; सक्कत्वा भावनं - रो० । ४-४. सुनेत्त-अरकेन ते दसा ति - सी०; सुनेत्त-अरकेनानुसासनी ति - स्या० । ५. अनुमत्तेसु - सी०, रो० ।

२. दुतियविनयधरसुत्तं

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो
 होति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं
 आपत्तिं जानाति, गहकं आपत्तिं जानाति, उभयानि खो पनस्स पात्ति-
 मोक्खानि वित्त्यारेन स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुधि-
 निच्छित्तानि सुत्तसो अनुव्यञ्जनसो, चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं 5
 दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिर-
 लाभी, आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्चाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे
 सयं अभिञ्जा सच्चिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे,
 सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होती" ति ।

B 505

R. 141

३. ततियविनयधरसुत्तं

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो 10
 होति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं
 आपत्तिं जानाति, गरुक्कं आपत्तिं जानाति, विनये खो पन ठितो होति
 असंहोरो, चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकाम-
 लाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवानं खया अनासवं चेतो-
 विमुत्तिं पञ्चाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मो सयं अभिञ्जा सच्चिकत्वा उप- 15
 सम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो
 भिक्खु विनयधरो होती" ति ।

४. चतुर्विंशपरसुत्तं

१. "सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो
 होति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुकं
 आपत्तिं जानाति, गरुक्कं आपत्तिं जानाति, अनेकविहितं पुब्बेनिवासं 20
 अनुस्सरति, सेम्यधीदं — एवं पि जातिं द्वे पि जातियो ...पे०... इति साकारं
 गउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, दिव्वेन चक्सुना विसुद्धेन
 प्रतिक्खन्तमानुसयेन यपागम्भूपणे सत्ते पजानाति, आसवानं खया अना-
 सयं चेतोविमुत्तिं पञ्चाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मो सयं अभिञ्जा सच्चिकत्वा
 उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि गो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो 25
 भिक्खु विनयधरो होती" ति ।

B. 506

५. पठमविनयधरसोभनसुत्तं

R 142

१ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो^१ विनयधरो सोभति ।
 कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुक आपत्तिं
 जानाति, गरुक आपत्तिं जानाति, सीलवा होति पे० समादाय
 सिक्खति सिक्खापदेनु, चतुस्र ज्ञानान् आभिचेतसिकान् निकामलाभी
 ५ होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवान् खया पे०, सच्चिकत्वा
 उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो
 विनयधरो सोभती” ति ।

६. दुतियविनयधरसोभनसुत्तं

१ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो विनयधरो सोभति ।
 कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुक आपत्तिं
 १० जानाति, गरुक आपत्तिं जानाति, उभयानि खो पनस्स पात्तिमोक्खानि
 वित्थारेण स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छित्तानि
 सुत्तसो अनुव्यञ्जनसो, चतुस्र ज्ञानान् पे० अकसिरलाभी, आसवान्
 खया पे० सच्चिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे,
 सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो विनयधरो सोभती” ति ।

७. ततियविनयधरसोभनसुत्तं

१५ १ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्ना तो विनयधरो सोभति ।
 कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुक आपत्तिं
 जानाति, गरुक आपत्तिं जानाति, विनये खो पन ठितो होति असहीरो,
 चतुस्र ज्ञानान् पे० अकसिरलाभी, आसवान् खया पे० सच्चिक-
 २० कत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि
 समन्नागतो विनयधरो सोभती” ति ।

R 143

८. चतुत्थविनयधरसोभनसुत्तं

07

१ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो विनयधरो सोभति ।
 कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुक आपत्तिं
 जानाति, गरुक आपत्तिं जानाति, अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति,

१ समन्नागतो भिक्खु - सी०, स्या०, रो० ।

सेय्यधीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे०... इति साकारं सउद्देसं
अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, दिव्वेन चक्खुना विमुद्धेन अति-
क्कन्तमानुसकेन ... पे०... आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्खत्वा उप-
सम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो
विनयधरो सोभती' ति ।

5

६. सत्थुसासनसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा उपालि येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपराद्ध-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चो खो
आयस्मा उपालि भगवन्तं एतदवोच —

२. “साधु मे, भन्ते, भगवा सङ्घित्तेन धम्मं देसेतु, यमहं भगवतो
धम्मं सुत्वा एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहिततो विहरेय्य” ति । 10

“ये खो त्व, उपालि, धम्मे जानेय्यासि — ‘इमे धम्मा न एकन्त-
निव्विदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोधाय निव्वाना-
नाय सबत्तन्ती’ ति, एकसेन, उपालि, धारेय्यासि — ‘नेसो धम्मो नेसो
विनयो नेत सत्थुसासन’ ति । ये च खो त्वं, उपालि, धम्मे जानेय्यासि
— ‘इमे धम्मा एकन्तनिव्विदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्जाय 15
,सम्बोधाय निव्वानाय संबत्तन्ती’ ति; एकसेन, उपालि, धारेय्यासि —
‘एसो धम्मो एसो विनयो एतं सत्थुसासन’” ति ।

१०. अधिकरणसमयसुत्तं

१ “सत्तिमे, भिक्खवे, अधिकरणसमथा धम्मा उप्पन्नप्पन्नानं
अधिकरणान समथाय वूपसमाय । कतमे सत्त ? सम्मुखाविनयो
दातव्वो, सतिविनयो दातव्वो, अमूहविनयो दातव्वो, पटिञ्जात- 20 B 500
करणे दातव्व, येभुय्यसिका दातव्वा, तस्सपापियसिका दातव्वा, तिण-
वत्थारको दातव्वो । इमे खो, भिक्खवे, सत्त अधिकरणसमथा धम्मा
उप्पन्नप्पन्नानं अधिकरणान समथाय वूपसमाया” ति ।

विनयवग्गो अट्ठमो ।

१-१ पटिञ्जातकरणं येभुय्यसिका तस्स पापियसिका तिणवत्थारको — स्या० ।

२ तातयो — स्या० ।

तत्सुद्धानं

चतुरो विनयधरा, चतुरो' चेव सोभना' ।
सासन' अधिकरण - समयेनद्वमे दसा ति' ॥

—०—

६. समणवग्गो

१. भिक्खुसुत्तं

“सत्तन्नं, भिक्खवे, धम्मानं भिन्नत्ता भिक्खु होति । कतमेस
सत्तन्नं ? सक्कायदिट्ठि भिन्ना होति, विचिकिच्छा भिन्ना होति, सील
व्यतपरामासो भिन्नो होति, रागो भिन्नो होति, दोसो भिन्नो होति, मोहो
भिन्नो होति, मानो भिन्नो होति । इमेसं खो, भिक्खवे, सत्तन्नं धम्मानं
भिन्नत्ता भिक्खु होती” ति ।

२. समणसुत्तं

१ सत्तन्नं, भिक्खवे, धम्मानं समितत्ता समणो होति .. पे०..

३. ब्राह्मणसुत्तं

१ बाहितता ब्राह्मणो होति पे० .. ।

४. सोत्तियसुत्तं

१ निस्सुत्तता' सोत्तियो' होति पे० . ।

५. न्हातकसुत्तं

१ न्हातत्ता' न्हातको' होति पे० ।

B 509

१-१ चतुरो विनयधरसोभना होति - सी०, रो० । २-२ सासनं प्रह्मगुतरनिकायो दस पाणि अधिकरणसमयेना ति - सी०, सासनं प्रह्मगुतरनिकायो दस पाणि अधिकरणसमयेना ति - रो० । ३ निस्सुत्तता - स्या०, रो० । ४ सोत्तियो - स्या०, सोत्तियो - रो० । ५-५ न्हातत्ता न्हातको - सी०, स्या०, निनहातत्ता न्हातको - रो० ।

६. वेदगूसुत्तं

१. विदितत्ता वेदगू होति ... पे०... ।

R. 145

७. अरियसुत्तं

१. आरकत्ता^१ अरियो होति ... पे०... ।

८. अरहासुत्तं

१. “आरकत्ता अरहा होति । कतमेसं सत्तन्नं ? सक्काय-
दिट्ठि आरका होति, विचिकिच्छा आरका होति, सीलव्वतपरामासो
आरको होति, रागो आरको होति, दोसो आरको होति, मोहो आरको
होति, मानो आरको होति । इमेसं खो, भिक्खवे, सत्तन्नं धम्मानं आरकत्ता
अरहा होती” ति ।

९. असद्धम्मसुत्तं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, असद्धम्मा । कतमे सत्त ? अस्सद्धो
होति, अहिरिको होति, अनोत्तप्पी^२ होति, अप्पस्सुतो होति, कुसीतो
होति, मुट्ठस्सति होति, दुप्पञ्चो होति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त
असद्धम्मा” ति ।

१०. सद्धम्मसुत्तं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, सद्धम्मा । कतमे सत्त ? सद्धो होति,
हिरीमा होति, ओत्तप्पी होति, बहुस्सुतो होति, आरद्धविरियो होति,
सत्तिमा होति, पञ्जावा होति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त सद्धम्मा” ति ।

समणयगो नवमो ।

तस्सुद्धानं

भिक्खु समणो ब्राह्मणो, सोत्तियो चेव न्हातको ।

वेदगू अरियो अरहा, असद्धम्मा च सद्धम्मा ति ॥

15 B 510

१. स्या० पोतयके इदं सुत्तं न विद्यति । २. अरहत्ता — सी०; परीहृता — रो० ।
३. अनोत्तप्पी — सी० ।

१०. आहुनेय्यवग्गो

१. "सत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या ... पे०... दक्खिण्येय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्ञवक्खेतं लोकस्स । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो चक्खुस्मि अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्च-
सञ्जी अनिच्चपटिसंवेदी सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्च-
५ मानो पञ्ञाय परियोगाहमानो । सो आसवानं खया अनासवं चेतो-
विमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्चिकत्वा उप-
सम्पज्ज विहरति । अयं खो, भिक्खवे, पठमो पुग्गलो आहुनेय्यो पाहु-
नेय्यो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञवक्खेतं लोकस्स ।

R. 146

"पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो चक्खुस्मि अनिच्चा-
१० नुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्जी अनिच्चपटिसंवेदी सततं समितं अब्बो-
किण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्ञाय परियोगाहमानो । तस्स अपुब्बं
अचरिमं आसवपरियादानं च होति जीवितपरियादानं च । अयं, भिक्खवे,
दुतियो पुग्गलो आहुनेय्यो ... पे०... अनुत्तरं पुञ्ञवक्खेतं लोकस्स ।

"पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो चक्खुस्मि अनिच्चा-
१५ नुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्जी अनिच्चपटिसंवेदी सततं समितं अब्बो-
किण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्ञाय परियोगाहमानो । सो पञ्चत्तं
ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया अन्तरपरिनिब्बायी होति ... पे०...
उपहच्चपरिनिब्बायी होति ... पे०... असत्तारपरिनिब्बायी होति
... पे०... ससत्तारपरिनिब्बायी होति ... पे०... उद्धंसोतो होति अकनिट्ठ-
२० गामी । अयं, भिक्खवे, सत्तमो पुग्गलो आहुनेय्यो ... पे०... अनुत्तरं
पुञ्ञवक्खेतं लोकस्स । इमे खो, भिक्खवे, सत्त पुग्गला आहुनेय्या पाहु-
नेय्या दक्खिण्येय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्ञवक्खेतं लोकस्सा"
ति ।

511

२-८. सत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या ... पे०...
२५ अनुत्तरं पुञ्ञवक्खेतं लोकस्स । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे,
एकच्चो पुग्गलो चक्खुस्मि दुक्खानुपस्सी विहरति ... पे०... चक्खुस्मि
अनत्तानुपस्सी विहरति ... पे०... चक्खुस्मि खयानुपस्सी विहरति ... पे०...
चक्खुस्मि वयानुपस्सी विहरति ... पे०... चक्खुस्मि विरागानुपस्सी विह-
रति ... पे०... चक्खुस्मि निरोधानुपस्सी विहरति ... पे०... चक्खुस्मि
३० पटिनिस्सगानुपस्सी विहरति ... पे०... ।

६-४८. सोतस्मि ... पे०... धानस्मि ... जिह्वाय ... कायस्मि ...
नस्मि ... पे०... ।

४६-६६. रूपेसु ... पे०... सद्देसु ... गन्धेसु ... रसेसु ... फोटुब्बेसु
धम्मेषु ... पे०... ।

R. 147

६७-१४४. चक्खुविज्जाणे ... पे०... सोतविज्जाणे ... धान- 5
वेज्जाणे ... जिह्वाविज्जाणे ... कायविज्जाणे ... मनोविज्जाणे ... पे०... ।

१४५-६२. चक्खुसम्पस्से ... पे०... सोतसम्पस्से ... धान-
सम्पस्से ... जिह्वासम्पस्से ... कायसम्पस्से ... मनोसम्पस्से ... पे०... ।

१६३-२४०. चक्खुसम्पस्सजाय वेदनाय ... पे०... सोत-
सम्पस्सजाय वेदनाय ... धानसम्पस्सजाय वेदनाय ... जिह्वासम्पस्सजाय 10
वेदनाय ... कायसम्पस्सजाय वेदनाय ... मनोसम्पस्सजाय वेदनाय
... पे०... ।

२४१-८८. रूपसञ्जाय ... पे०... सद्दसञ्जाय ... गन्ध-
सञ्जाय ... रससञ्जाय ... फोटुब्बसञ्जाय ... धम्मसञ्जाय ... पे०... ।

२८६-३३६. रूपसञ्चेतनाय ... पे०... सद्दसञ्चेतनाय ... गन्ध- 15
सञ्चेतनाय ... रससञ्चेतनाय ... फोटुब्बसञ्चेतनाय ... धम्मसञ्चेतनाय
... पे०... ।

३३७-८४. रूपतण्हाय ... पे०... सद्दतण्हाय ... गन्धतण्हाय ...
रसतण्हाय ... फोटुब्बतण्हाय ... धम्मतण्हाय ... पे०... ।

३८५-४३२. रूपवित्तके ... पे०... सद्दवित्तके ... गन्धवित्तके 20
... रसवित्तके ... फोटुब्बवित्तके ... धम्मवित्तके ... पे०... ।

४३३-८०. रूपविचारे ... पे०... सद्दविचारे ... गन्धविचारे ...
रसविचारे ... फोटुब्बविचारे ... धम्मविचारे ... पे०... ।

४८१-५२८. "पञ्चकखन्धे" ... पे०... रूपकखन्धे ... वेदनाकखन्धे
... सञ्जाकखन्धे ... सङ्खारकखन्धे ... विज्जाणकखन्धे अनिच्चानुपस्सी 25
विहरति ... पे०... दुक्खानुपस्सी विहरति ... अनत्तानुपस्सी विहरति ...
खयानुपस्सी विहरति ... वयानुपस्सी विहरति ... विरागानुपस्सी विहरति
... निरोधानुपस्सी विहरति ... पटिनिस्सग्गानुपस्सी विहरति ... पे०...
लोकस्सा^१ ति ।

B. 512

आहुनेप्यवगो दसमो ।

१. सी०, स्था०, रो० पौलकेनु नत्थि । २. सी०, स्था०, रो० पौलकेनु नत्थि ।

तत्सुद्धानं

छेद्वारारम्भणेस्वेत्य, विज्झाणेसु च फस्सेसु ।
 वेदनासु च द्वारस्स, सुत्ता होन्ति विसुं अट्ठ ॥
 सज्झा सज्जेतना तण्हा, वितक्केसु विचारे च ।
 गोचरस्स विसुं अट्ठ, पञ्चक्खन्वे च पञ्चेके ॥
 5 सोळसस्वेत्य भूलेसु, अनिच्चं दुक्खमनत्ता ।
 खया वया विरागा च, निरोधा पटिनिस्सग्गा ॥
 कमं अट्ठानुपस्सना, योजेत्वान विसुं विसुं ।
 सम्पिण्डितेसु सज्जेसु, होन्ति पञ्च सतानि च ।
 अट्ठवीसति सुत्तानि, आहुनेय्ये च वग्निके ॥

— ० —

११. रागपेय्यालं

R 140 10

१. “रागस्स, भिक्खवे, अभिज्झाय सत्त धम्मा भावेतब्बा ।
 कतमे सत्त ? सतिसम्बोज्झङ्गो ... पे०... उपेक्खासम्बोज्झङ्गो — रागस्स,
 भिक्खवे, अभिज्झाय इमे सत्त धम्मा भावेतब्बा” ति ।

२. “रागस्स, भिक्खवे, अभिज्झाय सत्त धम्मा भावेतब्बा ।
 कतमे सत्त ? अनिच्चसज्झा, अनत्तसज्झा, असुभसज्झा, आदीनव-
 15 सज्झा, पहानत्तज्झा, विरागसज्झा, निरोधसज्झा — रागस्स, भिक्खवे,
 अभिज्झाय इमे सत्त धम्मा भावेतब्बा” ति ।

B 513

३. “रागस्स, भिक्खवे, अभिज्झाय सत्त धम्मा भावेतब्बा ।
 कतमे सत्त ? असुभसज्झा, मरणसज्झा, आहारे पटिकूलसज्झा,
 सब्बलोके अनभिरत्तसज्झा, अनिच्चसज्झा, अनिच्चे दुक्खसज्झा,
 20 दुक्खे अनत्तसज्झा — रागस्स, भिक्खवे, अभिज्झाय इमे सत्त धम्मा
 भावेतब्बा” ति ।

४-३०. “रागस्स, भिक्खवे, परिज्झाय ... पे०... परिक्खयाय
 ... पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय
 ... पे०... पटिनिस्सग्गाय इमे सत्त धम्मा भावेतब्बा” ति ।

२१-५१०. “दोसस्स ... पे०... मोहस्स ... कोधस्स ... उपत्ता-
 हस्स ... मयक्खस्स ... पळासस्स” ... इत्ताय ... मच्छरियस्स ... मायाय ...

१-१. इमा उद्दानवाक्यो सी०, स्या०, रो० पौत्यकेषु न दिशन्ति । २. पटिकूल-
 सज्झा — सी०, स्या०, रो० । ३. पळासस्स — सी०, स्या० ।

साठेय्यस्स ... थम्भस्स ... सारम्भस्स ... मानस्स ... अतिमानस्स ...
 मदस्स ... पमादस्स ... अभिञ्जाय ... पे०... परिञ्जाय ... परिवखायाय
 ... पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ...
 पटिनिस्सग्गाय ... पे०... इमे सत्त धम्मा भावेतब्बा” ति ।

इदमवोच भगवा । अत्तमत्ता ते भिक्खु भगवतो भासितं अभि- 5 R. 149
 नन्दुं ति ।

रागपेम्पलं निद्रितं ।

सत्तकनिपातो^१ निद्रितो^१ ।

—:०:—

८. अट्टकनिपातो

१. मेत्तावग्गो

१. मेत्तासुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने
अनायपिण्डकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि -
“भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा
एतदवोच -

२. “मेत्ताय, भिक्खवे, चेतोविमुत्तिया आसेविताय भाविताय
बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुट्ठिताय परिचिताय सुसमारद्धाय
अट्ठानिसंसा पाटिकह्वा । कत्तमे अट्ठ ? सुखं सुपत्ति, सुखं पटिबुज्झति,
न पापकं सुपिनं पस्सति, मनुस्सानं पियो होति, अमनुस्सानं पियो होति,
देवता रक्खन्ति, नास्स अग्गि वा विसं वा सत्थं वा कमत्ति, उत्तरिं अप्पटि-
विज्झन्तो ब्रह्मलोकूपगो होति । मेत्ताय, भिक्खवे, चेतोविमुत्तिया
आसेविताय भाविताय बहुलीकताय यानिकताय वत्थुकताय अनुट्ठिताय
परिचिताय सुसमारद्धाय इमे अट्ठानिसंसा पाटिकह्वा ति ।

“यो च मेत्तं भावयति, अप्पमाणं पटिस्सतो” ।

तनू संयोजना होन्ति, पस्सतो उपधिक्खयं ॥

“एकं पि चे पाणमदुट्ठचित्तो,
मेत्तायति कुसली’ तेन होति ।
सब्बे च’ पाणे मनसानुकम्पी’,
पहूतमरियो पकरोति पुज्झं ॥

“ये सत्तसण्डं पथवि” विजेत्वा,
राजिसयो’ यजमाना अनुपरियगा’ ।
सत्समेयं’ पुरिसमेयं,
सम्मापासं वाजपेय्यं निरग्गळं” ॥

१. पतिस्सतो - सी० । २. कुसली - स्वा० । ३. व - सी०, स्वा०, रो० । ४. मनसानु-
कम्पि - स्वा०, रो० । ५. पठवि - सी०, स्वा०, रो० । ६. विजित्वा - सी०, स्वा० ।
७. राजिसयो - स्वा०; राजीसयो - रो० । ८. अनुपरिया - स्वा०; उपरिया - रो० ।
९. सत्समेयं - रो० । १०. निरग्गळं - सी० ।

“मेतत्त चित्तस्त गुभावितस्त,
कलं पि ते नानुभवन्ति सोळसि^१ ।
चन्द्रणभा तारगणा च सव्ये,
यद्या^२ न अग्नन्ति कलं पि सोळसि^३ ॥

“यो न हन्ति^४ न यातेति, न जिनाति न जापये ।
मेतन्तो^५ सव्यभूतानं, वेरं तस्स न केनची” ति ॥

5

२. पञ्चासुतं

१. “अट्टिमे, भिक्खवे, हेतू अट्ठ पच्चया आदिब्रह्मचरियिकाय
पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय
भावनाय पारिपूरिया संवत्तन्ति । कथमे अट्ठ^६? इध, भिक्खवे, भिक्खु
सत्थारं उपनिस्साय विहरति अञ्जतरं वा गरुडानियं^७ सन्नह्यचारि,
यत्थस्स तिव्वं हिरोत्तप्पं पच्चुपट्ठितं होति पेमं च गारवो च । अयं,
भिक्खवे, पठमो हेतु पठमो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्जाय
अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय
पारिपूरिया संवत्तति ।

10

२. “सो तं सत्थारं उपनिस्साय विहरन्तो^८ अञ्जतरं वा
गरुडानियं सन्नह्यचारि, यत्थस्स तिव्वं हिरोत्तप्पं पच्चुपट्ठितं होति पेमं
च गारवो च, ते कालेन कालं उपसङ्गमित्वा परिपुच्छति परि-
पच्छति — ‘इदं, भन्ते, कथं, इमस्स को अत्थो’ ति ? तस्स ते आयस्मन्तो
अविदंते चेव विवरन्ति^९, अनुत्तानीकत्तं च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेसु
च कट्ठाठानियेसु धम्मेषु कट्ठं पटिविनोदेन्ति । अयं, भिक्खवे, दुत्तियो
हेतु दुत्तियो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटि-
लाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया
संवत्तति ।

15 R. 15

B 3

20

३. “सो तं धम्मं सुत्वा दृयेन वूपकासेन सम्पादेति — कायवूप-
कासेन च चित्तवूपकामेन च । अयं, भिक्खवे, तत्तियो हेतु तत्तियो पच्चयो
आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय
भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

25

१. मालसि — सी० । २-७ नी०, म्या०, मे० वाचकेमु नल्लि । ३. हन्ति — सी०, स्वा० ।

४. मेतन्तो — स्वा० । ५. गरुडानिक — सी० । ६. विहरति — सी०, स्वा० । ७. विवरन्ति — म्या० ।

४. "सीलवा होति, पातिमोक्खसंदरसंवृतो विहरति आचार-
गोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खा-
पदेसु । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो हेतु चतुत्थो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय
पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय
5 भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

५. "बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो । ये ते धम्मा आदि-
कल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सव्यञ्जनं^१ वैवल-
परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता
होन्ति धाता^२ वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा ।
10 अयं, भिक्खवे, पच्चमो हेतु पच्चमो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय
पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय
भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

R. 153

६. "आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय,
कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, यामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो
15 कुसलेसु धम्मेषु । अयं, भिक्खवे, छट्ठो हेतु छट्ठो पच्चयो आदिब्रह्म-
चरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्यो-
भावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

U 4

७. "सङ्घगतो खो पण अनानाकधिको होति अतिरच्छान-
कधिको । सामं वा धम्मं भासति परं वा अज्झेसति अरियं वा तुण्हीभावं
20 नातिमज्जति । अयं, भिक्खवे, सत्तमो हेतु सत्तमो पच्चयो आदिब्रह्म-
चरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्यो-
भावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

८. "पच्चसु खो पण उपादानक्खन्धेसु उदयव्वयानुपत्तसी विह-
रति - 'इति रूपं, इति रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स अत्थङ्गमो; इति
25 वेदना, इति वेदनाय समुदयो, इति वेदनाय अत्थङ्गमो; इति सञ्जा
... पे०... इति सङ्खारा... इति विज्जाणं, इति विज्जाणस्स समुदयो, इति
विज्जाणस्स अत्थङ्गमो' ति । अयं, भिक्खवे, अट्ठमो हेतु अट्ठमो पच्चयो
आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय
भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

६. “तमेनं सन्नह्यचारी एवं सम्भावेन्ति” — ‘अयं^१ खो^२ आयस्मा सत्थारं उपनिस्साय विहरति अञ्जतरं वा गरुडानियं सन्नह्यचारि, यत्थस्स तिब्बं हिरोत्तप्पं पच्चुपट्ठितं होति पेमं च गारवो च । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती’ ति ! अयं पि धम्मो पियत्ताय^३ गरुत्ताय^३ भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संबत्तति ।

5

१०. “तं खो पनायमायस्मा सत्थारं उपनिस्साय विहरन्तो अञ्जतरं वा गरुडानियं सन्नह्यचारि, यत्थस्स तिब्बं हिरोत्तप्पं पच्चुपट्ठितं होति पेमं च गारवो च, ते^४ कालेन कालं उपसङ्गमित्वा परिपुच्छति परिपञ्चति — इदं, भन्ते, कयं; इमस्स को अत्थो ति ? तस्स ते आयस्मन्तो अविवदं चैव विवरन्ति, अनुत्तानीकत्वं च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेसु च कङ्खाठानियेसु धम्मेषु कङ्खं पटिविनोदेन्ति । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती’ ति ! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संबत्तति ।

R. 154

10

११. “तं खो पनायमायस्मा धम्मं सुत्वा द्वयेन” वूपकासेन सम्पादेति — कायवूपकासेन च चित्तवूपकासेन च । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती’ ति ! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संबत्तति ।

15

१२. “सीतवा खो पनायमायस्मा पात्तिमोक्खसंवरसंवृतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती’ ति ! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संबत्तति ।

B. 5

20

१३. “बहुस्सुतो खो पनायमायस्मा सुतधरो सुतसन्निचयो । ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थं सव्यञ्जनं केवलपरिपुष्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती’ ति ! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संबत्तति ।

25

१. सम्भावयन्ति — पी० । २-२. स्वा० पोत्यके नतिच । ३-३. पियत्ताय गरुत्ताय — ग० । ४. खो — खी०, रमा० । ५. मेन — मी० ।

१४. “आरद्धविरियो खो पनायमायस्मा विहरति अकुसलानं धम्मानं पहाताय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती’ ति ! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय साम-
5 ङ्गाय एकीभावाय संवत्तति ।

R. 155 १५. “सङ्खगतो खो पनायमायस्मा अनानाकथिको होति अतिरच्छानकथिको । सामं वा धम्मं भासति परं वा अज्जेसति अरियं वा तुण्हीभावं नातिमञ्जति । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती’ ति ! अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्गाय
10 एकीभावाय संवत्तति ।

१६. “पञ्चसु खो पनायमायस्मा उपादानक्खन्धेसु उदयव्व-
यानुपस्ती विहरति — इति रूपं, इति रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स
अत्थङ्गमो; इति वेदना ... पे०... इति सञ्जा ... इति सङ्कारा ... इति
विञ्जाणं, इति विञ्जाणस्स समुदयो, इति विञ्जाणस्स अत्थङ्गमो
15 ति । अद्धा अयमायस्मा जानं जानाति पस्सं पस्सती’ ति ! अयं पि
धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्गाय एकीभावाय संवत्तति ।

१७. “इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ हेतू अट्ठ पच्चया आदिब्रह्मचरियि-
काय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय
वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तन्ती” ति ।

३. पठमअप्पियमुत्तं

B. 6 20 १. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह-
चारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च अभावनीयो च । कतमेहि
अट्ठहि ? इय, भिक्खवे, भिक्खु अप्पियपसंसी च होति, पियगरही च,
लाभकामो च, सक्कारकामो च, अहिरिको’ च, अनोत्तप्पी च, पापिच्छो
च, मिच्छादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो
25 भिक्खु सन्नहचारीनं अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च
अभावनीयो च ।

२. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नहचारीनं
पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि अट्ठहि ?

इध, भिक्खवे, भिक्खु न अप्पियपसंसी च होति, न पियगरही च, न लाभकामो च, न सक्कारकामो च, हिरीमा च होति, ओत्तप्पी च, अप्पिच्छो च, सम्मादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीनं पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा" ति ।

४. दुत्तियअप्पियसुत्तं

१. "अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीनं 5
अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च अभावनीयो च । कतमेहि
अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु लाभकामो च होति, सक्कारकामो च,
अनवञ्जत्तिकामो च, अकालञ्जू च, अमत्तञ्जू च, असुचि च, बहु-
भाणी च, अक्कोसकपरिभासको च सन्नह्यचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे,
अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीनं अप्पियो च होति अमनापो 10
च अगरु च अभावनीयो च ।

२. "अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीनं
पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि अट्ठहि ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु न लाभकामो च होति, न सक्कारकामो च, न अन-
वञ्जत्तिकामो च, कालञ्जू च, मत्तञ्जू च, सुचि च, न बहुभाणी च, 15
अनक्कोसकपरिभासको च सन्नह्यचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि
धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीनं पियो च होति मनापो च गरु
च भावनियो चा" ति ।

५. पठमलोकधम्मसुत्तं

१. "अट्ठिमे, भिक्खवे, लोकधम्मा लोकं अनुपरिवत्तन्ति, लोको
च अट्ठ लोकधम्मे अनुपरिवत्तति । कतमे अट्ठ ? लाभो च, अलाभो 20
च, यसो च, अयसो च, निन्दा च, पसंसा च, सुखं च, दुक्खं च — इमे
खो, भिक्खवे, अट्ठ लोकधम्मा लोकं अनुपरिवत्तन्ति, लोको च इमे अट्ठ
लोकधम्मे अनुपरिवत्तती ति ।

"लाभो अलाभो च यसायसो च ,
निन्दा पसंसा च सुखं दुक्खं च ।
एते अनिच्चा मनुजेषु धम्मा ,
असत्सता विपरिणामधम्मा ॥

“एते च श्रुत्वा सतिमा सुमेधो ,
अवेवसति विपरिणामधम्मो ।
इद्वस्स धम्मा न मथेन्ति चित्तं ,
अनिद्वतो नो पटिघातमेति ॥

5

“तस्सानुरोधा अयवा विरोधा ,
विधूपिता अत्यङ्गता' न सन्ति ।
पदं च श्रुत्वा विरजं असोकं ,
सम्मपजानाति भवस्स पारगू” ति ॥

६. दुत्तिपल्लोकधम्मसुत्तं

१. “अट्ठिमे, भिक्खवे, लोकधम्मा लोकं अनुपरिवत्तन्ति, लोको
10 च अट्ठ लोकधम्मो अनुपरिवत्तति । कतमे अट्ठ ? लाभो च, अलाभो
च, यसो च, अयसो च, निन्दा च, पसंसा च, सुखं च, दुक्खं च — इमे खो,
भिक्खवे, अट्ठ लोकधम्मा लोकं अनुपरिवत्तन्ति, लोको च इमे अट्ठ लोक-
धम्मो अनुपरिवत्तति ।

२. “अस्सुतवतो, भिक्खवे, पुयुज्जनस्स उप्पज्जति लाभो पि
15 अलाभो पि यसो पि अयसो पि निन्दा पि पसंसा पि सुखं पि दुक्खं पि;
सुतवतो पि, भिक्खवे, अरियसावकस्स उप्पज्जति लाभो पि अलाभो
पि यसो पि अयसो पि निन्दा पि पसंसा पि सुखं पि दुक्खं पि । तत्र,
R 158 भिक्खवे, को विसेसो को अधिप्पयासो' किं नानाकरणं' सुतवतो अरिय-
सावकस्स अस्सुतवता पुयुज्जनेना” ति ?

D 0

20

“भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा भगवन्नेत्तिका भगवम्पटि-
सरणा । साधु वत्त, भन्ते, भगवन्तायेव पटिभातु एतस्स भासितस्स
अत्थो । भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती” ति ।

३. “तेन हि, भिक्खवे, सुणाय, साधुकं मनसि करोथ; भासि-
स्सामी” ति । “एव, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं ।
25 भगवा एतदवोच — “अस्सुतवतो, भिक्खवे, पुयुज्जनस्स उप्पज्जति
लाभो । सो न इति पटिसञ्चिवसति — ‘उप्पन्नो खो मे अयं लाभो;
सो च खो अनिच्चो दुक्खो विपरिणामधम्मो’ ति यथाभूतं नप्पजानाति ।

१ अस्तवता — सी०, अस्तवता — स्वा०, रो० । २ अधिप्पयासो — सी०; अधिप्पयासो —
स्वा०; अधिप्पयासो — रो० । ३ नानाकरण — सी० ।

उपपज्जति अलाभो ... पे०... उपपज्जति यसो ... उपपज्जति अयसो ...
 उपपज्जति निन्दा ... उपपज्जति पसंसा ... उपपज्जति सुखं ... उपपज्जति
 दुक्खं । सो न इति पटिसञ्चिक्खति - 'उपपन्नं खो मे इदं दुक्खं; तं च
 खो अनिच्चं दुक्खं विपरिणामधम्मं' ति यथाभूतं नपपज्जानाति ।

४. "तस्स लाभो पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, अलाभो पि 5
 चित्तं परियादाय तिट्ठति, यसो पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, अयसो पि
 चित्तं परियादाय तिट्ठति, निन्दा पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, पसंसा
 पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, सुखं पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, दुक्खं पि
 चित्तं परियादाय तिट्ठति । सो उपपन्नं लाभं अनुरुज्जति, अलाभे पटि-
 विरुज्जति; उपपन्नं यसं अनुरुज्जति, अयसे पटिविरुज्जति; उपपन्नं 10
 पसंसं अनुरुज्जति, निन्दाय पटिविरुज्जति; उपपन्नं सुखं अनुरुज्जति,
 दुक्खे पटिविरुज्जति । सो एवं अनुरोधविरोधसनापन्नो न परिमुच्चति
 जातिथा जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपाया-
 सेहि । 'न परिमुच्चति दुक्खस्मा' ति वदामि ।

५. "सुतवतो च खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स उपपज्जति 15
 लाभो । सो इति पटिसञ्चिक्खति - 'उपपन्नो खो मे अयं लाभो; सो
 च खो अनिच्चो दुक्खो विपरिणामधम्मो' ति यथाभूतं पज्जानाति ।
 उपपज्जति अलाभो ... पे०... उपपज्जति यसो ... उपपज्जति अयसो ...
 उपपज्जति निन्दा ... उपपज्जति पसंसा ... उपपज्जति सुखं ... उपपज्जति 20
 दुक्खं । सो इति पटिसञ्चिक्खति - 'उपपन्नं खो मे इदं दुक्खं; तं च खो
 अनिच्चं दुक्खं विपरिणामधम्मं' ति यथाभूतं पज्जानाति ।

६. "तस्स लाभो पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, अलाभो पि
 चित्तं न परियादाय तिट्ठति, यसो पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, अयसो
 पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, निन्दा पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति,
 पसंसा पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, सुखं पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, 25
 दुक्खं पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति । सो उपपन्नं लाभं नानुरुज्जति,
 अलाभे नपटिविरुज्जति; उपपन्नं यसं नानुरुज्जति, अयसे नपटि-
 विरुज्जति; उपपन्नं पसंसं नानुरुज्जति, निन्दाय नपटिविरुज्जति;
 उपपन्नं सुखं नानुरुज्जति, दुक्खे नपटिविरुज्जति । सो एवं अनुरोध-
 विरोधविपहीनो परिमुच्चति जातिथा जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि 30
 दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि । 'परिमुच्चति दुक्खस्मा' ति वदामि ।

अयं खो, भिक्खवे, वित्तोसो अयं अधिप्पयासो इदं नानाकरणं सुतवतो
अरियसावकस्स अस्सुतवत्ता पुणुज्जनेना ति ।

5 “लाभो अलाभो च यसायसो च ,
निन्दा पसंसा च सुखं दुखं च ।
एते अतिच्चा मनुजेषु धम्मा ,
असस्सता विपरिणामधम्मा ॥

10 “एते च ज्ञत्वा सतिमा सुमेधो ,
अवेक्खन्ति विपरिणामधम्मे ।
इदुस्स धम्मा न मयेन्ति चित्तं ,
अनिद्वृतो नो पटिघातमेति ॥

JL. 160

“तस्सानुरोधा अथ वा विरोधा ,
विधूपिता अत्यङ्गता न सन्ति ।
पदं च ज्ञत्वा विरजं असोकं ,
सम्मप्यजानाति भवस्स पारगू” ति ॥

७. देवदत्तविपत्तिमुत्तं

15 १. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पच्चते अचिर-
पक्वन्ते देवदत्तो । तत्र भगवा देवदत्तं आरब्ध भिक्खु आमन्तेसि -
“साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं अत्तविपत्तिं पच्चवेक्खिता होति ।
साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं परविपत्तिं पच्चवेक्खिता होति ।
साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं अत्तसम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होति ।
20 साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन कालं परसम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होति ।
अट्ठहि, भिक्खवे, असद्धम्मेहि अभिभूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो आपा-
यिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो ।

25 २. “कतमेहि अट्ठहि ? लाभेन हि, भिक्खवे, अभिभूतो परिया-
दिन्नचित्तो देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो । अला-
भेन, भिक्खवे ... पे०... यसेन ... अयसेन ... सक्कारेण ... असक्कारेण ...
पापिच्छताय ... पापमित्तताय भिक्खवे, अभिभूतो परियादिन्नचित्तो
देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो । इमेहि खो,

भिक्षवे, अट्टहि असद्धमेहि अभिभूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो
आपाधिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो ।

३ “साधु, भिक्षवे, भिक्षु उप्पन्न लाभ अभिभुय्य अभिभुय्य
विहरेय्य, उप्पन्न अलाभ पे० उप्पन्न यस उप्पन्न अयस
उप्पन्न सक्कार उप्पन्न असक्कार उप्पन्न पापिच्छत उप्पन्न 5 R 161
पापमित्तत अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ।

४ “किञ्च, भिक्षवे, भिक्षु अत्यवस पटिच्च उप्पन्न लाभ
अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य, उप्पन्न अलाभ पे० उप्पन्न यस
उप्पन्न अयस उप्पन्न सक्कार उप्पन्न असक्कार उप्पन्न पापिच्छत
उप्पन्न पापमित्तत अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ? 10

५ “य हिस्स, भिक्षवे, उप्पन्न लाभ अनभिभुय्य विहरतो
उप्पज्जेय्यु आसवा विघातपरिळाहा, उप्पन्न लाभ अभिभुय्य विहरतो
एवस ते आसवा विघातपरिळाहा^१ न होन्ति । य हिस्स, भिक्षवे, उप्पन्न
अलाभ पे० उप्पन्न यस उप्पन्न अयस उप्पन्न सक्कार उप्पन्न
असक्कार उप्पन्न पापिच्छत उप्पन्न पापमित्तत अनभिभुय्य विहरतो 15
उप्पज्जेय्यु आसवा विघातपरिळाहा, उप्पन्न पापमित्तत अभिभुय्य विह-
रतो एवस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इद खो, भिक्षवे,
भिक्षु अत्यवस पटिच्च उप्पन्न लाभ अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य,
उप्पन्न अलाभ पे० उप्पन्न यस उप्पन्न अयस उप्पन्न सक्कार
उप्पन्न असक्कार उप्पन्न पापिच्छत उप्पन्न पापमित्तत अभिभुय्य 20
अभिभुय्य विहरेय्य ।

६ “तस्मात्तिह, भिक्षवे, एव चित्तिस्तब्ब — ‘उप्पन्न लाभ
अभिभुय्य अभिभुय्य विहरिस्साम, उप्पन्न अलाभ पे० उप्पन्न
यस उप्पन्न अयस उप्पन्न सक्कार उप्पन्न असक्कार उप्पन्न
पापिच्छत उप्पन्न पापमित्तत अभिभुय्य अभिभुय्य विहरिस्सामा’ 25
ति । एव हि वो, भिक्षवे, सिक्खित्तब्ब” ति ।

८ उत्तरविपत्तिमुक्त

१ एक समय आयस्मा उत्तरो महिसवत्थुस्मिं विहरति सङ्खेय्यके
पव्वते वटजालिकाय^३ । तत्र खो आयस्मा उत्तरो भिक्षू आमन्तेसि —

१ कदम्ब — रो० । २ विघातपरिळाहा — सी० । ३ धवजालिकाय — सी०, रो०,
वटजालिकाय — स्वा० ।

“साधावुसो, भिक्खु कालेन काल अत्तविपत्ति पच्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन काल परविपत्ति पच्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन काल अत्तसम्पत्ति पच्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन काल परसम्पत्ति पच्चवेक्खिता होती” ति ।

- 5 २ तेन खो पन समयेन वेस्सवणो महाराजा उत्तराय दिसाय दक्खिण दिस गच्छति केनचिदेव करणीयेन । अस्सोसि खो वेस्सवणो महाराजा आयस्मतो उत्तरस्स महिसवत्थुस्मि सङ्खेय्यके पब्बते वटजालिकाय भिक्खून एव धम्म देसेन्तास्स — “साधावुसो, भिक्खु कालेन काल अत्तविपत्ति पच्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन काल
10 परविपत्ति पच्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन काल अत्तसम्पत्ति पच्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन काल परसम्पत्ति पच्चवेक्खिता होती” ति ।

- ३ अथ खो वेस्सवणो महाराजा — सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जित^१ वा बाह पसारेय्य, पसारित वा बाह सम्मिञ्जेय्य,
15 एवमेव — महिसवत्थुस्मि सङ्खेय्यके पब्बते वटजालिकाय अन्तरहितो देवेसु तावत्तिसेसु पातुरहोसि । अथ खो वेस्सवणो महाराजा येन सक्को देवानमिन्दो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा सक्क देवानमिन्द एतदवोच —
R 163 “यग्घे भारिस, जानेय्यासि ! एसो आयस्मा उत्तरो महिसवत्थुस्मि सङ्खेय्यके पब्बते वटजालिकाय भिक्खून एव धम्म देसेति — ‘साधावुसो,
B 12 20 भिक्खु कालेन काल अत्तविपत्ति पच्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन काल परविपत्ति पे० अत्तसम्पत्ति परसम्पत्ति पच्चवेक्खिता होती” ति ।

- ४ अथ खो सक्को देवानमिन्दो — सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जित वा बाह पसारेय्य, पसारित वा बाह सम्मि-
25 ञ्जेय्य, एवमेव — देवेसु तावत्तिसेसु अन्तरहितो महिसवत्थुस्मि सङ्खेय्यके पब्बते वटजालिकाय आयस्मतो उत्तरस्स सम्मुखे पातुरहोसि । अथ खो सक्को देवानमिन्दो येनायस्मा उत्तरो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा आयस्मन्त उत्तर अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठासि । एकमन्त ठितो खो सक्को देवानमिन्दो आयस्मन्त उत्तर एतदवोच —

५ “सच्च किर, भन्ते, आयस्मा उत्तरो भिक्खू एव धम्म देसेसि - ‘साधावुसो, भिक्खु कालेन काल अत्तविपत्ति पच्चवेक्खिता होति, साधावुसो, भिक्खु कालेन काल परविपत्ति पे० अत्तसम्पत्ति परसम्पत्ति पच्चवेक्खिता होती” ति ?

“एव, देवानमिन्दा” ति ।

5

“किं पनिद’, भन्ते, आयस्मतो उत्तरस्स सक पटिभान, उदाहु तस्स भगवतो वचन अरहतो सम्मासम्बुद्धस्सा” ति ?

“तेन हि, देवानमिन्द, उपम ते करिस्सामि । उपमाय मिधे-
कच्चे^१ विञ्जू पुरिसा भासितस्स अत्थ आज्ञानन्ति ।

६ “सेय्यथापि, देवानमिन्द, गामस्स वा निगमस्स वा अविदूरे 10
महाधञ्जरासि । ततो महाजनकायो धञ्ज आहरेय्य - काजेहि^२ पि
पिटकेहि^३ पि उच्छङ्गेहि^४ पि अञ्जलीहि^५ पि । यो नु खो, देवानमिन्द,
त महाजनकाय उपसङ्गमित्वा एव पुच्छेय्य - ‘बुतो इम धञ्ज आहरथा’
ति, कथ व्याकरमानो नु खो, देवानमिन्द, सो महाजनकायो सम्मा व्या-
करमानो व्याकरेय्या” ति ?

R 164

15

“अमुम्हा महाधञ्जरासिम्हा आहरामा’ ति खो, भन्ते, सो
महाजनकायो सम्मा व्याकरमानो व्याकरेय्या” ति ।

“एवमेव खो, देवानमिन्द, य किञ्चि सुभासित सच्च त तस्स
भगवतो वचन अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ततो उपादायुपादाय मय
चञ्जे^६ च भणामा” ति ।

20

“अच्छरिय, भन्ते, अभुत भन्ते । याव सुभासित चिद आय-
त्तता उत्तरेन - ‘य किञ्चि सुभासित सच्च त तस्स भगवतो वचन अरहतो
सम्मासम्बुद्धस्स । ततो उपादायुपादाय मय चञ्जे च भणामा’ ति ।
एकमिद’, भन्ते उत्तर, समय’ भगवा राजगहे विहरति गिञ्जकूटे पव्वते
अचिरपक्कन्ते देवदत्ते । तत्र खो भगवा देवदत्त आरब्ध भिक्खू 25
आमन्तेसि -

B 13

७ ‘साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन काल अत्तविपत्ति पच्च-
वेक्खिता होति । साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन काल परविपत्ति पे०

१ एन - स्या० । २ विपेकच्चे - सी०, रो० । ३ कावेहि - सी०, स्या०, कापेहि -
रो० । ४ सीलवेहि - स्या० । ५ उच्छङ्गेहि - स्या० । ६ अञ्जलीहि - सी० । ७ धञ्ज -
स्या० । ८ एमपिद - सी०, स्या० । ९ एक समय - सी०, स्या० ।

अतस्सम्पत्तिं ... परस्सम्पत्तिं पच्चवेक्खिता होति । अट्ठहि, भिक्खवे,
असद्धम्मेहि अभिभूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो आपायिको नेरयिको
कप्पट्ठो अतेकिच्छो । कतमेहि अट्ठहि ? लाभेन हि, भिक्खवे, अभिभूतो
परियादिन्नचित्तो देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो;
5 अलाभेन ... पे०... यसेन ... अयसेन ... सक्कारेन ... असक्कारेन ...
पापिच्छताय ... पापमित्तताय, भिक्खवे, अभिभूतो परियादिन्नचित्तो
देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो । इमेहि खो,
भिक्खवे, अट्ठहि असद्धम्मेहि, अभिभूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो
आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो ।

R. 165

10 ८. 'साधु, भिक्खवे, भिक्षु उप्पन्नं लाभं अभिभुय्य अभिभुय्य
विहरेय्य; उप्पन्नं अलाभं ... पे०... उप्पन्नं यसं ... उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं
सक्कारं... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छतं ... उप्पन्नं पापमित्ततं
अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ।

९. 'किञ्च, भिक्खवे, भिक्षु अत्यवसं पटिच्च उप्पन्नं लाभं
15 अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य; उप्पन्नं अलाभं ... पे०... उप्पन्नं यसं ...
उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं ... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छतं
... उप्पन्नं पापमित्ततं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ?

१०. 'यं हिस्स, भिक्खवे, उप्पन्नं लाभं अनभिभुय्य विहरतो
उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, उप्पन्नं लाभं अभिभुय्य विहरतो
20 एवस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । यं हिस्स, भिक्खवे, उप्पन्नं
अलाभं ... पे०... उप्पन्नं यसं ... उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं ... उप्पन्नं
असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छतं ... उप्पन्नं पापमित्ततं अनभिभुय्य विहरतो
उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, उप्पन्नं पापमित्ततं अभिभुय्य विह-
रतो एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इदं खो, भिक्खवे,
14 25 भिक्षु अत्यवसं पटिच्च उप्पन्नं लाभं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य;
उप्पन्नं अलाभं ... पे०... उप्पन्नं यसं ... उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं
... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं पापिच्छतं ... उप्पन्नं पापमित्ततं अभिभुय्य
अभिभुय्य विहरेय्य ।

S. 166

११. 'तस्मात्तिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितव्वं — उप्पन्नं लाभं
30 अभिभुय्य अभिभुय्य विहरिस्साम, उप्पन्नं अलाभं ... पे०... उप्पन्नं यसं ...
उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं सक्कारं ... उप्पन्नं असक्कारं ... उप्पन्नं

पापिच्छत्तं... उप्पन्नं पापमित्तत्तं अभिभुय्य अभिभुय्य विहरिस्सामा ति ।
एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खितव्वं' ति ।

१२. "एत्तावता, भन्ते उत्तर, मनुस्सेसु चतस्सो परिसा —
भिक्खू, भिक्खुनियो, उपासका, उपासिकायो । नायं धम्मपरियायो
किस्मिञ्च उपट्ठितो' । उग्गण्हतु', भन्ते, आयस्मा उत्तरो इमं धम्म- 5
परियायं । परिआपुणातु, भन्ते, आयस्मा उत्तरो इमं धम्मपरियायं ।
धारेतु, भन्ते, आयस्मा उत्तरो इमं धम्मपरियायं । अत्थसंहितो अयं,
भन्ते, धम्मपरियायो आदिब्रह्मचरियको'" ति ।

६. नन्दसुत्तं

१. "कुलपुत्तो' ति, भिक्खवे, नन्दं सम्मा वदमानो वदेय्य ।
'बलवा' ति, भिक्खवे, नन्दं सम्मा वदमानो वदेय्य । 'पासादिको' ति, 10
भिक्खवे, नन्दं सम्मा वदमानो वदेय्य । 'तिव्वरागो' ति, भिक्खवे, नन्दं
सम्मा वदमानो वदेय्य । किमञ्जात्र', भिक्खवे, नन्दो इन्द्रियेसु गुत्त-
द्वारो, भोजने मत्तञ्जू, जागरियं अनुयुत्तो, सत्तिसम्पजञ्जेन समन्ना-
गतो, येहि नन्दो सक्को'ति परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरितुं ! तत्र
इदं, भिक्खवे, नन्दस्स इन्द्रियेसु गुत्तद्वारताय होति । सचे, भिक्खवे, 15 R. 167
नन्दस्स पुरत्थिमा दिसा आलोकेतव्वा होति, सब्बं चेतसा' समन्नाहरित्वा
नन्दो पुरत्थिमं दिसं आलोकेति — 'एवं मे पुरत्थिमं दिसं आलोकयतो
नाभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सविस्सन्ती' ति ।
इति ह तत्थ सम्पजानो होति ।

२. "सचे, भिक्खवे, नन्दस्स पच्छिमा दिसा आलोकेतव्वा होति 20 B 15
... पे०... उत्तरा दिसा आलोकेतव्वा होति ... दक्खिणा दिसा आलोके-
तव्वा होति ... उदं उल्लोकेतव्वा' होति ... अधो ओल्लोकेतव्वा' होति ...
अनुदिसा अनुविलोकेतव्वा होति, सब्बं चेतसा समन्नाहरित्वा नन्दो
अनुदिसं अनुविलोकेति — 'एवं मे अनुदिसं अनुविलोकयतो नाभिज्झा-
दोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सविस्सन्ती' ति । इति ह 25
तत्थ सम्पजानो होति । इदं खो, भिक्खवे, नन्दस्स इन्द्रियेसु गुत्त-
द्वारताय होति ।

१. पटिठितो — सी०, स्वा०, रो० । २. उग्गण्हतु — सी०, स्वा०, रो० । ३. आदिब्रह्म-
चरियको — सी०, रो० । ४. तं किं मज्जाय — सी०; किमञ्जात्य — स्वा० । ५. चेतसो —
सी०, स्वा०, रो० । ६. उल्लोकेतव्वं — रो० । ७. ओलोकेतव्वं — रो० । ८. तथ — स्वा० ।

३. “तत्र इदं, भिक्खवे, नन्दस्स भोजने मत्तञ्जुताय होति । इध, भिक्खवे, नन्दो पटिसङ्खा योनिसो आहारं आहारेति — ‘नेव दवाय न मदाय न मण्डनाय न विभूसनाय, यावदेव हमस्स कायस्स ठित्तिया यापनाय विहिंसूपरत्तिया ब्रह्मचरियानुगहाय इति पुराणं च वेदनं पटिहङ्गामि, नवं च वेदनं न उप्पादेस्सामि, यात्रा च मे भविस्सति अनवज्जता च फासुविहारो चा’ ति । इदं खो, भिक्खवे, नन्दस्स भोजने मत्तञ्जुताय होति ।

४. “तत्रिदं, भिक्खवे, नन्दस्स जागरियानुयोगस्मि होति । इध, भिक्खवे, नन्दो दिवसं चङ्कमेन निसज्जाय आवरणीयेहि धम्मेहि चित्तं परिसोधेति; रत्तिया पठमं यामं चङ्कमेन निसज्जाय आवरणीयेहि धम्मेहि चित्तं परिसोधेति; रत्तिया मज्झिमं यामं दक्खिणेन पस्सेन सीहसेय्यं कणेति पादे पादं अच्चाधाय सतो सम्पजानो उट्ठानसज्जं मतसि करित्वा; रत्तिया पच्छिमं यामं पच्चुट्ठाय चङ्कमेन निसज्जाय आवरणीयेहि धम्मेहि चित्तं परिसोधेति । इदं खो, भिक्खवे, नन्दस्स जागरियानुयोगस्मि होति ।

५. “तत्रिदं, भिक्खवे, नन्दस्स सत्तिसम्पजज्जस्मि होति । इध, भिक्खवे, नन्दस्स विदिता वेदना उप्पज्जन्ति, विदिता उपट्ठहन्ति, विदिता अब्भत्थं गच्छन्ति; विदिता सज्जा ...पे०... विदिता वितक्का ...पे०... अब्भत्थं गच्छन्ति । इदं खो, भिक्खवे, नन्दस्स सत्ति- सम्पजज्जस्मि होति ।

६. “किमज्जाय, भिक्खवे, नन्दो इन्द्रियेसु गुत्तहारो, भोजने मत्तञ्जु, जागरियं अनुयुत्तो, सत्तिसम्पजज्जेन समन्नागतो, येहि’ नन्दो सक्कोति परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरितुं” ति !

१०. कारणवसुत्तं

१. एकं समयं भगवा चम्पायं विहरति गगगाय पोक्खरणिया तीरे । तेन खो पन समयेन भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो अज्जेनाज्जं पटिचरति, बहिद्धा कथं अपनामेति, कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति ।

२. अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेति — “निद्धमयेत^१, भिक्खवे पुग्गलं; निद्धमयेतं, भिक्खवे, पुग्गलं । अपनेव्येसो^२, भिक्खवे, पुग्गलो । किं वो तेन परपुत्तेन विसोधितेन^३ ! इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स तादिसंयेव होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं, सेय्यथापि अञ्जेसं भट्ठकानं 5 भिक्खूनं — यावस्स भिक्खू आपत्तिं न पस्सन्ति । यतो च ख्वास्स भिक्खू आपत्तिं पस्सन्ति, तमेनं एवं जानन्ति — ‘समणदूसीवायं समणपलापो समणकारण्डवो’^४ ति । तमेनं इति विदित्वा वहिद्धा नासेन्ति । तं किस्स हेतु ? मा अञ्जे भट्ठके भिक्खू दूसेसी ति !

३. “सेय्यथापि, भिक्खवे, सम्पन्ने यवकरणे यवदूसी जायेथ 10 यवपलापो यवकारण्डवो ति । तस्स तादिसंयेव मूलं होति, सेय्यथापि अञ्जेसं भट्ठकानं यवानं; तादिसंयेव नाळं होति, सेय्यथापि अञ्जेसं भट्ठकानं यवानं; तादिसंयेव पत्तं^५ होति, सेय्यथापि अञ्जेसं भट्ठकानं यवानं — यावस्स सीसं न निव्वत्तति । यतो च ख्वास्स^६ सीसं निव्वत्तति, तमेनं एवं जानन्ति — ‘यवदूसीवायं यवपलापो यवकारण्डवो’ ति । 15 तमेनं इति विदित्वा समूलं उप्पाटेत्वा वहिद्धा यवकरणस्स छहेन्ति । तं किस्स हेतु ? मा अञ्जे भट्ठके यवे दूसेसी ति !

४. “एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चस्स पुग्गलस्स तादिसंयेव होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं, सेय्यथापि अञ्जेसं भट्ठकानं भिक्खूनं — यावस्स 20 भिक्खू आपत्तिं न पस्सन्ति । यतो च ख्वास्स भिक्खू आपत्तिं पस्सन्ति, तमेनं एवं जानन्ति — ‘समणदूसीवायं समणपलापो समणकारण्डवो’ ति । तमेनं इति विदित्वा वहिद्धा नासेन्ति । तं किस्स हेतु ? मा अञ्जे भट्ठके भिक्खू दूसेसी ति !

५. “सेय्यथापि, भिक्खवे, बहुतो धञ्जरासिस्स फुण्णमानस्स^७ 25 तत्थ यानि तानि धञ्जानि दण्हानि सारवन्तानि तानि एकमन्तं पुञ्जं^८ होति, यानि पन तानि धञ्जानि दुव्वलानि पलापानि तानि वातो एकमन्तं

१. निद्धमेयं — सी०, धमपेत — रो० । २. अपनेव्येसो — सी०, रो०, अपनेव्यो — स्वा० । ३-३. किं वो परपुत्तो विहेट्ठमति — सी०; किं परपुत्तो विहेट्ठेति — स्वा०; किं वो परपुत्ता विहेट्ठेति — रो० । ४. समणकारण्डवो — स्वा० । ५. पलापं — स्वा० । ६. यावस्स — सी० । ७. दुव्वलमानस्स — सी०; फुण्णयमानस्स — स्वा०, दुव्वलमानस्स — रो० । ८. पुञ्जो — रो० ।

अपवहति' । तमेन सामिका सम्मज्जन्ति गहेत्वा भिद्योसोमत्ताय अप-
सम्मज्जन्ति । त किस्स हेतु ? मा अज्जे भद्दके धज्जे दूसेसी ति ।
एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चस्स पुगलस्स तादिसयेव होति अभिक्कन्त
पटिक्कन्त आलोकित विलोकित सम्मिज्जित पसारित सङ्घाटिपत्तचीवर-
5 धारण, सेय्यथापि' अज्जेस भद्दकान भिक्खून - यावस्स भिक्खू आपत्ति
न पस्सन्ति । यतो च खास्स भिक्खू आपत्ति पस्सन्ति, तमेन एव जानन्ति
- 'समणदूसीवाय समणपलापो समणकारण्डवो' ति । तमेन इति
विदित्वा वहिद्धा नासेन्ति । त किस्स हेतु ? मा अज्जे भद्दके भिक्खू
दूसेसी ति ।

10 ६ "सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो उदपानपनाल्लियत्थिको तिण्ह
कुठारि' आदाय वन पविसेय्य । सो य' यदेव' ख्व ख्व कुठारिपासेन आको-
टेय्य' तत्थ यानि तानि ख्वानि दब्धानि सारवन्तानि तानि कुठारि-
पासेन आकोटितानि कक्खल्ल' पटिनदन्ति, यानि पन तानि ख्वानि
अन्तोपूतीनि अवस्सुतानि कसम्बुजातानि तानि कुठारिपासेन आकोटि-
15 तानि दहर पटिनदन्ति । तमेन मूले छिन्दति, मूले छिन्दित्वा अग्गे
छिन्दति, अग्गे छिन्दित्वा अन्तो सुविसोधित विसोधेति, अन्तो सुविसो-
धित विसोधेत्वा उदपानपनाल्लि' योजेति । एवमेव खो, भिक्खवे, इधे-
कच्चस्स पुगलस्स तादिसयेव होति अभिक्कन्त पटिक्कन्त आलोकित
विलोकित सम्मिज्जित पसारित सङ्घाटिपत्तचीवरधारण, सेय्यथापि
20 अज्जेस भद्दकान भिक्खून - यावस्स भिक्खू आपत्ति न पस्सन्ति । यतो
च खास्स भिक्खू आपत्ति पस्सन्ति, तमेन एव जानन्ति - 'समणदूसीवाय
समणपलापो समणकारण्डवो' ति । तमेन इति विदित्वा वहिद्धा नासेन्ति ।
त किस्स हेतु ? मा अज्जे भद्दके भिक्खू दूसेसी ति ।

2 "सवासाय विजानाथ, पापिच्छो कोघनो इति ।

25 मवल्ली यम्भी पलासी च, इस्सुकी मच्छरी सठो ॥

"सन्तवाचो जनवति, समणो विय भासति ।

२हो करोति करण, पापदिट्ठि अनादरो ॥

१ अपवहति - छी० । २ सेय्यथापि नाम - सी० । ३ कुठारि - स्पा० ।

४ तं यदेव - सी०, स्पा०, रो० । ५ आकोटि - सी०, स्पा०, रो० । ६ कक्खल्ल - छी० ।

७ उदपानपनाल्लिय - सी०, उदपाननाल्लि - स्पा०, उदपानपनाल्लि - रो० ।

“संसप्पी च मुसावादी, तं विदित्वा यथातथं ।
 सञ्चे समग्गा ह्रुत्वान्, अभिनिव्वज्जयाथ नं ॥
 “कारण्डवं निद्धमय^१, कसम्बुं अपकस्सथ^२ ।
 ततो पलापे वाहेय, अस्समणे समणमानिने ॥
 “निद्धमित्वान पापिच्छे^३, पापआचारगोचरे^४ ।
 सुद्धामुद्धेहि संवासं, कप्पयव्हो पत्तिस्सता ।
 ततो समग्गा निपका, दुक्खस्सन्तं करिस्सथा” ति ॥
 मेत्तावग्गो पठमो ।

तस्सुद्धानं

मेतं “पञ्जा च द्वे पिया”, द्वे^५ लोका द्वे विपत्तियो^६ ।
 देवदत्तो च उत्तरो, नन्दो कारण्डवेन चा ति ॥

— ० —

२. महावग्गो

१. वेरञ्जसुतं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा वेरञ्जायं विहरति नळेस्- 10
 पुचिमन्दमूले । अथ खो वेरञ्जो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
 उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं^७
 वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो वेरञ्जो
 ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच —

२. “सुतं मेतं, भो गोतम — ‘न समणो गोतमो ब्राह्मणे जिण्णे 15
 वुद्धे महल्लके अद्दगते वयोअनुपत्ते अभिवादेति वा पच्चुट्ठेति वा आसनेन
 वा निमन्तेती’ ति । तयिदं, भो गोतम, तथेव । न हि भवं गोतमो
 ब्राह्मणे जिण्णे वुद्धे महल्लके अद्दगते वयोअनुपत्ते अभिवादेति वा
 पच्चुट्ठेति वा आसनेन वा निमन्तेति । तयिदं, भो गोतम, न सम्पन्न-
 मेवा” ति ।

20

१ निद्धमया — स्या० । २. अपकस्सथा — स्या० । ३. पापिच्छ — स्या० ।
 ४. पापकाचारगोचरे — सी०; पापताचारगोचरे — स्या० । ५-५. मेत्ता० — सी०; मेत
 पञ्जा च द्वे च — स्या० । ६-६. द्वे लोकाविपत्तियो — सी०; द्वे क्षामिणे द्वे च — स्या०; द्वे च
 दोरुविपत्तियो — सी० । ७. सारणीय — सी०, स्या०, सी० ।

“नाहं तं, ब्राह्मण, पस्सामि सदेवके लोके समारके सव्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय यमहं अभिवादेय्यं वा पच्चुद्वेय्यं वा आसनेन वा निमन्तेय्यं । यं हि, ब्राह्मण, तथागतो अभिवादेय्य वा पच्चुद्वेय वा आसनेन वा निमन्तेय्य, मुद्धा पि तस्स विपत्तेय्या” ति ।

३. “अरसरूपो भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अरसरूपो समणो गोतमो’ ति । ये ते, ब्राह्मण, रूपरसा सदरसा गन्धरसा रसरसा फोट्ठव्वरसा, ते तथागतस्स पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्युकता अनभावङ्कता^१ आयति अनुप्पादधम्मा । अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अरसरूपो समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी” ति ।

R. 174

४. “निब्भोगो भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘निब्भोगो समणो गोतमो’ ति । ये ते, ब्राह्मण, रूपभोगा सदभोगा गन्धभोगा रसभोगा फोट्ठव्वभोगा, ते तथागतस्स पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्युकता अनभावङ्कता आयति अनुप्पादधम्मा । अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘निब्भोगो समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी” ति ।

B. 20 20

५. “अकिरियवादो भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अकिरियवादो समणो गोतमो’ ति । अहं हि, ब्राह्मण, अकिरियं वदामि कायदुच्चरितस्स वचीदुच्चरितस्स मनोदुच्चरितस्स; अनेकविहितानं पापकानं अकुरालानं धम्मानं अकिरियं वदामि । अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अकिरियवादो समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी” ति ।

६. “उच्छेदवादो भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘उच्छेदवादो समणो गोतमो’ ति । अहं हि, ब्राह्मण,

उच्छेदं वदामि रागस्स दोसस्स मोहस्स; अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं उच्छेदं वदामि । अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘उच्छेदवादो समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी” ति ।

७. “जेगुच्छी भवं गोतमो” ति !

5

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘जेगुच्छी समणो गोतमो’ ति । अहं हि, ब्राह्मण, जिगुच्छामि कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन; जिगुच्छामि अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘जेगुच्छी समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी” ति ।

R. 175

10

८. “वेनयिको भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘वेनयिको समणो गोतमो’ ति । अहं हि, ब्राह्मण, विनयाय धम्मं देसेमि रागस्स दोसस्स मोहस्स; अनेकविहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं विनयाय धम्मं देसेमि । अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘वेनयिको समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी” ति ।

15

९. “तपस्सी भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘तपस्सी समणो गोतमो’ ति । तपनीयाहं, ब्राह्मण, पापके अकुसले धम्मे वदामि कायदुच्चरितं वचीदुच्चरितं मनोदुच्चरितं । यस्स खो, ब्राह्मण, तपनीया पापका अकुसला धम्मा पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्युक्ता अनभावद्धता आर्यति अनुप्पादधम्मा, तमहं ‘तपस्सी’ ति वदामि । तथागतस्स खो, ब्राह्मण, तपनीया पापका अकुसला धम्मा पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्युक्ता अनभावद्धता आर्यति अनुप्पादधम्मा । अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘तपस्सी समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी” ति ।

20

B. 21

25

१०. “अपगम्भो भवं गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अपगम्भो समणो गोतमो’ ति । यस्स खो, ब्राह्मण,

30

R 176

आर्याति गव्वसेय्या पुनव्ववाभिनिव्वत्ति पहीना उच्छिन्नमूला ताला-
वत्थुक्ता अनभावद्धता आर्याति अनुप्पादधम्मा, तमह 'अपगव्वो' ति
वदामि । तथागतस्स खो, ब्राह्मण, आर्याति गव्वसेय्या पुनव्ववाभि-
निव्वत्ति पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुक्ता अनभावद्धता आर्याति
5 अनुप्पादधम्मा । अय खो, ब्राह्मण, परियायो, येन म परियायेन सम्मा
वदमानो वदेय्य - 'अपगव्वो समणो गोतमो' ति, नो च खो य त्व
सन्धाय वदेसि ।

११ "सेय्यथापि, ब्राह्मण, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ठ वा दस
वा द्वादस वा । तानास्सु कुक्कुटिया सम्मा अधसयितानि सम्मा परि-
10 सेदितानि सम्मा परिभावितानि । यो नु खो तेस कुक्कुटच्छापकान'
पठमत्तर पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोस पदालेत्वा सोत्थिना
अभिनिव्विज्जेय्य, किन्ति स्वास्स वचनीयो - 'जेट्ठो वा कनिट्ठो वा' ति ?
"जेट्ठो तिस्स, भो गोतम, वचनीयो । सो हि नेस, भो गोतम,
जेट्ठो होती" ति ।

15 १२ "एवमेव खो अह, ब्राह्मण, अविज्जागताय पजाय अण्ड-
भूताय परियोनद्धाय अविज्जण्डकोस पदालेत्वा एको व लोके अनुत्तर
सम्मासम्बोधि अभिसम्बुद्धो । अह हि, ब्राह्मण, जेट्ठो सेट्ठो लोकस्स ।
आरद्ध खो पन मे, ब्राह्मण, विरिय अहोसि असल्लीन, उपट्ठिता सति
असम्मुट्ठा', पस्सद्धो कायो असारद्धो, समाहित चित्त एकग । सो खो
D 22 20 अह, ब्राह्मण, विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्क
सविचार विवेकज पीतिसुख पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरामि, वितक्क-
विचारान वूपसमा अज्झत्त सम्पसादन चेतसो एकोदिभाव अवितक्क
अविचार समाधिज पीतिसुख दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरामि',
पीतिथा च विरागा उपेक्खको च विहरामि सतो च सम्पजानो सुख च
25 कायेन पटिसवेदेमि' य त अरिया आचिक्खन्ति - 'उपेक्खको सतिमा
सुखविहारी' ति ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरामि, सुखस्स च पहाना
दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सान अत्थङ्गमा अदुक्खम-
सुख उपेक्खासतिपारिसुद्धि चतुत्थ' ज्ञान' उपसम्पज्ज विहरामि ।

R 177

१ कुक्कुटपोतकान - सी० रो० । २ अपग्मुट्ठा - सी०, अपग्मुट्ठा - रो० ।
३ विहासि - रो० । ४ पटिसवेदेसि - रो० । ५-६ चतुत्थज्ञान - सी० ।

१३. “सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपविकलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्जप्पत्ते पुब्बेनिवासानुस्सतिञ्जाणाय चित्तं अभिनिन्नामेसि । सो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरामि, सेय्ययीदं—एकं पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्रो पि जातियो चतस्सो पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो वीसं पि जातियो तिसं पि जातियो चत्तालीसं पि जातियो पञ्चासं पि जातियो जातिसतं पि जातिसहस्सं पि जातिसतसहस्सं पि अनेके पि संवट्टकप्पे अनेके पि विवट्टकप्पे अनेके पि संवट्ठिविवट्टकप्पे—‘अमुन्नासि एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो अमुन्न उदपादि; तन्नापासि एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो इधूपपन्नो’ ति । इति साकारं सज्जेसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरामि । अयं खो मे, ब्राह्मण, रत्तिया पठने यामे पठमा विज्जा अविगता; अविज्जा विहता विज्जा उप्पन्ना; तमो विहतो आलोको उप्पन्नो, यथा तं अप्पभत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो । अयं खो मे, ब्राह्मण, पठमा अभिनिन्निदा अहोसि कुक्कुटच्छापक्खसेव अण्डकोसम्हा ।

१४. “सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपविकलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्जप्पत्ते सत्तानं चुतूपपातञ्जाणाय चित्तं अभिनिन्नामेसि । सो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सामि चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुव्वण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मपणे सत्ते पजानामि—‘इमे वत भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनोदुच्चरितेन समन्नागता अरियानं उपवादका मिच्छादिट्ठिका मिच्छादिट्ठिकम्मसमादाना; ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपन्ना ति । इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता वचीसुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियानं अनुपवादका सम्मादिट्ठिका सम्मादिट्ठिकम्मसमादाना; ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपन्ना’ ति । इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सामि चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुव्वण्णे, सगते दग्गते यथाकम्मपणे गन्ने पजानामि ।

R. 178

B. 23

30

अयं खो मे, ब्राह्मण, रत्तिया मज्झिमे यामे दुत्तिया विज्जा अधिगता; अविज्जा विहता विज्जा उप्पन्ना; तमो विहतो आलोको उप्पन्नो, यथा तं अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो । अयं खो मे, ब्राह्मण, दुत्तिया अभिनिम्बिदा अहोसि कुक्कुटच्छापकस्सेव अण्डकोसम्हा ।

- 5 १५. “सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपविकलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्जणत्ते आसवानं खय-
ज्जाणाय चित्तं अभिनिम्मानेसि । सो ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं अब्भञ्जासि,
‘अयं दुक्खसमुदयो’ ति यथाभूतं अब्भञ्जासि, ‘अयं दुक्खनिरोधो’ ति
यथाभूतं अब्भञ्जासि, ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं
R. 179 10 अब्भञ्जासि; ‘इमे आसवा’ ति यथाभूतं अब्भञ्जासि, ‘अयं आसव-
रामुदयो’ ति यथाभूतं अब्भञ्जासि, ‘अयं आसवनिरोधो’ ति यथाभूतं
अब्भञ्जासि, ‘अयं आसवनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं
अब्भञ्जासि । तस्स मे एवं जानतो एवं पस्सतो कामासवा पि चित्तं
विमुच्चित्त्य, भवासवा पि चित्तं विमुच्चित्त्य, अविज्जासवा पि चित्तं
15 विमुच्चित्त्य । विमुत्तस्मिं विमुत्तमिति ज्ञाणं अहोसि । ‘खीणा जाति,
वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्यत्ताया’ ति अब्भञ्जासि ।
अयं खो मे, ब्राह्मण, रत्तिया पच्छिमे यामे तत्तिया विज्जा अधि-
गता; अविज्जा विहता विज्जा उप्पन्ना; तमो विहतो आलोको
उप्पन्नो, यथा तं अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो । अयं
D. 24 20 खो मे, ब्राह्मण, तत्तिया अभिनिम्बिदा अहोसि कुक्कुटच्छापकस्सेव
अण्डकोसम्हा” ति ।

१६. एवं वुत्ते वेरञ्जो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच - “जेट्ठो
भवं गोतमो, सेट्ठो भवं गोतमो । अभिक्कन्तं, भो गोतम, अभिक्कन्तं,
भो गोतम ! सेय्यथापि, भो गोतम, निक्कुज्जितं वा उक्कुज्जेय्य,
25 पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मून्हस्स वा मग्गं आचिक्खेय्य, अन्धकारे वा
तैलपज्जोतं धारेय्य - चक्खुमन्तो रुपानि दक्खन्ती ति, एवमेव भोता
गोतमेन अनेकपरियायेन धम्मो पक्कासितो । एसाहं भवन्तं गोतमं सरणं
गच्छामि धम्मं च भिक्खुसङ्घं च । उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्ज-
तमो पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

२. सीहसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागार-
रालायं । तेन खो पन समयेन सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता
लिच्छवी सन्यागारे सन्निसिन्ना सन्निपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स
वण्णं भासन्ति, धम्मस्स वण्णं भासन्ति, सङ्घस्स वण्णं भासन्ति ।

२. तेन खो पन समयेन सीहो सेनापति निगण्ठावको तस्सं 5 R 180
परिसायं निसिन्धो होति । अथ खो सीहस्स सेनापतिस्स एतदहोसि -
“निस्संसयं खो सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो भविस्सति, तथा हिमे
सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी सन्यागारे सन्निसिन्ना
सन्निपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स वण्णं भासन्ति, धम्मस्स वण्णं
भासन्ति, सङ्घस्स वण्णं भासन्ति । यन्नूनाहं तं भगवन्तं दस्सनाय उप- 10
सङ्गमेय्यं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं” ति ।

३. अथ खो सीहो सेनापति येन निगण्ठो नाटपुत्तो^१ तेनुपसङ्गमि;
उपसङ्गमित्वा निगण्ठं नाटपुत्तं एतदवोच - “इच्छामहं, भन्तो, समणं
गोतमं दस्सनाय उपसङ्गमितु” ति ।

“किं पन त्वं, सीह, किरियवादो समानो अकिरियवादं समणं 15 B 25
गोतमं दस्सनाय उपसङ्गमिस्ससि ? समणो हि, सीह, गोतमो अकिरिय-
वादो, अकिरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती” ति ।

अथ खो सीहस्स सेनापतिस्स यो अहोसि गमियाभिसङ्गारो
भगवन्तं दस्सनाय, सो पटिप्पस्समि ।

४. दुतियं पि खो सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी 20
सन्यागारे सन्निसिन्ना सन्निपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स .. पे०...
धम्मस्स पे० सङ्घस्स वण्णं भासन्ति । दुतियं पि खो सीहस्स सेना-
पतिस्स एतदहोसि - “निस्संसयं खो सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो
भविस्सति, तथा हिमे सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी
सन्यागारे सन्निसिन्ना सन्निपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स वण्णं भासन्ति, 25
धम्मस्स . पे० सङ्घस्स वण्णं भासन्ति । यन्नूनाहं तं भगवन्तं दस्स-
नाय उपसङ्गमेय्यं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं” ति ।

R 131

५ अथ खो सीहो सेनापति येन निगण्ठो नाटपुत्तो तेनुपसङ्गमि;

उपसङ्कमित्वा निगण्ठं नाटपुत्तं एतदवोच - “इच्छामहं, भन्ते, समणं
गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमितुं” ति ।

“किं पन त्वं, सीहो, किरियवादो समणो अकिरियवावं समणं
गोतमं दस्सनाय उपसङ्कमिस्ससि ? समणो हि, सीहो, गोतमो अकिरिय-
५ वादो अकिरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती” ति ।

दुत्तिथं पि खो सीहस्स सेनापतिस्स यो अहोसि गमियाभिसङ्कारो
भगवन्तं दस्सनाय, सो पटिप्पस्सम्भि ।

६. तत्तिथं पि खो सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी
सन्थागारे सन्निसिन्ना सन्निपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स ... पे०.

१० धम्मस्स ... पे०.. सङ्खस्स वण्णं भासन्ति । तत्तिथं पि खो सीहस्स
सेनापतिस्स एतदहोसि - “निस्ससयं खो सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो
भविस्सति, तथा हिमे सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी
सन्थागारे सन्निसिन्ना सन्निपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स वण्णं भासन्ति,
धम्मस्स वण्णं भासन्ति, सङ्खस्स वण्णं भासन्ति । किं हिमे करिस्सन्ति
B 20 15 निगण्ठा अपलोकिता वा अनपलोकिता वा ? यधूनाहं अनपलोकेत्वा व
निगण्ठे तं भगवन्तं दस्सनाय उपसङ्कमेय्यं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं” ति ।

७. अथ खो सीहो सेनापति पञ्चमत्तेहि रथस्सेहि दिवादिवस्स
वेसालिया निव्यासि भगवन्तं दस्सनाय । यावत्तिका यानस्स भूमि,
यानेन गत्वा याना पच्चोरोहित्वा पत्तिको व अगमासि । अथ खो
२० सीहो सेनापति येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभि-
वादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सीहो सेनापति
भगवन्तं एतदवोच -

८ “सुत मेत, भन्ते - ‘अकिरियवादो समणो गोतमो, अकि-
१८२ रियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति । ये ते, भन्ते, एव-
२५ माहंसु - ‘अकिरियवादो समणो गोतमो, अकिरियाय धम्मं देसेति, तेन
च सावके विनेती’ ति, कच्चि ते, भन्ते, भगवतो वृत्तवादिनो न च भग-
वन्तं अभूतेन अब्भाचिक्खन्ति धम्मस्स चानुधम्मं व्याकरोन्ति न च
कोचि सहधम्मिको वादानुवादो गारय्हं ठान आगच्छति ? अनव्वक्खानु-
गामा हि मयं, भन्ते, भगवन्तं” ति ।

६ “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अकिरियावादो समणो गोतमो, अकिरियाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१० “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘किरियावादो समणो गोतमो, किरियाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

११ “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘उच्छेदवादो समणो गोतमो, उच्छेदाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१२ “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘जेगुच्छी समणो गोतमो, जेगुच्छिताय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१३ “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘वेनयिनो समणो गोतमो, विनयाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

B 27

15

१४ “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘तपस्सी समणो गोतमो, तपस्सिताय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१५ “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अपगम्भो समणो गोतमो, अपगम्भिताय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

20

१६ “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अस्मासवो समणो गोतमो, अस्मानाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१७ “‘‘तमो च, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अकिरियावादो समणो गोतमो, अकिरियाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ? अहं हि, सीह, अविग्नियं वदामि पागदुच्चरितस्स पचीदुच्चरितस्स भनोदुच्चरितस्स, अनेवविहितान पागानं भट्टनानं धम्मानं अविग्नियं वदामि । अयं एतां, सीह,

R 103

परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अकिरियावादो समणो गोतमो, अकिरियाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१८ “कतमो च, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘किरियावादो समणो गोतमो, किरियाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ? अहं हि, सीह, किरिय वदामि कायसुचरितस्स वचीसुचरितस्स मनोसुचरितस्स, अनेकविहितान कुसलान धम्मान किरिय वदामि । अयं खो, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘किरियावादो समणो गोतमो, किरियाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१९ “कतमो च, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘उच्छेदवादो समणो गोतमो, उच्छेदाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ? अहं हि, सीह, उच्छेद वदामि रागस्स दोसस्स मोहस्स, अनेकविहितान पापकान अकुसलान धम्मान उच्छेद वदामि । अयं खो, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘उच्छेदवादो समणो गोतमो, उच्छेदाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

२० “कतमो च, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘जेगुच्छी समणो गोतमो, जेगुच्छिताय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ? अहं हि, सीह, जेगुच्छामि कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, जेगुच्छामि अनेकविहितान पापकान अकुसलान धम्मान समापत्तिया । अयं खो, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘जेगुच्छी समणो गोतमो, जेगुच्छिताय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

२१ “कतमो च, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘वेनयिको समणो गोतमो, विनयाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ? अहं हि, सीह, विनयाय धम्म देसेमि रागस्स दोसस्स मोहस्स, अनेकविहितान पापकान अकुसलान धम्मान विनयाय धम्म देसेमि । अयं खो, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘वेनयिको समणो गोतमो, विनयाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

२२ “कतमो च, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘तपस्सी समणो गोतमो, तपस्सिताय धम्म देसेति,

नेन च सावके विनेती' ति ? तपनीयाहं, सीह, पापके अकुसले धम्मे
वदामि कायदुच्चरितं वचीदुच्चरितं मनोदुच्चरितं । यस्स खो, सीह,
तपनीया पापका अकुसला धम्मा पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्युक्ता
अनभावङ्कुता आर्याति अनुप्पादधम्मा, तमहं 'तपस्सी' ति वदामि ।
तथागतस्स खो, सीह, तपनीया पापका अकुसला धम्मा पहीना उच्छिन्न- 5
मूला तालावत्युक्ता अनभावङ्कुता आर्याति अनुप्पादधम्मा । अयं खो,
सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — 'तपस्सी
समणो गोतमो, तपस्सिताय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

२३. "कतमो च, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा
वदमानो वदेय्य — 'अपगम्भो समणो गोतमो, अपगम्भताय धम्मं देसेति, 10
तेन च सावके विनेती' ति ? यस्स खो, सीह, आर्याति गम्भसेय्या पुन-
व्भवाभिनिव्वत्ति पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्युक्ता अनभावङ्कुता
आर्याति अनुप्पादधम्मा, तमहं 'अपगम्भो' ति वदामि । तथागतस्स
खो, सीह, आर्याति गम्भसेय्या पुनव्भवाभिनिव्वत्ति पहीना उच्छिन्नमूला
तालावत्युक्ता अनभावङ्कुता आर्याति अनुप्पादधम्मा । अयं खो, सीह, 15
परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — 'अपगम्भो समणो
गोतमो, अपगम्भताय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

२४ "कतमो च, सीह, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा
वदमानो वदेय्य — 'अस्सासको समणो गोतमो, अस्सासाय धम्मं देसेति,
तेन च सावके विनेती' ति ? अहं हि, सीह, अस्सासको परमेन अस्सा- 20
सेन, अस्मानाय धम्मं देगेमि, तेन च सावके विनेमि । अयं खो, सीह,
परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — 'अस्सासको समणो
गोतमो, अस्सासाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

२५. एवं वृत्ते मीहो मेनापत्ति भगवन्तं एतद्वोच — "अभि-
गन्त, भन्ते, अभिक्वन्तं, भन्ते पे० उपामकं मं, सन्ते, भगवा 25
पाणेतु अज्जनग्गे पाणुपेतं मरण गत" ति ।

२६ "अनुविच्चकार गो, मीह, करोहि । अनुविच्चकारो
कुम्हादिनाम ज्ञातमनुग्गाम मायु होनी" ति ।

"इमिणापाहं, भन्ते, भगवतो मिय्योमोमत्ताय अत्तमनो अभि-
रुद्धो, य म भगवा एयमाह — 'अनुविच्चकार गो, मीह, करोहि । 30

अनुविच्चकारो तुम्हादिसान आतमनुस्सान साधु होती' ति । म' हि, भन्ते, अञ्जातित्थिथा सावक लभित्वा केवलकप्प वेसालि पटाक परिहरेय्यु - 'सीहो अम्हाक सेनापति सावकत्त उपगतो' ति । अथ च पन भगवा एवमाह - 'अनुविच्चकार, सीह, करोहि । अनुविच्चकारो तुम्हादिसान आतमनुस्सान साधु होती' ति । एसाह, भन्ते, दुतिय पि भगवन्त सरण गच्छामि धम्म च भिक्खुसङ्घ च । उपासक म' भगवा धारेतु अज्जतम्गे पाणुपेत सरण गत' ति ।

B 30

२७ "दीघरत्त खो ते, सीह, निगण्ठान ओपानभूत कुल, येन नेस उपगतान पिण्डक दातव्व मज्जेय्यासी" ति ।

10 "इमिनापाह, भन्ते, भगवतो भिय्योसोमत्ताय अत्तमनो अभिरद्धो, य म भगवा एवमाह - 'दीघरत्त खो ते, सीह, निगण्ठान ओपानभूत कुल, येन नेस उपगतान पिण्डक दातव्व मज्जेय्यासी' ति । सुत मेत, भन्ते - 'समणो गोतमो एवमाह - मय्हमेव दान दातव्व, मय्हमेव सावकान दातव्व, मय्हमेव दिन्न महप्फल, न अज्जेस दिन्न महप्फल, मय्हमेव सावकान दिन्न महप्फल, न अज्जेस सावकान दिन्न महप्फल' ति, अथ च पन म भगवा निगण्ठेसु पि दाने समादपेति । अपि च, भन्ते, मयमेत्थ काल जानिस्साम । एसाह, भन्ते, ततिय पि भगवन्त सरण गच्छामि धम्म च भिक्खुसङ्घ च । उपासक म, भन्ते, भगवा धारेतु अज्जतम्गे पाणुपेत सरण गत' ति ।

R 196

20 २८ अथ खो भगवा सीहस्स सेनापतिस्स अनुपुब्बि^१ कय' वथेसि, सेय्ययीद - दानकथ सीलकथ सग्गकथ, कामान आदीनध ओकार सङ्किलेस नेक्खम्मे आनिसस पकासेसि । यदा भगवा अञ्जासि सीह सेनापति बल्लचित्त मुदुचित्त विनीवरणचित्त उदग्गचित्त पसन्नचित्त, अथ या वुट्ठान सामुषकसिका धम्मदेसना त पकासेसि - दुक्ख समुदय निरोध मग्ग । सेय्यथापि नाम सुद्ध वत्थ अपगतकाळक सम्मदेव रजन पटिगण्हेय्य, एवमेव सीहस्स सेनापतिस्स तस्मिंयेव आसने विरज पीतमल धम्मचक्रु उदपादि - "य किञ्चिन् समुदयधम्म, सब्ब त निरोधधम्म" ति ।

१ मय - सी० । २ म भन्त - ती०, रो० । ३-२ अनुपुब्बिय - ती०, त्या०, रो० ।

२६. अथ खो सीहो सेनापति दिट्ठधम्मो पत्तधम्मो विदित-
धम्मो परियोगाब्धधम्मो तिण्णविचिकिच्छो विगतकथङ्कथो वेसारज्ज-
प्पत्तो अपरप्पच्चयो सत्थुसासने भगवन्तं एतदवोच - “अधिवासेतु मे,
भन्ते, भगवा स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसङ्घेना” ति । अधिवासेसि
भगवा तुण्हीभावेन ।

R. 167

5

३०. अथ खो सीहो सेनापति भगवतो अधिवासनं विदित्वा
उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदविखणं कत्वा पक्कामि । अथ
खो सीहो सेनापति अञ्जतरं पुरिसं आमन्तेसि - “गच्छ त्वं, अम्भो
पुरिस, पक्कमसं जानाही” ति । अथ खो सीहो सेनापति तस्सा रस्तिया
अच्चयेन सके निवेसने पणीतं खादनीयं भोजनीयं पटियादापेत्वा भगवतो
कालं आरोचापेसि - “कालो, भन्ते ! निट्ठितं भत्तं” ति ।

D. 31

10

३१. अथ खो भगवा पुव्वण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय
येन सीहस्स सेनापतिस्स निवेसनं तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा पञ्जत्ते
आसने निसीदि सद्धिं भिक्खुसङ्घेन । तेन खो पन समयेन सम्बहुला
निगण्ठा वेसालियं रथिकाय^१ रथिकं^२ सिट्ठाटकेन सिट्ठाटकं वाहा पग्गय्ह
कन्दति - “अज्ज सीहेन सेनापतिना धूलं पसुं वधित्वा समणस्स गोतमस्स
भत्तं कत्तं । तं समणो गोतमो जानं उट्ठिस्सकत्तं^३ मंसं परिभुज्जति
पटिच्चकम्मं” ति ।

15

३२. अथ खो अञ्जतरो पुरिसो येन सीहो सेनापति तेनुप-
सङ्गमि, उपसङ्गमित्वा सीहस्स सेनापतिस्स उपवण्णके आरोचेसि -
“यग्गे, भन्ते, जानेय्यामि ! एते सम्बहुला निगण्ठा वेसालियं रथिकाय
रथिकं सिट्ठाटकेन सिट्ठाटकं वाहा पग्गय्ह कन्दन्ति - ‘अज्ज सीहेन
सेनापतिना धूलं पसुं वधित्वा समणस्स गोतमस्स भत्तं कत्तं । तं समणो
गोतमो जानं उट्ठिस्सकत्तं मंसं परिभुज्जति पटिच्चकम्मं’ ति । अलं
यय्यो दोघरत्तं हि^४ ने आयस्मन्तो अवण्णकामा बुद्धस्स अवण्णकामा
पम्मस्स अवण्णकामा सद्गम्म । न च पनेते आयस्मन्तो जिरिदन्ति^५ तं
भगवन्तं घग्गता नुच्छा मुमा अभूतेन अच्चाचिक्खितुं^६; न च मयं जीवित-
तेतु पि मज्झिक्ख पाणं जीविता वोरोपेय्यामा” ति ।

R. 169

23

३३. अथ खो सीहो सेनापति बुद्धप्पमुगं मितामुमद्धं पणीतेन
गारनीयेन भोजनीयेन गहग्ग्या गन्तप्पेणि सम्मचारेणि । अथ खो सीहो

30

१-२ रथिकाय रथिक - सी०, पृ०, रो० । २. उट्ठिस्सकत्तं - सी० । ३. ति -
सी० । ४. जीवितं - सी०, रो० । ५. पण्णापिकत्तं - सी०, रो० ।

सेनापति भगवन्तं भुत्तावि ओनीतपत्तपाणि एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो सीहं सेनापति भगवा धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समाद-
पेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा उट्ठायासना पक्कामी ति ।

३. अस्साजानीयसुत्तं

१. “अट्ठहि, भिक्खवे, अट्ठेहि समन्नागतो रज्जो भद्दो”
अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोगो, रज्जो अट्ठन्तेव^१ सह
गच्छति । कतमेहि अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, रज्जो भद्दो अस्सा-
जानीयो उभतो सुजातो होति — भातितो च पितितो च । यस्सं दिसायं
अज्जे पि भद्दा अस्साजानीया जायन्ति तस्सं दिसायं जातो होति ।
यं खो पनस्स भोजनं देन्ति — अल्लं वा सुक्खं वा — तं सक्कच्चयेव परि-
भुज्जति अविकिरन्तो । जेगुच्छी होति उच्चारं वा पस्सावं वा अभि-
निसीदितुं वा अभिनिपज्जितुं वा । सोरतो होति सुखसंवासो, न^२ च^३
अज्जे अस्से उज्जेजेता । यानि खो पनस्स होन्ति^४ साठेय्यानि कूटे-
य्यानि जिम्हेय्यानि वट्ठेय्यानि, तानि यथाभूतं सारथिस्स आविकत्ता
होति । तेसमस्स सारथि अभिनिम्मदनाय वायमति । वाही खो पन
होति । ‘कामज्जे’ अस्सा वहन्तु वा मा वा, अहमेत्थ वहिस्तामी’ ति
चित्तं उप्पादेति । गच्छन्तो खो पन उज्जुमग्गेनेव गच्छति । थामवा
होति थाव जीवित्तमरणपरियादाना थाम^५ उपदंसेता । इमेहि खो,
भिक्खवे, अट्ठहि अट्ठेहि समन्नागतो रज्जो भद्दो अस्साजानीयो राजा-
रहो होति राजभोगो, रज्जो अट्ठन्तेव सह^६ गच्छति ।

२. “एवमेव खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु
आहुनेय्यो होति .. पे०... अनुत्तर पुज्जकखेत्तं लोकस्स । कतमेहि
अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्खसंवरसंवृतो
विहरति आचारगोचरसम्पज्जो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय
सिक्खति सिक्खापदेसु । य खो पनस्स भोजनं देन्ति — लूखं वा पणीतं
वा — तं सक्कच्चयेव परिभुज्जति अविहज्जमानो । जेगुच्छी होति
कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, जेगुच्छी होति अनेक-
विहितानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया । सोरतो होति

१. भद्दी - सी० । २. अट्ठन्तेव - सी०, रो० । ३-३. न - सी०, रो० ।
४. तानि - स्था० । ५. वामज्जेव - सी०; वाम मज्जे - रो० । ६. वाम वा - सी० ।

मुखसंवासो, न अज्जे भिक्खू उव्वेजेता । यानि खो पगस्स होन्ति
 साठेय्यानि कूटेय्यानि जिम्हेय्यानि वङ्हेय्यानि तानि यथाभूतं आवि- R 190
 कत्ता होति सत्यरि वा विज्जूसु वा सन्नहाचारीसु । तेसमस्स सत्या
 वा विज्जू वा सन्नहाचारी अभिनिम्मदनाय वायमति । सिक्खिता खो पन
 होति । 'कामज्जे भिक्खू सिक्खन्तु वा मा वा, अहमेत्य सिक्खिस्सामी' 5 B. 33
 ति चित्तं उप्पादेति । गच्छन्तो खो पन उजुमग्गेनेव गच्छति;
 तत्रायं उजुमग्गो, सेय्ययीदं - सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मासमाधि ।
 आरद्धविरियो विहरति - 'जगमं तच्चो च न्हार' च अट्ठि च अवसिस्सतु,
 सरीरे उपसुस्सतु मंसलोहितं; यं तं पुरिसयामेन पुरिसविरियेन पुरिस-
 परक्कमेन पत्तब्बं, न तं अपापुणित्वा विरियस्स सण्ठानं भविस्सती' ति । 10
 इमेहि सो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्महि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति
 ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जाकसेत्तं लोकस्सा' ति ।

४. अस्तसखळुङ्कुसुतं

१. "अट्ठ" च^१, भिक्खवे, अस्तसखळुङ्को^२ देसेस्सामि अट्ठ च अस्त-
 दोसे, अट्ठ च पुरिसखळुङ्को अट्ठ च पुरिसदोसे । तं सुणाथ, साधुकं मनसि
 करोय, भासिस्सामी" ति । "एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो 15
 पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच -

२. "कतमे च, भिक्खवे, अट्ठ अस्तसखळुङ्को अट्ठ च अस्तदोसा ?
 इय, भिक्खवे, एकच्चो अस्तसखळुङ्को 'पेही' ति युत्तो, विट्ठो समानो
 चोदितो मारयिना पच्छतो पटिवग्गमति^३, पिट्ठितो रथ पवत्तेति" । R. 191
 एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्मखळुङ्को होति । अय, भिक्खवे, 20
 पटग्गो अस्तदोसो ।

३. "पुन च पर, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्मखळुङ्को 'पेही' ति
 युत्तो, विट्ठो समानो चोदितो मारयिना पच्छा सद्धति^४, बुद्धरं हनति,
 तिदण्ड भञ्जति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्मखळुङ्को
 होति । अय, भिक्खवे, इतिपो अस्मदोसो । 25

१ मार - गी०, प्या०, रो० । २-२ अट्ठ - प्या० । ३ अग्गपक्खुं -
 गी० । ४ पटिवग्गमति - गी०, रो० । ५ पटिवग्गमति - गी०, रो० । ६ मत्तिग्गमि -
 गी०, मत्तिग्गमि - रो० ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना रथीसाय सत्थि उस्सज्जित्वा रथीसंयेव अज्झोमइति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, ततियो अस्सदोसो ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना उम्मगं गण्हति^१, उज्जटुमं रथं करोति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो अस्सदोसो ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना लङ्घति^२ पुरिमकायं^३ पगण्हति पुरिमे पादे । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, पञ्चमो अस्सदोसो ।

७. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना अनादियित्वा सारथि अनादियित्वा पतोदलट्ठि^४ दन्तेहि मुखाधानं विधंसित्वा^५ येन कामं पक्कमति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, छट्ठो अस्सदोसो ।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना नेव अभिवक्कमति नो पटिवक्कमति तत्थेय खीलट्ठायी ठितो होति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, सत्तमो अस्सदोसो ।

९. "पुन च परं, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना पुरिमे च पादे संहरित्वा पच्छिमे च पादे संहरित्वा तत्थेय चत्तारो पादे अभिनिसीदति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, अट्ठमो अस्सदोसो । इमे सो, भिक्खवे, अट्ठ अस्सखळुङ्का अट्ठ च अस्सदोसा ।

१०. "कतमे च, भिक्खवे, अट्ठ पुरिस्सखळुङ्का अट्ठ च पुरिस्सदोसा ? इध, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु

१. गण्हति - सी०, रो० । २. लङ्घति - सी०, रो० । ३. पुरिम कायं - सी०, रो० । ४. पतोद - सी०; पतोदलट्ठि - एपा०; पठोदं - रो० । ५. विमसित्वा - सी० ।

भिक्षूहि आपत्तिया चोदियमानो 'न सरामी' ति अरातिया' निव्वेठेति ।
 सेय्यथापि सो, भिक्षवे, अस्सखल्लुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो
 चोदितो सारथिना पच्छतो पटिवकमति, पिट्ठितो रथ वत्तेति; तथूपमाहं,
 भिक्षवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्षवे, इधेकच्चो पुरिस-
 खल्लुङ्को होति । अयं, भिक्षवे, पठमो पुरिसदोसो ।

5

११. "पुन च परं, भिक्षवे, भिक्षू भिक्षु आपत्तिया चोदेन्ति ।
 सो भिक्षु भिक्षूहि आपत्तिया चोदियमानो चोदकयेव पटिप्परति —
 'किं नु खो तुय्हं बालस्स अव्यत्तस्स भणितेन ! त्वं पि नाम भणितव्वं
 मञ्जसी' ति ! सेय्यथापि सो, भिक्षवे, अस्सखल्लुङ्को 'पेही' ति वुत्तो,
 विद्धो समानो चोदितो सारथिना पच्छा लद्धति, कुव्वरं हनति, तिदण्डं
 भञ्जति, तथूपमाहं, भिक्षवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि,
 भिक्षवे, इधेकच्चो पुरिसखल्लुङ्को होति । अयं, भिक्षवे, दुतियो पुरिस-
 दोसो ।

B. 35

R. 193

१२. "पुन च परं, भिक्षवे, भिक्षू भिक्षु आपत्तिया चोदेन्ति ।
 सो भिक्षु भिक्षूहि आपत्तिया चोदियमानो चोदकस्सेव पच्चारोपेति —
 'त्वं' सोसि इत्थन्नामं आपत्ति आपन्नो, त्वं ताव पठमं पटिकरोही' ति ।
 सेय्यथापि सो, भिक्षवे, अस्सखल्लुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो
 चोदितो सारथिना रथीसाय सत्थि उस्सज्जित्वा रथीसयेव अज्झोमहति;
 तथूपमाहं, भिक्षवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्षवे, इधे-
 कच्चो पुरिसखल्लुङ्को होति । अयं, भिक्षवे, ततियो पुरिसदोसो ।

20

१३. "पुन च परं, भिक्षवे, भिक्षू भिक्षु आपत्तिया चोदेन्ति ।
 सो भिक्षु भिक्षूहि आपत्तिया चोदियमानो अज्जेनाञ्जं पटिचरति,
 वहिद्धा कथं अपनामेति, कोप च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति ।
 सेय्यथापि सो, भिक्षवे, अस्सखल्लुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो
 चोदितो सारथिना उम्मगं गण्हति, उव्वटुमं रथं करोति, तथूपमाहं,
 भिक्षवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्षवे, इधेकच्चो पुरिस-
 खल्लुङ्को होति । अयं, भिक्षवे, चतुत्थो पुरिसदोसो ।

25

१४. "पुन च परं, भिक्षवे, भिक्षू भिक्षु आपत्तिया चोदेन्ति ।
 सो भिक्षु भिक्षूहि आपत्तिया चोदियमानो सद्धमज्जे बाहुविक्खेपे^३

R. 194

करोति' । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखल्लुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना सङ्घति, पुरिमकायं पग्गण्हति पुरिमे पादे; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इवेकच्चो पुरिसखल्लुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, पञ्चमो पुरिसदोसो ।

D. 36

5

१५. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो अनादियित्वा सङ्घं अनादियित्वा चोदकं सागत्तिको व येन कामं पक्कमति । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखल्लुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना अनादियित्वा सारथि अनादियित्वा पतोदलट्ठि दन्तेहि मुखाधानं विधंसित्वा येन कामं पक्कमति, तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इवेकच्चो पुरिसखल्लुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, छट्ठो पुरिसदोसो ।

10

20

१६. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो 'नेवाहं आपन्नोमिह, न पनाहं आपन्नोमही' ति सो तुण्हीभावेन सङ्घं विहेठेति' । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखल्लुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना नेव अभिक्कमति नो पटिकम्मति तत्थेव खीलट्ठायी ठितो होति, तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इवेकच्चो पुरिसखल्लुङ्को होति । अयं, भिक्खवे, सत्तमो पुरिसदोसो ।

R. 195

25

१७. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खुं आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो एवमाह — 'किं नु खो तुम्हे आयस्मन्तो अतिवाब्धं नयि व्यावटा याव' इदानीहं सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सामो' ति । सो सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तित्वा एवमाह — 'इदानी खो तुम्हे आयस्मन्तो अत्तमना होथा' ति ? सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखल्लुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना पुरिमे च पादे संहरित्वा पच्छिमे च पादे संहरित्वा तत्थेव चत्तारो पादे अभिनिसीदति; तथूपमाहं, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इवेकच्चो पुरिसखल्लुङ्को होति । अयं, भिक्खवे,

अट्टमो पुरिसदोसो । इमे खो, भिक्खवे, अट्ट पुरिसखळुङ्का अट्ट च पुरिसदोसा' ति ।

५. मलसुतं

१. "अट्ठिमानि, भिक्खवे, मलानि । कतमानि अट्ट ? अस-
ज्जायमला, भिक्खवे, मन्ता; अनुद्धानमला, भिक्खवे, घरा; मलं,
भिक्खवे, वण्णस्स कोसज्जं; पमादो, भिक्खवे, रक्खतो मलं; मलं,
भिक्खवे, इत्थिया दुच्चरितं; मच्छेरं, भिक्खवे, ददतो मलं; मला,
भिक्खवे, पापका अकुसला धम्मा अस्मि लोके परमिह च; ततो,
भिक्खवे, मला मलतरं अविज्जा परमं मलं । इमानि खो, भिक्खवे,
अट्ट मलानी ति ।

B. 37

"असज्जायमला मन्ता, अनुद्धानमला घरा ।
मलं वण्णस्स कोसज्जं, पमादो रक्खतो मलं ॥
"मलित्थिया दुच्चरितं, मच्छेरं ददतो मलं ।
मला ये पापका धम्मा, अस्मि लोके परमिह च ।
ततो मला मलतरं, अविज्जा परमं मलं" ति ॥

10

६. दूतेष्वसुतं

१. "अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु दूतेष्वं
गन्तुमरहति । कतमेहि अट्ठहि ? इय, भिक्खवे, भिक्खु सोता च
होति, सावेता च, उग्गहेता च, धारेता च, विज्जाता च, विज्जापेता
च, कुसलो च सहितासहितस्स, नो च फलहकारको - इमेहि खो, भिक्खवे,
अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु दूतेष्वं गन्तुमरहति । अट्ठहि, भिक्खवे,
धम्मेहि समन्नागतो माग्गिपुत्तो दूतेष्वं गन्तुमरहति । कतमेहि अट्ठहि ?
इय, भिक्खवे, माग्गिपुत्तो मोना च होति, सावेता च, उग्गहेता च, धारेता
च, विज्जाता च, विज्जापेता च, कुसलो च सहितासहितस्स, नो च
फलहकारको । इमेहि गो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो सारि-
पुत्तो दूतेष्वं गन्तुमरहती ति ।

15 R. 196

20

“यो वे न व्ययति^१ पत्वा, परिसं उग्गवादिनि^२ ।
 न च हापेति वचनं, न च छादेति सासनं ॥
 “असन्दिद्धं च भणति, पुच्छितो न च कुप्पति ।
 स वे तादिसको भिक्खु, दूतेय्यं गन्तुमरहती” ति ॥

७. पठमबन्धनसुत्तं

१. “अट्ठहि, भिक्खवे, आकारेहि इत्थी पुरिसं बन्धति । कत-
 मेहि अट्ठहि ? रुण्णेन^३, भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति; हसितेन,
 भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति; भणितेन, भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति^४;
 आकप्पेन, भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति; वनभज्जेन, भिक्खवे, इत्थी
 पुरिसं बन्धति; गन्धेन^५, भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति; रसेन,
 भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति^६; फस्सेन, भिक्खवे, इत्थी पुरिसं बन्धति ।
 इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहाकारेहि इत्थी पुरिसं बन्धति । ते^७, भिक्खवे,
 सत्ता सुबद्धा^८ ये^९ फस्सेन^{१०} बद्धा” ति ।

८. दुतियबन्धनसुत्तं

१. “अट्ठहि, भिक्खवे, आकारेहि पुरिसो इत्थि बन्धति ।
 कतमेहि अट्ठहि ? रुण्णेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थि बन्धति; हसितेन,
 भिक्खवे, पुरिसो इत्थि बन्धति; भणितेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थि
 बन्धति; आकप्पेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थि बन्धति; वनभज्जेन, भिक्खवे,
 पुरिसो इत्थि बन्धति; गन्धेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थि बन्धति; रसेन,
 भिक्खवे, पुरिसो इत्थि बन्धति; फस्सेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थि बन्धति ।
 इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहाकारेहि पुरिसो इत्थि बन्धति । ते, भिक्खवे,
 सत्ता सुबद्धा ये फस्सेन बद्धा” ति ।

९. पहारादसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेरञ्जायं विहरति नळेरुपुचिमन्दमूले ।
 अयं खो पहारादो असुरिन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा

१. वेयती - गी०; व्यापति - स्वा०, रो० । २. उग्गवादिनि - सी०; उग्गहवादिनि -
 स्वा०, रो० । ३. रुण्णेन - गी०, रो० । ४. एत्थं भणितेन • बन्धति, रुण्णेन • बन्धति” ति
 गी०, रो० पोत्थेगेनु मणिगे पाठो दिससति । ५-६. अयं पाठो सी०, रो० पोत्थेगेनु न दिससति ।
 ७. नेहि - रो० । ८. सुबद्धा - गी०, स्वा० । ९. ये - स्वा०, रो० । १०. फस्सेन - रो० ।

भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्टासि । एकमन्तं ठितं खो पहारादं
असुरिन्दं भगवा एतदवोच -

“अपि पन, पहाराद, असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ती” ति ?

“अभिरमन्ति, भन्ते, असुरा महासमुद्दे” ति ।

“कति पन, पहाराद, महासमुद्दे अच्छरिया अब्भुता धम्मा”, 5
ये दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ती” ति ?

२. “अट्ट, भन्ते, महासमुद्दे अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा
दिस्वा अमुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति । कतमे अट्ट ? महासमुद्दो, भन्ते,
अनुपुव्वनिन्नो अनुपुव्वपोणो अनुपुव्वपव्वारो, न आयतकेनेव पपातो ।
यं पि, भन्ते, महासमुद्दो अनुपुव्वनिन्नो अनुपुव्वपोणो अनुपुव्वपव्वारो, न 10
आयतकेनेव पपातो; अयं, भन्ते, महासमुद्दे पठमो अच्छरियो अब्भुतो
धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

३. “पुन च परं, भन्ते, महासमुद्दो ठितधम्मो वेलं नातिवत्तति ।
यं पि, भन्ते, महासमुद्दो ठितधम्मो वेलं नातिवत्तति; अयं, भन्ते, महा-
समुद्दे दुतियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो यं दिस्वा दिस्वा असुरा महा- 15
समुद्दे अभिरमन्ति ।

४. “पुन च परं, भन्ते, महासमुद्दो न मतेन कुणपेन संवसति^१ ।
यं होति महासमुद्दे मतं कुणपं, तं खिप्पमेव^२ तीरं वाहेति, थलं उस्सा-
रेति^३ । यं पि, भन्ते, महासमुद्दो न मतेन कुणपेन संवसति, यं होति
महासमुद्दे मतं कुणपं, तं खिप्पमेव तीरं वाहेति, थलं उस्सारेति; अयं, 20
भन्ते, महासमुद्दे ततियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा
असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

५. “पुन च परं, भन्ते, या काचि महानदियो, सेय्ययीदं - गङ्गा
यमुना अचिरवती सरभू मही, ता महासमुद्दं पत्वा जहन्ति पुरिमानि
नामगोत्तानि, ‘महासमुद्दो’ त्वेव सह्य गच्छन्ति । यं पि, भन्ते, या 25 R. 199
काचि महानदियो, सेय्ययीदं - गङ्गा यमुना अचिरवती सरभू मही,
ता महासमुद्दं पत्वा जहन्ति पुरिमानि नामगोत्तानि, ‘महासमुद्दो’ त्वेव
सह्य गच्छन्ति; अयं, भन्ते, महासमुद्दे चतुथो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो,
यं दिस्वा दिस्वा अमुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

१-१ मत्तुनधम्मा - स्वा० । २. सवट्ठति - स्वा० । ३ निप्पमेव - वी० ।

४. उस्सारेति - वी०, रो० ।

B 40

६. “पुन च परं, भन्ते, या च लोके सवन्तियो महासमुद्दं अप्पेन्ति
या च अन्तलिक्खा धारा पपतन्ति, न तेन महासमुद्दस्स ऊनत्तं वा पूरत्तं
वा पञ्जायति । यं पि, भन्ते, या च लोके सवन्तियो महासमुद्दं अप्पेन्ति
या च अन्तलिक्खा धारा पपतन्ति, न तेन महासमुद्दस्स ऊनत्तं वा पूरत्तं
5 वा पञ्जायति; अयं, भन्ते, महासमुद्दे पञ्चमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो,
यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

७. “पुन च परं, भन्ते, महासमुद्दो एकरसो लोणरसो । यं पि,
भन्ते, महासमुद्दो एकरसो लोणरसो; अयं, भन्ते, महासमुद्दे छट्ठो अच्छ-
रियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभि-
10 रमन्ति ।

८. “पुन च परं, भन्ते, महासमुद्दो वहुरतनो अनेकरतनो । तत्रि-
मानि रतनानि, सेय्यथीदं — मुत्ता मणि वेळुरियो सङ्खो सिला पवाळं
रजतं जातरूपं लोहितको^१ मसारगल्लं । यं पि, भन्ते, महासमुद्दो
वहुरतनो अनेकरतनो; तत्रिमानि रतनानि, सेय्यथीदं — मुत्ता मणि
15 वेळुरियो सङ्खो सिला पवाळं रजतं जातरूपं लोहितको मसारगल्ल;
अयं, भन्ते, महासमुद्दे सत्तमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा
दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

९. “पुन च परं, भन्ते, महासमुद्दो महत्त भूतानं आवासो ।
तत्रिमे भूता — तिमि^२ तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो^३ असुरा नागा गन्धव्वा ।
20 सन्ति महासमुद्दे योजनसत्तिका पि अत्तभावा द्वियोजनसत्तिका पि अत्त-
भावा त्रियोजनसत्तिका पि अत्तभावा चतुयोजनसत्तिका पि अत्तभावा
पञ्चयोजनसत्तिका पि अत्तभावा । यं पि, भन्ते, महासमुद्दो महत्तं
भूतानं आवासो; तत्रिमे भूता — तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो
असुरा नागा गन्धव्वा; सन्ति महासमुद्दे योजनसत्तिका पि अत्तभावा
25 . पे० . द्वियोजन ... त्रियोजन ... चतुयोजन ... पञ्चयोजनसत्तिका
पि अत्तभावा; अयं, भन्ते, महासमुद्दे अट्ठमो अच्छरियो अब्भुतो
धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति । इमे खो,
भन्ते, महासमुद्दे अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा
असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ती ति ।

11

१. वाचि — रत्ना०, रो० । २. लोहितको — सी०, रो० । ३-४. तिमि तिमिङ्गला
तिमिरपिङ्गला — सी०; तिमिद्विङ्गला तिमिरद्विङ्गला — रत्ना०, रो० ।

१०. “अपि पत, भन्ते, भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ती” ति ?

“अभिरमन्ति, पहाराद, भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये” ति ।

“कति पत, भन्ते, इमस्मिं धम्मविनये अच्छरिया अचमुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ती” ति ? ५

११. “अट्ठ, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये अच्छरिया अचमुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति । कतमे अट्ठ ? सेय्यथापि, पहाराद, महासमुदो अनुपुव्वनिघो अनुपुव्वपोणो अनुपुव्वपच्चारो, न आयतकेनेव पपातो; एवमेव खो, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये अनुपुव्वसिक्खा अनुपुव्वकिरिया अनुपुव्वपटिपदा, न आयतकेनेव १० अच्छापटिवेधो । यं पि, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये अनुपुव्वसिक्खा अनुपुव्वकिरिया अनुपुव्वपटिपदा, न आयतकेनेव अच्छापटिवेधो; अयं, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये षठ्ठो अच्छरियो अचमुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१२. “सेय्यथापि, पहाराद, महासमुदो ठितधम्मो वेलं नातिवत्तति; एवमेव खो, पहाराद, यं मया सावकानं सिक्खापदं पञ्जत्तं तं मम सावका जीवितहेतु पि नातिक्कमन्ति । यं पि, पहाराद, मया सावकानं सिक्खापदं पञ्जत्तं तं मम सावका जीवितहेतु पि नातिक्कमन्ति; अयं, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये दुत्तियो अच्छरियो अचमुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति । २०

१३. “सेय्यथापि, पहाराद, महासमुदो न मतेन कुणपेन संबसति । यं होति महासमुदो मत्तं कुणपं, नं खिप्पमेव तीरं वाहेति यत्तं उस्सारेति; एवमेव खो, पहाराद, यो सो पुगलो दुस्सीलो पापधम्मो असुचिसत्तस्सरसमाचारो पटिच्छन्नकम्मन्तो अस्समणो समणपटिञ्जो अब्रह्मचारी ब्रह्मचारिपटिञ्जो अन्तोपूति अवस्सुतो कस्सम्बुजातो, न २५ तेन मद्दो मव्वन्ति; सिप्पमेव नं सन्निपत्तिस्वा उक्खिपति । विञ्चा पि गो होति मज्जे भिक्खुसद्धस्स सन्निसिद्धो^१, अथ खो गो धारका य सद्धम्हा सद्धो च तेन । य पि, पहाराद, यो सो पुगलो दुस्सीलो पापधम्मो असुचिसत्तस्सरसमाचारो पटिच्छन्नकम्मन्तो अस्समणो समणपटिञ्जो अब्रह्मचारी ब्रह्मचारिपटिञ्जो ३०

- अन्तोपूति अवस्सुतो कसम्भुजातो, न तेन सङ्खो संबसति; खिप्पमेव
नं सन्निपतित्वा उक्खिपति; किञ्चा पि सो होति मज्झे भिक्खुसङ्घस्स
सन्निस्सिन्नो, अयं खो सो आरका व सङ्घम्हा सङ्खो च तेन; अयं, पहाराद,
इमस्मिं धम्मविनये ततियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा
5 भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१४. “सेय्यथापि, पहाराद, या काचि महानदियो, सेय्यथीदं –
गङ्गा यमुना अचिरवती सरभू मही, ता महासमुद्दं पत्वा जहन्ति पुरि-
मानि नामगोत्तानि, ‘महासमुद्दो’ त्वेव सङ्गं गच्छन्ति; एवमेव खो, पहा-
राद, चत्तारो मे वण्णा – खत्तिया ब्राह्मणा वेस्सा सुद्दा, ते तथागतप्पवेदिते
10 धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पव्वजित्वा जहन्ति पुरिमानि नाम-
गोत्तानि, ‘समणा’ सक्कपुत्तिया” त्वेव सङ्गं गच्छन्ति । यं पि, पहाराद,
चत्तारोमे वण्णा – खत्तिया ब्राह्मणा वेस्सा सुद्दा, ते तथागतप्पवेदिते
धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पव्वजित्वा जहन्ति पुरिमानि नाम
गोत्तानि, ‘समणा सक्कपुत्तिया’ त्वेव सङ्गं गच्छन्ति; अयं, पहाराद,
15 इमस्मिं धम्मविनये चतुत्थो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा
भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१५. “सेय्यथापि, पहाराद, या च लोके सवन्तियो महासमुद्दं
अप्पेन्ति या च अन्तलिक्खा’ धारा पपतन्ति, न तेन महासमुद्दस्स ऊनत्तं
वा पूरत्तं वा पञ्जायति; एवमेव खो, पहाराद, बहू चे पि भिक्खू अनु-
20 पादिसेसाय निब्बानधातुया परिनिब्बायन्ति, न तेन निब्बानधातुया
ऊनत्तं वा पूरत्तं वा पञ्जायति । यं पि, पहाराद, बहू चे पि भिक्खू
अनुपादिसेसाय निब्बानधातुया परिनिब्बायन्ति, न तेन निब्बानधातुया
ऊनत्तं वा पूरत्तं वा पञ्जायति; अयं, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये
पञ्चमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं
25 धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१६. “सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्दो एकरसो लोणरसो;
एवमेव खो, पहाराद, अयं धम्मविनयो एकरसो विमुत्तिरसो । यं पि
पहाराद, अयं धम्मविनयो एकरसो विमुत्तिरसो; अयं, पहाराद, इमस्मिं
धम्मविनये छट्ठो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू
30 इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१७. “सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्दो बहुरतनो अनेकरतनो;
 त्रिमानि रतनानि, सेय्यथीदं – मुत्ता मणि वेळुरियो^१ सङ्खो सिला पवाळं
 जतं जातरूपं लोहितको मसारगल्लं; एवमेव सो, पहाराद, अयं धम्म-
 विनयो बहुरतनो अनेकरतनो । त्रिमानि रतनानि, सेय्यथीदं –
 चत्तारो सत्तिपट्टाना, चत्तारो सम्मप्पधाना, चत्तारो इद्धिपादा, पञ्चि- 5
 न्द्रयानि, पञ्च वलानि, सत्त वोज्झङ्गा, अरियो अट्टङ्गिको मग्गो ।
 यं पि, पहाराद, अयं धम्मविनयो बहुरतनो अनेकरतनो; त्रिमानि
 रतनानि, सेय्यथीदं – चत्तारो सत्तिपट्टाना, चत्तारो सम्मप्पधाना, चत्तारो
 इद्धिपादा, पञ्चिन्द्रियानि, पञ्च वलानि, सत्त वोज्झङ्गा, अरियो
 अट्टङ्गिको मग्गो; अयं, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये सत्तमो अच्चरियो 10
 प्रवृत्तो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभि-
 रमन्ति ।

१८. “सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्दो महत्तं भूतानं आवासो;
 तन्निमे भूता – तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो असुरा नागा गन्धव्वा;
 सन्ति महासमुद्दे योजनसतिका पि अत्तभावा द्वियोजनसतिका पि अत्त- 15
 भावा त्रियोजनसतिका पि अत्तभावा चतुयोजनसतिका पि अत्तभावा
 पञ्चयोजनसतिका पि अत्तभावा; एवमेव सो, पहाराद, अयं धम्म-
 विनयो महत्तं भूतानं आवासो; तन्निमे भूता – सोतापन्नो सोतापत्ति-
 फलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो सकदागामी सकदागामिफलसच्छिकिरियाय
 पटिपन्नो अनागामी अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो अरहा अर- 20
 हन्ताय पटिपन्नो । यं पि, पहाराद, अयं धम्मविनयो महत्तं भूतानं
 आवासो; तन्निमे भूता – सोतापन्नो सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटि-
 पन्नो सकदागामी सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो अनागामी
 अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो अरहा अरहन्ताय पटिपन्नो;
 अयं, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये अट्टमो अच्चरियो प्रवृत्तो धम्मो, यं 25
 दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति । इमे सो, पहा-
 राद, इमस्मिं धम्मविनये अट्ट अच्चरिया प्रवृत्ता धम्मा, ये दिस्वा
 दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ती” ति ।

R. 204

B. 41

१० उपोसथसुत्तं

१ एक समय भगवा सावत्थिय विहरति पुब्बारामे मिगार-
मातुपासादे । तेन खो पन समयेन भगवा तदहुपोसथे भिक्खुसङ्घपरिवृतो
निसिन्नो होति । अथ खो आयस्मा आनन्दो अभिक्कन्ताय रत्तिया,
निक्खन्ते पठमे यामे, उट्ठायासना एवस उत्तरासङ्ग करित्वा येन भगवा
5 तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्त एतदवोच - “अभिक्कन्ता, भन्ते, रत्ति,
निक्खन्तो पठमो यामो, चिरनिसिन्नो भिक्खुसङ्घो । उद्दिनतु, भन्ते,
भगवा भिक्खून पातिमोक्ख” ति ।

R 205

२ एव वुत्ते भगवा तुण्ही अहोसि । दुतिय पि खो आयस्मा
आनन्दो अभिक्कन्ताय रत्तिया, निक्खन्ते मज्झिमे यामे, उट्ठायासना
10 एकस उत्तरासङ्ग करित्वा येन भगवा तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्त
एतदवोच - “अभिक्कन्ता, भन्ते, रत्ति, निक्खन्तो मज्झिमो यामो, चिर-
निसिन्नो भिक्खुसङ्घो । उद्दिनतु, भन्ते, भगवा भिक्खून पातिमोक्ख”
ति । दुतिय पि खो भगवा तुण्ही अहोसि । ततिय पि खो आयस्मा
आनन्दो अभिक्कन्ताय रत्तिया, निक्खन्ते पच्छिमे यामे, उट्ठस्ते अरणे,
15 नन्दिमुखिया रत्तिया उट्ठायासना एकस उत्तरासङ्ग करित्वा येन भगवा
तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्त एतदवोच - “अभिक्कन्ता, भन्ते, रत्ति,
निक्खन्तो पच्छिमो यामो, उट्ठस्त अरण, नन्दिमुखी रत्ति, चिरनिसिन्नो
भिक्खुसङ्घो । उद्दिनतु, भन्ते, भगवा भिक्खून पातिमोक्ख” ति ।
“अपरिसुद्धा, आनन्द, परिता” ति ।

20 ३ अथ खो आयस्मतो महामोगल्लानस्स एतदहोसि - “क
नू खो भगवा पुग्गल सन्धाय एवमाह - ‘अपरिसुद्धा, आनन्द, परिता’
ति ? अथ खो आयस्मा महामोगल्लानो सञ्जावन्त भिक्खुसङ्घ
चेतसा चेतो परिच्च मनसारासि । अहसा खो आयस्मा महामोगल्लानो
त पुग्गल दुस्सोल पापघम्म असुचि^१ सङ्घत्सरसमाचार पटिच्छन्नकम्मन्त
25 अस्समण समणपटिञ्ज अग्रहचारि वृहत्तचारिपटिञ्ज अन्तोपूति अव-
स्तुत कसम्बुजात मज्जे भिक्खुसङ्घस्स निसिन्न, दिस्वान^२ उट्ठायासना
येन सो पुग्गलो तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा त पुग्गल एतदवोच -
“उट्ठेहावुसो, दिट्ठोसि भगवता । नत्थि ते भिक्खूहि नद्धि रावासो’ ति ।

D 45

१ कि - त्या० रो० । २ अनुनि० - सी०, त्या० रो० । ३ दिस्वा -
स्था०, रो० ।

४. एवं वृत्ते सो पुगलो तुण्ही अहोमि । दुतियं पि खो आयस्मा
महामोग्गल्लानो तं पुगलं एतदवोच — “उट्ठेहावुसो, दिट्ठोसि भगवता ।
नत्थि ते भिक्खूहि सद्धि संवासो” ति । दुतियं पि खो सो पुगलो तुण्ही
अहोसि । ततियं पि खो आयस्मा महामोग्गल्लानो तं पुगलं एतदवोच —
“उट्ठेहावुसो, दिट्ठोसि भगवता । नत्थि ते भिक्खूहि सद्धि संवासो” 5
ति । ततियं पि खो सो पुगलो तुण्ही अहोसि ।

R. 206

५. अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो तं पुगलं बाहायं गहेत्वा
बहिद्वारकोट्टका निक्खामेत्वा सूचिघट्टिकं दत्त्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं एतदवोच — “निक्खामितो सो, भन्ते, पुगलो
मया । परिसुद्धा परिसा । उद्दिस्सु, भन्ते, भगवा भिक्खूनं पात्तिमोक्खं” 10
ति ।

“अच्छरियं, मोग्गल्लान, अब्भुतं, मोग्गल्लान ! याव बाहा
गहणा पि नाम सो मोघपुरिसो आगमिस्सती” ति !

६. अथ खो भगवा भिक्खू आगन्तेसि — “तुम्हेव दानि, भिक्खवे,
उपोसथं करेय्याथ, पात्तिमोक्खं उद्दिसेय्याथ । न दानाहं, भिक्खवे, 15
अज्जतग्गे उपोसथं करिस्सामि, पात्तिमोक्खं उद्दिस्सिस्सामि । अट्ठान-
मेतं, भिक्खवे, अनवकासो यं तथागतो अपरिसुद्धाय परिसाय पात्तिमोक्खं
उद्दिसेय्य ।

७. “अट्ठमे, भिक्खवे, महासमुद्दे अच्छरिया अब्भुता^१ धम्मा^२,
ये दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति । कतमे अट्ठ ? महा- 20
समुद्दो, भिक्खवे, अनुपुब्बनिद्रो अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपवभारो, न आयत-
वेनेव पपातो । यं पि, भिक्खवे, महासमुद्दो अनुपुब्बनिद्रो अनुपुब्बपोणो
अनुपुब्बपवभारो, न आयतवेनेव पपातो; अयं, भिक्खवे, महासमुद्दे
पठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे
अभिरमन्ति ... पे०... (मया पुरिमे^३ तथा वित्थारेत्थो) । 25

८. “पुन च परं, भिक्खवे, महासमुद्दो महत्तं भूतानं आवासो ।
तत्रिमे भूता — तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो अमुरा नागा गन्धव्वा ।
वसन्ति^४ महासमुद्दे योजनगतिरा पि अत्तभावा ... पे०... पञ्चयोजन-
गतिरा पि अत्तभावा । य पि, भिक्खवे, महासमुद्दो महत्तं भूतानं

R. 207

B. 46

१-१ एवा०, रो० पोषरेनु न दिगन्ति । २. अब्भुतपग्गा - एवा० । ३ पुरिमे -
एवा० । ४. वसि - गी०, एवा०, रो० ।

आवासो, तन्निमे भूता - तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो असुरा
 नागा गन्धव्वा, वसन्ति महासमुद्दे योजनसतिका पि अत्तभावा
 पे० पञ्चयोजनसतिका पि अत्तभावा, अय, भिक्खवे, महा-
 समुद्दे अट्ठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, य दिस्वा दिस्वा असुरा
 ५ महासमुद्दे अभिरमन्ति । इमे खो, भिक्खवे, महासमुद्दे अट्ठ अच्छरिया
 अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

६ “एवमेव खो, भिक्खवे, अट्ठ^३ इमस्मि धम्मविनये अच्छ-
 रिथा अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभि-
 रमन्ति । कतमे अट्ठ ? सेव्यथापि, भिक्खवे, महासमुद्दो अनुपुब्बनिस्सो
 १० अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपम्भारो, न आयतकेनेव पपातो, एवमेव खो,
 भिक्खवे, इमस्मि धम्मविनये अनुपुब्बसिक्खा अनुपुब्बकिरिया अनुपुब्ब-
 पटिपदा, न आयतकेनेव अज्जापटिवेधो । य पि, भिक्खवे, इमस्मि
 धम्मविनये अनुपुब्बसिक्खा अनुपुब्बकिरिया अनुपुब्बपटिपदा, न आयत-
 केनेव अज्जापटिवेधो, अय, भिक्खवे, इमस्मि धम्मविनये पठमो अच्छ-
 १५ रियो अब्भुतो धम्मो, य दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभि-
 रमन्ति पे० । सेव्यथापि, भिक्खवे, महासमुद्दो महत्त भूतान
 आवासो, तन्निमे भूता - तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो असुरा
 नागा गन्धव्वा, वसन्ति महासमुद्दे योजनसतिका पि अत्तभावा पे०
 २० पञ्चयोजनसतिका पि अत्तभावा, एवमेव खो, भिक्खवे, अय धम्म-
 विनयो महत्त भूतान आवासो । तन्निमे भूता - सोतापन्नो सोतापत्तिफल-
 सच्छिकिरियाय पटिपन्नो पे० अरहा अरहत्ताय पटिपन्नो । य
 पि, भिक्खवे, अय धम्मविनयो महत्त भूतान आवासो, तन्निमे भूता -
 सोतापन्नो सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पे० अरहा अर-
 हत्ताय पटिपन्नो, अय, भिक्खवे, इमस्मि धम्मविनये अट्ठमो अच्छरियो
 २५ अब्भुतो धम्मो, य दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति ।
 इमे खो, भिक्खवे, इमस्मि धम्मविनये अट्ठ अच्छरिया अब्भुता
 धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ती”
 ति ।

महावग्गो दुत्तियो ।

तत्सुद्धानं

B. 47

वेरञ्जो^३ सीहो^४ आजञ्जं^५, खळुङ्गेन^६ मलानि च ।
दूतेय्यं^७ द्वे^८ च बन्धना^९, पहरादो^{१०} उपोसथो ति ॥

—०—

३. गहपतिवग्गो

१. पठमउगगसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावन कूटागार-
सालायं । तत्र खो भगवा भिक्खू ग्रामन्तेसि ... पे०... एतदवोच —
“अट्ठहि, भिक्खवे, अच्छरियेहि अब्भुतेहि^१ धम्मेहि^२ समन्नागतं उगं ५
गहपति वेसालिकं धारेया” ति । इदमवोच भगवा । इदं वत्थान सुगतो
उट्ठायासना विहारं पाविसि ।

R. 209

२. अथ खो अञ्जत्तरो भिक्खु पुव्वण्हसमयं निवासेत्वा पत्त-
चीवरमादाय येन उगगस्स गहपतिनो वेसालिकस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । अथ खो उगो गहपति १०
वेसालिको येन सो भिक्खु तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तं भिक्खुं अभि-
वादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं सो उगं गहपति वेसालिकं
सो भिक्खु एतदवोच —

“अट्ठहि सो त्वं, गहपति, अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि
समन्नागतो भगवता व्याकतो^३ । कतमे ते, गहपति, अट्ठ अच्छरिया १५
अब्भुता धम्मा, येहि त्वं समन्नागतो भगवता व्याकतो” ति ?

३. “न खो अहं, भन्ते, जानामि — कतमेहि अट्ठहि अच्छरियेहि
अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो भगवता व्याकतो ति । अपि च, भन्ते, येमे
अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा संविज्जन्ति, ते” सुणाहि^४, साधुकं मनसि
करोहि; भासिम्सामी” ति । “एवं, गहपती” ति सो सो भिक्खु उगस्स २०
गहपतिनो वेसालिकस्स पच्चस्सोसि । उगो गहपति वेसालिको एतद-
वोच — “यदाहं, भन्ते, भगवन्तं पठमं दूरतो व अट्ठसं; सह दस्सनेनेय

१. वपुज्जं - गी०, रो० । २-२. वेरञ्ज - गी०, रत्ता०, रो० । ३. आजञ्जा -
रत्ता० । ४. मयुदगे - गी०; मयुदगे - रत्ता० । ५. इता - रत्ता० । ६. दुपे - गी० ।
७. बन्धन - रत्ता०; बन्धन - रो० । ८. पहराद - रत्ता०, रो० । ९-९. धम्म-
वामेहि - रत्ता० । १०-१०. तं सुणाहि - म० ।

मे, भन्ते, भगवतो चित्तं पसीदि । अय खो मे, भन्ते, पठ्मो अच्छरियो
अवभुतो धम्मो सविज्जति ।

- ४ “सो खो अह, भन्ते, पसन्नचित्तो भगवन्तं पयिरुपासि ।
तस्स मे भगवा अनुपूर्वि^१ कथं कथेसि, सेय्यथीद – दानकथं सीलकथं
सग्गकथं, कामान आदीनव ओकार सङ्खिलेस, नेक्खम्मे आनिसस पका-
सेसि । यदा म भगवा अञ्जासि कल्लचित्तं मुदुचित्तं विनीवरणचित्तं
उदग्गचित्तं पसन्नचित्तं, अथ या बुद्धान सामुक्कसिका धम्मदेसना
त पकासेसि – दुक्खं समुदयं निरोधं भग्गं । सेय्यथापि नाम सुद्धं^२ वत्थं^३
अपगतकालकं सम्मदेव रजनं पटिग्गहेय्यं, एवमेव खो मे तस्मियेव
आसने विरजं वीतमलं धम्मचक्खु उदपादि – ‘यं किञ्चिं समुदयधम्मं,
सव्वं तं निरोधधम्मं’ ति । सो खो अह, भन्ते, दिट्ठधम्मो पत्तधम्मो
विदितधम्मो परियोगाब्धधम्मो तिण्णविचिकिच्चो विगतकथङ्कथो वेसा-
रज्जप्पत्तो अपरप्पच्चयो सत्थुसामने तत्थेयं बुद्धं च धम्मं च सङ्घं च
सरणं अगमासि, ब्रह्मचरियपञ्चमानि च सिक्खापदानि समा-
दि^४यि^५ । अय खो मे, भन्ते, दुतियो अच्छरियो अवभुतो धम्मो
सविज्जति ।

- ५ “तस्स मय्ह, भन्ते, चतस्सो कोमारियो पजापतियो अहेसु ।
अथ स्वाह, भन्ते, येन ता पजापतियो तेनुपसङ्गमिं, उपसङ्गमित्वा ता
पजापतियो एतदवचं – ‘मया खो, भगिणियो, ब्रह्मचरियपञ्चमानि
सिक्खापदानि समादिनानि^६ । या इच्छति सा इधेवं भोगे च^७ भुञ्जतु
पुञ्जानि च करोतु, सवानि वा ज्ञातिकुलानि गच्छतु । होति वा
पन पुरिसाधिप्पायो, वस्स वो दम्मी’ ति ? एव वुत्ते सा, भन्ते, जेट्ठा
पजापति म एतदवोच – ‘इत्थं नामस्स म, अय्यपुत्त, पुरिसस्स देही’ ति ।
अथ खो अह, भन्ते, तं पुरिसं पक्कोसापेत्वा वामेन हत्थेन पजापतिं
गहेत्वा दक्खिणेन हत्थेन भिज्जारं^८ गहेत्वा तस्स पुरिसस्स ओणोजेसि ।
कोमारि खो पनाह, भन्ते, दारं परिच्चजन्तो नाभिजानामि चित्तस्स
अञ्जयत्त । अय खो मे, भन्ते, ततियो अच्छरियो अवभुतो धम्मो
सविज्जति ।

१-२ अनुपूर्वि० – सी०, स्या०, रो० । २-२ मुदुवत्थं – स्या० । ३ ममादधि –
स्या० । ४ एतदवचं – सी०, स्या०, रो० । ५ समादिनानि – सी० । ६-६ इमेव
भोगे – स्या० । ७ भिज्जारं – सी० ।

६. "संविज्जन्ति खो पन मे, भन्ते, कुले भोगा । ते च खो अप्पटिविभत्ता सीलवन्तेहि कल्याणधम्मोहि । अयं खो मे, भन्ते, चतुत्थो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

R. 211

७. "यं खो पनाहं, भन्ते, भिक्खुं पयिरूपासामि; सक्कच्चंयेव पयिरूपासामि, नो असक्कच्चं । अयं खो मे, भन्ते, पञ्चमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

R. 49

८. "सो चे, भन्ते, मे आयस्मा धम्मं देसेति; सक्कच्चंयेव सुणोमि, नो असक्कच्चं । नो चे मे सो आयस्मा धम्मं देसेति, अहमस्स धम्मं देसेमि । अयं खो मे, भन्ते छट्ठो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

10

९. "अनच्छरियं खो पन मं, भन्ते, देवता उपसङ्कमित्वा आरोचेन्ति - 'स्वाक्खातो, गहपति, भगवता धम्मो' ति । एवं बुत्ते अहं, भन्ते, ता देवता एवं वदामि - 'वदेय्याथ वा एवं खो तुम्हे देवता नो वा वदेय्याथ, अथ खो स्वाक्खातो भगवता धम्मो' ति । न खो पनाहं, भन्ते, अभिजानामि ततोनिदानं चित्तस्स उण्णति^१ - 'मं वा देवता उपसङ्कमन्ति, अहं वा देवताहि सद्धिं^२ सल्लपामी' ति । अयं खो मे, भन्ते, सत्तमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

15

१०. "यानिमानि, भन्ते, भगवता देसितानि पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि, नाहं तेसं किञ्चि अत्तनि अप्पहीनं समनुपस्सामि । अयं खो मे, भन्ते, अट्ठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति । इमे खो मे, भन्ते, अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा संविज्जन्ति । न^३ च खो अहं जानामि - कतमेहि चाहं^४ अट्ठहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्तागतो भगवता व्याकतो" ति ।

20 R. 212

११. अयं खो सो भिक्खु उगस्स गहपतिनो वेसालिकस्स निवेसने पिण्डपातं गहेत्वा उट्ठायासना पक्कामि । अयं खो सो भिक्खु पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिकान्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धो खो सो भिक्खु यावत्तपो अहोसि उग्गेन गहपतिना वेसालिकेन सद्धिं कया-गल्लापो, तं गच्चं भगवतो आरोचेसि ।

25

१. उण्णति, खो. पो. पदेयु नति । २. उण्णति - उण्णति - खो. । ३. नी. संपत्ते नति । ४. नो - नी. । ५. अहं - नी.; चाहं - खो. ।

१२. “साधु साधु, भिक्खु । यथा तं उगो गहपति वेसालिको सम्मा व्याकरमानो व्याकरेय्य”, इमेहेव खो, भिक्खु, अट्ठहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मोहि समन्नागतो उगो गहपति वेसालिको मया व्याकतो । इमेहि च पन, भिक्खु, अट्ठहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मोहि समन्नागतं उगं गहपति वेसालिकं धारेही” ति ।

[—]

२. दुतियउगमुत्तं

१. एकं समयं भगवा वज्जीसु विहरति हत्थिगामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “अट्ठहि, भिक्खवे, अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मोहि समन्नागतं उगं गहपति हत्थिगामकं धारेया” ति । इदमवोच भगवा । इदं वत्वान सुगतो उट्ठायासना विहारं पाविसि ।

२. अथ खो अञ्जत्तरो भिक्खु पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्त-
चीवरमादाय येन उगास्स गहपतिनो हत्थिगामकस्स निवेसनं तेनुप-
सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । अथ खो उगो
गहपति हत्थिगामको येन सो भिक्खु तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तं
भिक्खुं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चं खो उगं
गहपति हत्थिगामकं सो भिक्खु एतदवोच — “अट्ठहि खो त्वं, गहपति,
अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मोहि समन्नागतो भगवता व्याकतो । कतमे
ते, गहपति, अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा, येहि त्वं समन्नागतो भगवता
व्याकतो” ति ?

३. “न खो अहं, भन्ते, जानामि — कतमेहि अट्ठहि अच्छरियेहि
अब्भुतेहि धम्मोहि समन्नागतो भगवता व्याकतो ति । अपि च, भन्ते, ये मे
अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा संविज्जन्ति, ते सुणाहि, साधुकं मनसि
करोहि; भासिस्सामी” ति । “एवं, गहपती” ति खो सो भिक्खु उगस्स
गहपतिनो हत्थिगामकस्स पच्चस्सोसि । उगो गहपति हत्थिगामको
एतदवोच — “यदाहं, भन्ते, नागवने परिचरन्तो भगवन्तं पठमं दूरतो व
अहंसं; सह दस्सनेनेव मे, भन्ते, भगवतो चित्तं पसीदि, सुरामदो च पहीयि” ।
अयं खो मे, भन्ते, पठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

१. व्याकरमानो व्याकरेय्य — सी०, रो० । २. धारेया — सी०, स्या०, रो० ।

३. उ — म० । ४. परिचरेत्तो — सी० । ५. पहीयि — स्या० ।

४. "सो खो अहं, भन्ते, पसन्नचित्तो भगवन्तं पयिरूपासि । तस्स मे भगवा अनुपुट्ठि कथं कथेसि, सेय्यथीदं — दानकथं सीलकथं सग्गकथं; कामानं आदीनवं ओकारं सङ्खिलेसं, नेक्खम्मो आनिसंसं पकासेसि । यदा मं भगवा अञ्जासि कल्लचित्तं मुदुचित्तं विनीवरणचित्तं उदग्गचित्तं पसन्नचित्तं, अथ या बुद्धानं सामुवकांसिका वम्मदेसना तं पकासेसि — दुक्खं समुदयं निरोधं मग्गं । सेय्यथापि नाम सुद्धं वत्थं अपगतकाळकं सम्मदेव रजनं पटिग्गणहेय्य; एवमेव खो मे तस्मियेव आसने विरजं वीतमलं धम्मचक्खुं उदपादि — 'यं किञ्चि समुदयधम्मं, सब्बं तं निरोधधम्मं' ति । सो खो अहं, भन्ते, दिट्ठधम्मो पत्तधम्मो विवित्तधम्मो परियोगाब्धधम्मो तिण्णविच्चिकिच्छो विगतकथङ्कथो वेसारज्जपत्तो अपरप्पच्चयो सत्थुसासने तत्थेव बुद्धं च धम्मं च सङ्गं च सरणं अगमासि, ब्रह्मचरियपञ्चमानि च सिक्खापदानि समादियि । अयं खो मे, भन्ते, दुतियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

५. "तस्स मग्गह, भन्ते, चतस्सो कोमारियो पजापतियो अहेसु । अथ स्वाहं, भन्ते, येन ता पजापतियो तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा ता पजापतियो एतदवचं — 'मया खो, भगिनियो, ब्रह्मचरियपञ्चमानि सिक्खापदानि समादिन्नानि । या इच्छति सा इधेव भोगे च भुञ्जतु पुञ्जानि च करोतु, सकानि वा आतिकुलानि गच्छतु । होति वा पन पुरिसाधिप्पायो, कस्स वो दम्मी' ति ? एवं वुत्ते सा, भन्ते, जेट्ठा पजापति मं एतदवोच — 'इत्थन्नामस्स मं, अय्यपुत्त, पुरिसस्स देही' ति । अथ खो अहं, भन्ते, तं पुरिसं पक्कोसापेत्वा वामेन हत्थेन पजापतिं गहेत्वा दक्षिणेन हत्थेन भिज्जार गहेत्वा तस्स पुरिसस्स ओणोजेसि । कोमारि खो पनाहं, भन्ते, दारं परिच्चजन्तो नाभिजानामि चित्तस्स अञ्जयत्तं । अयं खो मे, भन्ते, ततियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति' ।

६. "संविज्जन्ति खो पन मे, भन्ते, कुले भोगा । ते च खो अप्पटिविभत्ता सीलवन्तेहि कल्याणधम्मोहि । अयं खो मे, भन्ते, चतुत्थो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

७. "यं खो पनाहं, भन्ते, भिक्खु पयिरूपासामि; सक्कच्चंयेव पयिरूपासामि, नो असक्कच्च । सो चे मे^१ आयस्सा धम्मं देसेति; ३०

सक्कच्चयेव सुणामि, नो असक्कच्चं । नो चे मे सो आयस्मा धम्मं देसेति, अहमस्स धम्मं देसेमि । अयं खो मे, भन्ते, पञ्चमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

B 52

८ “अनच्छरियं खो पन, भन्ते, सद्धे निमन्तिते देवता उपसङ्कु-
5 मित्वा आरोचेन्ति — ‘असुको’, गहपति, भिक्खु उभतोभागविमुत्तो असुको पञ्जाविमुत्तो असुको कायसक्खी असुको दिट्ठिपत्तो असुको सद्धाविमुत्तो असुको धम्मानुसारी असुको सद्धानुसारी असुको सीलवा कल्याणधम्मो असुको दुस्सीलो पापधम्मो’ ति । सद्धं खो पनाहं, भन्ते, परिविसन्तो नाभिजानामि एवं चित्तं उप्पादेन्तो — ‘इमस्स वा थोकं
10 देमि इमस्स वा वहुक’ ति । अथ ख्वाहं, भन्ते, समचित्तो व देमि । अयं खो मे, भन्ते, छट्ठो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

९. “अनच्छरियं खो पन मं, भन्ते, देवता उपसङ्कुमित्वा आरोचेन्ति — ‘स्वाक्खातो, गहपति, भगवता धम्मो’ ति । एवं वुत्ते अहं, भन्ते, ता देवता एवं वदेमि’ — ‘वदेय्याथ वा एवं खो तुम्हे देवता नो वा
15 वदेय्याथ, अथ खो स्वाक्खातो भगवता धम्मो’ ति । न खो पनाहं, भन्ते, अभिजानामि ततोनिदानं चित्तस्स उष्णति — ‘मं ता देवता उपसङ्कुमन्ति, अहं वा देवताहि सद्धि सत्तपामी’ ति । अयं खो मे, भन्ते, सत्तमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति ।

R 216

१०. “सचे खो पनाहं, भन्ते, भगवतो पठमतं कालं करेय्यं,
20 अनच्छरियं खो पनेतं यं मं भगवा एवं व्याकरेय्य — ‘नत्थि तं संयोजनं येन सयुत्तो उगो गहपति हत्थिगामको पुन इमं लोकं आगच्छेय्या’ ति । अयं खो मे, भन्ते, अट्ठो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो संविज्जति । इमे सो मे’, भन्ते, अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा संविज्जन्ति । न च खो अहं जानामि — कतमेहि चाहं अट्ठहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि
25 समन्नागतो भगवता व्याकतो’ ति ।

११ “अथ खो सो भिक्खु उगस्स गहपतिनो हत्थिगामकस्स निवेसने पिण्डपात गहेत्वा उट्ठायासना पक्कामि । अथ खो सो भिक्खु पच्छाभत्त पिण्डपातपट्टिकन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कुमि; उपसङ्कुमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिप्तो सो सो

१. असोपो — स्या० । २. ववामि — सी०, स्या०, रो० । ३. सी०, रो० दोषवेणु नत्थि ।

भिक्षु यावत्तको अहोसि उग्गेन गहपतिना हत्थिगामकेन सद्धि कथा-
सल्लापो, तं सव्वं भगवतो आरोचेसि ।

१२. “साधु साधु, भिक्षु ! यथा तं उग्गे गहपति हत्थिगामको
सम्मा व्याकरमानो व्याकरेय्य, इमेहेव खो भिक्षु, अट्ठहि अच्छरियेहि
अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो उग्गे गहपति हत्थिगामको मया व्याकतो । 5
इमेहि च पन, भिक्षु, अट्ठहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतं
उग्गं गहपति हत्थिगामकं धारेही” ति ।

B 55

३. पठमहृत्यकमुत्तं

१. एकं समयं भगवा आळवियं विहरति अग्गाळवे चेत्तिये ।
तत्र खो भगवा भिक्षू आमन्तेसि — “सत्तहि, भिक्षवे, अच्छरियेहि
अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतं हत्थकं आळवकं धारेथ । कतमेहि सत्तहि ? 10
सद्धो हि, भिक्षवे, हत्थको आळवको; सीलवा, भिक्षवे, हत्थको
आळवको, हिरीमा, भिक्षवे, हत्थको आळवको; ओत्तप्पी^१, भिक्षवे,
हत्थको आळवको; बहुस्सुतो, भिक्षवे, हत्थको आळवको; चागवा,
भिक्षवे, हत्थको आळवको, पञ्जवा, भिक्षवे, हत्थको आळवको —
इमेहि खो, भिक्षवे, सत्तहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतं 15
हत्थकं आळवकं धारेथा” ति ।

R. 217

२. इदमवोच भगवा । इदं वत्वान सुगतो उट्ठायासना विहारं
पाविसि । अथ खो अञ्जतरो भिक्षु पुव्वण्हसमयं निवासेत्वा पत्त-
चोवरमादाय येन हत्थकस्स आळवकस्स निवेत्तनं तेनुपसङ्गमिं; उप-
सङ्गमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । अथ खो हत्थको आळवको 20
येन सो भिक्षु तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा तं भिक्षुं अभिवादेत्वा
एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसित्तं खो हत्थकं आळवकं सो भिक्षु
एतदवोच —

३. “सत्तहि खो त्व, आवुत्तो, अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि
समन्नागतो भगवता व्याकतो । कतमेहि सत्तहि ? ‘सद्धो, भिक्षवे, 25
हत्थको आळवको; सीलवा . पे०. . हिरीमा .. ओत्तप्पी ... बहुस्सुतो
... चागवा ... पञ्जवा, भिक्षवे, हत्थको आळवको’ ति । इमेहि खो

१. ओत्तप्पी — सी०, से० ।

त्व, आवुसो, सत्तहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो भगवता व्याकतो' ति ।

“कच्चित्थ, भन्ते, न कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो' ति ?

“न हेत्थ', आवुसो, कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो' ति ।

5 “साधु, भन्ते, यदेत्थ न कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो' ति ।

B 54

४ अथ खो सो भिक्खु हत्थकस्स आळवकस्स निवेसने पिण्ड-
पात गहेत्वा उट्ठायासना पक्कामि । अथ खो सो भिक्खु पच्छाभत्त
R 210 पिण्डपातपटिकन्तो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त
अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु
10 भगवन्त एतदवोच —

५ “इधाह, भन्ते, पुब्बप्पसमय निवासेत्वा पत्तचीवरमादाप
येन हत्थकस्स आळवकस्स निवेसन तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा पञ्जते
आसने निसीदि । अथ खो, भन्ते, हत्थको आळवको येनाह तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा म अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न
15 खो अह, भन्ते, हत्थक आळवक एतदवच — ‘सत्तहि खो त्व, आवुसो,
अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो भगवता व्याकतो । कतमेहि
सत्तहि ? सद्धो, भिक्खवे, हत्थको आळवको, सीलवा पे० हिरीमा
ओत्तप्पी बहुस्सुतो चागवा पञ्जया, भिक्खवे, हत्थको
आळवको ति । इमेहि खो त्व, आवुसो, सत्तहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि
20 धम्मेहि समन्नागतो भगवता व्याकतो' ति ।

६ “एव वुत्ते, भन्ते, हत्थको म एतदवोच — ‘कच्चित्थ, भन्ते,
न कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो' ति ?

‘न हेत्थ, आवुसो, कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो' ति ।

‘साधु, भन्ते, यदेत्थ न कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो' ति ।

25 ७ “साधु साधु, भिक्खु । अप्पिच्छो सो, भिक्खु, कुलपुत्तो ।
सन्तेयेव अत्तनि कुसलधम्मे' न इच्छति परेहि जायमाने । तेन हि
त्व, भिक्खु, इमिना पि अट्ठमेन' अच्छरियेन अब्भुतेन धम्मेन समन्नागत
हत्थक आळवक धारेहि, यदिद अप्पिच्छताया" ति ।

४. द्वितीयहृत्यकसुत्तं

१. एकं समयं भगवा आळवियं विहरति अग्गाळवे चेति ये ।
अथ खो हृत्यको आळवको पञ्चमत्तेहि उपासकसत्तेहि परियुतो येन R 219
भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्त
निसीदि । एकमन्तं निसिन्न खो हृत्यकं आळवकं भगवा एतदवोच — D. 55

२ “महती खो त्यायं, हृत्यक, परिसा । कयं पन त्वं, हृत्यक, 5
इमं महति परिसं सङ्गण्हासी” ति ?

“यानिमानि, भन्ते, भगवता देसितानि चत्तारि सङ्गहवत्थूनि,
तेहाहं’ इमं महति परिसं सङ्गण्हामि । अह, भन्ते, य जानामि — ‘अयं
दानेन सङ्गहेतव्वो’ ति, त दानेन सङ्गण्हामि, यं जानामि — ‘अयं
पेय्यवज्जेन’ सङ्गहेतव्वो’ ति, त पेय्यवज्जेन सङ्गण्हामि, यं जानामि — 10
‘अयं अत्थचरियाय सङ्गहेतव्वो’ ति, त अत्थचरियाय सङ्गण्हामि; यं
जानामि — ‘अयं समानत्तताय सङ्गहेतव्वो’ ति, त समानत्तताय सङ्ग-
ण्हामि । सविज्जन्ति’ खो पन मे, भन्ते, कुले भोगा । दलिहस्स खो
नो तथा सोतव्व मज्जन्ती” ति ।

३ “साधु साधु, हृत्यक । योनि खो त्यायं, हृत्यक, महति परिसं 15
सङ्गहेतु । ये हि केचि, हृत्यक, अतीतमद्धानं महति परिसं सङ्गहेतु,
सव्वे ते इमेहेव चतूहि सङ्गहवत्थूहि महति परिसं सङ्गहेतु । ये पि हि
केचि, हृत्यक, अनागतमद्धानं महति परिसं सङ्गण्हिस्सन्ति, सव्वे ते इमे-
हेव चतूहि सङ्गहवत्थूहि महति परिसं सङ्गण्हिस्सन्ति । ये पि हि केचि,
हृत्यक, एतरहि महति परिसं सङ्गण्हन्ति, सव्वे ते इमेहेव चतूहि सङ्गह- 20
वत्थूहि महति परिसं सङ्गण्हन्ती” ति ।

४. अथ खो हृत्यको आळवको भगवता धम्मिया कथाय सन्द-
स्सितो समादपितो समुत्तेजितो सम्पहसितो उट्ठायासना भगवन्तं अभि-
वादेत्वा पदमित्थं कत्वा पक्कामि । अथ खो भगवा अचिरपवकन्ते R 220
हृत्यको आळवको भिक्खू आमन्तेसि — “अट्ठहि, भिक्खवे, अत्थरियेहि 25
अवभुतेहि धम्मेहि समन्नागतं हृत्यकं आळवकं धारेय । कतमेहि अट्ठहि ?
सद्धो, भिक्खवे, हृत्यको आळवको, सीलवा, भिक्खवे . पे० ..
हिरीमा ओत्तप्पी बहुसुतो चागवा पञ्जवा, भिक्खवे,

हृत्थको आळवको; अप्पिच्छो, भिक्खवे, हृत्थको आळवको” । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि अच्छरियेहि अण्भुतेहि धम्मोहि समन्नागतं हृत्थकं आळवकं धारेया” ति ।

५. महानामसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मि
५ निद्रोधारामे । अथ खो महानामो सक्को येन भगवा तेनुपसङ्गमि;
उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नो खो महानामो सक्को भगवन्तं एतदवोच —

२. “कित्तावता नु खो, भन्ते, उपासको होती” ति ?

“यतो खो, महानाम, बुद्धं सरणं गतो होति, धम्मं सरणं गतो
१० होति, सङ्घं सरणं गतो होति; एत्तावता खो, महानाम, उपासको
होती” ति ।

३. “कित्तावता पन, भन्ते, उपासको सीलवा होती” ति ?

“यतो खो, महानाम, उपासको पाणातिपाता पटिविरतो होति,
अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति,
१५ मुसावादा पटिविरतो होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति;
एत्तावता खो, महानाम, उपासको सीलवा होती” ति ।

४. “कित्तावता पन, भन्ते, उपासको अत्तहिताय पटिपन्नो
होति, नो परहिताया” ति ?

“यतो खो, महानाम, उपासको अत्तना^१ व^२ सद्धासम्पन्नो होति,
२० नो परं सद्धासम्पदाय समादपेति; अत्तना व सीलसम्पन्नो होति, नो परं
सीलसम्पदाय समादपेति; अत्तना व चागसम्पन्नो होति, नो परं चाग-
सम्पदाय समादपेति, अत्तना व भिक्खूनं दस्सन्कामो होति, नो परं
भिक्खूनं दस्ताने समादपेति; अत्तना व सद्धम्मं सोतुकामो होति, नो परं
सद्धम्मस्सवने^३ समादपेति; अत्तना व सुत्तानं धम्मार्तं धारणजातिको^४
२५ होति, नो परं धम्मधारणाय समादपेति; अत्तना व सुत्तानं^५ धम्मार्तं
अत्थूपपरिक्खिता^६ होति, नो परं अत्थूपपरिक्खिताय समादपेति; अत्तना व

१-१ अत्तना - गी०, रो०, पणम प - रपा० । २. सद्धम्मगवणे - गी०; सद्धम्म-
गवने - रो० । ३. धारणजातिको - गी०, रो० । ४. पणार्त - गी०; रो० धम्मार्त
अर्थि । ५. सुत्तुपरिक्खिता - गी०; धम्मपरिक्खिता - गी०, धम्मपरिक्खिता - रो० ।

अत्यमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, नो पर धम्मानुधम्मप्पटिपत्तिया समादपेति । एत्तावता खो, महानाम, उपासको अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताया" ति ।

५ "कितावता पन, भन्ते, उपासको अत्तहिताय च पटिपन्नो होति परहिताय चा" ति ?

5

"यतो खो, महानाम, उपासको अत्तना च सद्धासम्पन्नो होति, पर च सद्धासम्पदाय समादपेति, अत्तना च सीलसम्पन्नो होति, पर च सीलसम्पदाय समादपेति, अत्तना च चागसम्पन्नो होति, पर च चागसम्पदाय समादपेति, अत्तना च भिक्खून् दस्सनकामो होति, पर च भिक्खून् दस्सने समादपेति, अत्तना च सद्धम्म सोतुकामो होति, पर च सद्धम्मस्सवने समादपेति, अत्तना च सुत्तान धम्मान धारणजातिको होति, पर च धम्मधारणाय समादपेति, अत्तना च सुत्तान धम्मान अत्यूपपरिविखता होति, पर च अत्यूपपरिविखाय समादपेति, अत्तना च अत्यमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, पर च धम्मानुधम्मप्पटिपत्तिया समादपेति । एत्तावता खो, महानाम, उपासको अत्तहिताय च पटिपन्नो होति परहिताय चा" ति ।

10 B 57

R 222

15

६. जीवकसुत्तं

१ एक समय भगवा राजगहे विहरति जीवकम्बवने । अथ खो जीवको कोमारभच्चो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एवमन्त निसिन्नो खो जीवको कोमारभच्चो भगवन्त एतदवोच —

20

२ "कितावता नु खो, भन्ते, उपासको होती" ति ?

"यतो खो, जीवक, बुद्ध सरण गतो होति, धम्म सरण गतो होति, सङ्घ सरण गतो होति, एत्तावता खो जीवक, उपासको होती" ति ।

३ "कितावता पन, भन्ते, उपासको सीलवा होती" ति ?

"यतो खो, जीवक, उपासको पाणातिपाता पटिविरतो होति

25

पे० सुरामेरयमञ्जपमादट्टाना पटिविरतो होति, एत्तावता खो, जीवक, उपासको सीलवा होती" ति ।

४ "कितावता पन, भन्ते, उपासको अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताया" ति ?

“यतो खो, जीवक, उपासको अत्तना वं सद्धासम्पन्नो होति, नो पर सद्धासम्पदाय समादपेति ... पे०... अत्तना व अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मनुधम्मप्पटिपन्नो होति, नो परं धम्मनुधम्मप्पटित्तिया समादपेति । एत्तावता खो, जीवक, उपासको अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताया” ति ।

५. “कितावता पन, भन्ते, उपासको अत्तहिताय च पटिपन्नो होति परहिताय चा” ति ?

“यतो खो, जीवक, उपासको अत्तना च सद्धासम्पन्नो होति, परं च सद्धासम्पदाय समादपेति; अत्तना च सीलसम्पन्नो होति, परं च सीलसम्पदाय समादपेति; अत्तना च चागसम्पन्नो होति, परं च चागसम्पदाय समादपेति; अत्तना च भिक्खूनं दस्सनकामो होति, परं च भिक्खूनं दस्सने समादपेति; अत्तना च सद्धम्मं सोतुकामो होति, परं च सद्धम्मस्सवने समादपेति; अत्तना च सुतानं धम्मनं धारणजातिको होति, परं च धम्मधारणाय समादपेति; अत्तना च सुतानं धम्मनं अत्थूपपरिक्खिता होति, परं च अत्थूपपरिक्खाय समादपेति; अत्तना च अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मनुधम्मप्पटिपन्नो होति, परं च धम्मनुधम्मप्पटित्तिया समादपेति । एत्तावता खो, जीवक, उपासको अत्तहिताय च पटिपन्नो होति परहिताय चा” ति ।

७. पठमवलसुत्तं

१ “अट्ठिमानि, भिक्खवे, वलानि । कत्तमांन अट्ठु ? रुण्ण-
20 वला^१, भिक्खवे, दारका, कोधवला^२ मातुगामा^३, आबुधवला चोरा,
इस्सरियवला राजानो, उज्जत्तिवला बाला, निज्जत्तिवला पण्डिता,
पटिसङ्गानवला बहुसुता, खन्तिवला समणग्राह्याणा – इमानि सो,
भिक्खवे, अट्ठु वलानी” ति ।

८. दुत्तियवलसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो येन भगवा तेनुपसङ्गमि;
25 उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिदं

१. रौण्यवता – ती०, रया०, रो० । २-२ षोडशतो मातुगामो – ती० ।

खो आयस्मन्तं सारिपुत्तं भगवा एतदवोच — “कति नु खो, सारिपुत्त,
 खीणासवस्स भिक्खुनो बलानि, येहि बलेहि समन्नागतो खीणासवो
 भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति — ‘खीणा मे आसवा’” ति ?

“अट्ठ, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलानि, येहि बलेहि समन्ना-
 गतो खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति — ‘खीणा मे आसवा’ 5
 ति । कत्तमानि अट्ठ ? इध, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अनिच्चतो
 सव्वे सङ्खारा यथाभूतं सम्मप्यञ्जाय सुदिट्ठा होन्ति । यं पि, भन्ते,
 खीणासवस्स भिक्खुनो अनिच्चतो सव्वे सङ्खारा यथाभूतं सम्मप्यञ्जाय
 सुदिट्ठा होन्ति, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं
 आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति — ‘खीणा मे 10
 आसवा’ ति ।

२. “पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अङ्गारकासूपमा
 कामा यथाभूतं सम्मप्यञ्जाय सुदिट्ठा होन्ति । यं पि, भन्ते, खीणा-
 सवस्स भिक्खुनो अङ्गारकासूपमा कामा यथाभूतं सम्मप्यञ्जाय सुदिट्ठा
 होन्ति, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगम्म 15
 खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति — ‘खीणा मे आसवा’ ति ।

३. “पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो विवेकनिब्रं चित्तं
 होति विवेकपोणं विवेकपट्भारं विवेकट्ठं नेवसम्माभिरतं व्यन्तिभूतं
 सव्वसो आसवट्ठानियेहि धम्महेहि । यं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो
 विवेकनिब्रं चित्तं होति विवेकपोणं विवेकपट्भारं विवेकट्ठं नेवसम्माभिरतं 20
 व्यन्तिभूतं सव्वसो आसवट्ठानियेहि धम्महेहि, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स
 भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवानं
 खयं पटिजानाति — ‘खीणा मे आसवा’ ति ।

४. “पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो चत्तारो सति-
 पट्ठाना भाविता होन्ति सुभाविता । यं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो 25 R. 225
 चत्तारो सतिपट्ठाना भाविता होन्ति सुभाविता, इदं पि, भन्ते,
 खीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगम्म खीणासवो भिक्खु
 आसवानं खयं पटिजानाति — ‘खीणा मे आसवा’ ति ।

५. “पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो चत्तारो इट्ठिपादा
 भाविता होन्ति सुभाविता . पे० .. पञ्चिन्द्रियाणि भावितानि होन्ति 30
 सुभावितानि ... पे०... सत्ता योग्गङ्गा भाविता होन्ति सुभाविता ... पे०...

अरियो अद्वैतिको मग्नो भावितो होति सुभावितो । यं पि, भन्ते, स्त्रीणासवस्स भिक्खुनो अरियो अद्वैतिको मग्नो भावितो होति सुभावितो, इदं पि, भन्ते, स्त्रीणासवस्स भिक्खुनो बलं होति, यं बलं आगमस्स स्त्रीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति - 'स्त्रीणा मे आसवा' ति ।

- ५ ६. "इमानि स्त्री, भन्ते, अद्वैत स्त्रीणासवस्स भिक्खुनो बलानि, येहि बलेहि समन्नागतो स्त्रीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति - 'स्त्रीणा मे आसवा'" ति ।

६. अवखणसुत्तं

B 69

१. "खणकिच्चो लोको, खणकिच्चो लोको" ति, भिक्खवे, अस्सुतवा पुथुज्जनो भासति, नो च स्त्री सो जानाति खणं वा अवखणं
 10 वा । अद्वैते, भिक्खवे, अवखणा असमया ब्रह्मचरियवासाय । कतमे अद्वैत ? इध, भिक्खवे, तथागतो च लोके उप्पन्नो होति अरहं सम्मा-
 सम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविद्वद् अनुत्तरो पुरिसदम्भसारथि
 सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा, धम्मो च देसियति ओपसमिको
 परिनिब्बानिको^१ सम्बोधगामी सुगतप्पवेदितो; अयं च पुग्गलो निरयं
 15 उपपन्नो होति । अयं, भिक्खवे, पठमो अवखणो असमयो ब्रह्मचरिय-
 वासाय ।

R 226

२. "पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो च लोके उप्पन्नो होति
 ... पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा, धम्मो च देसियति ओप-
 समिको परिनिब्बानिको सम्बोधगामी सुगतप्पवेदितो; अयं च पुग्गलो
 20 तिरच्छानयोनिं उपपन्नो होति ... पे०... दुतियो अवखणो असमयो
 ब्रह्मचरियवासाय ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे ... पे०... अयं च पुग्गलो पत्तिविसयं
 उपपन्नो होति ... पे०... ततियो अवखणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे ... पे०... अयं च पुग्गलो अञ्जतरं
 25 दीघायुकं देवनिकायं उपपन्नो होति ... पे०... चतुत्थो अवखणो असमयो
 ब्रह्मचरियवासाय ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे ... पे०... अयं च पुग्गलो पच्चन्तिमेसु जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति' अविज्जातारेसु मिलक्खेसु', यत्थ नत्थि गति भिक्खूनं भिक्खुनीनं उपासकानं उपासिकानं ... पे०... पच्चमो अवखणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे ... पे०... अयं च पुग्गलो मज्झिमेसु 5 जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति मिच्छादिट्ठिको विपरीतदस्समो— 'नत्थि दिट्ठं, नत्थि यिट्ठं, नत्थि हुतं, नत्थि सुकतदुक्कटानं' कम्मनं फलं विपाको, नत्थि अयं लोको, नत्थि परो लोको, नत्थि माता, नत्थि पिता, नत्थि सत्ता ओपपातिका, नत्थि लोके समणब्राह्मणा सम्मग्गता सम्मापटिपन्ना ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिज्जा सच्चिक्कत्वा 10 पवेदेन्ती' ति ... पे०... छट्ठो अवखणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

७. "पुन च परं, भिक्खवे ... पे०... अयं च पुग्गलो मज्झिमेसु 15 जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति दुप्पब्बो जळो एळमूगो अप्पटि- वलो" सुभासितदुब्भासितस्स अत्यमज्जातुं । अयं, भिक्खवे, सत्तमो अवखणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, तयागतो च लोके अनुप्पन्नो होति 20 अरहं सम्मासम्बुद्धो ... पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा, धम्मो च न देसियति ओपसमिको परिनिव्वानिको सम्बोधगामी सुगतप्पवेदितो, अयं च पुग्गलो मज्झिमेसु जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति पच्चवा 25 अजळो अनेळमूगो पटिवलो मुभासितदुब्भासितस्स अत्यमज्जातुं । अयं, भिक्खवे, अट्ठमो अवखणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

"इमे लो, भिक्खवे, अट्ठ अवखणा असमया ब्रह्मचरियवासाय ।

९. "एको व लो, भिक्खवे, खणो च समयो च ब्रह्मचरिय- 30 वासाय । कतमो एको ? इध, भिक्खवे, तयागतो च लोके उप्पन्नो होति अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोफविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा, धम्मो च देसियति ओपसमिको परिनिव्वानिको सम्बोधगामी सुगतप्पवेदितो, अयं च पुग्गलो मज्झिमेसु जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति पच्चवा 35 अजळो अनेळमूगो पटिवलो मुभासितदुब्भासितस्स अत्यमज्जातुं । अयं, भिक्खवे, एको व खणो च समयो च ब्रह्मचरियवासाय ति ।

१-१ ती०, रो० पोत्थवेसु नत्थि । २ मिलकणसु - स्या० । ३. गुहःपुणरदान -

गी०, रो० । ४. न पटिवलो - ती०, स्या०, रो० ।

- “मनुस्सलाभं” लब्धान, सद्धम्मे सुप्पवेदिते ।
 ये खणं^१ ताधिगच्छन्ति, अतिनामेन्ति ते खणं ॥
- “वहू हि अक्खणा वुत्ता, मग्गस्स” अन्तरामिका ।
 कदाचि करह्चि लोके, उप्पज्जन्ति तथागता ॥
- 5 “तयिदं सम्मुखीभूत, यं लोकास्मि सुदुल्लभं ।
 मनुस्सपटिलाभो च, सद्धम्मस्स च देसना ॥
- “अलं वायमितु तत्थ, अत्तकामेन” जन्तुना ।
 कयं विजञ्जा सद्धम्मं, खणो वे^२ मा उपच्चगा^३ ॥
- “खणातीता हि सोचन्ति, निरयमिह सम्पिता ।
 10 इध चे^४ नं^५ विराधेति, सद्धम्मस्स नियामत्तं ॥
- “वाणिजो व अतीतत्थो, चिरत्तं” अनुतपिस्सति^६ ।
 अविज्जानिवुतो” पोसो, सद्धम्मं अपराधिको ॥
- “जातिमरणसंसारं, चिरं पच्चनुभोस्सति” ।
 ये च लब्धा मनुस्सत्तं, सद्धम्मे सुप्पवेदिते ॥
- 15 “अकंसु सत्थु वचनं, करिस्सन्ति करोन्ति वा ।
 खणं पच्चविदु^७” लोके, ब्रह्मचरियं अनुत्तरं ॥
- “ये मग्गं पटिपज्जिमु, तथागतप्पवेदितं ।
 ये संवरा चक्खुमता, देसितादिच्चवन्वुना ॥
- 20 “तेसु गुत्तो सदा सतो, विहरे” अनवस्सुतो ।
 सब्बे अनुसये छेत्वा, मारुधेय्यपरानुगे^८ ।
 ते वे पारङ्गता^९ लोके, ये पत्ता आसवक्खयं” ति ॥

१०. अनुरुद्धमहाधितक्कमुत्तं

१. एकं समयं भगवा भग्गेसु विहरति सुंसुमारगिरे^१ भेस-
 कळावने मिगदाये । तेन खो पन समयेन आयस्मा अनुरुद्धो चेतीसु विहरति

१ मनुस्सलोक - स्या० । २ फल - सी० । ३ पुण्यलस - सी०, स्या०, रो० ।
 ४ अत्तकामेन - सी०, स्या०, रो० । ५ न - स्या० । ६ उपज्जगा - स्या० । ७-८. वेव -
 सी०; वे न - स्या०, वेव न - रो० । ८ निपागित - स्या० । ९-१०. अनुतपेस्सति - सी०,
 रो०; चिरत्तनुतपिस्सति - स्या० । १० अविज्जानिवुतो - स्या० । ११. पच्चानुभोस्सति -
 स्या० । १२ पच्चविदु - स्या० । १३ विहरेय - सी०, स्या०, रो० । १४ मारुधेय्यपरानुगे -
 सी०, स्या०, रो० । १५ पारङ्गता - सी०, स्या०, रो० । १६ सुंसुमारगिरे - म० ।

पाचीनवंसदाये । अथ खो आयस्मतो अनुरुद्धस्त रहोगतस्स पटिसत्तली-
नस्स^१ एवं चेतसो परिवित्तक्को उदपादि - “अप्पिच्छस्सायं धम्मो,
नायं धम्मो महिच्छस्स; सन्तुट्ठस्सायं धम्मो, नायं धम्मो असन्तुट्ठस्स;
पविवित्तस्सायं धम्मो, नायं धम्मो सङ्गणिकारामस्स; आरद्धविरिय-
स्सायं धम्मो, नायं धम्मो कुसीतस्स; उपट्ठितस्सतिस्सायं^२ धम्मो, 5
नायं धम्मो मुट्ठस्सतिस्स; समाहितस्सायं धम्मो, नायं धम्मो असमाहि-
तस्स; पञ्चवतो अयं धम्मो, नायं धम्मो दुप्पञ्चास्सा” ति ।

R. 229

२. अथ खो भगवा आयस्मतो अनुरुद्धस्त चेतसा चेतोपरि-
वित्तककमञ्जाय - सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जितं वा चाहं
पसारय्य, पसारितं वा चाहं सम्मिञ्जेय्य, एवमेव - भग्गेषु सुसुमारगिरे 10
भेसकञ्जावने भिगदाये अन्तरहितो चेतीसु पाचीनवंसदाये आयस्मतो
अनुरुद्धस्स सम्मुखे^३ पातुरहोसि । निसीदि भगवा पञ्जत्ते आसने ।
आयस्मा पि खो अनुरुद्धो भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिणं खो आयस्मन्तं अनुरुद्धं भगवा एतदवोच -

R. 63

३. “साधु साधु, अनुरुद्ध ! साधु खो त्वं, अनुरुद्ध, यं तं महा- 15
पुरिसवित्तकं^४ वित्तक्केसि - ‘अप्पिच्छस्सायं धम्मो, नायं धम्मो महि-
च्छस्स; सन्तुट्ठस्सायं धम्मो, नायं धम्मो असन्तुट्ठस्स; पविवित्तस्सायं
धम्मो, नायं धम्मो सङ्गणिकारामस्स; आरद्धविरियस्सायं धम्मो, नायं
धम्मो कुसीतस्स, उपट्ठितस्सतिस्सायं धम्मो, नायं धम्मो मुट्ठस्सतिस्स;
समाहितस्सायं धम्मो, नायं धम्मो असमाहितस्स; पञ्चवतो अयं धम्मो, 20
नायं धम्मो दुप्पञ्चास्सा’ ति । तेन हि त्वं, अनुरुद्ध, इमं पि अट्ठमं महा-
पुरिसवित्तकं वित्तक्केहि^५ - ‘निष्पपञ्चारामस्सायं धम्मो निष्पपञ्च-
रतिनो, नाय धम्मो पपञ्चारामस्स पपञ्चरतिनो’ ति ।

20

४. “यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे अट्ठ महापुरिसवित्तक्के वित्तक्के-
स्ससि, ततो त्व, अनुरुद्ध, यावदेव आकर्द्धस्मसि, विविच्चेव कामेहि 25
विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि मयित्तक्क नविचार विवेकजं पीतिगुरां
पठमं^६ ज्ञानं^७ उपमग्गज्ज विहरिस्समि ।

R. 230

५. “यतो खो त्व, अनुरुद्ध, इमे अट्ठ महापुरिसवित्तक्के वित्तक्के-
स्ससि, ततो त्व, अनुरुद्ध, यावदेव आकर्द्धस्मसि, यित्तव्यधिकारानं

१ पविनत्तलीनस्स - सी०, रो० । २ उपट्ठितस्सतिस्साय - सी०, रो० । ३ सम्मुखे -
सी० । ४-५ वित्तक्केसि वित्तक्केहि - सी०, वत्त मत्तुत्तत्तायस्स - रो० । ६ पठमं -
स्वा० । ७-८ उपमग्गज्ज - सी०, स्वा० ।

वूपसमा अञ्जत्त सम्पसादन चेतसो एकोदिभाव अचित्तक्क अविचार समाधिज पीतिमुख दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरिस्ससि ।

६ “यतो खो त्व, अनुरुद्ध, इमे अट्ठ महापुरिसवित्तक्के वित्तक्के-
 ८ ५ उपेक्खको च विहरिस्ससि सतो च सम्पजानो सुख च कायेन पटि-
 सवेदिस्ससि” य त अरिया आचिक्खन्ति — ‘उपेक्खको सतिमा सुखविहारी’
 ति ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरिस्ससि ।

७ “यतो खो त्व, अनुरुद्ध, इमे अट्ठ महापुरिसवित्तक्के वित-
 त्तक्केस्ससि, ततो त्व, अनुरुद्ध, यावदेव आकङ्खिस्ससि, सुखस्स च पहाना
 १० दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सान अत्थङ्गमा अदुक्खमसुख
 उपेक्खासत्तिपारिमुद्धि चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरिस्ससि ।

८ “यतो खो त्व, अनुरुद्ध, इमे च अट्ठ महापुरिसवित्तक्के
 वित्तक्केस्ससि, इमेस च चतुन्न ज्ञानान आभिचेतसिकान दिट्ठधम्मसुख-
 विहारान निकामलाभी भविस्ससि अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, ततो
 १५ तुम्ह, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा नाना-
 रत्तान दुस्सान दुस्सकरण्डको पूरो^१, एवमेव ते पसुकूलचीवर^२ खायिस्सति
 सन्तुट्ठस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय
 निब्बानस्स ।

R 231

९ “यतो खो त्व, अनुरुद्ध, इमे च अट्ठ महापुरिसवित्तक्के
 २० वित्तक्केस्ससि, इमेस च चतुन्न ज्ञानान आभिचेतसिकान^३ दिट्ठधम्मसुख-
 विहारान निकामलाभी भविस्ससि अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, ततो
 तुम्ह, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा सालीन
 ओदनो विचित्तकाळको^४ अनेकसूपो अनेकव्यञ्जनो, एवमेव ते पिण्डिया-
 लोपभोजन^५ खायिस्सति सन्तुट्ठस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फासु-
 २५ विहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

१० “यतो खो त्व, अनुरुद्ध, इमे च अट्ठ महापुरिसवित्तक्के
 वित्तक्केस्ससि, इमेस च चतुन्न ज्ञानान आभिचेतसिकान दिट्ठधम्मसुख-
 विहारान निकामलाभी भविस्ससि अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, ततो
 तुम्ह, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा कूटागार

१ पटिदवेदस्सति — स्या० । २ पूरो भस्स — सी० । ३ पसुकूल चीवरान — सी० ।
 ४ अनिचेतसिकान — सी० । ५ विचित्तकाळको — सी० । ६ पिण्डियालोप भोजनान — सी० ।

उल्लित्तावलित निवात फुसितगळ पिहितवातपान, एवमेव ते रुक्म-
मूलसेनासन^१ खायिस्सति सन्तुट्ठस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फासु-
विहाराय ओक्कमनाय निव्वानस्स ।

११ “यतो खो त्व, अनुरुद्ध, इमे च अट्ठ महापुरिसवितवके
वितवकेस्ससि, इमेस च चतुन्न ज्ञानान आभिचेतसिकान दिट्ठधम्मसुख- 5
विहारान निकामलाभी भविस्ससि अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, ततो
तुम्ह, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम, गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा पल्लच्चो
गोनकत्थतो पटिकत्थतो पटलिकत्थतो कदलिमिगपवरपच्चत्थरणो
सउत्तरच्छदो उभतोलोहितकूपधानो, एवमेव ते तिणसन्धारकसयनासन^२
खायिस्सति सन्तुट्ठस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय 10
ओक्कमनाय निव्वानस्स ।

१२ “यतो खो त्व, अनुरुद्ध, इमे च अट्ठ महापुरिसवितवके
वितवकेस्ससि, इमेस च चतुन्न ज्ञानान आभिचेतसिकान दिट्ठधम्मसुख-
विहारान निकामलाभी भविस्ससि अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, ततो
तुम्ह, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा नाना- 15
भेसज्जानि, सेय्यथीद – सप्पि नवनीत तेल भधु फाणित, एवमेव ते
पूतिमुत्तभेसज्ज^३ खायिस्सति सन्तुट्ठस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय
फासुविहाराय ओक्कमनाय निव्वानस्स । तेन हि त्व, अनुरुद्ध, आयतिव
पि वस्सावास इधेव चेतीसु पाचीनवसदाये विहरेय्यासी” ति । “एव,
भन्ते” ति खो आर्यस्मा अनुरुद्धो भगवतो पच्चस्सोसि । 20

१३ अथ खो भगवा आर्यस्मन्त अनुरुद्ध इमिना ओवादेन
ओवदित्वा – सेय्यथापि नाम बलया पुरितो सम्मिज्जित वा वाह पसा-
रेय्य, पसारित वा वाह सम्मिज्जेय्य, एवमेव – चेतीसु पाचीनवसदाये
अन्तरहितो भग्गेसु सुसुमारगिरे भेसकळावने मिगदाये पातुरहोती
ति । निसीदि भगवा पज्जत्ते आसने । निसज्ज खो भगवा भिकरू 25
आमन्तेसि – “अट्ठ खो, भिक्खवे, महापुरिसवितवके देसेस्सामि, त
नुणाय पे० वतमे च, भिक्खवे, अट्ठ महापुरिमवितवका ? अण्णि-
च्छम्माय, भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो महिच्छम्म, मन्तुट्ठरनाय,
भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो अस्सन्तुट्ठरग, पविबित्तरनाय, भिक्खवे,

१ दलानुरं सेनासना – मा०, दलानुरानासना – रा० । २ तिणसन्धारक
सयनासना – गी० तिणसन्धारक – ध्या०, रो० । ३ त्रिदन्त भगवता – मा० । ४ वा –
गी०, द्या०, रो० ।

धम्मो, नायं धम्मो सङ्गणिकारामस्स; आरद्धविरियस्सायं, भिक्खवे,
 धम्मो, नायं धम्मो कुसीतस्स; उपट्ठितस्सतिस्सायं, भिक्खवे, धम्मो,
 नायं धम्मो मुट्ठस्सतिस्स; समाहितस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो
 असमाहितस्स; पञ्चवतो अयं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो दुप्प-
 ५ ञ्जस्स; निप्पपञ्चारामस्सायं, भिक्खवे, धम्मो निप्पपञ्चरतिनो, नायं
 धम्मो पपञ्चारामस्स पपञ्चरतिनो ।

१४. “अपिच्छस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो महिच्छस्सा’
 ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे,
 भिक्खु अपिच्छो समानो ‘अपिच्छो ति मं जानेय्यु’ ति न इच्छति,
 १० सन्तुट्ठो समानो ‘सन्तुट्ठो ति मं जानेय्यु’ ति न इच्छति, पविवित्तो
 समानो ‘पविवित्तो ति मं जानेय्यु’ ति न इच्छति, आरद्धविरियो समानो
 ‘आरद्धविरियो ति मं जानेय्यु’ ति न इच्छति, उपट्ठितस्सति समानो
 ‘उपट्ठितस्सति ति मं जानेय्यु’ ति न इच्छति, समाहितो समानो ‘समाहितो
 ति मं जानेय्यु’ ति न इच्छति, पञ्चवा समानो ‘पञ्चवा ति मं जानेय्यु’
 १५ ति न इच्छति, निप्पपञ्चारामो समानो ‘निप्पपञ्चारामो ति मं
 जानेय्यु’ ति न इच्छति । ‘अपिच्छस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो
 महिच्छस्सा’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१५. “सन्तुट्ठस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो असन्तुट्ठस्सा’
 ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे,
 २० भिक्खु सन्तुट्ठो होति इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चय-
 भेसज्जपरिक्खारेण । ‘सन्तुट्ठस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो असन्तु-
 ट्ठस्सा’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१६. “पविवित्तस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो सङ्गणिका-
 रामस्स’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध,
 २५ भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो भवन्ति उपसङ्कुमित्तारो भिक्खू
 भिक्खुनियो उपासका उपासिकायो राजानो राजमहामत्ता तित्थिया
 तित्थियसावका । तत्र भिक्खु विवेकनिष्पेण चित्तेन विवेकपोणेन विवेक-
 पञ्चारेण विवेकट्ठेन^१ नेक्खम्माभिरतेन अञ्जवत्थु उय्योजनिकपटिसंयुत्तं-
 येव कथं कत्ता होति । ‘पविवित्तस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो
 ३० सङ्गणिकारामस्सा’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१७. “आरद्धविरियस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो कुसीतस्सा’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय थामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खत्तधुरो कुसलेसु धम्मेषु । ‘आरद्धविरियस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो 5 B. 67 कुसीतस्सा’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१८. “उपट्ठितस्सतिस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो मुट्ठ-
ट्ठस्सतिस्सा’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु सतिमा होति परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो, चिर-
कत्तं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता । ‘उपट्ठितस्सतिस्सायं, 10
भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो, मुट्ठस्सतिस्सा’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं
पटिच्च वुत्तं ।

१९. “समाहितस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो असमाहि-
तस्सा’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज 15
विहरति । ‘समाहितस्सायं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो असमाहितस्सा’
ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

२०. “पञ्जवतो अयं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो दुप्प-
ञ्जस्सा’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु पञ्जवा होति उदयत्यगामिनिया’ पञ्जाय समन्ना- 20
गतो अरियाय निज्जेविकाय सम्मा दुक्खसत्तयगामिनिया : ‘पञ्जवतो
अयं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो दुप्पञ्जस्सा’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं
पटिच्च वुत्तं ।

२१. “निप्पपञ्चारामस्सायं, भिक्खवे, धम्मो निप्पपञ्च- R. 255
रतिनो, नायं धम्मो पपञ्चारामस्स पपञ्चरतिनो’ ति, इति खो पनेतं 25
वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो पपञ्चनिरोधे
चित्तं पसगन्दति पमीदति गन्तिट्ठति विमुच्चति । ‘निप्पपञ्चाराम-
स्सायं, भिक्खवे, धम्मो, निप्पपञ्चरतिनो, नायं धम्मो पपञ्चारामस्स
पपञ्चरतिनो’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं’ ति ।

- २२ अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो आयतिक पि वस्सावास तत्थेव
चेतानु पाचीनवसदाये विहासि । अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो एको
वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो नचिरस्सेव — यस्सत्थाय
कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अतगारिय पव्वजन्ति, तदनुत्तर — ब्रह्म-
5 चरियपरियोसान दिट्ठेव धम्मे राय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज
विहासि । “खीणा जाति, वुसित ब्रह्मचरिय, कत करणीय, नापर
इत्थत्ताया” ति अब्भञ्जासि । अब्भजतरो च पनायस्मा अनुरुद्धो
अरहत अहोसी ति ।

B 68

- २३ अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो अरहत्तप्पत्तो ताय वेलाय इमा
10 गाथायो अभासि —

“मम सङ्कप्पमञ्जाय, सत्था लोके अनुत्तरो ।
मनोमयेन कायेन, इद्धिया उपसङ्गमि ॥

“यथा मे अहु सङ्कप्पो, ततो उत्तरि देसयि ।
निप्पपञ्चरतो बुद्धो, निप्पपञ्च अदेसयि ॥

- 15 “तस्साह धम्ममञ्जाय, विहासि सासने रतो ।
तिस्सो विञ्जा अनुप्पत्ता, कत बुद्धस्स सासन” ति ॥

गहपतिवग्गो ततियो ।

सत्सुद्धान

द्वे उग्गा द्वे च हत्थका, महानामेन जीवको ।
द्वे बला अक्खणा दुत्ता, अनुरुद्धेन ते दसा ति ॥

— ० —

४. दानवग्गो

१. पठमदानसुत्त

R 235

- १ “अट्ठिमानि, भिक्खवे, दानानि । कत्तमानि अट्ठ ?
20 प्रासज्ज दान देत्ति, भया दान देत्ति, ‘अदासि मे’ ति दान देत्ति, ‘दस्सति
मे’ ति दान देत्ति, ‘साहु दान’ ति दान देत्ति, ‘अह पचामि, इमे न पचन्ति,
नारहामि पचन्तो अपचन्तान दान अदातु’ ति दान देत्ति, ‘इम मे दान

ददतो कल्याणो कित्तिसदो अब्भुगच्छती' ति दानं देति, चित्तालङ्कार-
चित्तपरिक्खारत्थं दानं देति । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ दानानी' ति ।

२. दुत्तियदानसुत्तं

१. "सद्धा हिरियं कुसलं च दानं ,
धम्मा एते सप्पुरिसानुयाता ।
एतं हि मग्गं दिवियं वदन्ति ,
एतेन हि गच्छति देवलोकं" ति ॥

5

३. दानवत्थुसुत्तं

१. "अट्ठमानि, भिक्खवे, दानवत्थूनि । कत्तमानि अट्ठ ?
छन्दा दानं देति, दोसा दानं देति, मोहा दानं देति, भया दानं देति, 'दिन्न-
पुब्बं कत्तपुब्बं पितुपितामहेहि, नारहामि' पोराणं कुलवंसं हापेतु' ति
दानं देति, 'इमाहं दानं दत्त्वा कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सम्मं लोकं
उपपज्जिस्सामी' ति दानं देति, 'इमं मे दानं ददतो चित्तं पसीदति,
अत्तमनता सोमनस्सं उपजायती' ति दानं देति, चित्तालङ्कारचित्त-
परिक्खारत्थं दानं देति । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ दानवत्थूनी' ति ।

B. 69

10

R 237

४. खेत्तसुत्तं

१. "अट्ठङ्गसमन्नागते, भिक्खवे, खेत्ते वीजं वुत्तं न महप्फलं
होति न महस्सादं न फातिसेव्यं' । कथं अट्ठङ्गसमन्नागते' ? इध, 15
भिक्खवे, खेत्तं उन्नामनिन्नामि च होति, पासाणसबखरिकं च होति,
असरं च होति, न च गम्भीरसित्तं होति, न आयसम्पन्नं होति, न अपाय-
सम्पन्नं होति, न गातिकासम्पन्नं हाति, न मरियादसम्पन्नं होति । एवं
अट्ठङ्गसमन्नागते, भिक्खवे, खेत्ते वीजं वुत्तं न महप्फलं होति न महस्सादं
न फातिसेव्यं ।

20

२. "एवमेव खो, भिक्खवे, अट्ठङ्गसमन्नागतेसु समणब्राह्मणेषु
दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिसंयं न महाजुत्तिकं न महाविष्कारं ।

१ नारहामि - स्वा० । २ पाणिमेव नि - मी०, पाणिमेव नि - म्या० ।

३. अट्ठङ्गसमन्नागते - स्वा० । ४. पासाणसबखरिकं - मी०, स्वा०, रो० । ५. मरियाद-
सम्पन्नं - मी० ।

कथं अट्टङ्गसमन्नागतेसु ? इध, भिक्खवे, समणब्राह्मणा मिच्छादिट्ठिका
होन्ति, मिच्छासङ्कुप्पा, मिच्छावाचा, मिच्छाकम्मन्ता, मिच्छाआजीवा,
मिच्छावायामा, मिच्छासतिनो, मिच्छासमाधिनो । एवं अट्टङ्गसमन्ना-
गतेसु, भिक्खवे, समणब्राह्मणेसु दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिसंसं
5 न महाजुतिकं न महाविष्कारं ।

३. “अट्टङ्गसमन्नागते, भिक्खवे, खेत्ते बीजं वुत्तं महप्फलं होति
महस्सादं फातिसेय्यं । कथं अट्टङ्गसमन्नागते ? इध, भिक्खवे, खेत्तं
अनुन्नामानिन्नामि च होति, अपासाणसक्खरिकं च होति, अनूसरं च
होति, गम्भीरसितं होति, आयसम्पन्नं होति, अपायसम्पन्नं होति,
R. 238 B. 70 10 मातिकासम्पन्नं होति, मरियादसम्पन्नं होति । एवं अट्टङ्गसमन्नागते,
भिक्खवे, खेत्ते बीजं वुत्तं महप्फलं होति महस्सादं फातिसेय्यं ।

४. “एवमेव खो, भिक्खवे, अट्टङ्गसमन्नागतेसु समणब्राह्मणेसु
दानं दिन्नं महप्फलं होति महानिसंसं महाजुतिकं महाविष्कारं । कथं
अट्टङ्गसमन्नागतेसु ? इध, भिक्खवे, समणब्राह्मणा सम्मादिट्ठिका
15 होन्ति, सम्मासङ्कुप्पा, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्ता, सम्माआजीवा,
सम्मावायामा, सम्मासतिनो, सम्मासमाधिनो । एवं अट्टङ्गसमन्नागतेसु,
भिक्खवे, समणब्राह्मणेसु दानं दिन्नं महप्फलं होति महानिसंसं महाजुतिकं
महाविष्कारं ति ।

“यथा पि खेत्ते सम्पन्ने, पवुत्ता बीजसम्पदा ।
20 देवे सम्पादयन्तमिह, होति धञ्जास्स^१ सम्पदा ॥
“अनीतिसम्पदा होति, विरुब्ही भवति सम्पदा ।
वेपुल्लसम्पदा^२ होति, फलं वे होति सम्पदा ॥
“एवं सम्पन्नसीलेसु, दिन्ना भोजनसम्पदा ।
सम्पदानं उपनेत्ति, सम्पन्नं हिस्स तं कतं ॥
25 “तस्मा सम्पदमाकङ्क्षी, सम्पन्नत्थूधपुमालो^३ ।
सम्पन्नपञ्जे सेवेय, एवं एज्जन्ति सम्पदा ॥
“विज्जाचरणसम्पन्ने^४, लद्धा चित्तस्स सम्पदं^५ ।
करोति कम्मसम्पदं, लभति चत्थसम्पदं^६ ॥

१. धञ्जाय - स्या० । २. वेपुल्ल सम्पदा - स्या०, रो० । ३. सम्पन्नत्थूध पुमालो -
स्या०; सम्पन्नत्थूध पुमालो - रो० । ४. सम्पन्नो - सी०, स्या०, रो० । ५. सम्पदा - स्या० ।
६. चत्थसम्पदा - सी० ।

“लोकं ज्ञत्वा यथाभूतं, पप्पुय्य दिदृशसम्पदं ।
मगासम्पदमागम्य, याति सम्पन्नमानसो ॥
“ओधुनित्वा मलं सव्वं, पत्वा निव्वानसम्पदं ।
मुच्चति सव्वदुक्खेहि, सा होति सव्वसम्पदा” ति ॥

R. 239

५. दानूपपत्तिसुतं

१. “अट्ठिमा, भिक्खवे, दानूपपत्तियो । कतमा अट्ठ ? इव, 5
भिक्खवे, एकच्चो दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं
यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं । सो यं देति तं पच्चा-
सीसति । सो पस्सति खत्तियमहासाले वा ब्राह्मणमहासाले वा गहपति-
महासाले वा पञ्चहि कामगुणेहि समप्पिते समञ्जीभूते परिचारयमाने ।
तस्स एवं होति — ‘अहो वत्ताहं कायस्स भेदा परं मरणा खत्तियमहा- 10
सालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सहव्यतं
उपपज्जेय्यं’ ति ! सो तं चित्तं दहति, तं चित्तं अग्निद्वति, तं चित्तं
भावेति । तस्स तं चित्तं हीने विमुत्तं, उत्तरि अभावितं, तद्रूपपत्तिया
संवत्तति । कायस्स भेदा परं मरणा खत्तियमहासालानं वा ब्राह्मण-
महासालानं वा गहपतिमहासालानं वा सहव्यतं उपपज्जति । तं च सो 15
सीलवतो यदामि, नो दुस्सीलस्स । इज्झति, भिक्खवे, सीलवतो चेतो-
पणिधिं विमुद्धत्ता ।

D. 71

२. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चो दानं देति समणस्स वा ब्राह्म-
णस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं ।
सो यं देति तं पच्चासीसति । तस्स सुतं होति — ‘चातुमहाराजिकं’ 20
देवा दीपायुका वण्णवन्तो सुखवहुला’ ति । तस्स एवं होति — ‘अहो
वत्ताहं कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं देवानं सहव्यतं उप-
पज्जेय्यं’ ति । सो तं चित्तं दहति, तं चित्तं अग्निद्वति, तं चित्तं भावेति ।
तस्म तं चित्तं हीने विमुत्तं, उत्तरि अभावितं, तद्रूपपत्तिया संवत्तति ।
कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । 25

R. 240

तं च खो सीलवतो वदामि, नो दुस्सीलस्स । इज्झति, भिक्खवे, सीलवतो चेतोपणिधि विमुद्धत्ता ।

३. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चो दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं । सो यं देति तं पच्चासीसति । तस्स सुतं होति — तावतिसा देवा ... पे०... यामा देवा ... तुसिता देवा ... निम्मानरती देवा ... परनिम्मितवसवत्ती देवा दीघायुका वण्णवन्तो सुखबहुला ति । तस्स एवं होति — ‘अहो वताहं कायस्स भेदा परं मरणा परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्यं’ ति । सो तं चित्तं दहति, तं चित्तं अधिट्ठाति, तं चित्तं भावेति । तस्स तं चित्तं हीने विमुत्तं, उत्तरि अभावितं, तन्नूपपत्तिया संवत्तति । कायस्स भेदा परं मरणा परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । तं च खो सीलवतो वदामि, नो दुस्सीलस्स । इज्झति, भिक्खवे, सीलवतो चेतोपणिधि विमुद्धत्ता ।

४. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चो दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं । सो यं देति तं पच्चासीसति । तस्स सुतं होति — ‘ब्रह्मकायिका देवा दीघायुका वण्णवन्तो सुखबहुला’ ति । तस्स एवं होति — ‘अहो वताहं कायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्मकायिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्यं’ ति । सो तं चित्तं दहति, तं चित्तं अधिट्ठाति, तं चित्तं भावेति । तस्स तं चित्तं होने विमुत्तं, उत्तरि अभावितं, तन्नूपपत्तिया संवत्तति । कायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्मकायिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । तं च खो सीलवतो वदामि, नो दुस्सीलस्स; वीतरागस्स, नो सरागस्स । इज्झति, भिक्खवे, सीलवतो चेतोपणिधि वीतरागत्ता । इमा खो, भिक्खवे, अट्ठ दानूपपत्तियो” ति ।

६. पुञ्जाकिरियवत्थुसुत्तं

१. “तीणिमानि, भिक्खवे, पुञ्जाकिरियवत्थूनि ।” कतमानि तीणि ? दानमयं पुञ्जाकिरियवत्थु, सीलमयं पुञ्जाकिरियवत्थु, भावनामये पुञ्जाकिरियवत्थु । इध, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्जाकिरियवत्थु परित्तं कतं होति, सीलमयं पुञ्जाकिरियवत्थु परित्तं कतं

होति, भावनामयं पुञ्जकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा मनुस्ससोभय्यं^१ उपपज्जति ।

२. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्जकिरियवत्थु मत्तसो कतं होति, सीलमय पुञ्जकिरियवत्थु मत्तसो कतं होति, भावनामयं पुञ्जकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा 5 मनुस्ससोभय्यं उपपज्जति ।

३. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, भावनामयं पुञ्जकिरियवत्थुं नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं देवान सहव्यतं उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, 10 चत्तारो महाराजानो दानमय पुञ्जकिरियवत्थु अतिरेकं करित्वा, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थु अतिरेकं करित्वा, चातुमहाराजिके देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हन्ति — दिव्वेन आयुना, दिव्वेन वण्णेन, दिव्वेन सुत्तेन, दिव्वेन यसेन, दिव्वेन आधिपतेय्येन, दिव्वेहि स्पेहि, दिव्वेहि सदेहि, दिव्वेहि, गण्वेहि, दिव्वेहि रसेहि, दिव्वेहि फोट्टव्वेहि । 15

४. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्म दानमयं पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, सीलमयं पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, भावनामय पुञ्जकिरियवत्थु नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा तावतिसानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, सक्को देवानमिन्दो दानमयं पुञ्जकिरियवत्थुं अतिरेकं करित्वा सीलमय 20 पुञ्जकिरियवत्थु अतिरेकं करित्वा तावतिसे देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हति^२ — दिव्वेन आयुना पे० दिव्वेहि फोट्टव्वेहि ।

५. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमय पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, सीलमय पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्तं कतं होति, भावनामय पुञ्जकिरियवत्थु नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं 25 मरणा यामानं देवान सहव्यतं उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, युवामो देवपुत्तो दानमय पुञ्जकिरियवत्थु अतिरेकं करित्वा, सीलमय पुञ्जकिरियवत्थु अतिरेकं करित्वा, यामे देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हन्ति — दिव्वेन आयुना . पे० दिव्वेहि फोट्टव्वेहि ।

R 243

- ६ “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अधिमत्त कत्त होति, सीलमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अधिमत्त कत्त होति, भावनामय पुञ्ञाकिरियवत्थु नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा पर मरणा तुसितान देवान सहव्यत उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, सन्तुसितो देवपुत्तो दानमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा, सीलमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा, तुसिते देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हाति - दिब्बेन आयुना पे० दिब्बेहि फोट्टब्बेहि ।

B 74

- ७ “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अधिमत्त कत्त होति, सीलमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अधिमत्त कत्त होति, भावनामय पुञ्ञाकिरियवत्थु नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा पर मरणा निम्मानरतीन देवान सहव्यत उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, सुनिम्मितो देवपुत्तो दानमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा, सीलमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा, निम्मानरती देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हाति - दिब्बेन आयुना पे० दिब्बेहि फोट्टब्बेहि ।
- ८ “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अधिमत्त कत्त होति, सीलमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अधिमत्त कत्त होति, भावनामय पुञ्ञाकिरियवत्थु नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा पर मरणा परनिम्मितवसवत्तीन देवान सहव्यत उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, वसवत्ती देवपुत्तो दानमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा, सीलमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा, परनिम्मितवसवत्ती देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हाति - दिब्बेन आयुना, दिब्बेन कण्णेन, दिब्बेन सुखेन, दिब्बेन यसेन, दिब्बेन आधिपतेय्येन, दिब्बेहि रूपेहि, दिब्बेहि सद्देहि, दिब्बेहि गन्धेहि, दिब्बेहि रसेहि, दिब्बेहि फोट्टब्बेहि । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि पुञ्ञाकिरियवत्थूनी” ति ।

७ सप्पुरिसदानमुत्त

R 241

- १ “अट्टिमानि, भिक्खवे, सप्पुरिसदानानि । कत्तमानि अट्ठ ? सुच्चिं देति, पणीत देति, वालेन देति, वप्पिय देति, विचेय्य देति, अभिण्ह देति, दद चित्त पसादेति, दत्त्वा अत्तमनो होति । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ सप्पुरिसदानानी ति ।

“सुचिं पणीतं कालेन, कप्पियं पानभोजनं ।
 अभिण्हं ददाति दानं^१, सुखेत्तेसु^२ ब्रह्मचारिसु ॥
 “नेव^३ विप्पटिसारिस्स^४, चजित्वा आमिसं बहुं ।
 एवं दिन्नानि दानानि, वण्णयन्ति विपस्सिनो ॥
 “एवं यजित्वा मेधावी, सद्धो मुत्तेन चेतसा ।
 अव्यापज्झ^५ सुखं लोकं, पण्डितो उपपज्जती” ति ॥

5

८. सप्पुरिसमुत्तं

१. “सप्पुरिसो, भिक्खवे, कुले जायमानो बहुनो जनस्स
 अत्थाय हिताय सुखाय होति — मातापितूनं^१ अत्थाय हिताय सुखाय
 होति, पुत्तदारस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति, दासकम्मकरपोरिस्सस्स
 अत्थाय हिताय सुखाय होति, मित्तामच्चानं^२ अत्थाय हिताय सुखाय
 होति, पुव्वपेतानं^३ अत्थाय हिताय सुखाय होति, रज्ज्जो अत्थाय हिताय
 सुखाय होति, देवतानं^४ अत्थाय हिताय सुखाय होति, समणब्राह्मणानं
 अत्थाय हिताय सुखाय होति ।

B. 75

२. “सेय्यथापि, भिक्खवे, महामेघो सव्वसस्सानि सम्पादेन्तो
 बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति; एवमेव खो, भिक्खवे, सप्पु-
 रिसो कुले जायमानो बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति —
 मातापितूनं^१ अत्थाय हिताय सुखाय होति, पुत्तदारस्स अत्थाय हिताय
 सुखाय होति, दासकम्मकरपोरिस्सस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति,
 मित्तामच्चानं^२ अत्थाय हिताय सुखाय होति, पुव्वपेतानं^३ अत्थाय हिताय
 सुखाय होति, रज्ज्जो अत्थाय हिताय सुखाय होति, देवतानं^४ अत्थाय
 हिताय सुखाय होति, समणब्राह्मणानं^५ अत्थाय हिताय सुखाय होती ति ।

R. 245

“बहूनं” वत अत्थाय, सप्पज्जो घरभावसं ।
 मातर पितर पुव्वे, रत्तिन्दिवमतन्दितो ॥
 “पूजेति सहधम्ममेन, पुव्वेकतमनुस्सरं ।
 अनागारे पव्वजिते, अपचे^६ ब्रह्मचारयो^७ ॥

25

१. दानानि — स्था०, रो० । २. सुपेत्ते — ती०, रा० । ३. न च — सी०, रो० ।

४. विप्पटिसारिस्स — स्था० । ५. अव्यापज्झ — रो० । ६. मातापितूनं — रो० । ७. बहुम
 — सी०, रो० । ८-८. अनागरे ब्रह्मचारिणो — स्था० ।

“निविदुसद्धो पूजेति, ज्ञात्वा धम्मं च पेसलो ।
 रज्जो हितो देवहितो, ज्ञातीनं सखिनं हितो ॥
 “सब्बेसं सो’ हितो होति, सद्धम्मं सुप्पतिट्ठितो ।
 विनेय्य मच्च्येरमलं, स लोकं भजते सिव” ति ॥

६. अभिसन्दसुत्तं

॥ ७६ ५

१. “अट्ठमे, भिक्खवे, पुञ्ञाभिसन्दा कुसलाभिसन्दा सु-
 स्साहारा सोवग्गिका सुखविपाका सम्गसंवत्तनिका, इट्ठाय कन्ताय म-
 नापाय हिताय सुखाय संवत्तन्ति । कतमे अट्ठ ? इध, भिक्खवे, अरि-
 सावको बुद्धं सरणं गतो होति । अयं, भिक्खवे, पठमो पुञ्ञाभिस-
 कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सम्गसंवत्तनि-
 १० इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तति ।

२. “पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको धम्मं सरणं गतो होति
 अयं, भिक्खवे, दुतियो पुञ्ञाभिसन्दो ... पे०... संवत्तति ।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको सङ्घं सरणं गतो होति
 अयं, भिक्खवे, ततियो पुञ्ञाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहा-
 १५ सोवग्गिको सुखविपाको सम्गसंवत्तनिको, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हि-
 सुखाय संवत्तति ।

R 216

४. “पञ्चिमानि, भिक्खवे, दानानि महादानानि अग्गज्जा-
 रत्तज्जानि वंसज्जानि पोराणानि असद्धिण्णानि असद्धिण्णपुब्बा-
 न सद्धियन्ति न सद्धिमिस्सन्ति, अप्पटिकुट्टानि^१ समणेहि ब्राह्मणे
 २० विज्जूहि । कतमानि पञ्च ? इध, भिक्खवे, अरियसावको पाणा-
 पात पहाय पातातिपाता पटिविरतो होति । पाणातिपाता पटिविर-
 भिक्खवे, अरियसावको अपरिमाणानं सत्तानं अभयं देति, अवेरं दे-
 अज्जापज्ज देति । अपरिमाणानं सत्तानं अभयं दत्त्वा अवेरं दत्त्वा अज्ज-
 पज्ज दत्त्वा अपरिमाणम् अभयस्म अवेरस्म अज्जापज्जस्स भागी होति
 २५ इदं, भिक्खवे, पठमं दानं महादानं अग्गज्जं रत्तज्जं वंसज्जं पोरा-
 णाणि असद्धिण्ण अपरिमाणानि, न सद्धियन्ति न सद्धिमिस्सन्ति, अप्पटि-
 नमणेहि ब्राह्मणेहि विज्जूहि । अयं, भिक्खवे, चतुर्थो पुञ्ञाभिग-

कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवगिको सुखविपाको सग्संवत्तनिको,
इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तति ।

५. “पुन च परं, भिक्खवे, अरियसावको अदिन्नादानं पहाय
अदिन्नादाना पटिविरतो होति ... पे०... कामेसुमिच्छाचारं पहाय कामेसु-
मिच्छाचारा पटिविरतो होति ... पे०... मुसावादं पहाय मुसावादा 5 B. 77
पटिविरता होति ... पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं पहाय सुरामेरय-
मज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटि-
विरतो, भिक्खवे, अरियसावको अपरिमाणानं सत्तानं अभयं देति अवेरं
देति अव्यापज्झं देति । अपरिमाणानं सत्तानं अभयं दत्त्वा अवेरं दत्त्वा
अव्यापज्झं दत्त्वा, अपरिमाणस्स अभयस्स अवेरस्स अव्यापज्झस्स 10
भागी होति । इदं, भिक्खवे, पञ्चमं दानं महादानं अगगज्जं रत्तज्जं
वंसज्जं पोराणं असद्धिण्णं असद्धिण्णपुब्बं, न सद्धियति न सद्धिस्सिति,
अप्पटिकुट्ठं समणेहि ब्राह्मणेहि विज्झूहि । अयं खो, भिक्खवे, अट्ठमो
पुज्जाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवगिको सुखविपाको R. 247
सग्संवत्तनिको, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तति । 15
इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ पुज्जाभिसन्दा कुसलाभिसन्दा सुखस्साहारा
सोवगिका सुखविपाका सग्संवत्तनिका, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय
सुखाय संवत्तन्ती” ति ।

१०. दुच्चरितविपाकमुत्तं

१. “पाणातिपातो, भिक्खवे, आसेवितो भावितो बहुलीकतो
निरयसंवत्तनिको तिरच्छानयोनिसंवत्तनिको पेत्तिविसयसंवत्तनिको’ । 20
यो सच्चलहुसो पाणातिपातस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स अप्पायुकसंवत्त-
निको होति ।

२ “अदिन्नादानं, भिक्खवे, आसेवित भावितं बहुलीकतं
निरयसंवत्तनिकं तिरच्छानयोनिसंवत्तनिकं पेत्तिविसयसंवत्तनिकं । यो
सच्चलहुसो अदिन्नादानस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स भोगव्यसनसंवत्त- 25
निको होति ।

३. “कामेसुमिच्छाचारो, भिक्खवे, आसेवितो भावितो बहुली-
कतो निरयसंवत्तनिको तिरच्छानयोनिसंवत्तनिको पेत्तिविसयसंवत्त-

निको । यो सब्बलहुसो कामेसुमिच्छाचारस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स सपत्तवेरसंवत्तनिको होति ।

B. 70

४. “मुसावादो, भिक्खवे, आसेवितो भावितो बहुलीकतो निरयसंवत्तनिको तिरच्छानयोनिसंवत्तनिको पेत्तिविसयसंवत्तनिको । यो सब्बलहुसो मुसावादस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स अभूतब्भवखानसंवत्तनिको होति ।

५. “पिसुणा, भिक्खवे, वाचा आसेविता भाविता बहुलीकता निरयसंवत्तनिका तिरच्छानयोनिसंवत्तनिका पेत्तिविसयसंवत्तनिका । यो सब्बलहुसो पिसुणाय वाचाय विपाको, मनुस्सभूतस्स मित्तेहि भेदन-
10 संवत्तनिको होति ।

R. 248

६. “फरसा, भिक्खवे, वाचा आसेविता भाविता बहुलीकता निरयसंवत्तनिका तिरच्छानयोनिसंवत्तनिका पेत्तिविसयसंवत्तनिका । यो सब्बलहुसो फरसाय वाचाय विपाको, मनुस्सभूतस्स अननापसइसंवत्तनिको होति ।
- 15 ७. “सम्फप्पलापो, भिक्खवे, आसेवितो भावितो बहुलीकतो निरयसंवत्तनिको तिरच्छानयोनिसंवत्तनिको पेत्तिविसयसंवत्तनिको । यो सब्बलहुसो सम्फप्पलापस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स अनादेम्यवाचा-संवत्तनिको होति ।

८. “सुरामेरयपानं, भिक्खवे, आसेवितं भावितं बहुलीकतं
20 निरयसंवत्तनिकं तिरच्छानयोनिसंवत्तनिकं पेत्तिविसयसंवत्तनिकं । यो सब्बलहुसो सुरामेरयपानस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स उम्मत्तकसंवत्तनिको होती” ति ।

दानवग्गो चतुरथो ।

तत्सुद्धानं

द्वे दानानि वर्युं च, सेत्तं दानूपपत्तियो^१ ।

किरियं द्वे सप्पुरिसा, अभिसन्दो^२ विपाको चा^३ ति ॥

— ० —

१ दानूपपत्ति निरुपि - रत्ता०, रो० । २-२ सम्मतद्वयो अभिसन्दो ए वर्यो - रत्ता०, रो० ।

५. उपोसथवग्गो

१. सङ्खित्तूपोसथसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति
जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि —
“भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चरसोसुं ।
भगवा एतदवोच —

B 79

२. “अट्ठङ्गसमन्नागतो, भिक्खवे, उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो 5
होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो । कथं उपवुत्थो च, भिक्खवे,
अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको
महाविप्फारो ? इध, भिक्खवे, अरियसावको इति पटिसञ्चिवसति —
‘यावजीवं अरहन्तो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरता निहित-
दण्डा निहितसत्था लज्जी दयापन्ना, सब्बपाणभूतहितानुकम्पिनो’ 10
विहरन्ति । अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं पाणातिपातं पहाय
पाणातिपाता पटिविरतो निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी दयापन्नो,
सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरामि । इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि,
उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती’ ति । इमिना पठमेन अङ्गेन
समन्नागतो होति ।

R. 249

15

३. ‘यावजीवं अरहन्तो अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटि-
विरता दिन्नादायी दिन्नपाटिकह्वी, अथेनेन सुचिभूतेन अत्तना विहरन्ति ।
अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना
पटिविरतो दिन्नादायी दिन्नपाटिकह्वी, अथेनेन सुचिभूतेन अत्तना विह-
रामि । इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो 20
भविस्सती’ ति । इमिना दुतियेन अङ्गेन समन्नागतो होति ।

४. ‘यावजीवं अरहन्तो अब्रह्मचारियं पहाय ब्रह्मचारिनो^१ आरा-
चारिनो^२ विरता मेथुना गामधम्मा । अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च
दिवसं अब्रह्मचारियं पहाय ब्रह्मचारी आराचारी विरतो मेथुना गाम-
धम्मा । इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो 25
भविस्सती’ ति । इमिना ततियेन अङ्गेन समन्नागतो होति ।

१. ० कम्पि — सी०, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी — रो० । २. ब्रह्मचारी — सी०,
रो० । ३. आराचारी — सी०, रो० ।

B 09

५ 'यावज्जीव अरहन्तो मुसावाद पहाय मुसावादा पटिविरता सच्चवादिनो' सच्चसन्धा थेता^२ पच्चयिवा अविस्वादका लोकस्स । अह पज्ज इम च रत्ति इम च दिवस मुसावाद पहाय मुसावादा पटिविरतो सच्चवादी सच्चसन्धो थेतो पच्चयिको अविस्वादको लोकस्स ।
 5 इमिनापज्जेन अरहत अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना चतुत्थेन अज्जेन समन्नागतो होति ।

A 250

६ 'यावज्जीव अरहन्तो सुरामेरयमज्जपमादट्टान पहाय सुरामेरयमज्जपमादट्टाना पटिविरता । अह पज्ज इम च रत्ति इम च दिवस सुरामेरयमज्जपमादट्टान पहाय सुरामेरयमज्जपमादट्टाना पटिविरतो ।
 10 इमिनापज्जेन अरहत अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना पञ्चमेन अज्जेन समन्नागतो होति ।

७ 'यावज्जीव अरहन्तो एकभक्तिका रत्तूपरता विरता विकालभोजना । अह पज्ज इम च रत्ति इम च दिवस एकभक्तिको रत्तूपरतो विरतो विकालभोजना । इमिनापज्जेन अरहत अनुकरोमि, उपोसथो
 15 च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना छट्ठेन अज्जेन समन्नागतो होति ।

८ 'यावज्जीव अरहन्तो नच्चगीतवादितविसूकदस्सनमालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्टान^३ पहाय^३ नच्चगीतवादितविसूकदस्सनमालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्टाना पटिविरता । अह पज्ज
 20 इम च रत्ति इम च दिवस नच्चगीतवादितविसूकदस्सनमालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्टान पहाय नच्चगीतवादितविसूकदस्सनमालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्टाना पटिविरतो । इमिनापज्जेन अरहत अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना सत्तमेन अज्जेन समन्नागतो होति

25 ९ 'यावज्जीव अरहन्तो उच्चासयनमहासयन पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरता नीचसेय्य कप्पेन्ति — मज्जके वा तिणसन्धारके^४ वा । अह पज्ज इम च रत्ति इम च दिवस उच्चासयनमहासयन पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरतो नीचसेय्य कप्पेमि — मज्जके वा

१ सच्चवादी — सी०, रो० । २ ठेता — त्या० रो० । ३-३ सी०, त्या०, रो० पोत्थेसु न दिस्सति । ४ तिणसन्धारके — त्या० ।

तिणसन्धारके वा । इमिनापञ्जेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना अट्टमेन अञ्जेन समन्नागतो होति । एवं उपवुत्थो खो, भिक्खवे, अट्टङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो" ति ।

R. 251

B 81

२. वित्थतूपोसथसुत्तं

१. "अट्टङ्गसमन्नागतो, भिक्खवे, उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो । कथं उपवुत्थो च, भिक्खवे, अट्टङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो ? इध, भिक्खवे, अरियसावको इति पटिसञ्चिवस्सति — 'यावजीवं अरहन्तो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरता निहित-
दण्डा निहितसत्या लज्जी दयापन्ना, सव्वपाणभूतहितानुकम्पिनो विह-
रन्ति । अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं पाणातिपातं पहाय पाणा-
तिपाता पटिविरतो निहितदण्डो निहितसत्यो लज्जी दयापन्नो, सव्वपाण-
भूतहितानुकम्पी विहरामि । इमिनापञ्जेन अरहतं अनुकरोमि, उपो-
सथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना पठमेन अञ्जेन समन्नागतो
होति ... पे०... । 'यावजीवं अरहन्तो उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चा-
सयनमहासयना पटिविरता नीचसेय्यं कप्पेन्ति — मञ्चके वा तिणसन्धा-
रके वा । अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं उच्चासयनमहासयनं
पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरतो नीचसेय्यं कप्पेमि — मञ्चके
वा तिणसन्धारके वा । इमिनापञ्जेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना अट्टमेन अञ्जेन समन्नागतो होति ।
एवं उपवुत्थो खो, भिक्खवे, अट्टङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति
महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो ।

10

15

R 252

२. "कीवमहप्फलो होति कीवमहानिसंसो कीवमहाजुतिको कीवमहाविप्फारो ? सेय्यथापि, भिक्खवे, यो इमेसं सोळसन्नं महाजन-
पदानं पहुतरत्तरतनानं^१ इस्सरियाधिपच्चं^२ रज्जं कारेय्य, सेय्ययीदं^३ —
अज्झानं मगधानं कासीनं कोसलानं वज्जीनं मल्लानं चेत्तीनं वज्झानं^४
कुल्लं पञ्चालानं मच्छानं सूरसेनानं अस्सकानं अवन्तीनं गन्धारानं

25

१. पहुतरत्तरतनान — सी०, पहुत्तत्तरतनान — स्पा०, रो० । २. इस्सरियाधिपच्च — स्पा०, रो० । ३. सेय्ययीदं — म० । ४. वज्झान — स्पा०, रो० ।

B 82

कम्बोजानं, अद्विजसमन्नागतस्स उपोसथस्स एतं कलं नाग्घति सोळ्ळसिं । तं किस्स हेतु ? कपणं, भिक्खवे, मानुसकं रज्जं दिव्वं सुखं उपनिधाय ।

३. “यानि, भिक्खवे, मानुसकानि पञ्चासवस्सानि^१, चातु-
महाराजिकानं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो
५ मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेन दिव्वानि
पञ्च वस्ससत्तानि चातुमहाराजिकानं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो
पनेतं, भिक्खवे, विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अद्विजसमन्ना-
गतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं
देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं, भिक्खवे, सन्धाय भासितं –
१० ‘कपणं मानुसकं रज्जं दिव्वं सुखं उपनिधाय’ ।

४. “यं^२, भिक्खवे, मानुसकं वस्ससत्तं^३, तावत्तिसानं देवानं
एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन
द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेन दिव्वं वस्ससहस्सं तावत्तिसानं
देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो पनेतं, भिक्खवे, विज्जति यं इधेकच्चो
१५ इत्थी वा पुरिसो वा अद्विजसमन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा
परं मरणा तावत्तिसानं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं,
भिक्खवे, सन्धाय भासितं – ‘कपणं मानुसकं रज्जं दिव्वं सुखं उपनिधाय’ ।

५. “यानि, भिक्खवे, मानुसकानि द्वे वस्ससत्तानि, यामानं देवानं
एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन
२० द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेन दिव्वानि द्वे वस्ससहस्सानि
यामानं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो पनेतं, भिक्खवे, विज्जति यं इधे-
कच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अद्विजसमन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स
भेदा परं मरणा यामानं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं,
भिक्खवे, सन्धाय भासितं – ‘कपणं मानुसकं रज्जं दिव्वं सुखं उपनिधाय’ ।

- २५ ६. “यानि, भिक्खवे, मानुसकानि चत्तारि वस्ससत्तानि, तुसि-
तानं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो ।
तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेन दिव्वानि चत्तारि
वस्ससहस्सानि तुसितानं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो पनेतं, भिक्खवे,
विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अद्विजसमन्नागतं उपोसथं

१. पञ्चास वस्सानि – स्या० । २-३. यानि भिक्खवे मानुसकानि वस्ससत्तानि –

उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा तुसितानं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्य ।
इदं खो पनेतं, भिक्खवे, सन्धाय भासितं — ‘कपणं मानुसकं रज्जं दिव्वं
सुखं उपनिधाय’ ।

७. “यानि, भिक्खवे, मानुसकानि अट्ठ वस्ससत्तानि, निम्मान-
रत्तीनं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । 5
तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेण दिव्वानि अट्ठ
वस्ससहस्सानि निम्मानरत्तीनं देवानं आयुप्पमाणं । ठानं खो पनेतं,
भिक्खवे, विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्ना-
गतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा निम्मानरत्तीनं देवानं
सहव्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं, भिक्खवे, सन्धाय भासितं — ‘कपणं 10
मानुसकं रज्जं दिव्वं सुखं उपनिधाय’ ।

R. 254

८. “यानि, भिक्खवे, मानुसकानि सोळस वस्ससत्तानि, पर-
निम्मितवसवत्तीनं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिस-
रत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो । तेन संवच्छरेण
दिव्वानि सोळस वस्ससहस्सानि परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं आयुप्प- 15
माणं । ठानं खो पनेतं, भिक्खवे, विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो
वा अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा
परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं,
भिक्खवे, सन्धाय भासितं — ‘कपणं मानुसकं रज्जं दिव्वं सुखं
उपनिधाय’ ति । 20

“पाणं न हञ्चे^१ न चदिन्नमादिये^२ ,
मुसा न भासे न च मज्जपो सिया ।
अन्नहृत्तरिया विरमेय्य मेथुना ,
रत्ति न भुज्जेय्य विकालभोजनं ॥

“मालं न धारे^३ न च गन्धमाचरे ,
गञ्चे छमाय व सयेय सन्यते ।
एतं हि अट्ठङ्गिकमाहुपोसथं ,
बुद्धेन दुवसन्तगुणा पकासितं ॥

25

B. 84

“चन्दो च सुरियो^१ च उभो सुदस्सना ,
 ओभासयं^२ अनुपरियन्ति^३ यावता ।
 तमोनुदा ते पन अन्तल्लिक्खगा ,
 नभे पभासन्ति दिसाविरोचना ॥

R. 255 5

“एतस्मि^४ यं विज्जति अन्तरे धनं ,
 मुत्ता मणि वेळुरियं च भद्दकं ।
 सिङ्गी सुवण्णं अथ वा पि कञ्चनं^५ ,
 यं जातरूपं हट्ठकं ति वुच्चति ॥

10

“अट्ठङ्गुपेतस्स उपोसथस्स ,
 कलं पि ते नानुभवन्ति सोळसि ।
 चन्दप्पभा तारगणा च^६ सव्वे ॥

15

“तस्मा हि नारी च नरो च सीलवा ,
 अट्ठङ्गुपेतं उपवस्सुपोसथं ।
 पुञ्जानि कत्वान सुखुन्नयानि ,
 अनिन्दिता सग्गमुपेन्ति ठातं^७ ति ॥

३. विसाखासुत्तं .

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति पुव्वारामे मिगार-
 मातुपासादे । अथ खो विसाखा मिगारमाता येन भगवा तेनुपसङ्गमि;
 उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
 निसिन्नं खो विसाखं मिगारमातरं भगवा एतदवोच - “अट्ठङ्गसमन्नागतो
 20 खो, विसाखे, उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो होति महानिसंसो महाजुत्तिको
 महाविप्फारो । कथं उपवुत्थो च, विसाखे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो
 महप्फलो होति महानिसंसो महाजुत्तिको महाविप्फारो ? इव, विसाखे,
 अरिप्पसावको इति पटिसञ्चिवल्लति - ‘यावजीवं अरहन्तो पाणातिपातं
 पहाय पाणातिपाता पटिविरत्ता निहितदण्डा निहितसत्था लज्जी दया-
 25 पन्ना, सव्वपाणभूतहितानुक्कम्पिनो विहरन्ति । अहं पज्ज इमं च रत्ति
 इमं च दिवसं पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरत्तो निहितदण्डो

१. सुरो - रया० । २-३. ओभासयन्ता अनुपरि - रया० । ३. एतस्मि - रया० ।

४. वाञ्छव - रया० । ५. य - रया०, रो० ।

निहितसत्यो लज्जी दयापन्नो, सञ्चपाणभूतहितानुकम्पी विहरामि ।
 इमिनापङ्गेन अरहत अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवृत्थो भवि-
 स्सती' ति । इमिना पठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति पे० ।
 'धावजीव अरहन्तो उच्चासयनमहासयन पहाय उच्चासयनमहासयना
 पटिविरता नीचसेय्य कप्पेन्ति — मञ्चके वा तिणसन्धारके वा । अह 5
 पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं उच्चासयनमहासयन पहाय उच्चासयन-
 महासयना पटिविरतो नीचसेय्य कप्पेमि — मञ्चके वा तिणसन्धारके
 वा । इमिनापङ्गेन अरहत अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवृत्थो भवि-
 स्सती' ति । इमिना अट्ठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति । एव उपवृत्थो
 खो, विसाखे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिससो 10
 महाजुतिको महाविप्फारो ।

२ "कीवमहप्फलो होति कीवमहानिससो कीवमहाजुतिको
 कीवमहाविप्फारो ? सेय्यथापि, विसाखे, यो इमेस सोळसन्न महाजन-
 पदान पट्टतरत्तरतनान इस्सरियाधिपच्च रज्ज कारेय्य, सेय्यथीद —
 अङ्गान मगधान कासीन कोसलान वज्जीन मल्लान चेत्तीन वज्जान 15
 कुस्त पञ्चालान मच्छान सूरसेनान अस्सकान अवन्तीन गन्धारान
 कम्बोजान, अट्ठङ्गसमन्नागतस्स उपोसथस्स एतं कलं नाग्घति सोळसिं ।
 तं किंस्स हेतु ? कपण, विसाखे, मानुसक रज्ज दिव्व सुख उपनिधाय ।

३ "यानि, विसाखे, मानुसवानि पञ्चासवस्सानि, चातुमहा-
 राजिकान देवान एसो एको रत्तिन्दिवो । तां रत्तिया तिसरत्तियो 20
 मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो सबच्छरो । तेन सबच्छरेन दिव्वानि
 पञ्च वस्ससतानि चातुमहाराजिकान देवान आयुप्पमाण । ठान
 खो पनेत, विसाखे, विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्ग-
 समन्नागत उपोसथ उपवसित्वा कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजि-
 कान देवान सहव्वत उपपज्जेय्य । इदं खो पनेत, विसाखे, सन्धाय 25 R 257
 भासित — 'कपण मानुसक रज्ज दिव्व सुख उपनिधाय' ।

४ "य, विसाखे, मानुसक वस्ससत, तावत्तिसान देवान एसो
 एको रत्तिन्दिवो । तां रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन
 द्वादसमासियो सबच्छरो । तेन सबच्छरेन वस्ससहस्स^१ तावत्तिसान

2. 86

देवानं आयुष्माणं । ठानं खो पनेतं, विसाखे, विज्जति यं इधे-
कच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स
भेदा परं मरणा तावत्तिसानं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो
पनेतं, विसाखे, सन्धाय भासितं — ‘कपणं मानुसकं रज्जं दिव्वं सुखं
5 उपनिधाय’ ।

५. ‘यानि, विसाखे, मानुसकानि द्वे वस्ससत्तानि ... पे०...
चत्तारि वस्ससत्तानि ... पे०... अट्ठ वस्ससत्तानि ... पे०... सोळस वस्स-
सत्तानि परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय
रत्तिथा तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो संवच्छरो ।
10 तेन संवच्छरेण दिव्वानि सोळस वस्ससहस्सानि परनिम्मितवसवत्तीनं
देवानं आयुष्माणं । ठानं खो पनेतं, विसाखे, विज्जति यं इधेकच्चो
इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसित्वा कायस्स भेदा
परं मरणा परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं सहव्यतं उपपज्जेय्य । इदं खो
पनेतं, विसाखे, सन्धाय भासितं — ‘कपणं मानुसकं रज्जं दिव्वं सुखं उप-
15 निधाय’ ति ।

“पाणं न हञ्चे न चदिन्नमादिये ,
मुसा न भासे न च मज्जपो सिया ।
अन्नहाचरिया विरमेय्य मेथुना ,
रत्तिं न भुञ्जेय्य विकालभोजनं ॥

20

“मालं न धारे न च गन्धमाचरे,
मञ्चे छमायं व सयेय सन्यते ।
एतं हि अट्ठङ्गिकमाहुपोसथं ,
वुद्धेन दुक्खन्तगुणा पकासितं ॥

R. 258

25

“चन्दो च सुरियो च उभो सुदस्सना ,
ओभासयं अनुपरियन्ति यावता ।
तमोनुदा ते पन अन्तलिक्खगा ,
नभे पभासन्ति दिसाविरोचना ॥

30

“एतस्मि यं विज्जति अन्तरे धनं ,
मुत्ता मणि वेळुरियं च भद्दकं ।
सिङ्गी सुवण्णं अथ वा पि कञ्चनं ,
यं जातरूपं हट्ठकं ति वुच्चति ॥

“अदृङ्गमुपेतस्स उपोसथस्स ,
कलं पि तं नानुभवन्ति सोळ्ळसि ।
चन्दप्पभा तारगणा च सव्वे ॥

“तस्मा हि नारी च नरो च सीलवा ,
अदृङ्गमुपेतं उपवस्सुपोसथं ।
पुञ्ञानि कत्वान सुखुद्दयानि ,
अनिन्दिता सग्गमुपेन्ति ठानं” ति ॥

5

४. वासेद्वसुतं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागार-
सालायं । अथ सो वासेद्वो उपासको येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उप-
सङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं 10
सो वासेद्वं उपासकं भगवा एतदवोच — “अदृङ्गसमन्नागतो, वासेद्व,
उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो होति ... पे०... अनिन्दिता सग्गमुपेन्ति
ठानं” ति ।

२. एवं वुत्ते वासेद्वो उपासको भगवन्तं एतदवोच — “पिया
मे, भन्ते, आतिसालोहिता अदृङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, पियानं 15
पि मे अस्स आतिसालोहितानं दीघरत्तं हिताय सुखाय । सव्वे चे पि,
भन्ते, खत्तिया अदृङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, सव्वेसं पिस्स
खत्तियानं दीघरत्तं हिताय सुखाय । सव्वे चे पि, भन्ते, ब्राह्मणा
... पे०... वेस्सा ... सुद्धा अदृङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, सव्वेसं
पिस्स सुद्धानं दीघरत्तं हिताय सुखाया” ति । 20

R. 253

३. “एवमेतं”, वासेद्व, एवमेतं, वासेद्व ! सव्वे चे पि, वासेद्व,
खत्तिया अदृङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, सव्वेसं पिस्स खत्तियानं
दीघरत्तं हिताय सुखाय । सव्वे चे पि, वासेद्व, ब्राह्मणा ... पे०... वेस्सा
... सुद्धा अदृङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, सव्वेसं पिस्स सुद्धानं दीघ-
रत्तं हिताय सुखाय । सदेवको चे पि, वासेद्व, लोको समारको सन्नहको 25
सस्समणब्राह्मणी पजा सदेवमनुस्सा अदृङ्गसमन्नागतं उपोसथं उप-
वसेय्युं, सदेवकस्स पिस्स लोक्कस्स रामारकस्स सन्नहकस्स सस्समण-
१-१. सव्वेसम्यस्स - एया० । २-२. एया० पाथके नथि । ३. सस्समणब्राह्मणि -
सी०, रो० । ४-४. पजाय सदेवमनुस्साय - सी० । ५-५. लोक्कस्स - सी०, एया०, रो० ।

B. 98

ब्राह्मण्या पजाय सदेवमनुस्साय दीघरत्तं हिताय सुखाय । इमे चे
पि, दासेद्व, महासाला अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसेय्युं, इमेसं पिस्स
महासालानं दीघरत्तं हिताय सुखाय । सचे चेतेय्युं, को पन दादो
मनुस्सभूतस्सा” ति !

५. वोज्झसुत्तं

५ १. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डि-
कस्स आरामे । अथ खो वोज्झा उपासिका येन भगवा तेनुपसङ्गमि;
उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नं खो वोज्झं उपासिकं भगवा एतदवोच -

२. “अट्टङ्गसमन्नागतो, वोज्झे, उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो
R 260 10 होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो । कथं उपवुत्थो च,
वोज्झे, अट्टङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसो महा-
जुतिको महाविप्फारो ? इध, वोज्झे, अरियसावको इति पटिसञ्चि-
क्खति - ‘यावजीवं अरहन्तो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरता
निहितदण्डा निहितसत्था लज्जी दयापन्ना, सब्बपाणभूतहितानुकम्पिनो
15 विहरन्ति । अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं पाणातिपातं पहाय
पाणातिपाता पटिविरतो निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी दयापन्नो,
सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरामि । इमिनापज्जेन अरहत्तं अनुकरोमि,
उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती’ ति । इमिना पठमेन अज्जेन समन्ना-
गतो होति ... पे०... । ‘यावजीवं अरहन्तो उच्चासयनमहासयनं पहाय
20 उच्चासयनमहासयना पटिविरता नीचसेय्यं कप्पेन्ति - मञ्चके वा
तिणसन्धारके वा । अहं पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं उच्चासयनमहा-
सयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरतो नीचसेय्यं कप्पेमि -
मञ्चके वा तिणसन्धारके वा । इमिनापज्जेन अरहत्तं अनुकरोमि, उपो-
सथो च मे उपवुत्थो भविस्सती’ ति । इमिना अट्ठमेन अज्जेन समन्नागतो
25 होति । एवं उपवुत्थो खो, वोज्झे, अट्टङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो
होति महानिसंसो महाजुतिको महाविप्फारो ।

३. “कीवमहप्फलो होति कीवमहानिसंसो कीवमहाजुतिको
कीवमहाविप्फारो ? सेय्यथापि, वोज्झे, यो इमेसं सोळसन्नं महाजन-

पदान पट्टतरत्तरतनान इत्सरियाधिपञ्च रज्ज कारेय्य, सेय्यथीद -
 अङ्गान मगधान कासीन कोसलान वज्जीन भल्लान चेतीन वङ्गान
 कुल्लन पञ्चालान मच्छान सूरसेनान अस्सकान अवन्तीन गन्धारान
 कम्बोजान, अट्टङ्गसमन्नागतस्स उपोसथस्स एत कल नाग्घति सोळसि ।
 त किस्स हेतु ? कपण, वोज्झे, मानुसक रज्ज दिव्व सुख उपनिधाय । 5

४ "यानि, वोज्झे, मानुसकानि पञ्चासवस्सानि, चातुमहा-
 राजिकान देवान एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो
 मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो सबच्छरो । तेन सबच्छरेन दिव्वानि
 पञ्च वस्ससतानि चातुमहाराजिकान देवान आयुप्पमाण । ठान खो
 पनेत, वोज्झे, विज्जति य इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्टङ्गसमन्नागत 10
 उपोसथ उपवसित्वा कायस्स भेदा पर मरणा चातुमहाराजिकान देवान
 सहव्यत उपपज्जेय्य । इद खो पनेत, वोज्झे, सन्धाय भासित - 'कपण
 मानुसक रज्ज दिव्व सुख उपनिधाय' ।

५ "य, वोज्झे, मानुसक वस्ससत पे० यानि, वोज्झे,
 मानुसकानि द्वे वस्ससतानि पे० चत्तारि वस्ससतानि पे० 15
 अट्ट वस्ससतानि पे० सोळस वस्ससतानि परनिम्मितवसवत्तीन
 देवान एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन
 मासेन द्वादसमासियो सबच्छरो । तेन सबच्छरेन दिव्वानि सोळस
 वस्ससहस्सानि परनिम्मितवसवत्तीन देवान आयुप्पमाण । ठान खो
 पनेत, वोज्झे, विज्जति य इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्टङ्गसमन्नागत 20
 उपोसथ उपवसित्वा कायस्स भेदा पर मरणा परनिम्मितवसवत्तीन
 देवान सहव्यत उपपज्जेय्य । इद खो पनेत, वोज्झे, सन्धाय भासित -
 'कपण मानुसक रज्ज दिव्व सुख उपनिधाय' ति ।

"पाण न हज्जे न चदिन्नमादिये ,
 मुसा न भासे न च मज्जपो सिया ।
 अब्रह्मचरिया विरमेय्य मेयुना ,
 रत्ति न भुज्जेय्य धिकालभोजन ॥

"माल न धारे न च गन्धमाचरे ,
 मज्जे छमाय व सयेय सन्वते ।
 एत हि अट्टङ्गिकमाहुपोराय ,
 दुद्वेन दुक्खन्तगुणा पकासित ॥

“चन्दो च सुरियो च उभो सुदस्सना ,
 ओभासयं अनुपरियन्ति यावत्ता ।
 तमोनुदा ते पन अन्तलिवत्तगा ,
 नभे पभासन्ति दित्ताविरोचना ॥

5 “एतस्मि यं विज्जति अन्तरे धनं ,
 मुत्ता मणि वेळुरियं च भद्दकं ।
 सिङ्गी सुवण्णं अथ वा पि कञ्चनं ,
 यं जातरूपं हट्ठकं ति वुच्चति ॥

10 “अट्ठङ्गुपेतस्स उपोसथस्स ,
 कलं पि ते नानुभवन्ति सोळ्हासि ।
 चन्दप्पभा तारगणा च सत्त्वे ॥

“तस्मा हि नारी च नरो च सीलवा ,
 अट्ठङ्गुपेतं उपवस्सुपोसथं ।
 पुञ्जानि कत्वान सुखुद्रयानि ,
 15 अनित्तिता सगमुपेन्ति ठान” ति ॥

६. अनुरुद्धसुत्तं

१. एकं समयं भगवा कोसम्बियं विहरति धोसितारामे ।
 तेन सो पन समयेन आयस्मा; अनुरुद्धो दिवाविहारं गतो होति पटि-
 सल्लीनो । अथ सो सम्बहुला मनापकायिका देवता येनायस्मा अनु-
 रुद्धो तेनुपसङ्गमिसु; उपसङ्गमित्वा आयस्मन्तं अनुरुद्धं अभिवादेत्वा

20 एकमन्तं अट्ठंसु । एकमन्तं ठिता सो ता देवता आयस्मन्तं अनुरुद्धं
 एतदवोचु — “मयं, भन्ते अनुरुद्ध, मनापकायिका नाम देवता तीसु
 ठानेमु इस्सरियं कारेम वसं वत्तेम । मयं, भन्ते अनुरुद्ध, यादिसकं वण्णं
 आकङ्खाम तादिसकं वण्ण ठानसो पटिलभाम; यादिसकं सरं आकङ्खाम
 तादिसकं सरं ठानसो पटिलभाम; यादिसकं सुखं आकङ्खाम तादिसकं
 25 सुयं ठानसो पटिलभाम । मयं, भन्ते अनुरुद्ध, मनापकायिका नाम
 देवता इमेमु तीसु ठानेमु इस्सरियं कारेम वसं वत्तेमा” ति ।

२. अथ सो आयस्मतो अनुरुद्धस्स एतदहोसि — “अहो वतिमा
 देवता सव्वा व नीला अस्सु नीलवण्णा नीलवत्या नीलालङ्कारा” ति ।

अथ खो ता देवता आयस्मतो अनुरुद्धस्स चित्तमञ्जाय सव्वा व नीला
अहेसुं नीलवण्णा नीलवत्था नीलालङ्कारा ।

३. अथ खो आयस्मतो अनुरुद्धस्स एतदहोसि — “अहो वतिमा
देवता सव्वा व पीता अस्सु ...पे०... सव्वा व लोहितका अस्सु.. सव्वा
व ओदाता अस्सु ओदातवण्णा ओदातवत्था ओदातालङ्कारा” ति । 5
अथ खो ता देवता आयस्मतो अनुरुद्धस्स चित्तमञ्जाय सव्वा व ओदाता
अहेसुं ओदातवण्णा ओदातवत्था ओदातालङ्कारा ।

४. अथ खो ता देवता एका च^१ गायि एका च^२ नच्चि एका^३ च
अच्छरं^४ वादेसि । सेय्यथापि नाम पञ्चङ्गिकस्स तूरियस्स^५ सुविनी-
तस्स सुप्पटिप्ताळितस्स^६ कुसलेहिं सुसमन्नाहतस्स सद्दो होति वग्गुं च 10
रजनीयो^७ च कमनीयो च पेमनीयो च मदनीयो^८ च, एवमेव तास देवतान
अलङ्कारानं^९ सद्दो^{१०} होति वग्गुं च रजनीयो च कमनीयो च पेमनीयो च
मदनीयो च । अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो इन्द्रियाति ओक्खिपि ।

R. 264

५. अथ खो ता देवता “न रवय्यो अनुरुद्धो सादियती” ति
तत्थेवन्तरघायिसु । अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो सायन्हसमय पटिसल्लाना 15
वुद्धितो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा
एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा अनुरुद्धो भगवन्त
एतदवोच —

६. “इवाह, भन्ते, दिवाविहारं गतो होमि पटिसल्लीनो ।
अथ खो, भन्ते, सम्बहुला मनापकायिका देवता येनाह तेनुपसङ्गमिसु, 20
उपसङ्गमित्वा मं अभिवादेत्वा एवमन्तं अट्टसु । एकमन्तं ठिता खो,
भन्ते, ता देवता मं एतदवोचु — ‘मय, भन्ते अनुरुद्ध, मनापकायिका नाम
देवता तीसु ठानेसु इस्सरिय कारेम वस वत्तेम । मय, भन्ते अनुरुद्ध,
यादिसकं वण्णं आकल्लाम तादिसकं वण्णं ठानसो पटिलभाम, यादिसकं
सरं आकल्लाम तादिसकं सरं ठानसो पटिलभाम, यादिसकं सुखं आक- 25
ल्लाम तादिसकं सुखं ठानसो पटिलभाम । मय, भन्ते अनुरुद्ध, मनाप-
कायिका नाम देवता इमेसु तीसु ठानेसु इस्सरिय कारेम वस वत्तेमा’
ति । सस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि — ‘अहो वतिमा देवता सव्वा व नीला

B 92

१ प — सी०, व — स्या०, री० । २ पन — सी० । ३-३ एण मन्दरिय — सी०,
एण मन्दरिय — स्या०, री० । ४ तूरियस्स — सी०, स्या, री० । ५ सुप्पटिप्ताळितस्स —
स्या०, री० । ६ वग्गुं — स्या० । ७ रजनीयो — स्या०, री० । ८ पेमनीया — स्या०,
२-२ अलङ्कारासद्दो — सी० ।

अस्सु नीलवण्णा नीलवत्था नीलालङ्कारा' ति । अथ खो, भन्ते, ता देवता मम चित्तमञ्जाय सब्बा व नीला अहेसुं नीलवण्णा नीलवत्था नीलालङ्कारा ।

७. "तस्स मय्हं, भन्ते, एतदहोसि — 'अहो वतिमा देवता सब्बा व पीता अस्सु ... पे०... सब्बा व लोहितका अस्सु ... पे०... सब्बा व ओदाता अस्सु ओदातवण्णा ओदातवत्था ओदातालङ्कारा' ति । अथ खो, भन्ते, ता देवता मम चित्तमञ्जाय सब्बा व ओदाता अहेसुं ओदातवण्णा ओदातवत्था ओदातालङ्कारा ।

८. "अथ खो, भन्ते, ता देवता एका च गायि एवा च नच्चि १० एका च अच्छरं वादेसि । सेय्यथापि नाम पञ्चङ्गिवस्स तूरियस्स सुविनीतस्स सुप्पटिपताळितस्स कुसलेहि सुसमन्नाहतस्स सद्दो होति वग्गु च रजनीयो च कमनीयो च पेमनीयो च मदनीयो च; एवमेव तासं देवतानं अलङ्कारानं सद्दो होति वग्गु च रजनीयो च कमनीयो च पेमनीयो च मदनीयो च । अथ ख्वाहं, भन्ते, इन्द्रियाणि ओक्खिपि' ।

९. "अथ खो, भन्ते, ता देवता 'न खव्यो अनुरुद्धो सादियती' ति तत्थेवन्तरधारियसु । कतिहि नु खो, भन्ते, धम्महे समन्नागतो मातु- १५ गामो कायस्स भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जती" ति ?

१०. "अट्ठहि खो, अनुरुद्ध, धम्महे समन्नागतो मातुगामो २० कायस्स भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । कतमेहि अट्ठहि ? इध, अनुरुद्ध, मातुगामो यस्स मातापितरो भत्तुनो देन्ति अत्यकामा हितेसिनो अनुकम्पका अनुकम्पं उपादाय तस्स होति पुब्बुट्ठायिनी पच्छानिपातिनी किङ्कारपटिस्साविनी मनापचारिनी पिय- २५ वादिनी ।

११. "ये ते भत्तु गरुणो होन्ति — माता ति वा पिता ति वा समणब्राह्मणा ति वा — ते सक्करोति गरुं^१ करोति भानेति पूजेति ३० अन्नागते च आसनोदकेन पटिपूजेति ।

१२. "ये ते भत्तु अब्भन्तरा कम्मन्ता — उण्णा ति वा कप्पासा ति वा — तत्थ दक्खा होति अनलसा तद्गुपायाय वीभंसाय समन्नागता ३० अलं कातुं अलं संविधातुं ।

१. ओक्खिपि — म० । २. गरु — गी०, रया०, रो० ।

१३ “यो” सो” भत्तु अवमन्तरो” अन्तोजनो” - दासा ति वा पेस्सा ति वा कम्मकरा ति वा - तेस कत च कततो जानाति अकत च अकततो जानाति, गिलानकान च बलावल जानाति खादनीय” भोजनीय चस्स पच्चसेन” सविभजति ।

१४ “य भत्ता” आहरति धन वा धञ्ज वा” जातरूप वा त 5 आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति, तत्थ च होति अधुत्ती अयेनी असोण्डी अविनासिका ।

१५ “उपासिका खो पन होति बुद्ध सरण गता धम्म सरण गता सङ्ग सरण गता ।

१६ “सीलवती खो पन होति - पाणातिपाता पटिविरता, 10 अदिन्नादाना पटिविरता, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरता, मुसावादा पटिविरता, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरता ।

१७ “चागवती खो पन होति । विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगार अज्झावसति मुत्तचागा” पयतपाणिनी” वोस्सग्गरता याचयोगा दानसविभागरता । 15

१८ “इमेहि खो, अनुवृद्ध, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो मातु- गामो कायस्स भेदा पर मरणा मनापकायिकान देवान सहव्यत उप- पज्जती ति ।

“यो न भरति सब्बदा, निच्च आतापि उस्सुको । 20 त सब्बकामद” पोस, भत्तार नातिमज्जति ॥

“रु क्वा पि सोत्थि भत्तार, इस्सायादेन सोत्थये । भत्तु” च” मरुतो सब्बे, पटिपूजेति पण्डिता ॥

“उट्ठाहिका अनलसा, सङ्गहितपरिज्जना । भत्तु मनाप चरति, सम्भत अनुरक्खति ॥

“या एव वत्तति नारी, भत्तु छन्दवसानुगा । 25 मनापा” नाम ते देवा”, यत्थ सा उपपज्जती” ति ॥

१-१ ये ते - स्या० । २-२ अवमन्तरा अन्तोजना - स्या० । ३ सादनाय ० - स्या० । ४ पच्चयेन - स्या० । ५ भत्तु - म० । ६ वा रजत वा - सी०, स्या०, री० । ७ मुत्तवागी - स्या० । ८ पयतपाणी - सी० स्या० रा० । ९ सब्बरागहृद- सी०, स्या०, री० । १०-१० भत्तुज्या - सा० भत्तुज्व - रमा० री० । ११-११ मनाप पायिका देवा - सी० ।

७. दुत्तियविसाखासुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति पुब्बारामे मिगार-
मातुपासादे । अथ खो विसाखा मिगारमाता ... पे०... एकमन्तं निसिन्नं
खो विसाखं^१ मिगारमातरं भगवा एतदवीच -

२. “अट्ठहि खो, विसाखे, धम्मोहि समन्नागतो मातुगामो कायस्स
५ भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । कतमेहि
अट्ठहि ? इध, विसाखे, मातुगामो यस्स मातापितरो भत्तुनो देन्ति
अत्थकामा हितेसिनो अनुकम्पका अनुकम्पं उपादाय तस्स होति पुब्बुट्ठा-
यिनी पच्छानिपातिनी किङ्कारपटिस्साविनी मनापचारिनी पियवादिनी
... पे०... ।

३. “चागवती खो पन होति । विगतमलमच्छेरेन^२ चेतसा
अगारं अज्झावसति मुत्तचागा^३ पयतपाणिनी^४ वोस्सग्गरता याचयोगा
दानसंविभागरता ।

४. इमेहि खो, विसाखे, अट्ठहि धम्मोहि सगन्नागतो मातुगामो
कायस्स भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहव्यतं उप-
१५ पज्जती ति ।

“यो नं भरति सब्बदा, निच्चं आतापि उस्सुको ।
तं सब्बकामदं^५ पोसं, भत्तारं नातिमञ्जति ॥

“न चा पि सोत्थि भत्तारं, इस्सावादेन रोसये ।
भत्तु च गल्लो सब्बे, पटिपूजेति पण्डिता ॥

“उट्ठाहिका अनलसा, सङ्गहितपरिज्जना^६ ।
भत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ॥

“या एवं वत्तति नारी, भत्तु छन्दवसानुगा ।
मनापा^७ नाम ते देवा, यत्थ सा उपपज्जती” ति ॥

८. नकुलमातासुत्तं

१. एकं समयं भगवा भग्गेसु विहरति सुसुमारगिरे भेस-
२५ कळावने मिगदाये । अथ खो नकुलमाता गहपत्तानी येन भगवा तेनुप-

१. विसाखा - रो० । २. मुत्तचागा - स्या० । ३. पयतपाणी - रो०, स्या०,
रो० । ४. सब्बकामदं - रो०, स्या०, रो० । ५. सङ्गहितपरिज्जना - रो० ।
६-७. मनापवायिका - रो० ।

सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा ... पे०... एकमन्तं निसिन्नं खो नकुलमातरं
गृहपतानि भगवा एतदवोच —

२. “अट्टहि खो, नकुलभाते, धम्महेहि समन्नागतो मातुगामो
कायस्स भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति ।
कतमेहि अट्टहि ? इध, नकुलभाते, मातुगामो यस्स मातापितरो भत्तुनो ५
देन्ति अत्यकामा हितेसिनो अनुकम्पका अनुकम्पं उपादाय तस्स होति
पुब्बुट्ठायिनी पच्छानिपातिनी किङ्कारपटिस्साविनी मनापचारिणी पिय-
यादिनी ।

३. “ये ते भत्तु गहनो होन्ति — माता ति वा पिता ति वा समण-
आहणा ति वा — ते सक्करोति गहं करोति भानेति पूजेति, अद्भागते 10
च आसनोदकेन पटिपूजेति ।

४. “ये ते भत्तु अब्भन्तरा कम्मन्ता — उण्णा ति वा कप्पासा ति
वा — तत्थ दक्खा होति अनलत्ता तत्थुपायाय बीमंसाय समन्नागता अलं
कातुं अलं संविधातुं ।

५. “यो सो भत्तु अब्भन्तरो अन्तोजनो — दासा ति वा पेस्सा 15
ति वा कम्मकरा ति वा — तेसं कतं च कततो जानाति अकतं च अकततो
जानाति, गिलानकानं च बलाबलं जानाति खादनीयं भोजनीयं चस्स
पच्चंसेन संविभजति ।

६. “यं भत्ता आहरति धनं वा धञ्जं वा रजतं वा जातरूपं B. 96
वा तं आखरोणेन गुत्तिया सम्पादेति, तत्थ च होति अधुत्ती अथेनी असोण्डी 20
अविनासिका ।

७. “उपासिका खो पन होति युद्धं सरणं गता धम्मं सरणं गता
गह्वं मरणं गता ।

८. “सीलवती खो पन होति — पाणातिपाता पटिविरता . पे०...
गुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरता । 25

९. “चागवती खो पन होति । विगतमनमच्छेदेन चेतगा अगारं R. 209
अज्जावमति मुत्तचागा पयतपाणिनी दोस्मग्गता याचयोगा दान-
नंविभागरता ।

१०. “इमेहि गो, नकुलमाने, अट्टहि धम्महेहि समन्नागतो मातु-
गामो कायस्स भेदा परं मरणा मनापकायिकानं देवानं सहव्यतं उप- 30
पज्जती ति ।

“यो नं भरति सब्बदा, निच्चं आतापि उस्सुको ।
तं सब्बकामदं पोसं, भत्तारं नातिमञ्जति ॥

“न चा पि सोत्थि भत्तारं, इस्सावादेन रोसये ।
भत्तु च गरुणो सब्बे, पटिपूजेति पण्डिता ॥

5 “उट्ठाहिका अनलसा, सङ्गहितपरिज्जना ।
भत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ।

“या एवं वत्तति नारी, भत्तु छन्दवसानुगा ।
मनापा नाम ते देवा, यत्थ सा उपपज्जती” ति ॥

६. पठमद्वधलोकिकसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति पुब्बारामे मिगारमातु-
10 पासादे । अथ खो विसाखा मिगारमाता येन भगवा तेनुपसङ्गमि ...पे०...
एकमन्तं निसिन्नं खो विसाखं मिगारमातरं भगवा एतदवोच —

2. “चतूहि खो, विसाखे, धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो
इयल्लोकविजयाय पटिपन्नो होति, अयं लोको आरद्धो होति । कतमेहि
चतूहि ? इध, विसाखे, मातुगामो सुसंविहितकम्मन्तो होति, सङ्गहित-
15 परिज्जो, भत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ।

3. “कथं च, विसाखे, मातुगामो सुसंविहितकम्मन्तो होति ?
इध, विसाखे, मातुगामो ये ते भत्तु अब्भन्तरो कम्मन्ता — उण्णा ति वा
कप्पासा ति वा — तत्थ दक्खा होति अनलसा तनुपायाय वीमंसाय
समन्नागता अलं कातुं अलं संविधातुं । एवं खो, विसाखे, मातुगामो
R 270 20 सुसंविहितकम्मन्तो होति ।

4. “कथं च, विसाखे, मातुगामो सङ्गहितपरिज्जो होति ?
इध, विसाखे, मातुगामो यो सो भत्तु अब्भन्तरो अन्तोज्जो — दासा ति
वा पेस्सा ति वा कम्मकरा ति वा — तेसं कतं च कततो जानाति अवतं
च अकततो जानाति, गिलानकानं च यत्तावलं जानाति खादनीयं भोजनीयं
25 चस्स पच्चंसेनं संविभजति । एवं सो, विसाखे, मातुगामो सङ्गहित-
परिज्जो होति ।

१. धवं यो — त्या०, रो० । २. सङ्गहितपरिज्जो — त्या०, रो० । ३-३. ये ते भत्तु
अवन्तप्य भन्तोयता — त्या० । ४. पच्चंसेन — त्या० ।

५. “कथं च, विसाखे, मातुगामो भत्तु मनापं चरति ? इध, विसाखे, मातुगामो यं भत्तु^१ अमनापसङ्घातं तं जीवितहेतुं पि न अज्झा-
चरति । एवं खो, विसाखे, मातुगामो भत्तु मनापं चरति ।

६. “कथं च, विसाखे, मातुगामो सम्भतं अनुरक्खति ? इध, विसाखे, मातुगामो यं भत्ता आहरति धनं वा धञ्जं वा रजतं वा जातरूपं 5
वा तं आरक्खेन शुत्तिया सम्पादेति, तत्थ च होति अधुत्ती अघेनी असोण्डी अविनासिका । एवं खो, विसाखे, मातुगामो सम्भतं अनुरक्खति । इमेहि खो, विसाखे, चतूहि धम्मोहि समन्नागतो मातुगामो इधलोक-
विजयाय पटिपन्ना होति, अयं लोको आरद्धो होति ।

७. “चतूहि खो, विसाखे, धम्मोहि समन्नागतो मातुगामो परलोक- 10
विजयाय पटिपन्ना होति, परलोको^२ आरद्धो होति । कतमेहि चतूहि ? इध, विसाखे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति, सीलसम्पन्नो होति, चाग-
सम्पन्नो होति, पञ्जासम्पन्नो होति ।

८. “कथं च, विसाखे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति ? इध, 15
विसाखे, मातुगामो सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधि - ‘इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविद्
अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’ ति । एवं खो, विसाखे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति ।

९. “कथं च, विसाखे, मातुगामो सीलसम्पन्नो होति ? इध, 20
विसाखे, मातुगामो पाणातिष्ठाता पटिविरत्तो होति ... पे०... सुरामेरय-
मज्जपमादद्धाना पटिविरत्तो होति । एवं खो, विसाखे, मातुगामो सीलसम्पन्नो होति ।

१०. “कथं च, विसाखे, मातुगामो चागसम्पन्नो होति ? इध, 25
विसाखे, मातुगामो विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगारं अज्झावसति मुत्त-
चागा पयतपाणिनी वोस्सग्गरत्ता^३ याचयोगा दानसंविभागत्ता । एवं खो, विसाखे, मातुगामो चागसम्पन्नो होति ।

११. “कथं च, विसाखे, मातुगामो पञ्जासम्पन्नो होति ?
इध, विसाखे, मातुगामो पञ्जवा होति ... पे०... एवं खो, विनाग्गे,
मातुगामो पञ्जासम्पन्नो होति । इमेहि खो, विसाखे, चतूहि धम्मोहि

समन्नागतो मातुगामो परलोकविजयाय पटिपन्नो होति, परलोको आरद्धो होती ति ।

“सुसंविहितकम्मन्ता^१, सङ्गहितपरिज्जना^२ ।

भत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ॥

5 “सद्धासीलेन सम्पन्ना^३, वदञ्जू वीतमच्छरा^४ ।

निच्चं मगं विसोधेति, सोत्थानं सम्परायिकं ॥

“इच्चेतो अट्ट धम्मा च, यस्सा विज्जन्ति नारिया ।

तं पि सीलवति आहु, धम्मदुं सच्चवादिनि ॥

“सोळसाकारसम्पन्ना, अट्टङ्गसुसमागता ।

10 तादिसी^५ सीलवती उपासिका,

उपपज्जति देवलोकं मनापं” ति ॥

१०. दुतियइधलोकिकसुत्तं

१. “चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो इधलोक-
विजयाय पटिपन्नो होति, अयं लोको आरद्धो होति । कत्तमेहि चतूहि ?

इध, भिक्खवे, मातुगामो सुसंविहितकम्मन्तो होति, सङ्गहितपरिजनो,

15 भत्तु मनापं चरति, सम्भतं अनुरक्खति ।

२. “कयं च, भिक्खवे, मातुगामो सुसंविहितकम्मन्तो होति ?

इध, भिक्खवे, मातुगामो ये ते भत्तु अब्भन्तरा कम्मन्ता ... पे०... एवं
सो, भिक्खवे, मातुगामो सुसंविहितकम्मन्तो होति ।

३. “कयं च, भिक्खवे, मातुगामो सङ्गहितपरिजनो होति ?

20 इध, भिक्खवे, मातुगामो यो सो भत्तु अब्भन्तरो अन्तोजनो ... पे०... एवं
सो, भिक्खवे, मातुगामो सङ्गहितपरिजनो होति ।

४. “कयं च, भिक्खवे, मातुगामो भत्तु मनापं चरति ? इध,

भिक्खवे, मातुगामो यं भत्तु अमनापगद्धातं तं जीवितहेतु पि न अज्झा-
चरति । एवं सो, भिक्खवे, मातुगामो भत्तु मनापं चरति ।

25 ५. “कयं च, भिक्खवे, मातुगामो सम्भतं अनुरक्खति ? इध,
भिक्खवे, मातुगामो यं भत्ता आहर्गति ... पे०... एवं सो, भिक्खवे, मातु-

१. • कम्मन्तो — एटा० । २. • परिज्जतो — एटा० । ३. गण्णो — एटा० ।

४. • वीतमच्छरो — एटा० । ५. • ता तादिसी — सी० ।

गामो सम्भत अनुरक्खति । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्ना-
गतो मातुगामो इधलोकविजयाय पटिपन्नो होति, अय लोको आरद्धो
होति ।

६ “चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो परलोक्-
विजयाय पटिपन्नो होति, परलोको आरद्धो होति । कतमेहि चतूहि ? ५
इध, भिक्खवे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति, सीलसम्पन्नो होति, चाग-
सम्पन्नो होति, पञ्जासम्पन्नो होति ।

७ “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति ? इध,
भिक्खवे, मातुगामो सद्धो होति पे० एव खो, भिक्खवे, मातुगामो
सद्धासम्पन्नो होति । 10

८ “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो सीलसम्पन्नो होति ? इध,
भिक्खवे, मातुगामो पाणातिपाता पटिविरतो होति पे० सुरामेरय-
मज्जपमादद्धाना पटिविरतो होति । एव खो, भिक्खवे, मातुगामो
सीलसम्पन्नो होति । 10

९ “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो चागसम्पन्नो होति ? इध, 15
भिक्खवे, मातुगामो विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगार अज्झावसति
पे० एव खो, भिक्खवे, मातुगामो चागसम्पन्नो होति ।

१० “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो पञ्जासम्पन्नो होति ?
इध, भिक्खवे, मातुगामो पञ्जावा होति पे० एव खो, भिक्खवे,
मातुगामो पञ्जासम्पन्नो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि 20
समन्नागतो मातुगामो परलोक्विजयाय पटिपन्नो होति, परलोको आरद्धो
होति ति ।

“सुगविहितसम्मन्ता, सङ्गहितपरिज्जना ।

भत्तु मनाप चरति, सम्भत अनुरक्खति ॥

“गद्धामीलेन सम्पन्ना, वदञ्जु वीतमच्छरा । 25

निच्च भग्ग विनोघेति, गोत्थान सम्परायिष ॥

“इच्छेते षट्ठ धम्मा च, यस्मा विज्जन्ति नारिया ।

त पि सीलवति आहु, धम्मट्ठ सच्चवादिनि ॥

“सोद्धमापान्गम्पन्ना, षट्ठानुगमागता ।

तादिनी गोत्थी उपानिता, 30

उपपज्जति देवलो नाना ति ॥

उत्तोगपदमन्ता पञ्चमः ।

तस्मुद्धाने^१

सङ्घिते वित्थते विसाखे, वासेद्वो^२ बोज्झाय पञ्चमं ।

अनुसद्धं पुन^३ विसाखे, नकुला इधलोकिका द्वे ति ॥

पठमो पण्णासको समत्तो ।

— ० —

६. गोतमीवग्गो*

१. गोतमीसुत्तं

B. 101,
R. 274

१. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मि निग्रोधा-
रामे । अथ खो महापजापती^४ गोतमी येन भगवा तेनुपसङ्गमि;
५ उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं श्रद्धासि । एकमन्तं ठिता
खो महापजापती गोतमी भगवन्तं एतदवोच — “साधु, भन्ते, लभेय्य
मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पव्वज्ज”
ति ।

- “अलं, गोतमि ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते
१० धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पव्वज्जा” ति ।

२. दुत्तियं पि खो महापजापती गोतमी भगवन्तं एतदवोच —
“साधु, भन्ते, लभेय्य मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा
अनगारियं पव्वज्ज” ति ।

- “अलं, गोतमि ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते
१५ धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पव्वज्जा” ति ।

३. “तत्तियं पि खो महापजापती गोतमी भगवन्तं एतदवोच —
“साधु, भन्ते, लभेय्य मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा
अनगारियं पव्वज्ज” ति ।

- “अलं, गोतमि ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते
२० धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पव्वज्जा” ति ।

४. अथ खो महापजापती गोतमी “न भगवा अनुजानाति
मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पव्वज्ज”

१. वसुद्धान — सी०, स्या०, रो० । २. सासेद्वो — सी० । ३. पुन — स्या० ।
४. तन्धानपणी — स्या० । ५. महापजापति — स्या० ।

ति दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी रुदमाना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदविखणं कत्वा पक्कामि ।

५. अथ खो भगवा कपिलवत्थुस्मि यथाभिरन्तं विहरित्वा येन वेसाली तेन चारिकं पक्कामि । अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन वेसाली तदवसरि । तत्र सुदं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटा- 5 B. 102
गारसालायं । अथ खो महापजापती गोतमी येनो छेदापेत्वा कासायानि यत्थानि अच्छादेत्वा सम्बहुलाहि साकियानीहि^१ सद्धि येन वेसाली R. 275
तेन पक्कामि । अनुपुब्बेन येन वेसाली महावनं^२ कूटागारसाला तेनुप-
सद्धमि । अथ खो महापजापती गोतमी सूनेहि पादेहि रजोकिण्णेन
गत्तेन दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी रुदमाना वहिद्वारकोट्टके अट्ठासि । 10

६. अहसा सो आयस्मा आनन्दो महापजापति गोतमि सूनेहि पादेहि रजोकिण्णेन गत्तेन दुक्खि दुम्मनं अस्सुमुखि रुदमानं वहिद्वार-
कोट्टके ठितं । दिस्वान^३ महापजापति गोतमि एतदवोच — “किं नु त्वं,
गोतमि, सूनेहि पादेहि रजोकिण्णेन गत्तेन दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी
रुदमाना वहिद्वारकोट्टके ठिता” ति ? 15

“तथा हि पन, भन्ते आनन्द, न भगवा अनुजानाति मातुगामस्स
तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पव्वज्ज” ति ।

“तेन हि त्व,^४ गोतमि, मुहुत्त^५ इधेव^६ ताव होहि^७, यावाहं भग-
वन्तं याचामि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अन-
गारियं पव्वज्ज” ति । 20

७. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसद्धमि, उप-
सद्धमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निमिञ्चो
सो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच — “एसा, भन्ते, महापजापती
गोतमी सूनेहि पादेहि रजोकिण्णेन गत्तेन दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी
रुदमाना वहिद्वारकोट्टके ठिता — ‘न भगवा अनुजानाति मातुगामस्स 25
तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पव्वज्ज’ ति । गाय्,
भन्ते, लभेय्य मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अन-
गारियं पव्वज्ज” ति ।

१. साकियानि - ३५०. २. महावने - ३५०. ३. दिस्वा - ३५०. ४. की०,
मा०, ३५०. ५. मुहुत्तं ग०. ६. इधेव - ३५०. ७. ताव होहि - ३५०. ८. यावाहं भग-
वन्तं - ३५०. ९. हा० - ३५०. १०. हा० - ३५०.

“अलं, आनन्द ! मा ते रुचिच मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पव्वज्ज” ति ।

८. दुतियं पि खो ... पे०... ततियं पि खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच — “साधु, भन्ते, लभेय्य मातुगामो तथागतप्पवेदिते
५ धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पव्वज्ज” ति ।

“अलं, आनन्द ! मा ते रुचिच मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पव्वज्ज” ति ।

९. अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स एतदहोसि — “न भगवा अनुजानाति मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अन-
१० गारियं पव्वज्जं । यन्नूनाहं अज्जेन पि परियायेन भगवन्तं याचेय्यं मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पव्वज्ज”
ति । अथ खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच — “भव्वो नु खो, भन्ते, मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं
पव्वजित्वा सोतापत्तिफलं वा सकदामिफलं वा अनागामिफलं वा
१५ अरहत्तफलं वा सच्छिक्कातुं” ति ?

“भव्वो, आनन्द, मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पव्वजित्वा सोतापत्तिफलं पि सकदामिफलं पि अनागामिफलं पि अरहत्तफलं पि सच्छिक्कातुं” ति ।

१०. “सचे, भन्ते, भव्वो मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये
२० अगारस्मा अनगारियं पव्वजित्वा सोतापत्तिफलं पि ... पे०... अरहत्त-
फलं पि सच्छिक्कातुं, बहुकारा^१, भन्ते, महापजापती गोतमी भगवतो मातुच्छा आपादिका पोसिका^२ खीरस्स^३ दायिका^४; भगवन्तं जनेत्तिया कालङ्कताय^५ धज्जं पायेत्ति । साधु, भन्ते, लभेय्य मातुगामो तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पव्वज्ज” ति ।

२५ ११. “सचे, आनन्द, महापजापती गोतमी अट्ट गरुध्मे^६ पटि-
गण्हाति, सावस्सा होतु उपसम्पदा —

“वस्ससतूपसम्पन्नाय भिक्खुनिया तदहूपसम्पन्नस्स भिक्खुनो अभिवादनं पच्चुट्ठानं अज्जलिकम्मं सामीचिकम्मं कत्तव्वं । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरु^७ कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्रमणीयो ।

१ पव्वज्ज — मी० । २ बहुकारा — रो० । ३ पोसिता — स्वा० । ४-४. ती०, स्वा०, रो० पोसितेनु नत्ति । ५. कालङ्कताय — मी०, स्वा०, रो० । ६. गरु — ती०, स्वा०, रो० ।

१२. “न भिक्षुनिया अभिक्षुके आवासे वस्सं उपगन्तव्वं ।
अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं
अनतिक्कमनीयो ।

१३. “अन्यद्दुमासं^१ भिक्षुनिया भिक्षुसङ्घतो द्वे^२ धम्मा पच्चा-
सीसितव्वा^३ — उपोसथपुच्छकं च, ओवादूपसङ्कमनं च^४ । अयं पि 5 R. 277
धम्मो सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो ।

१४. “वस्संबुट्ठाय भिक्षुनिया उभतोसङ्घे तीहि ठानेहि पवा-
रेतव्वं — दिट्ठेन^५ वा सुतेन वा परिसङ्काय वा^६ । अयं पि धम्मो सक्कत्वा
गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो ।

१५. “गरुधम्मं अज्जापन्नाय भिक्षुनिया उभतोसङ्घे पक्ख- 10 B. 104
मानत्तं चरितव्वं । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा
यावजीवं अनतिक्कमनीयो ।

१६. “द्वे वस्सानि छसु धम्मेषु सिद्धित्तसिक्खाय सिक्खमानाय
उभतोसङ्घे उपसम्पदा परियेसितव्वा । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरं
कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो । 15

१७. “न केनचि परियायेन भिक्षुनिया भिक्षु अवकोसितव्वो
परिभासितव्वो । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा
यावजीवं अनतिक्कमनीयो ।

१८. “अज्जतमो^७ ओघटो भिक्षुनीनं भिवसूसु वचनपथो, अनो-
वटो भिवसूनं भिक्षुनीसु वचनपथो । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरं 20
कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो ।

१९. “सच्चे, आनन्द, महापजापती गोतमी इमे अट्ठ गरुधम्मे
पटिग्गण्हाति^८, सावस्सा होतु उपसम्पदा” ति ।

२०. अयं सो आयस्मा आनन्दो भगवतो सन्तिके इमे अट्ठ
गरुधम्मे उगहेत्वा येन महापजापती गोतमी तेनुपसङ्गमि; उपसङ्क- 25
मित्वा महापजापति गोतमि एतदवोच —

२१. “मच्चे सो त्वं, गोतमि, अट्ठ गरुधम्मे पटिग्गण्हेय्यासि,
साव ते भविस्सति उपसम्पदा — ‘वस्मसतूपसम्पन्नाय भिक्षुनिया तदहूप-

१. घ वट्ठमासं — गी० । २-२ परियेसितव्वं — गी०, ग्या०, रो० वापरेमु

वत्ति । ३. घ परियेसितव्वं — रो० । ४-४ दिट्ठेन सुतेन परिसङ्काय — गी०, ग्या०, रो० ।

५. परियायेन आनन्द — गी०, रो० । ६. पटिग्गण्हाति — गी० ।

सम्पन्नस्त भिक्खुनो अभिवादनं^१ पञ्चुट्ठान अञ्जलिकम्म^२ सामीचि-
कम्म कत्तव्व^३ । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरु कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा
यावजीव अनतिकमनीयो पे० । अज्जतग्गे ओवटो भिक्खुनीन
भिक्खूसु वचनपथो, अनोवटो भिक्खून भिक्खुनीसु वचनपथो । अयं
५ पि धम्मो सक्कत्वा गरु कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीव अनतिकमनीयो ।
सचे खो त्व, गोतमि, इमे अट्ठ गरुधम्मो पटिग्गण्हेय्यासि, साव ते भविस्सति
उपसम्पदा^४ ति ।

२२ "सेय्यथापि, भन्ते आनन्द, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो
युवा मण्डनकजातिको^५ सीसन्हातो^६ उप्पलमाल वा वस्सिकमाल वा
१० अधिमुत्तकमाल^७ वा लभित्वा उभोहि हत्थेहि पटिग्गहेत्वा उत्तमङ्गे
सिरस्मि पतिट्ठापेय्य, एवमेव खो अह, भन्ते आनन्द, इमे अट्ठ गरुधम्मो
पटिग्गण्हामि^८ यावजीव अनतिकमनीये^९" ति ।

२३ अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि,
उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त
१५ निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच — "पटिग्गहिता,
भन्ते, महापजापतिया गोतमिया अट्ठ गरुधम्मा यावजीव अनतिकम-
नीया^{१०}" ति ।

२४ "सचे, आनन्द, तालभिस्स मातुगामो तथागतप्पवेदिते
धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पव्वज्ज, चिरट्ठितिक, आनन्द, ब्रह्म-
२० चरिय अभविस्स, वस्ससहस्समेव सद्धम्मो तिट्ठेय्य^{११} । यतो च खो,
आनन्द, मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय
पव्वजितो, न दानि, आनन्द, ब्रह्मचरिय चिरट्ठितिक भविस्सति । पञ्चेव
दानि, आनन्द, वस्ससत्तानि सद्धम्मो ठस्सति ।

२५ "सेय्यथापि, आनन्द, यानि कानिचि कुलानि बहुस्थिकानि^{१२}
२५ अप्पपुरिसकानि, तानि सुप्पधसियानि होन्ति चोरेहि कुम्भत्थेनकेहि,
एवमेव खो, आनन्द, यस्मिं धम्मविनये लभति मातुगामो अगारस्मा
अनगारिय पव्वज्ज, न त ब्रह्मचरिय चिरट्ठितिक होति ।

१-१ अभिवादनपञ्चुट्ठानअञ्जलिकम्म ० - सी० । २ मण्डनकजातिको - सी०
रो० । ३ सीसन्हातो - सी०, रो०, सीसन्हातो - स्या० । ४ अधिमुत्तकमाल - सी० ।
५ पतिट्ठापेय्यासि - सी० । ६ अनतिकमनीयो - सी० । ७ पतिट्ठेय्य - सी० ।
८ बहुविधियानि - सी०, रो० ।

२६ “सेय्यथापि, आनन्द, सम्पन्ने सालिक्खेत्ते सेतट्टिका नाम रोगजाति निपतति, एव त सालिक्खेत्त न चिरट्टितिक होति, एवमेव खो, आनन्द, यस्मिं धम्मविनये लभति मातुगामो अगारस्मा अनगारिय पव्वज्ज, न त ब्रह्मचरिय चिरट्टितिक होति ।

R 279

२७ “सेय्यथापि, आनन्द, सम्पन्ने उच्छुक्खेत्ते मज्झिट्टिका^१ ५ नाम रोगजाति निपतति, एव त उच्छुक्खेत्त न चिरट्टितिक होति, एवमेव खो, आनन्द, यस्मिं धम्मविनये लभति मातुगामो अगारस्मा अनगारिय पव्वज्ज, न त ब्रह्मचरिय चिरट्टितिक होति ।

२८ “सेय्यथापि, आनन्द, पुरिसो महतो तळाकस्स पटि- १० कच्चेव^२ आळि^३ वन्धेय्य यावदेव उदकस्स अनतिकमनाय, एवमेव खो, आनन्द, मया पटिकच्चेव भिक्खुनीन अट्ठ गरुधम्मा पञ्चात्ता याव- जीव अनतिकमनीया” ति ।

B 106

२. श्रीवावसुतं

१ एक समय भगवा वेसालिय विहरति महावने कूटागार-
सालाय । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्क-
मित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो १५
खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच — “कतिहि नु खो, भन्ते, धम्मेहि
समन्नागतो भिक्खु भिक्खुनोवादको सम्मन्नित्तव्वो” ति ?

२ “अट्ठहि खो, आनन्द, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भिक्खुनो-
वादको सम्मन्नित्तव्वो । कतमेहि अट्ठहि ? इयानन्द, भिक्खु सीलवा
होति पे० समादाय सिक्खति सिक्खाणदेसु, बहुस्सुतो होति पे० २०
दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा, उभयानि खो पनस्स पाप्पिमोक्खानि वित्थारेन
स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छित्तानि सुत्तसो
अनुव्यञ्जनसो, कल्याणवाचो होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय
समन्नागतो विससट्ठाय अनेलगळाय” अत्थस्स विज्झापनिथा, पटिवलो
होति भिक्खुनिसङ्घस्स” धम्मिया कयाय सन्दस्सेतु समादपेतु समुत्तेजेतु २५ R 280
सम्पहसेतु, येमुय्येन भिक्खुनीन पियो होति मनापो, न खो पनेत

१ मज्झिट्टिका — टी०, स्या० । २ पटिकच्चेव — टी०, रो० । ३ पानि -
टी०, भाषि — रो० । ४ सन्नेलगळाय — टी० । ५ भिक्खुनीतट्ठ — टी०, भिक्खुनी-
ट्टरण — स्या०, रो० ।

सम्पन्नस्स भिक्खुनो अभिवादनं^१ पञ्चुट्टानं^२ अञ्जलिकम्मं^३ सामीचि-
कम्मं कत्तब्बं^४ । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरु कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा
यावजीवं अनतिक्कमनीयो . पे० .. । अज्जतग्गे ओवटो भिक्खुनीनं
R 27B भिक्खूसु वचनपथो, अनोवटो भिक्खूनं भिक्खुनीसु वचनपथो । अयं
5 पि धम्मो सक्कत्वा गरु कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो ।
सच्चे खो त्वं, गोतमि, इमे अट्ठ गरुधम्मो पटिग्गण्हेय्यासि, साव ते भविस्सति
उपसम्पदा” ति ।

B 105 २२. “सेय्यथापि, भन्ते आनन्द, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो
युवा मण्डनकजातिको^५ सोसन्हातो^६ उप्पलमालं वा वस्सिकमालं वा
10 अधिमुत्तकमालं^७ वा लभित्वा उभोहि हत्थेहि पटिग्गहेत्वा उत्तमङ्गे
सिरस्मि पतिट्ठापेय्य, एवमेव खो अहं, भन्ते आनन्द, इमे अट्ठ गरुधम्मो
पटिग्गहामि” यावजीवं अनतिक्कमनीये” ति ।

२३. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कुमि;
उपसङ्कुमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
15 निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच — “पटिग्गहिता,
भन्ते, महापजापत्तिया गोतमिया अट्ठ गरुधम्मा यावजीवं अनतिक्कम-
नीया” ति ।

२४. “सच्चे, आनन्द, नालभिस्स मातुगामो तथागतप्पवेदिते
धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पव्वज्जं, चिरट्ठितिकं, आनन्द, ब्रह्म-
20 चरियं अभविस्स, वस्ससहस्समेव सद्धम्मो तिट्ठेय्य” । यतो च खो,
आनन्द, मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं
पव्वजितो, न दानि, आनन्द, ब्रह्मचरियं चिरट्ठितिकं भविस्सति । पञ्चेव
दानि, आनन्द, वस्ससत्तानि सद्धम्मो ठस्सति ।

२५. “सेय्यथापि, आनन्द, यानि कानिचि कुलानि बहुत्थिकानि^८
25 अप्पपुरित्तकानि, तानि सुप्पधसियानि होन्ति चोरेहि कुम्भत्थेनकेहि;
एवमेव खो, आनन्द, यस्मिं धम्मविनये लगति मातुगामो अगारस्मा
अनगारियं पव्वज्ज, न तं ब्रह्मचरियं चिरट्ठितिकं होति ।

१-१ अभिवादनपञ्चुट्टानअञ्जलिकम्म ० - सी० । २. मण्डनकजातिको - सी०
रो० । ३. सोसन्हातो - सी०, रो०, चीण्हातो - त्या० । ४. अधिमुत्तकमालं - सी० ।
५. पतिट्ठापेय्याणि - सी० । ६. भगवतिक्कमनीयो - सी० । ७. पतिट्ठेय्य - सी० ।
८. बहुत्थिकानि - सी०, रो० ।

२६ “सेय्यथापि, आनन्द, सम्पन्ने सालिक्खेत्ते सेतट्ठिका नाम रोगजाति निपतति, एव त सालिक्खेत्त न चिरट्ठितिक होति, एवमेव खो, आनन्द, यस्मिं धम्मविनये लभति मातुगामो अगारस्मा अनगारिय पव्वज्ज, न त ब्रह्मचरिय चिरट्ठितिक होति ।

२७ “सेय्यथापि, आनन्द, सम्पन्ने उच्छुक्खेत्ते मज्जिट्टिका^१ ५ नाम रोगजाति निपतति, एव त उच्छुक्खेत्त न चिरट्ठितिक होति, एवमेव खो, आनन्द, यस्मिं धम्मविनये लभति मातुगामो अगारस्मा अनगारिय पव्वज्ज, न त ब्रह्मचरिय चिरट्ठितिक होति ।

२८ “सेय्यथापि, आनन्द, पुरिसो महतो तट्ठाकस्स पटि- 10 कच्चेय^२ आळि^३ वन्धेय्य यावदेव उदकस्स अनतिवकमनाय, एवमेव खो, आनन्द, मया पटिकच्चेव भिक्खुनीन अट्ठ गरुधम्मा पज्जत्ता याव-जीव अनतिवकमनीया” ति ।

२. श्रीवादसुत्तं

१ एक समय भगवा वेसालिय विहरति महावने कूटागार-सालाय । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्क-मित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो 15 खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच — “कतिहि नु खो, भन्ते, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भिक्खुनोवादको सम्मन्नितव्वो” ति ?

२ “अट्ठहि खो, आनन्द, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भिक्खुनो-वादको सम्मन्नितव्वो । कतमेहि अट्ठहि ? इधानन्द, भिक्खु सीलवा होति पे० समादाय सिक्खति सिक्खापदेशु, बहुस्सुतो होति पे० 20 दिट्ठिया सुप्पट्ठिविद्धा, उभयानि खो पनस्स पातिमोक्खानि वित्थारेन स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छित्तानि सुत्तसो अनुव्यज्जनसो, कल्याणवाचो होति कल्याणवाककरणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगाळाय^४ अत्थस्स विज्जापनिया, पटिवलो होति भिक्खुनिसङ्गस्स^५ धम्मिया कथाय सन्दस्सेतु समादपेतु समुत्तेजेतु 25 सम्पहसेतु, येभुय्येन भिक्खुनीन पियो होति मनापो, न खो पनेत्त

१ मज्जेट्ठिका - सी०, स्वा० । २ पटिकच्चेय - सी०, रो० । ३ पालि - स्वा०, आदि - रो० । ४ धनेज्जगाय - सी० । ५ भिक्खुनीचङ्ग - सी०, भिक्खुनी-चङ्गस्स - स्वा०, रो० ।

भगवन्तं उद्दिस्स पव्वजिताय कासायवत्थनिवसनाय मरुधम्मं अज्झापन्न-
पुव्वो होति; वीसतिवस्सो वा होति अतिरेकवीसतिवस्सो वा । इमेहि
खो, आनन्द, अट्ठहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु भिक्खुनोवादको सम्मन्नि-
तव्वो' ति ।

३. सङ्घित्तसुत्तं

५ १. एकं समय भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागार-
चालाय । अथ खो महापजापती गोतमी येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता
खो' सा महापजापती' गोतमी भगवन्तं एतदवोच —

R. 107 २. "साधु मे, भन्ते, भगवा सङ्घित्तेन धम्मं देसेतु, यमहं भगवतो
10 धम्मं सुत्वा एका वूपकट्ठा अप्पमत्ता आतापिनी पहितत्ता विहरेय्यं" ति ।

"ये खो त्वं, गोतमि, धम्मो जानेय्यासि — 'इमे धम्मा सरागाय
सवत्तन्ति, नो विरागाय; संयोगाय संवत्तन्ति, नो विसंयोगाय; आचयाय
संवत्तन्ति, नो अपचयाय; महिच्छताय संवत्तन्ति, नो अप्पिच्छताय;
असन्तुट्ठिया संवत्तन्ति, नो सन्तुट्ठिया; सङ्गणिकाय संवत्तन्ति, नो पवि-
15 वेकाय; कोसज्जाय संवत्तन्ति, नो विरियारम्भाय; दुब्भरताय संवत्तन्ति,
नो सुभरताया' ति, एकंसेन, गोतमि, धारेय्यासि — 'नेसो धम्मो, नेसो
विनयो, नेत सत्थुसासनं' ति ।

३ "ये च खो त्वं, गोतमि, धम्मो जानेय्यासि — 'इमे धम्मा
विरागाय सवत्तन्ति, नो सरागाय; विसंयोगाय संवत्तन्ति, नो संयोगाय;
20 अपचयाय सवत्तन्ति, नो आचयाय, अप्पिच्छताय संवत्तन्ति, नो महिच्छ-
ताय, सन्तुट्ठिया संवत्तन्ति, नो असन्तुट्ठिया, पविवेकाय संवत्तन्ति,
नो सङ्गणिकाय, विरियारम्भाय' सवत्तन्ति, नो कोसज्जाय; सुभ-
रताय सवत्तन्ति, नो दुब्भरताया' ति, एकंसेन, गोतमि, धारेय्यासि —
'एसो धम्मो, एसो विनयो, एतं सत्थुसासनं'" ति ।

१ खो महापजापति — सी०, रपा०, खो महापजापती — रो० । २. विरिया-
रम्भाय — म० ।

४. दीघजाणुसुत्तं

१. एकं समयं भगवा कोळियेसु^१ विहरति कक्करपत्तं नाम कोळियानं निगमो । अथ^२ खो दीघजाणु कोळियपुत्तो येन भगवा तेनुप-सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो दीघजाणु कोळियपुत्तो भगवन्तं एतदवोच — “मयं, भन्ते, गिही कामभोगिनो^३ पुत्तसम्माधसयनं अज्झावसाम, कासिकचन्दन ५ पच्चनुभोम, भालागन्धविलेपनं धारयाम, जातरूपरजतं सादयाम^४ । तेसं नो, भन्ते, भगवा अम्हाकं तथा धम्मं देसेतु ये अम्हाक अस्सु^५ धम्मा दिट्ठधम्महिताय दिट्ठधम्मसुखाय, सम्परायहिताय सम्पराय-सुखाया” ति ।

२. “चत्तारोमे, व्यग्घपज्ज^६, धम्मा कुलपुत्तस्स दिट्ठधम्महिताय १० संवत्तन्ति दिट्ठधम्मसुखाय । कतमे चत्तारो ? उट्टानसम्पदा, आरक्ख-सम्पदा, कल्याणमित्तता, समजीविता^७ । कतमा च, व्यग्घपज्ज, उट्टान-सम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो येन कम्मट्ठानेन^८ जीविकं कप्पेति — यदि कसिया यदि वणिज्जाय यदि गोरक्खेन यदि इस्सत्तेन^९ यदि राज-पोरिसेन यदि सिप्पञ्जत्तरेन — तत्थ दक्खो होति अनलसो, तयुपायाय १५ वीमंसाय समन्नागतो, अलं कातुं अलं संबिधातु । अथ वुच्चति, व्यग्घपज्ज, उट्टानसम्पदा ।

३. “कतमा च, व्यग्घपज्ज, आरक्खसम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तस्स भोगा होन्ति उट्टानविरियाधिगता बाहावलपरिचिता २० सेदावक्खित्ता धम्मिका धम्मलद्धा । ते आरक्खेन गृत्तिया सम्पादेति — “किन्ति मे इमे भोगे नेव राजानो हरेय्यु, न चोरा हरेय्यु, न अग्गि डहेय्य, न उदक वहेय्य, न अप्पिया दायादा हरेय्यु” ति ! अथ वुच्चति, व्यग्घ-पज्ज, आरक्खसम्पदा ।

४. “कतमा च, व्यग्घपज्ज, कल्याणमित्तता ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो यस्मिं गामे वा निगमे वा पटिवसति, तत्थ ये ते होन्ति — गहपती २५ वा गहपतिपुत्ता वा दहरा वा बुद्धसीलिनो^{१०} वृद्धा^{११} वा बुद्धसीलिनो^{१२}”

१. कोळियेसु — सी० । २. तथ — सी० । ३. कामभोगी — सी०, स्वा०, रो० । ४. सादयाम — सी०, स्वा०, रो० । ५. अस्स — रो० । ६. व्यग्घपज्ज — सी० । ७. समजी-विता — सी० । ८. कम्मट्ठानेन — स्वा० । ९. इस्सत्तेन — सी०, स्वा०, रो० । १०-११. बुद्धसीलिनो वृद्धा — स्वा० । ११. बुद्धसीला — सी० ।

सद्वासम्पन्ना सीलसम्पन्ना चागसम्पन्ना पञ्चासम्पन्ना – तेहिं सद्धिं सन्तिट्ठति
 सल्लपति साकच्छं समापज्जति; यथारूपानं सद्वासम्पन्नानं सद्वासम्पदं
 अनुसिक्खति ... यथारूपानं सीलसम्पन्नानं सीलसम्पदं अनुसिक्खति ...
 यथारूपानं चागसम्पन्नानं चागसम्पदं अनुसिक्खति ... यथारूपानं
 5 पञ्चासम्पन्नानं पञ्चासम्पदं अनुसिक्खति, तेहिं सद्धिं सन्तिट्ठति सल्लपति
 साकच्छं समापज्जति । अयं वुच्चति, व्यग्घपज्ज, कल्याणमित्तता ।

५. “कतमा च, व्यग्घपज्ज, समजीविता ? इध, व्यग्घपज्ज,
 कुलपुत्तो आयं च भोगानं विदित्वा, वयं च भोगानं विदित्वा, समं जीविकं
 कप्पेति नाच्चोगाब्धं नातिहीनं – ‘एवं मे आयो वयं परियादाय ठस्सति,
 10 न च मे वयो’ आयं परियादाय ठस्सती’ ति । सेय्यथापि, व्यग्घपज्ज,
 तुलाधारो वा तुलाधारत्तेवासी वा तुलं पग्गहेत्वा जानाति – ‘एत्तकेन
 वा ओनंतं, एत्तकेन वा उन्नतं’ ति; एवमेव खो, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो
 आयं च भोगानं विदित्वा, वयं च भोगानं विदित्वा, समं जीविकं कप्पेति
 नाच्चोगाब्धं नातिहीनं – ‘एवं मे आयो वयं परियादाय ठस्सति, न
 15 च मे वयो आयं परियादाय ठस्सती’ ति । सचायं, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो
 अप्पायो समानो उल्लारं जीविकं कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो –
 ‘उदुम्बरखादीवायं’ कुलपुत्तो भोगे खादती’ ति । सचे पनायं, व्यग्घ-
 पज्ज, कुलपुत्तो महायो समानो कसिरं जीविकं कप्पेति, तस्स भवन्ति
 वत्तारो – ‘अजेदुमरिणंवायं’ कुलपुत्तो मरिस्सती’ ति । यतो च खोयं,
 20 व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो आयं च भोगानं विदित्वा, वयं च भोगानं विदित्वा,
 समं जीविकं कप्पेति नाच्चोगाब्धं नातिहीनं – ‘एवं मे आयो वयं परि-
 यादाय ठस्सति, न च मे वयो आयं परियादाय ठस्सती’ ति । अयं वुच्चति,
 व्यग्घपज्ज, समजीविता ।

६. “एवं समुप्पन्नानं, व्यग्घपज्ज, भोगानं चत्तारि अपायमुखानि
 25 होन्ति – इत्थिधुत्तो, सुराधुत्तो, अक्खधुत्तो, पापमित्तो पापसहायो
 पापसम्पवद्धो । सेय्यथापि, व्यग्घपज्ज, महतो तल्लाक्खं चत्तारि चेव
 आयमुखानि चत्तारि च अपायमुखानि । तस्स पुरिसो यानि चेव आय-

१-१. पयो यय – सी० । २. अयं – सी० । ३-३. सम० – स्या० । ४. उदुम्बर-
 खादीवाय – सी०, रो०, उदुम्बरखादीवाय – स्या० । ५. अजेदुमरिणंवायं – सी०;
 पदमारुज्जायं – स्या०; अजेदुमरिणं – रो० । ६. स्वायं – सी०, रो० । ७. इत्थिधुत्तो
 होति – सी०, रो० । ८. तमानस्स – सी० ।

मुखानि तानि पिदहेय्य, यानि च अपायमुखानि तानि विवरेय्य; देवो च न सम्मा धारं अनुप्पवेच्छेय्य । एव हि तस्स, व्यग्घपज्ज, महतो तळाकस्स परिहानियेव^१ पाटिकह्हा, नो बुद्धि; एवमेव, व्यग्घपज्ज, एवं समुप्पन्नानं भोगानं चत्तारि अपायमुखानि होन्ति - इत्थिधुत्तो, सुराधुत्तो, अक्खधुत्तो, पापमित्तो पापसहायो पापसम्पवद्धो । 5

७. "एवं समुप्पन्नानं, व्यग्घपज्ज, भोगानं चत्तारि आयमुखानि होन्ति - न इत्थिधुत्तो, न सुराधुत्तो, न अक्खधुत्तो, कल्याणमित्तो कल्याणसहायो कल्याणसम्पवद्धो । सेय्ययापि, व्यग्घपज्ज, महतो तळाकस्स चत्तारि चेव आयमुखानि चत्तारि च अपायमुखानि । तस्स पुरिस्सो यानि चेव आयमुखानि तानि विवरेय्य, यानि च अपायमुखानि तानि पिदहेय्य; देवो च सम्मा धारं अनुप्पवेच्छेय्य । एव हि तस्स, व्यग्घपज्ज, महतो तळाकस्स बुद्धियेव पाटिकह्हा, नो परिहानि, एवमेव खो, व्यग्घपज्ज, एवं समुप्पन्नानं भोगानं चत्तारि आयमुखानि होन्ति - न इत्थिधुत्तो, न सुराधुत्तो, न अक्खधुत्तो, कल्याणमित्तो कल्याणसहायो कल्याणसम्पवद्धो । इमे खो, व्यग्घपज्ज, चत्तारो धम्मा कुलपुत्तस्स दिट्ठधम्महिताय संवत्तन्ति दिट्ठधम्मसुखाय । 10

R 284

D. 110

15

८. "चत्तारोमे, व्यग्घपज्ज, धम्मा कुलपुत्तस्स सम्परायहिताय संवत्तन्ति सम्परायसुखाय । कतमे चत्तारो ? सद्धासम्पदा, सीलसम्पदा, चागसम्पदा, पञ्ञासम्पदा । कतमा च, व्यग्घपज्ज, सद्धासम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधि - 'इति पि सो भगवा . पे० . सत्था देवमनुस्सान बुद्धो भगवा' ति । अयं वुच्चति, व्यग्घपज्ज, सद्धासम्पदा । 20

९. "कतमा च, व्यग्घपज्ज, सीलसम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो पाणातिपाता पटिविरतो होति पे० . सुरामेरयमज्ज-पमादद्धाना पटिविरतो होति । अयं वुच्चति, व्यग्घपज्ज, सीलसम्पदा । 25

१०. "कतमा च, व्यग्घपज्ज, चागसम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो विगतमलमच्छरेण चेतसा अगार अज्झावसति मुत्तचागो पयत-पाणि वोस्सगरतो याचयोगो दानसविभागरतो । अयं वुच्चति, व्यग्घपज्ज, चागसम्पदा । 53

R. 26०

११. “कतमा च, व्यग्घपज्ज, पज्जासम्पदा ? इध, व्यग्घ-
पज्ज, कुलपुत्तो पज्जावा होति, उदयत्थगामिनिया पज्जाय समन्तागतो
अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । अयं वुच्चति,
व्यग्घपज्ज, पज्जासम्पदा । इमे खो, व्यग्घपज्ज, चत्तारो धम्मा कुल-
५ पुत्तस्स सम्परायहिताय सवत्तन्ति सम्परायसुखाया ति ।

“उट्ठाता कम्मधेय्येसु, अप्पमतो विधानवा ।

सम कप्पेति जीविक^१, सम्भतं अनुरक्खति ॥

“सद्धो सीलेन सम्पन्नो, वदञ्जू वीतमच्छरो ।

निच्चं मग्ग विसोधेति, सोत्थानं सम्परायिकं ॥

१० “इच्चेते अट्ठ धम्मा च, सद्धस्स घरमेसिनो ।

अक्खाता सच्चन्तामेन, उभयत्थ सुखावहा ॥

“दिट्ठधम्महितत्थाय, सम्परायसुखाय च ।

एवमेतं गहद्वानं, चागो पुज्जं पवहुती” ति ॥

५. उज्जयसुत्तं

B. 111

१. अथ खो उज्जयो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उप-
१५ सङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीति-
सारेत्था एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं नितिन्नो खो उज्जयो ब्राह्मणो
भगवन्तं एतदवोच — “मयं^१, भो गोतम, पवास गन्तुकाभा । तेसं नो
भवं गोतमो अम्हाकं तथा धम्मं देसेतु — ये अम्हाकं अस्सु धम्मा दिट्ठ-
धम्महिताय दिट्ठधम्मसुखाय सम्परायहिताय सम्परायसुखाया” ति ।

२० २. “चत्तारोमे, ब्राह्मण, धम्मा कुलपुत्तस्स दिट्ठधम्महिताय
सवत्तन्ति दिट्ठधम्मसुखाय । कतमे चत्तारो ? उट्ठानसम्पदा, आरक्ख-
सम्पदा, कल्याणमित्तता, समजीविता । कतमा च, ब्राह्मण, उट्ठान-
सम्पदा ? इध, ब्राह्मण, कुलपुत्तो येन कम्मद्वानेन जीविकं कप्पेति —
यदि कत्तिपा यदि वणिज्जाय यदि गोरक्खेन यदि इस्सत्तेन यदि राज-
२५ पोरिसेन यदि सिब्बज्जातरेन — तत्त्व दक्खो होति अनलसो, तन्नुपायाय
योमसाय गमन्तागतो, अलं कातु अलं सविधातुं । अयं वुच्चति, ब्राह्मण,
उट्ठानसम्पदा ।

३ “कतमा च, ब्राह्मण, आरक्खसम्पदा ? इध, ब्राह्मण, कुलपुत्तस्स भोगा होन्ति उट्ठानविरियाधिगता बाहावत्तपरिचिता सेदा-
वक्खित्ता धम्मिका धम्मलद्धा । ते आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति —
‘किन्ति मे इमे भोगे नेव राजानो हरेय्यु, न चोरा हरेय्यु, न अग्निं डहेय्य’,
न उदकं वहेय्य, न अप्पिया दायादा हरेय्यु’ ति । अयं वुच्चति, ब्राह्मण, 5
आरक्खसम्पदा ।

४ “कतमा च, ब्राह्मण, कल्याणमित्तता ? इध, ब्राह्मण, कुल-
पुत्तो यस्मिं गामे वा निगमे वा पटिवसति तत्र^१ ये ते होन्ति — गहपती
वा गहपतिपुत्ता वा दहरा वा बुद्धसीलिनो बुद्धा वा बुद्धसीलिनो सद्धा-
सम्पन्ना सीलसम्पन्ना चागसम्पन्ना पञ्जासम्पन्ना — तेहिं सद्धिं सन्तिट्ठति 10
सल्लपति साकच्छं समापज्जति, यथारूपान् सद्धासम्पन्नान् सद्धासम्पदं
अनुसिक्खति यथारूपान् सीलसम्पन्नान् सीलसम्पदं अनुसिक्खति
यथारूपान् चागसम्पन्नान् चागसम्पदं अनुसिक्खति यथारूपान् पञ्जा-
सम्पन्नान् पञ्जासम्पदं अनुसिक्खति, तेहिं सद्धिं सन्तिट्ठति सल्लपति
साकच्छं समापज्जति । अयं वुच्चति, ब्राह्मण, कल्याणमित्तता । 15

५ “कतमा च, ब्राह्मण, समजीविता ? इध, ब्राह्मण, कुल-
पुत्तो आयं च भोगान् विदित्वा वयं च भोगान् विदित्वा सम जीविक
कप्पेति नाच्चोगाब्हुं नातिहीन — ‘एवं मे आयो वयं परियादाय ठस्सति,
न च मे वयो आयं परियादाय ठस्सती’ ति । सेय्यथापि, ब्राह्मण, तुला-
धारो वा तुलाधारन्तोवासी वा तुलं पगहेत्वा जानाति — ‘एतकेन वा 20
ओन्त, एतकेन वा उन्नत’ ति, एवमेव खो, ब्राह्मण, कुलपुत्तो आयं च
भोगान् वयं च भोगान् विदित्वा सम जीविक कप्पेति नाच्चोगाब्हुं नाति-
हीन — ‘एवं मे आयो वयं परियादाय ठस्सति, न च मे वयो आयं परिया-
दाय ठस्सती’ ति । सचायं, ब्राह्मण, कुलपुत्तो अप्पायो समानो उल्लार
जीविक कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो — ‘उदुम्बरलादीवाय कुलपुत्तो 25
भोगे खादती’ ति । सचं पनाय, ब्राह्मण, कुलपुत्तो महायो समानो कसिर
जीविक कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो — ‘अजेट्टमरणवाय कुलपुत्तो
मरिस्सती’ ति । यतो च खोय, ब्राह्मण, कुलपुत्तो आयं च भोगान् विदित्वा
वयं च भोगान् विदित्वा सम जीविक कप्पेति नाच्चोगाब्हुं नातिहीन —

B 112

R 287

‘एवं मे आयो वयं परियादाय ठस्सति, न च मे वयी आयं परियादाय ठस्सती’ ति, अयं वुच्चति, ब्राह्मण, समजीविता ।

६. “एवं समुप्पन्नानं, ब्राह्मण, भोगानं चत्तारि अपायमुखानि होन्ति – इत्थिधुत्तो, सुराधुत्तो, अक्खधुत्तो, पापमित्तो पापसहायो पाप-
सम्पवद्धो । सेय्यथापि, ब्राह्मण, महतो तळाकस्स चत्तारि चेव आय-
मुखानि चत्तारि च अपायमुखानि । तस्स पुरिसो यानि चेव आय-
मुखानि तानि पिदहेय्य, यानि च अपायमुखानि तानि विवरेय्य; देवो च
न सम्मा धारं अनुप्पवेच्छेय्य । एवं हि तस्स ब्राह्मण, महतो तळाकस्स
परिहानियेव पाटिकद्धा, नो बुद्धि; एवमेव खो, ब्राह्मण, एवं समु-
प्पन्नानं भोगानं चत्तारि अपायमुखानि होन्ति – इत्थिधुत्तो, सुराधुत्तो,
अक्खधुत्तो, पापमित्तो पापसहायो पापसम्पवद्धो ।

७. “एवं समुप्पन्नानं, ब्राह्मण, भोगानं चत्तारि आयमुखानि होन्ति – न इत्थिधुत्तो, न सुराधुत्तो, न अक्खधुत्तो, कल्याणमित्तो कल्याण-
सहायो कल्याणसम्पवद्धो । सेय्यथापि, ब्राह्मण, महतो तळाकस्स
चत्तारि चेव आयमुखानि चत्तारि च अपायमुखानि । तस्स पुरिसो
यानि चेव आयमुखानि तानि विवरेय्य, यानि च अपायमुखानि तानि
पिदहेय्य; देवो च सम्मा धारं अनुप्पवेच्छेय्य । एवं हि तस्स, ब्राह्मण,
महतो तळाकस्स बुद्धियेव पाटिकद्धा, नो परिहानि; एवमेव खो,
ब्राह्मण, एवं समुप्पन्नानं भोगानं चत्तारि आयमुखानि होन्ति – न इत्थि-
धुत्तो ... पे०... कल्याणसम्पवद्धो । इमे खो, ब्राह्मण, चत्तारो धम्मा
कुलपुत्तस्स दिट्ठधम्महिताय संवत्तन्ति दिट्ठधम्मसुखाय ।

८. “चत्तारोमे, ब्राह्मण, कुलपुत्तस्स धम्मा सम्परायहिताय संवत्तन्ति सम्परायसुखाय । कतमे चत्तारो ? सद्दासम्पदा, सील-
सम्पदा, चागसम्पदा, पज्जासम्पदा । कतमा च, ब्राह्मण, सद्दासम्पदा ?
इध, ब्राह्मण, कुलपुत्तो सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधि – ‘इति
पि सो भगवा ... पे०... सत्था देवमनुत्सानं बुद्धो भगवा’ ति । अयं
वुच्चति, ब्राह्मण, सद्दासम्पदा ।

९. “कतमा च, ब्राह्मण, सीलसम्पदा ? इध, ब्राह्मण, कुलपुत्तो
पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटि-
विरतो होति । अयं वुच्चति, ब्राह्मण, सीलसम्पदा ।

१०. “कतमा च, ब्राह्मण, चागसम्पदा ? इध, ब्राह्मण, कुल-
पुत्तो विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगारं अञ्ज्ञावसति मुत्तचागो पयत्तपाणि
वोस्सग्गतो याचयोगो दानसंविभागरतो । अयं वुच्चति, ब्राह्मण,
चागसम्पदा ।

११. “कतमा च, ब्राह्मण, पञ्जासम्पदा ? इध, ब्राह्मण, ५
कुलपुत्तो पञ्जावा होति ... पे०... सम्मा दुवखवत्तयगामिनिया । अयं
वुच्चति, ब्राह्मण, पञ्जासम्पदा । इमे खो, ब्राह्मण, चत्तारो धम्मा
कुलपुत्तस्स सम्परायहिताय संवत्तन्ति सम्परायसुखाया ति ।

“उट्ठाता कम्मवेय्येसु, अप्पमत्तो विधानवा ।

ममं कप्पेति जीविकं, सम्भतं अनुरक्खति ॥

10

“सद्धो सीलेन सम्पन्नो, वदञ्जू वीतमञ्छरो ।

निच्चं मग्गं विसोधेति, सोत्थानं सम्परायिकं ॥

“इच्चेते अट्ठ धम्मा च, सद्धस्स घरमेसिनो ।

अक्खत्ता सच्चनानेन, उभयत्थ सुखावहा ॥

“दिट्ठधम्महितत्थाय, सम्परायसुखाय च ।

15

एवमेतं गहट्ठानं, चागो पुञ्जं पवव्वती” ति ॥

६. भयसुत्तं

१. “भयं” ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । ‘दुक्खं’ ति,
भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । ‘रोगो’ ति, भिक्खवे, कामानमेतं
अधिवचनं । ‘गण्डो’ ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । ‘सत्त्वं’
ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । ‘सङ्को’ ति, भिक्खवे, कामानमेतं 20
अधिवचनं । ‘पङ्को’ ति, भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । ‘गम्भो’ ति,
भिक्खवे, कामानमेतं अधिवचनं । कस्मा च, भिक्खवे, ‘भयं’ ति कामान-
मेतं अधिवचनं ? यस्मा च कामरागरत्तायं, भिक्खवे, छन्दरागविनि-
वद्धो दिट्ठधम्मिका पि भया न परिमुच्चति, सम्परायिका पि भया न
परिमुच्चति, तस्मा ‘भयं’ ति कामानमेतं अधिवचनं । यस्मा च, 25
भिक्खवे, ‘दुक्खं’ ति ... पे०... ‘रोगो’ ति ... ‘गण्डो’ ति ... ‘सत्त्वं’ ति
... ‘सङ्को’ ति ... ‘पङ्को’ ति ... ‘गम्भो’ ति कामानमेतं अधिवचनं ?
यस्मा च कामरागरत्तायं, भिक्खवे, छन्दरागविनिवद्धो दिट्ठधम्मिका पि

B. 114

R. 290

गब्भा न परिमुच्चति, सम्परायिका पि गब्भा न परिमुच्चति, तस्मा
'गब्भो' ति कामानमेत अधिवचन' ।

“भय दुक्ख च रोगो च, गण्डो सल्ल च सङ्गो च ।

पद्दो गब्भो च उभय, एते कामा पबुच्चन्ति ॥

५ “यत्थ सत्तो पुत्थुज्जनो, ओतिण्णे सातरूपेन ।

पुन गब्भाय गच्छति ॥

“यतो च भिक्खु आतापी, सम्पजञ्ज' न रिच्चति' ।

सो इम पलिपथ दुग्ग, अतिक्कम्म तथाविधो ।

पज जातिजरूपेत, फन्दमान अवेक्खती' ति ॥

७. पठमआहुनेय्यसुत्तं

- 10 १ “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो
होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तर पुञ्जक्खेत्त
लोकस्स । कतमेहि अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति
पे० समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु, बहुस्सुतो होति पे०
B 115 दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा, कल्याणमित्तो होति कल्याणसहायो कल्याण-
R 291 15 सम्पवद्धो, सम्मादिट्ठिको होति, सम्मादस्सनेन समन्नागतो, चतुन्न
ज्ञानान् आभिचेतसिकान् दिट्ठधम्मसुखविहारान् निकामलाभी होति
अक्किच्छलाभी अकसिरलाभी, अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुत्सरति,
सेय्यथीद -- एक पि जाति द्वे पि जातियो पे० इति साकार सउद्देस
अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुत्सरति, दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अति-
20 वकन्तमानुसकेन पे० यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति, आसवान् खया
पे० सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि सो, भिक्खवे,
अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पे० अनुत्तर
पुञ्जक्खेत्त लोकस्सा” ति ।

८. दुतियआहुनेय्यसुत्तं

- 25 १ “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो
होति पे० अनुत्तर पुञ्जक्खेत्त लोकस्स । कतमेहि अट्ठहि ?

१ अधिवचनं हि -- सी०, त्या०, रो० । २-२ सम्पजञ्जेन रञ्जति -- त्या०,
रिच्यति -- रो० ।

इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति ... पे०... समादाय सिक्खति सिक्खा-
 पदेसु; बहुस्सुतो होति ... पे०... दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; आरद्धविरियो
 विहरति^१ थामवा दब्बपरवक्कमो अनिक्खित्तवुरो कुसलेसु धम्मेषु; आर-
 ज्जिको^२ होति पन्तसेनासनो; अरतिरतिसहो होति, उप्पन्नं अरतिं
 अभिभुय्य अभिभुय्य विहरति; भयभेरवसहो होति, उप्पन्नं भयभेरवं
 अभिभुय्य अभिभुय्य विहरति; चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठ-
 धम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी;
 आसवानं खया ... पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि
 खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेषु समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो ... पे०...
 अनुत्तरं पुञ्जक्खेत्तं लोकस्सा^३ ति ।

R. 292

01

६. पठमपुग्गलसुत्तं

१. “अट्ठिमे भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या
 अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्जक्खेत्तं लोकस्स ? कतमे अट्ठ ? सोता-
 पन्नो, सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो, सकदागामी, सकदा-
 गामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो, अनागामी, अनागामिफलसच्छि-
 किरियाय पटिपन्नो, अरहा, अरहत्ताय पटिपन्नो । इमे खो, भिक्खवे,
 अट्ठ पुग्गला आहुनेय्या ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जक्खेत्तं लोकस्सा ति ।

“चत्तारो च पटिपन्ना, चत्तारो च फले ठित्ता ।

B. 116

एस सद्धो उज्जुभूतो, पञ्जासीलसमाहितो ॥

“यजमानानं मनुस्सानं, पुञ्जपेक्खान पाणिनं ।

करोत्त^१ ओपधिकं पुञ्जा, सद्धे दिन्न महप्फलं” ति ।

20

१०. दुत्तिपुग्गलसुत्तं

१. “अट्ठिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या ... पे०... अनुत्तरं
 पुञ्जक्खेत्तं लोकस्स । कतमे अट्ठ ? सोतापन्नो, सोतापत्तिफलसच्छि-
 किरियाय पटिपन्नो .. पे०... अरहा, अरहत्ताय पटिपन्नो । इमे खो,
 भिक्खवे, अट्ठ पुग्गला आहुनेय्या ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जक्खेत्तं
 लोकस्सा ति ।

R. 293

25

“चत्तारो च पटिपन्ना, चत्तारो च फले ठिता ।

एस सङ्घो समुक्कट्ठो, सत्तान अट्ठ पुग्गला ॥

“यजमानान् मनुस्तान्, पुञ्जपेक्खान्^१ पाणिन ।

करोत ओपधिक पुञ्ज, एत्थ दिन्न महप्फल” ति ॥

गोतमीवग्गो^२ छट्ठो^३ ।

तस्सुद्धानं

5 गोतमी ओवाद सल्लित्त, दीघजाणु^४ च उज्जयो ।

भया द्वे आहुनेय्या च, द्वे च अट्ठ पुग्गला ति ॥

—०—

७. भूमिचालवग्गो*

१. इच्छासुत्तं

१ “अट्ठिमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि ।

कतमे अट्ठ ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो पविचित्तस्स विहरतो निरायत्त-

वुत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति

10 लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो नुप्पज्जति ।

सो तेन अलाभेन सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळि^५ कन्दति, सम्भोह

आपज्जति । अय बुच्चति, भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय,

उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, न च लाभी, सोची^६ च परिदेवी

च^७, चुतो च सद्धम्मा’ ।

15 २ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविचित्तस्स विहरतो निरा-

यत्तवुत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति

लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो उपपज्जति ।

सो तेन लाभेन मज्जति पमज्जति पमादभापज्जति । अय बुच्चति,

भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति

20 लाभाय, लाभी च मदी च पमादी च, चुतो च सद्धम्मा’ ।

३ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविचित्तस्स विहरतो निरायत्त-

१ पुञ्जपेक्खान् — सी० । २-२ सप्तानवग्गो पठनो — स्या० । सप्तानवग्गो छट्ठो — रो० । ३ पट्ठो — म० । ४ दीघजाणु — सी०, दीघजाणु — स्या०, दीघजाणु — रो० । ५ उरत्ताळी — स्या० । ६ सोचिन्व परिदेविन्व — रो० ।

वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो नुप्पज्जति । सो तेन अलाभेन सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळि कन्दति, सम्मोहं आपज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, न च लाभो, सोची च परिदेवी च, चुतो च सद्धम्मा’ । 5

४. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविचित्तस्स विहरतो निरायत्त-वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो उपपज्जति । सो तेन लाभेन मज्जति पमज्जति पमादमापज्जति । अयं वुच्चति, 10 भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, लाभो च मदी च, पमादी च, चुतो च सद्धम्मा’ ।

५. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविचित्तस्स विहरतो निरायत्त-वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो नुप्पज्जति । 15 R 295 सो तेन अलाभेन न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरत्ताळि कन्दति, न सम्मोहं आपज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, न च लाभो, न च सोची न च परिदेवी, अचुतो च सद्धम्मा’ ।

६. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविचित्तस्स विहरतो निरायत्त-वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो उपपज्जति । 20 सो तेन लाभेन न मज्जति न पमज्जति न पमादमापज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, लाभो च, न च मदी न च पमादी, अचुतो च 25 सद्धम्मा’ ।

७. “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविचित्तस्स विहरतो निरा-यत्तवृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो नुप्पज्जति । सो तेन अलाभेन न सोचति न किलमति न परिदेवति, न 30

उरत्ताळि कन्दति, न सम्मोह आपज्जति । अय वुच्चति, भिक्खवे -
 'भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न वायमति
 लाभाय, न च लाभो, न च सोची न च परिदेवी, अचुतो च सद्धम्मा' ।

- ८ "इध पन, भिक्खवे, भिक्खुतो पविचित्तस्स विहरतो निरायत-
 ५ वुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति
 लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अधटतो अवायमतो लाभाय लाभो उप्प-
 ज्जति । सो तेन लाभेन न मज्जति न पमज्जति न पमादमापज्जति ।
 अय वुच्चति, भिक्खवे - 'भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति
 न घटति न वायमति लाभाय, लाभो च, न च मदी न च पमादी, अचुतो
 १० च सद्धम्मा' । इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ पुग्गला सन्तो सविज्जमाना
 लोकस्मि" ति ।

२. अलसुत्त

R 296

- १ "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो
 अल परेस । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खिप्पनिसन्ति
 च होति कुसलेसु धम्मेसु, सुतान च धम्मान धारणजातिको^१ होति,
 १५ धातान^२ च धम्मान अत्थूपपरिक्खिता^३ होति, अत्थमज्झाय धम्म-
 मज्झाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति, कल्याणवाचो च होति
 कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय
 B 119 अत्थस्स विज्जापनिया, सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको
 सम्पहसको सन्नहाचारीन । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि
 २० समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो अल परेस ।

- २ "पञ्चहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो
 अल परेस । कतमेहि पञ्चहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव खो
 खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु, सुतान च धम्मान धारणजातिको
 होति, धातान च धम्मान अत्थूपपरिक्खिता होति, अत्थमज्झाय
 २५ धम्ममज्झाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति, कल्याणवाचो च^४ होति
 पे० अत्थस्स विज्जापनिया, सन्दस्सको च होति समादपको

१ धारणजातिको - स्या० रो० । २ धातान - सी०, स्या०, रो० । ३ अत्थूप
 परिक्खी - सी०, स्या०, रो० । ४ सी० पीत्यके नत्थि ।

समुत्तेजको सम्पहंसको सन्नहाचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो अलं परेसं ।

३. “चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो नालं^१ परेसं । कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; 5 R 297 धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; नो च कल्याणवाचो होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगट्ठाय अत्थस्स विञ्जापनिया; नो च सन्दस्सको होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सन्नहाचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो 10 भिक्खु अलं अत्तनो नालं परेसं ।

४. “चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेस नालं अत्तनो । कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; 15 नो च धातानं धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; न^२ च अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो ... पे०... अत्थस्स विञ्जापनिया, सन्दस्सको च होति ... पे०... सन्नहाचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो ।

५. “तीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो 20 नालं परेसं । कतमेहि तीहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु, सुतानं च धम्मानं धारणजातिको^३ होति; धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति, अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति, नो च कल्याणवाचो 25 B. 120 अति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगट्ठाय अत्थस्स विञ्जापनिया, नो च सन्दस्सको होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सन्नहाचारीन । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं । 25 R 296

१ नो - त्या०, रो० । २ नो - त्या०, रो० । ३ धारणजातिको - सी०, त्या०,

६. “तीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो । कत्तमेहि तीहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव खो खिप्प-
निसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको
होति; नो च धातानं धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; नो च अत्य-
मञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति; कल्याणवाचो च
होति ... पे०... अत्यस्स विञ्जापनिया; सन्दस्सको च होति समादपको
समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि
धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो ।

७. “द्वीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो,
नालं परेसं । कत्तमेहि द्वीहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव खो खिप्प-
निसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; नो च सुतानं धम्मानं धारणजातिको
होति; धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; अत्यमञ्जाय
धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; नो च कल्याणवाचो
होति ... पे०... अत्यस्स विञ्जापनिया; नो च सन्दस्सको होति ... पे०...
सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, द्वीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु
अलं अत्तनो, नालं परेसं ।

८. “द्वीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं,
नालं अत्तनो । कत्तमेहि द्वीहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव खो
खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; नो च सुतानं धम्मानं धारण-
जातिको होति; नो च धातानं धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; नो
च अत्यमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति; कल्याण-
वाचो च होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय
अनेलगळाय अत्यस्स विञ्जापनिया; सन्दस्सको च होति समादपको
समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीनं । इमेहि खो, भिक्खवे, द्वीहि धम्मेहि
समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो” ति ।

३. सङ्घित्तुत्तं

१. अथ खो अञ्जातरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्गमि ... पे०...
एकमन्तं निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच — “साधु मे, भन्ते,
भगवा सङ्घित्तेन धम्मं देसेनु, यमहं भगवतो धम्मं सुत्वा एको
वूपकट्ठो अप्पगत्तो आतापी पहितत्तो विहरेस्यं” ति ।

“एवमेव पनिधेकञ्चे मोघपुरिसा ममञ्जेव^१ अज्जेसन्ति । धम्मं च भासिते ममञ्जेव अनुवन्धितव्य मञ्जन्ती” ति ।

“देसेतु मे, भन्ते, भगवा सङ्खित्तेन धम्म, देसेतु सुगतो सङ्खित्तेन धम्म । अप्पेव नामाह भगवतो भासितस्स अत्थ आजानेय्य, अप्पेव नामाह भगवतो भासितस्स दायादो अस्स” ति ।

5

“तस्मात्तिह ते, भिक्खु एव सिक्खित्तव्व — ‘अज्जत्त मे चित्तं ठितं भविस्सति सुसण्ठितं, न च उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा चित्तं परियादाय ठस्सन्ती’ ति । एव हि ते, भिक्खु, सिक्खित्तव्व ।

२ “यतो खो ते, भिक्खु, अज्जत्तं चित्तं ठितं होति सुसण्ठितं, न च उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा चित्तं परियादाय तिष्ठन्ति, ततो ते, भिक्खु, एव सिक्खित्तव्व — ‘मेत्ता मे चेतोविमुत्तिं भाविता भविस्सति बहुलीकता गणीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा’ ति । एव हि ते, भिक्खु, सिक्खित्तव्व ।

R 300

३ “यतो खो ते, भिक्खु, अयं समाधि एव भावितो होति बहुलीकतो, ततो त्वं, भिक्खु, इमं समाधिं सवितक्कसविचारं^२ पि^३ भावेय्यासि, अवितक्कविचारमत्तं पि भावेय्यासि, अवितक्कअविचारं पि भावेय्यासि, सप्पीतिकं पि भावेय्यासि, निप्पीतिकं पि भावेय्यासि, सातसहस्रं पि भावेय्यासि, उपेक्खासहस्रं पि भावेय्यासि ।

15

४ “यतो खो, ते भिक्खु, अयं समाधि एव भावितो होति सुभावितो, ततो ते, भिक्खु, एव सिक्खित्तव्व — ‘करुणा मे चेतोविमुत्तिं

20

मुदिता मे चेतोविमुत्तिं उपेक्खा मे चेतोविमुत्तिं भाविता भविस्सति बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा’ ति । एव हि ते, भिक्खु, सिक्खित्तव्व ।

H. 122

५ “यतो खो ते, भिक्खु, अयं समाधि एव भावितो होति सुभावितो, ततो त्वं, भिक्खु, इमं समाधिं सवितक्कसविचारं पि भावेय्यासि, अवितक्कविचारमत्तं पि भावेय्यासि, अवितक्कअविचारं पि भावेय्यासि, सप्पीतिकं पि भावेय्यासि, निप्पीतिकं पि भावेय्यासि, सातसहस्रं पि भावेय्यासि, उपेक्खासहस्रं पि भावेय्यासि ।

25

१ मञ्जेव — स्या० । २-३ सवितक्कसविचार — सी०, स्या०, रा० ।

बहुलीकतो — सी० स्या०, रो० ।

६ “यतो खो ते, भिक्खु, अयं समाधि एव भावितो होति सुभावितो, ततो ते, भिक्खु, एव सिक्खितव्व - ‘काये कायानुपस्सी विहरिस्सामि आतापी सम्पजानो सत्तिमा, विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्स’ ति । एव हि ते, भिक्खु, सिक्खितव्व ।

5 ७ “यतो खो ते, भिक्खु, अयं समाधि एव भावितो होति बहुलीकतो, ततो त्व, भिक्खु, इमं समाधिं सवितक्कसविचारं पि भावेय्यासि, अचित्तक्कविचारमत्तं पि भावेय्यासि, अवितक्कअविचारं पि भावेय्यासि, सप्पीतिकं पि भावेय्यासि, निष्पीतिकं पि भावेय्यासि, सातसहगतं पि भावेय्यासि, उपेक्खासहगतं पि भावेय्यासि ।

10 ८ “यतो खो ते, भिक्खु, अयं समाधि एव भावितो होति सुभावितो, ततो ते, भिक्खु, एव सिक्खितव्व - ‘वेदनासु चित्ते धम्मेषु धम्मानुपस्सी विहरिस्सामि आतापी सम्पजानो सत्तिमा, विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्स’ ति । एव हि ते, भिक्खु, सिक्खितव्व ।

15 ९ “यतो खो ते, भिक्खु, अयं समाधि एव भावितो होति बहुलीकतो, ततो त्व, भिक्खु, इमं समाधिं सवितक्कसविचारं पि भावेय्यासि, अचित्तक्कविचारमत्तं पि भावेय्यासि, अवितक्कअविचारं पि भावेय्यासि, सप्पीतिकं पि भावेय्यासि, निष्पीतिकं पि भावेय्यासि, सातसहगतं पि भावेय्यासि, उपेक्खासहगतं पि भावेय्यासि ।

20 १० “यतो खो ते, भिक्खु, अयं समाधि एव भावितो होति सुभावितो, ततो त्व, भिक्खु, येन येनेव गग्घसि^१ फासुयेव^२ गग्घसि, यत्थ यत्थ ठस्ससि फासुयेव ठस्ससि, यत्थ यत्थ निसीदिस्ससि फासुयेव निसीदिस्ससि, यत्थ यत्थ सेय्य कप्पेस्ससि^३ फासुयेव सेय्य कप्पेस्ससी^४’ ति ।

123 ११ अथ खो सो भिक्खु भगवता इमिना ओवादेन ओवदितो उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदनिखणं कत्वा पव्वामि । अथ
25 खो सो भिक्खु एको वूपकाट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो नचिरस्सेव - यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव^५ अगारस्मा अनगारियं पव्वजन्ति, तदनुत्तरं - ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्झा सच्छिक्कत्वा उपराम्पज्जं विहासि । “खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं,

१ गग्घसि - सी० रो०, तग्घसि - स्या० । २ फासुयेव - सी० रथा० रो० ।
३ कप्पिस्ससि - स्या० । ४ सम्मदेव - स्या० ।

कृतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया” ति अन्वभञ्जासि । अञ्जतरो च पन
सो भिक्षु अरहतं ग्रहोसी ति ।

४. गयासीसमुत्तं

१. एकं समयं भगवा गयायं विहरति गयासीसे । तत्र खो
भगवा भिक्षू आमन्तेसि ... पे०... एतदवोच — “पुब्बाहं, भिक्खवे,
सम्बोधा अनभिसम्बुद्धो बोधिसत्तो व समानो ओभासञ्जेव” खो सञ्जा- 5
नामि, नो च रूपानि पस्सामि ।

२. “तस्स मय्हं, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘सचे खो अहं ओभासं
चेव सञ्जानेय्यं रूपानि च पस्सेय्यं; एवं मे इदं आणदस्सनं परिसुद्धतरं
अस्सा’ ति ।

“सो खो अहं, भिक्खवे, अपरेण समयेन अप्पमत्तो आतापी 10
पहितत्तो विहरन्तो ओभासं चेव सञ्जानामि, रूपानि च पस्सामि;
नो च खो ताहि देवताहि सद्धि सन्तिट्ठामि सल्लपामि साकच्छं
समापज्जामि ।

३. “तस्स मय्हं, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘सचे खो अहं ओभासं
चेव सञ्जानेय्यं, रूपानि च पस्सेय्यं, ताहि च देवताहि सद्धि सन्तिट्ठेय्यं 15
सल्लपेय्यं साकच्छं समापज्जेय्यं; एवं मे इदं आणदस्सनं परिसुद्धतरं
अस्सा’ ति ।

“सो खो अहं, भिक्खवे, अपरेण समयेन अप्पमत्तो आतापी
पहितत्तो विहरन्तो ओभासं चेव सञ्जानामि, रूपानि च पस्सामि,
ताहि च देवताहि सद्धि सन्तिट्ठामि सल्लपामि साकच्छं समापज्जामि; 20
नो च खो ता देवता जानामि — इमा देवता अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा
देवनिपाया ति ।

४. “तस्स मय्हं, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘सचे खो अहं ओभासं
चेव सञ्जानेय्य, रूपानि च पस्सेय्य, ताहि च देवताहि सद्धि सन्तिट्ठेय्यं
सल्लपेय्यं साकच्छं समापज्जेय्य, ता च देवता जानेय्यं — इमा देवता 25
अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिपाया’ ति; एवं मे इदं आणदस्सनं
परिसुद्धतरं अस्सा’ ति ।

B. 124,
H. 303

“सो खो अह, भिक्खवे, अपरेण समयेण अप्पमत्तो आतापी
 पहित्तो विहरन्तो ओभास चैव सञ्जानामि, रूपानि च पस्सामि, ताहि
 च देवताहि सद्धिं सन्तिट्ठामि सल्लपामि साकच्छ समापज्जामि, ता
 च देवता जानामि — ‘इमा देवता अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिकाया’
 5 ति, नो च खो ता देवता जानामि — ‘इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपा-
 केण इतो चुता तत्थ उपपन्ना’ ति पे० ता च देवता जानामि — ‘इमा
 देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेण इतो चुता तत्थ उपपन्ना’ ति, नो च
 खो ता देवता जानामि — ‘इमा देवता इमस्स’ कम्मस्स विपाकेण
 एवमाहारा एवसुखदुक्खप्पटिसवेदिनियो’ ति पे० ता च देवता
 10 जानामि — ‘इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेण एवमाहारा एवसुख-
 दुक्खप्पटिसवेदिनियो’ ति, नो च खो ता देवता जानामि — ‘इमा देवता
 एवदीघायुका एवचिरट्ठितिका’ ति पे० ता च देवता जानामि —
 ‘इमा देवता एवदीघायुका एवचिरट्ठितिका’ ति, नो च खो ता देवता
 जानामि यदि वा मे इमाहि देवताहि सद्धिं सन्निवुत्थपुब्ब यदि वा न
 15 सन्निवुत्थपुब्ब ति ।

५ “तस्स गम्ह, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘सचे खो अह ओभास
 चैव सञ्जानेय्य, रूपानि च पस्सेय्य, ताहि च देवताहि सद्धिं सन्तिट्ठेय्य
 सल्लपेय्य साकच्छ समापज्जेय्य, ता च देवता जानेय्य — ‘इमा देवता
 अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिकाया’ ति, ता च देवता जानेय्य —
 20 ‘इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेण इतो चुता तत्थ उपपन्ना’ ति,
 ता च देवता जानेय्य — ‘इमा देवता एवमाहारा एवसुखदुक्खप्पटि-
 सवेदिनियो’ ति, ता च देवता जानेय्य — ‘इमा देवता एवदीघायुका एव-
 चिरट्ठितिका’ ति, ता च देवता जानेय्य यदि वा मे इमाहि देवताहि सद्धिं
 सन्निवुत्थपुब्ब यदि वा न सन्निवुत्थपुब्ब ति, एव मे इद आणदस्सन
 25 परिसुद्धतर अस्सा’ ति ।

125 “सो खो अह, भिक्खवे, अपरेण समयेण अप्पमत्तो आतापी
 पहित्तो विहरन्तो ओभास चैव सञ्जानामि, रूपानि च पस्सामि, ताहि
 च देवताहि सद्धिं सन्तिट्ठामि सल्लपामि साकच्छ समापज्जामि, ता
 च देवता जानामि — ‘इमा देवता अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिकाया’
 30 ति, ता च देवता जानामि — ‘इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेण इतो

१-१ सी०, स्था०, रो० पोत्तकेमु न विरुत्ति । २ एवसुखदुक्खप्पटिसवेदिनियो -
 सी०, स्था०, रो० ।

चुता तत्थ उपपन्ना' ति, ता च देवता जानामि - 'इमा देवता एवमाहारा
एवंसुखदुःखप्पटिसंवेदिनियो' ति, ता च देवता जानामि - 'इमा देवता
एवंदीपायुका एवंचिरट्टितिका' ति, ता च देवता जानामि यदि वा मे
देवताहि' सद्धिं सन्निवुत्थपुब्बं यदि वा न सन्निवुत्थपुब्बं ति ।

६. "आवकीवञ्च मे, भिक्खवे, एवं अट्ठपरिवट्टं अधिदेवज्जाण- 5
दस्सनं न सुविसुद्धं अहोसि, नेव तावाहुं, भिक्खवे, 'सदेवके लोके समारके
सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तरं सम्मासम्बोधिं
अभिसम्बुद्धो' ति' पच्चञ्जासि । यतो च खो मे, भिक्खवे, एवं अट्ठ-
परिवट्टं अधिदेवज्जाणदस्सनं सुविसुद्धं अहोसि, अथाहुं, भिक्खवे, 'सदेवके
लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तरं 10
सम्मासम्बोधिं अभिसम्बुद्धो' ति पच्चञ्जासि; ज्ञाणं च पन मे दस्सनं
उदपादि; अकुप्पा मे चेतोविमुत्ति; अयमन्तिमा जाति नत्थि दानि
पुनब्भवो" ति ।

R. 305

10

५. अभिभायतनसुत्तं

१. "अट्ठिमानि, भिक्खवे, अभिभायतनानि । कत्तमानि अट्ठ ?
अज्झत्तं रूपसञ्जी एको वहिद्धा रूपानि पस्सति परित्तानि सुवण्ण- 15
दुव्वण्णानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्जी होति ।
इदं पठमं अभिभायतनं ।

२. "अज्झत्तं रूपसञ्जी एको वहिद्धा रूपानि पस्सति अप्प-
माणानि सुवण्णदुव्वण्णानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति,
एवंसञ्जी होति । इदं दुतिय अभिभायतनं । 20

३. "अज्झत्तं अरूपसञ्जी एको वहिद्धा रूपानि पस्सति
परित्तानि सुवण्णदुव्वण्णानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी'
ति, एवंसञ्जी होति । इदं ततिय अभिभायतन । B 176

४. "अज्झत्तं अरूपसञ्जी एको वहिद्धा रूपानि पस्सति अप्प-
माणानि सुवण्णदुव्वण्णानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति, 25
एवंसञ्जी होति । इदं चतुत्थ अभिभायतन ।

५. "अज्झत्तं अरूपसञ्जी एको वहिद्धा रूपानि पस्सति
नीलानि नीलवण्णानि नीलनिदस्सानानि नीलनिभातानि । 'तानि अभि-

१ ताहि देवताहि - गी०, द्वा० । २ गी० द्वा०, ता० पाण्डुरंगु नथि ।

भुव्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्जी होति । इदं पञ्चमं अभि-
भायतनं ।

६. "अज्झत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति पीतानि
पीतवण्णानि पीतनिदस्सनानि पीतनिभासानि । 'तानि अभिभुव्य
5 जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्जी होति । इदं छट्ठं अभिभायतनं ।

R. 306

७. "अज्झत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति
लोहितकानि लोहितकवण्णानि लोहितकनिदस्सनानि लोहितकनिभा-
सानि । 'तानि अभिभुव्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्जी होति ।
इदं सत्तमं अभिभायतनं ।

८. "अज्झत्तं अरूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति
ओदातानि ओदातवण्णानि ओदातनिदस्सनानि ओदातनिभासानि ।
'तानि अभिभुव्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्जी होति । इदं अट्ठमं
अभिभायतनं । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ अभिभायतनानी" ति ।

६. विमोक्खसुत्तं

१. "अट्ठिमे, भिक्खवे, विमोक्खा । कतमे अट्ठ ? रूपी रूपानि
15 पस्सति । अयं पठमो विमोक्खो ।

२. "अज्झत्तं अरूपसञ्जी, बहिद्वा' रूपानि पस्सति । अयं
दुतियो विमोक्खो ।

३. "सुभं तेव अधिमुत्तो होति । अयं ततियो विमोक्खो ।

B 127

४. "सब्बसो रूपसञ्जानं समतिक्कमा पटिघसञ्जानं अत्य-
20 ज्ञमा नान्तसञ्जानं अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासा-
नञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । अयं चतुथो विमोक्खो ।

५. "सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म 'अनन्तं
विज्जानं' ति विज्जानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । अयं पञ्चमो
विमोक्खो ।

६. "सब्बसो विज्जानञ्चायतनं समतिक्कम्म 'नत्थि किञ्ची'
25 ति आकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । अयं छट्ठो विमोक्खो ।

७. "सब्बसो आकिञ्चञ्चायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जा-
नासञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । अयं सत्तमो विमोक्खो ।

८. “सञ्चसो नेवसञ्जानासञ्जायतनं समतिक्कम्म सञ्जा-
वेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति । अयं अट्ठमो विमोक्खो । इमे
सो, भिक्खवे, अट्ठ विमोक्खा” ति ।

७. अनरियवोहारसुत्तं

१. “अट्ठिमे, भिक्खवे, अनरियवोहारा । कतमे अट्ठ ? अदिट्ठे
दिट्ठवादिता, असुते सुतवादिता, अमुते मुत्तवादिता, अविञ्जाते 5
विञ्जातवादिता, दिट्ठे अदिट्ठवादिता, सुते असुतवादिता, मुते अमुत-
वादिता, विञ्जाते अविञ्जातवादिता । इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ
अनरियवोहारा” ति ।

R. 307

८. अरियवोहारसुत्तं

१. “अट्ठिमे, भिक्खवे, अरियवोहारा । कतमे अट्ठ ? अदिट्ठे
अदिट्ठवादिता, असुते असुतवादिता, अमुते अमुतवादिता, अविञ्जाते 10
अविञ्जातवादिता, दिट्ठे दिट्ठवादिता, सुते सुतवादिता, मुते मुत-
वादिता, विञ्जाते विञ्जातवादिता । इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ अरिय-
वोहारा” ति ।

९. परिसामुत्तं

१. “अट्ठिमा, भिक्खवे, परिसा । कतमा अट्ठ ? खत्तियपरिसा,
ब्राह्मणपरिसा, गृहपतिपरिसा, समणपरिसा, चातुमहाराजिकपरिसा, 15
तार्वातिसपरिसा, मारपरिसा, ब्रह्मपरिसा । अभिजानामि सो पनाहं,
भिक्खवे, अनेकसत्तं खत्तियपरिसं उपसङ्कुमिता^१ । तत्र पि मया
सन्निशित्तपुट्ठं चैव सल्लपितपुट्ठं च साकच्छा च समापन्नपुट्ठा । तत्त्व
यादिसको तेसं वण्णो होति तादिसको मय्हं वण्णो होति, यादिसको
तेसं सरो होति तादिसको मय्हं सरो होति । यम्मिया च कयाय 20
सन्दस्सेमि समादपेमि ममुत्तेजेमि सम्पहसेमि । भासमानं च मं न
जानन्ति — ‘को नु सो अय भासति देवो वा मनुस्सो वा’ ति । यम्मिया^२
कयाय मन्दस्सेत्वा समादपेत्वा ममुत्तेजेत्वा सम्पहमेत्वा अन्तग्घायामि ।

B. 120

१. अगुणे - स्वा० । २. उत्तमुट्ठिमा - गी०, स्वा०, रो० । ३. यम्मिया च -
गी०, स्वा०, रो० ।

अन्तरहितं च मं न जानन्ति - 'को नु खो अयं अन्तरहितो देवो वा मनुस्सो वा' ति ।

R. 308

२. "अभिजानामि खो पनाहं, भिक्खवे, अनेकसत्तं ब्राह्मणपरिसं ... पे०... गहपतिपरिसं ... समणपरिसं ... चातुमहाराजिकपरिसं ... तावत्तिसपरिसं ... मारपरिसं ... ब्रह्मपरिसं उपसङ्कमिता । तत्र पि नया सन्निसिन्नपुब्बं चेव सल्लपितपुब्बं च साकच्छा च समापन्नपुब्बा । तत्थ यादिसको तेसं वण्णो होति तादिसको मय्हं वण्णो होति । यादिसको तेसं सरो होति तादिसको मय्हं सरो होति । धम्मिया च कयाय सन्दस्सेमि समादपेमि समुत्तेजेमि सम्पहंसेमि । भासमानं च मं न जानन्ति
- 10 - 'को नु खो अयं भासति देवो वा मनुस्सो वा' ति । धम्मिया कयाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा अन्तरघायामि । अन्तरहितं च मं न जानन्ति - 'को नु खो अयं अन्तरहितो देवो वा मनुस्सो वा' ति । इमा खो, भिक्खवे, अट्ठ परिसा" ति ।

१०. भूमिचालसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागार-
15 सालायं । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय वेसालि पिण्डाय पाविसि । वेसालियं पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि - "गण्हहि, आनन्द, निसीदनं । येन चापालं^१ चेतियं^२ तेनुपसङ्कमिस्साम दिवाविहाराया" ति । "एवं, भन्ते" ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो पटिस्सुत्वा^३
20 निसीदनं आदाय भगवन्तं पिट्ठितो पिट्ठितो अनुबन्धि ।

D 129

R. 309

२. अथ खो भगवा येन चापालं चेतियं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । निसज्ज खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि - "रमणीया^४, आनन्द, वेसाली, रमणीयं उदेनं^५ चेतियं^६, रमणीयं गोतमकं^७ चेतियं^८, रमणीयं दहूपुत्तकं^९ चेतियं^{१०}; रमणीयं सत्तम्बं^{११}
25 चेतियं^{१२}, रमणीयं सारन्ददं^{१३} चेतियं^{१४}, रमणीयं चापालं^{१५} चेतियं^{१६} । यस्स

१-१ पापालचेतिय - स्या०, चापालचेतिय - री० । २ पटिस्सुत्तित्वा - स्या० । ३ रमणीया - सी० । ४-४ उदेनचेतिय - सी०, स्या०, री० । ५-५ गोतमकचेतिय - स्या०, री० । ६-६ दहूपुत्त चेतिय - सी०, दहूपुत्तकचेतिय - स्या०, री० । ७-७ दत्तम्ब चेतिय - सी०; सत्तम्बचेतिय - स्या०, री० । ८-८ सारन्ददचेतिय - स्या०, री० । ९-९ चापालचेतिय - री० ।

कस्सचि, आनन्द, चत्तारो इद्धिपादा भाविता बहुलीकता यानीकता^१
 वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा, आकङ्खमानो सो, आनन्द,
 कप्प वा तिट्ठेय्य कप्पावसेस वा । तथागतस्स खो, आनन्द, चत्तारो
 इद्धिपादा भाविता बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता
 सुसमारद्धा । आकङ्खमानो, आनन्द, तथागतो कप्प वा तिट्ठेय्य कप्पाव- 5
 सेस वा” ति ।

३ एव पि खो आयस्मा आनन्दो भगवत्ता ओळारिके^२ निमित्ते
 कयिरमाने^३ ओळारिके ओभासे कयिरमाने नासविस पटिविज्झितु,
 न भगवन्त याचि — “तिट्ठतु, भन्ते, भगवा कप्प, तिट्ठतु सुगतो कप्प
 बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय हिताय सुखाय 10
 देवमनुस्सान” ति, यथा त मारेन परियुट्ठितचित्तो ।

४ दुतिय पि खो भगवा पे० ततिय पि खो भगवा आयस्मन्त
 आनन्द आमन्तेसि — “रमणीया, आनन्द, वेसात्ती, रमणीय उदेन चेत्तिय,
 रमणीय गोतमक चेत्तिय, रमणीय बहुपुत्तक चेत्तिय, रमणीय सत्तम्ब
 चेत्तिय, रमणीय सारन्दद चेत्तिय, रमणीय चापाल चेत्तिय । यस्स 15
 कस्सचि, आनन्द, चत्तारो इद्धिपादा भाविता बहुलीकता यानीकता
 वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा, आकङ्खमानो सो, आनन्द,
 कप्प वा तिट्ठेय्य कप्पावसेस वा । तथागतस्स खो, आनन्द, चत्तारो
 इद्धिपादा भाविता पे० आकङ्खमानो, आनन्द, तथागतो कप्प वा
 तिट्ठेय्य कप्पावसेस वा” ति । 20

५ एव पि खो आयस्मा आनन्दो भगवत्ता ओळारिके निमित्ते R 310
 कयिरमाने ओळारिके ओभासे कयिरमाने नासविस पटिविज्झितु, न
 भगवन्त याचि — “तिट्ठतु, भन्ते, भगवा कप्प, तिट्ठतु सुगतो कप्प
 बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय हिताय सुखाय
 देवमनुस्मान” ति, यथा त मारेन परियुट्ठितचित्तो । 25

६ अथ खो भगवा आयस्मन्त आनन्द आमन्तेसि — “गच्छ
 त्व, आनन्द, यस्म दानि बाल मञ्जसी” ति । “एव, भन्ते” ति खो
 आयस्मा आनन्दो भगवतो पटिस्सुत्वा उट्ठावासना भगवन्त अभिवादेत्वा
 पदनिक्षण क्त्वा भगवतो अविदूरे अञ्जतरस्मि रक्खमूले निसीदि ।
 अथ खो मारो पाणिमा अचिरपयवन्ते आयस्मन्ते आनन्दे भगवन्त 30
 एतदबोच —

७. "परिनिब्बातु दानि, भन्ते, भगवा, परिनिब्बातु सुगतो । परिनिब्बानकालो दानि, भन्ते, भगवतो । भासिता खो पनेसा, भन्ते, भगवता वाचा - 'न तावाहं, पापिम, परिनिब्बायिस्सामि याव मे भिक्खू न सावका भविस्सन्ति वियत्ता विनीता विसारदा पत्तयोगक्खेमा बहु-
 5 स्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना सामीचिप्पटिपन्ना' अनुधम्म-
 चारिनो, सकं आचरियकं उग्गहेत्वा आचिक्खिस्सन्ति देसेस्सन्ति' पञ्ज-
 पेस्सन्ति पट्टपेस्सन्ति विवरिस्सन्ति विभजिस्सन्ति उत्तानीकरिस्सन्ति उप्पन्नं परप्पवादं सहधम्मेन सुनिग्गहितं निग्गहेत्वा सप्पाटिहारियं धम्मं देसेस्सन्ती' ति । एतरहि, भन्ते, भिक्खू भगवतो सावका वियत्ता विनीता
 10 विसारदा पत्तयोगक्खेमा बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना सामी-
 चिप्पटिपन्ना अनुधम्मचारिनो, सकं आचरियकं उग्गहेत्वा आचिक्खन्ति देसेन्ति पञ्जापेन्ति पट्टपेन्ति विवरन्ति विभजन्ति उत्तानीकरोन्ति उप्पन्नं परप्पवादं सहधम्मेन सुनिग्गहितं निग्गहेत्वा सप्पाटिहारियं धम्मं देसेन्ति ।
 परिनिब्बातु दानि, भन्ते, भगवा, परिनिब्बातु सुगतो । परिनिब्बान-
 15 कालो दानि, भन्ते, भगवतो । भासिता खो पनेसा, भन्ते, भगवता वाचा - 'न तावाहं, पापिम, परिनिब्बायिस्सामि याव मे भिक्खुनियो न साविका भविस्सन्ति ... पे०... याव मे उपासका न सावका भविस्सन्ति ... पे०... याव मे उपासिका न साविका भविस्सन्ति वियत्ता विनीता विसारदा पत्तयोगक्खेमा बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना
 20 सामीचिप्पटिपन्ना अनुधम्मचारिनियो, सकं आचरियकं उग्गहेत्वा आचि-
 क्खिस्सन्ति देसेस्सन्ति पञ्जपेस्सन्ति' पट्टपेस्सन्ति विवरिस्सन्ति विभजि-
 स्सन्ति उत्तानीकरिस्सन्ति, उप्पन्नं परप्पवादं सहधम्मेन सुनिग्गहितं निग्गहेत्वा सप्पाटिहारियं धम्मं देसेस्सन्ती' ति । एतरहि, भन्ते, उपा-
 सिका भगवतो साविका वियत्ता विनीता विसारदा पत्तयोगक्खेमा
 25 बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपन्ना सामीचिप्पटिपन्ना अनुधम्म-
 चारिनियो, सकं आचरियकं उग्गहेत्वा आचिक्खन्ति देसेन्ति पञ्जापेन्ति पट्टपेन्ति विवरन्ति विभजन्ति उत्तानीकरोन्ति, उप्पन्नं परप्पवादं सहधम्मेन सुनिग्गहितं निग्गहेत्वा सप्पाटिहारियं धम्मं देसेन्ति ।

८. "परिनिब्बातु दानि, भन्ते, भगवा, परिनिब्बातु सुगतो ।

30 परिनिब्बानकालो दानि, भन्ते, भगवतो । भासिता खो पनेसा, भन्ते,

१. सामीचि पटिपन्ना - ती०, रया०, रो० । २. देसित्तन्ति - ती०, रया०, रो० ।

३. पञ्जापेत्तन्ति - ती०, रो० ।

भगवता वाचा - 'न तावाहं, पापिम, परिनिब्बायिस्सामि याव मे इदं ब्रह्मचरियं न इदं चेव भविस्सति फीतं च वित्थारिकं वाहुजञ्जं पुथुभूतं, याव देवमनुस्सेहि सुप्पकासितं' ति । एतरहि, भन्ते, भगवतो ब्रह्मचरियं इदं चेव फीतं च वित्थारिकं वाहुजञ्जं पुथुभूतं, याव देवमनुस्सेहि सुप्पकासितं ।

5

६. "परिनिब्बातु दानि, भन्ते, भगवा, परिनिब्बातु सुगतो । परिनिब्बानकालो दानि, भन्ते, भगवतो" ति ।

"अप्पोस्सुक्को त्वं, पापिम, होहि । नचिरं तथागतस्स परिनिब्बानं भविस्सति । इतो तिण्णं मासानं अच्चयेन तथागतो परिनिब्बायिस्सती" ति ।

10

१०. अथ खो भगवा चापाले^१ चेत्तिथे^२ सतो सम्पजानो आयुसह्वारं ओस्सजि । ओस्सट्ठे^३ च^४ भगवता आयुसह्वारे महाभूमिचालो अहोसि भिसनको सलोमहंसो, देवदुन्दुभियो च फलिसु । अथ खो भगवा एतमत्थं विदित्वा तायं वेलायं इमं उदानं उदानेसि -

"बुलमतुलं च सम्भवं,
भवसह्वारमवस्सजि^५ मुनि ।
अज्झत्तरतो समाहितो,
अभिन्दि कवचमिवत्तसम्भवं" ति ॥

15 R. 312

११. अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स एतदहोसि - "महा वत्तायं भूमिचालो^६; सुमहा वत्तायं भूमिचालो भिसनको सलोमहंसो, देव- 20 दुन्दुभियो च फलिसु । को नु खो हेतु, को पच्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाया" ति ?

१२. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिप्पो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच - "महा वत्तायं, भन्ते, 25 भूमिचालो; सुमहा वत्तायं, भन्ते, भूमिचालो भिसनको सलोमहंसो, देवदुन्दुभियो च फलिसु । को नु खो, भन्ते, हेतु, को पच्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाया" ति ?

D. 132

१-१ पातालभेत्तिवे - स्वा०, पातालभेत्तिवे - रो० । २-२ ओस्सट्ठे - गी० ।
रो०, ओस्सट्ठे - स्वा० । ३ भगवता आयुसह्वारे - गी०, • मयगगिज - स्वा० ।

४ भूमिचालो अहोसि - गी० ।

१३ “अट्टिमो, आनन्द, हेतू, अट्ट पच्चया महतो भूमिचालस्स पातुभावाय । कतमे अट्ट ? अयं, आनन्द, महापथवी उदके पतिट्ठिता, उदके वाते पतिट्ठित, वातो आकासट्ठो होति । सो, आनन्द, समयो य महावाता वायन्ति, महावाता वायन्ता उदके कम्पेन्ति, उदके कम्पित्थं पथविं कम्पेति । अयं, आनन्द, पठमो हेतु, पठमो पच्चयो महतो भूमि-
चालस्स पातुभावाय ।

१४ “पुन च पर, आनन्द, समणो वा ब्राह्मणो वा इद्धिमा चेतोवसिष्पत्तो देवता^१ वा महिद्धिका^२ महानुभावा । तस्स परिता पथवीसञ्जा भाविता होति, अप्पमाणा आपोसञ्जा । सो इमं पथविं कम्पेति सङ्कम्पेति सम्पकम्पेति सम्पवेधेति^३ । अयं, आनन्द, दुतियो हेतु, दुतियो पच्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाय ।

१५ “पुन च पर, आनन्द, यदा बोधिसत्तो तुसिता काया चवित्वा सतो सम्पजानो मातुकुच्छिं ओक्कमति, तदाय पथवी^४ कम्पति सङ्कम्पति सम्पकम्पति सम्पवेधेति । अयं, आनन्द, ततियो हेतु, ततियो पच्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाय ।

१६ “पुन च पर, आनन्द, यदा बोधिसत्तो सतो सम्पजानो मातुकुच्छिस्मा निक्खमति, तदाय पथवी कम्पति सङ्कम्पति सम्पकम्पति सम्पवेधेति । अयं, आनन्द, चतुत्थो हेतु, चतुत्थो पच्चयो महतो भूमि-
चालस्स पातुभावाय ।

१७ “पुन च पर, आनन्द, यदा तथागतो अनुत्तर सम्मासम्बोधिं अभिसम्बुज्झति, तदाय पथवी कम्पति सङ्कम्पति सम्पकम्पति सम्प-
वेधेति । अयं, आनन्द, पञ्चमो हेतु, पञ्चमो पच्चयो महतो भूमि-
चालस्स पातुभावाय ।

१८ “पुन च पर, आनन्द, यदा तथागतो अनुत्तर धम्मचक्रं पवत्तति^५, तदाय पथवी कम्पति सङ्कम्पति सम्पकम्पति सम्पवेधेति । अयं, आनन्द, छट्ठो हेतु, छट्ठो पच्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाय ।

१९ “पुन च पर, आनन्द, यदा तथागतो सतो सम्पजानो आयुसस्सारा ओस्सज्जति, तदाय पथवी कम्पति सङ्कम्पति सम्पकम्पति

१ यं—स्या०, रो० । २-२ देवता महिद्धिका—सी०, स्या०, रो० । ३ सी०, स्या०, रा० पात्यवेनु नत्थि । ४ पठवि—सी०, पठयी—स्या०, रो० । ५ पवत्तेति—सी०, स्या०, रा० ।

सम्पवेधति । अय, आनन्द, सत्तमो हेतु, सत्तमो पच्चयो महतो भूमि-
चालस्स पातुभावाय ।

२० “पुन च पर, आनन्द, यदा तथागतो अनुपादिसंसाय
निव्वानधातुया परिनिव्वायति, तदाय पथवी कम्पति सद्धम्पति सम्प-
कम्पति सम्पवेधति । अय, आनन्द, अट्ठमो हेतु, अट्ठमो पच्चयो महतो 5
भूमिचालस्स पातुभावाय । इमे खो, आनन्द, अट्ठ हेतू, अट्ठ पच्चया
महतो भूमिचालस्स पातुभावाया” ति ।

भूमिचालवग्गो सत्तमो ।

। तस्सुद्धानं

इच्छा अल च सद्धित्त, गया^१ अभिभुना सह^२ ।

विमोक्खो^३ द्वे च बोहारा, परिसा भूमिचालेना^४ ति ॥

R 31

— ० —

८. यमकवग्गो

१. पठमसद्धासुतं

१ “सद्धो^१ च”, भिक्खवे, भिक्खु होति, नो च सीलवा । एवं 10
सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन त अङ्ग परिपूरेतव्व — ‘विन्ताह^२
सद्धो च अस्स सीलवा चा’ ति । यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च
होति सीलवा च, एव सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।

२ “सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति सीलवा च, नो च बहु-
स्सुतो । एव सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन त अङ्ग परिपूरेतव्व — 15
‘विन्ताह सद्धो च अस्स, सीलवा च, बहुस्सुतो चा’ ति । यतो च खो,
भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति सीलवा च बहुस्सुतो च, एव सो तेनङ्गेन
परिपूरो होति ।

३ “सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति सीलवा च बहुस्सुतो च,
नो च धम्मवयिक्खो पे० . धम्मवयिक्खो च, नो च परिमावचरो पे० . 20
परिसावचरो च, नो च विसाग्गो परिसाय धम्म देसेति पे० . विसा-
ग्गो च परिमाय धम्म देसेति, नो च चतुप्प ज्ञानान आभिषेत्तसिपान”

B 134

१ सद्धा — सद्धा० । २ तट्ठा — सी०, तट्ठा — सद्धा०, सी० । ३ विमोक्खो — सी० ।

४ भूमिचालेना चा — सद्धा० । ५-६ तट्ठा — सद्धा० । ७ विन्ताह — सद्धा० । ८ अभिषेत्त-
सिपान — सी०, सी० ।

दिट्ठधम्मसुखविहारान निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी

पे० चतुन्न ज्ञानान् अभिचेतसिकान् दिट्ठधम्मसुखविहारान निकाम-
लाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, नो च आसवान् खया अनासव
चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मं सय अभिज्झा सच्छिक्त्वा

- 5 उपसम्पज्ज विहरति, एव सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन त अङ्ग
परिपूरेतव्व - 'किन्ताह सद्धो च अस्स, सीलवा च, बहुस्सुतो च,
धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्मं देसेय्य,
चतुन्न' च' ज्ञानान् अभिचेतसिकान् दिट्ठधम्मसुखविहारान निकामलाभी
अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवान् च' खया अनासव चेतो-
10 विमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मं सय अभिज्झा सच्छिक्त्वा उप-
सम्पज्ज विहरेय्य' ति ।

- ४ "यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति, सीलवा
च, बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय
धम्मं देसेति, चतुन्न च ज्ञानान् अभिचेतसिकान् दिट्ठधम्मसुखविहारान
15 निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवान् च खया
अनासव चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मं सय अभिज्झा सच्छि-
क्त्वा उपसम्पज्ज विहरति, एव सो तेनङ्गेन परिपूरो होति । इमेहि,
खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मं हि समन्नागतो भिक्खु समन्तपासादिको च
होति सव्वाकारपरिपूरो चा" ति ।

२. दुत्तिपसद्धासुत्तं

- 20 १ "सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति, नो च सीलवा । एव
सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन त अङ्ग परिपूरेतव्व - 'किन्ताह
सद्धो च अस्स सीलवा चा' ति । यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च
होति सीलवा च, एव सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।

- २ "सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति सीलवा च, नो च बहु-
25 स्सुतो पे० बहुस्सुतो च, नो च धम्मकथिको पे० धम्म-
कथिको च, नो च परिसावचरो पे० परिसावचरो च, नो च विसारदो
परिसाय धम्मं देसेति पे० विसारदो च परिसाय धम्मं देसेति,

नो च ये ते सन्ता विमोक्त्वा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते कायेन फुसित्वा विहरति ... पे०... ये ते सन्ता विमोक्त्वा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते कायेन फुसित्वा विहरति, नो च आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति; एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरे- 5
त्थं - 'किन्ताहं सद्धो च अस्सं, सीलवा च, बहुस्सुतो च, धम्मकधिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्मं देसेय्यं, ये ते सन्ता विमोक्त्वा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते कायेन फुसित्वा विहरेय्यं, आसवानं च खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति । 10

३. 'यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति, सीलवा च, बहुस्सुतो च, धम्मकधिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्मं देसेति, ये ते सन्ता विमोक्त्वा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते' च' कायेन फुसित्वा विहरति, आसवानं च खया ... पे०... सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति; एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि 15
धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु समन्तपासादिको च होति सव्वाकारपरिपूरो चा' ति ।

३. पठममरणस्तिसुत्तं

१. एकं समयं भगवा नातिके' विहरति गिञ्जकावसथे । तत्र गो भगवा भिक्खु आमन्तेसि - "भिक्खवो" ति । "भदन्ते" ति ते भिक्खु भगवतो पच्चवस्सोसुं । भगवा एतदवोच - "मरणस्सति, भिक्खवे, 20
भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरि-
योमाना । भावेय नो तुम्हे, भिक्खवे, मरणस्सति" ति ।

२. एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - "अहं गो, भन्ते, भावेमि मरणम्मति" ति ।

"यथा कय पन त्व, भिक्खु, भावेमि मरणस्सति" ति ? 25

"इय मग्गु, भन्ते, एव होति - 'अहो यताह रत्तिन्दिय जीवेय्य, भगवतो सासन मनमि करेय्य, धट्ठ' यत मे यतं अग्गा' ति । एवं गो मए, भन्ते, भावेमि मरणम्मति" ति । 30

१-१ ते - गी०, रत्ता०, रो० । २ नातिके - गी०, रत्ता०, नातिके - रो० ।

३ धट्ठ - गी०, रो० ।

३. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सत्ति" ति ।

"यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सत्ति" ति ?

५ "इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - 'अहो वताहं दिवसं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सत्ति" ति ।

४. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सत्ति" ति ।

"यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सत्ति" ति ?

१० "इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - 'अहो वताहं उपड्ढिवसं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सत्ति" ति ।

५. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सत्ति" ति ।

१५ "यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सत्ति" ति ?

"इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकपिण्डपातं' भुञ्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सत्ति" ति ।

२० ६. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सत्ति" ति ।

"यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सत्ति" ति ?

K. 318

"इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं उपड्ढपिण्डपातं' भुञ्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सत्ति" ति ।

२५ ७. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - "अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सत्ति" ति ।

"यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सत्ति" ति ?

D. 137

"इध मय्हं, भन्ते, एवं होति - 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं चत्तारो पञ्च आलोपे सह्यादित्था अञ्जोहरामि, भगवतो

सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति' ति ।

८. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच — “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति' ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति' ति ? 5

“इध मय्हं, भन्ते, एवं होति — ‘अहो वत्ताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकं आलोप सद्धादित्वा अञ्जोहरामि, भगवतो सासन मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति' ति ।

९. अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच — “अहं पि 10 खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति' ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति' ति ?

“इध मय्हं, भन्ते, एवं होति — ‘अहो वत्ताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं अस्ससित्वा वा पस्ससामि, पस्ससित्वा वा अस्ससामि, भगवतो सासन मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति । एवं खो अहं, भन्ते 15 भावेमि मरणस्सति' ति ।

१०. एवं वुत्ते भगवा ते भिक्खू एतदवोच — “ध्यायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वत्ताहं रत्तिन्दिवं जीवेय्यं, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति; योपायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वत्ताहं दिवस जीवेय्य, भगवतो 20 सासनं मनसि करेय्य, बहु वत मे कतं अस्सा' ति, योपाय, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वत्ताह उपड्ढदिवस जीवेय्य, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कतं अस्सा' ति, योपायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वत्ताह तदन्तर जीवेय्य यदन्तरं एकपिण्डपात भुञ्जामि, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत 25 मे कतं अस्सा' ति, योपाय, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वत्ताहं तदन्तर जीवेय्य यदन्तर उपड्ढपिण्डपात भुञ्जामि, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कतं अस्सा' ति, योपाय, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वत्ताह तदन्तर जीवेय्य यदन्तरं 30 वत्तारो पञ्च आलोपे सद्धादित्वा अञ्जोहरामि, भगवतो सासन मनसि

करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति — इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, 'भिक्खू पमत्ता विहरन्ति, दन्धं मरणस्सति भावेन्ति आसवानं खयाय' ।

११. "यो च' खयायं', भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं एकं आलोपं सङ्खादित्वा अञ्जो-
 5 हारामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति; योपायं, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — 'अहो वताहं तदन्तरं जीवेय्यं यदन्तरं अस्ससित्वा वा पस्ससामि, पस्ससित्वा वा अस्ससामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्यं, बहु वत मे कतं अस्सा' ति — इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, 'भिक्खू अप्पमत्ता विहरन्ति, तिव्खं' मरणस्सति भावेन्ति
 10 आसवानं खयाय' ।

१२. "तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितव्वं — 'अप्पमत्ता विहरिस्साम, तिव्खं मरणस्सति भावयिस्साम आसवानं खयाया' ति । एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खितव्वं" ति ।

४. दुतियमरणस्सतिसुत्तं

R. 320

१. एकं समयं भगवा नातिके विहरति गिञ्जकावसथे ।
 15 तत्र सो भगवा भिक्खू आमन्तेसि ... पे०... मरणस्सति, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना ।

२. "कथं भाविता च, भिक्खवे, मरणस्सति कथं बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना ? इध, भिक्खवे, भिक्खु दिवसे निक्खन्ते रत्तिया पटिहिताय' इति पटिसञ्चि-
 20 क्खति — 'बहुका खो मे पच्चया मरणस्स — अहि वा मं डंसेय्य, विच्छिको' वा मं डंसेय्य, सतपदी वा मं डंसेय्य; तेन मे अस्सा कालङ्किरिया । सो मम अस्स अन्तरायो । उपक्खलित्वा वा पपत्तेय्यं, भत्तं वा मे भुत्तं व्यापज्जेय्य, पित्तं वा मे कुप्पेय्य, सेम्हं वा मे कुप्पेय्य, सत्यका वा मे वाता कुप्पेय्युं, मनुस्सा वा मं उपक्कमेय्युं, अमनुस्सा वा मं उपक्कमेय्युं;
 25 तेन मे अस्स कालङ्किरिया । सो मम अस्स अन्तरायो' ति । तेन, भिक्खवे, भिक्खुना इति पटिसञ्चिक्खितव्वं — 'अत्थि नु खो मे

1. 139

१-२. चाय - सी० । २. स्या० पोल्के नत्थि । ३. पटिहिताय - स्या०, रो० ।
 ४. विच्छिका - सी०, स्या०, रो० ।

पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति काल करोन्तस्स अन्तरायाया' ति ।

३ "सचे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एव जानाति — 'अत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति काल वरो-
न्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसयेव पापकान् ५
अकुसलान् धम्मान् पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च
उस्सोन्ही च अप्पटिवानी च सत्ति च सम्पजञ्ज च करणीय ।

४ "सेय्यथापि, भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा
तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निव्वापनाय अधिमत्त छन्द च वायाम च
उस्साह च उस्सोन्ही च अप्पटिवानि च सत्ति च सम्पजञ्ज च करेय्य', १०
एवमेव सो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसयेव पापकान् अकुसलान् धम्मान्
पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोन्ही च
अप्पटिवानी च सत्ति च सम्पजञ्ज च करणीय ।

R 321

५ "सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एव जानाति —
'नत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति काल वरो- १५
न्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेनेव पीतिपामोञ्जेन
विहातच्च अहोरत्तानुसिक्खिना कुसलेसु धम्मेसु ।

६ "इव पन, भिक्खवे, भिक्खु रत्तिया निवरान्ताय दिवसे
पतिहिंते' इति पटिसञ्चिफत्तति — 'बहुका सो मे पच्चया मरणस्स —
अहि वा म डसेय्य, विच्छिको वा म डसेय्य, सतपदी वा म डसेय्य, तेन २०
मे अस्म कालङ्घिया । सो मम अस्स अन्तरायो । उपवसलित्वा वा
पपतेय्य, भत्त वा मे भुत्त व्यापज्जेय्य, पित्त वा मे कुप्पेय्य, सेम्ह वा मे
कुप्पेय्य, सत्यवा वा मे वात्ता कुप्पेय्य, मनुस्सा वा म उपवगमेय्य, अम-
नुस्सा वा म उपवगमेय्य, तेन मे अस्म कालङ्घिरिया । सो मम अग्ग
अन्तरायो' ति । तेन भिक्खवे, भिक्खुना इति पटिमञ्जिमिगतव्व — २५
'अत्थि नु सो मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अग्गु दिवा काल
वरोन्तस्म अन्तरायाया' ति ।

७ "गचे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एव जानाति —
'अत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अग्गु दिवा काल

B. 142

करोन्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोन्ही च अण्णटिवानी' च सति च सम्पज्झं च करणीयं ।

८. "सेय्ययापि, भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा
5 तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निव्वापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोन्ही च अण्णटिवानिं च सति च सम्पज्झं च करेय्य; एवमेव खो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोन्ही च अण्णटिवानी च सति च सम्पज्झं च करणीयं ।

R. 322 10 ९. "सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चयेवखमानो एवं जानाति - 'नत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अण्णहीना ये मे अस्सु दिवा कालं करोन्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेनेव पीत्ति-पामोज्जेन विहातब्बं अहोरेत्तानुसिक्खिना कुसलेसु धम्मेषु । एवं भाविता खो, भिक्खवे, मरणस्सति एवं बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा
15 अमतोगघा अमतपरियोसाना" ति ।

५. पठमसम्पदासुत्तं

१. "अट्ठिमा, भिक्खवे, सम्पदा । कतमा अट्ठ ? उट्ठान-सम्पदा, आरक्खसम्पदा, कल्याणमित्तता, समजीविता, सद्धासम्पदा, सीलसम्पदा, चागसम्पदा, पञ्जासम्पदा - इमा खो, भिक्खवे, अट्ठ सम्पदा ति ।

20 "उट्ठाता कम्मधेय्येषु, अप्पमत्तो विधानवा ।
समं कप्पेति जीविकं, सम्भतं अनुरक्खति ॥
"सद्धो सीलेन सम्पन्नो, वदञ्जू वीतमच्छरो ।
निच्चं भगं विसोषेति, सोत्थानं सम्परायिकं ॥
"इच्छेते अट्ठ धम्मा च, सद्धस्स घरमेसिनो ।
25 अक्खाता सच्चनामेन, उभयत्थ सुखावहा ॥
"दिट्ठधम्महित्तयाय, सम्परायसुखाय च ।
एवमेतं गहट्ठानं, चागो पुञ्जं पवट्ठती" ति ॥

६. द्वितीयसम्पदासुत्तं

१. “अट्टिमा, भिक्खवे, सम्पदा । कतमा अट्ट ? उट्ठान-
सम्पदा, आरक्खसम्पदा, कल्याणमित्तता, समजीविता, सद्वासम्पदा,
सीलसम्पदा, चागसम्पदा, पञ्जासम्पदा । कतमा च, भिक्खवे, उट्ठान-
सम्पदा ? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो येन कम्मद्वानेन^१ जीविकं^२ कप्पेति —
यदि कसिया यदि वणिज्जाय^३ यदि गोरक्खेन यदि इस्सत्तेन^४ यदि राज- 5
पौरित्तेन यदि सिप्पञ्जतरेन — तत्थ दक्खो होति अनलसो, तत्रुपायाय
धीमंसाय समन्नागतो, अलं कातुं अलं सविधातुं ति । अयं वुच्चति,
भिक्खवे, उट्ठानसम्पदा ।

H. 141

R. 323

२. “कतमा च, भिक्खवे, आरक्खसम्पदा ? इध, भिक्खवे,
कुलपुत्तस्स भोगा होन्ति उट्ठानविरियाधिगता बाह्यबलपरिचिता सेदा- 10
ववित्ता धम्मिका धम्मलद्धा ते आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति — ‘किन्ति
मे भोगे नेव राजानो हरेय्यु, न चोरा हरेय्यु, न अग्नि ढहेय्य, न उदकं
वहेय्य, न अणिया दायादा हरेय्यु’ ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, आरक्ख-
सम्पदा ।

३. “कतमा च, भिक्खवे, कल्याणमित्तता ? इध, भिक्खवे, 15
कुलपुत्तो यस्मिं गामे वा निगमे वा पटिवसति, तत्थ ये ते होन्ति गहपती
वा गहपतिपुत्ता वा दहरा वा बुद्धसीलिनो बुद्धा वा बुद्धसीलिनो सद्वा-
सम्पन्ना सीलसम्पन्ना चागसम्पन्ना पञ्जासम्पन्ना, तेहि सद्धि सन्तिट्ठति
सल्लपति साकच्छं समापज्जति; यथारूपान सद्वासम्पन्नान सद्वासम्पद
अनुसिक्खति . यथारूपानं सीलसम्पन्नानं सीलसम्पद अनुसिक्खति . . 20
यथारूपानं चागसम्पन्नानं चागसम्पद अनुसिक्खति यथारूपानं पञ्जा-
सम्पन्नान पञ्जासम्पदं अनुसिक्खति, तेहि सद्धि सन्तिट्ठति सल्लपति
साकच्छं समापज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कल्याणमित्तता ।

४. “कतमा च, भिक्खवे, समजीविता ? इध, भिक्खवे, कुल-
पुत्तो आय^५ च भोगान विदित्वा वयं च भोगान विदित्वा सम जीविकं 25
कप्पेति नाच्चोगाब्ध नातिहीन — ‘एव मे आयो वयं परियादाय
ठस्सति, न च मे वयो आय परियादाय ठस्सती’ ति । नेयदधापि,
भिक्खवे, तुलाधारो वा तुलाधारन्तेवासी वा तुल पग्गहेत्वा जानाति —

१ कम्मद्वानो — एवा०, रा० । २ जीविका — ग० । ३ वणिज्जाय — गी० ।

४ इस्सत्तेन — ती०, इस्सत्तेन — एवा०, रा० । ५ वयं — गी० ।

- R. 324 'एतत्केन वा ओनतं, एतत्केन वा उन्नतं' ति; एवमेव खो, भिक्खवे, कुलपुत्तो आर्यं च भोगानं विदित्वा वयं च भोगानं विदित्वा समं जीविकं कप्पेति नाच्चोगाब्धं नातिहीनं - 'एवं मे आर्यो वयं परियादाय ठस्सति, न च मे वयो आर्यं परियादाय ठस्सती' ति । सचायं, भिक्खवे,
- B 142 5 कुलपुत्तो अप्पायो समानो उल्लारं जीविकं कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो 'उदुम्बरखादी' वायं' कुलपुत्तो भोगे खादती' ति । सचे पनायं, भिक्खवे, कुलपुत्तो महायो समानो कस्तिरं जीविकं कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो - 'अजेट्टमरणं' वायं' कुलपुत्तो मरिस्सती' ति । यतो च खोयं, भिक्खवे, कुलपुत्तो आर्यं च भोगानं विदित्वा वयं च भोगानं विदित्वा समं जीविकं
- 10 कप्पेति नाच्चोगाब्धं नातिहीनं - 'एवं मे आर्यो वयं परियादाय ठस्सति, न च मे वयो आर्यं परियादाय ठस्सती' ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, समजीविता ।

५. "कतमा च भिक्खवे, सद्धासम्पदा ? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधि - 'इति पि सो भगवा

15 ... पे०... सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सद्धासम्पदा ।

६. "कतमा च, भिक्खवे, सीलसम्पदा ? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सीलसम्पदा ।

20 ७. "कतमा च, भिक्खवे, चागसम्पदा ? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं अज्झावसति ... पे०... याचयोगो दानसंघिभागरतो । अयं वुच्चति, भिक्खवे, चागसम्पदा ।

R 325

८. "कतमा च, भिक्खवे, पञ्जासम्पदा ? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो पञ्जावा होति ... पे०... सम्मा दुक्खवखयगामिनिथा । अयं

25 वुच्चति, भिक्खवे, पञ्जासम्पदा । इमा खो, भिक्खवे, अट्ठ सम्पदा ति ।

"उट्ठाता कम्मयेय्येसु, अप्पमत्तो विधानवा ।

समं कप्पेति जीविकं, सम्भतं अनुरक्खसति ॥

"सद्धो सीलेन सम्पन्नो, वदब्भू वीतमच्छरो ।

निच्चं मग्ग विसोधेति, सोत्थानं सम्परायिकं ॥

“इच्छेते अद्दु धम्मा च, सदस्स घरमेसिनो ।
 अक्खाता सच्चनामेन, उभयत्थ सुखावहा ॥
 “दिट्ठधम्महितत्थाय, सम्परायसुखाय च ।
 एवमेतं गहट्टानं, चागो पुब्बं पवड्ढती” ति ॥

७. इच्छामुत्तं

१. तथ खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि — “आवुसो ५ D 143
 भिक्खवो” ति ! “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स
 पञ्चस्सोसुं । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच —

२. “अट्ठिमे, आवुसो, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकिस्मि ।
 कतमे अद्दु ? इधावुसो, भिक्खुनो पविचित्तस्स विहरतो निरायत्तवुत्तिनो
 इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति लाभाय । 10
 तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो नुप्पज्जति । सो तेन अला-
 भेन सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळि कन्दति, सम्मोहं आपज्जति ।
 अयं वुच्चतावुसो, ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति
 वायमति लाभाय, न च लाभो, सोची च परिदेवी च, चुतो च सदम्मा’ । R 326

३. “इध पनावुसो, भिक्खुनो पविचित्तस्स विहरतो निरायत्त- 15
 वुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति
 लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो उप्पज्जति ।
 सो तेन लाभेन मज्जति पमज्जति पमादमापज्जति’ । अयं वुच्चतावुसो,
 ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, लाभो
 च, मदी च पमादी च, चुतो च सदम्मा’ । 20

४. “इध पनावुसो, भिक्खुनो पविचित्तस्स विहरतो निरायत्त-
 वुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति
 लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो नुप्प-
 ज्जति । सो तेन अलाभेन सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळि कन्दति,
 सम्मोहं आपज्जति । अयं वुच्चतावुसो, ‘भिवत्तु इच्छो विहरति लाभाय, 25
 न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, न च लाभो, सोची च परिदेवी
 च, चुतो च सदम्मा’ ।

५. “इध पनावुसो, भिक्खुनो पविचित्तस्स विहरतो निरायत्त-

वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति
लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो उप-
पज्जति । सो तेन लाभेन मज्जति पमज्जति पमादमापज्जति । अयं
वुच्चतावुसो, 'भिक्षु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न

B. 144

5 वायमति लाभाय, लाभी च, मदी च पमादी च, चुतो च सद्धम्मा' ।

६. "इध पनावुसो, भिक्षुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-
वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति
लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय, लाभो नुपपज्जति । सो
तेन अलाभेन न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरत्ताळि कन्दति,
10 न सम्मोहं आपज्जति । अयं वुच्चतावुसो, 'भिक्षु इच्छो विहरति
लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, न च लाभी, न च सोची न च
परिदेवी, अचुतो च सद्धम्मा' ।

R. 327

७. "इध पनावुसो, भिक्षुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-
वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति लाभाय ।
15 तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय, लाभो उपपज्जति । सो तेन
लाभेन न मज्जति न पमज्जति न पमादमापज्जति । अयं वुच्चतावुसो,
'भिक्षु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, लाभी
च, न च मदी न च पमादी, अचुतो च सद्धम्मा' ।

८. "इध पनावुसो, भिक्षुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-
वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वाय-
मति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय, लाभो
नुपपज्जति । सो तेन अलाभेन न सोचति न किलमति न परिदेवति, न
उरत्ताळि कन्दति, न सम्मोहं आपज्जति । अयं वुच्चतावुसो, 'भिक्षु
इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, न च
25 लाभी, न च सोची न च परिदेवी, अचुतो च सद्धम्मा' ।

९. "इध पनावुसो, भिक्षुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-
वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति
लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय, लाभो उप-
पज्जति । सो तेन लाभेन न मज्जति न पमज्जति न पमादमापज्जति ।

R. 328 30 अयं वुच्चतावुसो, 'भिक्षु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न
घटति न वायमति लाभाय, लाभी च, न च मदी न च पमादी, अचुतो

च सद्वन्ता' । इमे खो, आबुसो, अट्ट पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकास्मि' ति ।

८. अलंसुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि ... पे०...
छहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, अलं परेसं । कतमेहि
छहि ? इधावुसो, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु;
सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; धातानं च धम्मानं अत्थूप-
परिक्खिता होति; अत्यमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपत्तो
च होति; कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया धाचाय
समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय अत्यस्स विञ्जापनिया; सन्दस्सको
च होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सव्रह्मचारीनं । इमेहि
खो, आबुसो, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, अलं परेसं ।

B 145

२. "पञ्चहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो,
अलं परेसं । कतमेहि पञ्चहि ? इधावुसो, भिक्खु न हेव त्थो खिप्प-
निसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु, सुतानं च धम्मानं धारणजातिको
होति; धातानं च धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति; अत्यमञ्जाय
धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपत्तो च होति; कल्याणवाचो च होति
... पे०... सन्दस्सको च होति ... पे० .. सव्रह्मचारीनं । इमेहि त्थो,
आबुसो, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, अलं परेसं ।

R. 329

३. "चतूहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं
परेसं । कतमेहि चतूहि ? इधावुसो, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति
कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; धातानं च
धम्मानं अत्थूपपरिक्खिता होति, अत्यमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानु-
धम्मप्पटिपत्तो च होति, त्थो च कल्याणवाचो होति .. पे०. त्थो च
सन्दस्सको होति .. पे० सव्रह्मचारीनं । इमेहि त्थो, आबुसो, चतूहि
धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं ।

23

४. "अनूहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं
अत्तनो । कतमेहि अतूहि ? इधावुसो, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति
कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति; त्थो च धातानं

B. 146

धम्मानं अत्यूपपरिक्खिता होति; नो च अत्यमञ्जाय धम्ममञ्जाय
धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति; कल्याणवाचो च होति ... पे०... सन्दस्सको
च होति ... पे०... सन्नह्यचारीनं । इमेहि खो, आवुसो, चत्थि धम्मेहि
समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो ।

R. 320

- 5 ५. “तीहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं
परेसं । कतमेहि तीहि ? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति
च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति;
धातानं च धम्मानं अत्यूपपरिक्खिता होति; अत्यमञ्जाय धम्ममञ्जाय
धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; नो च कल्याणवाचो होति ... पे०...
10 नो च सन्दस्सको होति ... पे०... सन्नह्यचारीनं । इमेहि खो, आवुसो,
तीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं ।

६. “सीहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं
अत्तनो । कतमेहि तीहि ? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति
च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मानं धारणजातिको होति;
15 नो च धातानं धम्मानं अत्यूपपरिक्खिता होति; नो च अत्यमञ्जाय
धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति; कल्याणवाचो च होति
... पे०... अत्यस्स विञ्जापनिया, सन्दस्सको च होति ... पे०...
सन्नह्यचारीनं । इमेहि खो, आवुसो, तीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु
अलं परेसं, नालं अत्तनो ।

- 20 ७. “द्वीहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं
परेसं । कतमेहि द्वीहि ? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति
च होति कुसलेसु धम्मेसु; नो च सुतानं धम्मानं धारणजातिको होति;
धातानं च धम्मानं अत्यूपपरिक्खिता होति; अत्यमञ्जाय धम्ममञ्जाय
धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; नो च कल्याणवाचो होति ... पे०...
25 नो च सन्दस्सको होति ... पे०... सन्नह्यचारीनं । इमेहि खो, आवुसो,
द्वीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेसं ।

R. 331

८. “द्वीहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं
अत्तनो । कतमेहि द्वीहि ? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति च
होति कुसलेसु धम्मेसु; नो च सुतानं धम्मानं धारणजातिको होति;
30 नो च धातानं धम्मानं अत्यूपपरिक्खिता होति; नो च अत्यमञ्जाय

धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मपटिपन्नो होति; कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय अत्थस्स विञ्जापनिया; सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सन्नहाचारीनं । इमेहि खो, आवुसो, द्वीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं परेसं, नालं अत्तनो" ति ।

5

६. परिहानमुत्तं

१. "अट्ठिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति । कतमे अट्ठ ? कम्मरामता, भस्सरामता, निहारामता, सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेषु अगुत्तद्वारता, भोजने अमत्तञ्जुता, संसंगारामता, पपञ्चारामता — इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति ।

10

२. "अट्ठिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ति । कतमे अट्ठ ? न कम्मरामता, न भस्सरामता, न निहारामता, न सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेषु गुत्तद्वारता, भोजने मत्तञ्जुता, असंसंगारामता, निष्पपञ्चारामता — इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय संवत्तन्ती" ति ।

15

१०. कुसीतारम्भवत्युत्तं

१. "अट्ठिमानि, भिक्खवे, कुसीतवत्थूनि । कतमानि अट्ठ ? इय, भिक्खवे, भिक्खुना कम्मं कत्तव्वं होति । तस्स एवं होति — 'कम्मं सो मे कत्तव्वं भविस्सति । कम्मं खो पन मे करोन्तस्स कायो किलमिस्सति । हुन्दाहं निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिक्कतरस्स सच्छि- 20 किरियाय । इदं, भिक्खवे, पठमं कुसीतवत्थु' ।

R 312

२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना कम्मं कवं होति । तस्स एवं होति — 'अहं खो कम्मं अकासि । कम्मं खो पन मे करोन्तस्स कायो किलन्तो । हुन्दाहं निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आर- 25 मति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय अतच्छिक्कतरस्स सच्छिक्किरियाय । इदं, भिक्खवे, दुत्तिपं पुगीतवत्थु ।

B 143

३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना मग्गो गन्तव्वो होति । तस्स एवं होति — 'मग्गो मे' गन्तव्वो भविस्सति । मग्गं खो पन मे गच्छन्तस्स कायो किलमिस्सति । हन्दाहं निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय
5 असच्छिकत्तस्स सच्छिकिरियाय । इदं, भिक्खवे, तत्तियं कुसीतवत्थु ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना मग्गो गतो होति । तस्स एवं होति — 'अहं खो मग्गं अगमासि । मग्गं खो पन मे गच्छन्तस्स' कायो किलन्तो । हन्दाहं निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकत्तस्स
10 सच्छिकिरियाय । इदं भिक्खवे, चतुत्थं कुसीतवत्थु ।

R 333

५. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो न लभति लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारि-
पूर्ति । तस्स एवं होति — 'अहं खो गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो नालत्थं लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूर्ति ।
15 तस्स मे कायो किलन्तो अकम्मञ्जो । हन्दाहं निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति ... पे०... इदं, भिक्खवे, पञ्चमं कुसीतवत्थु ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो लभति लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूर्ति ।
20 तस्स एवं होति — 'अहं खो गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो अलत्थं लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूर्ति । तस्स मे कायो गरुको अकम्मञ्जो मासाचितं मञ्जे । हन्दाहं निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति ... पे०... इदं, भिक्खवे, छट्ठं कुसीतवत्थु ।

७. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुनो उप्पन्नो होति अप्पमत्तको
25 आबाधो । तस्स एवं होति — 'उप्पन्नो खो मे अयं अप्पमत्तको आबाधो अत्थि कप्पो निपज्जितु । हन्दाहं निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति ... पे०... इदं, भिक्खवे, सत्तमं कुसीतवत्थु ।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु गिलाना बुद्धितो होति अचिर-
बुद्धितो गेलञ्जा । तस्स एवं होति — 'अहं खो गिलाना बुद्धितो अचिर-
30 बुद्धितो गेलञ्जा । तस्स मे कायो दुब्बलो अकम्मञ्जो । हन्दाहं

निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । इदं, भिक्खवे, अट्ठमं कुसीतवत्थु । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ कुसीत-
वत्थूनि ।

३

६. "अट्ठिमानि, भिक्खवे, आरम्भवत्थूनि । कतमानि अट्ठ ? 5 R 334

इध, भिक्खवे, भिक्खुना कम्मं कत्तव्वं होति । तस्स एवं होति — 'कम्मं खो मे कत्तव्वं भविस्सति । कम्मं खो मया' करोन्तेन न सुकरं बुद्धानं सासनं मनसि कातुं । हन्दाहं पटिकच्चेव विरियं आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाया' ति । सो विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय 10
असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । इदं, भिक्खवे, पठमं आरम्भवत्थु' ।

१०. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना कम्मं कतं होति । तस्स एवं होति — 'अहं खो कम्मं अकासि । कम्मं खो पनाहं करोन्तो नासविंख बुद्धानं सासनं मनसि कातुं । हन्दाहं विरियं आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया 15
अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाया' ति । सो विरियं आरभति । इदं, भिक्खवे, दुतियं आरम्भवत्थु ।

११. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना मग्गो गन्तव्वो होति । तस्स एवं होति — मग्गो खो मे गन्तव्वो भविस्सति । मग्गं खो पन मे गच्छन्तेन न सुकरं बुद्धानं सासनं मनसि कातुं । हन्दाहं विरियं ... पे०... 20
इदं, भिक्खवे, ततियं आरम्भवत्थु ।

१२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना मग्गो गतो होति । तस्स एवं होति — अहं खो मग्गं अगमासि । मग्गं खो पनाहं गच्छन्तो नागकिं बुद्धानं सासनं मनसि कातुं । हन्दाहं विरियं आरभामि ... पे०...
इदं, भिक्खवे, चतुत्थं आरम्भवत्थु ।

१३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु गामं वा निगमं वा पिण्डाय 25 R 335
चरन्तो न लभति लूगस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्तं पारिपूरि । तग्ग एव होति — अहं खो गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो नालत्तं लूगस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्तं पारिपूरि । तग्ग मे मायां

१. ८१ मे -- गी०, रत्ता०, ऐ० । २. आरम्भवत्थु -- गी०, आरम्भवत्थु -- गी०,

आरम्भवत्थु -- री० ।

लङ्घको कम्मञ्जो । हन्दाह विरिय आरभामि पे० इद, भिक्खवे,
पञ्चम आरम्भवत्थु ।

B 150

१४ “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खु गाम वा निगम वा पिण्डाय
चरन्तो लभति लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थ पारिपूर्ति ।
५ तस्स एव होति — अह खो गाम वा निगम वा पिण्डाय चरन्तो अलत्थ
लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थ पारिपूर्ति । तस्स मे कायो
बलवा’ कम्मञ्जो । हन्दाह विरिय आरभामि पे० इद, भिक्खवे,
छट्ठ आरम्भवत्थु ।

१५ “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खुनो उप्पन्नो होति अप्पमत्तको
१० आवाधो । तस्स एव होति — उप्पन्नो खो मे अय अप्पमत्तको आवाधो ।
ठान खो पनेत विज्जति य मे आवाधो पवहेत्थ । हन्दाह पटिकच्चेव
विरिय आरभामि पे० इद, भिक्खवे, सत्तम आरम्भवत्थु ।

१६ “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खु गिलाना बुद्धितो होति
अचिरबुद्धितो गेलञ्जा । तस्स एव होति — ‘अह खो गिलाना बुद्धितो
१५ अचिरबुद्धितो गेलञ्जा । ठान खो पनेत विज्जति य मे आवाधो
पच्चुदावत्तेय्य । हन्दाह पटिकच्चेव’ विरिय आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया
अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिक्कतस्स सच्छिक्किरियाया’ ति । सो
विरिय आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छि-
क्कतस्स सच्छिक्किरियाय । इद, भिक्खवे, अट्ठम आरम्भवत्थु । इमानि
२० खो, भिक्खवे, अट्ठ आरम्भवत्थूनी’ ति ।

यमकवग्गो अट्ठमो ।

तस्सुद्धान

द्वे’ सद्धा द्वे मरणस्सती, द्वे सम्पदा अथापर’ ।
इच्छा अल’ परिहान, कुसीतारम्भवत्थूनी ति ॥

६. सतिवग्गो

१ सतिसम्पज्झमुत्तं

१ “सतिसम्पज्झे, भिक्खवे, असति सतिसम्पज्झविपन्नस्स
हत्तूपनिस होति हिरोत्तण । हिरोत्तणे असति हिरोत्तणविपन्नस्स

१ लङ्घको — त्या० । २ पटिकच्चेव — सी० रो० । ३-६ ० मरणसति० — सी०,
रो०, द्वे पटिपदा अपरे — त्या० । ४ लच्छा — स्वा० ।

हतूपनिसो' होति इन्द्रियसंवरो । इन्द्रियसंवरे असति इन्द्रियसंवरविपन्नस्स
हतूपनिसं होति सीलं । सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति
सम्मासमाधि । सम्मासमाधिं हि असति सम्मा समाधिविपन्नस्स हतूपनिसं
होति यथाभूतज्जाणदस्सनं । यथाभूतज्जाणदस्सने असति यथाभूतज्जाण-
दस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निव्विदाविरागो । निव्विदाविरागे 5
असति निव्विदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिज्जाणदस्सनं ।
सेय्यथापि, भिक्खवे, एक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका पि
न पारिपूर्तिं गच्छति, तच्चो पि ... फेणु पि ... सारो पि न पारिपूर्तिं
गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, सतिसम्पज्ज्जे असति सतिसम्पज्ज्ज-
विपन्नस्स हतूपनिसं होति हिरोत्तपं; हिरोत्तप्पे असति हिरोत्तप्प- 10
विपन्नस्स हतूपनिसो' होति ... पे० ... विमुत्तिज्जाणदस्सनं ।

२. "सतिसम्पज्ज्जे, भिक्खवे, सति सतिसम्पज्ज्जसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नं होति हिरोत्तपं । हिरोत्तप्पे सति हिरोत्तप्पसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नो होति इन्द्रियसंवरो । इन्द्रियसंवरे सति इन्द्रियसंवर-
सम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सीलं । सीले सति सीलसम्पन्नस्स 15
उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि । सम्मासमाधिं हि सति सम्मा-
समाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूतज्जाणदस्सनं । यथाभूत-
ज्जाणदस्सने सति यथाभूतज्जाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति
निव्विदाविरागो । निव्विदाविरागे सति निव्विदाविरागसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नं होति विमुत्तिज्जाणदस्सनं । सेय्यथापि, भिक्खवे, 20
एक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पपटिका' पि पारिपूर्तिं गच्छति,
तच्चो पि ... फेणु पि ... सारो पि पारिपूर्तिं गच्छति । एवमेव
खो, भिक्खवे, सतिसम्पज्ज्जे सति सतिसम्पज्ज्जसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नं होति हिरोत्तपं, हिरोत्तप्पे सति हिरोत्तप्पसम्पन्नस्य उपनिग-
मस्यो होति ... पे० . विमुत्तिज्जाणदस्सन" ति । 25

B 151

B. 337

२. पुण्यमुत्तं

१. अथ गो धावन्मा पुण्यो येन भगवा तंनुपगच्छति;
उपगच्छति भगवन्तं अभियासेत्ता एवमन्तं निर्मादि । एवमन्तं

१. अनुत्तं - गी०, ग्या०, रो० । २. अनुत्तं - गी०, ग्या०, रो० ।
३. एवमन्तं - गी० ।

निसिन्नो खो आर्यस्मा पुण्णियो भगवन्तं एतदवोच - “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन अप्पेकदा तथागतं धम्मदेसना पटिभाति, अप्पेकदा न पटिभाती” ति ?

“सद्धो च, पुण्णिय, भिक्खु होति, नो चुपसङ्कमिता; नेव^१ तथागतं धम्मदेसना पटिभाति । यतो च खो, पुण्णिय, भिक्खु सद्धो च होति, उपसङ्कमिता च; एवं तथागतं धम्मदेसना पटिभाति । सद्धो च, पुण्णिय, भिक्खु होति, उपसङ्कमिता च, नो च पयिरुपासिता ... पे०... पयिरुपासिता च, नो च परिपुच्छिता ... परिपुच्छिता च, नो च ओहितसोतो धम्मं सुणाति ... ओहितसोतो च धम्मं सुणाति, नो च सुत्वा धम्मं^२ धारेति^३ ... सुत्वा च धम्मं धारेति, नो च धातानं धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति ... धातानं च धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति, नो च अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति । नेव ताव तथागतं धम्मदेसना पटिभाति ।

२. “यतो च खो, पुण्णिय, भिक्खु सद्धो च होति, उपसङ्कमिता च, पयिरुपासिता च, परिपुच्छिता च, ओहितसोतो च धम्मं सुणाति, सुत्वा च धम्मं धारेति, धातानं^४ च धम्मानं अत्थं उपपरिक्खति, अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति; एवं तथागतं धम्मदेसना पटिभाति । इमेहि खो, पुण्णिय, अट्ठहि धम्ममेहि समन्नागता^५ एकन्तपटिभाना^६ तथागतं धम्मदेसना होती” ति ।

३. मूलकसुत्तं

१. “सचे, भिक्खवे, अञ्जतिस्विया परिव्वाजका एवं पुच्छेय्युं - “किमूलका, आवुसो, सब्बे धम्मा, किसम्भवा सब्बे धम्मा, किसमुदया सब्बे धम्मा, किसमोसरणा सब्बे धम्मा, किपमुखा सब्बे धम्मा, किअधिपतेय्या^१ सब्बे धम्मा, किउत्तरा सब्बे धम्मा, किसारा सब्बे धम्मा” ति, एवं पुट्ठा तुम्हें, भिक्खवे, तेषां अञ्जतिस्वियानं परिव्वाजकानं विन्ति व्याकरेय्याथा” ति ?

“भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा, भगवत्तेत्तिका भगवम्पटि-

१ नेव ताव - सी०, त्या०, रो० । २-३ धारेति - त्या० । ३ समन्नागता - सी०, त्या०, रो० । ४ एकन्तपटिभान - सी०, रो०; एकन्तपटिभाण - त्या० । ५ किमाधिपतेय्या - सी०, त्या०, रो० ।

सरणा । साधु, भन्ते, भगवन्तंयेव पटिभातु एतस्स भासितस्स अत्थो ।
भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती' ति ।

"तेन हि, भिक्खवे, देसेस्सामि' । तं सुणाय, साधुकं मनसि
करोय; भासिस्सामी' ति ।

"एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा 5
एतदवोच — "सच्चे, भिक्खवे, अञ्जतित्थिया परिव्वाजका एवं पुच्छेय्युं
— 'किमूलका, आवुसो, सव्वे धम्मा, किसम्भवा सव्वे धम्मा, किसमुदया
सव्वे धम्मा, किसमोसरणा सव्वे धम्मा, किपमुखा सव्वे धम्मा, किअधि-
पतेय्या सव्वे धम्मा, किउत्तरा सव्वे धम्मा, किसारा सव्वे धम्मा' ति,
एवं पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्जतित्थियानं परिव्वाजकानं एवं 10
व्याकरेय्याथ — 'छन्दमूलका, आवुसो, सव्वे धम्मा, मनसिकारसम्भवा
सव्वे धम्मा, फस्ससमुदया सव्वे धम्मा, वेदनासमोसरणा सव्वे धम्मा,
समाधिप्पमुखा' सव्वे धम्मा, सत्ताधिपतेय्या सव्वे धम्मा, पञ्चुत्तरा
सव्वे धम्मा, विमुत्तिसारा सव्वे धम्मा' ति, एवं पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे,
तेसं अञ्जतित्थियानं परिव्वाजकानं एवं व्याकरेय्याथा' ति । 15

B. 153,
R. 339

४. चोरसुतं

१. "अट्ठहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो महाचोरो खिणं
परियापज्जति, न चिरट्ठित्तिको होति । कतमेहि अट्ठहि ? अप्प-
हरन्तस्स पहरति, अनवसेसं आदियति, इत्थि हनति, कुमारि दूसेति,
पव्वजितं विलुम्पति, राजकोसं विलुम्पति, अच्चासप्पे कम्मं करोति,
न च निघानकुसलो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहङ्गेहि समन्नागतो 20
महाचोरो खिणं परियापज्जति, न चिरट्ठित्तिको होति ।

२. "अट्ठहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो महाचोरो न खिणं
परियापज्जति, चिरट्ठित्तिको होति । कतमेहि अट्ठहि ? न अप्पहरन्तस्स
पहरति, न अनवसेसं आदियति, न इत्थि हनति, न कुमारि दूसेति, न
पव्वजितं विलुम्पति, न राजकोसं विलुम्पति, न अच्चासप्पे कम्मं करोति, 25
निघानकुसलो च' होति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहङ्गेहि समन्नागतो
महाचोरो न खिणं परियापज्जति, चिरट्ठित्तिको होति" ति ।

१-१. गी०, रया०, रो० पोपवेणु न दिग्गि । २. गमाधिप्पमुखा — गी०, रो० ।

३. रया०, रो० पोपवेणु नति ।

५. समणसुत्तं

१. “समणो” ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘ब्राह्मणो’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘वेदगू’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘भिसक्को’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘निम्मलो’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘विमलो’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘ज्जाणी’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘विमुत्तो’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सेतं अधिवचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्सा ति ।

- १० “यं समणेन पत्तब्बं, ब्राह्मणेन वुसीमता ।
यं वेदगुना पत्तब्बं, भिसक्केन अनुत्तरं ॥
“यं निम्मलेन पत्तब्बं, विमलेन सुचीमता” ।
यं ज्जाणिना च^२ पत्तब्बं, विमुत्तेन अनुत्तरं ॥
“सोहं विजितसङ्गामो, मुत्तो मोचेमि बन्धना ।
१५ नागोम्हि परमदन्तो”, असेखो^३ परिनिब्बुतो” ति ॥

६. यसमुत्तं

- १ एकं समयं भगवा कोसलेसु^४ चारिकं चरमानो महता भिक्खुसङ्घेन सद्धि येन इच्छानङ्गलं नाम कोसलानं ब्राह्मणगामो तदवसरि । तत्र सुद भगवा इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवनसण्डे । अस्सोसु खो इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगहपतिका — “समणो खलु भो गोतमो सक्कपुत्तो सक्ककुला पव्वजितो इच्छानङ्गलं अनुप्पत्तो इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवनसण्डे । त खो पन भवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्सिहो अब्भुग्गतो — “इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो . पे० .. साधु खो पन तथारूपानं अरहतं दस्सनं होती” ति ।

- २ अथ खो इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगहपतिका तस्सा रत्तिया अञ्चयेन पटुत^५ खादनीयं भोजनीयं आदाय येन इच्छानङ्गलवनसण्डो

१ सुधीमता — सी०, वुसीमता — स्या० । २ सी०, रो० पोत्थवेसु नरिष ।
३ परमो दन्तो — सी०, परमदन्तो — स्या०, परम दन्तो — रो० । ४ असेखो — स्या० ।
५ कोसम्बीसु — स्या० । ६ पटुत — सी०, स्या०, रो० ।

तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा वहिद्वारकोट्टके अट्टंसु उच्चासदा महासदा ।
तेन खो पन समयेन आयस्मा नागितो भगवतो उपट्टाको होति । अथ
खो भगवा आयस्मन्तं नागितं आमन्तेसि - “के पन ते, नागित, उच्चासदा
महासदा केवट्टा मञ्चे मच्छविलोपे” ति ?

“एते, भन्ते, इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगृहपतिका पहुतं खादनीयं ५
भोजनीयं आदाय वहिद्वारकोट्टके ठिता भगवन्तयेव उद्दिस्स भिक्खु-
सङ्घं चा” ति ।

“माहं^१ नागित, यसेन समागमं, मा च मया यसो । यो
खो, नागित, नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स
सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, १०
यस्साहं नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स
निकामलाभी^२ अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, सो तं मीन्हसुखं मिद्धसुखं
लाभराक्कारसिलोकसुखं सादियेय्या” ति ।

B. 155

“अधिवासेतु दानि, भन्ते, भगवा । अधिवासेतु सुगतो ।
अधिवासनकालो दानि, भन्ते, भगवतो । येन येनेव दानि, भन्ते, भगवा १५
गमिस्सति तन्निन्ना व भविस्सन्ति ब्राह्मणगृहपतिका नेगमा चेव जानपदा
च । सेय्यथापि, भन्ते, युल्लफुसितके देवे वस्सन्ते यथानिधं उदकानि
पवत्तन्ति; एवमेव खो, भन्ते, येन येनेव दानि भगवा गमिस्सति
तन्निन्ना व भविस्सन्ति ब्राह्मणगृहपतिका नेगमा चेव जानपदा च । तं
विस्स हेतु ? तथा हि, भन्ते, भगवतो सीतपञ्जाणं” ति । २०

R. 312

३. “माहं, नागित, यसेन समागमं, मा च मया यसो । यो
खो, नागित, नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स
सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी,
यस्साहं नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स
निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, सो तं मीन्हसुखं मिद्धसुखं २५
लाभराक्कारसिलोकसुखं सादियेय्य ।

४. “देवता पि खो, नागित, एकच्चा नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स
पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स नम्बोधसुखस्स निक्खम्मसुखस्स
अकिच्छलाभिनियो अकसिरलाभिनियो, यस्माहं नेक्खम्मसुखस्स पवि-

१-२ मत्तं विपत्ते हीनि - एवा०, मत्तं विपत्ते ही - रो० । ३ मा तं - एवा० ।

४. निरादत्ताभी धर्मा - रो०, एवा०, रो० ।

वेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अकिच्छलाभी
अकसिरलाभी । तुम्हाकं पि खो, नागित, सङ्गम्म समागम्म सङ्गणिक-
विहारं अनुयुत्तानं विहरतं एवं होति - 'न हि' नूनमे आयस्मन्तो इमस्स
नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकाम-
5 लाभिन्तो अस्सु अकिच्छलाभिन्तो अकसिरलाभिन्तो, यस्साहं नेक्खम्म-
सुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी
अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । तथा हि पन मे आयस्मन्तो सङ्गम्म
समागम्म सङ्गणिकविहारं अनुयुत्ता विहरन्ति ।

५. "इधाहं, नागित, भिक्खू पस्सामि अञ्जमञ्जं अडगुलि-
10 पतोदकेन^१ सञ्जग्धन्ते सङ्कीळन्ते । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति -
'न हि' नूनमे आयस्मन्तो इमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उप-
समसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभिन्तो अस्सु अकिच्छलाभिन्तो
अकसिरलाभिन्तो, यस्साहं नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स
सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । तथा हि
15 पन मे आयस्मन्तो अञ्जमञ्जं अडगुलिपतोदकेन सञ्जग्धन्ति
सङ्कीळन्ति ।

६. "इध^२ पनाह^३, नागित, भिक्खू पस्सामि यावदत्थं उदराव-
देहकं भुज्जित्वा सेय्यसुखं पस्ससुखं^४ मिद्धसुखं अनुयुत्ते विहरन्ते । तस्स
मय्हं, नागित, एवं होति - 'न हि' नूनमे आयस्मन्तो इमस्स नेक्खम्म-
20 सुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभिन्तो
अस्सु अकिच्छलाभिन्तो अकसिरलाभिन्तो, यस्साहं नेक्खम्मसुखस्स पवि-
वेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अकिच्छलाभी
अकसिरलाभी । तथा हि पन मे आयस्मन्तो यावदत्थं उदरावदेहकं
भुज्जित्वा सेय्यसुखं पस्ससुखं मिद्धसुखं अनुयुत्ता विहरन्ति ।

25 ७. "इधाह, नागित, भिक्खू पस्सामि गामन्तविहारि^५ समाहितं
निसिन्नं । तस्स मय्ह, नागित, एव होति - 'इदानि' इमं आयस्मन्तं
आरामिको वा उपट्ठहिस्सति^६ रामणुहेसो वा । त तम्हा समाधिम्हा

१ ह - सी०, स्वा०, रो० । २ अष्टगुत्तरनिकाये - सी०, रो० । ३-४ इधाह
- सी०, रो० । ४ पस्ससुखं - सी०, रो० । ५ गामन्तविहारे - स्वा० । ६ पचेस्सति -
सी०; पचेस्सति - रो० ।

चावेस्सती" ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो न अत्तमनो होमि
गामन्तविहारेन ।

R. 344

८. "इध पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि आरब्जकं^१ अरब्भे
पचलायमानं निसिन्नं । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति — 'इदानीं अयमा-
यस्मा इमं निद्वाकिलमथं^२ पटिविनोदेत्वा अरब्जसज्जंयेव^३ मनसि^४
करिस्सति एकत्तं" ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो
होमि अरब्जविहारेन ।

D. 157

९. "इध पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि आरब्जकं अरब्भे
असमाहितं निसिन्नं । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति — 'इदानीं अय-
मायस्मा असमाहितं वा चित्तं समादहिस्सति, समाहितं वा चित्तं अनु-
रक्खिस्सती' ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि
अरब्जविहारेन ।

१०. "इध पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि आरब्जकं अरब्भे
समाहितं निसिन्नं । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति — 'इदानीं अयमायस्मा
अविमुत्तं वा चित्तं विमुच्चिस्सति', विमुत्तं वा चित्तं अनुरक्खिस्सती'^{१५}
ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरब्जविहारेन ।

११. "इध* पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि गामन्तविहारि
त्ताभिं चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिपत्तारानं । सो तं
लाभसक्कारसिलोकं निकामयमानो रिज्जति पटिस्सल्लानं, रिज्जति
अरब्जयनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि; गामनिगमराजधानि ओत्तरित्वा^{२०}
यासं कप्पेति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो न अत्तमनो होमि
गामन्तविहारेन ।

१२. "इध पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि आरब्जकं तामि
चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिपत्तारानं । सो तं लाभ-
सक्कारसिलोकं पटिपप्पामेत्वा न रिज्जति पटिस्सल्लानं, न रिज्जति^{२५}
अरब्जयनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो
अत्तमनो होमि अरब्जविहारेन* ।

१ मसिन्ना - इत्ता०, वाविन्ना - इत्ता० । २ इत्ता० पोपडे कथं । ३ निद्विक्खिस्सति -
गी० । ४ अरब्जसज्जंयेव - इत्ता० । ५ एतद्धं - इत्ता० । ६ विमुच्चिस्सति - इत्ता० ।

-. एवं वाडो सो० पोपडे एतद्धं कथं देव (इत्ता०) न एतद्धं कथं देव ।

१३. “यस्माहं, नागित, समये अद्धानमगपटिपन्नो न कञ्चिं पस्सामि पुरतो वा पच्छतो वा, फासु मे, नागित, तस्मिं समये होति अन्तमसो उच्चारपस्सावकम्माया”^१ ति ।

७. पत्तनिकुज्जनसुत्तं

B 153

R 345

१. “अट्ठहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतस्स उपासकस्स आकह्वमानो सद्धो पत्तं निक्कुज्जेय्य”^२ । कतमेहि अट्ठहि ? भिक्खूनं अलाभाय परिसवकति, भिक्खूनं अनत्थाय परिसवकति, भिक्खूनं अवासाय^३ परिसवकति, भिक्खू अक्कोसति परिभासति, भिक्खू भिक्खूहि भेदेति^४, बुद्धस्स अवण्णं भासति, धम्मस्स अवण्णं भासति, सद्धस्स अवण्णं भासति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहङ्गेहि समन्नागतस्स उपासकस्स आकह्वमानो सद्धो पत्तं निक्कुज्जेय्य ।

२. “अट्ठहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतस्स उपासकस्स आकह्वमानो सद्धो पत्तं उक्कुज्जेय्य । कतमेहि अट्ठहि ? न भिक्खूनं अलाभाय परिसवकति, न भिक्खूनं अनत्थाय परिसवकति, न भिक्खूनं अवासाय परिसवकति, न भिक्खू अक्कोसति परिभासति, न भिक्खू भिक्खूहि भेदेति, बुद्धस्स वण्णं भासति, धम्मस्स वण्णं भासति, सद्धस्स वण्णं भासति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहङ्गेहि समन्नागतस्स उपासकस्स आकह्वमानो सद्धो पत्तं उक्कुज्जेय्या”^५ ति ।

८. अप्पसावपवेदनीयसुत्तं

१. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकह्वमाना उपासका अप्पसादं पवेदेय्यु । कतमेहि अट्ठहि ? गिहीनं अलाभाय परिसवकति, गिहीनं अनत्थाय परिसवकति, गिही^६ अक्कोसति परिभासति, गिही गिहीहि भेदेति, बुद्धस्स अवण्णं भासति, धम्मस्स अवण्णं भासति, सद्धस्स अवण्णं भासति, अगोचरे^७ च^८ नं पस्सन्ति ।

१ विष्णु - सी०, स्या०, रो० । २ ० वम्मसा - स्या० । ३ निक्कुज्जेय्य - स्या० । ४ अवासाय - सी०, स्या०, रो० । ५ भिक्खू - सी०, रो० । ६ विभेदेति - सी०, स्या०, रो० । ७ गिहीनं - सी०, रो० । ८-८. अगो च देवा - स्या० ।

इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्ममेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकल्लमाना
उपासका अप्पसादं पवेदेय्युं ।

२. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकल्ल-
माना उपासका पसादं पवेदेय्युं । कतमेहि अट्ठहि ? न गिहीनं अला-
भाय परिसक्कति, न गिहीनं अनत्थाय परिसक्कति, न गिही अक्कोसति 5
परिभासति, न गिही गिहीहि भेदेति, बुद्धस्स वण्णं भासति, धम्मस्स
वण्णं भासति, सङ्घस्स वण्णं भासति, गोचरे च नं पस्सन्ति । इमेहि
खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्ममेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकल्लमाना
उपासका पसादं पवेदेय्युं” ति ।

R. 346

B. 159

६. पटिसारणीयसुत्तं

१. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो 10
आकल्लमानो सङ्घो पटिसारणीयकम्मं करेय्य । कतमेहि अट्ठहि ?
गिहीनं अलाभाय परिसक्कति, गिहीनं अनत्थाय परिसक्कति, गिही
अक्कोसति परिभासति, गिही गिहीहि भेदेति, बुद्धस्स अवण्णं
भासति, धम्मस्स अवण्णं भासति, सङ्घस्स अवण्णं भासति, धम्मिकं
च गिहिपटिस्सवं न सञ्चापेति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि 15
धम्ममेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकल्लमानो सङ्घो पटिसारणीय-
कम्मं करेय्य ।

२. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकल्ल-
मानो सङ्घो पटिसारणीयकम्मं पटिप्पस्साम्भेय्य । कतमेहि अट्ठहि ?
न गिहीनं अलाभाय परिसक्कति, न गिहीनं अनत्थाय परिसक्कति, न 20
गिही अक्कोसति परिभासति, न गिही गिहीहि भेदेति, बुद्धस्स वण्णं
भासति, धम्मस्स वण्णं भासति, सङ्घस्स वण्णं भासति, धम्मिकं च
गिहिपटिस्सवं सञ्चापेति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्ममेहि
समन्नागतस्स भिक्खुनो आकल्लमानो सङ्घो पटिसारणीयकम्मं पटिप्प-
स्साम्भेय्या” ति ।

R. 347

25

१०. सम्मावत्तनसुत्तं

१. “तस्सपापियसिककम्मकतेन”, भिक्खवे, भिक्खुना अट्ठसु धम्मेषु सम्मा वत्तितव्वं – न उपसम्पादेतव्वो^१, न निस्सयो दातव्वो, न सामणेरो उपट्ठापेतव्वो, न भिक्खुनोवादकसम्मति सादितव्वा, सम्मतेन पि भिक्खुनियो न ओवदितव्वा, न काचि^२ सङ्घसम्मति सादितव्वा, न किस्मिञ्चि पञ्चेकट्ठाने उपेतव्वो, न च तेन मूलेन वुट्ठापेतव्वो । तस्स-
पापियसिककम्मकतेन, भिक्खवे, भिक्खुना इमेसु अट्ठसु धम्मेषु सम्मा वत्तितव्वं” ति ।

सतिवग्गो नवमो ।

तस्सुद्दत्तं

सतिपुण्णियमूलेन, चोरसमणेन पञ्चमं ।

यसो पत्तप्पसादेन^३, पटिसारणीयं च वत्तनं” ति ॥

१०. सामञ्जसवग्गो

१-२६. अयं खो बोज्झा उपासिका^४, सिरीमा, पटुमा, सुतना^५, मनुजा^६, उत्तरा, मुत्ता, खेमा^७, रुची^८, चुन्दी, विम्बी, सुमना, मल्लिका, तिस्सा^९, तिस्समाता^{१०}, सोणा^{११}, सोणाय माता^{१२}, काणा^{१३}, काणमाता^{१४}, उत्तरा^{१५} नन्दमाता^{१६}, विसाखा मिगारमाता, खुज्जुत्तरा उपासिका, सामावती^{१७} उपासिका, सुप्पवासा कोलियधीता^{१८}, सुप्पिया उपासिका,
नकुलमाता गहपतानी ।

सामञ्जसवग्गो दसमो ।

द्वितीयो पण्णासको समत्तो ।

१. तस्सपापियसिककम्मकतेन – सी०, स्या०, रो० । २. उपसम्पादेतव्वं – सी०, स्या०, रो० । ३. दिञ्चि – सी० । ४. पत्तप्पसादेन – स्या० । ५. वत्तती – सी०, स्या०, रो० । ६-९. बोज्झा – सी०, स्या०, रो० । ७. गुपना – सी०, रो०; सुपमा – स्या० । ८. वणुमा – स्या० । ९. पैमा योधा – सी०, रो० । १०. स्त्री – रो० । ११. स्या० योत्तरे वत्ति । १२. तिणाय माता – सी० । १३-१४. योणमाता – स्या०; योना योनाय माता – सी० । १५-१६. वत्ता वत्ताय माता – सी०; काणमाता – स्या०; काणा काणाय माता – रो० । १७-१८. उत्तरमाता – स्या० । १९. सामवती – रो० । २०. कोलियधीता – स्या० ।

११. रागपेय्यालं

१. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय अट्ठ धम्मा भावेतब्बा ।
 कतमे अट्ठ ? सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो,
 सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासत्ति, सम्मासमाधि — रागस्स,
 भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे अट्ठ धम्मा भावेतब्बा” ति ।

B 161

२ “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय अट्ठ धम्मा भावेतब्बा । 5
 कतमे अट्ठ ? अज्झत्त रूपसञ्जी वहिद्धा रूपानि पस्सति परित्तानि
 सुवण्णदुव्वण्णानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति एवसञ्जी
 होति । अज्झत्त रूपसञ्जी वहिद्धा रूपानि पस्सति अप्पमाणानि
 सुवण्णदुव्वण्णानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति एवसञ्जी
 होति । अज्झत्त अरूपसञ्जी वहिद्धा रूपानि पस्सति परित्तानि सुवण्ण- 10
 दुव्वण्णानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति एवसञ्जी होति ।
 अज्झत्त अरूपसञ्जी वहिद्धा रूपानि पस्सति अप्पमाणानि सुवण्ण-
 दुव्वण्णानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति एवसञ्जी होति ।
 अज्झत्त अरूपसञ्जी वहिद्धा रूपानि पस्सति नीलानि नीलवण्णानि नील-
 निदस्सनानि नीलनिभासानि पे० पीतानि पीतवण्णानि पे० 15
 लोहितकानि लोहितवण्णानि पे० ओदातानि ओदातवण्णानि
 पे० ओदातनिभासानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति
 एवसञ्जी होति — रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे अट्ठ धम्मा
 भावेतब्बा” ।

R 349

३. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय अट्ठ धम्मा भावेतब्बा । 20
 कतमे अट्ठ ? रूपी रूपानि पस्सति, अज्झत्त अरूपसञ्जी वहिद्धा
 रूपानि पस्सति, सुभ तेव अधिमुत्तो होति, सब्बसो रूपसञ्ज्ञान समति-
 व्वकमा पटिघसञ्ज्ञान अत्यङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञान अमनसिकारा ‘अनन्तो
 आकासो’ ति आकासानञ्चायतन उपसम्पज्ज विहरति, सब्बसो आका-
 सानञ्चायतन समतिव्वकम्म ‘अनन्त विञ्ञाण’ ति विञ्ञाणञ्चायतन 25
 उपसम्पज्ज विहरति, सब्बसो विञ्ञाणञ्चायतन समतिव्वकम्म ‘नत्थि
 किञ्ची’ ति आकिञ्चञ्ञायतन उपसम्पज्ज विहरति, सब्बसो आभि-
 ञ्ञञ्ञायतन समतिव्वकम्म नेवसञ्ञानासञ्ञायतन उपसम्पज्ज विह-
 रति, सब्बसो नेवसञ्ञानासञ्ञायतन समतिव्वकम्म सञ्ञायेदयित-

निरोधं उपसम्पज्ज विहरति - रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे
अट्ठ धम्मा भावेतब्बा” ।

B. 162

४-३०. “रागस्स, भिक्खवे, परिञ्ञाय ... पे०... परिक्खयाय
... पहाणाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय
५ ... पटिनिस्सग्गाय ... पे०... इमे अट्ठ धम्मा भावेतब्बा” ।

R. 359

३१-५१०. “दोसस्स ... पे०... मोहस्स ... कोधस्स ... उप-
नाहस्स ... मक्खस्स ... पलासस्स ... इस्साय ... मच्छरियस्स ... मायाय
... साठेय्यस्स ... धम्मस्स ... सारम्भस्स ... मानस्स ... अतिमानस्स ...
मदस्स ... पमादस्स अभिञ्ञाय ... पे०... परिञ्ञाय ... परिक्खयाय
१० ... पहाणाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ...
पटिनिस्सग्गाय ... पे०... इमे अट्ठ धम्मा भावेतब्बा” ति ।

रागपेय्यालं निट्ठितं ।

अट्ठकनिपातो निट्ठितो ।

विसेसपदानं

अनुवकमणिका

अ	अट्ट, आरम्भवत्पूनि	४१७, ४१८
अस्सगो ब्रह्मचरियवासाय, अट्टमो	- कुसीतवत्पूनि	४१५, ४१७
- चतुत्थो	- गण्डम्ये	३७०
- छट्ठो	- दानवत्पूनि	३३७
- तत्तिमो	- दानानि	३३६, ३३७
- दुत्तिमो	- दानूपपत्तिगो	३३६
- पञ्चमो	- धम्मा	४११, ४२६
- षष्ठमो	- धम्मा, सेसस्स भिक्खुगो अपरिहानाय	४१५
- सत्तमो	- धम्मा, सेसस्स भिक्खुगो परिहानाय	४१५
अस्सवुत्तो	- पञ्चवा	२७१, ४००, ४०१
अमी, सपो	- परित्ता	३६५, ३६६
- सत्त	- पुञ्जाभिसन्दा	३४४
अङ्गानं	- पुरिससङ्गुद्धा	३०१, ३०२, ३०५
अङ्गीरस्स	- पुरिसदीप्ता	३०१, ३०२, ३०५
अचिरवती, नदी	- पुरिसपुग्गला	८
अचेतकपावका, ओदातवतना	- बलानि	३२६
अच्छरिया अम्भुता धम्मा, अट्ट	- मलानि	३०५
अच्छरियो अम्भुतो धम्मो, अट्टमो	- महापुरिसवित्तका	३३३
- चतुत्थो	- लोकधम्मा	२७५, २७६
- छट्ठो	- विमोक्खा	३६४, ३६५
- तत्तिमो	- सप्पुरिसदानानि	३४२
- दुत्तिमो	- सम्पदा	४०८, ४०९
- पञ्चमो	- हेतु	२७१
- षष्ठमो	अट्टङ्गिकस्स मग्गस्स अरियस्स	११७, २४६
- सत्तमो	अट्टानिर्वाता, पाटिकङ्गा	२७०
अनातत्तु, वेदेहिदुत्तो	अतिनिपाठं	१३२
अञ्जवत्पुदसो	अतिमानं	१३२, १४४
अट्ट, अञ्जरिया अम्भुता धम्मा	अतीतं, एको भन्तो	१०६
- अनरियबोहरा	अत्तञ्जू	२४०
- अभिमापवतानि	अत्थञ्जू	२४०
- अस्तावत्पुदसा	अत्थूपपरिक्खिता, धातान धम्मान ३८६-३८८, ४१४	३६५
	अदिट्ठे, अदिट्ठवादिता	३६५
	- विट्ठवादिता	३६५
	अदिप्रादानं	३४५

अदुस्सममुखा वेदना, निरागिता	११७	अध्यापञ्चाधिमृतो	८७
— मञ्जरी	१०७	अभ्यव्यट्टानानि, छ	१३६, १४०
— सामिसा	११७	अभिभाषतनानि, अट्ट	३६३
अधिकरणसमया धम्मा, रात्त	२६३	अभिभाषतनं, अट्टम	३६४
अधिचित्तस्मिपक्षा	१४४	— चतुस्य	३६३
अधिपञ्चासिपक्षा	१४४	— छट्ठ	३६४
अधिमान	१३२	— ततिय	३६३
अधिशीलस्मिपक्षा	१४४	— दुतिय	३६३
अगमिभूतो	२२१	— पञ्चम	३६४
अगरियबोहारा, अट्ट	३६५	— षष्ठम	३६३
अनापत, दुतियो अन्तो	१०६	— सत्तम	३६४
अनागामिकत	१२५	अभिभू	२२१
अनागामी	३८३	अमृते, अमृतवादिता	३६५
अनापपिण्डकस्स आरामे, जेतवने	३, २०, २१, ५६, ७२, १५१, १५२, १७१, २७०, ३४७, ३५६	— मृतवादिता	३६५
अनापपिण्डको, गट्ठपत्ति	२२३	अमूळहविनयो	२६३
अनिपञ्चसञ्जा	१८८, १८६	अम्वट्ठो, सूरो	१४६
अनिक्के बुक्कसञ्जा	१८८, १८६	अम्बपालिवने	२३०
अनुचरिया, बुक्का लोकास्मि	६६, ६७	अम्यसमा	२२३
अनुत्तरियानि, छ	७, ४२	अम्या च भरिया	२२४
अनुत्तमसौजन	१८६, १५७	अरको नाम, सरथा	२५७, २५८
अनुपदञ्जो, तीहि	२१६, २१७	अरनेमि नाम, सरथा	८३, ८४, २५६
अनुपादापरिनिब्बान	२०६	अरहा, अरहत्ता	२६५, ३११, ३८३
अनुसद्धो, आरम्भा	२०, ३३०-३३३ ३३६ ३५६	अरिष्ठो, उपासको	१४६
अनुसथा, सत्त	१५७	अरियबोहारा, अट्ट	३६५
अनुस्सतानुत्तरिय	७, ४२, ४५	अरियसत्तको, प्रोत्तप्पपरिआमययो	२३७
अनुस्सतिट्ठानानि, छ	७, ३३, ३५	— पञ्जावासनलेषणसम्पत्तो	२३८
— पञ्च	४०, ४२	— विरियवसक्कायो	२३७
अन्तरापरिनिब्बायो	२६६	— सतिबोवारिको	२३८
अन्तो, एको	१०६	— सहेसिको	२३६
— दुतियो	१०६	— सुत्तावुप्पो	२३७
अपरिहानधम्मो	१४१	— हिरीपरिवद्धो	२३७
अपरिहानिया धम्मा, छ	३०	अरियसरा, अट्टङ्गिकरस मग्गस्स	११७, २४६
— रात्त १६३, १६४, १६७-१६६		अरियाप, विमुत्तिदा	१४८
अपायगमनीय, दोस	१३८	अरियेन, आगेन	१४८
— मोह	१३८	— सोत्तेन	१४८
— राग	१३८	अरियो, अरहत्ता	२६५
अपायमुखानि, चत्तारि	३७६	अरूपभक्को	१४३
		अवलीन	३४६, ३५३, ३५६
		अविज्जानुत्तयो	१५७
		अविज्जासवो	११६

अविज्ज्ञासंयोजनं	१५६	अनिसंज्ञो, पञ्चमो	६३
अविज्ज्ञातो, अविज्ज्ञातवादिता	३६४	— पठमो	६२
— विज्ज्ञातवादिता	३६५	आवावा, छठे	२५६
अवेच्यसादेन, धम्मे	१४८	आमत्सरूपगो	२२२
— वृद्धे	१४८	आमत्सा, अनुसद्धो	२०, ३३०-३३३
— सत्तु	१४८		३३६, ३५६
असत्तापरिनिष्वापी	२६६	— आनन्दो २०, ५६, ७५, ६०-६४, १०८,	
असत्तम्मा, सत	२६५	१०६, ११२, १६५, ३६६-३७१,	
असम्पज्ज्जा	१३२	३६६, ३६७, ३६६	
असम्मोहाविमुत्तो	८७	— उत्तरो	२७६, २८०
असाधारणेन आवेन समजागती	१४१	— उदायी	४०, ६०
अमुने, अमुतवादिता	३६५	— उपालि	२६३
— सुतवादिता	३६५	— किमिली	५५, २१७
अमुमगज्जा	१८८, १८६	— सेमो	७२
अमुत्तिन्दो, पहाउदो	३०६	— धम्मिको	७८-८०
अस्सवान	३४६, ३५३, ३५६	— नागितो	५७, ५२३
अस्ससल्लुक्का, अट्ट	३०१, ३०२	— पुण्णियो	५१६
अस्सदीमा, अट्ट	३०२	— आम्भुनो	६०, ६१, ६३
अस्सदोगो, अट्टमो	३०२	— महाविज्ज्ञानो	२०, ३३, ३६, ५०
— चतुत्थो	३०२	— महानपिनो	२०
— छट्ठो	३०२	— महावस्सपो	२०
— त्रिथियो	३०२	— महाकोट्टिनो	२०, १०१
— दुत्थियो	३०१	— महाकुन्दो	२०, ६८
— पञ्चमो	३०२	— महामागल्लानो	२०, ५७, ५८, २००,
— पठमो	३०१	२१०, २१२, २२०, ३१३	
— सत्तमो	३०२	— रेवती	२०
		— सारिपुत्तो १५, १६, २०, ५५, ७६,	
		१७६-१८०, २००, ४११, ४१३	
आ		— सुमनो	७२
आवागानज्जापणन	३६४	— सोणो	८५, ८७
आविज्ज्ञाज्जापणन	३६४	आरत्ता, पय्या	२६५
आवीववा, आवीविनिवि	६४	— धित्तो	२६५
आज्जो, आदम्मा २०, ५६, ७५, ६०-६४,			
१०८, १०६, ११२, १६५,			
३६६-३७१, ३६६, ३६७ ३६६			
आणिमा, त्	६३	आरत्तामणन	३७५, ४०८, ४०६
आणिमो, चतुत्थो	६०	आरत्तामणु, अट्टमं	४१८
— छट्ठो	६३	— चतुत्थं	४१७
— त्रिथियो	६०	— अट्ट	४१८
— दुत्थियो	६२	— त्रिथियं	४१७
		— पुत्थियं	४१७
		— पञ्चमं	४१८

आरम्भवत्यु, पठम	४१७	उगो, गृहपति वेदास्त्रिषो	१४६, ३१५, ३१८, ३२०
— रासम	४१८	— हस्त्रियगामको	३२१
आरम्भवत्युनि, प्रद्व	४१७, ४१८	— रासमहामत्तो	१५५
आलोकोसञ्ज	४१	उच्चासोष	२२०
आसवनिरोधो, कतमो	११६	उज्जयो, ब्राह्मणो	३७५
आसवा, भविवासाना गृहातब्दा	६७, ६८	उद्गानसम्पदा	३७८, ४०८, ४०९
— तयो	११६	उनुसतानि, तीणि	२५६
— तिरच्छानयोनिगमनीया	११६	उत्तरा नन्दमाता, उपासिका	४२८
— देवलोकागमनीया	११६	उत्तरिभनुस्तधम्म	१३१
— निरुगमनीया	११६	उत्तरो, आमस्ता	२७६, २८०
— पट्टिसेवना गृहातब्दा	६७, ६८	उदकूपभा, पुगता	१५६, १६०
— परिवर्जना गृहातब्दा	६७, ६८	उदायी, आयस्ता	४०, ६०
— पेटिबिसयगमनीया	११६	उदञ्चकुवकुञ्च	१३०
— भावना गृहातब्दा	६७, ६८	उदसोतो होति भवनिदुगामी	१६२
— मनुस्सलोकगमनीया	११६	उपहृच्चपरिनिव्यायी	२६६
— विषातपरिच्छाहा	६७, ६८	उपादानवत्तयाधिमुतो	८०
— विनीदगा गृहातब्दा	६७, ६८	उपावि, आयस्ता	२६३
— रावरा गृहातब्दा	६७	उपासको, पराभवा, सत्त	१७३
आसवान निदानसम्भवी, भविज्जा	११६	— सम्भवा, सत्त	१७३
— दिपाको	११६	उपासका, वामेयका	१६७, १६८
— वेमत्तता	११६	उपासको, भत्तहिताय पट्टिपनो	३२४, ३२५
आहारे पटिकूलसञ्ज	१८८, १८९	— ग्रिद्वो	१४६
आहुनेय्याणि	१८४, १८७	— वायेद्वो	१४६
आळवके, वेतिपे	३२१, ३२३	— सद्धासम्पत्तो	३२५
आळवको, हृत्थको	१४६, ३२१	— सारणी	१४६
आळविय विहरति, भगवा	३२१, ३२३	— सीलवा	३२४, ३२५
इ		उपासिका	३६१, ३६३
इच्छानङ्गलवनसण्डे	४२२	— उत्तरा नन्दमाता	४२८
इच्छानङ्गव, कोसलान ब्राह्मणामो	५६, ४२२	— काणमाता	४२८
इणादानस्मि	६६	— काणा	४२८
इत्थियुत्तो	३७६	— सुज्जुत्तरा	४२८
इद्विवादा, चत्तारो	३४६, ३६७	— खेमा	४२८
इन्द्रियान, पञ्चव	२४६	— चुन्दो	४२८
इन्द्रियेषु अगुलद्वारा	१३२	— तिस्रमाता	४२८
इसिक्को, गृहपति	६२, ६३, ६५, १४६	— तिस्रा	४२८
इसिपत्तने, मिण्णवे	३८, १०१, १०६	— मकुलमाता, गृहपतानी	४२८
इत्तासयोवन	१५७	— नन्दमाता	२००, २०१
उ		— पटुना	४२८
उगतसरीरो, ब्राह्मणो	१८४, १८५, १८८	— विम्बी	४२८

वामराज्य	१३१
कामानमेत अधिवचन, गण्डो	३०, ३८१
— गम्भी	३०, ३८१
— दुवध	३०, ३८१
— पङ्क्तो	३०, ३८१
— भय	३०, ३८१
— रोगो	३०, ३८१
— सङ्गो	३०, ३८१
— सस्त	३०, ३८१
कामान निदानसम्भवो, कस्तो	११६
— विपाको, कतमो	११७
— वेभत्ता, नतमा	११७
कामासबो	११६
कामेसुमिच्छाचारो	३४५
कालञ्जु	२४०, २४१
कासीन	३४६, ३४३, ३४६
किमिलाय विहरति, भगवा	५५, २१७
किमिलो, प्रायस्मा	५५, २१७
किसो, सद्धिञ्चो	६४
कुट्टनलकवातो	२४४
कुट्टालको नाम, सत्वा	८३, ८४, २५६
कुट्टन	३४६, ३४३, ३४६
कुसीतवत्पु, अट्टम	४१६
— चतुत्थ	४१६
— छेदु	४१६
— ततिय	४१६
— दुतिय	४१५
— पञ्चम	४१६
— षष्ठम	४१५
— सप्तम	४१६
कुसीतवत्पुनि, अट्ट	४१५, ४१७
कुह्व	१३२
कूटागरस्ता, महावने	२१३, २६३, ३१५, ३५५, ३६६, ३७३, ३७४, ३६६
कोचमानो अभिगता होति, पुण्यलस्य	६४, ६५
कोमास्मज्यो, धीवको	१४६
कोरकजाती	२४४
कोसन्धिय विहरति, भगवा	१८१
कोसलस्त, येनविस्त	५६

कोसलान	३४६, ३५३, ३५६
— निगमो, वण्डकप्यक	१०८
— ब्राह्मभगामो, इच्छानञ्जल	५६, ५२२
कोसलेसु चारिक चरमानो, भगवा	२२, ५७, १०८, २५१, ५२२
कोसियपुत्तो, दीपजाणु	१७५
कोलियान निगमो, कनवरयत्त	३७५
कोलियेसु विहरति, भगवा	३७५

ख

खत्तियपरिस्ता	२१५, ३६५
खत्तियमहासाजनुल	६५, ६६
खारनजातो	२४४
खिणानितानि, कुसलेसु धम्मेषु	३८६-३८८
खुज्जुत्तरा, उपायिका	४२८
खेमा, उपायिका	४२८
खमो, घायस्मा	७२

ग

गणराय, पौलखरणिगा तीरे	१६७, २४५
गज्जा	३०७
गन्धाराज	३४६, ३५३, ३५६
गयाय विहरति, भगवा	३६१
गयासीसो, गयाय	३६१
गरयम्मे, अट्ट	३७०
गहपत्तमि	१८४, १८७
गहपति, अनायपिण्डिको	२२३
— इसिदत्तो	१४६
— उगमत्तो	१४६
— उगो, वेसातिको	१४६, ३१५, ३१८, ३२०
— हत्थिगामको	३२१
— चित्तो	१४६
— तपुरातो	१४८
— तवकम्मिको	१४६
— दाहकम्मिको	६६
— नकुलपिता	१७, १६, १४६
— पुरणी	१४६
— भल्लिको	१४६
— वेण्डको	१४६

छ, अनुस्तरिपानि	७, ४२	तण्हा, तिरतो	१४४
- अनुस्सतिट्टानानि	७, ३३, ३५	- सिञ्चिनी	१०६, १०७
- अपरिहानिमा धम्मा	३०	ततिथो, अञ्चरिपो अण्णुतो धम्मो	३१६, ३१६
- अभव्वट्टानानि	१३६, १४०	ततिथ ज्ञान	४०, २६०, ३३२
- आनिससा	६३	तथागतस्स, आरत्तसेव्यानि, चत्तारि	२१६, २१७
- ठानानि	८७	- तमागतबलानि, छ	१०१
- तथगतस्स तथागतबलानि	१२१	तथागतो, परिमुद्धमापत्तमाचारो	२१६
- धम्मा ४६, ४७, ५०, १२५, १२७, १३१, १३२,	१४६, १५०	- परिमुद्धमणीतमाचारो	२१६
- निस्सारणीया धातुयो	१३, १५	- परिमुद्धवणीतमाचारो	२१६
- पुण्यत्ता	६३	- परिमुद्धावीवो	२१६
- बाहिरानि आयत्तगानि, दुतियो अण्णो	१०७	छदुत्तरि, देवा	१०
- विवादमूलानि	५०, ५१	तपुस्तो, गहपति	१४८
- सत्थारो	८४	तपो, अग्नी	१८६
- समया	३६	- भासवा	११६
- सारणीया धम्मा	११, १२	- धम्मा	२६, १४४, १४६
छट्ठो, अञ्चरिपो अण्णुतो धम्मो	३१७, ३२०	- परिहानिमा धम्मा	२६
छत्र, पातुभावो दुस्तभो लोकास्मि	१४१	- भवा	१४३
छन्ननिजातिवो	६४, ६६	तवक्कणिको, गहपति	१४६
छल्लेव, आवाधा	२५६	तस्सपापियसिककम्मक्केन	४२८
		तस्सपापियसिका	२६३
		तावतिस्सपरिस्सा	३६५
		तावतिस्सा, देवा	१०, ३२, ४६, २४४, ३४०, ३५०, ३५३
ज		तिणवत्थारको	२६३
जाणुस्तीणि, ब्राह्मणो	७५, १६४	तिमि	३०८, ३१३, ३१४
जालकज्जातो	२४४	तिमिज्झलो	३०८, ३१३, ३१४
जीवकम्बवत्त, राजगहे	३२५	तिमिरिपिज्झलो	३०८, ३१३, ३१४
जीवकी, कोमारमञ्ची	१४६	तिरञ्छानवोनिगमनीया, भासवा	११६
जेतवने, अनावपिण्डकस्स आरत्तमे	३, २०, ५१, ५६, ७२, १५१, १५२, १७१, २७०, ३४७, ३५६	तिरञ्छानवोनिवेदनीय, कम्म	१२०
जेतवन	४६, ४७, १२७, १७४, १७५	तिविधो, कम्मान विपाको	१२०
जोतिपालो नाम, सत्था	८३, ८४, २४६	तिस्सभासा, उपासिका	४२८
		तिस्सा, उपासिका	४२८
ज		तिस्सी, तण्हा	१४४
जानी	४२२	- ब्रह्मा	२१०
		- भिक्खु	४८
ठ		तीणज्ज्ञानि, वामकस्स	५१
ठानानि, छ	८७	- पटिग्गाहणान	५१
		वीणि, उतुसत्तानि	२५६
त		- निदानानि कम्मान समदधाय	५४
तण्हाकत्तयापिमुलो	८७		

लोणि, पुञ्जानिरियदत्तूनि	३४०, ३४२	दुक्खा, लोकरिम्, बट्टि	६६
लोनु, विक्खानु	१४३	— वेदना निरामिता	११७
लोहि, धनवज्जो	२१६, २१७	— वेदना सामिता	११७
लुमिजा, देवा	३२, ४६, २४४, ३४०, ३४२, ३४०	— लोकरिदेवदुक्खदीमनरसुपायासा	१२०
लुमिव, कायं	६२, ६३	दुक्खे धनत्तयज्जना	१८८, १८९
य		दुक्खो, व्यापि	१२०
यम्मं	१३२	दुक्ख, मरणं	१२०
यीनमिद्धं	१३०	— यं पिच्छं न लभति	१२०
य		— लोकरिम्, दासिदिपं	६५
		— लोकरिम्, दग्धन	६६
इतिरुणापिरिम्मि	२००	दुतियो, अच्छरियो अम्भुतो धम्मो	३१६, ३१६
दत्तिरुण्यमि	१८४, १८८	दुतियो दन्तो, अनागत	१०६
इदग्गकं, कोमजानं निगमो	१०८	— छ बाहिरानि आपतमानि	१०७
इम्मानानुत्तरिय	७, ४२-४५	— दुक्खा वेदना	१०७
दानवज्जुनि, अट्ट	३३७	— कम्मसमुदयो	१०८
दानानि, अट्ट	३३६, ३३७	— ह्यं	१०७
दानुत्तरिवा, अट्ट	३३६	— रावकापसमुदयो	१०७
दावरम्, लोणहानि	५१	दुतियं ज्ञानं	२६०, ३३२
दावता, दग्धवता	३२६	देवतानुरवति	७
दावत्तिमिवा, गह्वरि	६६	देवदत्तो	१०६, २८१, २८२
दावत्तिदियं, दुक्ख लोकरिम्	६५	देवपुत्तो, दग्धवत्तो	३४२
दायो, भरिया	२२५	— मुनिम्मिवा	३४२
दायीमया	२२३	— सुयामो	३४१
दिट्ठमममुत्तरिवा	४०	देवलोचनमनीया, पातवा	३१६
दिट्ठानुगो	१५७	देवलोचनेद्वीप, बम्भ	१२०
दिट्ठिमांसीनं	१५६, १५७	देवा, धानुमहाराजिना	१०, ३२, ३५, ४८, ४९, २४४, ३३६, ३४१, ३४०, ३४३, ३४७
दिट्ठे, अदिट्ठारिना	३६५	— लदुत्तरि	१०, ३२
— दिट्ठारिना	३६५	— तानकिना	३४०, ३४०, ३४३
दिसागज्जं	४१	— लुमिना	१०, ३२, ४६, २४४, ३४०, ३४२, ३४०
दीपक्रान्, कोटिपुगो	३०५	— निगमान्तरी	१०, ३२, ४६, २४४, ३४०, ३४२, ३४१
दुक्खरिपो, कायो	१२१	— धरानिम्मिन्नवत्तो	१०, ३२, ४६, २४४, ३४०, ३४२, ३४१, ३४४, ३४७
दुल्लभ, दिट्ठानुगमको, लप	१२०	— बम्भारिना	१०, ३२, ३१०, २४४, ३४०
— दिट्ठको बज्जो	१२१	— धुम्मा	२४४
— वेदवता बज्जो	१२१	— धरानुत्तरिना	३६२
दुक्खा, काय	१२०	— धावा	३६२
— धरि	१२०		
— दग्धवत्तवत्तवत्त	१२०		
— लोकरिम् धरुत्तरि	६६		
— लोकरिम् लोकरि	६६		

ध, अनुत्तरियानि	७, ४२
- धनुस्सतिट्ठागानि	७, ३३, ३५
- धवरिहानिया धम्मा	३०
- धमब्बट्ठानानि	१३६, १४०
- धानितसा	६३
- ठानानि	८७
- तपागतस्स तपागतदलानि	१२१
- धम्मा ४६, ४७, ५०, १२५, १२७, १३१, १३२,	१४६, १५०
- निस्सारणीया धानुपो	१३, १५
- पुग्गला	६३
- बाहिरानि आयत्तानि, दुत्तिपो अन्तो	१०७
- विवादमूलानि	५०, ५१
- सत्थारो	८४
- समया	३६
- सारणीया धम्मा	११, १२
छट्ठो, अच्चरियो धम्मो ३१७, ३२०	
छन्न, पातुभावो दुल्लभो लोकास्मि	१४१
छन्नभिजात्तियो	६४, ६६
छलेव, आवाथा	२५६

ज

जाणुस्सोगि, बाह्मणो	७५, १६४
जालकजाली	२४४
जीयकम्बक, राजगहे	३२५
जीवको, कौमारभच्छो	१४६
जेतवने, प्रनायपिण्डकस्स आयमि ३, २०, ५१,	५६, ७२, १५१, १५२,
	१७१, २७०, ३४७, ३५६
जेतवन ४६, ४७, १२७, १७४, १७५	
जोतिपातो नाग, सत्था	८३, ८४, २५६

ञ

जायी	४२२
------	-----

ठ

ठानानि, छ	८७
-----------	----

त

तण्हासखयाधिगुत्तो	८७
-------------------	----

तण्हा, तिस्सो	१४४
- तिमिनी	१०६, १०७
तत्तिपो, अच्चरियो धम्मो ३१६, ३१६	
तत्तिप आन ४०, २६०, ३३२	
तथागतस्स, आरक्खेय्यानि, घत्तारि	२१६, २१७
- तथागतवत्तानि, छ	१२१
तथागतो, परिगुद्धवापसमाचारो	२१६
- परिगुद्धमनोसमाचारो	२१६
- परिगुद्धवचीसमाचारो	२१६
- परिगुद्धाजीवो	२१६
तदुत्तरि, देवा	१०
तपुस्सो, गह्वरि	१४८
तपो, भग्नी	१८६
- आसवा	११६
- धम्मा २६, १४४, १४६	
- परिहानिया धम्मा	२६
- भवा	१४३
तववग्णिगो, गह्वरि	१४६
तस्सपापियसिका ४२८	
तस्सपापियसिका	२६३
तावत्तिपारिस्ता	३६५
तावत्तिता, देवा १०, ३२, ४६, २४४,	
	३४०, ३५०, ३५३
तिणवत्पारको	२६२
तिमि	३०८, ३१३, ३१४
तिमिङ्गलो	३०८, ३१३, ३१४
तिमिरमिङ्गलो	३०८, ३१३, ३१४
तिरच्छानयोनिगमनीया, आयवा	११६
तिरच्छानयोनिवेदनीय, कम्मा	१२०
तिविधो, कम्मान विधाको	१२०
तिस्समाता, उपासिका	४२८
तिस्सा, उपासिका	४२८
तिस्सो, तण्हा	१४४
- तण्हा	२१०
- निक्खु	४८
तीणङ्गानि, दायवस्स	५१
- पटिगाहवान	५१
तीणि, उतुसुत्तानि	२५१
- निदातानि वम्मान सनुदयाप	

देवानमिन्दो, सनयो	२२१, २८०
देविन्दो	२२२
दोषवस्तता	२६
दोसगि	१८४, १८६, १८७
द्वयद्वयसमापत्ति	१६८

ध

धनानि, सत्त	१५४, १५६
धम्मगारवता	१२७
धम्मञ्जू	२४०
धम्मपरिचयायो, निज्जेधिकपरियायो	११५, १२१
— विसयोयो	१६६, १६७
धम्मा, ग्रहु	४६, ४७, १२५, १२७, १३१, १३२, १४६, १५०, ३६७, ४११, ४२६
— डिदिभागिया	१३०
— तयो	२६, १४४, १४५
— निज्जेधमागिया	१३०
— विज्जाभागिया छ	५०
— विसेसमागिया	१३०
— सत्त	१७१, २६८
— समसामहिताय	३८०
— हानभागिया	१२६
— हेतुसम्पन्ना	१४१
धम्मानुदम्पप्यटिपत्तो	३८६-३८८
धम्मानुत्तति	७
धम्मिको, प्रायस्सा	७८-८०
— ब्राह्मणो	८१
धम्मो, यत्तानुविट्ठि	१४६
— धम्मचरिया	१४६
— धमिचवसञ्जा	१४६
— धमिचने दुक्खसञ्जा	१४६
— धनुस्सतानुत्तरिय	१४६
— धम्मभासगारवता	४६, ४७, १७४-१७६
— धरति	१४६
— धरन्नुट्ठिता	१४६
— धसम्पञ्ज	१४६
— धसवरो	१४७
— धसतादरिदिट्ठि	१४६
— धाभितमाभारियो	१२५, १२६

धम्मो, इन्द्रियेसु अणुतद्धारता	४६, १४८, १७१
— उदञ्च	१४७
— कम्मारागता	४६, १४८, १७१
— कामधातु	१४६
— कामवित्तको	१४५
— कामसञ्जा	१४५
— कायदुञ्चरित	१४५
— चतुत्थो	२२६
— चागानुत्तति	१४६
— चेततो विकल्पो	१४७
— छट्ठो	२२७
— ततियो	२२६
— दस्सगानुत्तरिय	१४६
— दुक्खे अनतसञ्जा	१४६
— दुत्तियो	२२६
— देवतानुत्तति	१४६
— दोषवस्तता	१४७
— धम्मगारवता	४६, ४७
— धम्मानुत्तति	१४६
— निहारामता	४६, १४८, १७१
— निरोधसञ्जा	१४६
— पञ्चमो	२२७
— पटिसन्धारमारवता	४६, ४७, १७४-१७६
— पठमो	२२६
— पमादो	१४७
— पहानसञ्जा	१४६
— पापमितता	१४७
— पारिचरियानुत्तरिय	१४६
— बुद्धानुत्तति	१४६
— व्यापादधातु	१४६
— व्यापादवित्तको	१४५
— व्यापादसञ्जा	१४५
— अस्सारागता	४६, १४८, १७१
— भोजने अमसञ्जुता	४६, १४८, १७१
— मनोदुञ्चरित	१४५
— महिञ्चना	१४६
— मिच्छादिदिट्ठि	१४६
— तामानुत्तरिय	१४६
— वणीदुञ्चरित	१४५

धम्मो, विरागसञ्ज्ञा	१४६
- विहिंसाधातु	१४६
- विहिंसावितर्कको	१४५, १४६
- विहिंसासञ्ज्ञा	१४५
- सङ्गणिकारामता	४६, १४८, १७१
- सङ्गसारवता	४६, ४७, १७४-१७६
- सङ्गानुसति	१४६
- सत्तमो	२२७
- सत्तुगारवता	४६, ४७, १७४-१७६
- सन्दिट्टिको	७०, ७१
- समाधिचारवता	१७४-१७६
- सदनानुत्तरिय	१४६
- सिक्खागारवता	४६, ४७, १७४-१७६
- सिक्खानुत्तरिय	१४६
- सीलानुसति	१४६
- सेखो	१२५, १२६
पारणजातिको	३८७, ३८८, ४१४

न

नकुलपिता, गृहपति	१७, १६, १४६
नकुलमाता, गृहपतानी	१७, १६, ४२८
नदी, अचिरवती	१०८
नन्दमाता, घेलुकण्ठकी	११, २००, २०१
नग्यो, वज्जो	६४, २०२
नल्लेखपुचिमन्दमूले	२८७, ३०६
नागिलो, भायस्मा	५७, ४२३
नागो	४६, ६०
नातिके विहरति, भगवा	२४, २६, ६६, ४०३
नाम, एको भन्ना	१०७
निगण्ठा, एक्काटका	६३
निगण्ठो, नाटपुत्तो	२६३
निग्रोधराजा, सुष्यतिट्ठो	८१, ८२
निपोपारामे, कपिलसचारुपरिम	७, ३२४, ३६८
निचुत्तवने	२१७
निदानानि, सीपि	५४
निदृष्टवत्पूनि, सत्त	१६२, १६३
निद्वारमता	२६
निब्बेधियपरिषायो, धम्मपरिषायो	११५, १२१
निम्मलो	४२२
निम्मानरतिनो, देवा	३२, ४६, २४४, ३४०, ३४२, ३४१

निरयगमनीया, सासवा	११६
निरयवेदनीय, कम्म	१२०
निस्सयो	४२८
निस्सारणीया धातुयो, छ	१२, १५
निस्सुत्ता, सोत्तिपो	२६४
नीवरणानि, पञ्च	६६
नेवसम्भापिमुत्तो	८७
नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतन	३६४, ३६५
नेसादकुल	६४
न्हातको, न्हातता	२६४

प

पञ्चया, ऋदु	२७१, ४००, ४०१
पच्चयो, ऋदुमो	२७२
- अतुत्यो	२७२
- छट्ठो	२७२
- तत्तिमो	२७२
- दुत्तिमो	२७२
- पञ्चमो	२७२
- पठमो	२७२
- सत्तमो	२७२
पच्चुप्पन्न, मज्जे	१०६
पच्च, अनुसतिट्ठानानि	४०, ४२
- इन्द्रियाणि	२४६
- धौरम्भागियानि सयोजनानि	६१, १६२, २०३, ३२६
- वामगुणा	११६
- नीवरणानि	६६
- वलानि	२४६
पच्चमो, अत्थरियो अस्सुत्तो धम्मो	३१७, ३२०
पच्चालान	३४६, ३४३, ३४६
पञ्जात्ता, वण्हाभिजाति	६३
- नीलाभिजाति	६३
- परमसुक्काभिजाति	६३
- सोहिताभिजाति	६३
- सुवनाभिजाति	६३
- हविदाभिजाति	६३
पञ्जापन	१५३, १५५
पञ्जापन	१५३

देवानगिन्दो, सनरा	२२१, २८०
देविन्दो	२२२
दोषचस्तता	२६
दोसगि	१८४, १८६, १८७
द्वयद्वयसमापत्ति	१६८

घ

घनानि, सत्त	१५४, १५६
घम्मगारवता	१२७
घम्मञ्जू	२४०
घम्मपरियायो, निब्बेधिकपरियायो	११५, १२१
- विसयोपो	१६६, १६८
घम्मा, यद्दु	४६, ४७, १२५, १२७, १३१
	१३२, १४६, १५०, ३६७, ४११, ४२६
- ठित्तिभागिया	१३०
- सपो	२६, १४४, १४५
- निब्बेधभागिया	१३०
- विज्जाभागिया छ	५०
- विसेसभागिया	१३०
- सत्ता	१७१, २६८
- सम्परायद्विताम	३८०
- हानभागिया	१२६
- हेतुसम्पत्ता	१४१
घम्मानुधम्मव्यटिपत्तो	३८६-३८८
घम्मानुस्सत्ति	७
घम्मिको, प्रायस्मा	७८-८०
- ब्राह्मणो	८१
घम्मो, अत्तानुदिट्ठि	१४६
- अयम्मचरिया	१४६
- अमिच्चसञ्जा	१४६
- अनिक्खे दुक्खसञ्जा	१४६
- अनुस्सतानुत्तरिय	१४६
- अय्यमादगारवता	४६, ४७, १७४-१७६
- भरति	१४६
- असन्नुद्विता	१४६
- अत्तमजञ्ज	१४६
- अत्तवरो	१४७
- अत्तादसिद्धि	१४६
- आनिसमाचारिको	१२५, १२६

घम्मो, इन्द्रियेण अगुत्तद्वारता	४६, १४८, १७१
- उद्धण्व	१४७
- गम्मारावता	४६, १४८, १७१
- कामधातु	१४६
- वगमवितवको	१४५
- कामसञ्जा	१४५
- कामदुज्जरित	१४५
- चतुत्थो	२२६
- चागानुस्सत्ति	१४६
- चेतसो विकल्पो	१४७
- छट्ठो	२२७
- तत्तियो	२२६
- वरतानुत्तरिय	१४६
- दुक्खे अगुत्तसञ्जा	१४६
- दुत्तियो	२२६
- देवतानुस्सत्ति	१४६
- दोषचस्तता	१४७
- घम्मगारवता	४६, ४७
- घम्मानुस्सत्ति	१४६
- निहारावता	४६, १४८, १७१
- निरोधसञ्जा	१४६
- पञ्चमो	२२७
- पटिगन्धारगारवता	४६, ४७, १७४-१७६
- पठमो	२२६
- पमावो	१४७
- पहानसञ्जा	१४६
- पापमितता	१४७
- पारिवरियानुत्तरिय	१४६
- वृद्धानुस्सत्ति	१४६
- व्यापादधातु	१४६
- व्यापादवितवको	१४५
- व्यापादसञ्जा	१४५
- भस्सारावता	४६, १४८, १७१
- भोजने घम्मसञ्जुता	४६, १४८, १७१
- मनोदुज्जरित	१४५
- महिच्छता	१४६
- मिच्छादिट्ठि	१४६
- तानानुत्तरिय	१४६
- वक्कीदुज्जरित	१४५

पुरिसदोषो, सतमो	३०४	प्राज्ञाणो, उज्जयो	३७८
पुरिसपुग्गवा, अट्ट	८	- जाम्बुस्तोणि	७५, १६४
पुरिसस भरिमायो, अट्ट	२२३	- धम्मिको	८१
पूरणो, कस्सपो	६३	- वाहितत्ता	२६४
- गह्वपति	१४६	- वस्सवज्जरो	१६५, १६८
पेत्तणिको	२१	- वेरल्लो	२८७, २६२
पेत्तिविसयगमनीया, आसवा	११६	भ	
पेत्तिविसयवेदनीय कम्मं	१२०		
पोषधरणिमा तीरे, गम्भराय	१६७, २८४	भगवतो सावकसङ्घो, उज्जुप्पटिपधो	८
पोषधरणिमाय, सामगासके	२८	- आचप्पटिपधो	८
		- सामोचिप्पटिपधो	८
		- सुप्पटिपधो	८
फग्गुवी, आयस्मा	६०, ६१, ६३	भगिनी च भरिया	२२४
फल्सा वाचा	३४६	भगिनीसमा	२२५
फत्थनिरोधो, मज्जे	१०६, १०८	भगुनो	१६६
फत्थसमुदयो, दुत्तियो अन्तो	१०६, १०८	भग्गेनु बिहरति, भगवा	१७-१६, २१८, ३३०-३३२, ३६२
फत्सो, एको अन्तो	१०६, १०८	भत्ताकिलमयो	३८
घ		भस्तिको, गह्वपति	१४६
		भपतप्पा	१४४
घग्गुनं, दुग्गल लोकास्मि	६६	भवरागसयोजनं	१४६
घलानि, अट्ट	३२६	भवरागतनुसयो	१४७
घाराणसिप बिहरति, भग्गवा	१०१, १२६	भवा, लयो	१४३
- बिहरन्ति, घेरा भिक्खु	६८	भवासवो	११६
वासा, उज्जत्तिवला	३२६	भस्सारागता	२६
वाहितत्ता, प्राज्ञाणो	२६४	भास्साजस्य	१६६
विम्बी, उपासिका	४२८	भावितत्ता	२४६
वुडानुत्तसि	७, ६	भिक्खु, प्रनिविलत्तपुरो	१३४
वोग्गझाणि, सत्त	२४६	- धनोत्तणी	१३५
वोग्गजा, उपासिका	४२८	- धव्वापज्जारागो	१३३
व्यवपज्ज	३७५	- अत्तनुट्ठिवद्धवो	१३४
व्यापादयित्तवर्गं	१३१	- धरराद्धो	१३५
व्यापादं	१३०	- अहिस्सिको	१३५
ब्रह्मनामिवा, देवा १०, ३२, २००, २१०, २४४, ३४०		- धारस्सिज्जो	१००
ब्रह्मपरिहा	३६५	- धारद्विविरिणो	१३५, १३६
ब्रह्मलोके	२१०	- भालोचयहुतो	१३४
बह्वा, सित्तो	२१०	- मीत्तप्पी	१३५
ब्राह्मणपरिहा	२१४, ३६५	- वाग्वे अत्तपेक्को	१३५
ब्राह्मणमहासातपुत्र	६५, ६६	- साविक्कणी	१३५
बाह्मणो	४२२	- कुम्भेणु धम्मेणु उत्तरि	१३५
- उग्गतमरीचो	१८४, १८५, १८८		

पञ्चावासनलेपनसम्पत्तो	२३८	पुगलो, उभतोभागविमुक्तो	१५८
पञ्चासम्पदा	३७७, ३८०, ३८१, ४०८	- उम्मुज्जित्वा, द्विती	१५९
पटिपसयोजन	१५६, १५७	- त्रिणो	१६०
पटिधानुसयो	१५७	- निमुञ्जति	१५९
पटिञ्जातकरण	२६३	- पतरति	१६०
पटिगाहकान तीणज्ञानि	५१	- पटिगाधयत्तो	१६०
पटिसम्मिदा चतस्सो	१७८	- विपत्सति	१६०
पटिसारणीयकम्म	४२७	- कामसन्निध	१५८
पठमो, अञ्जरिमो अम्भुतो धम्मो	३१६, ३१८	- दिट्ठियत्तो	१५८
पठम ज्ञान	२६०, ३३१	- दुतियो	२६६
पण्डिता, निव्वस्तिवला	३२६	- धम्मानुसारी	१५९
पदुमा, उपासिका	४२८	- पञ्चाविमुक्तो	२६६
पब्बते, पिग्गाकुटे	५५, ७८, १६४	- पठमो	२६६
- सल्लेप्पके, वटजालिकाय	२७६, २८०	- सार्कि निमुग्गो	१५९
परनिम्मितवसवत्तिनो, देवा १०, ३२, ४६, २४४,		- सद्धानुसारी	१५९
३४०, ३४२, ३४१, ३४३, ३४४, ३४७		- सद्धानुमुक्तो	१५८
परिव्वाजको, सोल्लियतीवको	७०	- सोरतो	६३, ६४
परिपन्तकत्तस्स दुक्ख	१४१	पुञ्जकिरियवत्थुनि, तीणि	३४०, ३४२
परिसञ्जू	२४१	पुञ्जाभिसन्दा, मट्ट	३४४
परिसा, मट्ट	३६५, ३६६	पुञ्जाभिसन्दो, मट्टमो	३४५
- चतस्सो	२८३	- चतुर्थो	३४५
परिहानिया धम्मा, तयो	२६	- छट्ठो	३४५
परिवेकाधिमुक्तो	८७	- ततियो	३४५
पसेनदि, कोसलो	५६	- दुतियो	३४५
पहारादो, मसुरिन्दो	३०६	- पञ्चमो	३४५
पाशाविपातो	३४५	- पठमो	३४५
पातुमायो दुल्लभो लोकाहिम, छत्र	१४१	- सतमा	३४५
पापमितता	२६	पुण्ययो, घायस्मा	४१६
पापसम्भवद्धो	३७६	पुञ्चारामे, मिगारमातुपासादे	४६, ३१२, ३४२, ३६२
पापतहायो	३७६	पुराणो बह्वनारी	६२, ६३
पाराधने, मेत्तेय्यपण्हे	१०६, १०८	पुरिससल्लुङ्गा, मट्ट	३०१, ३०२, ३०४, ३०५
पारिचरियानुत्तरिय	७, ४२-४५	पुरिसपत्तियो, सत्त	२०८, २०९
पिगुणा वापा	३४६	पुरिसदोसा, मट्ट	३०१, ३०२, ३०५
पुक्कसदुत्तं	६४	पुरिखदोसो, मट्टमो	३०५
पुग्गलपरोपरञ्जू	२४१	- चतुर्थो	३०३
पुग्गलत्ता, कोपमानो अधिगता	६४, ६५	- छट्ठ	३०४
पुग्गला, उद्वरूमा	१५८	- ततियो	३०३
- घ	६३	- दुतिया	३०२
- गत	१५८, २६६	- पञ्चमो	३०४
		- पठमा	३०३

पुरिसदोतो, सतमो	३०४
पुरिसपुग्गवा, अट्ट	८
पुरिसस भरियायो, अट्ट	२२३
पूरजो, वस्समो	६३
— गह्पति	१४६
पेत्तणिको	२१
पेत्तिविद्यमननीमा, आसवा	११६
पेत्तिविद्यमवेदनीय वम्म	१२०
पोत्तरणिवा तीरे, पागराय	१६७, २८४
पोत्तरणिदाव, सामगामवे	२८

फग्गुनो, धामस्मा	६०, ६१, ६३
फग्गा वाचा	३४६
फस्सनिरोधो, भग्गे	१०६, १०८
फस्समुदयो, दुत्तियो अन्तो	१०६, १०८
फस्सो, एको अन्तो	१०६, १०८

व

वग्गुन, दुग्ग लोकास्मि	६६
वत्तानि, अट्ट	३२६
वाराणसिय विहरति, भग्वा	१०१, १२६
— विहरन्ति, चेरा भिक्खु	३८
वाता, उज्जात्तिवत्ता	३२६
वाहितत्ता, ब्राह्मणो	२६४
विन्नी, उपासिका	४२८
वुद्धानुत्पत्ति	७, ६
वोग्गज्झानि, रात्त	२४६
वोग्गा, उपासिका	४२८
व्यग्गपज्ज	३७५
व्यापादवित्तक	१३१
व्यापाद	१३०
बह्मकामिका, देवा १०, ३२, २००, २१०, २४४, ३४०	
बह्मपरिया	३६५
बह्मलोके	२१०
बह्म, तिस्सो	२१०
ब्राह्मणपरिया	२१४, ३६५
ब्राह्मणमहासातकुल	६५, ६६
बाह्यणो	४२२
— उण्णत्तरीरो	१८४, १८५, १८८

ब्राह्मणो, उज्जयो	३७८
— जाणुस्सोणि	७५, १६४
— धम्मिको	८१
— बाहितत्ता	२६४
— वस्सकारो	१६५, १६८
— वेरज्जो	२८७, २६२

भ

भगवतो सावत्तसङ्घो, उण्णुत्तिपत्तो	८
— व्यापण्डियालो	८
— सामीचिप्पटिपत्तो	८
— सुप्पटिपत्तो	८
भगिनी च भरिया	२२४
भगिनीसमा	२२३
भग्गुनो	१६६
भग्गेसु विहरति, भग्वा	१७-१८, २१८, ३३०-३३२, ३६२
भक्तकिलमयो	३८
भल्लिको, गह्पति	१४६
भवत्तण्हा	१४४
भवरायसयोजन	१५६
भवरायानुसयो	१५७
भवा, तयो	१४३
भवासयो	११६
भस्सारामत्ता	२६
भाट्टाजस्स	१६६
भावितत्ता	२४६
भिक्खु, धनिविल्लसपुरो	१३४
— अनीत्तणी	१३५
— सव्यापज्झारानी	१३३
— अत्तन्तुद्धिबहुलो	१३४
— अस्सदो	१३५
— अहिरिको	१३५
— आरज्जिज्जो	१००
— आरद्धनिरियो	१३५, १३६
— आत्तोक्कहुलो	१३४
— ओत्तणी	१३५
— कावे अनवेत्तयो	१३५
— साप्पेस्सो	१३५
— कुत्तत्तेसु धम्मेषु उत्तरि	१३४

भिक्षु, कुसीतो	१३५	भिक्षु, श्रोतपिबो	१७०
- गणरतो	१२६	- धम्मविचयसम्बोज्झं भावेस्सन्ति	१७०
- गणारामं अनुपुत्तो	१२६	- निरोपसञ्जं भावेस्सन्ति	१७१
- गणारामो	१२६	- पञ्जवन्तो	१७०
- गहातिचीवरधरो	१००	- पस्सद्वितम्बोज्झं भावेस्सन्ति	१७०
- गामन्तविहारी	१००	- पद्दानसञ्जं भावेस्सन्ति	१७१
- दुप्पञ्जो	१३५	- पीतिसम्बोज्झं भावेस्सन्ति	१७०
- दुस्सोलो	१३५	- बहुस्सुता	१७०
- धम्मञ्जू	२३६	- विरागसञ्जं भावेस्सन्ति	१७१
- धम्माराभो	१३३	- विरियसम्बोज्झं भावेस्सन्ति	१७०
- न अपायकुसलो	१३३	- सतिमत्तो	१७०
- न आपकुसलो	१३३	- सतिसम्बोज्झं भावेस्सन्ति	१७०
- न उपायकुसलो	१३३	- समाधिसम्बोज्झं भावेस्सन्ति	१७०
- न महिच्छो	१३५	- हिरीमन्तो	१७०
- निम्पपञ्चारामो	१३३	भिक्षको	४२२
- नेमन्तनिको	१००	भुम्मा, देवा	२४४
- पञ्जवा	१३५, १२६	भुगिचालस्स पातुभावाय, षट्ठमो हेतु	४०१
- पविबेकारामो	१३३	- चतुत्थो हेतु	४००
- पद्दानारामो	१३३	- छट्ठो हेतु	४००
- पिण्डपातिको	१००	- तत्तियो हेतु	४००
- पमुकूलिको	१००	- दुत्तियो हेतु	४००
- भाषनारामो	१३३	- पञ्चमो हेतु	४००
- महिच्छी	१३५	- षष्ठो हेतु	४००
- मुट्ठस्सति	१३५	- सप्तमो हेतु	४०१
- योगवद्दमो	१३४	भेसवज्जायने, मिगदाये	१७-१६, २१५
- विनयधरो	२६०	भोजने अमराञ्जू	१३२
- वेदवहुलो	१३४	म	
- गङ्गनिपरतो	१२६	मगससि, गीरातो	६४
- गङ्गनिवारामो	१२६	मगधानं	३४६, ३४३, ३४६
- सतिमा	१३६	मगो षट्ठङ्गिको, धरियो	११७
- सदी	१३५	मन्दरियसयोगं	१५७
- सीत्तया	१३६	मन्दानं	३४६, ३४३, ३४६
- हित्तिमा	१३५	मतागवामिना, देवा	३६२
भिक्षुनीवाश्चमम्भुति	४२८	मनुजा, उपातिपा	४२८
भिक्षु, सनत्तगञ्जं भावेस्सन्ति	१७१	मनुजरोरगमनीया, धानवा	११६
- सनिक्कगञ्जं भावेस्सन्ति	१७०	मनुजगोत्रधेनीयं, बम्भं	१२०
- समुत्तगञ्जं भावेस्सन्ति	१७१	मनोगर्धं पटमं	१८६
- सारीनगञ्जं भावेस्सन्ति	१७१	मत्तगञ्जं	१८८, १८६
- सारद्विविषा	१७०	मत्तगञ्जं	२४, ४०४, ४०५
- उरेत्तागम्बोज्झं भावेस्सन्ति	१७०		

मलानि, अट्ट	३०५	मिगारो, रोहणेयो	१५५
मल्लानं	३४६, ३५३, ३५६	मिच्छाआजीवा	३३८
मल्लिका, उपासिका	४२८	मिच्छाकम्मन्ता	३३८
महाकच्चायनो, आयस्मा	२०, ३३, ३६	मिच्छादिट्टिका	३३८
महाकप्पिनो, आयस्मा	२०	मिच्छावावा	३३८
महाकत्तनो, आयस्मा	२०	मिच्छावायामा	३३८
महाकोट्टिको, आयस्मा	२०, १०१	मिच्छासङ्कप्पा	३३८
महानुन्दो, आयस्मा	२०, ६८	मिच्छासत्तिनो	३३८
महानामो, सक्को	७, १४६	मिच्छासमाधिनी	३३८
महापजापती, गोवमी	३६८, ३७०, ३७३	मुट्टस्सच्च	१३२
महापुरिषवितक्का, अट्ट	३३३	मुते अमुतवादिता	३६५
महात्राद्या	२२१, २२२	— मुतवादिता	३६५
महामोग्गल्लानो, आयस्मा	२०, ४७, ४८, ५०, २००	मुत्ता, उपासिका	४२८
	२१०, २१२, २२०, ३१३	मुत्ताभादा	३४६
महावने, कूटाभारसालायां	२१३, २६३, २१५, ३५५,	मृगपन्थो, सत्त्वा	८३, ८४, २५६
	३६६, ३७३, ३७४, ३६६	सेण्डको, गहपति	१४६
महियवरपुत्तिमि विहरति, आयस्मा उत्तरो	२७६, २८०	सेत्तम्यपञ्जे, पारायने	१०६, १०८
मही	३०७	भोहगि	१८४, १८६, १८७
मायधमहामती, वस्त्रकारी ब्राह्मणो	१६५, १६८	भोद्धिमसीवको, परिम्भाजको	७०
माता व भरिया	२२४		
मातासमा	२२३	य	
मातुगामा, कोपवला	३२६	यथा दिवा तथा रति	४१
मातुगामो, भागसम्पन्नो	३६५, ३६७	यथाभूतज्जाणदस्सनं	२२६, २३०
— पञ्ज्यागम्पन्नो	३६५, ३६७	यथा रति तथा दिवा	४१
— भत्तु मत्ताप भरति	३६५, ३६६	यमदग्गिनो	१६६
— सङ्गहितपरिज्जो	३६५, ३६५	यमुना	३०७
— सद्धाप्रप्पन्नो	३६५, ३६७	यामा, देवा	१०, ३२, २४४, ३३६,
— सम्मत्तं धनुरक्काति	३६६		३४४, ३५०
— सीससम्पन्नो	३६५, ३६७	येगुम्यसिपा	२६३
— मुत्तापिहितमन्तो	३६५, ३६५		
मानसंयोजन	१५६, १५७	र	
मानानुमवो	१५७	रट्टिनो	२१
मानो	१३२, १४४	रपत्ताखुत्तं	६४
मारपरिणा	३६५	रागगि	१८४, १८६, १८७
मिगारो, इगिनरने	३८, १०१, १०६	रात्रगहेविहरति, भगवा उ=	८४, ८३, १६४, १६८,
— भेगवज्जायने	२१८		२०६, ३२५
मिगारागा, उपासिका	६७, ६५	— सारिपुत्तो	२५
मिगारपापा, विनाया	१५२	रात्रमहानती, जणो	१५५
मिगारमातुगामो, पुम्मारामे	५६, ३१२, ३१२	रात्रा, वीरयो	८१

राजानो, इस्तरिगवला,	३२६	विज्जानाणद्धिति, चतुत्था	१८३
राजा मागधो, अजातसत्तु	१६४, १६५	- छट्ठा	१८४
रुचि, उपासिका	४२८	- सत्तिया	१८३
रूपभवो	१४३	- दुत्तिया	१-३
रूप, बुत्तियो अन्तो	१०७	- पञ्चमा	१८३
रेवतो, आयस्सा	२०	- षठमा	१८३
रोहणेम्भो, मिगारो	१५५	- सत्तमा	१८४
ल		विज्जानाणद्धितिभो, सत्त	१८४
लपग	१३२	विज्जानाण, भज्जे	१०७
लाभानुत्तरिय	७, ४२-४५	विज्जानाते, अविज्जानातवादिता	३६५
लोचघम्मा, भट्ट	२७५, २७६	- विज्जानातवादिता	३६५
व		विभवत्तम्हा	४२२
वज्जान	३४६, ३५३, ३५६	विमलो	४२२
वचीसत्त्व, बुत्तिय	१८६	विगुत्तो	३६४
वज्जीन	३४६, ३५३, ३५६	विमोक्खा, भट्ट	३६५
वज्जीमु विहरति, भगवा	३१८	विमोक्खो, भट्टमो	३६५
वट्ठि, दुक्खा लोचरिग	६६, ६७	- चतुत्थो	३६५
वयवसमा	२२३	- छट्ठो	३६४
वपा व भरिया	२२४	- सत्तियो	३६४
वसवत्ती, देवा	२२१, २२२, ३४२	- बुत्तियो	३६४
वससमारो, वाहालो	१६५, १६८	- पञ्चमो	३६४
वस्सावासो	३३६	- षठमो	३६४
वामनरत्त	१६६	- सत्तमो	३६४
वामदेवस	१६६	विरियवत्तवत्तो, भरियवत्तवत्तो	२३७
वातेट्ठस्म	१४६, १६६	विरियवत्त	१४२
विग्गाहिक्कगं	२२०	विवादनूत्तानि, छ	५०, ५१
विचयो, गहपति	१४६	विवासा मिगादमात्ता, उपासितार	३४२, ४२८
विचिणिच्छानुमयो	१५७	विद्ययोगो, धम्मपरिवायो	१६६, १६७
विचिणिच्छानुमोज्ज	१५६, १५७	- संयोगो	१६६, १६७
विचिणिच्छ	१३०, १३८	विहिताविहव	१३१
वित्रयमाहिरो, गहपति	१४६	विहितामाज्ज	१३१
विज्जाभागियो पम्पो, अविज्जासज्जा	५०	वेदू	२६५, ४२२
- अनिचो दुक्कमज्जा	५०	वेदना, अदुक्कमगुत्ता	११७
- दुक्को भासमज्जा	५०	- दुक्का	११७
- निरोधमज्जा	५०	- गुत्ता	११७
- वरिमज्जा	५०	वेदनाहिरोयो, वरसनिरोयो	११८
- विरामज्जा	५०	वेदनाहि विरामज्जयो, वरयो	११७
- विज्जा-उपासता	१६५	- विरायो	११८
		- विरमता	११७

वेदेहिमुत्तो, नागयो अजातसत्तु	१६४, १६५	सतिबलं	१५३
वेनकुलं	६४	सतिविनयो	२६३
वेरञ्ज्याय विहरति, भगवा	२८७, ३०६	सत्त, अम्बी	१८४
वेरञ्ज्यो, ब्राह्मणो	२८७, २८२	— अञ्छरिया अञ्जुता धम्मा	३२१
वेसानियं विहरति, भगवा	१६३, २१३, २३०, २६३, ३१५, ३५५, ३७३, ३७४, ३८६	— अविहरणसम्पदा धम्मा	२६३
वेसाली	३६६, ३७६	— अनुसया	१५७
वेस्सवणो, महाराजा	२००, २०२, २८०	— अपरिहानिया धम्मा	१६६, १६४, १६७—१६८
वेत्तामित्तस्य	१६६	— असद्धिम्मा	२६५
वेळुकम्भको, नन्दमाता	५१, २००	— उदकूपमा पुण्डला	१६०
वेळुकम्भको	२०१	— उपासकस्त परागवा	१७३
वेळुपणे	५५	— सम्भवा	१७३
वोहारवेपवका, सञ्ज्या	११८	— घनानि	१५४, १५६
स		— घम्मा	१७१, २६४, २६८
		— निदसवत्थूनि	१६२
		— पुण्डला	१५६, २६६
		— पुरिगतियो	२०८, २०९
		— पुरिसुत्ता गरिवायो	२२३
		— योग्यज्ञा	२४६
		— विज्जाणद्वितीयो	१८४
		— सञ्ज्या	१८८, १६४
		— सद्धम्मा	२६५
		— समाधिपरिक्खारा	१८४
		— सधोजनानि	१५६, १५७
		सत्तमो, अञ्छरियो अञ्जुता धम्मो	३१७, ३२०
		सत्तहि मगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खित	२३६
		सत्ता, अरको	२५७, २५६
		— अरनेमि	८३, २५६
		— कुडालको	८३, २५६
		— ज्योतिषालो	८३, २५६
		— मृगपक्षो	८३, २५६
		— सुनेत्तो	८३, २५६
		— हरिपत्तलो	८३, २५६
		सत्थारी, छ	८४
		सत्थुमारवता	१२७
		सहे, उमो	४
		सद्धम्मनियतो	१४१
		सद्धम्मा, सत्त	२६५
		सद्धापरं	१८३, १५४
		सद्धान्त	१५२
सकदागामिपत्तो	९२		
सकदागामी	३११, ३८३		
सकिं निमुग्गो, पुमाली	१५६		
सक्कायदिट्ठि	१३८		
सक्कायनिरोधो	१०७		
सक्कायसमुदयो, दुत्तियो अन्तो	१०७		
सक्कायो, एको अन्तो	१०७		
सक्केसु विहरति, भगवा	७, २८, ३२४, ३६८		
सक्को, वेदान्तिन्वो	८२, २२१, २८०		
— महानामो	७, १४६		
सखी च भरिया	२२५		
सखीसभा	२२३		
सहोप्यवे, पथ्यते वटवासिकाय	२७६, २८०		
सङ्गणितारामता	२६		
सङ्गुमारवता	१२७		
सङ्गानुससति	७, ६		
सञ्ज्यानिरोधो, कस्सनिरोधो	११८		
सञ्ज्यानि निदानागम्यो, कस्सो	११८		
— विपाको	११८		
— वेमसत्ता	११८		
सञ्ज्या, सत्त	१८८, १६४		
सतिशेमारको, भरियावको	२३८		
सतिपट्टानानि, पत्तारि	६६, २४६		

सदात्मपदा	३७७, ३८०, ४०८-४१०	सामगामके, पौषधरणिषाय	९८
संदेसिको, अरियसावको	२३६	सामावती, उपासिका	४२८
सन्धागारे	२६३, २६४	सारगो, उपासको	१४६
सन्दिट्टिको, घम्भो	७०, ७१	सारणीया घम्भा, छ	११, १२
सन्धातो, गहपति	१४६	सारन्दद, चेतिय	१६३
सप्पुरिसदानानि, ग्रहु	३४२	सारिपुत्तो, आयस्मा १५, १६, २०, ५५, ७४, १७६, १७८-१८०, २००, ३०५, ४११, ४१३	
सम्बफालिफुल्लो	२४४	सावरियम विहरति, भगवा ३, २०, ४१, ५६, ७२, १५१, १५२, २७०, ३१२, ३४७, ३५२, ३५६, ३६२, ३६४	
सम्बलोके अतभिरतराब्जा	१८८, १८९	सिक्खानारवता	१२७
समजीविता	३७६, ३७८, ३७९, ४०८, ४०९	सिक्खानुत्तरिय	७, ४२, ४५
समणपरिता	२१४, ३६५	सिक्खानु, वीसु	१४३
समणब्राह्मणा	३२६, ३३८	सिब्बिनी	१०६
समणो गौतमो, अकिरियवादो	२६५, २६६	सिरीसा, उपासिका	४२८
- भगवन्भो	२६०, २६५, २६७	सौतवनास्मि	८५
- अस्तासको	२६५, २६७	सीलघन	१५३, १५४
- उच्छेदवादो	२६५, २६६	सीलम्बतपरामास	१३८
- किरियवादो	२६५, २६६	सीलयती	३६१, ३६३
- जेपुब्बो	२६५, २६६	सीलसम्पदा	३७७, ३७८, ४०८-४१०
- तपस्वी	२६५, २६६	सीलानुस्सति	७, ९
- वेनयिको	२६५, २६६	सीही, सेनापति	२१३, २१५, २६३, २६४, २६७, २६९
- सुत्तन्न घम्भान समित्ता	२६४	सुक्कामिजातियो	६५, ६६
समया, छ	३६	सुखा वेदना, एको अन्तो	१०७
समाधिपरिक्खारा, सत्त	१८४	- निरामिता	११७
समाधिबल	१५३	- सामिसा	११७
सम्पदा, ग्रहु	४०८, ४०९	सुजाता, वरमुष्टा	२२३, २२४
सम्परामहिताय, घम्भा	३८०	सुञ्जन्नहूपगो	२२२
सम्फम्पलाभो	३४६	सुत्तपन	१५३, १५४
सम्पन्धवानाभि, वत्तारि	२४६	सुत्तना, उपासिका	४२८
सम्माभाजीवो	१८४, ३३८, ४२६	सुत्तावुयो, अरियसावको	२३७
सम्माकम्मतो	१८४, ३३८, ४२६	सुत्ते, मसुत्तवादित्ता	३६५
सम्मादिट्ठि	१८४, ३३८, ४२६	- सुत्तावादिता	३६५
सम्मासद्धयो	१८४, ३३८, ४२६	सुत्तरी, गहपति अनामपिण्डवा	१४६
सम्मासति	१८४, ३३८, ४२६	सुनिम्मितो, देवपुत्तो	३४२
सम्मावापा	१८४, ३३८, ४२६	सुत्तरो, सत्था	८३, ८४, २५६
सम्मावापामो	१८४, ३३८, ४२६	सुत्तधिट्ठो, निप्रोषराजा	८०, ८२
सम्मात्तनाधि	१८४, ३३८, ४२६	सुत्तवाता, वाळिवधीता उपासिका	४२८
सम्मुदाकिनयो	२६३		
सरथू	३०७		
सवनानुत्तरिय	७, ४२-४५		
साट्टुगितो	२३		

उभयस्य कटगाहो	६८	तस्मा हि अस्तकामेन	२२२
एक पि ने पाणमदुद्रुचितो	२७०	तस्मा हि नारी च नरो च सीलवा	३५२, ३५५, ३५८
एतास्मि य विज्यति अन्तरे धन	३५२, ३५४, ३५८	तस्त सम्गाविमुत्तस्त	६८, ८६
एते खो अपरिहृत्निमे	१७२, १७३	तस्मानुरोषा अथवा विरोषा	२७६, २७८
एते खो परिहृत्निमे	१७२, १७३	तस्माहं धम्ममञ्ज्जाय	३३६
एते च जत्वा सतिमा सुमघो	२७६, २७८	तादिस भिक्खुमासज्ज	८५
एतेहि बलवा भिक्खु	१५२, १५३	सुलभतुल य सम्भव	३६२
एत खो परम ज्ञाण	६८	ते सेमप्पत्ता सुखिणो	३१
एत हि वग्गनं दुक्ख	६८	तेषु पुत्तो जदा सतो	३३०
एव जत्वा यथामूर्त	६८	दस्सन् भावित्तान	१७२, १७३
एव यजित्वा मेधावी	५३, ३५३	यासिहिमं पुक्ख लोके	६७
एव सम्पन्नसीलेसु	३३८	विदुषम्महित्त्याय	३७८, ३८१, ४०८, ४११
एसो खो अरियविनये	६८	हुद्व ददाति नित्ती	१७७
एसो हेतु महत्त्वस्त	२२२	धुम्मङ्कुय पदस्सीति	२२८
ओम्भित्वा मत्त सन्ध	३३६	धम्मने रज्ज कारेतवा	२२२
कल्याणमित्तो सुवचो	१७६	न इतो बहिष्ठा अञ्ज	१७२, १७३
कायदुच्चरित गत्वा	६७	न चापि सीरिय भत्तार	३६१, ३६३
कारण्डव निद्धमध	२८७	न तापुरुष आशीदे	८५
कुब्धो अत्थ न जानाति	२२७	नाग वो कितयिस्सामि	६१
कुब्धो हि पितरं हन्ति	२२८	निद्धमित्तान पापिज्जे	२८७
कोषणो दुब्बग्घो ह्वीति	२२७	निरामगग्घा कण्ठोविमत्ता	८५
कोपसम्मदसम्मतो	२२७	निविट्ठसद्धो पूजेति	३४३
सणातीता हि सोचन्ति	३३०	नेक्कम्म अधिभुत्तस्त	८६
गुग्घु च तस्त अस्खाति,	१७७	नेव विप्पटित्तास्सि	३४३
चवकवत्ती अहं राजा	२२२	दञ्च मौवरणे हित्वा	६८
चत्तारो च मटिपप्पा	३८३, ३८४	पट्टुचित्ता अहितानुक्कम्पी	२२४
चन्दो च सुत्थो च उभो सुदस्सना	३५२, ३५४, ३५८	दस्स पुञ्ञान विपाअ	२२२
जातिमरणसत्तार	३३०	पसादो चत्त भिक्खुसु	१७२, १७३
जोतिपालो च गोविन्दो	८५	पाण न हज्जे न चदित्तमादिमे	३५१, ३५४, ३५७
तण्हानख्खाधिमुत्तस्त	८६	पियो ण भानदीयो	१७७
ततो अनुचरति न	६७, ६८	पुज्जेव दाना सुमती	५२
ततो कामेन वाचाय	२२७	पूजेति सहयम्मने	३४३
तथेव अरियविनायो	६७, ६८	बहूय बत्त मत्थाय	३४३
तथेव सीने पज्जोतो	६१	महं हि अस्तगा वृत्ता	३३०
तपनीयानि जम्मानि	२२८	मय दुत्तं च रोषो च	३८२
तपो च बहूपरिणं	६१	मय दुक्ख रागो वण्डी	३०
तविदं सम्मुखीमूर्तं	३३०	भुज्जति मनवज्जानि	६१
तस्मा उद्धं च सीलं च	१५४-१५६	भूतहन्वानि पम्मानि	२२८
तस्मा शम्पदभावद्धी	३३८	मनुसमूर्तं सम्बुद्ध	६०

मनुस्त्वार्म लदान	३३०	यं समयेन पत्तव्यं	४२२
मम सङ्क्षुण्णमज्जाय	३३६	खामो अत्तामो च यत्तायसो च	२७५, २७८
मलित्थिमा दुज्जरितं	३०५	तोके अत्ता यथाभूतं	३३६
महाग्निनी व जसितो	६१	वाणिजो व अतीउरथो	३३०
माल न धारे न च गन्धमाकरे	३५१, ३५४, ३५७	विज्जाचरणसम्पन्ने	३३८
मेतस्स चित्तस्स सुभावितस्स	२७१	वीतकोधा अत्तायासा	२२८
यजमानानं मनुस्सान	३८३, ३८४	वीतरागा वीतदोसा	५२
यतो च भिक्षु प्रातापी	३८२	वीतरागो वीतदोसो	६२
यत्थ सत्तो पुयुरज्जो	३८२	सङ्क्षुण्णरागो पुरिसस्स कामो	११६
यथापि उदके जातं	६१	सति गीवा सिरो पज्जा	६१
यथापि छित्ते सम्पन्ने	३३८	सत्तनत्तुं महाभङ्गा	२२२
यथापि जेट्ठा भगिनो	२२४	सत्तुगघ धम्मगघ	४७, १७५
यथा मे अहु सङ्क्षुण्णो	३६६	सदाधनं सीतधनं	१५४, १५६
यथा मेतं अमुसलं	३२८	सदावलं धिरियं च	१५२, १५३
यहि एताभि ठानानि	१७७, १७८	सदासीलेन सम्पन्ना	३६६, ३६७
यस्स एते घना अरिय	१५४, १५६	सदा हिरियं कुसलं च दानं	३३७
या एवं यत्तति नारी	३६१, ३६३	सदो सीलेन सम्पन्नो	३७८, ३८१, ४०८, ४१०
या चीप दिस्वान पतिं पमोदति	२२५	सत्तवाचो जनवति	२८६
या चीप भरिया वचना ति बुज्जति	२२५	सब्बकामेहि सम्पन्ने	२२२
या चीप माता भगिनी सखी ति च	२२५	सब्बेत्तं सो हितो होति	३४४
याप भावु भवो पोसो	२२८	सयं आचमयितवान	५२
या सम्मदा होति हितानुग्गिनी	२२४	सब्बसंघोजनतीतं	६०
ये ते इसी बाहिरत्ता	८४	सभ्ये अक्करोपी नागो	६१
ये दस्सवानुत्तरं सदा	४५	सीतं समापि पज्जा च	३२४
ये सत्थं पाटपग्गिज्जु	३३०	सुचि पणीतं कालेन	३४३
ये सत्तइण्डं पयसि विनेत्ता	२७०	सुनेत्तो भूणक्खो व	८४
यो उमोन्ते विदित्ता	१०६, १०८	सुत्ताविहितवम्मन्ता	३६६, ३६७
यो च पपन्थं हितवान	१६, १७	सेव्यं समाहितो नागो	६१
यो च मेत्तं भावयति	२७०	सेलो यथा एकपणो	८६
यो च रत्तति अत्तानं	८५	सो भायी अस्सासत्तो	६१
यो वेत्तं सिट्ठिगणदं	८४	सो पापदम्पो कुम्भेपो	६७, ६८
यो न हन्ति न पानेति	२७१	सो सत्तपति कायेन	६७
यो न भरति सम्भरा	३६१, ३६३	सोह विनित्तङ्गामो	४२१
यो एण्णमनुसो	१६, १७	सोहोमात्तलम्पन्ना	३६६, ३६७
यो वे न अयति परा	३०६	सपोजत अणु पूत	६१
यं हत्थिया विग्गनि ताविको घन	२२४	सवट्ठमाने लोबहि	२२२
यं कुटो उररंभति	२२८	सगगाय विज्जाताय	२८६
यं निग्गनेन पणब्बं	४२१	सगग्गी च मृगायादी	२८७
यं मरग्गा ममत्ताग्गि	६०	हिरि धोत्तयत्तम्पन्ने	१७५

उपमायो

सेय्यथापि अञ्जनेसं भद्रकान् निस्तनून्	२८५, २८६
सेय्यथापि अञ्जनेसं यवान्	२८५
सेय्यथापि आकाशे	४
सेय्यथापि, आनन्द, अञ्जाराणि आदित्तानि...	११२, ११४
सेय्यथापि, आनन्द, अञ्जाराणि सीतानि...	११५
सेय्यथापि, आनन्द, गृध्रकृतो सायिकपौरिसो ..	११०
सेय्यथापि, आनन्द, पुरिसो दलितो अस्तको...	६४
सेय्यथापि, आनन्द, पुरिसो महतो तल्लकस्स पटिकन्नेव आळि बन्धेय्य...	२७३
सेय्यथापि, आनन्द, बीजानि अलण्डानि अपूतीनि...	११०, १११
सेय्यथापि, आनन्द, बीजानि खण्डानि पूतीनि...	११२
सेय्यथापि, आनन्द, यानि कानिचि कुलानि बहुस्थिकानि...	१७२
सेय्यथापि, आनन्द, सम्पन्ने उच्छुक्खेत्ते मज्झिट्टिका...	२७३
सेय्यथापि, आनन्द, सम्पन्ने सालिकखेत्ते सेतट्टिका...	३७९
सेय्यथापि, आबुसो, गानस्स वा निगमस्स वा अविदूरे...	१०३
सेय्यथापि, आबुसो, गोघो किट्ठादो दामेव वा बघो...	१०१
सेय्यथापि, आबुसो, चातुम्महापये युल्लभुसित्तो देवो...	१०२
सेय्यथापि, आबुसो, पव्वतसङ्घे उदकरह्वो निवातो...	१०४
सेय्यथापि, आबुसो, पुरिस पणीतभोजनं भुत्तापि...	१०३
सेय्यथापि, आबुसो, राजा वा राजमहामत्तो वा चतुरङ्गिगिया...	१०४
सेय्यथापि उल्लिखत्तासिके बधके	१४३
सेय्यथापि उदके	४
सेय्यथापि, देवानमिन्द्र, गामस्स वा निगमस्स वा अविदूरे महाधज्जरासि...	२८१
सेय्यथापि नाम गहपत्तिस्स कूटागरं उल्लिखत्तावलितं...	३३३
सेय्यथापि नाम गहपत्तिस्स नानाभेसज्जानि	३३३
सेय्यथापि नाम गहपत्तिस्स नानारत्तान् दुरत्तान्...	३३२
सेय्यथापि नाम गहपत्तिस्स पल्लब्धो गोमकल्बतो ..	३३३
सेय्यथापि नाम गहपत्तिस्स सालीन ओदनो विचिराकाळको...	३३२
सेय्यथापि नाम पञ्चङ्गिबस्स सुत्थिस्स	३४६, ३६०
सेय्यथापि नाम पुरिसो सुवण्णनिस्सं प्रथिवज्जेय्य .	२४५, २४६
सेय्यथापि नाम सल्लवा पुरिसो सम्मिञ्जितं वा बाहु पसारयेय्य...	४८, ४०...
सेय्यथापि नाम सुखं वर्यं भयगतकाळक सम्मदेयं रत्तनं पटिगण्ठेय्य	२६८, ३१६, ३१६
सेय्यथापि नाम पक्खी सङ्गुणो	४
सेय्यथापि पक्खि	४
सेय्यथापि परमेय्य शरीरं सीधविशाय छट्ठित्...	४१
सेय्यथापि, महागण, महागामुरो भगुपुण्णनिशो ..	३७५
सेय्यथापि, महागण, महागामुरो पक्खी सोणरत्तो	
सेय्यथापि, महाराज, महागामुरो ठितपम्भो...	

सेय्यपाणि, पहाराद, महासमुद्रो न भवेन कुणपेन सबसति	३०६
सेय्यपाणि, पहाराद, या काचि महानदिपो	३१०
सेय्यपाणि, पहाराद, या च लोके सबन्तिपो	३१०
सेय्यपाणि, व्यगधपज्ज, तुलाधारो वा तुलाधारन्तेवासी वा	३७६
सेय्यपाणि, व्यगधपज्ज, महतो लळाकस्स चत्तारि आसमुज्जानि	२७६, ३७७
सेय्यपाणि, ब्राह्मण, शम्भपिण्डिया वण्टच्छिद्राय	७६
सेय्यपाणि, ब्राह्मण, कूटागारस्स या काचि गोपानसिपो	७७
सेय्यपाणि, ब्राह्मण, गावी वज्जा आघातन नीधमाना	२५८
सेय्यपाणि, ब्राह्मण, तिण्णो उस्सावविन्दु सुरिये उगगच्छन्ते	२५८
सेय्यपाणि, ब्राह्मण, तुलाधारो वा तुलाधारन्तेवासी वा	३७६
सेय्यपाणि, ब्राह्मण, धुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते उदकबुब्बुल	२५८
सेय्यपाणि, ब्राह्मण, दिवसत्तत्ते अवीकटाहे भसोसि पक्खित्ता	२५८
सेय्यपाणि, ब्राह्मण, नदी पव्वतेय्या दूरङ्गमा सीधमोला	२५८
सेय्यपाणि, ब्राह्मण, पव्वजलायको पव्वज तापित्वा	७७
सेय्यपाणि, ब्राह्मण, बलवा पुरिसो जिह्ण्णे खेळपिण्ड सप्पहित्वा	२५८
सेय्यपाणि, ब्राह्मण, महतो लळाकस्स चत्तारियेव आसमुज्जानि	३८०
सेय्यपाणि, ब्राह्मण, या काचि तारकूपान पभा	७८
सेय्यपाणि, ब्राह्मण, यानि कानिचि जङ्गलान पाणान पदजातानि	७७
सेय्यपाणि, ब्राह्मण, ये केचि सुद्धराजानो	७८
सेय्यपाणि, भन्ते आनन्द, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा	३७२
सेय्यपाणि, भन्ते, धुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते	५७, ४२३
सेय्यपाणि, भन्ते, दक्खो गोधातको वा गोधातवन्तेवासी वा	६१
सेय्यपाणि, भन्ते, द्वे बलवन्तो पुरिसा दुब्बलतर पुरिस	६१
सेय्यपाणि, भन्ते, बलवा पुरिसो तिण्णै न सिखरेन	६०
सेय्यपाणि, भन्ते, बलवा पुरिसो दक्खेन वरतक्खत्थेन	६१
सेय्यपाणि, भिक्षवे, आदित्तचेतो वा आदित्तसीसो वा	२७, २८, ४०७
सेय्यपाणि, भिक्षवे, उन्नित्तसत्तिवे पपणे	१६२, १६३
सेय्यपाणि, भिक्षवे, कुक्कुटपत्त वा ग्हाद्वदूल वा	१८६-१६२
सेय्यपाणि, भिक्षवे, कुक्कुटिया अण्डानि षट्ठ वा	२४६, २६०
सेय्यपाणि, भिक्षवे, कुम्भपाखाको आनेपितो	२३२
सेय्यपाणि भिक्षवे तुलाधारो वा तुलाधारन्तेवासी वा	४०६
सेय्यपाणि, भिक्षवे दिवसत्तत्ते अयावपाते हज्जगाने	२०९-२०८
सेय्यपाणि भिक्षवे पत्तण्डस्स वा पत्तण्डन्तेवासिण वा	२५०
सेय्यपाणि, भिक्षवे, महासमुद्र न सुवर उदरस्स पदान	५२
सेय्यपाणि, भिक्षवे, महासमुद्रो अनुपुम्पनिद्रा	३१५
सेय्यपाणि, भिक्षवे, महासमुद्र महत्त मूतान आवातो -	११४
सेय्यपाणि भिक्षवे, मी इमेण मोल्लमुद्रं महाजनरदान -	३४६
सेय्यपाणि, भिक्षवे, रज्जो पक्खत्तिमे गगरे	२३७-२३६
सेय्यपाणि, भिक्षवे, रज्जो छासानलासविपमो...	७१, २२६, ४१६

सुद्धिपणं

विद्वे	पन्तिपं	असुद्धपाठो	सुद्धपाठो	विद्वे	पन्तिपं	असुद्धपाठो	सुद्धपाठो
७	१६	० राम	० रामे	१३१	६	विहिंसासञ्ज	विहिंसासञ्ज
१०	१	० मवस्त	० मेवस्त	१४४	१५	गवाहाग्हादेका	गवाहाग्हादेका
१६	४	वसारज्जपत्ता	वसारज्जपत्ता			दसा	मवा सग्हापेकादसा
१६	१२	बुद्धाहि	बुद्धाहि	१५०	७	पहनाय	पहानाय
२१	२६	समय	राय	१७०	१४	भिक्षु	भिक्षु
२३	५	तेहि	ते हि	१७६	१८	निवासत्वा	निवासेत्वा
२४	२०	भन्त	भन्ते	१८२	२१	० नन्दित्व	० नन्दित्वा
२८	३	अप्पटिवानि	अप्पटिवानि	२२५	२३	सत्तिम	सत्तिमे
२९	२	निहारामसा	निहारामसा	२२६	७	० निपगवर	० निपगवर
२९	२१	दोवचस्सता	दोवचस्सता	२३६	३	भिक्षाय	भिक्षवे
३०	७	अनागत	अनागत	२४१	११	तुण्ही,	तुण्ही-
३०	१४	अधिवचन	अधिवचन	२४८	२	अरय	अरय
३०	२१	पक्को पि	पक्को ति	२६२	१५	समत्ता द्वा	समत्ताद्वौ
३१	१	B 27	B 27	२६६	२	पमादस्स	पमादस्स
३५	(सिरो) ० सुत्त	० सुत्त		२७७	६	यत्ता	यत्ता
४०	१६	ति ?	ति ।	२८४	११	परितोचेति	परितोचेति
४१	२	दिवा सञ्ज	दिवा सञ्ज	२८६	१६	सेनापति	सेनापति
४५	६	० नुत्तरिय	० नुत्तरिय	३०७	१४	य	य
४६	(अयो) ० वसवत्तीन	० वसवत्तीन		३१२	२२	भिक्षुसङ्घ	भिक्षुसङ्घ
५१	७	जनेति	जनेति	३१५	३	महावन	महावन
५८	१	वा	वा उपट्टहिस्सति	३२८	(सिरो) ६२८		३२८
५८	१	सम्हा	सो य सम्हा	३३५	७-८	गुट्टुस्ततिस्सा	गुट्टुस्ततिस्सा
५८	२१	वा सङ्कप्पेति	वास कप्पेति	३३७	७	अट्टमानि	अट्टमानि
५९	६	पिण्डपातटिक्कन्तो	० पटिक्कन्तो	३४०	२०	हीने	हीने
७६	२२	सो	सो	३४५	६	पटिविक्खा	पटिविक्खौ
८२	२६	ययापुर	ययापुरे	३७३	१६	कत्तिहि	कत्तीहि
८६	२१	भयत्तम्भ	नेक्कम्म	३८१	१०	मम	मम
११५	२७	वेदि	वेदि-	४०५	२५	भुञ्जानि	भुञ्जानि
११८	२	वेदियमानो	वेदियमानो	४१८	२१	अयापर	अयापर

रोम्यथापि, भिक्खवे, खखो साखापलाससम्मजो	७३, २३०, ४१६
रोम्यथापि, भिक्खवे, सण्डिस्स वा तेवस्स वा ज्ञायमानस्स	२३२
रोम्यथापि, भिक्खवे, सम्पजे यवकरणे यवदूसी जायेय	२८५
रोम्यथापि, भिक्खवे, सरदसमये यत्तुफुरितके देवे यस्सन्ते	२३१
रोम्यथापि, भिक्खवे, सामुहिकाय गावाय वेत्तवग्वनवद्धाय	२५०
रोम्यथापि, भौ गोतम, निक्कुज्जित वा उक्कुज्जेय्य	२६२
रोम्यथापि मनुस्सा एकच्चे च देवा एकच्चे च विनिपातिका	१८३
रोम्यथापि गह्वरौ धञ्जरासिस्स कुणमानत्ता	२८५
रोम्यथापि वा पन, ज्ञानन्द सायहसमय मुरिये	११३
रोम्यथापि वा पन परोय्य तरीर सीवधिकाय छट्ठित	४१
रोम्यथापि वा पनानन्द, अभिदो अद्धरत्त भत्तकावसमये	११३
— मज्झन्हिमे भत्तवालसमये	११४
रोम्यथापि वा पनानन्द, रत्तिया पच्चूससमय मुरिये	११४
रोम्यथापि, विसाखे, इमेस सोळसत्त महाज्जनपदान	३५३, ३५६
रोम्यथापि, सो, भिक्खवे, अस्सल्लब्धको 'पेही'ति वुत्तो	३०३, ३०४

प्रकाशक—निधु जगदीश काश्यप, मन्त्री, पालि प्रकाशन मण्डल,
बिहार, नालन्दा (पटना)
मुद्रक—श्रीकृष्णचन्द्र बेरी बिद्यामन्दिर प्रेस (प्राइवेट) लिमिटेड
डो० १५।२४, मानसमन्दिर वाराणसी-१